

NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS
UN TERORISMA FINANSĒŠANAS NOVĒRŠANAS
PASĀKUMU

MONEYVAL(2025)5

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumi

Latvija

Sestās kārtas savstarpējais novērtējuma ziņojums

2026. gada februāris

Disclaimer: This document is an unofficial translation of MONEYVAL's MER of Latvia (2025), which is provided for information purposes. The official version of the document is the text published on MONEYVAL's website (www.coe.int/moneyval). MONEYVAL bears no responsibility for any inaccuracies in this unofficial translation. In the case of any discrepancy or conflict between this translation and the original version, the official version of this document published on MONEYVAL's website takes precedence.

Atruna: Šis dokuments ir 2025. gada MONEYVAL Latvijas savstarpējās novērtēšanas ziņojuma (MER) neoficiāls tulkojums, kas sagatavots tikai informatīviem nolūkiem. Dokumenta oficiālā versija ir teksts, kas publicēts MONEYVAL tīmekļvietnē (www.coe.int/moneyval). MONEYVAL neuzņemas atbildību par jebkādam neprecizitātēm šajā neoficiālajā tulkojumā. Ja starp šo tulkojumu un dokumenta oriģinālo versiju pastāv jebkādas neatbilstības vai pretrunas, noteicošā ir dokumenta oficiālā versija, kas publicēta MONEYVAL tīmekļvietnē.

Visas tiesības aizsargātas. Šajā publikācijā ietverto tekstu pārpublicēšana ir atļauta, ja tiek minēts pilns nosaukums un skaidri norādīts avots – Eiropas Padome. Jebkādam izmantošanai komerciālos nolūkos aizliegts jebkuru šīs publikācijas daļu tulkot, pārpublicēt vai pārraidīt jebkādā veidā vai ar jebkādiem elektroniskiem (CD-ROM, internets u. c.) vai mehāniskiem līdzekļiem, tostarp kopējot, ierakstot vai jebkādā veidā glabājot informāciju vai izmantojot atgūšanas sistēmu, bez iepriekšējas rakstiskas atļaujas no Eiropas Padomes Cilvēktiesību ģenerāldirektorāta MONEYVAL sekretariāta (F-67075 Strasbūra vai moneyval@coe.int).

Foto: © Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu novērtēšanas ekspertu komiteja (MONEYVAL) ir pastāvīga Eiropas Padomes uzraudzības struktūra, kurai uzticēts izvērtēt atbilstību galvenajiem starptautiskajiem standartiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas apkarošanā un to īstenošanas efektivitāti, kā arī sniegt rekomendācijas valstu institūcijām par nepieciešamajiem uzlabojumiem to sistēmās. MONEYVAL mērķis ir uzlabot valsts iestāžu spējas efektīvāk apkarot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu, izmantojot dinamisku savstarpējās izvērtēšanas, salīdzinošās izvērtēšanas un ziņojumu regulāras pēcpārbaudes procesu.

Sestās kārtas savstarpējā novērtējuma ziņojumu par Latviju pieņēmusi MONEYVAL komiteja 69. plenārsēdē (Strasbūra, 2025. gada 10.–13. jūnijs).

Saturs

KOPSAVILKUMS.....	4
BŪTISKĀKO REKOMENDĀCIJU CEĻA KARTE	11
PRIEKŠVārds.....	13
NILL/TF RISKI UN KONTEKSTS.....	15
1. NODAĻA. RISKU NOVĒRTĒJUMS, KOORDINĀCIJA UN RĪCĪBPOLITIKA.....	26
2. NODAĻA. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA	37
3. NODAĻA. FINANŠU SEKTORA UN VIRTUĀLO AKTĪVU UZRAUDZĪBA UN NOVĒRŠANAS PASĀKUMI ...	50
4. NODAĻA. NEFINANŠU SEKTORA UZRAUDZĪBA UN NOVĒRŠANAS PASĀKUMI.....	64
5. NODAĻA. CAURSKATĀMĪBA UN INFORMĀCIJA PAR PATIESAJIEM LABUMA GUVĒJIEM	76
6. NODAĻA. FINANŠU IZLŪKOŠANAS INFORMĀCIJA.....	89
7. NODAĻA. NILL IZMEKLĒŠANA UN KRIMINĀLVAJĀŠANA.....	101
8. NODAĻA. LĪDZEKĻU ATGŪŠANA.....	116
9. NODAĻA. TF IZMEKLĒŠANA UN KRIMINĀLVAJĀŠANA.....	128
10. NODAĻA. TF NOVĒRŠANAS PASĀKUMI UN FINANŠU SANKCIJAS.....	135
11. NODAĻA. PF FINANŠU SANKCIJAS	143
A PIELIKUMS. TEHNISKĀ ATBILSTĪBA	152
B PIELIKUMS. TEHNISKĀS ATBILSTĪBAS TRŪKUMI.....	212
SAĪSINĀJUMI	216

KOPSAVILKUMS

1. Šis ziņojums apkopo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas (NILL/TF) novēršanas pasākumus, kas Latvijā bija spēkā novērtēšanas vizītes brīdī – 2024. gada 4.–15. novembrī. Ziņojumā analizēta atbilstība FATF 40 rekomendācijām un Latvijas NILL/TF novēršanas sistēmas efektivitātes līmenis, kā arī sniegti ieteikumi sistēmas pilnveidošanai.

Galvenie secinājumi

- (a) Latvijas pieeju NILL un TF risku identificēšanai, novērtēšanai un izpratnei raksturo patiesa zinātkāre un apņemšanās integrēt plašu datu avotu klāstu, lai radītu un uzturētu mainīgu, nepārtrauktu un padziļinātu izpratni par pagātnes un pašreizējiem NILL/TF riskiem. Kompetento iestāžu un pašregulējošo organizāciju darbības ir saskaņotas ar nacionālā risku novērtējuma (NRA) secinājumiem, un Latvija ir izveidojusi labi funkcionējošu mehānismu, lai koordinētu atbildes uz šiem riskiem gan rīcībpolitikas, gan operacionālā līmenī.
- (b) Latvijas tiesībsargdzības iestādes regulāri izmanto finanšu izlūkošanas informāciju, lai identificētu NILL gadījumus un ar tiem saistītos predikatīvos noziedzīgos nodarījumus. Īstenotas būtiskas reformas Finanšu izlūkošanas dienestā (FID), stiprinot tā finanšu, cilvēkresursu un informācijas tehnoloģiju kapacitāti, lai efektīvi novērstu NILL/TF riskus. FID izstrādā un izplata plašu klāstu augstas kvalitātes finanšu izlūkošanas produktu, tostarp stratēģisko un operatīvo analīzi.
- (c) Latvijas iestādes efektīvi identificē un izmeklē NILL gadījumus, tos prioritizējot atbilstoši mainīgajam riska profilam. Tās izmanto plašu rīku un metožu klāstu, demonstrējot augstu ekspertīzes līmeni un ciešu starpiestāžu sadarbību. Apsūdzību un notiesājošo spriedumu skaits ir pieaudzis, lai gan strukturāli faktori kavē liela apmēra NILL lietu virzību, īpaši, ja tajās iesaistītas neidentificētas personas vai nerezidenti, kas darbojas pārrobežu naudas atmazgāšanas shēmās. Iestādes izmeklē gan autonomus NILL gadījumus (*stand alone*), gan NILL, kas saistīti ar predikatīvajiem noziegumiem, tostarp sarežģītas starptautiskas shēmas, taču juridiskās personas netiek pienācīgi sauktas pie kriminālatbildības, ņemot vērā Latvijas riskus un kontekstu. Brīvības atņemšanas sodi par NILL ir samērīgi un atturoši, taču sodi juridiskajām personām kopumā nav pietiekami atturoši. Gadījumos, kad kriminālvajāšana nav iespējama, tiek izmantoti alternatīvi kriminālprocesa risinājumi, piemērojot sodus juridiskajām personām par citiem noziedzīgiem nodarījumiem.
- (d) Latvija izvirza noziedzīgi iegūtu līdzekļu atgūšanu kā prioritāti, kas atspoguļojas institucionālajās reformās un valsts NILL apkarošanas rīcības plānos. Efektīva pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošana ir nodrošinājusi līdzekļu arestu vairāk nekā 3 miljardu EUR apmērā, galvenokārt saistītu ar banku likvidācijas procesiem. Novērtēšanas periodā Latvija konfiscēja vairāk nekā 300 miljonus EUR, pārsvarā izmantojot konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma. Tomēr augsta līmeņa lietas, kas vēl gaida tiesas nolēmumus, ir radījušas plaisu starp arestētajiem un konfiscētajiem līdzekļiem. Latvijas arestēšanas statistika atbilst mainīgajiem riskiem, taču konfiskācijas rezultāti joprojām atspoguļo iepriekšējo riska profilu kriminālprocesa ilguma dēļ.

- (e) Finanšu iestāžu uzraudzības efektivitāte kopš iepriekšējās novērtēšanas ir palielinājusies, kas ir veicinājis risku samazinājumu visbūtiskākajā – banku – sektorā. Lai gan lielākā daļa sektoru (ārpus banku sektora) saņēma mazāku uzraudzības uzmanību, atbilstības līmenis šajos sektoros novērtēšanas periodā ir pieaudzis, pateicoties vadlīnijām un korigējošajiem pasākumiem. Ir izveidoti vairāki spēcīgi mehānismi, kas atbalsta noteiktu nefinanšu sektora subjektu atbilstības uzraudzību. Tomēr ekspertu komandas ieskatā Valsts ieņēmumu dienesta, kas ir lielākā nefinanšu sektora subjektu uzraudzības institūcija, veiktie institucionālie risku novērtējumi nav konsekventi ar valsts vai sektoru riskiem, un tās uzraudzības darbības ne vienmēr tiek vērstas tur, kur NILL risks ir augstākais.
- (f) Latvijā pastāv efektīva sistēma, kas nodrošina pamatinformācijas un patieso labuma guvēju (PLG) datu caurskatāmību, kā arī savlaicīgu un efektīvu piekļuvi šiem datiem. Lai piekļūtu PLG informācijai, tiek izmantota divējāda pieeja – no Uzņēmumu reģistra (UR) un no likuma subjektiem. Reģistrā esošo datu atbilstību un precizitāti nodrošina iestāžu veiktas pārbaudes un neatbilstību ziņošanas mehānisms. Mērķtiecīgi riska mazināšanas pasākumi, ko veic iestādes, lielākoties ir samērīgi attiecībā uz juridisko personu riskiem. Latvijas saskarsme ar ārvalstu juridiskajiem veidojumiem tiek uzskatīta par minimālu.

Efektivitātes un tehniskās atbilstības reitingi

	Efektivitāte		Tehniskā atbilstība	
Risku mazināšana, izmantojot rīcībpolitiku, koordināciju un sadarbību				
Risku novērtējums, koordinācija un rīcībpolitika	IO.1	Augsts	R.1	A
			R.2	A
Starptautiskā sadarbība	IO.2	Būtisks	R.36	LA
			R.37	LA
			R.38	A
			R.39	LA
			R.40	LA
Saistītās (horizontālās) prasības			R.33	A
Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atklāšana un ziņošana dažādās nozarēs				
Finanšu sektora un virtuālo aktīvu uzraudzība un novēršanas pasākumi	IO.3	Būtisks	R.9	A
			R.10	LA
			R.11	LA
			R.12	LA
			R.13	LA
			R.14	LA
			R.15	LA
			R.16	LA
			R.17	LA
			R.18	LA
			R.19	LA
			R.20	LA
			R.21	A
			R.26	LA
R.27	A			
Nefinanšu sektora uzraudzība un novēršanas pasākumi	IO.4	Vidējs	R.22	LA
			R.23	LA
			R.28	LA
Caurskatāmība un informācija par patiesajiem labuma guvējiem	IO.5	Augsts	R.24	LA
			R.25	DA
Saistītās (horizontālās) prasības			R.34	A
			R.35	LA

Draudu atklāšana un novēršana, sankcijas un noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija				
Finanšu izlūkošanas informācija	IO.6	Augsts	R.29	A
Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšana un kriminālvajāšana	IO.7	Būtisks	R.3	LA
Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atgūšana	IO.8	Augsts	R.4	A
			R.32	A
Terorisma finansēšanas izmeklēšana un kriminālvajāšana	IO.9	Būtisks	R.5	LA
Terorisma finansēšanas novēršanas pasākumi un finanšu sankcijas	IO.10	Būtisks	R.6	LA
			R.8	LA
Proliferācijas finansēšanas finanšu sankcijas	IO.11	Augsts	R.7	LA
Saistītās (horizontālās) prasības			R.30	A
			R.31	A

Piezīme. Efektivitātes rādītāju reitingi: Augsts – Augsts efektivitātes līmenis; Būtisks – Būtisks efektivitātes līmenis; Vidējs – Vidējs efektivitātes līmenis; Zems – Zems efektivitātes līmenis. Tehniskā atbilstības reitingi: A – atbilst; LA – lielākoties atbilst; DA – daļēji atbilst; NA – neatbilst; NAV – neattiecas. Lai gan tehniskās atbilstības secinājumi var būt būtiski dažādu efektivitātes rādītāju ietvaros (piemēram, R.1 vai R.40), tabula ilustrē galvenos tehniskās atbilstības secinājumus, kas ir specifiski katram efektivitātes rādītājam, kā arī horizontālās prasības attiecībā uz katru starprezultātu. Detalizēta informācija par tehniskās atbilstības prasībām, kas attiecas uz katru efektivitātes rādītāju, ietverta attiecīgās nodaļas ievadā. Skatiet arī FATF 2022. gada metodoloģijas 53. un 54. punktu par saikni starp efektivitātes un tehniskās atbilstības vērtējumiem.

Riski un vispārējs situācijas apraksts

1. Kopš 2017. gada Latvijas riska profils ir būtiski mainījies. Latvija vairs nav reģionālais finanšu centrs ar kredītiestāžu sektoru, kas lielā mērā orientēts uz nerezidentu klientu apkalpošanu. Šīs izmaiņas ir veicinājuši stratēģiska un augsta līmeņa politiskā apņemšanās. Ņemot vērā ievērojamo ārvalstu klientu koncentrācijas samazināšanos finanšu iestādēs un ar to saistīto pārrobežu līdzekļu plūsmu mazināšanos, būtiskākie NILL apdraudējumi pašlaik izriet no iekšzemē izdarītiem predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Būtiskākie predikatīvie noziedzīgie nodarījumi ir noziegumi, kas saistīti ar ēnu ekonomiku, krāpšanu un korupciju. Pastāv arī tādi NILL apdraudējumi, kas saistīti ar ārvalstīs izdarīto noziedzīgo nodarījumu rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju, galvenokārt attiecībā uz krāpšanas rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju, šādus līdzekļus fiziski ievedot Latvijā vai citādi tos iepludinot Latvijas finanšu sistēmā. TF risks tiek novērtēts kā zems.

2. Kopš iepriekšējā novērtējuma Latvija ir veikusi būtiskus pasākumus, lai novērstu novērtēšanas procesā konstatētos trūkumus. Vairums efektīvas NILL/TF novēršanas sistēmas elementu ir ieviesti, un valsts ir demonstrējusi būtisku vai augstu efektivitātes līmeni attiecībā uz visiem efektivitātes rādītājiem, izņemot IO.4 (nefinanšu sektora uzraudzība un novēršanas pasākumu piemērošana). Šis efektivitātes rādītājs ir novērtēts ar vidēju efektivitāti, lai gan arī šajā sektorā ir veikti daudzi uzlabojumi. Attiecībā uz tehnisko atbilstību tiesiskais regulējums daudzos aspektos ir pilnveidots, un visas FATF rekomendācijas ir novērtētas kā atbilstošas vai lielā mērā atbilstošas, izņemot R.25, kas pēc nesen veiktām izmaiņām FATF standartos ir novērtēta kā daļēji atbilstoša. Tomēr norādāms, ka ārvalstu juridisko veidojumu klātbūtne Latvijas finanšu sistēmā ir neliela, tādēļ konstatētie trūkumi, kas saistīti ar PLG informācijas caurskatāmību un pieejamības nodrošināšanu, netiek uzskatīti par būtiskiem.

Risku novērtējums, koordinācija un rīcībpolitika (1. nodaļa; IO.1, R.1, 2, 33 un 34)

3. Kopš pēdējā savstarpējā novērtējuma ziņojuma (MER 2018) riski un konteksts Latvijā ir būtiski mainījušies, pateicoties nozīmīgai un noturīgai politiskajai apņēmībai risināt Latvijas vēsturiskos riskus. Tā rezultātā ir notikušas fundamentālas pārmaiņas gan Latvijas pieejā finanšu noziegumu apkarošanai visos līmeņos, gan Latvijas tautsaimniecības apkalpoto uzņēmējdarbības veidu struktūrā. Latvijai ir labi attīstīta izpratne par tās vēsturiskajiem riskiem ("pirmais riska profils"), galvenajiem pašreizējiem riskiem, kas saistīti ar iekšzemē veiktiem noziedzīgiem nodarījumiem ("otrais riska profils"), kā arī par riskiem, kas saistīti ar līdzekļiem, kas gūti no ārvalstīs izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem un kas nonāk Latvijā.

finanšu sistēmā (“trešais riska profils”). Novērtēšanas periodā Latvija ir izstrādājusi divus NRA, kas papildus stiprina pienācīgu izpratni par galvenajiem riskiem.

4. Valstī ir labi funkcionējošs un skaidri dokumentēts pārvaldības mehānisms rīcībpolitikas un operacionālo darbību koordinēšanai, kā arī atbilstoši budžeta un resursu sadalei. Kompetento iestāžu mērķi atbilst NILL un TF riskiem, kas identificēti NRA, un ir saskaņoti ar valsts NILL un TF/PF novēršanas politiku. To nodrošina katras iestādes un struktūrvienības rīcības plāni, ar kuriem tiek īstenots nacionālais plāns. Kompetento iestāžu un pašregulējošo organizāciju darbības ir saskaņotas ar NRA secinājumiem, tostarp nodrošinot efektīvu mehānismu gan rīcībpolitikas, gan operacionālo pasākumu koordinēšanai, reaģējot uz būtiskākajiem riskiem, ar kuriem saskaras valsts.

Starptautiskā sadarbība (2. nodaļa; IO.2; R.36–40)

5. Latvija uztur spēcīgu formālo starptautisko sadarbību gan ar ES, gan ar partneriem ārpus ES, nodrošinot vispusīgas un savlaicīgas atbildes uz savstarpējās tiesiskās palīdzības (TPL) un izdošanas lūgumiem. Tomēr iestāžu izmantotā manuālā lietu pārvaldības sistēma sistemātiski neapkopo datus par TPL un izdošanas lūgumu izpildes laiku, kas apgrūtina lūgumu vadību un prioritāšu noteikšanu. Neskatoties uz to, Latvija arvien plašāk izmanto starptautisko sadarbību, lai apkarotu NILL un ar to saistītos predikatīvos noziedzīgos nodarījumus, regulāri lūdzot un sniedzot palīdzību kopīgajām izmeklēšanas darba grupām (JIT), Eiropas izmeklēšanas rīkojumu ietvaros un citos sadarbības veidos. Sadarbība korupcijas lietās joprojām ir ierobežota, un turpmākā rīcība attiecībā uz ārvalstīs identificēto līdzekļu arestēšanu un konfiskāciju vēl ir uzlabojama. Latvija saskaras ar izaicinājumiem, ko rada ierobežota sadarbība ar atsevišķām jurisdikcijām, kas nav tās kontrolē, un tas kavē lielu NILL shēmu, kas saistītas ar likvidējamām bankām, kriminālvajāšanu un iztiesāšanu (skatīt arī IO.7).

6. Citu sadarbības formu regulējums ir labi attīstīts, nodrošinot būtisku sadarbību ar Europol, Interpol, Eurojust un Kamdenas līdzekļu atgūšanas starpresoru tīklu (*Camden Asset Recovery Network*, CARIN), lai veicinātu ātru informācijas apmaiņu visā pasaulē. Valsts policija ir vadošā iestāde starptautiskajā sadarbībā, savukārt FID ir globāls līderis, uzsākot tādas iniciatīvas kā Starptautiskā finanšu izlūkošanas darba grupa (IFIT) un attīstot jaunus sadarbības instrumentus, izmantojot tādus forumus kā Egmont grupa. Uzraudzības un kontroles institūcijas (UKI) dažādā apmērā gan pieprasa, gan sniedz starptautisko sadarbību, un būtiskākās uzraudzības iestādes šajās aktivitātēs iesaistās regulāri.

Finanšu sektora un virtuālo aktīvu uzraudzība un novēršanas pasākumi (3. nodaļa; IO.3, R.9–21, 26, 27, 34 un 35)

7. Licencēšanas un reģistrācijas iestādēm ir ieviesti procesi, lai novērstu noziedznieku iekļūšanu finanšu tirgū, tomēr pārbaūžu skrupulozums un apjoms atšķiras. Lai gan Latvijas normatīvais regulējums neaptver plašu noziedzīgo nodarījumu spektru un tieši nenosaka noziedzīgu saistību identificēšanu, iestādes, izvērtējot pieteikuma iesniedzēja reputāciju, ņem vērā visu veidu noziedzīgus nodarījumus. VID trūkst juridisku pilnvaru, lai novērstu noziedznieku iekļūšanu regulētajā virtuālo aktīvu pakalpojumu sniedzēju un kredītēšanas pakalpojumu tirgū, tomēr tas būtiski neietekmē efektivitāti, ņemot vērā, ka šie sektori ir mazāk nozīmīgi un pakļauti zemākam riskam.

8. Latvijas Banka demonstrē visaptverošu izpratni par NILL/TF riskiem tās uzraudzītajos finanšu sektoros, kas īpaši attīstīta ir banku sektorā, un ir izstrādājusi efektīvus institucionālos risku novērtēšanas instrumentus, kuri tiek plaši izmantoti uzraudzības plānošanā. Kopš pēdējā novērtējuma finanšu iestādēs ir būtiski uzlabojusies klientu izpētes un padziļinātās izpētes pasākumu, kā arī iekšējās kontroles sistēmu piemērošanu, tomēr papildu uzlabojumi klientu darbību uzraudzības jomā būtu vēlami. Latvijas Bankas uzraudzības fokuss uz būtiskāko – banku – sektoru ir izrādījies efektīvs un ir veicinājis būtisku riska samazinājumu, taču citām finanšu iestādēm ir pievērsta mazāka uzraudzības uzmanība. Banku sektorā ir piemērots plašs efektīvu, samērīgu un atturošu sodu un noteikto korektīvo pasākumu klāsts. Mazāks sodu skaits piemērots citos finanšu sektoros (izņemot virtuālo aktīvu pakalpojumu sniedzēju sektorā), kur

veiktas arī mazāk klātienēs pārbaudes. Tomēr finanšu sektora uzraugi spēja pierādīt atbilstības līmeņa pieauguma tendenci visā finanšu sektorā kopumā, un šeit būtisku ietekmi ir atstājušas visaptverošas vadlīnijas un korektīvie pasākumi.

Nefinanšu sektora uzraudzība un novēršanas pasākumi (4. nodaļa; IO.4, R.22, 23, 28, 34 un 35)

9. Neraugoties uz atsevišķiem trūkumiem normatīvajā regulējumā, kontroles mehānismi efektīvi novērš noziedznieku un ar tiem saistītu personu iespējas iegūt būtisku vai kontrolējošu līdzdalību vai būt par PLG, kā arī ieņemt vadošus amatus šajos subjektos. Visi nefinanšu sektora uzraugi, izņemot Latvijas Zvērinātu advokātu padomi (LZAP), efektīvi apkopo informāciju, lai identificētu NILL/TF riskus, un piemēro riskos balstītu pieeju. Tomēr VID (kas, cita starpā, uzrauga neatkarīgus juridisko pakalpojumu sniedzējus un grāmatvežus) veiktie institucionālie risku novērtējumi ekspertu ieskatā nav pietiekami saskaņoti ar nacionālajiem vai sektora riskiem. Lai gan ir konstatēts, ka uzraudzībā tiek ņemts vērā risks, VID uzraudzības resursi ne vienmēr ir vērsti uz jomām ar augstāko NILL risku, tādēļ būtu jāpārskata tā risku novērtēšanas metodoloģija. Advokātiem piemērotais pārbaūžu modelis nav uzskatāms par pilnībā uz risku balstītu – šāda pieeja būtu jāizstrādā. VID, kā arī Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija (IAUI) efektīvi izmanto korektīvos pasākumus un sodus. Kopumā uzraudzības darbībām laika gaitā ir bijusi pozitīva ietekme uz nefinanšu sektora subjektu atbilstības līmeni.

10. Lielākajā daļā gadījumu nefinanšu sektora subjekti ir demonstrējuši labu izpratni par riskiem, tostarp par to attīstību laika gaitā, kā arī efektīvu NILL/TF/PF novēršanas prasību ieviešanu. FID proaktīvā darbība kopumā ir veicinājusi aizdomīgu darījumu ziņojumu (STR) kopējā skaita pieaugumu, nepietiekama ziņošana šobrīd galvenokārt ir koncentrēta juridisko pakalpojumu sniedzēju sektorā.

Caurskatāmība un informācija par patiesajiem labuma guvējiem (5. nodaļa; IO.5; R.24 un 25)

11. Latvijā ir izveidota stabila sistēma, kas nodrošina pamatinformācijas un PLG informācijas caurskatāmību, kā arī kompetento iestāžu savlaicīgu un efektīvu piekļuvi šai informācijai. PLG informācijas iegūšanai tiek izmantota daudzpusīga pieeja, kas ietver gan Uzņēmumu reģistra (UR) rīcībā esošo informāciju, gan likuma subjektu rīcībā esošo informāciju. Daudzas UR veiktās pārbaudes (tostarp izmantojot VID informāciju) un likuma subjektu īstenotās pārbaudes, apvienojumā ar neatbilstību ziņošanas mehānismu, palīdz nodrošināt PLG datu precizitāti.

12. Latvijas iestādes demonstrēja labu izpratni par ar juridiskām personām saistītajiem riskiem un piemēro mērķētus un efektīvus riska mazināšanas pasākumus, tomēr nepieciešami papildu centieni, lai uzlabotu tehnisko atbilstību nominālo personu regulējuma jomā. Latvija neatzīst trastus vai citus juridiskos veidojumus, un ārvalstu juridisko veidojumu klātbūtne Latvijas finanšu sektorā ir ļoti ierobežota, tādēļ ar tiem saistītie tehniskie trūkumi būtiski neietekmē sistēmas efektivitāti.

13. Latvija ir piemērojusi plašu samērīgu un atturošu sodu klāstu par ziņošanas un informācijas atklāšanas prasību neievērošanu, tostarp izmantojot likvidāciju un naudas sodus par neatbilstību, kā arī brīvības atņemšanas sodus vissmagākajos gadījumos.

Finanšu izlūkošanas informācija (6. nodaļa; IO.6, R.29–32)

14. Tiesībaizsardzības iestādes un operatīvās darbības dienesti Latvijā regulāri piekļūst finanšu izlūkošanas informācijai un citai būtiskai informācijai un to izmanto, lai izmeklētu NILL un ar to saistītos predikatīvos noziedzīgos nodarījumus. FID ir īstenojis būtiskas institucionālās reformas un ir labi nodrošināts gan informācijas tehnoloģiju (IT), gan cilvēkresursu ziņā. FID veic gan operatīvo, gan stratēģisko analīzi, sniedzot būtisku pievienoto vērtību esošajām lietām un identificējot plašu iespējamo noziedzīgo nodarījumu spektru. Tiesībaizsardzības iestādes efektīvi sadarbojas ar FID, nepieciešamības

gadījumā izveidojot specializētas sadarbības koordinācijas grupas aizdomās turēto personu identificēšanai un noziedzīgi iegūtu līdzekļu izsekošanai sarežģītās lietās. Tas ir veicinājis dažādu NILL un predikatīvo noziedzīgo nodarījumu sekmīgu atklāšanu, kā arī kopumā stiprinājis Latvijas NILL/TF/PF novēršanas sistēmu.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšana un kriminālvajāšana (7. nodaļa; IO.7, R. 3, 30 un 31)

15. Valsts policija, Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu un muitas policijas pārvalde (VID NMPP) un Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB) ir galvenās kompetentās iestādes, kas identificē un izmeklē NILL un ar to saistītos predikatīvos noziedzīgos nodarījumus. Šīs tiesībsardzības iestādes veic identificēšanu un izmeklēšanu, izmantojot plašu informācijas avotu klāstu un dažādas izmeklēšanas metodes NILL apkarošanai, un to rīcībā ir pietiekami resursi šo uzdevumu veikšanai. NILL tiek izmeklēta atbilstoši riskiem, taču, ņemot vērā, ka sarežģītās liela mēroga Latvijā īstenotās profesionāla NILL pakalpojuma (*laundromat*) lietās, nereti nav iespējams identificēt aizdomās turamo, tādēļ vainīgie netiek saukti pie kriminālatbildības. Iestādes izmeklē gan autonomus NILL gadījumus (*stand alone*), gan NILL, kas saistīti ar predikatīvajiem noziegumiem, tostarp sarežģītās starptautiskas shēmas, taču juridiskās personas netiek pienācīgi sauktas pie kriminālatbildības, ņemot vērā Latvijas riskus un kontekstu. Savukārt fiziskās personas tiek sauktas pie kriminālatbildības par NILL, un piemērotie sodi kopumā ir efektīvi, atturoši un samērīgi ar noziedzīgā nodarījuma smagumu. Latvijas iestādes plašā apmērā sauc pie kriminālatbildības un notiesā personas par autonomiem NILL gadījumiem un trešo personu īstenotiem NILL gadījumiem.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atgūšana (8. nodaļa; IO.8, R. 1, 4 un 32)

16. Kompetentajām iestādēm, kas ir atbildīgas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu atgūšanu, ir pieejams plašs pilnvaru klāsts, kas ļauj īstenot līdzekļu atgūšanas politiku, ņemot vērā Latvijas specifiskos riskus un kontekstu, jo īpaši lielajās likvidētajās bankās, kas ir veicinājušas ārvalstu kontu turētāju NILL shēmu īstenošanu. Praksē tas nozīmē, ka iestādes ievērojamā apmērā īsteno noziedzīgi iegūtu līdzekļu atgūšanu, balstoties uz konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma, kas veido 98 % no visiem konfiscētajiem noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem.

17. Pagaidu aizsardzības līdzekļu efektīva piemērošana ir ļāvusi arestēt līdzekļus vairāk nekā 3 miljardu EUR apmērā, galvenokārt saistībā ar vienu bankas likvidācijas lietu. Novērtēšanas periodā Latvija konfiscēja vairāk nekā 300 miljonus EUR, galvenokārt, piemērojot konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma, lai gan augsta līmeņa lietas, kurās vēl nav pieņemts tiesas nolēmums, ir radījušas plaisu starp arestēto un konfiscēto līdzekļu apjomu. Lai gan līdzekļu atgūšanas mehānismi tiek izmantoti efektīvi, pastāv iespējas uzlabot konfiskācijas un līdzekļu atgūšanas rādītājus. Latvija arī apkaro nedeklarētu skaidras naudas līdzekļu pārvietošanu pāri robežai. Latvijas aresta statistika atbilst mainīgajiem riskiem, taču konfiskācijas rezultāti joprojām atspoguļo "pirmā riska profilu", ņemot vērā kriminālprocesu norises ciklu.

Terorisma finansēšanas izmeklēšana un kriminālvajāšana (9. nodaļa; IO.9, R. 5, 30, 31 un 39)

18. Kompetentās iestādes izmanto dažādus informācijas avotus, lai identificētu un izmeklētu iespējamās TF darbības. Ir īstenotas vairākas iniciatīvas, lai uzlabotu tiesībsardzības iestāžu, prokuratūras un tiesu izpratni un interpretāciju par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar TF. Tāpat ir izveidotas vairākas darba grupas, lai pilnveidotu un stiprinātu TF gadījumu identificēšanu un izmeklēšanu. Ir bijuši daži gadījumi, kad, pamatojoties uz FID un Valsts drošības dienesta (VDD) sniegto informāciju, tika identificētas iespējamās TF darbības. Vienā no šiem gadījumiem tika uzsākta izmeklēšana, savukārt citos gadījumos netika konstatēts pietiekams pierādījumu apjoms, lai turpinātu izmeklēšanu. Latvijā nav uzsākta

neviena kriminālvajāšana vai pieņemts notiesājošs spriedums par TF, līdz ar to prokuroriem un tiesām nav bijusi iespēja attīstīt judikatūru attiecībā uz pierādījumiem, kas nepieciešami notiesājoša sprieduma par TF panākšanai. Neraugoties uz to, iestādes demonstrēja, ka pastāv skaidra izpratne par to, ka, lai pierādītu noziedzīga nodarījuma, kas saistīts ar TF, izdarītāja nodomu un apzinātu rīcību, tiktu izmantoti objektīvie faktiskie apstākļi. Latvijas 2021.–2026. gada Pretterorisma stratēģija ir visaptverošs politikas plānošanas dokuments, kas aptver arī TF jautājumus, savukārt pasākumi TF darbību pārtraukšanai gadījumos, kad nav praktiski iespējams panākt notiesājošu spriedumu par TF, praksē tiek efektīvi piemēroti.

Terorisma finansēšanas novēršanas pasākumi un finanšu sankcijas (10. nodaļa; IO.10, R. 1, 4, 6 un 8); Proliferācijas finansēšanas finanšu sankcijas (11. nodaļa; IO.11, R. 7)

19. Latvijā ir izveidots stabils tiesiskais un institucionālais regulējums, kas nodrošina savlaicīgu mērķēto finanšu sankciju (MFS) piemērošanu saistībā ar TF un PF. ANO Drošības padomes rezolūciju (DPR) automātiska piemērošana, izmantojot Eiropas Savienības (ES) tiesību aktus un nacionālos normatīvos aktus, kā arī koordinēta rīcība Ārlietu ministrijas vadībā, kas nesen centralizēta FID, veicina efektīvu sankciju izpildi. Lai gan nesenā institucionālā pāreja, nosakot FID par nacionālo kompetento iestādi sankciju izpildes jomā, ir stiprinājusi konsekventas piemērošanas potenciālu, tomēr tās efektivitāte vēl nav pilnībā izvērtēta. Neskatoties uz Latvijas zemo TF un PF riska līmeni un to, ka nacionālajos sankciju sarakstos līdz šim nav iekļautas personas, pamatojoties uz ANO DPR, iestādes ir skaidri demonstrējušas operacionālo gatavību un kapacitāti, efektīvi īstenojot citus sankciju režīmus, tostarp sarežģītus līdzekļu iesaldēšanas gadījumus. Uz risku balstīta uzraudzība un kontrole nodrošina, ka likuma subjekti, jo īpaši finanšu iestādes un virtuālo aktīvu pakalpojumu sniedzēji, saglabā pienācīgu izpratni un efektīvus sankciju pārbaudes mehānismus; tomēr atsevišķām nefinanšu sektora subjektu kategorijām, īpaši juridisko pakalpojumu sniedzējiem, ir salīdzinoši ierobežota izpratne par konkrētām ANO DPR prasībām.

20. Latvija ir izvērtējusi un identificējusi nevalstisko organizāciju (NVO) sektora ievainojamību, ieviešot mērķētus, uz risku balstītus pasākumus, kas kopumā atbilst valsts zemajam TF riska profilam. Iestādes ir arī veikušas padziļinātu PF riska novērtējumu, atzīstot minimālu pakļautību riskiem saistībā ar sankcijām, kas balstītas uz ANO DPR, vienlaikus identificējot paaugstinātus riskus citās jomās un apliecinot operacionālo spēju efektīvi īstenot sankcijas, ja apstākļi to prasītu.

BŪTISKĀKO REKOMENDĀCIJU CEĻA KARTE

1. Latvijā notika savstarpējais novērtējums par tās NILL/TF/PF novēršanas pasākumiem kas bija spēkā klātienēs vizītes laikā no 2024. gada 4. līdz 15. novembrim. Šis novērtējums balstīts uz 2012. gada FATF rekomendācijām (ar grozījumiem) un sagatavots, izmantojot 2022. gada metodoloģiju.

2. Savstarpējā novērtējuma ziņojumā ir identificētas Latvijas NILL/TF/PF novēršanas sistēmas stiprās un vājās puses, tostarp gan efektivitātes līmenis, gan tehniskās atbilstības līmenis, kā arī sniegtas rekomendācijas tās pilnveidošanai. Pasākumi, kam noteikta augstākā prioritāte, ir būtiskākās rekomendācijas (*Key Recommended Actions* – KRA) un tās ir iekļautas šajā ceļa kartē.

3. Šī ir Latvijas KRA ceļa karte, ko 2025. gada jūnijā apstiprināja MONEYVAL un FATF kopējā plenārsēdē. Pamatojoties uz efektivitātes un tehniskās atbilstības novērtējumiem, Latvija ir iekļauta regulārās turpmākās uzraudzības procesā. Šī KRA ceļa karte kalpo arī par pamatu Latvijas turpmākās uzraudzības procesam.

IO.1 (Risku novērtējums, koordinācija un rīcībpolitika)

N/A

IO.2 (Starptautiskā sadarbība)

N/A

IO.3 (Finanšu sektora un virtuālo aktīvu uzraudzība un novēršanas pasākumi)

N/A

IO.4 (Nefinanšu sektora uzraudzība un novēršanas pasākumi)

(a) VID būtu jāpārskata un, ja nepieciešams, jāgroza pašreizējā riska novērtēšanas metodoloģija, skaidrojot, kāpēc lielākā daļa tā uzraudzībā esošo sektoru institucionālie risku novērtējumi norāda uz zemu NILL risku, kas nav saskaņā ar nacionālajiem un sektoriālajiem risku novērtējumiem attiecībā uz šiem sektoriem. Metodoloģijā skaidri jānosaka, kā šie institucionālie riska novērtējumi un citi faktori turpmāk kalpo par pamatu uz risku balstītai uzraudzībai.

(b) LZAP būtu jāapkopo papildu informācija, lai izvērtētu un izprastu institucionālo NILL/TF risku to zvērināto advokātu vidū, uz kuriem attiecas FATF standarti, un jāizstrādā pilnībā uz risku balstīta uzraudzības pieeja, nodrošinot tai pietiekamus resursus.

***IO.5 (Caurskatāmība un informācija par patiesajiem labuma
guvējiem)***

N/A

IO.6 (Finanšu izlūkošanas informācija)

N/A

***IO.7 (Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšana un
kriminālvajāšana)***

N/A

IO.8 (Līdzekļu atgūšana)

N/A

IO.9 (Terorisma finansēšanas izmeklēšana un kriminālvajāšana)

N/A

***IO.10 (Terorisma finansēšanas novēršanas pasākumi un finanšu
sankcijas)***

N/A

IO.11 (Proliferācijas finansēšanas finanšu sankcijas)

N/A

PRIEKŠVĀRDS

Šis ziņojums apkopo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma finansēšanas un proliferācijas finansēšanas (NILL/TF/PF) novēršanas pasākumus, kas bija spēkā novērtēšanas vizītes laikā. Ziņojumā analizēta atbilstība FATF 40 rekomendācijām un Latvijas NILL/TF/PF novēršanas sistēmas efektivitātes līmenis, kā arī sniegti ieteikumi sistēmas pilnveidošanai.

Šis novērtējums balstīts uz 2012. gada FATF rekomendācijām (ar grozījumiem) un sagatavots, izmantojot 2022. gada metodoloģiju. Novērtējuma pamatā bija valsts sniegtā informācija un informācija, ko ekspertu komanda ieguva valsts apmeklējuma laikā no 2024. gada 4. novembra līdz 15. novembrim.

Vērtēšanu veica ekspertu komanda šādā sastāvā:

- Dženifera Hasleta [*Ms Jennifer HASLETT*], FATF un starptautiskās sadarbības nodaļas vadītāja, Apvienotās Karalistes Ekonomikas un finanšu ministrija (Apvienotā Karaliste), finanšu eksperte
- Gordana Kaleziča [*Ms Gordana KALEZIC*], Melnkalnes Centrālās bankas Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas atbilstības uzraudzības un finanšu un kredītiestāžu klientu aizsardzības direktorāta direktore, finanšu eksperte
- Lefteris Klironomoss [*Mr Lefteris KLIRONOMOS*], Grieķijas policijas kapteinis, juridiskais eksperts
- Īans Makdonalds [*Mr Ian MCDONALD*], Džersijas valdības Finanšu noziegumu stratēģijas direktora pirmais vietnieks, tiesībaizsardzības eksperts
- Tatevika Nerkararjana [*Ms Tatevik NERKARARYAN*], Armēnijas Centrālās bankas Finanšu uzraudzības centra Juridiskās atbilstības nodaļas vadītāja, juridiskā un tiesībaizsardzības eksperte

ar MONEYVAL sekretariāta sniegto atbalstu:

- Lado Laličičs [*Mr Lado LALICIC*] – izpildsekretārs
- Endrjū Le Bruns [*Mr Andrew LE BRUN*] – izpildsekretāra vietnieks
- Kotrīna Filipavičiūte [*Ms Kotryna FILIPAVICIUTE*] – administratore
- Marija Gorecka [*Ms Maria GORECKA*] – administratore
- Maikls Morantzs [*Mr Michael MORANTZ*] – administrators (FATF sekretariāts).

Ziņojumu pārskatīja FATF sekretariāts – Amālija Hadžimihaila [*Ms Amalia Hadjimichael*] (Sertificētu grāmatvežu institūts, Kipra) un Lia Umane [*Ms Lia Umans*] (zinātniskā eksperte, Francija).

Pēdējais MONEYVAL savstarpējais novērtējums Latvijā tika veikts 2018. gadā, un tas tika sagatavots saskaņā ar FATF 2013. gada metodoloģiju. 2018. gada novērtējums un 2019. gada papildu ziņojumi ir publicēti un pieejami vietnē <https://www.coe.int/en/web/moneyval/jurisdictions/latvia>.

Savstarpējā novērtējuma 5. kārtā tika secināts, ka valsts atbilst sešām rekomendācijām (A), lielā mērā nodrošina atbilstību 24 rekomendācijām (LA) un daļēji nodrošina atbilstību 10 rekomendācijām (DA). Latvijai tika piešķirts A vai LA vērtējums attiecībā uz četrām no piecām tālāk minētajām rekomendācijām, kas iepriekšējā kārtā bija pamats pastiprinātās uzraudzības režīma piemērošanai: R.3, R.5, R.10, R.11 un R.20).¹

1. Šī ziņojuma nolūkos valstij tiek piemērota pastiprināta uzraudzība, ja izpildās kaut viens no tālāk minētajiem kritērijiem: (i) tās tehniskā atbilstība ir saņēmusi piecus vai vairāk DA vērtējumus; vai (ii) tās tehniskā atbilstība ir saņēmusi vienu vai vairāk NA vērtējumus; vai (iii) tā ir saņēmusi DA vērtējumu jebkurā vai vairākās no šīm rekomendācijām: R.3, R.5, R.6, R.10, R.11 un R.20; vai (iv) tās efektivitātes līmenis sešos vai vairāk no 11 efektivitātes rādītājiem ir vidējs; vai (v) tās efektivitātes līmenis vienā vai vairāk no 11 efektivitātes rādītājiem ir zems.

Pamatojoties uz šiem rezultātiem, Latvijai tika noteikts pastiprinātās uzraudzības režīms. Kopš pēdējā novērtējuma Latvija ir saņēmusi 11 atkārtotus tehniskās atbilstības novērtējumus:

- desmit rekomendāciju vērtējums mainīts no DA uz LA: R.6, R.7, R.8, R.10, R.22, R.26, R.28, R.32, R.39 un R.40;
- vienas rekomendācijas vērtējums mainīts no LA uz A: R.2.

Balstoties uz šiem rādītājiem, Latvijai līdz 2022. gada jūnijam tika saglabāts pastiprinātās uzraudzības režīms saistībā ar efektivitātes rādītāju nepilnībām.

NILL/TF riski un konteksts

1. Latvijas Republika (Latvija) atrodas Ziemeļeiropā, tā ir viena no trim Baltijas valstīm un tās teritorija aizņem aptuveni 64 589 kvadrātkilometrus. Latvijai ir Eiropas Savienības (ES) iekšējās robežas ar Igauniju ziemeļos un Lietuvu dienvidos, kā arī ārējās ES robežas ar Krievijas Federāciju austrumos un Baltkrieviju dienvidaustrumos, un tai ir jūras robeža ar Zviedriju rietumos. Latvijas galvaspilsēta ir Rīga. 2023. gadā Latvijas iekšzemes kopprodukts (IKP) bija aptuveni 40 miljardi EUR, savukārt IKP uz vienu iedzīvotāju sasniedza ap 21 000 EUR. Latvijas oficiālā valūta ir *euro* (EUR), un valstī dzīvo aptuveni 1,88 miljoni iedzīvotāju.²
2. Latvija ir parlamentāra republika. Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi augstākā valsts pārstāvniecības iestāde ir Saeima, kura īsteno arī konstitucionālo un likumdošanas varu. Saeimu veido simts pārstāvji, kas tiek ievēlēti uz četriem gadiem. Valdību veido Ministru prezidents (kurš pilda valdības vadītāja funkcijas) un Ministru kabinets (MK), kas kolektīvi pilda valsts augstākās izpildvaras funkcijas. Latvijas Republikas augstākā amatpersona ir Latvijas Valsts prezidents, kura amats lielā mērā ir ceremoniāls, bet prezidents pilda arī kontroles funkciju likumdošanas procesā. Latvijas tiesību sistēmas pamatā ir civiltiesību principi. Tiesu varu Latvijā īsteno rajonu (pilsētu) tiesas, apgabaltiesas, kā arī Augstākā tiesa un Satversmes tiesa.
3. 2004. gadā Latvija pievienojās Eiropas Savienībai (ES), bet 2014. gadā pievienojās eirozonai. Latvija ir daudzu starptautisku organizāciju, piemēram, Eiropas Padomes, Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO), Drošības un sadarbības organizācijas Eiropā (OSCE), Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD), Starptautiskā Valūtas fonda (IMF), kā arī Interpola, locekle.

NILL/TF riski un augstāka riska jautājumu loks

NILL/TF/PF risku pārskats

4. Kopš 2017. gada Latvijas riska profils ir būtiski mainījies. Latvija vairs nav reģionālais finanšu centrs ar kredītiestāžu sektoru, kas lielā mērā orientēts uz nerezidentu klientu apkalpošanu. Banku sektorā, kas veido vairāk nekā 70 % klientu līdzekļu, nerezidentu klientu noguldījumi no valstīm ārpus ES ir samazinājušies par 87 %, savukārt to klientu kredītu apgrozījums, kuru patiesā labuma guvēji (PLG) ir no augsta riska valstīm, ir samazinājies par 95 %, un ar čaulas uzņēmumiem saistīto kredītu apgrozījums ir samazinājies par 99 % (salīdzinot 2017. gadu ar 2023. gadu). Šīs izmaiņas ir veicinājuši stratēģiska, augsta līmeņa politiska apņemšanās un vērienīgs, labi koordinēts rīcības plāns, kas balstīts uz labāku izpratni par riskiem.
5. Iepriekš (līdz 2019. gadam) identificētie NILL/TF riski un noziedzīgu līdzekļu pārrobežu plūsmas risks, kas izriet no Latvijas kā reģionālā finanšu centra iepriekšējā statusa, vairs nerada būtiskus draudus. Ņemot vērā ievērojamo ārvalstu klientu koncentrācijas samazināšanos finanšu iestādēs un ar to saistīto pārrobežu līdzekļu plūsmu mazināšanos, būtiskākie NILL apdraudējumi pašlaik izriet no iekšzemē izdarītiem predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Galvenie predikatīvie noziedzīgie nodarījumi ir noziegumi, kas saistīti ar ēnu ekonomiku (ar nodokļiem saistīti noziedzīgi nodarījumi, nelegālu akcīzes preču un narkotiku aprīti, kā arī kontrabanda), krāpšana un korupcija. Pastāv arī NILL apdraudējumi, kas saistīti ar ārvalstīs izdarīto noziedzīgo nodarījumu rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju, galvenokārt attiecībā uz krāpšanas rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju, šādus līdzekļus fiziski ievedot Latvijā vai citādi tos iepludinot Latvijas finanšu sistēmā. Kopējais iekšzemes risku līmenis saglabājas stabils, vienlaikus novērojama neliela lejupvērsta tendence.
6. Latvijas ģeogrāfiskā novietojuma dēļ kā tranzīta valstij starp austrumiem un rietumiem tās robeža ar Krievijas Federāciju un Baltkrieviju veido ES ārējo robežu. Tas rada potenciālu risku finanšu alīdzekļu, piemēram, skaidras naudas, dārgmetālu un citu vērtslietu, pārrobežu pārvedumiem. Latvija var kalpot kā

2. Datu avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, 2024. gads.

tranzīta ceļš akcīzes preču kontrabandai no Krievijas Federācijas un Baltkrievijas uz Franciju, Vāciju, Skandināviju un Apvienoto Karalisti, kā arī narkotiku kontrabandai dažādos virzienos. Tomēr pēdējā laikā riska situācija uz robežas ir mainījusies, jo ES sankciju un ar Covid-19 saistīto ceļošanas ierobežojumu dēļ ir samazinājušās pārrobežu plūsmas ar Neatkarīgo Valstu Sadraudzības (NVS) valstīm. Tā rezultātā ir samazinājusies preču un personu kustība, un ir mainījusies pārrobežu kontrabandas un cilvēku tirdzniecības aktivitāšu dinamika.

7. Krievijas kara pret Ukrainu un ar to saistīto ES sankciju dēļ ES sankciju apiešanas risks Latvijā kopš iepriekšējā novērtējuma ir ievērojami palielinājies. PF riski tiek vērtēti kā vidēji zemi.

8. Ēnu ekonomika ir viens no galvenajiem ar NILL saistītajiem apdraudējumiem, īpaši gadījumos, kad tā ir saistīta ar nodokļu noziegumiem un akcīzes preču kontrabandu, kā arī plašu skaidras naudas izmantošanu, tostarp pārrobežu skaidras naudas pārvadāšanu. Ēnu ekonomika joprojām veido salīdzinoši lielu daļu no Latvijas IKP,³ taču tās apjoms pakāpeniski samazinās un ir tuvu ES vidējam rādītājam.

9. TF risks tiek novērtēts kā zems. Latvijā nedarbojas rasistiski vai etniski motivēti teroristu grupējumi, un kopš pēdējā novērtējuma ir ievērojami samazinājusies pārrobežu pārvietošanās. Patlaban Valsts drošības dienests ir iesaistīts patvēruma meklētāju lūgumu izvērtēšanā, jo pastāv bažas, ka bēgļu plūsmu varētu izmantot teroristu organizācijas, lai iefiltrētos ES.

10. Kopš iepriekšējā novērtējuma ievainojamība ir ievērojami mazināta. Valsts mēroga skandāls banku sektorā (Banka A) radīja iespēju uzsākt tālejošas reformas, izveidot efektīvus publiskā un privātā sektora partnerības mehānismus, stiprināt kompetento iestāžu spējas, kā arī ieviest un piemērot efektīvus normatīvos un izpildes pasākumus.

Valsts riska novērtējums un augstāka riska jautājumu loks

11. Kopš iepriekšējā savstarpējā novērtējuma Latvija ir sagatavojusi divus nacionālā riska novērtējuma (NRA) ziņojumus: NRA par pārskata periodu no 2017. gada līdz 2019. gadam (NRA1) tika publicēts 2020. gadā un NRA par pārskata periodu no 2020. gada līdz 2022. gadam (NRA2) tika publicēts 2023. gadā. Izstrādājot abus NRA ziņojumus, tika izmantota Pasaules Bankas metodoloģija, pielāgojot to Latvijas vajadzībām un specifikai. Abu NRA ziņojumu izstrādes procesu vadīja Finanšu izlūkošanas dienests (FID). Dažādās darba grupās (DG) tika iesaistīts plašs ieinteresēto personu loks, izstrādājot gan NRA, gan nozaru, gan tematiskos (piemēram, ārvalstu juridisko personu pakļautību riskam) riska novērtējumus. Latvija kā ES dalībvalsts ir iekļauta Eiropas Komisijas 2017., 2019. un 2022. gadā veiktajos riska novērtējumos pārvalstiskā līmenī un ir piedalījies to izstrādē.⁴

12. Analizējot informāciju, kas iegūta no Latvijas iestādēm, tostarp NRA, kā arī drošiem un publiski pieejamiem avotiem, ekspertu komanda identificēja jomas, kurām nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību.

13. Banku nozare. Ņemot vērā, ka kopš 2018. gada likvidētas trīs bankas, ekspertu komanda rūpīgi izvērtēja banku pārvaldības un iekšējās kontroles praksi, tostarp NILL/TF novēršanas pasākumu īstenošanas un mērķēto finanšu sankciju (MFS) kontroles jomā saistībā ar paplašinātām ES sankcijām, kas ieviestas pret Krievijas Federāciju un Baltkrieviju. Tāpat ekspertu komanda pievērsās banku sektora centieniem samazināt ar nerezidentiem saistītos riskus un izbeigt darījumu attiecības ar fiktīviem uzņēmumiem.

14. Izmeklēšana, kriminālvajāšana un notiesāšana NILL jomā. No 2021. līdz 2023. gadam palielinājās kriminālvajāšanas gadījumu un notiesājošo spriedumu skaits, tostarp ar NILL saistītos noziedzīgos nodarījumus, kuros iesaistīti finanšu iestāžu darbinieki. Papildus minētajam Latvija ziņoja par vienu

3. Saskaņā ar Stokholmas Ekonomikas augstskolas pētījumu "Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs".

4. Nākamais riska novērtējums saskaņā ar iepriekšējo ES regulējumu ir jāsagatavo 2025. gadā. Latvija tiks iesaistīta arī ES riska novērtējuma sagatavošanā, kas tiks izstrādāts saskaņā ar jaunajām Direktīvas (ES) 2024/1640 (sestā NILL/TF novēršanas direktīva) prasībām.

bankas lietu (Banka A), kurā augsta līmeņa bankas amatpersonām un pašai bankai tika izvirzītas apsūdzības par NILL atbildību pastiprinošos apstākļos, un šī novērtējuma laikā tiesa izskata šo lietu. Tāpat Latvija ir guvusi nozīmīgus panākumus ārvalstu kukuļošanas noziegumu riska identificēšanā un novēršanā⁵ (skatīt IO.6 un IO.7 minētos gadījumus). 2023. gada beigās Rīgas apgabaltiesa atzina par vainīgu bijušo Latvijas Bankas vadītāju un piesprieda viņam sešu gadu cietumsodu par kukuļņemšanu (skatīt IO.7 iedaļas gadījuma izpēti). Saistībā ar minēto ekspertu komanda izvērtēja FID spējas nodrošināt pietiekamu atbalstu sarežģītu starptautisku NILL shēmu identificēšanā un izmeklēšanā, kā arī analizēja nesenās institucionālās reformas tiesībaizsardzības un tiesu sistēmā un to ietekmi efektivitātes uzlabošanā, īpašu uzmanību pievēršot sarežģītiem NILL izmeklēšanas un kriminālvajāšanas gadījumiem. Tā pārbaudīja, vai sasniegtais progress ir samērojams ar galvenajiem riskiem valstī.

15. Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā un ēnu ekonomika. Tā kā noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā ir vienīgie pārkāpumi, kas Latvijā rada augstu NILL risku, un ēnu ekonomika ir viens no galvenajiem ar NILL saistītajiem apdraudējumiem, ekspertu komanda analizēja ar to saistīto risku mazināšanā sasniegto progresu un līdz šim sasniegtos izmēramos rezultātus.

16. Reģionālie un starptautiskie organizētās noziedzības tīkli. Ņemot vērā Latvijas ģeogrāfisko atrašanos pie ES ārējās robežas, tā ir pakļauta riskiem, ko rada starptautiskās organizētās noziedzīgās grupas (ONG), kas nodarbojas ar narkotiku tirdzniecību, kibernetiskiem, krāpšanu un kontrabandu. Karš Ukrainā un ar to saistītā bēgļu un migrantu darbaspēka plūsma uz Latviju ir radījusi apstākļus, kas labvēlīgi ietekmē ONG aktivitātes cilvēku vervēšanā nelegālas nodarbinātības nolūkā (īpaši cilvēku tirdzniecībā piespiedu darba un seksuālās izmantošanas nolūkā). Ekspertu komanda pārbaudīja šo risku novēršanai veikto pasākumu efektivitāti.

17. Kredītiestāžu likvidācijas neparedzētās sekas. Ekspertu komanda analizēja plaši izplatīto Latvijas kredītiestāžu (piemēram, Banka A) darbības pārtraukšanu un ar to saistīto līdzekļu plūsmas, īpašu uzmanību pievēršot riskam, ka daļa līdzekļu varētu būt iegūti nelikumīgi.

18. Ieguldījumu shēmas uzturēšanās atļauju saņemšanai. Lai gan ar ārvalsts rezidenta statusu saistītais riska līmenis samazinās, ekspertu komanda izvērtēja vēsturiskos jautājumus un kopš Bankas A likvidācijas īstenotos pasākumus, kā arī ar tiem saistītos centienus būtiski mazināt ārpus Eiropas esošu nerezidentu nelikumīgas izcelsmes līdzekļu ieguldījumu iespējamību.

19. Ar FID saistītās reformas un to ietekme. Kopš pēdējā novērtējuma FID ir īstenojis vairākas būtiskas reformas, lai nodrošinātu tā neatkarību un autonomiju, kā arī paplašinājis savu kompetenci (piemēram, sankciju izpildes jomā). Ekspertu komanda pārbaudīja šo reformu ietekmi gan operatīvajā, gan stratēģiskajā līmenī.

20. NNDP uzraudzība un preventīvo pasākumu īstenošana. Ņemot vērā Valsts ieņēmumu dienesta (VID) pārraudzībā esošo subjektu skaitu un daudzveidību, ekspertu komanda pārbaudīja VID spēju efektīvi pārraudzīt daudzas un dažādas NNDP kategorijas. Ekspertu komanda koncentrējās uz to, lai saprastu, cik lielā mērā NNDP ir iesaistītas darījumos ar nekustamo īpašumu, un rūpīgi pārbaudīja, cik lielā mērā tās īsteno NILL/TF novēršanas pasākumus.

21. Jomas, kurām tika pievērsta mazāka uzmanība zemas nozīmīguma pakāpes un/vai NILL/TF riska dēļ, bija šādas: dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji (tostarp starpnieki), privātie pensiju fondi un korporatīvās krājaizdevu sabiedrības.

Nozīmīgums

22. 2023. gadā Latvijas IKP bija aptuveni 40 miljardi EUR, savukārt IKP uz vienu iedzīvotāju sasniedza ap 21 000 EUR. Līdz 2019. gadam (Covid-19 pandēmija) Latvijā turpinājās stabila ekonomiskā izaugsme, kuras tempi pārsniedza ES vidējos rādītājus, IKP pieaugot vidēji par aptuveni 2,9 % gadā. Tā kā pandēmija radīja būtiski negatīvu ietekmi uz ekonomikas attīstību, IKP 2020. gadā samazinājās par

5. OECD Pretkukuļošanas darba grupa: 2023. gada Latvijas progresa ziņojums.

3,5 %. Kopš tā laika ir vērojamas IKP pieauguma un krituma svārstības, un 2023. gada otrajā pusē ekonomika stabilizējās. Tas skaidrojams ar valdības un ES fondu atbalsta pasākumiem, kā arī ar ieguldījumu un privātā patēriņa pieaugumu.

23. Kopš 2019. gada skaidras naudas izmantošanas īpatsvars ir samazinājies, 2023. gadā sasniedzot 27 %.⁶ Pēdējo piecu gadu laikā bezskaidras naudas norēķinu īpatsvars ir pieaudzis no 56 % līdz 73 %. Skaidras naudas izmantošanas kritumu būtiski veicināja noteiktais ierobežojums veikt skaidrā naudā darījumus, kuru summa pārsniedz 7200 EUR.

24. Latvijā par būtiskām problēmām uzskata noziedzīgus nodarījumus nodokļu jomā (piemēram, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, krāpšana, u. c.) un ēnu ekonomiku, kas tiek lēsta 23 % apmērā no IKP.⁷

25. Transporta pārvadājumus nodrošina trīs tirdzniecības ostas, kas atrodas Rīgā, Ventspilī un Liepājā, kā arī starptautiskā lidosta "Rīga". Rīgas un Ventspils ostas ir brīvostas, savukārt Liepājas osta ir viena no trim speciālajām ekonomiskajām zonām, kas juridiskām personām piedāvā samazinātas izmaksas, atvieglotas muitas procedūras un citas priekšrocības. Lai gan ikgadējais kravu apjoms brīvostās samazinās (saistībā ar Krievijas uzsākto karu Ukrainā), juridisko personu apgrozījums speciālajās ekonomiskajās zonās pieaug, taču to īpatsvars kopējā valsts uzņēmējdarbībā ir ļoti neliels.

Finanšu sektors, VAPS un NNDP

26. Pārskats par finanšu sektoru, virtuālo aktīvu pakalpojumu sniedzējiem (VAPS) un noteiktām nefinanšu darbībām un profesijām (NNDP) ir sniegts turpmāk tabulās.

0.1. tabula. Finanšu sektora un VAPS pārskats (2023. gada decembris)

A – Vienības veids (dilstošā secībā pēc lieluma)	B – Aktīvo uzņēmumu skaits	C – Reģistrēto vai licencēto vienību skaits	D – Pārvaldībā esošie klientu līdzekļi (EUR)
Bankas – kredītiestādes	13	13	31 976 miljoni
Kolektīvo ieguldījumu shēmas – ieguldījumu pārvaldes sabiedrības	10	10	8 431 miljoni
Kreditdevēji / līzings sabiedrības (patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji)	37	37	1 060 miljoni (kreditportfelis, patēriņa kredīti), 744 miljoni (jauni patēriņa kredīti) 1 miljons (skaits, patēriņa kredītu līgumi)
Citas FI – privātie pensiju fondi	7	7	811 miljoni
Dzīvības apdrošināšanas sabiedrības – dzīvības apdrošināšana un citi ar ieguldījumiem saistīti apdrošināšanas pakalpojumi	6	6	736 miljoni
Ieguldījumu brokeru sabiedrības – ieguldījumu sabiedrības	9	9	700 miljoni
Kolektīvo ieguldījumu shēmas – alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki (AIFP)	30	31	376 miljoni
Valūtas maiņas punkti	15	15	204 miljoni (iegādātās un pārdotās valūtas apjoms)

6. Skaidras naudas darījumu īpatsvars attiecībā pret kopējo darījumu skaitu.

7. Saskaņā ar SSE Rīga pētījuma datiem: <https://www.sseriga.edu/shadow-economy-index-baltic-countries>.

Naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumi – maksājumu iestādes (MI)	3	4	142 miljoni
Citas FI – krājaizdevu sabiedrības	29	29	19,4 miljoni
Maksājumu līdzekļu izdošana vai pārvaldīšana – elektroniskās naudas iestādes (ENI), pasta pārvedumi	4	7	8,7 miljoni
Dzīvības apdrošināšanas starpnieki (apdrošināšanas brokeri)	17	33	238 817
VAPS	3	7	360 230 (kopējā darījumu vērtība)

0.2. tabula. Pārskats par NNDP nozari (2024. gada jūnijs)

A – Vienības veids (dilstošā secībā pēc lieluma)	B – Reģistrēto vai licencēto vienību skaits ⁸
Ārpakalpojuma grāmatveži ⁹	4944
- uzņēmumi	3862
- privātpersonas	1082
Citi neatkarīgi juridiskās nozares profesionāļi	1870
- uzņēmumi	1487
- privātpersonas	383
Zvērināti advokāti	Kopā 1354 zvērināti advokāti (490 zvērināti advokāti, kas sniedz R.22 norādītos pakalpojumus)
Nekustamā īpašuma aģenti	1304 (aptuveni 10 000 darījumu gadā)
Uzņēmumu pakalpojumu sniedzēji ¹⁰	628
Dārgmetālu un dārgakmeņu tirgotāji ¹¹	110
Zvērināti notāri	105
Azartspēļu organizētāji	20 (ar gada apgrozījumu aptuveni 300 miljoni EUR)

27. Ekspertu komanda sarīdēja nozares, pamatojoties uz to relatīvo nozīmi Latvijā, to nozīmīguma un NILL/TF riskiem. Visā novērtējuma procesā tika piemērota šī pieeja, to izmantojot arī pozitīvo un negatīvo efektivitātes aspektu izvērtēšanai, kā arī secinājumu un kopējo vērtējumu sagatavošanai.

28. Banku sektors Latvijā tiek vērtēts kā visbūtiskākais, ņemot vērā tā nozīmīgumu un ar to saistītos riskus. Banku sektora turējumā ir 75 % no visiem finanšu līdzekļiem, ko Latvijas Banka (valsts centrālā banka) uzrauga finanšu institūcijās. Lai gan NRA2 tika konstatēts, ka banku sektors pakļauts vidēja līmeņa NILL riskam, salīdzinājumā ar citām FI bankām raksturīgais risks saglabājas visaugstākais, ņemot vērā sniegto pakalpojumu raksturu. Eksperti ņēma vērā arī neseno banku slēgšanu / likvidāciju un pārmantotos riskus, kas saistīti ar liela nerezidentu klientu skaita apkalpošanu.

29. Vērtspapīru sektors tiek uzskatīts par ļoti nozīmīgu, jo ir licencētas vairākas ieguldījumu sabiedrības (ieguldījumu brokeru sabiedrības), kas pārvalda vērtspapīru tirdzniecības platformas, un kuru

8. Viens NNDP var vienlaikus sniegt dažādus pakalpojumus. Skaitļi ietver darbības, kas neietilpst FATF standartu darbības jomā.

9. Ārpakalpojuma grāmatvedis ir atbilstoši kvalificēta un pieredzējusi persona, kura, pamatojoties uz rakstveida vienošanos ar uzņēmumu (izņemot uzņēmuma līgumu), apņemas sniegt vai sniedz grāmatvedības pakalpojumus klientam.

10. Uzņēmumu pakalpojumu sniegšanu galvenokārt nodrošina advokāti, savukārt neatkarīgo juridiskās nozares profesionāļu un grāmatvežu līdzdalība ir mazāka. VID ir reģistrēti tikai desmit patstāvīgi uzņēmumu pakalpojumu sniedzēji, kuru darbība ir ierobežota. Citi uzņēmumu pakalpojumu sniedzēji ir neaktīvi vai veic darbības, kas neietilpst FATF rekomendāciju darbības jomā, vai gan viens, gan otrs.

11. ņemot vērā, ka Latvijā nav iespējams veikt skaidras naudas darījumus, kas pārsniedz 7200 EUR, praksē tikai pieci dārgmetālu un dārgakmeņu tirgotāji laika posmā no 2019. gada līdz 2024. gadam ir pieņēmušas skaidru naudu 10 000 EUR vai lielākā apmērā, izmantojot saistītos darījumus. Lielākajai daļai no tiem (aptuveni 110) nav piemērojama rekomendācija R.22 vai R.23.

darbība ietver sadarbību ar citiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem, piemēram, kreditēšanas uzņēmumiem. Ievērojama daļa kreditēšanas uzņēmumu veic uzņēmējdarbību paaugstināta riska valstīs un reģionos (Āfrika, Āzija, Dienvidamerika u. c.). Ņemot vērā vēsturiski zemo ārpakalpojumu grāmatvežu (turpmāk – grāmatveži) iesniegto STR skaitu NILL jomā, neseno licencēšanas prasību ieviešanu un klātienēs pārbaudēs konstatēto trūkumu līmeni, kas joprojām ir augsts salīdzinājumā ar citām nozarēm, arī grāmatveži tiek uzskatīti par ļoti nozīmīgu sektoru.

30. Par vidējas nozīmes sektoru, galvenokārt to sniegto pakalpojumu specifikas dēļ, tiek uzskatīti maksājumu sektora uzņēmumi (ENI un MI), valūtas maiņas pakalpojumu sniedzēji, azartspēļu organizatori, nekustamā īpašuma aģenti (kuru iesaiste darījumos nav obligāta), zvērināti advokāti (turpmāk – advokāti), neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji un zvērināti notāri (turpmāk – notāri). Neatkarīgu juridisko pakalpojumu sniedzēju loma šajā kategorijā ir salīdzinoši lielāka, ņemot vērā notiekošās NILL izmeklēšanas. Mazāk nozīmīgajā sektorā ietilpst aizdevēji, krājaizdevu sabiedrības, līzinga un apdrošināšanas sabiedrības, kā arī VAPS un uzņēmumu pakalpojumu sniedzēji, jo uzņēmumu apkalpošanu pārsvarā nodrošina advokāti, bet retāk – neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji un grāmatveži. VID ir reģistrēti tikai desmit patstāvīgi uzņēmumu pakalpojumu sniedzēji, kuru darbība ir ierobežota.

Juridiskās personas un veidojumi

31. Latvijā ir iespējams dibināt dažādu veidu juridiskās personas: (i) ar uzņēmējdarbību saistītās sabiedrības, piemēram, sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), akciju sabiedrības (AS), komandītsabiedrības un pilnsabiedrības, kooperatīvās sabiedrības un Eiropas personālsabiedrības; un (ii) sabiedrības, kas izveidotas dažādu interešu pārstāvībai – biedrības, nodibinājumi, arodbiedrības, reliģiskās organizācijas, politiskās partijas un Eiropas ekonomisko interešu grupas.

0.3. tabula. Juridisko personu prioritārā secība – 2023. gada 31. decembris

Juridiskās personas veids	Kopējais reģistrēto vienību skaits	Kopējais apgrozījums 2023. gadā (EUR)	Ar juridiskām personām saistīto STR skaits (2023)	Ārvalstu PLG īpatsvars
SIA	131 993	69 446 miljoni	4838	8 %
AS	912	13 357 miljoni	328	21 %
Kooperatīvā sabiedrība	1482	801 958 230	0	0 %
Biedrība	24 765	560 685 321	85	2 %
Pilnsabiedrība	573	462 952 194	14	7 %
Eiropas personālsabiedrība	9	418 960 681	2	25 %
Fonds	1606	110 150 253	8	3 %
Eiropas ekonomisko interešu grupa	4	59 853 317	0	100 %
Reliģiskās organizācijas	958	32 508 311	6	4 %
Arodbiedrība	357	14 982 077	0	0 %
Komandītsabiedrība	143	14 312 297	4	27 %
Politiskās partijas	84	7 183 298	4	0 %

32. Visizplatītākā juridiskās personas forma ir SIA (81 %). Otra visizplatītākā uzņēmējdarbības juridiskā forma ir AS, kas veido vien 0,5 % no visām Latvijā reģistrētajām juridiskajām personām. Novērojams jaunu uzņēmumu reģistrācijas skaita samazinājums no 10 579 uzņēmumiem 2018. gadā līdz 8707 uzņēmumiem 2023. gadā.

33. Juridisko personu īpašumtiesības pārsvarā ir vietējas izcelsmes. Lielākajā daļā gadījumu, proti, 92 % SIA, PLG ir latvieši, kam seko lietuvieši un igauņi. Līdzīga situācija ir novērojama arī AS gadījumā. 2022. gadā lielāko daļu jauno SIA dibināja latvieši, savukārt ārvalstu dibinātāji pārsvarā bija no Igaunijas un Lietuvas. Tikai ļoti nelielai daļai SIA – 6,5 % – akcionāri ir citas juridiskās personas, kuru PLG pārsvarā ir Latvijas pilsoņi (81 %).

34. Aptuveni viena trešdaļa SIA un AS ir klasificējušas savu saimniecisko darbību vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozarē. 2023. gadā šīs nozares tika klasificētas kā vienas no lielākajām arī pēc kopējās samaksātās nodokļu summas – 4,31 miljards EUR, kas veido 41 % no uzņēmumu kopējām nodokļu iemaksām.

35. NVO sektorā dominējošās juridiskās formas, uz kurām attiecas FATF standarti, ir biedrības un nodibinājumi. Šis sektors ir neliels – tajā darbojas tikai 2084 juridiskās personas (jeb 1,3 % no visām reģistrētajām juridiskajām personām), un no tām 97 % ir dibinājuši Latvijas PLG. Maksājumi un ziedojumi pārsvarā ir iekšzemes (attieci 98 % un 87 %).

36. Ārvalstu juridiskajām personām, kas veic ar nodokli apliekamu darbību Latvijā, filiāles vai pārstāvniecības jāreģistrē Uzņēmumu reģistrā (UR) vai VID. Uzņēmējdarbību bez reģistrācijas uzrauga VID, un par to piemēro administratīvus sodus.

37. Saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem juridiskus veidojumus izveidot nav atļauts, tomēr ārvalstu (ārpus ES) trasta pilnvarniekiem, kuri dzīvo Latvijā, pastāv juridiska prasība reģistrēties UR. Šādi reģistrācijas gadījumi līdz šim nav fiksēti.

Strukturālie elementi

38. Latvijā pastāv visi galvenie strukturālie elementi efektīvas NILL/TF/PF novēršanas sistēmas darbībai, tostarp politiskā stabilitāte, valdība, tiesiskums un profesionālas tiesu iestādes. Lai gan plaši izskanējušie banku bankrotu, likvidāciju un liela mēroga korupcijas gadījumi norāda uz sistēmisku ievainojamību, valsts iestāžu konsekventa un augsta līmeņa iesaiste NILL/TF/PF jautājumu risināšanā būtiski mazina riskus.

39. Latvijai kā ES dalībvalstij ir saistoši ES tiesību akti. Latvijā ES regulas tiek tieši piemērotas un pilnībā integrētas nacionālajā tiesību sistēmā. ES direktīvas, kas ir saistošas arī attiecībā uz sasniedzamajiem rezultātiem, tiek transponētas valsts tiesību aktos.

Pamatinformācija un citi kontekstuāli faktori

40. Kopš pēdējā savstarpējā novērtējuma Latvija ir spērusi nozīmīgus soļus, lai uzlabotu savu NILL/TF novēršanas sistēmu, koncentrējoties uz finanšu sistēmas pārskatīšanu un ieviešot būtiskas reformas. Šīs reformas ir stiprinājušas Latvijas spēju novērst ekonomikas ļaunprātīgu izmantošanu NILL/TF nolūkos, kā arī veicina Latvijas tiesiskā regulējuma atbilstību FATF 40 rekomendācijām. Latvijā ir izveidots spēcīgs un efektīvs iekšzemes sadarbības un koordinācijas mehānisms, kā arī pastāv stingra politiskā apņemšanās nostiprināt NILL/TF/PF novēršanas sistēmu.

41. Kopš 2019. gada riski finanšu sektorā ir ievērojami samazinājušies. Kā minēts iepriekš, nerezidentu noguldījumi ir būtiski samazinājušies, un kopš 2019. gada ir vērojams kopējo pārrobežu naudas plūsmu samazinājums par 20 %.

42. Saskaņā ar organizācijas *Transparency International* Korupcijas uztveres indeksu Latvijas rādītājs 2023. gadā ir nedaudz uzlabojies, korupcijas līmeņa vērtējumā ieņemot 36. vietu. Finansiālā atstumtība nav būtiska problēma, jo 96 % iedzīvotāju (rezidentu fizisko personu) ir bankas konts (2023. gada dati).

43. 2024. gadā SVF atzina, ka Latvija ir guvusi ievērojamus panākumus NILL/TF novēršanas sistēmas stiprināšanā,¹² piemēram, uz NILL/TF novēršanas riskiem balstītās uzraudzības ieviešanā, Latvijā reģistrēto juridisko personu PLG informācijas pieejamībā un sankciju apiešanas risku mazināšanā.

12. Nacionālais ziņojums Nr. 24/284, Latvijas Republika: 2024. gada IV panta konsultācijas – paziņojums presei un 2024. gada septembra ziņojums (<https://doi.org/10.5089/9798400287800.002>).

NILL/TF/PF novēršanas stratēģija

44. Kopš iepriekšējās novērtēšanas kārtas Latvijas valdība ir konsekventi apliecinājusi savu politisko apņemšanos novērst NILL/TF/PF. Lai sasniegtu šos mērķus, valdība ir apstiprinājusi divas galvenās stratēģijas.

45. Laika posmā no 2019. gada līdz 2023. gadam NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plāns bija galvenais valsts stratēģiskais dokuments, kurā tika noteiktas šādas prioritātes: (i) stiprināt uzraudzības spējas un nodrošināt efektīvu Bankas A likvidācijas pārvaldību; (ii) izstrādāt efektīvu informācijas apmaiņas sistēmu, lai paaugstinātu izmeklēšanas efektivitāti; (iii) stiprināt cilvēkresursu potenciālu (tostarp to kompetenci) uzraudzības un tiesībsardzības iestādēs (TAI); (iv) ieviest efektīvus IT datu pārvaldības risinājumus; (v) uzlabot MFS sistēmu. Plāns tika pastāvīgi pārskatīts un atjaunināts. Laikā no 2019. gada līdz 2024. gadam tika izstrādāti vairāki citi stratēģiskie dokumenti un tematiskie pasākumu plāni, kas vērsti uz korupcijas novēršanu, uzraudzību, ēnu ekonomikas mazināšanu u. c.

46. 2024. gada sākumā tika publicēta Nacionālā finanšu noziegumu novēršanas un apkarošanas stratēģija. Stratēģijas mērķi ir definēti saskaņā ar NRA2 un strukturēti piecos stratēģiskajos pīlāros: (i) valsts un ES drošības stiprināšana; (ii) noziedzīgi iegūtu līdzekļu identificēšana un atgūšana; (iii) NILL/TF/PF novēršanas sistēmas stiprināšana, izmantojot digitālo transformāciju; (iv) Latvijas starptautiskās reputācijas stiprināšana; un (v) NILL novēršanas prasību proporcionalitātes nodrošināšana konkurētspējas veicināšanai. Piektā pīlāra ietvaros ir pieņemta banku stratēģija, kuras mērķis ir panākt līdzsvaru starp samērīgu regulatīvo prasību piemērošanu un negatīvo seku ierobežošanu un novēršanu.

47. Lai īstenotu šos stratēģiskos mērķus, ir izstrādāts jaunais NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plāns 2024.–2026. gadam, kā arī Nacionālais pretterorisma plāns. NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plāns ir saskaņots ar valdības prioritātēm, iekļaujot mērķtiecīgus riska mazināšanas pasākumus. Budžeta piešķiršana ir neatņemama NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plāna sastāvdaļa.

Normatīvais regulējums un institucionālais ietvars

48. Novēršanas likums ir galvenais tiesību akts NILL/TF/PF novēršanas jomā. Citos attiecīgajos tiesību aktos ietilpst nozaru likumi, Krimināllikums (KL), Kriminālprocesa likums (KPL), Starptautisko sankciju likums, Komerclikums, Civillikums, Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas izpildes likums un Operatīvās darbības likums.

49. Institucionālā sistēma ietver vairākas iestādes, no kurām visnozīmīgākās ir aprakstītas tālāk tekstā.

Kompetentās iestādes

50. **Finanšu ministrija (FM)** ir atbildīga par Novēršanas likuma politikas un noteikumu izstrādi un īstenošanu. Turklāt FM pilda Finanšu sektora attīstības padomes (FSAP) sekretariāta funkcijas un ir atbildīga par Uzraudzības un kontroles institūciju sadarbības platformu.

51. **Tieslietu ministrija (TM)** ir atbildīga par normatīvo aktu izstrādi un īstenošanu saistībā ar NILL/TF/PF novēršanas pasākumiem savas vispārējās kompetences ietvaros. TM pārrauga tiesu sistēmas lomu noziegumu izmeklēšanā un veicina starptautisko sadarbību.

52. **Ārlietu ministrija (ĀM)** ir atbildīga par Latvijas politikas formulēšanu starptautisko sankciju jomā.

53. **Iekšlietu ministrija (IeM)** ir atbildīga par politikas un stratēģiju izstrādi un īstenošanu NILL/TF/PF novēršanai, tostarp par NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plānu sagatavošanu, lai nodrošinātu NILL/TF/PF novēršanas politikas atbilstību identificētajiem riskiem.

54. **Latvijas Banka** (valsts centrālā banka) licencē (reģistrē) un uzrauga kredītiestādes, maksājumu iestādes un ENI, apdrošināšanas sabiedrības, pensiju fondus, ieguldījumu sabiedrības, alternatīvo ieguldījumu fondu (AIF) pārvaldniekus, ieguldījumu pārvaldes sabiedrības, krājaizdevu sabiedrības un

valūtas maiņas uzņēmumus. 2019. gadā līdzšinējā uzraudzības institūcija NILL/TF novēršanas jomā – Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK) – tika integrēta Latvijas Bankā.

55. **Finanšu izlūkošanas dienests (FID)** īsteno R.29 noteiktās funkcijas, koordinē valsts NILL/TF/PF novēršanas pasākumus kā vadošā aģentūra un pārrauga MFS īstenošanu.

56. **Latvijas Republikas prokuratūra (LRP)** ir atbildīga par noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu.

57. **Valsts policija** ir atbildīga par plaša spektra noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu, tostarp zādzību, vardarbīgu noziegumu un ekonomisko noziegumu (izņemot nodokļu noziegumus), kas neietilpst citu specializēto TAI kompetencē.

58. **Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB)** ir centrālā iestāde, kas īsteno korupcijas novēršanas un apkarošanas funkcijas, kā arī uzrauga politisko partiju finansēšanu.

59. **Valsts drošības dienests** veic izlūkošanas operācijas, un tā uzdevums ir identificēt, novērtēt un novērst apdraudējumu valsts drošībai un stabilitātei.

60. **Valsts robežsardze (VRS)** ir atbildīga par Latvijas valsts robežu apsardzi, nacionālās drošības nodrošināšanu un personu, preču un transportlīdzekļu pārvietošanās kontroli pāri valsts robežām.

61. **Valsts ieņēmumu dienests (VID)** ir nodokļu iestāde, kas licencē grāmatvežus un cita starpā uzrauga finanšu līzinga uzņēmumus (ja pakalpojumu sniegšana nav licencējama), VAPS, nekustamā īpašuma aģentus, dārgmetālu un dārgakmeņu tirgotājus, neatkarīgos juridiskās nozares profesionāļus, grāmatvežus un uzņēmumu pakalpojumu sniedzējus.

62. **Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu un muitas policijas pārvalde (VID NMPP)** ir specializēta tiesībsardzības iestāde, kas atbild par noziedzīgu nodarījumu un citu likumpārkāpumu atklāšanu, novēršanu un izmeklēšanu valsts ieņēmumu un muitas jomā, darbojoties VID ietvaros.

63. **Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC)** reģistrē un uzrauga patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējus.

64. **Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija (IAUI)** ir azartspēļu licencēšanas un uzraudzības iestāde.

65. **Uzņēmumu reģistrs (UR)** ir atbildīgs par uzņēmumu (tostarp juridisko personu), komersantu, to filiāļu un pārstāvniecību reģistrāciju Latvijā. Tas uztur informāciju par juridiskajām personām un to PLG, kā arī dažos gadījumos par juridiskiem veidojumiem.

66. **Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija (LZRA)** ir atbildīga par advokātu akreditāciju, nodrošina advokātu atbilstību juridiskajiem un ētiskajiem pienākumiem (tostarp NILL/TF novēršanas jomā), kā arī izskata disciplinārlietas.

67. **Latvijas Zvērinātu notāru padome (LZNP)** uzrauga zvērinātu notāru darbību Latvijā, tostarp to atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām.

Sadarbības mehānismi

68. **Finanšu sektora attīstības padome (FSAP)** ir augsta līmeņa koordinācijas struktūra, kuras mērķis ir uzlabot sadarbību starp valsts iestādēm un privāto sektoru NILL/TF/PF novēršanas jomā.

69. **Noziedzības novēršanas padome (NNP)** ir koleģiāla struktūra, kas koordinē attiecīgo ieinteresēto personu centienus novērst noziedzību.

70. **FID Konsultatīvā padome** koordinē FID sadarbību ar iestādēm, kas atbild par pirmstiesas izmeklēšanu, kriminālvajāšanu, tiesu uzraudzības iestādēm, ministrijām un likuma subjektiem.

71. **Nacionālais kriminālizlūkošanas modelis (NKIM)** veido sadarbības tīklu starp dažādām ieinteresētajām pusēm, lai optimizētu tiesībsardzības iestāžu resursus un paaugstinātu to darbības efektivitāti.

72. **Sankciju koordinācijas padome (SKP)** nodrošina ar sankcijām saistīto pasākumu saskaņotu piemērošanu.

73. **FID Sadarbības koordinācijas grupa (SKG)** darbojas kā publiskā un privātā sektora sadarbības platforma, kas veicina operatīvās darbības un sadarbību starp dažādām ieinteresētajām personām, kuras iesaistītas NILL/TF/PF jomā izdarīto noziegumu un ar tiem saistīto noziedzīgo darbību apkarošanā un novēršanā.

74. **Uzraudzības un kontroles institūciju sadarbības platforma** atvieglo informācijas apmaiņu starp FI, VAPS un NNDP uzraudzības iestādēm.

75. Iestādes, kuras ES līmenī ir atbildīgas par NILL/TF novēršanu, ir šādas: (i) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas iestāde (**AMLA**)¹³ ir atbildīga par konkrētu FI tiešu uzraudzību, citu likuma subjektu uzraudzības saskaņotību un ES FID koordinācijas un atbalsta darbībām; un (ii) Eiropas prokuratūra (**EPPO**) ir atbildīga par noziedzīgu nodarījumu, kas skar ES finanšu intereses, izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un apsūdzību celšanu personām, kuras izdarījušas šos nodarījumus, un to līdzdalībniekiem, tostarp NILL lietās. Šajā kontekstā EPPO īsteno izmeklēšanu, veic kriminālvajāšanas darbības un pilda prokurora funkcijas dalībvalstu kompetentajās tiesās līdz lietas galīgai izbeigšanai.

76. Eiropas Centrālā banka (**ECB**) darbojas kā banku uzraudzības iestāde banku savienībā,¹⁴ sadarbojoties ar dalībvalstu uzraudzības iestādēm Vienotā uzraudzības mehānisma (**VUM**) ietvaros.¹⁵ Tādējādi ECB ir vēl viens nozīmīgs institucionālās sistēmas dalībnieks. Lai gan ECB nav tieša NILL/TF uzraudzības iestāde, tā veic dažas funkcijas, kas ir būtiskas gan NILL/TF novēršanas, gan prudenciālās uzraudzības mērķiem, piemēram, piešķirt vai atsaukt licences visām banku savienībā reģistrētām kredītiestādēm un veikt piemērotības novērtēšanu nozīmīgu kredītiestāžu vadības struktūru locekļiem. Šajā kontekstā ECB sadarbojas ar attiecīgajām NILL/TF uzraudzības iestādēm ES un Eiropas Ekonomikas zonā (EEZ).

77. Citas ES līmeņa struktūras un aģentūras, tostarp Europol un Eurojust, veic atbalsta funkcijas.

Preventīvie pasākumi

78. NILL/TF novēršanas direktīvā¹⁶ ir noteikti preventīvie pasākumi NILL/TF novēršanas jomā, tostarp reglamentēta likuma subjektu darbības joma, risku novērtēšanas kārtība, klienta izpētes pasākumu un uzskaites prasības, PLG pārrēķināšanas prasības, ziņošanas pienākumi, kā arī FID un uzraudzības institūciju pilnvaras, uzdevumi un savstarpējā sadarbība un informācijas apmaiņa.¹⁷ Līdzekļu pārvedumu izsekojamību reglamentē Regula (ES) 2015/847.¹⁸

79. Preventīvie pasākumi ir noteikti Novēršanas likumā un kopumā atbilst FATF standartiem. Uzraudzības iestādes ir izdevušas papildu norādījumus, lai palīdzētu FI un NNDP pilnībā īstenot NILL/TF/PF novēršanas prasības.

80. Novēršanas likums neattiecas uz trim subjektu veidiem: (i) birža, kas organizē darījumus, bet neveic skaidras naudas un vērtspapīru norēķinus (tos nodrošina Centrālais vērtspapīru depozitārijs); (ii) Centrālais vērtspapīru depozitārijs, kas veic tikai vērtspapīru norēķinus saviem dalībniekiem – licencētām finanšu iestādēm – gan biržā, gan ārpus tās; (iii) kolektīvās finansēšanas platformas, kuru riski tiek mazināti, paredzot pienākumu maksājumu veikšanai piesaistīt pilnvarotu maksājumu pakalpojumu sniedzēju un/vai saņemt maksājumu iestādes (MI) licenci. Novēršanas likuma piemērošanas joma aptver

13. Lai gan AMLA juridiski tika izveidota 2024. gada jūnijā, tās darbība sāksies pakāpeniski no 2025. gada jūnija, savukārt tiešā uzraudzība tiks uzsākta 2028. gadā.

14. Banku savienībā pašlaik ir 21 dalībvalsts: eirozonas dalībvalstis un pārējās dalībvalstis, kas izveidojušas ciešu sadarbību.

15. VUM attiecas uz banku uzraudzības sistēmu banku savienībā. VUM ietilpst ECB un iesaistīto valstu uzraudzības iestādes.

16. Direktīva (ES) 2015/849, kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu (ES) 2018/843 (piektā NILL/TF novēršanas direktīva).

17. 2024. gada 9. jūlijā stājās spēkā (bet vēl netiek piemērota) jauna regula un direktīva – Direktīva (ES) 2015/849 tiks aizstāta ar Regulu (ES) 2024/1624 (ES NILL/TF novēršanas regula) un Direktīvu (ES) 2024/1640 (sestā NILL/TF novēršanas direktīva).

18. Pēc tam aizstāta ar Regulu (ES) 2023/1113.

arī noteiktas darbības, uz kurām FATF standarti neattiecas, tostarp revīziju, nodokļu konsultācijas un skaidras naudas iekasēšanu.

Uzraudzības pasākumi

81. Novēršanas likuma 45. pantā ir definētas uzraudzības iestādes, kas atbild par FI, VAPS un NNDP atbilstības uzraudzību. Attiecīgās iestādes ir Latvijas Banka, VID, PTAC, IAUI, LZAP un LZNP.

Starptautiskā sadarbība

82. Latvijai ir izveidota visaptveroša starptautiskās sadarbības sistēma, kas ietver TPL un izdošanas lūgumus, aptverot plašu ģeogrāfisko teritoriju loku. Atkarībā no kriminālprocesa stadijas Latvijā darbojas trīs kompetentās iestādes, kas izskata starptautiskās sadarbības lūgumus: (i) pirmstiesas izmeklēšanas posmā – LRP izskata un lemj par ārvalsts lūgumu; (ii) līdz kriminālvajāšanas uzsākšanai – Valsts policija; un (iii) pēc lietas nodošanas tiesai – Tieslietu ministrija.

83. Ņemot vērā Latvijas stratēģisko ģeogrāfisko izvietojumu starp austrumiem un rietumiem, tā veido kontrabandas akcīzes preču tranzīta ceļu. Novērtējuma periodā tika ievērojami pastiprināta skaidras naudas kontrole uz robežām, kā rezultātā pieauga atklāto noziedzīgo nodarījumu skaits, kas saistīti ar nelikumīgu skaidras naudas apriti pāri sauszemes robežai ar Krievijas Federāciju un Baltijas valstīm.

84. Laikā no 2020. gada līdz 2022. gadam pārrobežu finanšu plūsmas ar NVS valstīm un ārzonas jurisdikcijām (kā tās definējušas iestādes) ir strauji samazinājušās (attiecīgi par 89 % un 93 %). Tajā pašā laikā maksājumi ar Lietuvu, Latvijas lielāko ārējās tirdzniecības partneri, ir dubultājušies, jo Latvijas iedzīvotāji aktīvi meklē biznesa sadarbības iespējas ar Lietuvas FI.

85. Nozīmīgākie Latvijas starptautiskās sadarbības partneri ir Lietuva, Igaunija, Polija, Polija, Vācija un Apvienotā Karaliste. Laikā no 2019. gada līdz 2022. gadam FID izveidoja un vadīja specializētu darba grupu, kuras mērķis bija veicināt plaša mēroga bankas bankrota lietas izmeklēšanu, iesaistot pārstāvjus no 25 valstīm.

1. nodaļa. Riska novērtējums, koordinācija un rīcībpolitika

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 1. efektivitātes rādītājs (IO.1). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.1, R.2, R.33 un R.34, kā arī R.15 elementi.

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- (a) Latvijas pieeju NILL, TF un PF risku identificēšanai, novērtēšanai un izpratnei raksturo patiesa ieinteresētība un apņemšanās integrēt plašu datu avotu klāstu, lai veidotu un uzturētu attīstītu, nepārtrauktu un padziļinātu izpratni par vēsturiskajiem un pašreizējiem NILL/TF/PF riskiem.
- (b) NRA process kalpo kā atskaites punkts valsts mainīgās risku vides dokumentēšanai un ārējai komunikācijai. Latvija ir pilnveidojusi NRA procesu, nodrošinot pastāvīgi adaptīvu un reaģētspējīgu izpratni par NILL un TF riskiem iestāžu, uzraudzības un kontroles institūciju (UKI) un privātā sektora līmenī, nepaļaujoties vienīgi uz NRA.
- (c) Novērtēšanas periodā ir mainījies Latvijas NILL riska profils, kā arī ievērojami samazinājusies Latvijas iestāžu riska apetīte. Tas atspoguļojas krasajās pārmaiņās Latvijas ekonomikā un profesionālo pakalpojumu sniegšanā, pārorientējoties no ārvalstu noguldījumiem un nerezidentu klientiem uz vietējiem un ģeogrāfiski tuvāk esošiem klientiem.
- (d) Kompetento iestāžu un pašregulējošo organizāciju darbība ir saskaņota ar NRA secinājumiem, īstenojot individuālus NILL/TF/PF novērtēšanas rīcības plānus, kas pakārtoti visaptverošajam nacionālajam rīcības plānam. To papildina spēcīga starpinstitutionālā sadarbība stratēģiskā un operacionālā līmenī, ko atbalsta labi attīstīts publiskā un privātā sektora partnerības mehānisms.
- (e) Latvijā ir neliels skaits izņēmumu attiecībā uz NILL/TF novērtēšanas prasību piemērošanu, kas galvenokārt balstīti uz informācijas pieejamību no Eiropas Savienības dalībvalstīm, tostarp novēršot dubultas ziņošanas prasības. Riska novērtējumi un gadījumu analīzes apliecina, ka šie izņēmumi ir atbilstoši identificētajiem riskiem.
- (f) Latvijā ir labi funkcionējošs mehānisms, kas koordinē gan rīcībpolikas, gan operacionālos risinājumus, un to pamato detalizēts un pārredzams resursu un budžeta plānošanas process atbilstoši attiecīgajiem riskiem.

Būtiskākās rekomendācijas

N/A

Citas rekomendācijas

- (a) Iestādēm būtu jāizmanto detalizēta ģeogrāfiskā riska analīze, kas ietverta Latvijas NRA, lai skaidrāk formulētu konkrētos ģeogrāfiskos riskus, kurus Novērtēšanas likuma subjektiem jāņem vērā, piemērojot riskos balstītus pasākumus.

- (b) Iestādēm būtu jāturpina uzraudzīt neseno reformu ietekmi konkrētās nozarēs (piemēram, nekustamā īpašuma un būvniecības sektorā), lai izvērtētu atlikušos riskus pēc risku mazinošo pasākumu izpildes.
- (c) Iestādēm būtu jāturpina izmantot sadarbības koordinācijas grupas modeli, balstoties uz tā līdzšinējiem panākumiem gan analītiskos, gan operatīvos nolūkos.

Kopējie secinājumi par IO.1

Kompetentajām iestādēm un citām attiecīgajām iestādēm/organizācijām ir pamatīga un visaptveroša izpratne par NILL/TF riskiem, ar kuriem saskaras valsts. NRA procesu iekļaujošais raksturs un analizētās informācijas apjoms ir nodrošinājis pienācīgu, precīzu un reālistisku Latvijas vēsturisko un pašreizējo NILL/TF apdraudējumu un ievainojamību identificēšanu un novērtēšanu. Kamēr NRA2 efektīvi atspoguļoja riska profilu maiņu novērtēšanas periodā, NRA procesi kopumā balstās uz attīstītu un reaģētspējīgu risku novērtēšanas ekosistēmu, kas izmanto plašu informācijas avotu klāstu un nodrošina ciešu sadarbību un koordināciju starp iestādēm. Atsevišķās jomās pastāv iespējas nelieliem uzlabojumiem, lai vēl precīzāk formulētu visaptverošo risku izpratni.

Latvija ir demonstrējusi skaidru politisko apņemšanos cīnīties pret NILL un TF, kā arī sistemātiski identificēt un nodrošināt nepieciešamos resursus šo mērķu sasniegšanai. Pastāv skaidra saikne starp NRA secinājumiem un turpmākajiem NILL/TF/PF rīcības plāniem, kuri kopā ar budžeta dokumentiem tiek regulāri pārskatīti un uzraudzīti.

NRA rezultāti un atsevišķi novērtējumi tiek visaptveroši komunicēti finanšu iestādēm (FI) un nefinanšu sektoram (NNDP), un privātā sektora pārstāvji ir būtiska daļa no nacionālās koordinācijas un riska izpratnes attīstības.

SKG ir ļoti efektīva sadarbības platforma, kas nodrošina plašu taustāmu rezultātu klāstu.

Latvijai IO.1 ietvaros piešķirts augsts efektivitātes līmenis.

86. Kopš pēdējā MER Latvijas riski un konteksts ir ievērojami mainījušies. Latvija ir demonstrējusi nozīmīgu un noturīgu politisko apņemību risināt Latvijas vēsturiskos riskus. Tā rezultātā ir notikušas fundamentālas pārmaiņas gan Latvijas pieejā finanšu noziegumu apkarošanai visos līmeņos, gan Latvijas tautsaimniecības apkalpoto uzņēmējdarbības veidu struktūrā. Šī pastiprinātā politiskā uzmanība un pārvaldība ir nodrošinājusi ievērojamu resursu novirzīšanu finanšu noziegumu apkarošanai. Finanšu noziegumu apkarošana Latvijā ir kļuvusi par atsevišķu profesionālās specializācijas jomu tiesībsardzības un tieslietu sistēmā, kurai tiek piešķirti īpaši speciālistu resursi. Kā viens no piemēriem minama Ekonomisko lietu tiesas izveide, kas tostarp specializējas NILL lietu izskatīšanā.

87. Raugoties no vēsturiskā skatpunkta, MER 2018 konstatējumos par Latvijas izpratni par riskiem secināts, ka, neraugoties uz dažu iestāžu (piemēram, FID un FKTK) plašo izpratni par toreizējiem riskiem, pastāv nevienmērīga un kopumā nepietiekama izpratne par potenciāli ar NILL saistītām līdzekļu pārrobežu plūsmām. Tādējādi tika formulēts plašs ieteikumu kopums, tostarp nepieciešamība stiprināt kompetento iestāžu iesaisti, pilnveidot izpratni par galvenajiem NILL apdraudējumiem un ievainojamībām, nodrošināt rīcībpolitikas un pasākumu plānu savstarpēju saskaņotību un to pielāgošanu jaunajiem riskiem, kā arī uzlabot privātā sektora informētību par riskiem.

88. Kopš MER 2018 Latvija ir ieviesusi vairākas izmaiņas NILL/TF novēršanas politikas veidošanā, koordinācijā un riska izpratnes stiprināšanā. Šīs pārmaiņas ietver plašāku kompetento iestāžu līdzdalību šajā jomā, labāku izpratni par NILL apdraudējumiem un ievainojamībām, politikas un rīcības plānu saskaņošanu, lai tos labāk pielāgotu jaunajiem riskiem, un uzlabojumus privātā sektora informētībā. Lai gan tiesiskais regulējums tika pilnveidots, vēl vairāk nostiprinot FID kā vadošās iestādes funkcijas NRA un ar to saistīto

darbību īstenošanā, vienlaikus tika īstenotas arī citas reformas. Šīs reformas detalizētāk aplūkotas turpmākajās šī efektivitātes rādītāja (IO) iedaļās.

1.1. Valsts īstenotā NILL/TF risku identificēšana, izvērtēšana un izpratnes veicināšana

1.1.1. NILL riski

89. Latvijai ir labi attīstīta izpratne par tās vēsturiskajiem riskiem (“pirmais riska profils”), galvenajiem pašreizējiem riskiem, kas saistīti ar iekšzēmē veiktiem noziedzīgiem nodarījumiem (“otrais riska profils”), kā arī par riskiem, kas saistīti ar līdzekļiem, kas gūti no ārvalstīs izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem un kas nonāk Latvijas finanšu sistēmā (“trešais riska profils”). Latvija novērtējuma periodā ir sagatavojusi divus nacionālos riska novērtējumus: NRA par pārskata periodu no 2017. gada līdz 2019. gadam (NRA1) un NRA par pārskata periodu no 2020. gada līdz 2022. gadam (NRA2).

90. Abi dokumenti ir publiski pieejami. Piemērotās procedūras, kompetento iestāžu iesaiste, NRA secinājumu un rezultātu izplatīšanas kārtība, kā arī turpmākie centieni tos padarīt pieejamus visiem likuma subjektiem, veido labas prakses piemēru. Tas ļāva galvenajiem Latvijas NILL/TF/PF novēršanas jomas dalībniekiem padziļināti analizēt, apzināt un izprast attiecīgos riskus un to galvenos cēloņus.

91. Novērtējot riskus, Latvija pārsniedz FATF standartu prasības, īpaši attiecībā uz PF riskiem. NRA ziņojumi tiek papildināti ar ikgadējiem novērtējumiem par jaunajiem riskiem un virtuālajiem aktīviem, kā arī ar mērķētiem riska izvērtējumiem. Abos NRA izmantota Pasaules Bankas metodoloģija ar papildinājumiem vairākās jomās, lai atspoguļotu vietējos riskus un kontekstu. NRA2 sagatavošanā piedalījās aptuveni 30 dažādas struktūras un iestādes, katru pārstāvēt vidēji diviem līdz četriem darbiniekiem. Pirms NRA publicēšanas visām iesaistītajām struktūrām bija jāapstiprina ziņojuma saturs.

92. Iestādes skaidri demonstrēja uzlabojumus NRA sagatavošanas procesā, salīdzinot NRA1 un NRA2 izstrādi. Abu minēto sagatavošanas procesu būtiskākā atšķirība bija plašāka analītiskās atbildības un koordinācijas pārdale no FID uz atsevišķām TAI, bet nozaru risku novērtēšanā – uz UKI. NRA2 izstrādi virzīja 11 DG. DG pienākumu un kompetenču sadalījums tika noteikts, pamatojoties uz vairākiem kritērijiem. Pirmais no tiem kalpoja par pamatu piecu darba grupu izveidei, kuras koncentrējās uz konkrētiem apdraudējumiem vai noziedzīgu nodarījumu veidiem, kurus katra DG apsprieda un analizēja.¹⁹ NRA2 vajadzībām mainītā pieeja apdraudējuma, ievainojamības un vispārējo risku analīzē sniedza acīmredzamu pievienoto vērtību, jo tā veicināja kompetento iestāžu ciešāku iesaisti, kas galu galā veicināja labāku izpratni par jauniem riskiem un iespējām tos mazināt. Dažās DG tika iesaistīti arī privātā sektora pārstāvji, tostarp organizācijas *Transparency International* Latvijas nodaļa – biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna”, kas aktīvi iesaistījās un sniedza nozīmīgu ieguldījumu DG darbā, analizējot noziedzīgus nodarījumus korupcijas jomā.

93. Otrā no kopumā trim DG pievērsās sektoru riska novērtēšanai.²⁰ Iestādes uzsvēra, ka NRA2 iekļāva tikai īsu kopsavilkumu par katra sektora riska novērtējumu, savukārt katra UKI periodiski, ik pēc viena līdz trim gadiem, veica visaptverošāku sektora riska novērtējumu, piesaistot arī privātā sektora pārstāvjus.

94. Pārējās trīs darba grupas nodarbojās ar (i) NVO un juridisko personu riska novērtēšanu, (ii) TF un PF riska novērtēšanu un (iii) NILL riska scenārijiem. Pēdējā DG bija netipiska, jo tās sagatavotās NRA sadaļas tika balstītas uz visu pārējo DG veikto darbu.

95. Iepriekš minētais jomu saraksts, kas tika izmantots NILL/TF risku identificēšanai, nav pilnīgs un neaptver visus riskus. Iestādes pastāvīgi pilnveido savu izpratni par riskiem. Kā piemēru var minēt (i) FID

19. (i) korupcijas radītais apdraudējums un tā apkarošanas kapacitāte; (ii) nodokļu pārkāpumu radītais apdraudējums un tā apkarošanas kapacitāte; (iii) narkotiku kontrabandas radītais apdraudējums un tā apkarošanas kapacitāte; (iv) īpašumtiesību pārkāpumu radītais apdraudējums un tā apkarošanas kapacitāte; (v) autonomu NILL gadījumu radītais apdraudējums, tostarp skaidras naudas darījumu radītie riski.

20. (i) kredītiestādes, (ii) finanšu iestādes un (iii) nefinanšu sektors.

veikto virtuālo aktīvu radīto NILL/TF risku novērtējumu un (ii) Valsts policijas ikgadējo ziņojumu par vispārējām noziedzības tendencēm un saistītajiem riska līmeņiem, ko sagatavo Valsts policija, bet kurā ir iekļautas visas TAI, FID un LRP sniegtās atziņas. Šie novērtējumi tika iekļauti NRA2, un tajos ietverti attiecīgie secinājumi.

96. Atbildības sadalījums un iekļaujošā pieeja uzlaboja NRA sagatavošanas procesu, jo tās rezultātā tika efektīvi izmantota dažādu iestāžu vadība un ekspertu zināšanas, ļaujot veikt visaptverošu un vienotu risku novērtēšanu. Tas tika apliecināts klātienēs diskusijās, kas aptvēra ne tikai IO.1, bet arī citus efektivitātes rādītājus (piemēram, IO.3, IO.7 un IO.8). Iestādes arī norādīja, ka atbildības sadalīšana ir padarījusi NRA procesu efektīvāku, ievērojami samazinot NRA2 sagatavošanai nepieciešamo laiku. Šo efektivitāti arī veicināja pāreja no manuālas datu vākšanas uz automatizētu datu apkopošanu vairākos punktos. KNAB, Valsts policija, VID un Latvijas Banka datu vākšanā darba grupās konsekventi izmantoja vienotu metodoloģiju, ko papildināja kodificētu vadlīniju dokuments par NRA sagatavošanu.

97. Riska novērtējums liecina, ka ir notikusi NILL risku maiņa: ārvalstu līdzekļu legalizēšanas riski samazinājušies, savukārt iekšzemē radīto līdzekļu legalizēšanas riski pieauguši. Šo tendenci apstiprina arī vispārējā prakse samazināt banku un citu finanšu pakalpojumu sniegšanu nerezidentiem. Piemēram, ārpus ES veikto noguldījumu apjoms Latvijas FI novērtējuma periodā samazinājies par 87 % – no 7,17 miljardiem EUR līdz 0,93 miljardiem EUR. To atspoguļo arī saņemto STR raksturs, kas liecina, ka galvenie riski tagad saistīti ar iekšzemes līdzekļiem. Iepriekšējā MER laikā 50 % STR attiecās uz autonomiem NILL gadījumiem, tostarp pārrobežu pārskaitījumiem; tagad šis rādītājs sarucis līdz 22 %, savukārt gandrīz 80 % STR saistīti ar konkrētiem predikatīvajiem noziegumiem.

98. Kā minēts iepriekš, iestādes identificē trīs riska profilus:

- Pirmais riska profils: riski, ar kuriem Latvija saskārās pirms 2018. gada. Latvija darbojās kā reģionāls finanšu centrs, sniedzot finanšu un zināmā mērā arī nefinanšu pakalpojumus nerezidentu klientiem, un nerezidentu noguldījumu apjoms bija liels.
- Otrais riska profils: riski, kas izriet no Latvijas pašreizējās tautsaimniecības struktūras, kura galvenokārt ir orientēta uz iekšzemes un reģionālo tirgu un galvenokārt apkalpo iekšzemes un rezidentu klientus. Šajā riska profilā galvenie riski saistīti ar ēnu ekonomiku (nodokļu un akcīzes nodokļu pārkāpumi, ar narkotikām saistīti pārkāpumi), krāpšanu un korupciju.
- Trešais riska profils: NILL riski, kas izriet no ārvalstīs izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, galvenokārt krāpšanas un autonomus NILL gadījumus, kad līdzekļi tiek pārvietoti uz Latviju vai tās finanšu sistēmu.

99. Riska novērtējumos tiek izmantots plašs informācijas avotu loks, tostarp finanšu dati, iepriekš veiktie riska novērtējumi, ārējie un publiski pieejamie ziņojumi, kā arī intervijas ar kompetentajām iestādēm, tirgus dalībniekiem, pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem un nozaru organizācijām. Iestādes piemēroja visaptverošu pieeju, apvienojot kvalitatīvos un kvantitatīvos datus, un spēja identificēt jomas, kurās no statistikas datiem izdarītie secinājumi nesakrīt ar tiesībsardzības iestāžu un UKI sniegto kvalitatīvo informāciju. Piemēram, KNAB konstatēja neatbilstību starp izmeklēšanas un kriminālvajāšanas datiem saistībā ar korupciju saistītiem NILL gadījumiem un STR datiem. Iestādes šo neatbilstību pamatoti izskaidroja, secinot, ka lielākā daļa iekšzemē iegūto korupcijas līdzekļu tiek legalizēti ārvalstīs. Attiecīgi NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plānā tika iekļauts rīcības virziens, kas paredz, ka iestādēm jāturpina pilnveidot izpratni par ārvalstu NILL metodoloģijām, kas saistītas ar korupciju. Tāpat iestādes demonstrēja, ka gadījumos, kad NRA procesā savāktie dati norāda uz anomālijām, tās tiek identificētas un pirms galīgo riska novērtējumu noteikšanas tiek veikta papildu analīze, lai izprastu kontekstu. Piemēram, NRA2 laikā tika izvērtēts neparasti liels ziedojumu apjoms Latvijas NVO no valsts ar paaugstinātu risku. Attiecīgā uzraudzības iestāde pārbaudīja konkrēto gadījumu un atzina to par zema riska darījumu, līdz ar to kopējais vērtējums, ka NVO sektors ir zema riska nozare, netika mainīts.

100. NRA2 konstatēja, ka NILL apdraudējums galvenokārt ir saistīts ar nodokļu pārkāpumiem, bet būtiski ir arī akcīzes nodokļu pārkāpumi (tostarp kontrabanda), pārkāpumi saistībā ar narkotikām, korupcija un

krāpšana. Tika konstatēts, ka iekšzemē iegūtie līdzekļi rada ievērojami lielāku risku nekā ārvalstīs iegūtie līdzekļi. NRA2 konstatēts, ka valsts ievainojamība NILL jomā ir mazinājusies, ko galvenokārt veicinājusi izmeklēšanas un kriminālvajāšanas kapacitātes stiprināšana, ciešāka sadarbība valsts iekšienē un plašāka piekļuve PLG informācijai. Par nozarēm ar visaugstāko NILL risku (vidēji augsts) identificētas ieguldījumu sabiedrības, grāmatveži, loteriju un azartspēļu organizētāji, nekustamā īpašuma aģenti un nodokļu konsultanti. Jāatzīmē, ka kredītiestādes ir identificētas kā iestādes, kas rada tikai vidēji augstu risku (skatīt arī IO.3). Piešķirtie riska novērtējumi un reitingi ir uzskatāmi par pamatotiem un labi argumentētiem. NRA ietver detalizētu nozaru ievainojamības sarakstu, kurā rūpīgi analizētas nozares, kurās pastāv lielāks risks, ņemot vērā to uzņēmējdarbības modeļus, darbību raksturu un ziņošanu par aizdomīgiem darbījumiem. Analīzē ir iekļauti arī riski, kas saistīti ar piecām brīvās tirdzniecības zonām – trīs speciālajām ekonomiskajām zonām un divām brīvostām. Tādējādi tika analizēts dažādu preču un pakalpojumu imports, uzglabāšana, tirdzniecība, ražošana un reeksports, ņemot vērā galvenos NILL apdraudējuma un ievainojamības aspektus. Papildus tika apkopoti dati par kravu apjomiem un apgrozījumu, lai precīzāk novērtētu NILL riskus. Veiktās analīzes kvalitāte un īstenotie riska mazināšanas pasākumi apliecina, ka iestādes pienācīgi izprot ar brīvajām tirdzniecības zonām saistītos riskus, kā arī nodrošina to nepārtrauktu uzraudzību, ņemot vērā iespējamās izmaiņas šajā jomā.

101. Notikumi saistībā ar likvidējamo Banku A būtiski veicināja Latvijas izpratnes par riskiem attīstību. Likvidācijas procesa ietvaros tika pastiprināta uzraudzība un uzlabota iestāžu savstarpējā sadarbība. FKTK (tagad – Latvijas Banka) uzdevumā likvidatori izstrādāja metodoloģiju NILL/TF/PF novēršanai, kas tiek izmantota, lai uzraudzītu bankas kreditoru atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām. Metodoloģija paredzēja tādas pasākumus kā klientu padziļinātas izpēti (EDD) procedūras, neatkarīgu revīziju veikšana, darbījumu monitorings un klientu lietu izlases veida pārbaudes. FKTK noteica stingrus nosacījumus gan izmaksām no noguldījumu garantiju fonda, gan maksājumiem kreditoriem, gan aktīvu pārdošanai.

102. FID ieguva informāciju par visiem bankas darbījumiem kopš 2013. gada, kā rezultātā tika izveidotas pielāgotas datu kopas 25 visvairāk skartajām jurisdikcijām. Šajās datu kopās bija redzamas finanšu plūsmas no un uz banku, saņēmēji no attiecīgajām valstīm un citi būtiski dati. Visbiežāk novērotā tipoloģija bija čaulas uzņēmumu izmantošana Apvienotajā Karalistē un Kanādā pārskaitījumu veikšanai. Iestāžu veiktie pasākumi, reaģējot uz šiem riskiem, ir sīkāk aplūkoti (izmantojot gadījumu izpēti un saistīto analīzi) IO.2, IO.3, IO.6, IO.7 un IO.8 ietvaros.

103. Iestādes atzīmēja, ka NRA2 rezultāti lielākoties atbilst iepriekšējām prognozēm. Iestādes to skaidro ar proaktīvāku un nepārtrauktu riska identificēšanas praksi, automātiski vāktu datu izmantošanu NRA sagatavošanai un pastiprinātu ikdienas sadarbību starp struktūrām. Piemēram, Latvijas Banka tagad veic pārrobežu līdzekļu plūsmu monitoringu reizi mēnesī, nevis tikai reizi gadā. Iestādes sniedza konkrētus piemērus, kuri ilustrē datu izmantošanu anomāliju atklāšanai, kas signalizē par jauniem vai paaugstinātiem riskiem. Savāktos datus pēc tam pielieto, lai uzlabotu privātā sektora izpratni un nodrošinātu, ka EDD tiek veikta atbilstošos apstākļos.

104. Iestādes apliecināja, ka novērtējuma periodā tās ir spējušas identificēt jomas, kurās to izpratne par risku ir mazāk attīstīta, un pasākumus, kas veikti, lai novērstu šos trūkumus riska izpratnē un ieviestu riska mazināšanas pasākumus. Piemēram, pēc tam, kad ES pastiprināti tika pārbaudītas ieguldījumu shēmas uzturēšanās atļauju saņemšanai, iestādes veica atsevišķu Latvijas ieguldījumu shēmu uzturēšanās atļauju saņemšanai novērtējumu (ārpus NRA sagatavošanas procesa). Tas ietvēra FID veikto visu pieteikumu iesniedzēju pārbaudi laikā no 2019. gada līdz 2024. gadam un operatīvo lietu pārbaudi saistībā ar nekustamā īpašuma pirkumiem, ko veikušas personas, kuras bija ieguvušas uzturēšanās atļauju, veicot ieguldījumus nekustamajā īpašumā. Novērtējuma rezultātā tika ieviesti papildus kontroles pasākumi, un FID kļuva par atbildīgo iestādi pieteikumu iesniedzēju ierosināto ieguldījumu pārskatīšanā.

105. Saistībā ar iepriekš minēto jānorāda, ka būvniecības nozare nemainīgi ir ekonomikas nozare ar vislielāko ēnu ekonomikas īpatsvaru. NRA2 skaidri norāda uz riskiem, kas saistīti ar lielu skaidras naudas apgrozījumu, neregistrētām darbībām būvniecības sektorā un nodokļu nemaksāšanu, ko veic ar būvniecību un nekustamo īpašumu saistītas personas. Neraugoties uz NRA2 sniegtajiem faktiem un tendencēm, gan

privātajam sektoram, gan kompetentajām izmeklēšanas iestādēm būtu lielāks ieguvums, ja šie riski tiktu ilustrēti ar praktiskiem piemēriem un no tiem gūto pieredzi.

106. Kopumā, balstoties uz riska analīzi, ekspertu komandai sniegto informāciju un citām avotu atziņām, var secināt, ka Latvijas iestādes demonstrē elastīgu un proaktīvu pieeju jaunu risku identificēšanā, vienlaikus aktīvi sadarbojoties ar galvenajiem starptautiskajiem partneriem, lai pilnīgāk izprastu reģionālos riskus (otrais riska profils). Piemēram, 2023. gadā FID sadarbojās ar Igaunijas un Lietuvas FID, lai pārbaudītu reģionālās pārrobežu naudas plūsmas, dokumentējot vairākus galvenos riskus, kā arī sniedzot ieteikumus to mazināšanas pasākumiem.

107. Risku novērtēšanas procesi aptvēra plašu jomu loku, lai noteiktu valsts galvenos draudus un ievainojamību NILL jomā. NRA sniegtā analīze ir pietiekami visaptveroša un detalizēta, un secinājumi par galvenajām riska jomām ir pamatoti un rūpīgi izstrādāti. Ņemot vērā NRA sagatavošanā izmantoto metodoloģiju, kompetento iestāžu iesaistes pakāpi, daudzu struktūru koordinēto pieeju, kā arī analizēto datu apjomu un kvalitāti, tostarp konkrētu transversālu analīžu piemērus, piemēram, saistībā ar Bankas A likvidāciju, NRA izstrāde atspoguļo Latvijas iestāžu padziļināto un stratēģisko izpratni par NILL/TF riskiem.

108. Privātā sektora pārstāvji no visām FI un NNDP kopumā piekrita NRA konstatējumiem un apliecināja izpratni par to, kā identificētie riski ietekmē viņu uzņēmējdarbības jomu. Nekustamā īpašuma, grāmatvedības un azartspēļu nozarē pastāvēja zināmas domstarpības par nozarēm piešķirto vidēji augsto riska reitingu, ņemot vērā, ka ievainojamība kopš NRA2 pabeigšanas ir samazinājusies. Nekustamā īpašuma aģenti uzsvēra izmaiņas riska profilā novērtējuma periodā, tostarp ārvalstu valstspiederīgo iegādātā nekustamā īpašuma apjoma samazināšanos, kā arī būtisku nekustamā īpašuma iegādes samazināšanos, lai iegūtu uzturēšanās atļauju Latvijas investīciju programmas ietvaros. Vidēji augsts riska novērtējums NRA2 atspoguļo gan vēsturiskos riskus nekustamā īpašuma nozarē, gan faktu, ka ārvalstu valstspiederīgo ieguldījumu līmenis šajā nozarē joprojām ir salīdzinoši augsts: 152 miljoni EUR 2023. gadā salīdzinājumā ar 209 miljoniem EUR 2018. gadā. Neraugoties uz to, ka no 2014. gada līdz 2023. gadam ieguldījumu shēmu uzturēšanās atļauju saņemšanai ietvaros iegādāto īpašumu apjoms samazinājies par 98 % un kopš 2022. gada ieviesti riska mazināšanas pasākumi gan programmas, gan nekustamo īpašumu nozares līmenī, Latvijas iestādēm būtu jāturpina pievērst pastiprināta uzmanība šīm jomām un periodiski atkārtoti jāvērtē ar tām saistītie NILL riski.

1.1.2. TF riski

109. NRA2 ietvaros Latvijā gan terorisma, gan TF draudu līmenis tika klasificēts kā zems. Šāds secinājums balstīts uz iestāžu veiktu padziļinātu analīzi, kurā tika izvērtētas saiknes starp starptautiskajām teroristu organizācijām un Latvijas valstspiederīgajiem, analizēti iekšzemes dati par patvēruma meklētājiem no augsta riska valstīm un nelikumīgas robežšķērsošanas gadījumi, kā arī finanšu sektora ievainojamība, īpašu uzmanību pievēršot pārrobežu maksājumiem un to saistībai ar augsta riska valstīm. Tika ņemtas vērā arī dažādas ar TF saistītas tipoloģijas. Papildus tika veikta visaptveroša NVO finanšu darbības analīze. Kopumā ekspertu komanda secināja, ka TF riska novērtējums ir pamatots un pietiekami argumentēts.

110. Iestādes organizēja plaša mēroga mācības, lai identificētu un padziļināti izprastu TF riskus. Kompetentās iestādes izmantoja apjomīgu kvantitatīvo datu kopumu, tostarp STR, uzraudzības iestāžu apkopoto statistiku par finanšu plūsmām uz un no augsta riska valstīm (tai skaitā kaimiņvalstīm), informāciju par PLG, kā arī Valsts drošības dienesta sniegtos apdraudējuma novērtējumus. Šie novērtējumi aptvēra tādas jomas kā personu radikalizācija, migrantu iecelšana Latvijā, kā arī teroristisko organizāciju (piemēram, *Al-Qaida* un *Daesh*) aktivitātes un to iespējamās saiknes ar Latvijā esošām personām, grupām vai organizācijām.

111. Lai atbalstītu šo procesu un turpinātu stiprināt iestāžu savstarpējo sadarbību, SKG ietvaros ir izveidota specializēta TF apkarošanas darba grupa. Tā darbojas FID vadībā, un tajā piedalās arī citas kompetentās iestādes, tostarp Valsts drošības dienests, Latvijas Banka, VID Nodokļu un muitas pārvalde. Darba grupas galvenie uzdevumi ir: (i) pārrobežu maksājumu uz augsta riska jurisdikcijām analīze un identificēšana; (ii) Latvijas juridisko personu darbības uzraudzība saistībā ar minēto valstu PLG; un (iii) ar TF saistīto aizdomu

pārbaude un virzīšana kriminālizmeklēšanai vai citu uzraudzības pasākumu veikšanai. Papildus darba grupa koordinē FATF definīcijā ietvertu NVO uzraudzību, piemērojot atbilstošus riska mazināšanas pasākumus.

112. Iestādes apliecināja, ka TF risku novērtēšanā tās aktīvi iesaista privāto sektoru, analizējot tā sniegtos ziņojumus par finanšu plūsmām uz augsta riska jurisdikcijām un no tām. Ņemot vērā Latvijas kontekstu, šie dati ietvēra arī ziņojumus par sankciju apiešanu un vēlāk tika izmantoti, lai sniegtu norādījumus privātajam sektoram saistībā ar ziņojumiem par pārrobežu līdzekļu plūsmām. Tomēr STR skaits TF jomā saglabājas ļoti zems – 2021.–2022. gadā tika saņemti tikai septiņi ziņojumi, kas aptvēra vidēji 20 darījumus. Lai gan tas var būt skaidrojams ar zemo TF riska profilu un ierobežotu pakļautību augsta riska jurisdikcijām, šai jomai jāturpina pievērst pastiprināta uzmanība, un iestādēm jāspēj savlaicīgi reaģēt, ja TF riska vidē notiek izmaiņas. Klātienē notikušās diskusijas apstiprināja, ka kompetentās iestādes, galvenokārt Valsts drošības dienests un FID, saglabā modrību un apzinās šo situāciju, par ko liecina arī TF apkarošanas darba grupas darbs.

1.2. Valsts rīcībpolitika un pasākumi, lai novērstu konstatētos NILL/TF riskus

1.2.1. Rīcībpolitikas un pasākumi, lai novērstu NILL riskus

113. Latvijā ir izveidots efektīvs un skaidri dokumentēts pārvaldības mehānisms, kas nodrošina politikas un operatīvo darbību koordināciju, kā arī budžeta un resursu sadali atbilstoši NILL un TF riskiem. Pēc NRA1 un NRA2 sagatavošanas tika izstrādāti pasākumu plāni NILL/TF/PF novēršanas jomā, iekļaujot konkrētus uzdevumus identificēto risku mazināšanai un noteikto prioritāšu īstenošanai, kurus apstiprināja MK. NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plāns tiek izmantots arī finansējuma un resursu plānošanai. Katra iestāde un struktūrvienība izstrādā individuālu rīcības plānu, kas izriet no nacionālā plāna, un ziņo IeM, kuras uzdevums ir uzraudzīt valsts NILL/TF/PF novēršanas plāna īstenošanu un regulāri sniegt atskaites FSAP. FSAP sanāksmes notiek vismaz divas reizes gadā, bet praksē – vidēji reizi ceturksnī.

114. Lai gan NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plāni un pārvaldības sistēma nosaka skaidras prioritātes un atbildības jomas, tie vienlaikus nodrošina iestādēm un struktūrvienībām elastību risku identificēšanā un mazināšanā.

115. Latvijas normatīvā vide atbalsta valsts rīcībpolitikas NILL/TF/PF novēršanas jomā un īsteno pasākumus, lai novērstu identificētos riskus. Piemēram, pārskata periodā ar secīgiem tiesību aktu grozījumiem tika paplašinātas PLG ziņošanas prasības – sākotnēji attiecībā uz iekšzemes juridiskajām personām, pēc tam uz noteiktām ārvalstu juridiskajām personām, un 2024. gadā – uz vēl vienu ārvalstu juridisko personu kategoriju. Tāpat 2024. gada aprīlī FID ietvaros Latvija ieviesa specializētu funkciju, lai nodrošinātu ANO noteikto un ANO nenoteikto sankciju izpildes uzraudzību, atzīstot pieaugošo riska līmeni šajā jomā (attiecībā uz sankcijām, kas nav ANO sankcijas).

116. STR monitorings, balstoties uz publicētajiem tipoloģijas ziņojumiem, norāda uz pieaugošu ziņošanas aktivitāti, kas apliecina, ka likuma subjekti izmanto šo informāciju savas riska izpratnes veicināšanai un resursu efektīvai novirzīšanai identificēto risku mazināšanai. Piemēram, pēc ziņojuma “Koruptīvu noziedzīgu nodarījumu indikatori un gadījumu analīze” publicēšanas 2021. gadā attiecīgo STR skaits palielinājās par 64 % (no 67 līdz 104).

1.2.2. Rīcībpolitikas un pasākumi, lai novērstu TF riskus

117. Neraugoties uz to, ka TF risks tiek vērtēts kā zems, iestādes pastāvīgi padziļina savu izpratni par faktiskajiem un potenciālajiem TF riskiem, kā arī pilnveido profesionālo kompetenci saskaņā ar 2024.–2026. gada pasākumu plānu. Tas ietver Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes sanāksmes, kas tiek rīkotas reizi divos gados, lai apspriestu TF novēršanas attīstības tendences un to piemērošanu vietējā kontekstā. Latvijā ir arī īpaša TF apkarošanas darba grupa, kas izveidota gan stratēģiskiem, gan operatīviem mērķiem saskaņā ar SKG tiesisko regulējumu.

1.3. Izņēmumi, pastiprināti vai vienkāršoti NILL/TF pasākumi

118. Latvijā ir neliels skaits ar NILL novēršanu saistītu izņēmumu. Spēkā esošie izņēmumi paredzēti, lai tiktu novērsta ziņošanas prasību dublēšanās ES dalībvalstīs. Piemēram, Latvijas UR ziņošanas prasības netiek piemērotas trastiem, uz kuriem attiecas informācijas izpaušanas prasības citās ES dalībvalstīs (skatīt arī IO.5). Šo izņēmumu mērķis ir izvairīšanās no dubultas ziņošanas, nevis dokumentēts NILL/TF novēršanas novērtējums. Tas ir būtiski, ņemot vērā, ka Latvijas NRA identificē ārvalstu NILL riskus kā pārsvarā izrietošus no ES un ģeogrāfiski tuvām valstīm. Tomēr kopumā spēkā esošie izņēmumi neattiecas uz jomām, kas valsts mērogā atzītas par tādām, kurās pastāv lielāks risks, un to ietekme uz efektivitāti būtu neliela.

119. NRA2 sniedz visaptverošu pārskatu par katra noziedzīgā nodarījuma ģeogrāfiskajām saiknēm. Tas ir īpaši nozīmīgi, ņemot vērā aizdomīgu darījumu ziņošanas specifiku un Latvijai raksturīgos riskus. Lai gan ģeogrāfiskā riska dokumentācija par katru predikatīvo noziedzīgo nodarījumu ir ļoti skaidra un detalizēta, klātienēs vizītes laikā tika konstatēti neskaidri publiski formulēti riska aspekti ārpus NRA. Klātienēs vizītes laikā FID publiski identificēja “paaugstināta riska jurisdikcijas” (Novēršanas likuma 11.¹ panta trešās daļas 2. punkts) kā “augsta riska valstis”, tostarp:

- Eiropas Komisijas saraksts ar trešām valstīm, kuras nepietiekami īsteno NILL un TF novēršanas pasākumus;
- FATF noteiktās augsta riska jurisdikcijas un FATF noteiktās jurisdikcijas, kas tiek pastiprināti uzraudzītas;
- valstis, kurās pastāv augsts korupcijas risks (organizācijas *Transparency International* Korupcijas uztveres indekss); un
- Latvijas tiesību aktos norādītās valstis.

120. Kopumā saraksti ietvēra plašu valstu loku un nebija pilnībā saskaņoti ar NRA2 identificētajiem ģeogrāfiskajiem riskiem. Šie saraksti tika izmantoti arī nepubliskos tematiskajos novērtējumos, nosakot ģeogrāfisko risku, piemēram, attiecībā uz ārvalstu juridiskajām personām, tādēļ šādi novērtējumi ne vienmēr precīzi atspoguļoja Latvijai raksturīgos ģeogrāfiskos riskus. Turklāt tie neatspoguļoja uz vietas notikušo interviju laikā no iestādēm iegūto informāciju, ka riski galvenokārt saistīti ar ES un ģeogrāfiski tuvām valstīm, no kurām tikai daļa ir iekļauta šajos sarakstos. Vienlaikus dažas iestādes demonstrēja niansētāku izpratni par ģeogrāfiskajiem riskiem. Piemēram, Latvijas Banka norādīja, ka, ņemot vērā privātā sektora sniegto informāciju, tā uztur savu neatkarīgu ģeogrāfisko risku sarakstu. Iestādes tiek aicinātas veicināt detalizētu izpratni par ģeogrāfiskajiem riskiem saistībā ar predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem un attiecīgajām NILL tipoloģijām, lai nodrošinātu precīzāku informāciju par konkrētiem ģeogrāfiskajiem riskiem, ar kuriem saskaras Latvija, un lai informētu par pastiprinātu pasākumu, piemēram, likuma subjektu veiktu klienta padziļinātas izpēti, piemērošanu. Vienlaikus kopš klātienēs vizītes FID ir uzlabojusi ārējo komunikāciju, skaidrāk formulējot informāciju par Latvijai raksturīgajiem riskiem un tādējādi mazinot pārmērīgu paļaušanos uz minētajiem sarakstiem. Tas ir pozitīvs pavērsiens, tomēr, tā kā tas notika pēc klātienēs vizītes, nav iespējams novērtēt šo izmaiņu ietekmi.

1.4. Kompetento iestāžu un pašregulējošo organizāciju mērķi un darbības

121. TAI un citu attiecīgo iestāžu mērķi atbilst NRA2 noteiktajiem NILL un TF riskiem, kā arī ir saskaņā ar valsts rīcībpolitiku NILL un TF novēršanas jomā. To nodrošina katras iestādes un struktūrvienības rīcības plāni, ar kuriem tiek īstenots pasākumu plāns.

122. TAI demonstrēja izpratni par NRA2 identificētajiem riskiem, kā arī labas zināšanas par konkrētiem datiem, uz kuriem balstījās NRA analīze un secinājumi, kā arī informētību par mainīgajiem riskiem un jauniem apdraudējumiem. Tādējādi TAI darbības, tostarp prioritāšu noteikšana un resursu piešķiršana, tiek koordinētas atbilstoši noteiktajam riska jomām. Iestādes apliecināja, ka tās pielāgo savus resursus un struktūras Latvijai raksturīgo risku attīstībai. Piemēram, 2024. gada aprīlī FID ietvaros Latvija ieviesa

sankciju ievērošanas uzraudzības funkciju, izveidojot iekšējo sankciju ievērošanas uzraudzības darba grupu, reaģējot uz pieaugošo STR skaitu saistībā ar sankciju apiešanu.

123. Uzraudzības iestāžu mērķi un darbības lielākoties atbilst valsts NILL un TF novēršanas rīcībpolitikai un identificētajiem NILL un TF riskiem. Iestāžu izpratne par riskiem kalpoja par pamatu NRA sagatavošanai, nevis tika tieši no tās iegūta. Lielākās daļas uzraudzības iestāžu skatījums uz NILL un TF riskiem atbilst NRA2, un tās parasti pievērš lielāku uzmanību un resursus jomām ar augstāko risku. Uzraudzības iestādes demonstrēja arī elastību, precizējot NILL novēršanas vadlīnijas atbilstoši identificētajiem riskiem. Piemēram, pēc 2022. gada nozaru riska novērtējuma tika pielāgotas NILL novēršanas vadlīnijas attiecībā uz AIF, lai tās atspoguļotu paaugstināto AIFP riska novērtējumu.

1.5. Valsts līmeņa koordinācija un sadarbība rīcībpolitikas izstrādē un īstenošanā

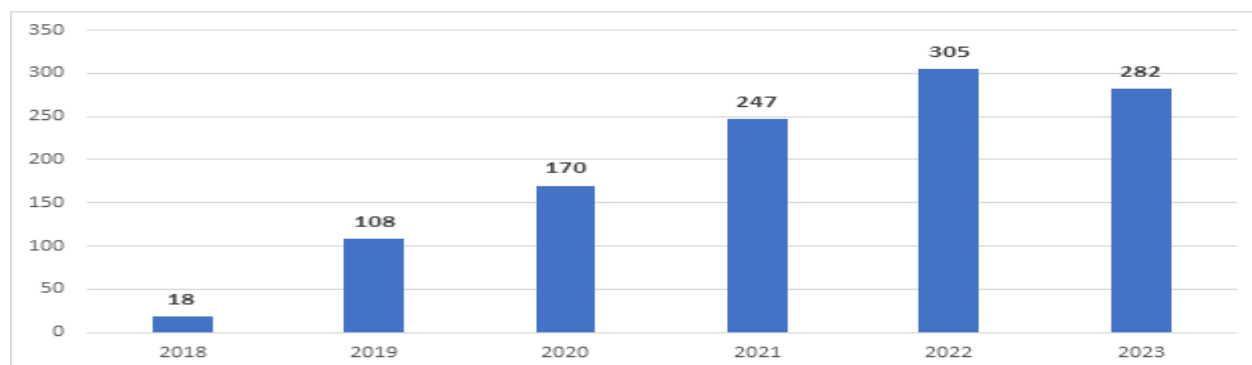
124. FSAP, kuru vada ministru prezidents, ir galvenā iestāde, kas atbild par NILL un TF novēršanas politikas koordinēšanu un īstenošanu. FSAP sastāvā ir attiecīgo resoru ministri un attiecīgo iestāžu vadītāji, kā arī privātā sektora pārstāvji. FSAP pamatā ir vairāki koordinācijas mehānismi. Piemēram, FID Konsultatīvās padomes mērķis ir koordinēt valsts iestāžu stratēģisko sadarbību un to veido pārstāvji no IeM, TM, Latvijas Bankas, Finanšu nozares asociācijas, Latvijas Apdrošinātāju asociācijas, LZRA, LZNP, LZAP, Augstākās tiesas, LRP. 2023. gadā FM pārņēma īpašu UKI koordinācijas platformu, kas kopš 2018. gada bija FID pārziņā (skatīt arī IO.4).

125. Sadarbība rīcībpolitikas jomā ir skaidri dokumentēta valsts NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plānā. 2024.–2026. gada pasākumu plāns, kas tika pieņemts 2024. gada maijā pēc NRA2 pabeigšanas, ietver 97 detalizētus pasākumus 12 prioritārajās tēmās. NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plāna pamatā ir ļoti detalizēts budžeta plānošanas process, kas ietver gan kārtējās izmaksas, gan jaunas finansējuma prasības, kas nepieciešamas plāna īstenošanai.

1.6. Valsts līmeņa operatīvā koordinācija un sadarbība

126. 2018. gadā Latvija ieviesa publiskās un privātās partnerības mehānismu – SKG. Šis mehānisms tiek izmantots arī valsts iestāžu savstarpējai koordinācijai un sadarbībai. SKG tiek izmantota gan operatīvās, gan stratēģiskās analīzes vajadzībām. SKG apvieno FID, TAI, LRP, VID, UKI un likuma subjektus, un katras SKG sastāvs ir atšķirīgs atkarībā no konkrētā jautājuma. SKG tiek sasaukta pēc FID iniciatīvas, kas līdz šim ierosinājusi 65 % no visām sanāksmēm, kā arī apstiprinājusi visus SKG sasaukšanas ierosinājumus, ko iesniegušas citas iestādes. TAI un LRP ir ierosinājušas aptuveni 20 % SKG sanāksmju. UKI mazāk sadarbojas ar SKG, un to iesaistīšanās galvenokārt ir vērsta uz stratēģiskiem, nevis operatīviem jautājumiem, taču gadījumu izpēte liecina, ka UKI ir sadarbojušās ar operatīvajām SKG, lai sasniegtu operatīvus rezultātus.

1.1. tabula. SKG sanāksmju skaits

127. SKG ir izrādījis ļoti efektīvs mehānisms operatīvās un stratēģiskās analītiskās darbības koordinēšanai. 2021. gadā tika ieviests rādītājs, lai izsekotu STR iesniegšanu pēc SKG sanāksmēm. Iestādes apliecināja, ka STR iesniegšana bieži balstās tieši uz SKG sniegto informāciju. SKG ir arī panākusi vairākus operatīvus un stratēģiskus rezultātus. Šādu praksi ilustrējoši piemēri ir sniegti tālāk tekstā.

Lietas piemērs 1.1. Stratēģiskā un operatīvā sadarbība

Stratēģiskā sadarbība saistībā ar augsta riska predikatīvu nodarījumu

2021. gadā SKG ietvaros FID pieaicināja FID, LRP, KNAB, kā arī četru Latvijas lielāko kredītiestāžu ekspertus, lai izstrādātu materiālu par korupcijas un NILL pazīmēm, papildinot to ar attiecīgiem gadījumu izpēti piemēriem. Šis materiāls ir paredzēts kredītiestādēm (kā arī citiem likuma subjektiem) un TAI, lai palīdzētu atklāt un izmeklēt koruptīvus noziedzīgus nodarījumus. Dokumentā ietverts saraksts ar aizdomīgu darījumu pazīmēm (*red flags*), kam varētu būt saistība ar korupciju, kā arī aprakstīti citi faktori, kas var radīt aizdomas par korupciju. Tā rezultātā tika veikts pētījums, kas [publicēts FID tīmekļa vietnē](#). Pēc tā publicēšanas ievērojami palielinājās ar korupciju saistīto STR skaits (2021. gadā – 67; 2022. gadā – 104).

Operatīvās sadarbības lieta: cilvēku tirdzniecības un NILL apkarošana

Saskaņā ar Valsts darba inspekcijas sniegto riska datu analīzi un kriminālizlūkošanas datiem Valsts policija uzsāka izmeklēšanu par cilvēku tirdzniecību 2020. gadā. Lai nodrošinātu ātru un koordinētu darbību, nekavējoties tika sasaukta SKG sanāksme, izmantojot FID izveidoto drošo tiešsaistes platformu. Valsts policija informēja dalībniekus par lietas apstākļiem un plānotajām darbībām, vienlaikus saglabājot informācijas konfidencialitāti. FID, izmantojot goAML drošo kanālu, izdeva rīkojumus FI (sniedzot katrai FI tikai informāciju par katras iestādes attiecīgajiem klientiem) uzraudzīt darījumus ar aizdomās par noziegumu turēto personu kontiem, un ātras sadarbības ar ārvalstu FID rezultātā pirms TPL lūgumu izsniegšanas tika uz laiku iesaldēti līdzekļi ārvalstīs. Tā rezultātā tika konfiscēta un uz laiku iesaldēta ievērojama daļa līdzekļu. 2024. gada maijā Ekonomisko lietu tiesā tika ierosināta krimināllieta, kurā 10 fiziskām personām un vienai juridiskai personai izvirzītas apsūdzības par cilvēku tirdzniecību un nelikumīgu tirdzniecību ar cilvēkiem atbilstību pastiprinošos apstākļos; šobrīd tiesas process turpinās.

FSAP sadarbība rīcībpolitikas līmenī

FSAP ir būtiska loma, nodrošinot augsta līmeņa rīcībpolitikas koordināciju un stratēģisko pārraudzību attiecībā uz NILL/TF/PF novēršanas centieniem. 2023. gadā tika pabeigta NRA2 projekta izstrāde. NRA secinājumi tika iesniegti FSAP, sniedzot pārskatu par identificētajiem riskiem un ieteikumus par to mazināšanas pasākumiem. Pēc pārskatīšanas FSAP pieņēma NRA un uzdeva IeM sadarbībā ar attiecīgajām iestādēm izstrādāt priekšlikumus pasākumiem, kas iekļaujami NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plānā 2024.–2026. gadam, pamatojoties uz NRA secinājumiem un ierosinātajiem riska mazināšanas pasākumiem. Balstoties uz šiem priekšlikumiem, valdība pārskatīja un apstiprināja NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plānu 2024.–2026. gadam, pilnvarojot FSAP uzraudzīt tā īstenošanu. Šī koordinētā pieeja nodrošina efektīvu un regulāru sadarbību un koordināciju rīcībpolitikas

līmenī, kā rezultātā tiek pienācīgi īstenoti NILL/TF/PF novēršanas pasākumi.

128. Iestādes bija vienisprātis par SKG priekšrocībām, uzsverot, ka galvenā priekšrocība ir rīcības ātrums. Piemēram, iestādes minēja krāpšanas gadījumus, kad, pateicoties ātrai informācijas apmaiņai, līdzekļi ārvalstīs tika iesaldēti, kas nebūtu iespējams bez sadarbības un informācijas apmaiņas, izmantojot SKG. Iestādes arī atzīmēja, ka SKG izmantošana ir ļāvusi labāk koordinēt un secīgāk veikt administratīvās un krimināltiesiskās darbības. Gadījumu analīze apliecināja, ka tiesībaizsardzības iestādes un Latvijas Banka efektīvi sadarbojas, lai ierosinātu krimināllietas pret fiziskām un juridiskām personām, kā arī koordinē Latvijas Bankas veiktās papildu darbības saistībā ar administratīvajiem pārkāpumiem.

2. nodaļa. Starptautiskā sadarbība

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 2. efektivitātes rādītājs (IO.2). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.36–40, kā arī R.9, R.15, R.24, R.25 un R.32 elementi.

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- (a) Latvija uztur labu formālu starptautisko sadarbību ar partneriem gan Eiropas Savienībā, gan ārpus tās, nodrošinot vispusīgas un savlaicīgas atbildes uz TPL un izdošanas lūgumiem. Neraugoties uz pieaugošo starptautiskās sadarbības lūgumu skaitu, iestāžu izmantotā manuālā lietu pārvaldības sistēma sistemātiski neapkopo datus par faktisko TPL izpildes laiku, kas apgrūtina lietu vadību un prioritizēšanu.
- (b) Latvija arvien aktīvāk izmanto starptautisko sadarbību NILL, kā arī ar to saistīto predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanā. Iestādes regulāri gan pieprasa, gan sniedz palīdzību JIT, EIR un citu starptautiskās sadarbības formu ietvaros. Kopumā Latvija pieprasa starptautisko sadarbību atbilstoši savam riska profilam. Tomēr sadarbība korupcijas lietās joprojām ir salīdzinoši ierobežota. Turpmākās darbības saistībā ar pagaidu pasākumiem un ārvalstīs identificēto līdzekļu konfiskāciju netiek pienācīgi sistemātiski izvērtētas. Sadarbības izaicinājumi ar dažām ārpus ES esošām valstīm, kas nav Latvijas kontrolē, kavē iespējamo kriminālprocesa virzību un personu notiesāšanu, jo īpaši attiecībā uz nozīmīgām NILL / *laundromat* shēmām, kuras organizētas caur likvidētām bankām.
- (c) Citu starptautiskās sadarbības formu tiesiskais un institucionālais regulējums ir labi attīstīts, un Latvijai ir būtiskas partnerības ar Europol, Interpol, Eurojust un CARIN tīklu, kas nodrošina ātru informācijas apmaiņu visā pasaulē. Valsts policija ir vadošā iestāde starptautiskās sadarbības jomā. FID arī ir globāls līderis starptautiskajā sadarbībā, īstenojot iniciatīvas, piemēram, IFIT projektu, sniedzot palīdzību dažādu starptautiskās sadarbības mehānismu ietvaros un attīstot jaunus sadarbības instrumentus, tostarp Egmont Group ietvaros.
- (d) UKI pieprasa un sniedz starptautisko sadarbību atšķirīgā apjomā. Nozīmīgāko sektoru UKI regulāri pieprasa un sniedz starptautisko sadarbību.

Būtiskākās rekomendācijas

N/A

Citas rekomendācijas

- (a) Latvijai jāturpina uzlabot un automatizēt lietu pārvaldības sistēmu, lai nodrošinātu savlaicīgas starptautiskās sadarbības lūgumu izpildes uzraudzību.

- (b) Latvijai proaktīvāk jāizmanto starptautiskā sadarbība korupcijas lietās, ņemot vērā valsts identificētos draudus NRA2 ietvaros. Lielāks uzsvars būtu jāliek uz līdzekļu atgūšanu un repatriāciju / līdzekļu dalīšanu korupcijas lietās, kā arī gadījumos, kad noziedzīgi iegūtie līdzekļi pārvietoti uz ārvalstīm.
- (c) Latvijas banku UKI būtu jāpieprasa informācija no partnervalstu iestādēm, pamatojoties uz riskos balstītu pieeju.

Kopējie secinājumi par IO.2

Latvijai piemīt lielākā daļa efektīvas sistēmas raksturlielumu, jo tā proaktīvi sadarbojas ar ārvalstīm un to iestādēm, kā arī plaši iesaistās sadarbībā ar partneriem NILL, TF un ar tiem saistīto predikatīvo noziedzīgo nodarījumu jomā. Latvija piešķir prioritāti starptautiskajai sadarbībai, sniedz un pieprasa savstarpējo tiesisko palīdzību, piedalās kopīgajās izmeklēšanas grupās un cieši sadarbojas ar citām Eiropas valstīm Eiropas izmeklēšanas rīkojumu ietvaros. Tomēr iestādes reti lūdz ārvalstīm arestēt un konfiscēt noziedzīgi iegūtu līdzekļus. Starptautiskā sadarbība korupcijas lietās vēl nav devusi rezultātus attiecībā uz līdzekļu konfiskāciju un atgriešanu cietušajiem ārvalstīs. Nepieciešami uzlabojumi, lai pilnvērtīgi operacionalizētu TPL un izdošanas lūgumu lietu pārvaldības sistēmu.

TAI Latvijā cieši sadarbojas arī neformāli, apmainoties ar finanšu izlūkošanas informāciju un koordinējot pārrobežu sadarbību. FID aktīvi pieprasa un sniedz neformālu palīdzību dažādos kanālos, tostarp Egmont Group ietvaros. Banku uzraugi ir aktīvi starptautiskajā sadarbībā, savukārt nefinanšu un citi finanšu sektora UKI ir mazāk iesaistīti.

Ekspertu identificētās nepilnības uzskata par nelielām, jo kopējā starptautiskā sadarbība nav būtiski kavēta un Latvija turpina demonstrēt spēcīgu pieeju starptautiskajai sadarbībai.

Latvijai IO.2 ietvaros piešķirts būtisks efektivitātes līmenis.

129. Latvijas NILL/TF novēršanas sistēmas darbībā īpaša nozīme ir starptautiskajai sadarbībai. Kopš pēdējā novērtējuma Latvijas NILL riska profils ir mainījies no riskiem, kas saistīti ar to, ka Latvija ir reģionāls finanšu centrs, līdz dažādiem predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem. Sākotnēji NILL gadījumi bija saistīti ar ārvalstu noziegumiem, un Latvijas bankās tika identificēts liels līdzekļu apjoms, kas saistīts ar ārvalstu predikatīvajiem nodarījumiem un starptautiskām naudas atmazgāšanas (*laundromat*) shēmām. Šobrīd arvien vairāk tiek izmeklēti gadījumi par NILL iekšzemes tirgū un ar to saistītiem predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem.

2.1. Konstruktīva, savlaicīga un kvalitatīva savstarpējas tiesiskās palīdzības un izdošanas lūgumu izpildes nodrošināšana

2.1.1. Pierādījumu sniegšana un noziedznieku atrašanās vietas noteikšana

130. Latvijā ir stabils tiesiskais regulējums TPL jomā, kas ļauj iestādēm sniegt plašu tiesiskās palīdzības klāstu (plašāku informāciju par tiesisko regulējumu skatīt tehniskās atbilstības pielikumā par R.36, R.37 un R.38). Latvija aktīvi piedalās efektīvā starptautiskajā sadarbībā²¹ un konstruktīvi sadarbojas ar ārvalstu partneriem, par ko liecina saņemtās atsauksmes, uzsverot sniegtās tiesiskās palīdzības augsto kvalitāti un savlaicīgumu. Atbildes uz ienākošajiem lūgumiem ir detalizētas, un tās saņemušās kompetentās iestādes novērtē kā lietderīgas un kvalitatīvas.

21. Galvenie Latvijas starptautiskās sadarbības partneri ir Igaunija, Lietuva un citas ES valstis, piemēram, Polija, Čehija, Austrija un Vācija, kā arī Amerikas Savienotās Valstis.

131. Valsts policija, LRP un TM ir galvenie formālās starptautiskās sadarbības dalībnieki. Izmeklēšanas un kriminālvajāšanas laikā LRP apstrādā saņemtos lūgumus un nodod tos attiecīgajām TAI, savukārt Valsts policija sadarbojas izmeklēšanā savas kompetences ietvaros. TM uzrauga starptautisko sadarbību tiesas procesa laikā.²² Latvijas iestādes ir labi nodrošinātas ar resursiem starptautiskās sadarbības izpildei un efektīvi koordinē savas darbības. Ja TPL nonāk pie nepareizas iestādes, tas nekavējoties tiek pārsūtīts attiecīgajai iestādei, vienlaikus sazinoties pa tālruni vai e-pastu.

132. Visās Latvijas centrālajās iestādēs ir ieviestas skaidras procedūras, kā noteikt saņemto TPL prioritāti. Tomēr pašlaik izmantotā manuālā lietu pārvaldības sistēma sistemātiski neapkopo datus par lūgumu izpildes laiku, kas apgrūtina lūgumu vadību un prioritāšu noteikšanu. Plašāku tiesu sistēmas reformu ietvaros līdz 2029. gadam ir plānots pabeigt automatizētas sistēmas izstrādi. Neraugoties uz lielo starptautiskās sadarbības lūgumu skaitu, Latvijas starptautiskie partneri nav snieguši negatīvas atsauksmes un kopumā ir apmierināti ar Latvijas atsaucību.

133. Novērtējuma periodā iestādes saņēma 4230 ES lūgumus un 2668 lūgumus par TPL ārpus ES, kas tika izskatīti vidēji attiecīgi 60 un 73 dienu laikā. Pēc to Latvijas banku slēgšanas, kuras bija iesaistītas naudas atmazgāšanas shēmās, un ņemot vērā, ka Latvija vairs nav reģionālais finanšu centrs, finanšu plūsmas ar visām valstīm, tostarp ar augstāka riska jurisdikcijām ārpus ES, ir samazinājušās. Šo tendenci, kopā ar ģeopolitiskajiem un drošības notikumiem, pavada arī sadarbības apjoma samazināšanās ar šīm valstīm novērtējuma periodā.

134. Iestādes apliecināja, ka steidzamos vai vienkāršos gadījumos lūgumi tiek izskatīti ātrāk. Aptuveni 60 % lūgumu ir saņemti no ES dalībvalstīm, savukārt atlikušie 40 % – no jurisdikcijām ārpus ES, kuru skaits kopš 2021. gada ir būtiski samazinājies, sasniedzot aptuveni pusi no iepriekšējā perioda apjoma.

2.1. tabula. Saņemtie TPL lūgumi / EIR visās centrālajās iestādēs (2018.–2023. gads)

Gads	Saņemti gada laikā		No kuriem gada beigās procesā bija**		Atteikti		Izpildīti		Vidējais izpildes laiks dienās	
	TPL	EIR*	TPL	EIR	TPL	EIR	TPL	EIR	TPL***	EIR
Gada vidējais rādītājs	444	705	15	25	7	14	423	666	70	59
Kopā	2668	4230	90	151	44	82	2538	3996	70	59
Kopējais skaits	6 898		241		126		6 534		64	

Piezīme. *LRP un Valsts policijas rīcībā esošā informācija.

**LRP rīcībā esošā informācija.

***Vidējais lūgumu izpildes laiks, aprēķināts, par pamatu ņemot viena mēneša (30 dienu) periodu gadā.

135. Nav konstatēti nepamatoti TPL un EIR atteikumi, un starptautiskās sadarbības atsauksmēs šādi gadījumi netiek minēti. Viens no atteikumiem bija saistīts ar arestēto līdzekļu paturēšanu, jo tie bija nepieciešami kā pierādījumi Latvijā notiekošā tiesvedībā. Kā norādīts iepriekšējā ziņojumā, dubultā kriminālatbildība ir priekšnoteikums īpašu izmeklēšanas darbību veikšanai (KPL 853. pants), tomēr atteikumi, pamatojoties uz šo iemeslu, nav konstatēti.

136. Analizējot ienākošos TPL un EIR, visbiežāk tie saistīti ar krāpšanu un NILL gadījumiem, kam seko organizētā noziedzība, nodokļu pārkāpumi, korupcija un kukuļošana, kā arī narkotiku tirdzniecība. Tika

22. Visas centrālās iestādes izmanto papildu sadarbības kanālus, lai veicinātu oficiālu starptautisko sadarbību. Proti, TM darbojas arī kā Eiropas tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts, ko bieži izmanto, lai risinātu problēmas saistībā ar tiesu iestāžu sadarbību ES jurisdikcijās. Savukārt LRP aktīvi izmanto Eurojust sniegtos pakalpojumus, un viens no Starptautiskās sadarbības nodaļas prokuroriem darbojas kā Eurojust norīkotais eksperts. Valsts policija izmanto visus iespējamus kanālus, piemēram, Europol (sadarbojoties ar Europol norīkotajiem sadarbības koordinatoriem), Interpol, CARIN un vienu sadarbības koordinatoru, kas atrodas Apvienotajā Karalistē.

saņemti divi ar TF saistīti TPL.²³ TPL un EIR tiek izvērtēti arī attiecībā uz visiem apstākļiem, kas var pamatot kriminālprocesa uzsākšanu Latvijā. Piemēram, tika izmeklēta liela mēroga autonoma NILL lieta, balstoties uz informāciju, kas iegūta TPL izpildes rezultātā, un tās ietvaros tika konfiscēti aptuveni 10 miljoni EUR, piemērojot konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma.

137. Latvijas iestādes regulāri izmanto šos informācijas pieprasījumus, lai uzsāktu iekšzemes izmeklēšanu. Bieži vien informācijas pieprasījumi ietver pierādījumu sniegšanu Latvijai spontāni (t. i., bez iepriekšēja pieprasījuma), un tādējādi Latvijas iestādes proaktīvi uzsāk izmeklēšanu par personām un darbībām Latvijā. Iestādes arī iepazīstināja ar nesen veiktu situācijas analīzi, kas liecina par spēju atgūt līdzekļus, pamatojoties uz starptautiska partnera sniegtajiem pierādījumiem (skatīt Lietas piemērs 7.1.).

Lietas piemērs 2.1. Kriminālizmeklēšanas uzsākšana, pamatojoties uz ASV sūtītu TPL

2018. gadā Latvija no ASV saņēma TPL saistībā ar korupcijas un NILL lietu, kurā bija iesaistīts telekomunikāciju uzņēmums T. Uzņēmums T atzina, ka 2017. gadā samaksājis aptuveni 331 miljonu USD kukuļos personai G, ar bijušo Vidusāzijas prezidentu saistīta persona. Kukuļi tika novirzīti caur ārzonas uzņēmumu M, kas savā Latvijas bankas kontā no Lihtenšteinas bankas saņēma 11,9 miljonus ASV dolāru.

Latvija izmeklēja aizdomās turēto personu iekšzemes kontus un arestēja 14 029 346 USD, 1 059 423 EUR, 999 GBP un 1000 CHF, jo aizdomās turētie nevarēja paskaidrot un pierādīt līdzekļu izcelsmi. Tika īstenota tiesiskā sadarbība ar Lihtenšteinu un Amerikas Savienotajām Valstīm.

2021. gadā, piemērojot konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma procedūru, tika konfiscēti aptuveni 12,5 miljoni EUR, un kriminālprocess tika izbeigts 2021. gada decembrī.

2.1.2. Eiropas apcietināšanas orderi un izdošanas lūgumi

138. Izdošanas lūgumi un Eiropas apcietināšanas orderi (EAO) parasti tiek izpildīti nekavējoties. Laikā no 2018. gada līdz 2023. gadam Latvija ir saņēmusi 390 pieprasījumus: 306 EAO un 84 izdošanas lūgumus, galvenokārt no ES valstīm. No 2021. gada līdz 2023. gadam 78 % izdošanas lūgumu tika saņemti no ES dalībvalstīm. Izdošanas lūgumu izpildei vidēji nepieciešamas 263 dienas, bet EAO – 36 dienas. Iekļautas arī augsta profila lietas, tostarp saistībā ar divējāda lietojuma precēm un ES sankciju pārkāpumiem. Latvija atteicās izpildīt 30 izdošanas lūgumus un 60 EAO no attiecīgi 84 un 306 pieprasījumiem. Gadījumos, kad pieprasījumi tika noraidīti, atteikumi tika pamatoti.²⁴

23. Attiecībā uz TF gadījumiem Latvijas loma bija ierobežota, un valstij nebija centrālās pozīcijas nevienā TF shēmā. Attiecīgie lūgumi galvenokārt attiecās uz papildu informāciju, kas veicinātu TF lietu izskatīšanu citās valstīs.

24. Lielākā daļa izdošanas lūgumu un EAO noraidījumu rodas tādēļ, ka pieprasījums tiek atsaukts, persona mirst vai pamet valsti, vai arī pieprasījuma iesniedzējs nevar nodrošināt papildu nepieciešamos dokumentus. Turklāt pieprasījumi tiek noraidīti, ja to mērķis ir kriminālvajāšana rases, reliģijas, tautības vai politisko uzskatu dēļ, vai ja pastāv pamatots risks, ka personas tiesības tiktu pārkāptas (piemēram, izdošana atteikta politiskās opozīcijas pārstāvim, kam draud represijas).

2.2. tabula. Saņemtie izdošanas lūgumi un Eiropas apcietināšanas orderi (2018.–2023. gads)

	Saņemti gada laikā		No tiem gada beigās neizpildīto lūgumu un orderu skaits		Atteikti		Izpildīti		Vidēji Izpildes laiks (dienās, svērtais)	
	Izdošana	EAO	Izdošana	EAO	Izdošana	EAO	Izdošana	EAO	Izdošana	EAO
Gada vidējais rādītājs	14	51	7	7	5	10	8	35	263	36
Kopā	84	306	43	39	30	60	45	207	263	36
Kopējais skaits		390		82		90		252		76

2.1.3. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu identifikēšana, iesaldēšana, arestēšana, konfiscēšana un sadale

139. Lai gan visām iestādēm ir pilnvaras identificēt un izsekot līdzekļus, Valsts policijas Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguves dienests ir galvenā institūcija, kas izskata pieprasījumus par līdzekļu identifikāciju. Pārskata periodā tika saņemti 14 pieprasījumi par līdzekļu atgūšanu. Turpmāk tabulā ir sniegta statistika par līdzekļu konfiskāciju, atgūšanu un sadali, pamatojoties uz saņemtajiem pieprasījumiem. Lai arī šīs summas ir salīdzinoši nelielas, tas galvenokārt skaidrojams ar ierobežoto pieprasījumu skaitu par līdzekļu atgūšanu, sadali un atgriešanu cietušajiem.

2.3. tabula. Līdzekļu konfiskācijas, atgūšanas un sadales pieprasījumu vērtība (2018.–2023. gads, EUR)

	Konfiskācija	Atgūšana	Atgriešana cietušajiem	Sadale
Vidēji gadā	258 019	89 208	75 572	9340
Kopā	1 548 112	535 244	453 434	56 044

2.2. Atbilstoša un savlaicīga savstarpējas tiesiskās palīdzības un izdošanas lūgumu sniegšana

2.2.1. Pierādījumu iegūšana un noziedznieku atrašanās vietas noteikšana

140. Latvija proaktīvi cenšas sadarboties starptautiskā līmenī un bieži iesaistās EIR, JIT un citos starptautiskās sadarbības veidos, lai risinātu starptautiskās NILL shēmas. Latvija saviem starptautiskās sadarbības pieprasījumiem izmanto tos pašus mehānismus un procedūras, kas tiek pielietoti, izpildot saņemtos starptautiskos pieprasījumus. Lai gan sadarbība palielinās atbilstoši NILL riskiem un ar to saistītajiem predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, daži no šiem nodarījumiem (piemēram, korupcija) joprojām nav pilnībā pārstāvēti starptautiskajā kontekstā, ņemot vērā pārskatīto lietu vispārējo starptautisko dimensiju un riska profilu. Turklāt pastāv grūtības iegūt informāciju no atsevišķām valstīm, kas ierobežo Latvijas iespējas vērsties pret nerezidentiem, kuri veikuši liela mēroga NILL noziegumus, vienlaikus uzsverot starptautiskās sadarbības problēmas un ierobežojumus.

141. Salīdzinot ar MER 2018, Latvijā ir palielinājies izsūtīto TPL skaits. Izmeklētāji izmanto starptautiskās sadarbības pieprasījumus, lai sekmīgi virzītu lietas un nodrošinātu kriminālvajāšanu. Jaunākie statistikas dati liecina, ka pārskata periodā tika izdoti 5730 EIR, galvenokārt uz ES valstīm. Šī tendence atbilst valsts riska profilam, jo starptautiskā sadarbība un finanšu plūsmas ar dažām ārpus ES esošām jurisdikcijām, īpaši tām, kas robežojas ar Latviju, ir samazinājušās dažādu ģeopolitisku un drošības iemeslu dēļ. Trešajām valstīm (kur joprojām pastāv ievērojami riski un ievainojamības līmenis) adresēto pieprasījumu skaits ir samazinājies.

142. Latvija saskaras ar būtiskām grūtībām iegūt informāciju no dažām kaimiņvalstīm. Galvenie ārvalstu NILL noziegumu aizdomās turētie ir izmantojuši Latvijas (tagad jau slēgtās) bankas (piemēram, Banku A), lai veiktu plaša mēroga profesionālas NILL darbības globālās naudas atmazgāšanas shēmās. Ņemot vērā neefektīvu sadarbību ar šīm valstīm, ko raksturo nereagējoša attieksme vai nekvalitatīvas atbildes, Latvijas iestādēm ir grūtības saukt pie atbildības personas, kas iesaistītas šajās vērienīgajās naudas atmazgāšanas shēmās. Ierobežotas starptautiskās sadarbības apstākļos Latvija izmanto iekšzemes tiesību normas, kas attiecas uz konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma, lai atgūtu līdzekļus, par kuriem ir aizdomas, ka tie ir Latvijā izdarītu NILL gadījumu rezultātā iegūti nelikumīgi līdzekļi. Šāda pieeja liecina par apņemšanos īstenot principu “sekot līdzi līdzekļu plūsmai” (*follow-the-money*) un pārvarēt grūtības, ko rada starptautisko partneru vājā atsaucība. Tajā pašā laikā tas atklāj būtiskas strukturālas problēmas starptautiskajā sadarbībā un koordinācijā, kas ir ārpus Latvijas kontroles.

2.4. tabula. Latvijas izsūtītie TPL un EIR

Gads	Nosūtīti gada laikā		No kuriem gada beigās procesā bija**		Atteikti**		Izpildīti**		Vidējais izpildes laiks	
	TPL	EIR*	TPL	EIR	TPL	EIR	TPL	EIR	TPL***	EIR*
2018	382	611	13	20	4	8	137	168	223	58
2019	455	744	20	13	7	6	269	271	226	56
2020	548	1145	64	13	8	5	301	373	222	60
2021	285	1041	27	8	4	2	254	260	233	66
2022	448	1008	28	4	3	9	154	296	229	51
2023	420	1181	29	17	6	2	159	275	215	55
Vidēji	423	955	30	13	5	5	212	274	225	58
Kopā	2538	5730	-	-	32	32	1274	1643	-	-

Piezīme. *LRP un Valsts policijas rīcībā esošā informācija.

**LRP rīcībā esošā informācija.

***Vidējais lūgumu izpildes laiks, aprēķināts, par pamatu ņemot viena mēneša (30 dienu) periodu gadā.

143. Visbiežāk izsūtītie sadarbības lūgumi ir saistīti ar nodokļu noziegumiem, NILL un krāpšanu. Ņemot vērā NRA identificētos nodokļu noziegumu veidus, kuru rezultātā iegūtie līdzekļi tiek atmazgāti ārvalstīs, kā arī konstatētos NILL draudus, starptautiskie lūgumi šajās lietās atbilst Latvijas riska profilam.

Lietas piemērs 7.2. Starptautiskās sadarbības nepieciešamība profesionāli sarežģītas NILL lietas izmeklēšanā

VID NMPP iegūtās izlūkošanas informācijas rezultātā 2021. gadā tika uzsākta izmeklēšana par plaša mēroga NILL operāciju, ko Latvijā īstenoja organizēta grupa. Grupa kontrolēja vairāk nekā 15 ārvalstu uzņēmumus, kas bija reģistrēti uz trešo valstu pilsoņu vārda, kā arī to bankas kontus ES un ārpus tās, sniedzot naudas atmazgāšanas pakalpojumus ārvalstu klientiem un slēpjot līdzekļu izcelsmi, īpašumtiesības, apriti un atrašanās vietu.

NMPP vērsās pie Armēnijas, Ukrainas, Apvienotās Karalistes, Azerbaidžānas, Singapūras, Krievijas Federācijas, Honkongas, Turcijas un Kazahstānas kompetentajām iestādēm, nosūtot tām TPL. Septiņi EIR tika nosūtīti uz Bulgāriju, Ungāriju, Poliju, Lietuvu, Kipru, Igauniju un Austriju, kā arī tika iesniegti papildu pieprasījumi Igaunijas un Ukrainas ARO. Europol sadarbības koordinators sekmēja Apvienotās Karalistes un Turcijas TPL izpildi. Operatīvā un efektīvā sadarbība ar Lietuvu, Igauniju, Armēniju un Kazahstānu ļāva iegūt būtisku informāciju par ārvalstu uzņēmumu bankas kontiem.

Izmeklēšana tika pabeigta 2022. gada 24. novembrī, izvirzot apsūdzības septiņām personām. Tika arestēti naudas līdzekļi 567 551 EUR apmērā, kā arī seši nekustamie īpašumi aptuveni 1,5 miljonu EUR vērtībā, pieci transportlīdzekļi un viena uzņēmuma akcijas.

144. Šī tendence atbilst valsts riska profilam, jo starptautiskā sadarbība un finanšu plūsmas ar dažām ārpus ES esošām jurisdikcijām, īpaši tām, kas robežojas ar Latviju, ir samazinājušās pēdējā laikā, ņemot vērā ģeopolitiskos un drošības apstākļus. Pieprasījumu skaits uz trešajām valstīm (kur dažās no tām joprojām pastāv potenciāli nozīmīgas ievainojamības un riski) ir samazinājies. Attiecībā uz korupciju jaunākajā NRA un pasākumu plānā ir uzsvērtā nepieciešamība uzlabot izpratni par ārvalstu NILL metodēm, kas saistītas ar korupciju (skatīt IO.1). Lai gan daudzās korupcijas lietās netiek gūti nelikumīgi ieņēmumi,²⁵ ir gadījumi, kad lielās, plaša mēroga korupcijas lietās ir pierādīts, ka līdzekļi ir pārvietoti uz ārvalstu jurisdikcijām, kur iesaistītas ārvalstu struktūras un personas.²⁶ KNAB ir nosūtījis 135 starptautiskus lūgumus korupcijas lietās uz ārvalstīm, taču līdz šim tikai viens līdzekļu konfiskācijas gadījums ir bijis veiksmīgs, bet nav bijusi neviena atgriešana cietušajiem. Iestādēm jāturpina stiprināt starptautisko sadarbību, īpaši pievēršoties līdzekļu atgūšanas procesiem.

145. Latvija aktīvi piedalās JIT operācijās nozīmīgās lietās, kas saistītas ar ONG un narkotiku noziegumiem, un līdz 2023. gada beigām izveidotas 19 JIT ar ES valstīm (piemēram, Lietuvu, Igauniju) un trešajām valstīm (piemēram, Ukrainu, Gruziju, Moldovas Republiku). Izsūtītie sadarbības lūgumi ir izmantoti arī, lai saņemēja jurisdikcija uzsāktu izmeklēšanu. Šādus piemērus sniedza Valsts policija, kā arī LRP.

2.2.2. Izdošana un EAO

146. Latvijas iestādes cenšas nodrošināt gan izdošanas lūgumu, gan EAO izpildi, ja persona, par kuru tiek pieprasīta izdošana, ir zināma. Izdošanas lūgumi parasti tiek izpildīti savlaicīgi. Ja personas identifikācija nav iespējama, lietas tiek izskatītas, izmantojot konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma procedūru.

147. Latvija vidēji nosūtījusi 68 izdošanas lūgumus, no kuriem seši tika noraidīti un 23 izpildīti, un kopumā to izpildei bija nepieciešamas aptuveni 269 dienas. Saistībā ar EAO Latvija nosūtījusi 418 sadarbības lūgumus, un 25 no tiem tika noraidīti, bet 218 izpildīti, vidēji izpildes procesam aizņemot 43 dienas (skatīt tabulu tālāk).

2.5. tabula. Latvijas saņemtie izdošanas lūgumi (2018. gads–2023. gads)

	Saņemti gada laikā	No kuriem gada beigās procesā bija	Atteikti	Izpildīti	Vidējais izpildes laiks dienās
--	--------------------	------------------------------------	----------	-----------	--------------------------------

25. Aptuveni 60 % no 184 konstatētajiem korupcijas gadījumiem ir saistīti ar nelikumīgi iegūtiem ieņēmumiem. No 2019. gada līdz 2023. gadam 36 lietas tika izbeigtas ar konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma, bet sešās lietās tika uzsākta kriminālvajāšana saistībā ar NILL.

26. Kā norādīts IO.1, iestādes secināja, ka lielākā daļa iekšzemē iegūto korupcijas līdzekļu tika legalizēti ārvalstīs. Attiecīgi pasākumu plānā tika iekļauts rīcības virziens, kas paredz, ka iestādēm jāturpina pilnveidot izpratni par ārvalstu NILL metodoloģijām, kas saistītas ar korupciju.

Gads	Izdošana	EAO	Izdošana	EAO	Izdošana	EAO	Izdošana	EAO	Izdošana	EAO
2018	4	100	2	51	1	8	1	43	288	48
2019	4	91	3	49	0	5	1	42	251	36
2020	2	61	2	29	0	4	0	28	0	44
2021	15	42	8	12	2	3	5	27	258	48
2022	24	76	13	23	2	4	9	49	283	42
2023	19	48	11	18	1	1	7	29	265	39
Kopā	68	418	39	182	6	25	23	218	269	43
Kopējais skaits		486		221		31		241		64 (vidēji)

Lietas piemērs 2.3. Latvijas izsniegts izdošanas lūgums

2020. gada 25. februārī Valsts policija ierosināja krimināllietu saistībā ar krāpšanu vismaz 555 653 EUR apmērā, kas tika īstenota Vācijā, Polijā, Francijā un Spānijā. Līdzekļi tika pārskaitīti uz 92 klientu kontiem Latvijas bankā. Saņemot bankas ziņojumu par aizdomīgiem pārskaitījumiem un naudas izņemšanas darījumiem, tika veiktas speciālās izmeklēšanas darbības un atklāta ONG kopumā 10 cilvēku sastāvā, kuru vadīja aizdomās turētā persona “DS”. 2022. gada februārī tika izdots EAO pret “DS”, savukārt maijā šī persona tika arestēta un jūlijā notika šīs personas izdošana no Vācijas. Visi noziedzīgās grupas dalībnieki tika notiesāti kopā ar “DS”, piespriežot 5,5 gadu cietumsodu un nosakot pienākumu samaksāt Valsts kasei 115 275 EUR; pārējo grupas dalībnieku nelikumīgi iegūtie līdzekļi tika konfiscēti.

2.2.3. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu identificēšana, iesaldēšana, arestēšana, konfiscēšana un sadale

148. ARO sniedz atbalstu līdzekļu izsekošanas lietās, un ARO-ARO lūgumi parasti tiek izpildīti 15 dienu laikā vai pat dažu stundu laikā steidzamos gadījumos. Atbalsts vietējām TAI ir pieaudzis no 49 gadījumiem 2018. gadā līdz 375 gadījumiem 2023. gadā, kas kopumā veido gandrīz 100 miljonus EUR (2018.–2023. gads). Lai gan starptautiskā sadarbība līdzekļu izsekošanā paplašinās, tā galvenokārt ļauj identificēt līdzekļus ārvalstīs, bet ar to arestu, konfiskāciju un sadali saistīto datu apjoms joprojām ir ierobežots.

149. No 2018. gada līdz 2023. gadam Latvija pieprasījusi līdzekļu arestu 126 lietās, kas ietver gandrīz 20 miljonus EUR (ieskaitot kriptovalūtas), kā arī transportlīdzekļus, nekustamo īpašumu un ieguldījumu sertifikātus. Tā ir sekmīgi nodrošinājusi konfiskāciju ārvalstīs piecās lietās, galvenokārt saistītās ar nodokļu pārkāpumiem un NILL, kopumā 1,3 miljonu EUR apmērā.

150. No 2018. gada līdz 2023. gadam Latvija pieprasījusi līdzekļu arestu 126 lietās, kas ietver gandrīz 20 miljonus EUR (ieskaitot kriptovalūtas), kā arī transportlīdzekļus, nekustamo īpašumu un ieguldījumu sertifikātus. Tā arī veiksmīgi nodrošinājusi konfiskāciju ārvalstīs piecās lietās, galvenokārt saistībā ar nodokļu pārkāpumiem, NILL, krāpšanu un cilvēku tirdzniecību, kopumā 1,3 miljoni EUR apmērā. Tomēr atšķirība starp gandrīz 100 miljonu EUR identificēšanu, 20 miljonu EUR arestu un 1,3 miljonu EUR konfiskāciju liecina, ka līdzekļu izsekošana ārvalstīs ne vienmēr noved pie to atgūšanas. Tā ir bieži sastopama problēma daudzās jurisdikcijās. Šāda situācija daļēji ir saistīta ar cietušajiem atgrieztajiem līdzekļiem, tukšajiem banku kontiem, lietu dzīves ciklu un grūtībām sadarbībā ar dažām kaimiņvalstīm, kas kopumā vērtējams kā neliels trūkums.

2.3. Cita veida starptautiskās sadarbības pieprasīšana un nodrošināšana NILL/TF novēršanas nolūkos, tostarp līdzekļu atgūšanas nolūkos

151. Latvija aktīvi iesaistās sadarbībā, kas nav tieši saistīta ar TPL, un šo sadarbību reglamentē starptautiski līgumi, daudzpusēji vai divpusēji nolīgumi un saprašanās memorandi (MoU) vai arī tā notiek *ad hoc* režīmā.

Tiešā un neformālā starptautiskā sadarbība ir ierasta prakse, īpaši attiecībā ar citām Baltijas valstīm un ES jurisdikcijām (piemēram, Čehiju, Igauniju, Somiju un Lietuvu).

152. LRP ir parakstījusi MoU ar ārvalstu partneriem, lai stiprinātu attiecības, kas nav tieši saistītas ar TPL, un veicinātu sekmīgu starptautisko sadarbību. Regulāri tiek izmantoti Eurojust, Interpol un Europol tīkli, un Latvijai ir iecelti sadarbības koordinatori šajos tīklos (piemēram, Europol sadarbības koordinatori no VID, Valsts drošības dienesta un Valsts policijas), kā arī trešajās valstīs. Informācija par Latvijas sniegtās neformālās sadarbības operativitāti ir ierobežota, izņemot FID un Latvijas Banku.

2.3.1. FID

153. FID aktīvi apmainās ar informāciju ar ārvalstu partneriem neatkarīgi no sadarbības līgumiem vai noslēgtajiem MoU. Tā ir parakstījusi 46 MoU ar ārvalstu FID un vienu MoU ar partneri ārpus FID partneriestādēm saistībā ar FIU.net informācijas apmaiņas platformas izmantošanu. Sadarbība parasti notiek, izmantojot *Egmont Secure Web*, kas aptver plašu informācijas klāstu.²⁷ FID izmanto dažādus starptautiskus sadarbības mehānismus un attīsta jaunus neformālus sadarbības instrumentus, izmantojot tādus forumus kā Egmont Group, tostarp IFIT izveidi.

Lietas piemērs 2.4. Starptautiskā finanšu izlūkošanas darba grupa (IFIT)

2018. gada februāra paziņojumā Banka A tika identificēta kā primārs NILL drauds. 2018. gada jūnijā Banka A (Latvijas trešā lielākā banka) uzsāka pašlikvidāciju, un tās licence tika anulēta, taču parāds kreditoriem joprojām sasniedza 2,4 miljardus EUR. Apsūdzības ietvēra darījumus ar ANO sankciju sarakstā iekļautajām vienībām, korumpētām politiski nozīmīgām personām (PNP) un miljardiem vērtu naudas atmazgāšanu, izmantojot fiktīvus uzņēmumus. Šīs lietas sarežģītība uzsvēra nepieciešamību veidot ciešāku starptautisko sadarbību. FID vadībā tika izveidota specializēta IFIT, kurā atbalstu sniedza Egmont finanšu izlūkošanas dienestu izcilības un līderības centrs (ECOFEL), piedaloties 25 visvairāk skartajām jurisdikcijām.

IFIT atklāšanas sanāksme notika Egmont Group plenārsēdes ietvaros Hāgā 2019. gadā, kurā piedalījās FID no valstīm, kurās tika reģistrēti visvairāk darījumi ar Banku A. Latvijas FID galvenais uzdevums bija dalīties ar operatīvo informāciju, iegūt to no partneriem, sniegt globālo finanšu noziegumu izmeklēšanas labāko praksi un veicināt sadarbību un informācijas apmaiņu starp FID. Mērķis bija palielināt informētību par NILL riskiem, veicināt kopīgu izpratni par šiem jautājumiem un koordinēt pārrobežu darbības. IFIT kalpoja kā platforma gan divpusējai, gan daudzpusējai finanšu, operatīvās un stratēģiskās izlūkošanas informācijas apmaiņai. Sadarbība turpinājās līdz 2022. gadam.

IFIT darbības laikā Latvijas FID ievērojami palielinājās starptautiskās sadarbības apmērs – trīs gadu laikā IFIT FID ietvaros tika nosūtīti vairāk nekā 2000 lūgumi un 446 spontānas informācijas apmaiņas ziņojumi. Darba grupa sasniedza ievērojamus rezultātus, tostarp:

- vairāk nekā 360 ziņojumu izplatīšana vietējām TAI;
- iesaldēti 120 miljoni EUR; tiesas piespriesti naudas sodi vairāku desmitu miljonu EUR apmērā;
- ierosināti grozījumi valsts tiesību aktos NILL/TF novēršanas jomā;
- palielināts analītisko darbinieku skaits un paplašināta piekļuve datubāzei;
- jauni rīki lielu darījumu datu apjomu analīzei;
- atklātas jaunas NILL tipoloģijas;

27. (Piemēram, naudas līdzekļu izcelsme vai turpmāka izsekojamība, PLG, bankas konta izraksti, bankas konta atvēršanas un slēgšanas datumi, klienta izpētes dokumentu kopijas un līgumiskā sarakste, IP adreses, kas izmantotas, lai piekļūtu bankas kontam, subjekta atvērto (citu) bankas kontu esamība).

- publiskā un privātā sektora partnerības (PPP) paplašināšana;
- mērķtiecīgas apmācības izstrāde likuma subjektiem.

Tāpat FID sagatavoja labās prakses vadlīnijas par daudzpusēju informācijas apmaiņu, ko prezentēja Egmont Group plenārsēdē Rīgā 2022. gadā, un par to, kā arī IFIT darbu saņēma Egmont balvu par izcilu darbu finanšu izlūkošanas jomā.

154. Laikā no 2018. gada līdz 2020. gadam FID saņēma vidēji 483 lūgumus gadā. Pēdējo sešu gadu laikā ir noraidīti tikai trīs FID adresēti lūgumi. Saņemtie lūgumi tiek izpildīti ātri (vidēji apmēram 14 dienu laikā), tāpēc šobrīd nav neizpildītu lūgumu, par kuriem būtu jāziņo.

2.6. tabula. FID adresētie lūgumi (2018.–2023. gads)

Gads	Saņemto lūgumu skaits	Vidējais izpildes laiks dienās
Gada vidējais rādītājs	483	14
Kopā	2901	-

155. FID saņem arī spontānas informācijas apmaiņas ziņojumus no ārvalstu FID, kā arī pārrobežu informācijas izplatīšanas ziņojumus (XBD) un pārrobežu darījumu ziņojumus (XBR) no ES FID. Saņemtajai informācijai tiek piešķirta prioritāte un tā tiek analizēta, un dažkārt tiek pieprasīta papildu informācija un izplatīta TAI. Ņemot vērā XBD un XBR lielo apjomu, FID izmanto daļēji automatizētu, riskos balstītu pieeju, veicot meklēšanu pēc atslēgvārdiem. Šis process attiecas gan uz spontānu informācijas apmaiņu, gan XBD, bieži ietverot attiecīgo informāciju ārvalstu FID.

156. Lielākā daļa lūgumu (vairāk nekā 3400 no 4542), ko nosūtījis FID, ir vērsti uz FID analīzes papildināšanu, un daži no tiem ir saistīti ar līdzekļu iesaldēšanas pieprasījumiem.²⁸ Pārējie lūgumi (1104) tika nosūtīti vietējo TAI vārdā (skatīt tabulu turpmāk). FID sistemātiski un spontāni izplata informāciju, ja pastāv aizdomas par saistību ar ārvalstu jurisdikcijām. Lielais izsūtīto lūgumu skaits apliecina Latvijas labi funkcionējošo neformālās sadarbības sistēmu. To apliecina vairāki gadījumu analīzes pētījumi un FID proaktīvā sadarbība ar partneriestādēm, izmantojot neoficiālus kanālus, tostarp *Egmont Secure Web*, drošus ES kanālus un tiešu divpusēju sadarbību.

2.7. tabula. FID izsūtītie lūgumi

28. Novērtējuma periodā FID kopumā nosūtīja 76 lūgumus saistībā ar banku kontu iesaldēšanu ārvalstīs.

	Nosūtīto lūgumu skaits	Lūgumi, kas nosūtīti vietējo TAI vārdā
2018	443	111
2019	900	272
2020	828	135
2021	1022	170
2022	772	184
2023	577	232
Kopā	4542	1104

2.3.2. Tiesībaizsardzības iestādes (TAI)

157. Latvijas TAI regulāri un efektīvi piedalās neformālās starptautiskās sadarbības procesos. Turpmākajās tabulās norādīts saņemto neoficiālo lūgumu skaits (2719) un izsūtīto lūgumu skaits (3342). Valsts policija, VID NMPP un, mazākā mērā, KNAB ir galvenās iestādes, kas iesaistās neformālās informācijas pieprasījumu sniegšanā un saņemšanā, sadarbojoties ar starptautiskajiem partneriem. Valsts drošības dienests arī dažkārt pieprasa informāciju.

158. VID NMPP saņēma visvairāk pieprasījumu – 2561 no kopējā saņemto lūgumu skaita (2719). Visbiežāk informācijas pieprasījumi bija saistīti ar nodokļu un muitas jautājumiem attiecībā uz personām un uzņēmumiem, kas uzturas Latvijā vai šķērso valsts teritoriju, kā arī daži pieprasījumi piedalīties kopīgās izmeklēšanās.²⁹ Pārējie informācijas pieprasījumi tika adresēti Valsts policijai (132) un KNAB (26). Kopumā nav novērotas lielas kavēšanās vai būtiskas problēmas atbilžu sniegšanā uz saņemtajiem pieprasījumiem.

2.8. tabula. Kopējais saņemto neoficiālo lūgumu skaits (2019.–2023. gads)

Gads	Valsts policija	KNAB	NMPP
Gada vidējais rādītājs	26	5	434
Kopā	132	26	2172

159. Šajā novērtējuma periodā (2018.–2023. gads) Valsts policija kopumā ir izsūtījusi 1201 lūgumus, kā norādīts tālāk esošajā tabulā. Šī saziņa galvenokārt notiek, izmantojot policijas informācijas apmaiņas kanālus, ARO kanālus un sadarbību ar ārvalstu TAI sadarbības koordinatoriem. Europol ir ļoti svarīga loma šo sadarbības kanālu izveidē un uzturēšanā. Tāpat tiek rīkotas tikšanās ar sadarbības koordinatoriem, lai apmainītos ar informāciju par *modus operandi*. Starptautiskās sadarbības nodaļa vai ARO apstrādā izsūtītos sadarbības lūgumus, kas var ietvert dažādu informāciju, piemēram, nodokļu datus, dzīvesvietas informāciju, sodāmību, ceļošanas datus un citus svarīgus aspektus, kas parāda proaktīvu pieeju starptautiskās izmeklēšanas procesā. Šie lūgumi aptver ne tikai NILL, bet arī citas izmeklēšanas jomas, kas liecina par spēcīgu neformālu sadarbību Valsts policijā.

160. Šajā periodā KNAB nosūtīja kopumā 19 lūgumus (skatīt tabulu tālāk). Tajos galvenokārt tika pieprasīta informācija par personisko īpašumu, transportlīdzekļiem, uzņēmumiem, adresēm, ieņemamajiem amatiem, saziņas līdzekļiem un daudz ko citu.

29. VID NMPP adresēti lūgumi tiek izskatīti, ņemot vērā to steidzamības pakāpi; steidzami lūgumi tiek izskatīti prioritārā kārtā.

2.9. tabula. Kopējais izsūtīto neoficiālo lūgumu skaits (2018.–2023. gads)

Gads	Valsts policija	KNAB	NMPP
2018	N/A	N/A	245
2019	165	4	318
2020	345	3	427
2021	151	5	407
2022	198	3	331
2023	342	4	394
Vidēji	240	4	354
Kopā	1201	19	2122

161. JIT tiek plaši izmantotas Latvijas Valsts policijas darbībā apjomīgās lietās, piemēram, ONG un narkotiku noziegumos visā ES un ar tuvām sadarbības valstīm. Pēdējo piecu gadu laikā ir novērots pastāvīgs JIT skaita pieaugums kopīgajās izmeklēšanās ar citām dalībvalstīm. Šīs grupas koordinē nozīmīgus izmeklēšanas procesus un regulāri organizē kopīgas darbības, tostarp kratīšanas, arestus un konfiskācijas.³⁰ Iestādes norādīja, ka tās vairākkārt ir piedalījušās Eurojust koordinācijas un sadarbības sanāksmēs, kuru rezultātā veiksmīgi īstenotas starptautiskas operācijas pret noziedzību. JIT ir izveidotas ar daudzām valstīm. Līdz 2023. gada beigām tika izveidotas 19 šādas grupas, sadarbojoties gan ar ES dalībvalstīm, gan ar trešajām valstīm. Viena no nesenajām JIT aktivitātēm bija mērķēta uz naudas atmazgāšanas tīklu 2 miljardu EUR apmērā, kurā tika iesaistītas Lietuvas FI. Eurojust piedalījās arī operācijās Itālijā, Latvijā un Lietuvā, kā arī atbalstīja pasākumus pret Itālijas valsts līdzekļu krāpšanu, kuras apmērs sasniedza 15 miljonus EUR.³¹

162. Papildus aktīvai policijas savstarpējai sadarbībai 2021. gada izskaņā Valsts policija kopā ar partneriem no Lietuvas, Igaunijas un Europol uzsāka vērienīgu projektu “Inovatīvu proaktīvu instrumentu izstrāde un pielietošana, apkarojot narkotiku kontrabandas organizācijas ES dalībvalstīs” jeb “projektu FIDR”, lai stiprinātu valstu spējas apkarot narkotiku tirdzniecību, NILL un organizēto noziedzību. Pateicoties ciešajai sadarbībai ar citām jurisdikcijām, trīs gadu laikā Valsts policija ir piedalījies vairāk nekā 50 pārrobežu operācijās.

2.3.3. FI, VAPS un NNDP uzraudzības iestādes

163. Uzraudzības iestādes sniedz un pieprasa starptautisko sadarbību atšķirīgā apjomā. Latvijas Banka regulāri iesaistās šajā procesā un veic informācijas apmaiņu, savukārt NNDP uzraudzības iestādes un citi finanšu sektora uzraugi praktiski neiesaistās starptautiskās sadarbības apmaiņā. Ņemot vērā, ka Latvijas banku sektors rada lielāko risku, īpaši attiecībā uz pārrobežu shēmām, šīs nepilnības ir samērīgas.

164. Latvijas Banka sadarbojas tieši ar ārvalstu partneriem un ir noslēgusi vairāk nekā 50 dažādus līgumus ar attiecīgajām ārvalstu uzraudzības iestādēm.³² Latvijas Banka iesaistās starptautiskajā sadarbībā gan tirgus piekļuves, gan uzraudzības jautājumos. NILL/TF uzraudzības ietvaros Latvijas Banka var pieprasīt informāciju par klientiem, to faktiskajām īpašumtiesībām, kontu informāciju, darījumiem, pārbaužu rezultātiem un korigējošiem pasākumiem. Latvijas Banka sadarbojas arī ar trešajām valstīm, pat bez savstarpējiem vai divpusējiem līgumiem. Piemēram, Latvijas Banka nesen sadarbojās ar Dominikas Sadraudzību, lai iegūtu informāciju, ko tā izmantoja, lai pārbaudītu potenciālā investora līdzekļu izcelsmi kādā kredītiestādē.

30. Eurojust palīdz izveidot un finansēt JIT. Tas ir arī organizējis koordinācijas sanāksmes, lai sagatavotos rīcības dienām, un izveidojis koordinācijas centru pārrobežu tiesiskās palīdzības sniegšanai.

31. Skatīt: [Plaša mēroga izmeklēšana par naudas atmazgāšanas tīklu 2 miljardus EUR apmērā, kas darbojās ar Lietuvas finanšu iestādes starpniecību | Eurojust | Eiropas Savienības Aģentūra tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās](#).

32. Tostarp divpusējiem, daudzpusējiem, īpašiem mērķiem, vispārējai informācijas apmaiņai u. c. Daudzus līgumus ir noslēgusi FKTK, taču visiem darījuma partneriem ir paziņots, ka no 2023. gada 1. janvāra Latvijas Banka ir pārņēmusi visas FKTK pilnvaras un funkcijas, kļūstot par visu tās tiesību un saistību pārņēmēju.

165. Latvijas Bankas izsūtītie lūgumi galvenokārt attiecas uz datiem un informāciju, kas nepieciešama uzraudzības un sankciju atbilstības nodrošināšanai un galveno amatpersonu piemērotības novērtēšanai. Tā nosūta vidēji 21 lūgumu gadā (kopā 105 lūgumi piecu gadu laikā) ES un trešām valstīm (skatīt tabulu tālāk).

2.10. tabula. LB izsūtītie lūgumi (2019.–2023. gads)

	Atbilstības un reputācijas pārbaudes	No tā ES valstīs	No tā ārpus ES	Uzraudzība un sankcijas	No tā ES valstīs	No tā ārpus ES	Kopā gada laikā
Vidēji	12	10	2	9	8	1	21
Kopā	59	51	8	46	40	4	105

166. Nav saņemts neviens atteikums attiecībā uz izsūtītajiem lūgumiem NILL/TF uzraudzības nolūkā (2019.–2023. gads). Vienīgais izņēmums bija gadījums, kad viena valsts, kas nesadarbojās, radīja būtiskas kavēšanās, taču galu galā atbilde tika sniegta.

167. Saņemtie lūgumi galvenokārt saistīti ar bankām, lai gan pēdējā laikā visvairāk lūgumu ir saņemti no ārvalstu partneriem, kuri parasti pieprasa informāciju par bankām / klientiem, kontu izrakstus, klientu PLG datus, lai veicinātu izmeklēšanas gaitu. Laikā no 2019. gada līdz 2023. gadam Latvijas Banka saņēma 228 lūgumus, lielākoties saistībā ar atbilstības un reputācijas (*fit and proper*) pārbaudēm, kas galvenokārt saņemti no ES dalībvalstīm.

2.11. tabula. Latvijas Bankā saņemtie lūgumi (2019. –2023. gads)

Saņemtie lūgumi	Atbilstības un reputācijas pārbaudes	No tā ES valstīs	No tā ārpus ES	Uzraudzība un sankcijas	No tā ES valstīs	No tā ārpus ES	Kopā
Vidēji	30	28	2	8	6	2	38
Kopā	179	167	13	49	38	11	228

168. Viens no nelieliem trūkumiem ir tas, ka vairākas uzraudzības iestādes vispār nepiedalās starptautiskajā sadarbībā, bet dažas no tām piedalās tikai ierobežotā apmērā. Nav pieejama informācija par starptautisko sadarbību VAPS sektora uzraudzībā (lai gan šobrīd šis sektors ir maznozīmīgs), taču situācija var mainīties, kad Latvijas Banka uzņemsies šī sektora uzraudzību.³³

2.3.4. Muitas un nodokļu iestādes

169. Kā redzams tabulā sniegtajā statistikas pārskatā, VID NMPP nosūta ievērojamu skaitu lūgumu nodokļu jautājumos, kopumā 2 122 izejošos pieprasījumus. Lielākā daļa no tiem saistīti ar informāciju par nodokļiem un muišu, tomēr VID NMPP arī apmainās ar datiem par personu sodāmībām, profesionālo darbību un citiem aspektiem. Informāciju par iespējamiem nodokļu noziegumiem ES dalībvalstīs iespējams iegūt, izmantojot Europol drošās informācijas apmaiņas lietojumprogrammu SIENA. Turklāt VID NMPP var sazināties ar ES dalībvalstu nodokļu iestādēm arī caur Administratīvās sadarbības pastāvīgā komitejas (ASPK) nodokļu informācijas kanālu.

33. Latvijas Banka jau ir izveidojusi un efektīvi darbojas sadarbības kanāli informācijas apmaiņai, kas varētu tikt izmantoti arī VAPS.

3. nodaļa. Finanšu sektora un virtuālo aktīvu uzraudzība un novērtēšanas pasākumi

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 3. efektivitātes rādītājs (IO.3). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.9–21, R.26, R.27, R.34 un R.35, kā arī R.1, R.29 un R.40 elementi.

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- (a) Lai gan kopumā visas licencēšanas un reģistrācijas iestādes ir ieviesušas procedūras, lai pārbaudītu PLG un vadības personu kriminālo sodāmību, pastāv juridiski ierobežojumi. Licencēšanas iestādēm normatīvajos aktos nav noteikts pienākums piemērot visaptverošu “visu noziedzīgo nodarījumu” pieeju un noziedzīgu saistību identificēšanu, veicot atbilstības un reputācijas (*fit and proper*) pārbaudes. Tomēr Latvijas Bankai ir izdots regulējums, kas aptver šos jautājumus. Vienaļikus ierobežojumi joprojām attiecas uz VID un Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) reģistrācijas procesiem (kas uzrauga mazāk nozīmīgus sektorus), lai gan iestādes norāda, ka praksē tiek ņemts vērā plašāks noziedzīgo nodarījumu klāsts, tostarp personu saistība ar noziedzību, piemērojot labas reputācijas kritērijus. VID nav skaidru juridisku pilnvaru liegt noziedzniekiem iekļūt regulētajos VAPS un kredītēšanas tirgos, tomēr tas veic pēcreģistrācijas pārbaudes attiecībā uz rezidentu PLG kriminālo sodāmību.
- (b) Latvijas Banka demonstrē visaptverošu izpratni par NILL/TF riskiem uzraudzītajos sektoros, kas ir īpaši labi attīstīta banku sektorā. PTAC un VID izpratne par riskiem mazāk nozīmīgajos kredītēšanas un VAPS sektoros ir attīstīta mazākā mērā. Sektorālie riski tiek plaši ņemti vērā, sadalot uzraudzības resursus. Institucionālā riska izpratne varētu tikt turpmāk pilnveidota (mazākā mērā – nozīmīgajos sektoros, un nelielā līdz būtiskā mērā – mazāk nozīmīgajos sektoros, ko uzrauga PTAC un VID), galvenokārt attiecībā uz riska datu detalizācijas pakāpi un nozīmīgumu.
- (c) Visas finanšu iestādes un VAPS demonstrē ļoti labu izpratni par nacionālajiem un sektoriālajiem riskiem un apdraudējumiem, kuriem pakļauta to konkrētā darbība, tomēr izpratni par to uzņēmējdarbībai raksturīgajiem (*inherent*) riskiem būtu lietderīgi turpmāk pilnveidot. Lai gan uzraudzības dati liecina, ka klienta izpētes (CDD/EDD) pasākumu un iekšējo kontroles mehānismu piemērošana kopš iepriekšējā novērtējuma cikla ir būtiski uzlabojusies, papildu pūles uzraudzības jomā, kas vērstas uz NILL/TF aizdomu identificēšanu, būtu lietderīgas. Lai gan jau pieejams plašs vadlīniju klāsts, lai palīdzētu likuma subjektiem prasību īstenošanā, sektoram specifiskas vadlīnijas par aizdomu atpazīšanu un uzņēmējdarbības riska novērtēšanu vēl vairāk stiprinātu prasību īstenošanu.
- (d) Latvijas Bankas uzraudzības fokuss uz nozīmīgāko banku sektoru ir bijis efektīvs un ir radījis būtisku riska samazinājumu. Citas finanšu iestādes saņēma mazāku uzraudzības uzmanību, proti, mazāku klātienēs pārbaūžu skaitu vai tās vispār netika veiktas, tomēr tika īstenotas attālinātās pārbaudes. Lai gan Latvijas Bankas klātienēs pārbaudes kopumā ir kvalitatīvas, būtu lietderīgi pastiprināt uzmanību uzraudzības scenārijiem, kas vērsti uz aizdomu identificēšanu. VID un PTAC klātienēs pārbaudēm būtu vairāk jākoncentrējas uz novērtēšanas pasākumu praktisko īstenošanu, jo īpaši palielinot izlases testēšanu.
- (e) Banku sektorā ir piemērots plašs efektīvu, samērīgu un atturošu sodu un noteikto korektīvo

pasākumu klāsts. Vērtspapīru sektorā piemērotas dažas sankcijas, kas tiek skaidrots ar mazāku klātienes pārbažu skaitu. Sankciju trūkums citos finanšu iestāžu sektoros (izņemot VAPS) var būt saistīts ar mazāku klātienes pārbažu intensitāti. Lai gan daudzas pārbaudītās finanšu iestādes nav bijušas pakļautas sodiem, uzraugi ir spējuši demonstrēt, ka finanšu iestāžu un VAPS atbilstība prasībām pieaug, ko nodrošina korektīvie pasākumi, vadlīnijas un apmācības.

- (f) Patēriņa un komerc kredītu sniedzēji tiek licencēti / reģistrēti un uzraudzīti trīs dažādu uzraugu – Latvijas Bankas (ja kredītus sniedz licencētas finanšu iestādes), VID un PTAC (reģistrētie sniedzēji). Tas ietekmē mērķtiecīgu un efektīvu uzraudzības resursu izmantošanu un nenodrošina vienlīdzīgu konkurences apstākļus.

Būtiskākās rekomendācijas

N/A

Citas rekomendācijas

- (a) Latvijai būtu jānovērš tehniskās nepilnības, lai nodrošinātu, ka visas licencēšanas iestādes saskaņā ar likumu izvērtē ievērojami plašāku noziedzīgo nodarījumu klāstu un personu saistību ar noziedzību, novērtējot PLG un vadības personu atbilstību un reputāciju. Turklāt VID būtu jāpiešķir skaidras juridiskās pilnvaras liegt noziedzniekiem iekļūt regulētajā tirgū.
- (b) Uzraugiem būtu jāpārskata savas institucionālā riska novērtēšanas metodoloģijas, lai nodrošinātu datu detalizācijas pakāpi un nozīmīgumu, kas nepieciešams NILL/TF riska novērtēšanai un sektoriālo risku analīzei: nelieli uzlabojumi nepieciešami Latvijas Bankai un mēreni – VID un PTAC.
- (c) Latvijas Bankai būtu jāpalielina klātienes pārbažu skaits ārpus banku sektora un jāpiemēro samērīgas sankcijas/korektīvie pasākumi, ja tiek konstatēti pārkāpumi. Būtu jāpastiprina uzmanība uzraudzības praksēm, kas vērstas uz aizdomu identificēšanu klātienes pārbažu laikā. VID un PTAC būtu jāstiprina klātienes pārbažu kvalitāte, palielinot izlases testēšanu.
- (d) Uzraugiem būtu jāizstrādā sektoram specifiskas vadlīnijas par (i) uzņēmuma mēroga NILL/TF riska novērtējumu veikšanu un (ii) aizdomīgu darījumu atpazīšanu un uzraudzību.
- (e) Latvijai būtu jānodrošina konsekventa reģistrācijas un uzraudzības prakses piemērošana visiem finanšu iestāžu sniegtajiem patēriņa un komerc kredītiem, novēršot uzraudzības dublēšanos un nodrošinot efektīvu resursu izmantošanu.

Kopējie secinājumi par IO.3

Kopš 2018. gada riska vide Latvijā ir būtiski mainījusies; tā rezultātā bankas un citas mazāk nozīmīgas finanšu iestādes ir mainījušas savus uzņēmējdarbības modeļus, koncentrējoties galvenokārt uz rezidentu apkalpošanu (mazāk attiecināms uz vērtspapīru sektoru). Apvienojumā ar pastiprinātu uzraudzības kontroli un plašu sankciju piemērošanu riski banku sektorā ir būtiski samazinājušies, un preventīvo pasākumu piemērošana ir uzlabojusies. Lai gan mazāk nozīmīgās nebanku finanšu iestādes (izņemot VAPS un kredītētājus) saņēma mazāku uzraudzības uzmanību, atbilstības līmenis NILL/TF novēršanas prasībām tomēr ir pieaudzis. Uzņēmuma mēroga NILL/TF riska novērtējumi joprojām ir joma, kurā finanšu iestādēm nepieciešams visvairāk progresēt, salīdzinot ar klienta izpēti pienākumiem, kam seko uzraudzības (monitoringa) funkcija.

Latvijas Bankai kopumā ir laba izpratne par sektoriālajiem un institucionālajiem riskiem, īpaši banku sektorā. Uzraugi gūtu labumu no institucionālā riska novērtēšanas metodoloģiju

pārskatīšanas, lai vēl vairāk padziļinātu riska izpratni: nelieli uzlabojumi nepieciešami Latvijas Bankas metodoloģijām un mēreni līdz būtiski – VID un PTAC metodoloģijām.

Novērtēšanas periodā nozīmīgākais sektors – banku sektors – tika prioritizēts klātienē pārbaudēm, savukārt citām finanšu iestādēm Latvijas Bankas uzraudzībā tika veiktas mazāk (vai netika veiktas) klātienē pārbaudes, tomēr tās tika pakļautas mērķētām pārbaudēm. Latvijas Bankas klātienē pārbaudžu kvalitāte kopumā ir laba, un būtiski uzlabojumi nav nepieciešami. Mazāk nozīmīgie sektori VID un PTAC uzraudzībā (VAPS un patēriņa un komerc kredītu sniedzēji) kopumā saņēma atbilstošu klātienē pārbaudžu skaitu, tomēr abiem uzraugiem nepieciešams stiprināt pieeju klātienē pārbaudēm.

Uzraugi ir spējuši demonstrēt, ka uzraudzības ieviešanās, tostarp klātienē pārbaudes, vadlīniju izstrāde, izpratnes veicināšana, kā arī sankciju un korektīvo pasākumu piemērošana, ir pozitīvi ietekmējusi finanšu iestāžu un VAPS atbilstības līmeni.

Tehniski tirgus piekļuves regulējums, kas paredzēts noziedznieku iekļūšanas tajā novēršanai, ir samērā šaurs – tikai neliela daļa noziedzīgo nodarījumu tiek ņemta vērā Novēršanas likumā (ja vien sektoram specifiskie noteikumi nenosaka citādi), un saistība ar noziedzību nav definēta. Latvijas Banka šo pieeju paplašina ar regulējumu, kas ļauj ņemt vērā saistību ar noziedzību un visus noziedzīgos nodarījumus labas reputācijas kritēriju ietvaros, taču VID un PTAC reģistrācijas pieeja būtu būtiski jāstiprina.

Latvijai IO.3 ietvaros piešķirts būtisks efektivitātes līmenis.

170. Lai novērtētu IO.3, banku sektoram ir piešķirta visaugstākā prioritāte, ņemot vērā tā nozīmību un ar to saistītos riskus. Tādējādi uzraudzības pasākumiem un NILL/TF preventīvo pasākumu īstenošanai šajā sektorā ir piešķirta vislielākā nozīme. Citu sektoru nozīme ir skaidrota ievadā. Tā kā arī VID un PTAC uzrauga mazāk nozīmīgus sektorus, licencēšanas un uzraudzības kontroles analīzes līmenis šajos sektoros ir attiecīgi pielāgots.

171. Kopš pēdējā novērtējuma Latvijas iestādes ir ievērojami uzlabojušas finanšu uzraudzības efektivitāti. Galvenā uzmanība tiek pievērsta bankām, tiek palielināti resursi visās uzraudzības iestādēs, uzlabota sadarbība un koordinācija iekšzemes līmenī, pastiprināta uzraudzības kontrole un piemērotas preventīvas sankcijas banku sektoram par NILL/TF novēršanas pārkāpumiem. Uzraudzības iestādēm šobrīd ir pietiekams skaits darbinieku, lai efektīvi veiktu NILL/TF novēršanas atbilstības uzraudzību: valsts centrālajā bankā strādā 26 darbinieki³⁴ (tikai NILL/TF jomas pienākumi), VID – 49 darbinieki (tikai NILL/TF jomas pienākumi), savukārt PTAC – 17 darbinieki (NILL/TF jomas pienākumi apvienoti ar citiem uzdevumiem).

172. Lai nodrošinātu pienācīgu un efektīvu NILL/TF/PF novēršanas pasākumu ievērošanu, Latvijas Banka ir ieviesusi papildus uzraudzības pasākumus. Piemēram, tiek veikta iziešanas no tirgus kontrole kredītiestādēm, kas nonāk maksātnespējas vai likvidācijas procesā, tostarp arī brīvprātīgas likvidācijas gadījumā. Šīs pārbaudes ietvēra tiesību aktu grozījumus, kas paredz, ka likvidatoriem jāizstrādā metodoloģijas NILL/TF/PF novēršanas prasību īstenošanai likvidācijas laikā, tostarp izmaksām no noguldījumu garantiju fonda, kreditoru izmaksām un aktīvu pārdošanai. Metodikas apstiprināšana notiek Latvijas Bankā. Iziešanas kontroles mērķis ir nodrošināt pārredzamu un kontrolētu kredītiestāžu aiziešanu no finanšu tirgus, un visu procesu rūpīgi uzrauga Latvijas Banka.

34. Laika posmā no 2015. gada līdz 2024. gadam cilvēkresursu kapacitāte pieauga gandrīz četras reizes – no 6 līdz 26 pilna laika darbiniekiem.

3.1. FI un VAPS piemērojami licencēšanas, reģistrācijas un kontroles pasākumi, lai novērstu noziedznieku un to saistīto personu iekļūšanu tirgū

3.1.1. Tirgus piekļuves kontroles mehānismi

173. Pašreizējās normatīvā regulējuma prasības kopumā nav pietiekami plašas, lai aptvertu visus noziedzīgu darbību un noziedzīgu apvienību veidus. Novēršanas likumā ir uzskaitīts tikai ierobežots skaits noziegumu, kas jāņem vērā tirgū iekļūšanas posmā, un šie noziegumi vairs netiek ņemti vērā kriminālatbildības kritērijos, tiklīdz sodāmība ir atcelta vai dzēsta (piemēram, pēc soda termiņa beigām vai amnestijas).³⁵ Latvijas Bankas uzraudzībā esošajām FI piemērojamos nozaru likumos šī ierobežotā pieeja ir paplašināta, taču ne pilnībā. Lai to papildinātu, Latvijas Banka ir izstrādājusi noteikumus ar papildu prasībām (skatīt tālāk).

Latvijas Banka

174. Latvijas Banka veic atbilstības un reputācijas pārbaudes saskaņā ar izdotajiem noteikumiem,³⁶ kas nosaka, ka PLG un uzraugiem jābūt nevainojamai reputācijai. Latvijas Banka informē, ka praksē visi noziedzīgās darbības aspekti tiek vērtēti, ņemot vērā labas reputācijas kritērijus,³⁷ tostarp visus administratīvos ierakstus. Apsverot pieteikuma iesniedzēja labo reputāciju, tiek ņemta vērā personas reputācija, kurai ar šo personu ir ciešas ģimenes saites vai darījumu attiecības. Tas attiecas arī uz noziedzīgu saistību identificēšanu. Latvijas Bankas iesniegtā gadījuma izpēte apliecināja, ka, balstoties uz “nevainojamas reputācijas” kritēriju, tā varēja atteikt piekļuvi tirgum (būtiskas līdzdalības iegādi), neraugoties uz sodāmības neesamību.

175. Kopumā Latvijas Banka piemēro vienotu pieeju licencēšanas un/vai apstiprināšanas pārbaudēm, tostarp akciju turējuma, vadības stāvokļa un būtiskas līdzdalības maiņas gadījumos.³⁸ Tomēr pārbaudes rūpīguma līmenis var atšķirties atkarībā no konkrētā gadījuma būtiskuma un riska. Visiem pieteikuma iesniedzējiem parasti jāiesniedz sodāmības reģistra izziņa no visām valstīm, kurās viņi ir uzturējušies, un tā tiek papildus pārbaudīta. Noziedzīgu saistību identificēšanas pārbaudes tiek veiktas, izmantojot dažādas datubāzes, negatīvu informāciju plašsaziņas līdzekļos, izmantojot pieteikuma iesniedzēja iesniegto informāciju par profesionālajām un uzņēmējdarbības saistībām. Papildu pārbaudes ietver materiālo stāvokli raksturojošas labklājības un kapitāla nodrošināšanai izmantoto līdzekļu izcelsmes pārbaudes, izmantojot nepieciešamos apliecinājošos dokumentus, piemēram, nodokļu deklarācijas, revidētus finanšu pārskatus u. c., kā arī uzņēmējdarbības modeļa un ar to saistīto NILL/TF risku novērtējumu.³⁹

176. Gadā Latvijas Banka apstrādā no viena līdz pieciem licenču pieteikumiem. Novērtējuma periodā neviens licences pieteikums netika atteikts, jo Latvijas Banka parasti risina dialogu ar pieteikuma iesniedzēju, kas bieži noved pie licences atsaukšanas. Tiesā tika iesniegtas divas prasības, pārsūdzot lēmumus par atteikumu apstiprināt būtiskas līdzdalības iegādi, taču abas prasības tika noraidītas, tiesvedība

35. Novēršanas likums nosaka to, ka, ja citos normatīvajos aktos nav noteikts citādi, par finanšu iestādes patieso labuma guvēju nedrīkst būt persona, kura ir sodīta par tīša nozieguma izdarīšanu pret valsti, īpašumu vai pārvaldības kārtību, tīša nozieguma izdarīšanu tautsaimniecībā vai valsts institūciju dienestā vai par tāda nozieguma izdarīšanu, kurš saistīts ar terorismu, ja sodāmība nav noņemta vai dzēsta (Novēršanas likuma 10.¹ panta 1.¹ daļa).

36. Noteikumi par būtiskas līdzdalības iegūšanu vai palielināšanu finanšu institūcijā (piemērojami, izsniedzot sākotnējo licenci un veicot turpmākas izmaiņas).

37. Vai nevainojamas reputācijas kritēriji.

38. Pastāv dažas atšķirības, piemēram, atšķirīgi reģistrācijas un licencēšanas sliekšņi ENI un AIF reģistrācijai. Latvijas Banka ir sagatavojusi likuma grozījumus, kas paredz stingrākus kontroles mehānismus iekļūšanai tirgū visā AIF sektorā (vairāk skatīt R.26).

39. NILL/TF novēršanas kontekstā uzņēmējdarbības modeļa novērtējums tiek izmantots, lai izprastu pieteikuma iesniedzēja darbību, tostarp piedāvātos produktus un pakalpojumus, uzņēmējdarbības sarežģītību, ģeogrāfisko ietekmi, paredzamo klientu bāzi un piegādes kanālus. Šī izpratne palīdz identificēt iespējamās NILL/TF riskus, kas raksturīgi konkrētajam uzņēmējdarbības modelim. Tāpat pārbaudes mērķis ir izvērtēt pieteikuma iesniedzēja NILL/TF novēršanas riska novērtējumu, rīcībpolitiku un kontroles procedūras, nodrošinot, ka NILL/TF novēršanas dokumentācija atbilst uzņēmējdarbības modeļa specifiskajām iezīmēm.

izbeigta, un Latvijas Bankas lēmumi atstāti spēkā. Attiecībā uz vadītāju amatu novērtējumiem atteikuma iemesli saistījās ar nepietiekamu kompetenci; atteikumu neviens nesaņēma.

177. Novērtējuma periodā fiksēti trīs banku maksātnespējas gadījumi, kas bija cieši saistīti ar PLG un/vai uzraugu neatbilstošu rīcību vai procesu vadību. Lai gan izmeklēšana vēl turpinās un šobrīd nav iespējams sniegt sīkāku informāciju, šie gadījumi rada jautājumus par iespējamiem trūkumiem PLG un vadības personu atbilstības un labas reputācijas pārbaudēs, kā arī ar to saistīto lēmumu pieņemšanā par atteikumiem.

VID un PTAC

178. Lai ierobežotu noziedznieku iekļūšanu regulētajā tirgū, VID izmanto kontroles mehānismus saskaņā ar Novēršanas likuma prasībām, kuras gan ir ierobežotas attiecībā uz aplūkotajiem noziegumiem (skatīt iepriekš). Neskatoties uz to, procesus joprojām nepieciešams pilnveidot. VID uzraudzībā esošo FI pienākums ir iesniegt iestādei ziņojumu pēc reģistrācijas UR. Turpmākas noziedzīgu saistību identificēšanas pārbaudes VID veic pēc reģistrācijas posmā (aptuveni divu nedēļu laikā pēc ziņojuma iesniegšanas) un kārtējo klātienes pārbažu laikā. Lai gan VID pārbauda valstu datubāzes par PLG un vadītāju sodāmību, nav noteikts pienākums, ka ārvalstu vadības personām un PLG ir jāiesniedz izziņa par (ne)sodāmību reģistrācijas iestādei. Šis trūkums šobrīd nav būtisks, jo VID apstiprina, ka nav nerezidentu VAPS PLG. VID nav skaidru juridisku pilnvaru liegt reģistrēt jaunus subjektus, ja iestāde uzskata, ka tie neatbilst atbilstības un labas reputācijas kritērijiem, kā arī pēc reģistrācijas atļaut PLG vai vadības personas. Šajā gadījumā piemēro iepriekš minētos ierobežojumus, kas attiecas uz šauru noziedzības jomu un noziedzīgu saistību identificēšanu.

179. PTAC iekšējos noteikumos ir paredzēta plašāka kriminālatbildība nekā VID, tomēr uz akcionāriem un PLG attiecas ievērojami mazāk kriminālatbildības prasību nekā uz vadības personām, un tās attiecas tikai uz noziedzīgi nodarījumiem, kas saistīti ar NILL/TF/PF. Lai gan PTAC ierosina, ka saskaņā ar labas reputācijas kritērijiem varētu piemērot visaptverošu “visu noziedzīgo nodarījumu” pieeju, tās piemērošanas konsekvenci nav iespējams pierādīt, jo nav oficiālu noteikumu. PTAC ir noraidījusi vienu pieteikumu, ņemot vērā bažas par kapitālā ieguldīto līdzekļu izcelsmi. PLG papildus tiek pārbaudīti arī klātienes apmeklējumu laikā.

3.1.2. Pārkaupumu atklāšana un novēršana

180. Latvijas Banka ir izveidojusi iekšējos procesus nelicencētu pakalpojumu sniedzēju identificēšanai, izmantojot klientu sūdzības, plašsaziņas līdzekļu monitoringu, ziņotāju iesniegtos ziņojumus, kā arī informāciju no Valsts policijas un citām iestādēm. Latvijas Banka izmanto vairākus rīkus uzraudzības uzdevumu veikšanai.⁴⁰ Novērtējuma periodā Latvijas Banka ir konstatējusi četrus gadījumus, kad ārvalstu ieguldījumu pakalpojumu sniedzēji piedāvāja pakalpojumus Latvijā bez atļaujas, kā rezultātā to tīmekļa vietnes tika bloķētas. Savukārt VID identificējis divus neregistrētus VAPS, kuriem piemēroti administratīvie sodi un apturēta saimnieciskā darbība.

3.2. FI un VAPS izpratnes par NILL/TF riskiem izvērtēšana un veicināšana

3.2.1. NILL/TF risku apzināšana un izpratnes veicināšana dažādos FI un VAPS sektoros un dažādu veidu iestādēs, kā arī laika gaitā – atsevišķās FI un VAPS

181. Visas uzraudzības iestādes spēj formulēt nozaru riskus, tomēr Latvijas Bankai ir padziļinātāka izpratne, kas īpaši labi attīstīta banku sektorā, ņemot vērā tā nozīmību un pakļautību riskiem. Novērtējuma periodā pēc valstī īstenotajām stratēģiskajām strukturālajām reformām finanšu sektora pakļautība riskiem ir būtiski samazinājusies. To galvenokārt veicināja pāreja uz Latvijas rezidentu apkalpošanu (izņemot vērtspapīru segmentu), kā arī izmaiņas banku sektora uzņēmējdarbības modeļos. Banku sektors kā nozīmīgākais sektors tiek novērtēts ar vidēju NILL risku. Savukārt vērtspapīru sektors, kas ir otrs nozīmīgākais sektors, tiek klasificēts kā nozare ar vidēji augstu NILL risku, ko galvenokārt nosaka

40. Latvijas Banka izmanto īpašu programmu internetā pieejamo resursu monitorēšanai, kas nodrošina analīzi pēc atslēgas vārdiem par konkrētiem pakalpojumu sniedzējiem; programmu LETA station.lv mediju monitorēšanai, kas ļauj atlasīt informāciju par Latvijas Banku, finanšu sektoru, maksājumu pakalpojumiem un citiem aspektiem; kā arī vairākas publiskās datubāzes, piemēram, Lursoft, kuras tiek izmantotas monitoringa ietvaros.

uzņēmējdarbības modeļu sarežģītība (piemēram, ieguldījumu platformu darbība, aktivitātes paaugstināta riska reģionos un tiešsaistes kanālu izmantošana), kā arī salīdzinoši mazāk stingri kontroles mehānismi nekā banku sektorā. Pārējām finanšu nozarēm kopumā ir noteikts vidējs NILL risks, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un krājaizdevu sabiedrības (vidēji zems risks), kā arī privātos pensiju fondus un dzīvības apdrošināšanas starpniekus (zems risks).

182. Nav būtisku atšķirību starp risku kategorizācijas metodēm, ko izmanto dažādiem FI veidiem. Katras nozares uzņēmumi tiek iedalīti četrās riska kategorijās neatkarīgi no sektora lieluma, nozīmīguma vai riska pakāpes (skatīt 5.1. tabulu). Tas norāda, ka riska diferenciāciju pa atsevišķiem finanšu sektoriem joprojām var pārskatīt, lai novērtētu ietekmi uz uzraudzības resursu efektīvu sadalījumu, orientējoties uz FI atbilstības uzraudzību.

183. Visās uzraudzības iestādēs ir ieviestas metodoloģijas institucionālā riska novērtēšanai, ņemot vērā dažādus riska kritērijus. Latvijas Bankas metodoloģiskā pieeja ir labi izstrādāta un aptver visas būtiskās riska kategorijas (klients, pakalpojums/operācija, piegādes kanāls, ģeogrāfija), kā arī kontroles mehānismus raksturīgo risku identificēšanai.⁴¹ Tomēr nelieli uzlabojumi varētu padziļināt institucionālā riska izpratni. Piemēram, banku sektoram raksturīgo risku novērtēšanas pieejā iespējams veikt šādus uzlabojumus: (i) papildus izvērtēt klientus ar sarežģītām īpašumtiesību struktūrām, kā arī klientus, kuru kontroles un/vai īpašumtiesību ķēdēs pastāv nominālo personu shēmas; (ii) pārskatīt “augsta riska klientu” kritērija pielietojumu raksturīgā riska novērtējumā, jo tas ne vienmēr objektīvi atspoguļo raksturīgo risku ietekmi (īpaši, ja tas nav sasaistīts ar kontroles novērtējumu, kas šādos apstākļos būtu jāpapildina ar detalizētu kritēriju sarakstu, saskaņā ar kuriem tiek novērtēts klienta risks, un ar pieeju šo kritēriju svēruma noteikšanai); (iii) pārskatīt dažu riska kategoriju svēruma noteikšanas principus, piemēram, piegādes kanāla riska svērums vērtspapīru sektorā tiek noteikts zemākā līmenī jeb aptuveni 10 % no kopējā svēruma (tāda pati pieeja kā banku sektorā), lai gan attālināta klientu piesaiste un pakalpojumu sniegšana būtiski ietekmē, ka vērtspapīru sektora NILL risks tiek klasificēts kā vidēji augsts.

3.1. tabula. Institucionālā risku klasifikācijas matrica: atlikušie NILL/TF riski (2023. gads)

Subjekts	Riska novērtējums				Kopējais subjektu skaits
	Zems	Vidēji zems	Vidēji augsts	Augsts	
Bankas	3	5	5	-	13
MI	2	1	1	0	4
ENI	3	3	1	0	7
Ieguldījumu sabiedrības	2	5	2	0	9
Ieguldījumu pārvaldības sabiedrības	6	1	3	0	10
AIFP	12	19	0	0	31
Dzīvības apdrošināšanas sabiedrības	3	3	0	0	6
Valūtas maiņas punkti	0	10	5	0	15
Krājaizdevu sabiedrības	27	2	0	0	29
Privātie pensiju fondi	6	1	0	0	7
Dzīvības apdrošināšanas starpnieki (apdrošināšanas brokeri)	33	0	0	0	33
Kreditdevēji / līzings sabiedrības (patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji) (PTAC)	3	26	8	0	37
Citas FI – kreditēšanas pakalpojumi, tai skaitā finanšu līzings (VID)	266	0	23	21	310
VAPS	6	0	0	1	7

184. VID un PTAC izmantotajos institucionālo risku novērtēšanas procesos ir iekļauti pozitīvi elementi NILL riska novērtēšanai, tomēr šiem procesiem nepieciešami turpmāki uzlabojumi. Lai gan risku matricās

41. Atlikušais risks tiek aprēķināts, ņemot vērā raksturīgos riskus un kontroles mehānismus.

ir ietverti atsevišķi datu punkti (piemēram, darījumu apjoms un klientu skaits), kas palīdz novērtēt NILL risku, tās būtu jāpaplašina, lai pilnībā un precīzi atbilstu NILL/TF riska novērtēšanas mērķiem. Tas ietver arī nebūtisku datu punktu izslēgšanu, jo tie var kropļot NILL/TF riska novērtējumu. Jautājumi, kas attiecas uz kontroles mehānismiem, būtu skaidri nodalāmi no tiem, kas saistīti ar raksturīgo risku. Turklāt FI un VAPS novērtēšanas ietvaros nav pietiekami iekļauti konkrēti datu punkti, kas ļautu novērtēt TF risku.

3.2.2. FI un VAPS izpratnes veicināšana par NILL/TF riskiem un NILL/TF novēršanas pienākumiem

185. Latvijas iestādes aktīvi veicina FI izpratni par NILL/TF riskiem un to novēršanas pasākumiem. Tas tiek īstenots, organizējot mācību seminārus un prezentācijas, sniedzot individuālas atsauksmes un konsultācijas, kā arī izstrādājot vadlīnijas, kas palīdz identificēt aizdomīgas darbības, ziņot par tām un nodrošināt efektīvu NILL/TF kontroles pasākumu īstenošanu. Laikā no 2019. gada līdz 2024. gadam Latvijas Banka ir organizējusi 83 apmācību seminārus, kas galvenokārt veltīti iekšējās kontroles sistēmām, NILL/TF risku novēršanai un nozaru riskiem. Lai gan šie pasākumi ir pozitīvi vērtējami, būtu lietderīgi attīstīt mērķtiecīgāku informācijas izplatīšanu, balstoties uz identificēto raksturīgo riska ekspozīciju un kontroles nepilnībām, kas konstatētas gan klātienē, gan neklātienē uzraudzības ietvaros.

186. Uzraudzības iestādes ir izstrādājušas dažādas vadlīnijas saistībā ar NILL/TF novēršanas pasākumu īstenošanu. FID ir publicējis tematiskus materiālus aizdomīgu darījumu identificēšanai, tostarp: (i) koruptīvu noziedzīgu nodarījumu identifikatori; (ii) aizdomīgi darījumi, kas saistīti ar nekustamo īpašumu; (iii) cilvēku tirdzniecības identifikatori; (iv) NILL identifikatori, kas saistīti ar maksājumiem un kontiem, tostarp korespondentbanku kontiem, kuru turētāji ir MI/ENI; (v) naudas atmazgāšanas shēmām raksturīgi darījumi; (vi) TF identifikatori. Papildus ir izstrādātas ieguldījumu nozarei pielāgotas NILL pazīmju norādes (dokuments nav publiski pieejams), kuras izplatītas attiecīgajām finanšu iestādēm.

187. FID pārvalda arī virtuālu mācību platformu, kas nodrošina atbalstu ziņošanas pienākumu izpildē. Šie centieni kopumā ir efektīvi un vērtējami pozitīvi. Tomēr visām nozarēm būtu lietderīgi ieviest nozarei pielāgotas vadlīnijas par visaptveroša mēroga NILL/TF riska novērtējumu, savukārt atsevišķām nozarēm, piemēram, banku, maksājumu iestāžu un VAPS sektoram, – arī nozarei raksturīgas NILL/TF pazīmes aizdomīgu darbību identificēšanai. Turklāt būtu lietderīgi izstrādāt konkrētus norādījumus VAPS sektoram saistībā ar NILL/TF kontroles pasākumu ieviešanu. Klātienē sastaptie VAPS pārstāvji atklāti norādīja uz ieviešanas izaicinājumiem, ar kuriem tie šobrīd saskaras (piemēram, ceļošanas noteikumu īstenošanu), lai gan šī nozare Latvijā kontekstā tiek uzskatīta par mazāk nozīmīgu.

3.3. FI un VAPS izpratne par esošajiem un mainīgajiem NILL/TF riskiem

188. FI un VAPS parasti veic uzņēmējdarbības mēroga NILL/TF riska novērtējumus (BRA), ņemot vērā pārvalstiskos (ES), valsts (NRA), nozares (SRA) un uzņēmējdarbībai raksturīgos riskus. Attiecībā uz raksturīgajiem riskiem FI parasti analizē klientus, pakalpojumus (produktus), ģeogrāfiskās teritorijas un piegādes kanālus – šīs riska kategorijas tiek sīkāk diferencētas, lai iekļautu detalizētākus datu punktus (kuru pilnīgums atšķiras atkarībā no FI lieluma un sniegtā pakalpojumu veida; tas pats attiecas uz iekšējās kontroles (ievainojamības) novērtējumiem). Riska novērtēšanai izmantoto tehnoloģisko risinājumu sarežģītība lielā mērā ir atkarīga no FI/VAPS lieluma: lielās kredītiestādes un finanšu tehnoloģiju (*fintech*) uzņēmumi izmanto modernākus datu analīzes risinājumus, piemēram, *Power BI* un citus IT rīkus, savukārt mazāki uzņēmumi paļaujas uz *MS Excel* un citām manuālām pieejām. Visas uzraudzības iestādes ir vienprātis, ka BRA prasību ievērošanas līmenis novērtējuma periodā ir ievērojami paaugstinājies gan dokumentācijas (tostarp atjauninājumu biežuma), gan pilnīguma (kvalitātes) ziņā. Šie secinājumi lielā mērā balstās uz BRA pārbaudēm, kas veiktas klātienē pasākumu laikā, vai īpašām mērķtiecīgām attālināti veiktām pārbaudēm. Latvijas Banka ziņo, ka 2023. gadā visas uzraudzītās FI bija dokumentējušas savu riska novērtējumu, savukārt 2019. gadā dažām mazākām FI nebija pieejami BRA (piemēram, 45 % krājaizdevu sabiedrību un 85 % AIFP). VID un PTAC norāda, ka ir bijuši gadījumi, kad VAPS un kredīta pakalpojumu sniedzēji nav veikuši BRA, taču abas uzraudzības iestādes ir spējušas sekot līdzi šādu trūkumu novēršanai. Kvalitātes

uzlabošanās ir būtiska – piemēram, 2021. gadā 23 % banku riska novērtējumos konstatēti kritiski trūkumi, kamēr 2023. gadā kritiski trūkumi netika atklāti; 10 % gadījumu bija nepieciešami mēreni uzlabojumi un 80 % – nelieli uzlabojumi. Līdzīga situācija bija vērojama vērtspapīru nozarē, kur atbilstības līmenis kopš 2019. gada ir palielinājies, un vairumā gadījumu bija nepieciešami nelieli uzlabojumi, bet aptuveni 10 % gadījumu – mēreni uzlabojumi.

189. Novērtējuma periodā pēc stratēģiskām strukturālām reformām finanšu sektora pakļautība riskam būtiski samazinājusies, galvenokārt pārejot uz rezidentu apkalpošanu, un daudzas bankas un vērtspapīru tirgus dalībnieki mainīja savus uzņēmējdarbības modeļus.

190. Kopumā un saskaņā ar iepriekš minēto visi klātienē sastaptie FI un VAPS pārstāvji spēja vispusīgi izklāstīt valsts un nozaru NILL/TF riskus un to ietekmi uz savu uzņēmējdarbību, kā arī ar tiem saistītās riska mazināšanas metodes. Lai gan FI dokumentē savus BRA un uzraudzības iestādes neuzskata, ka atbalsta metodoloģijas būtu būtiski jāuzlabo, ekspertu komanda secināja, ka lielākā daļa klātienē pārbaudīto struktūru pārlietu palaujas uz NRA un SRA norādītajiem riskiem un apdraudējumiem, kas BRA tiek ietverti kā hipotētiski draudi. Lielākā daļa FI mazāk precīzi identificēja raksturīgos NILL riskus, īpaši attiecībā uz augsta riska klientiem un/vai noteiktu produktu / pakalpojumu kategorijām. Piemēram, dažas FI norādīja, ka korupcija ir viens no galvenajiem riskiem to uzņēmējdarbībai, taču nespēja precīzi formulēt iemeslus, jo tām bija ļoti maz vai nebija klientu, kas klasificēti kā PNP. Ģeogrāfiskos riskus labi izprot visi klātienē sastaptie FI un VAPS pārstāvji, kas ļauj vispusīgi novērtēt arī TF riska aspektus, piemēram, klientus, PLG un maksājumus ar ģeogrāfisko aspektu. Visus likuma subjektus var uzslavēt par labu izpratni par to, kā viņu uzņēmējdarbību – produktus un pakalpojumus – varētu ļaunprātīgi izmantot NILL/TF nolūkos. Šī izpratne nodrošina atbilstošu klienta izpēti pasākumu un uzraudzības scenāriju piemērošanu.

191. Šos secinājumus apstiprina uzraudzības dati, kas apliecina, ka lielākā daļa nepieciešamo uzlabojumu BRA saistīti ar datu kopu pilnīgumu riska novērtēšanai, ko daļēji izskaidro nepietiekami detalizēti norādījumi par BRA. Šos trūkumus daļēji varētu izskaidrot ar nepietiekami detalizētiem norādījumiem par BRA. Lai gan Novēršanas likums nosaka vispārīgas prasības un Latvijas Banka un PTAC sniedz papildu norādījumus, tie joprojām nav pietiekami detalizēti. Jo īpaši FI un VAPS būtu noderīgi saņemt: (i) pilnīgāku kritēriju piemēru sarakstu raksturīgo risku novērtēšanai, ņemot vērā nozaru specifiku; un (ii) papildu norādījumus par aprēķina metodēm, tostarp robežvērtībām, svērumiem un pieeju iekšējās kontroles (ievainojamības) novērtēšanai un salīdzināšanai.

3.4. FI un VAPS izpratne par NILL/TF novēršanas saistībām un riska mazināšanas pasākumiem un atbilstības nodrošināšana

3.4.1. Klienta izpēte, uzskaitē, PLG informācija, pastāvīga uzraudzība

192. Klientu izpēti, PLG noteikšanas, pārbaudes un uzskaites prasības kopumā FI, kuras tika pārbaudītas klātienē, ir labi izprastas un ieviestas. Tomēr uzraudzības tvērumu un intensitāti būtu iespējams vēl paplašināt.

193. Latvijas Bankas dati apstiprina šos secinājumus, atzīstot, ka sistēmiski nozīmīgas bankas lielākoties atbilst klienta izpēti (CDD/EDD) pasākumu prasībām, savukārt mazāk nozīmīgas bankas līdz 2023. gadam demonstrēja tikai daļēju atbilstības līmeni, bet 2024. gadā jau tika atkārtoti novērtētas kā lielākoties atbilstošas. Ieguldījumu un maksājumu iestāžu (MI un ENI) sektoros atbilstība ir būtiski uzlabojusies. Ja 2021. gadā 63 % ieguldījumu sabiedrību neatbilda CDD/EDD prasībām, tad 2023. gadā galvenokārt tika konstatēti vien nelieli trūkumi. Līdzīga tendence vērojama MI/ENI segmentā – 2019. gadā neatbilstība tika konstatēta 50 % gadījumu, savukārt 2023. gadā visas iestādes sasniedza pilnīgu vai būtisku atbilstības līmeni. Līdzīgi rezultāti tika novēroti arī attiecībā uz atbilstību darījumu uzraudzības prasībām. Kopumā pašlaik dažādās nozarēs nav konstatēti kritiski trūkumi.

194. PLG prasības kopumā tiek īstenotas apmierinoši; obligāta ziņošana par neatbilstībām palīdz uzlabot efektivitāti. Visas uzraudzības iestādes norādīja, ka novērtējuma periodā ir pieaudzis PLG pārbaudes prasību ievērošanas līmenis, un 2023. gadā netika konstatēti sistēmiski vai būtiski trūkumi, lai gan perioda sākumā

tika identificēti atsevišķi būtiski vai sistēmiski pārkāpumi. To apliecina arī FI veiktās klātienes intervijas, kurās visas iestādes spēja skaidri izklāstīt PLG datu iegūšanas un pārbaudes procesus. Izņemot vērtspapīru sabiedrības, klātienē apmeklētās FI galvenokārt apkalpo rezidentus, un dažām no tām, ņemot vērā būtiskas izmaiņas uzņēmējdarbības modeļos kopš 2019. gada, vispār nav pārrobežu klientu. Vienlaikus visas iestādes atzina, ka sarežģītās struktūrās PLG informācijas pārbaude ir izaicinoša, taču spēja pamatot izmantotos informācijas avotus un pārbaudes kanālus. Dažas FI apliecināja padziļinātu izpratni par PLG pārbaudes metodēm. Tomēr juridisko personu identifikācija un verifikācija, izmantojot tiešsaistes klientu piesaistes kanālus, joprojām sagādā grūtības, īpaši atsevišķām vērtspapīru sabiedrībām, piemēram, tām, kas pārvalda ieguldījumu platformas. Skatīt arī IO.5.

195. Saskaņā ar Latvijas Bankas uzraudzības datiem, novērtējuma periodā visas FI būtiski pilnveidojušas darījumu uzraudzības procedūras un ziņošanas praksi par aizdomīgiem darījumiem. Intervijas ar FI apstiprina šo apgalvojumu. Ekspertu komanda secināja, ka kopumā visas FI spēj efektīvi identificēt aizdomīgas darbības, kas saistītas ar ģeogrāfiskajiem riskiem, klientu riska profila izmaiņām un krāpšanu (kas ir dominējošā tipoloģija), kā arī demonstrē ļoti labu izpratni par draudiem savai uzņēmējdarbībai. Tomēr klātienes intervijas liecina, ka FI būtu jāpastiprina centieni, lai identificētu plašāku aizdomīgu darbību spektru, tostarp tādu, kas saistīts ar daudzveidīgākām noziedzīgām tipoloģijām, augsta riska uzņēmējdarbības veidiem, pakalpojumiem un klientu segmentiem.

3.4.2. Pastiprināti vai specifiski pasākumi

196. Klātienē intervētie FI pārstāvji demonstrēja labu izpratni par pastiprinātiem un specifiskiem pasākumiem, kā arī spēja detalizēti izskaidrot to praktisko piemērošanu. Visas FI uzrādīja visaptverošas zināšanas par ģeogrāfiskajiem riskiem un to mazināšanas mehānismiem, īpaši attiecībā uz augsta riska valstīm, tostarp EDD pasākumu piemērošanu klientiem, PLG un darījumiem.

197. Lai gan ar PNP saistīto risku un kontroles pasākumu izpratne ir augstā līmenī, tika konstatēta pārlieta palaušanās uz vietējiem PNP sarakstiem, vienlaikus nepietiekami izvērtējot ar PNP cieši saistītās personas. Saskaņā ar uzraudzības datiem, nopietni pārkāpumi PNP atbilstības jomā netika konstatēti, un kopumā ar PNP saistīto darījumu apjoms novērtējuma periodā būtiski samazinājās (piemēram, banku sektorā no 1,9 % 2019. gadā līdz 0,6 % 2023. gadā), jo ārvalstu augsta riska klienti, tostarp ārvalstu PNP, pameta Latvijas finanšu tirgu.

198. Jauno tehnoloģiju riski pārsvarā saistīti ar komerciālas programmatūras izmantošanu (piemēram, negatīvās informācijas, sankciju un citu pārbaužu veikšanai), un FI testē attālinātās klientu piesaistes risinājumus, īpaši vērtspapīru un ātro kredītu sektoros. Jaunu produktu ieviešana notiek reti, kas atbilst konservatīvām izmaiņām biznesa modeļos (izņēmums – vērtspapīru nozare).

199. Maksājumu nozares pārstāvji labi pārzina elektronisko pārskaitījumu regulējumu, lai gan VAPS norāda uz to īstenošanas izaicinājumiem. Šajā jomā nav konstatēti nekādi pārkāpumi, izņemot atsevišķus izejošo maksājumu noraidījumus nepietiekamas informācijas dēļ (tas ir saistīts ar maksājumu sistēmu īpašo struktūru).

3.4.3. NILL/TF ziņošanas pienākumi un informācijas izpaušana

200. Saskaņā ar uzraudzības iestāžu datiem kopumā ir vērojams progress aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākumu izpildē, un parasti nav pamata bažām, ka ziņošanas pienākumi netiktu ievēroti. FID kopumā pozitīvi vērtē iesniegto aizdomīgu darījumu ziņojumu kvalitāti. Latvijas Bankas dati liecina, ka sistēmiski nozīmīgas bankas lielākoties atbilst aizdomīgu darījumu ziņošanas prasībām, savukārt mazāk nozīmīgas bankas līdz 2023. gadam ir sasniegušas tikai daļēju atbilstības līmeni, kas nesen uzlabojās līdz lielākoties atbilstīgam 2024. gadā. Bankas ir galvenais ziņošanas sektors, tomēr ziņošanas tendences dažos citos sektoros, kas nav banku sektors, varētu būt vēl vairāk jāuzlabo, piemēram, vērtspapīru sektorā, ņemot vērā pārrobežu riska ietekmi. Ziņošanas pienākumu izpilde ir cieši saistīta ar uzraudzības scenāriju atbilstību, kas ir būtisks priekšnoteikums aizdomīgu darbību identificēšanai (skatīt iepriekš).

3.4.4. Iekšējā kontrole, procedūras un revīzijas pasākumi atbilstības nodrošināšanai

201. FI ir ieviesušas iekšējās kontroles mehānismus, lai nodrošinātu NILL/TF novēršanas pasākumu īstenošanu. Šo kontroles mehānismu padziļināta izvērtēšana lielā mērā ir atkarīga no konkrētā finanšu sektora nozīmīguma un iestāžu lieluma. Latvijas Bankas uzraudzībā esošajās iestādēs ir izstrādātas iekšējās rīcībpolitikas vadlīnijas un procedūras, nodrošinātas darbinieku apmācības, kā arī regulāri tiek veikti auditi (iekšējie vai ārējie), kuru apjoms un regularitāte atšķiras atkarībā no iestādes lieluma un struktūras sarežģītības. Latvijas Banka norāda, ka novērtējuma periodā atbilstības līmenis visās nozarēs ir uzlabojies. Vienlaikus ārpus banku sektora NILL/TF jomā nodarbināto skaits ir salīdzinoši neliels. Latvijas Banka uzskata, ka personāla resursi kopumā ir samērīgi ar riska līmeni, tomēr rosina stiprināt darbinieku kompetenci. Ekspertu komanda atklāja, ka dažās mazāk nozīmīgajās mazajās FI “trīs aizsardzības līniju” modelis nav pilnībā ieviests un nodalīts; piemēram, vienā krājaizdevu sabiedrībā visas operatīvās funkcijas veic viens darbinieks. Tomēr Latvijas Banka vērtē, ka šo iestāžu iekšējās kontroles ir samērīgas ar to darbības apjomu un riska profilu. Turklāt bieži tiek veiktas ārējās revīzijas.

202. Lai gan aizdevējiem un VAPS parasti nav visaptverošu iekšējo kontroļu mehānismu, ņemot vērā to darbības mērogu, tiem ir ieviesti galvenie pamatelementi: dokumentācija, darbinieku apmācības, par NILL/TF novēršanas prasību izpildi atbildīgās personas u. c.

3.4.5. Juridiskie vai normatīvie šķēršļi, kas kavē NILL/TF novēršanas saistību un riska mazināšanas pasākumu īstenošanu

203. Nekas neliecina par juridiskiem vai normatīviem šķēršļiem NILL/TF novēršanas saistību un riska mazināšanas pasākumu īstenošanai.

3.5. Uzraudzības iestāžu īstenota risks balstīta uzraudzība vai FI un VAPS atbilstības uzraudzība

204. Visās uzraudzības iestādēs pastāv iekšējās kontroles procedūras, kas nosaka riskos balstītas pieejas principus uzraudzībā. Praksē dažādās uzraudzības iestādēs uzraudzība, kas balstīta uz risku, ir atšķirīga.

Latvijas Banka

205. Novērtējuma periodā Latvijas Bankas uzraudzības kapacitāte ir būtiski palielinājusies, kas ļauj efektīvāk īstenot riskos balstītu uzraudzību,⁴² novirzot ievērojamus resursus sistēmiski nozīmīgu paaugstināta riska banku monitorēšanai. Kopumā 26 darbinieki, ieskaitot nodaļas vadītāju, ir sadalīti divās nodaļās: 15 darbinieki nodarbojas ar attālināto uzraudzību (attālinātas pārbaudes, norādījumu sniegšana, izpildes uzraudzība u. c.), bet pārējie 11 darbinieki veic NILL/TF novēršanas pasākumu klātienēs pārbaudes.

206. Latvijas Bankas uzraudzības pasākumi lielākoties tiek plānoti, izmantojot riskos balstītu pieeju. Lai jau agrīnā stadijā atklātu riskus (tostarp būtiskas izmaiņas vadībā un darbībā) un veidotu dokumentētu pārskatu par uzraudzīto iestāžu individuālajiem riskiem, tiek izmantoti ārpus iestādes uzraudzības rīki (skatīt arī 3.2. iedaļu). Ārpakalpojumu ziņošanas biežums tiek noteikts, ņemot vērā individuālos un nozaru FI riska rādītājus, un to pārskata katru gadu. Tāpat tiek veiktas horizontālās un tematiskās klātienēs pārbaudes, kuru biežums atkarīgs no nozares riska līmeņa, savukārt apjoms – no konkrētiem identificētajiem riska elementiem, nodrošinot ziņojumus uz vietas un obligātās ārējās revīzijas (skatīt turpmāk).

207. Klātienēs pārbažu plānošana lielā mērā ir riskos balstīta (skatīt 3.2. iedaļu par riska kategorizāciju). Uzraudzības pasākumu veids, biežums un raksturs tiek noteikts, ņemot vērā gan nozares, gan institucionālos riskus. Tas nozīmē, ka augstāka riska un nozīmīgākās nozarēs tiek veiktas intensīvākas klātienēs pārbaudes salīdzinājumā ar zemāka riska nozarēm, un pārbažu biežums un veids tiek pielāgots FI risku profilam. Riskos balstīti pasākumi tiek papildus koriģēti, ņemot vērā to potenciālo ietekmi un nozīmīgumu, kas var

42. Pēc grozījumiem tiesību aktos no 2023. gada 1. janvāra valsts centrālā banka un līdzšinējā FKTK darbojas kā vienota institūcija – Latvijas Banka. Visi darbinieki, kuri iepriekš atbildēja par NILL/TF novēršanas jautājumiem FKTK, tika pārcelti uz Latvijas Banku.

mainīt uzraudzības aktivitāšu prioritātes. Ikgadējā plānā tiek noteikts klātienēs pārbaudžu grafiks, taču Latvijas Banka var veikt arī *ad hoc* pārbaudes, reaģējot uz identificētajiem riskiem. Periodiski tiek pārskatīts klātienēs pārbaudžu biežums un intensitāte, lai ņemtu vērā izmaiņas nozaru un individuālajos riskos.

208. FI tiek veiktas gan pilna apjoma, gan tematiskās vai mērķtiecīgās pārbaudes. Piemēram, zema riska bankās pilna apjoma klātienēs pārbaudes tiek veiktas reizi piecos gados, vidēji zema riska bankās – reizi trijos gados, vidēji augsta riska bankās – reizi divos gados, savukārt augsta riska bankām tiek piemērotas regulāras pastiprinātas uzraudzības darbības. Papildus tam augsta riska bankām reizi sešos mēnešos tiek veiktas mērķtiecīgas pārbaudes, ja gada laikā nav iespējams veikt pilnu pārbaudi. Līdzīga pieeja tiek piemērota arī nebanku finanšu iestādēm, taču klātienēs pārbaudes tajās notiek retāk.

209. Papildus klātienēs pārbaudēm FI (bankām, MI, ENI un vērtspapīru sabiedrībām) ir jānodrošina neatkarīgu revīziju veikšana, lai izvērtētu NILL/TF novēršanas sistēmu efektivitāti. Šādu revīziju biežums ir atkarīgs no katras iestādes riska profila.

210. Lai gan Latvijas Bankas fokusēšanās uz banku sektoru ir pamatota ar riskiem, būtu nepieciešams pievērst lielāku uzmanību nebanku sektora FI. Klātienēs pārbaudžu skaits šajā segmentā ir ievērojami mazāks. Atsevišķos gadījumos plānotās pārbaudes netika pabeigtas, jo bija nepieciešams veikt *ad hoc* pārbaudes augstāka riska FI, reaģējot uz tirgus izmaiņām, kavējumiem trūkumu novēršanas plānu īstenošanā un personāla kapacitātes ierobežojumiem. Dažās zemāka riska nozarēs, piemēram, apdrošināšanas jomā, visā novērtējuma periodā klātienēs pārbaudes netika veiktas (skatīt 5.2. tabulu). Tomēr nozarēs ar ierobežotu vai neesošu klātienēs pārbaudžu praksi tika īstenotas mērķtiecīgas pārbaudes.⁴³

3.2. tabula. Klātienēs pārbaudes (2018.–2024. gads)

Nozare	Pilna apmēra		Mērķtiecīgas / tematiskās		Ad hoc
	Plānotas	Pabeigtas	Plānotas	Pabeigtas	
Bankas	34	27	21	19	38
MI	6	6	-	-	2
ENI	3	3	-	-	3
Ieguldījumu sabiedrības	9	7	1	-	-
Ieguldījumu pārvaldības sabiedrības	5	5	-	-	2
AIFP	-	-	4	3	-
Dzīvības apdrošināšanas sabiedrības	1	-	-	-	-
Valūtas maiņas punkti	54	61	7	7	1
Krājaizdevu sabiedrības	1	1	-	-	1
VAPS	22	22	0	0	0
Kreditēšanas pakalpojumi, tai skaitā finanšu līzings	215	215	0	0	0

211. Neraugoties uz iepriekš minēto, Latvijas Bankas veikto NILL/TF novēršanas klātienēs pārbaudžu kvalitāte ir augsta, un katrā pārbaudē vidēji tiek analizētas aptuveni 30 lietas. Paraugu datņu skaits tiek noteikts, balstoties uz riskos balstītu pieeju, un tiek palielināts augstāka riska iestādēm.⁴⁴ Vienlaikus būtu lietderīgi pievērst lielāku uzmanību uzraudzības scenārijiem, kas vērsti uz aizdomīgu darbību identificēšanu klātienēs pārbaudžu laikā, izvērtējot, vai uzraudzības scenāriji ir pietiekami visaptveroši, lai aptvertu dažāda veida apdraudējumus un riska faktorus (un vai uzraudzības scenāriju efektivitāte un lietderība tiek periodiski pārskatīta un pielāgota vajadzībām un mainīgajiem riskiem).

212. Papildus regulārajām NILL/TF novēršanas pārbaudēm Latvijas Banka īsteno arī tematiskās un mērķtiecīgās pārbaudes. Piemēram, 2018. gadā, ieviešot juridisku aizliegumu apkalpot čaulas uzņēmumus,

43. Mērķtiecīgas pārbaudes ir uz dokumentāciju balstīti novērtējumi, kuros tika identificēti nelieli trūkumi iekšējās kontroles sistēmās, un to rezultātā tika noteikti obligāti koriģējoši pasākumi. Tikai vienā mērķtiecīgajā pārbaudē tika konstatēti vidēja smaguma trūkumi (kreditēstādē), kā rezultātā tika veikta klātienēs pārbaude.

44. Piemēram, 2024. gadā veiktajās klātienēs pārbaudēs CDD/EDD vienību skaits svārstījās no 26 līdz 88, savukārt darījumu uzraudzības paraugu skaits – no 26 līdz 50.

FKTK veica virkni uzraudzības pasākumu pēc tam, kad grozījumi Novēršanas likumā aizliedza sadarbību starp FI un noteikta veida čaulas uzņēmumiem. Tika izstrādāti (i) īpaši attālinātas ziņošanas mehānismi, kā arī (ii) 2018. un 2019. gadā veiktas vairākas klātienēs pārbaudes, tostarp septiņas mērķtiecīgas un piecas pilna apjoma pārbaudes, kurās tika izvērtēti kontroles pasākumi attiecībā uz čaulas uzņēmumiem un iespējamās saiknes ar jaunajiem klientiem. Rezultātā piecās bankās tika konstatēti būtiski un sistēmiski trūkumi (EDD nepiemērošana un aizlieguma izbeigt darījumu attiecības ar čaulas uzņēmumiem neievērošana), par ko tika piemēroti naudas sodi.⁴⁵ Divas no šīm bankām vēlāk pārtrauca darbību – viena brīvprātīgi pameta tirgu, bet otrai 2022. gadā tika anulēta licence. Pārējās trīs bankas būtiski uzlaboja NILL/TF risku pārvaldību un preventīvos pasākumus. Mērķtiecīgās uzraudzības darbības neatklāja saiknes starp jaunajiem klientiem un iepriekš identificētajiem čaulas uzņēmumiem.

VID un PTAC

213. VID un PTAC uzraudzības apmeklējumu biežums ir atkarīgs no noteiktajiem riska līmeņiem (skatīt 5.2.2. iedaļā minētos ierobežojumus attiecībā uz institucionālā riska novērtējumu, kas ietekmē arī šo iedaļu). Augsta riska subjekti tiek pārbaudīti vismaz reizi gadā, vidēja riska – reizi trijos gados, savukārt zema riska subjekti – atkarībā no identificētajiem izraisītājiem. *Ad hoc* pārbaudes tiek veiktas, reaģējot uz konkrētiem notikumiem, piemēram, negatīvu informāciju par tirgus dalībniekiem u. c. Tomēr abās iestādēs klātienēs pārbaudēs pārsvarā tiek izmantota “kontROLSarakstu” pieeja; lai gan tiek vērtētas iekšējās kontroles pasākumi un procedūras, būtu nepieciešams lielāks uzsvārs uz to praktisko īstenošanu, tostarp veicot izlases pārbaudes. VID veikto klātienēs pārbaudžu skaits kopumā ir liels, savukārt konstatēto trūkumu īpatsvars – salīdzinoši neliels.

214. Patēriņa un uzņēmējdarbības kredītu sniedzējus var licencēt vai reģistrēt un uzraudzīt trīs dažādas iestādes: Latvijas Banka (ja kredītus izsniedz licencētas finanšu iestādes, piemēram, bankas un krājaizdevu sabiedrības), kā arī VID un PTAC (reģistrētie pakalpojumu sniedzēji).⁴⁶ Valsts centrālā banka individuāli uzrauga FI, kas sniedz patēriņa un uzņēmējdarbības kredītus kā daļu no plašāka pakalpojumu kopuma, Tomēr VID un PTAC reģistrācijas un uzraudzības pieejas var pārklāties. Pašlaik 20 aizdevumu sniedzēji ir reģistrēti gan VID, gan PTAC, un līdz ar to tos uzrauga abas iestādes. Šāda reģistrācijas un uzraudzības režīmu sarežģītība rada nevajadzīgas administratīvās grūtības, neveicina konsekventu uzraudzību un var negatīvi ietekmēt efektīvu resursu izmantošanu. Šo viedokli apstiprināja arī klātienēs vizīšu laikā sastaptie patēriņa un uzņēmējdarbības kredītu sniedzēji, kuri pauda atbalstu vienota uzrauga ieviešanai. Daži no tiem norādīja, ka pozitīvi vērtētu konsekventu uzraudzības pasākumu piemērošanu un mazāku uzraudzības slogu, piemēram, izvairīties no divu dažādu uzraugu klātienēs vizītēm vienā un tajā pašā laikā. Vienlaikus tika norādīts, ka daži pakalpojumu sniedzēji jau ievēro Latvijas Bankas prasības, pat ja tos uzrauga cita institūcija.

3.6. Monitoringa, uzraudzības, informēšanas, izglītošanas, korektīvo pasākumu un efektīvu, samērīgu un preventīvu sankciju ietekme uz FI un VAPS atbilstību

215. Visas uzraudzības iestādes apliecināja, ka sankcijas, koriģējošie pasākumi un sniegtie norādījumi pozitīvi ietekmē FI un VAPS atbilstību regulējumam. Kā minēts iepriekš (šo iedaļu ieteicams skatīt kopā ar 3.3. un 3.4. iedaļu par atbilstības tendencēm), novērtējuma periodā ir vērojams preventīvo pasākumu ievērošanas līmeņa pieaugums. To apliecina uzraudzības dati un intervijas ar FI un VAPS.

Sankcijas un korektīvie pasākumi

216. Latvijas Banka ir piemērojusi plaša mēroga koriģējošos pasākumus un sankcijas bankām, tostarp preventīvus naudas sodus par smagiem un sistēmiskiem NILL/TF prasību neievērošanas gadījumiem. Šie pasākumi ietver naudas sodus, vadības personu nomaiņu, darbības ierobežojumus un licences anulēšanu (skatīt 5.3. tabulu). Citās nozarēs, izņemot VAPS, sankciju skaits bija ierobežots, taču tās šķiet samērīgas

45. 906 610 EUR; 647 070 EUR; 1 028 850 EUR; 5 854 865 EUR; un 1 556 046 EUR.

46. Kreditēšanas pakalpojumi, tostarp finanšu līzings, ja pakalpojumu sniegšana nav licencējama, ir pakļauta VID uzraudzībai, savukārt personas, kas nodarbojas ar patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu un kurām PTAC izsniedz licenci patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai, ir pakļautas PTAC uzraudzībai.

attiecībā uz uzņēmējdarbības apjomu, un uzraudzības iestādes varēja pierādīt to pozitīvo ietekmi uz atbilstības līmeni. Neliels klātienē veikto pārbaužu skaits (skatīt 3.5. nodaļu) arī ietekmē šo situāciju.

3.3. tabula. Sankcijas, kas piemērotas FI un VAPS par NILL/TF novēršanas saistību pārkāpumiem (2018.–2023. gads)

	Rakstisko brīdinājumu skaits	Naudas sodu skaits	Naudas sodu summa (EUR)	Vadības / atbilstības uzraudzības personāla atstādināšanas gadījumu skaits	Licenču anulēšanas skaits	Darbības ierobežojumu skaits
Bankas	4	14	20 232 424	1	2	7
MI	3	3	36 754	2	-	2
ENI	2	2	80 975	1	-	2
Ieguldījumu sabiedrības	-	3	58 177	1	-	1
Ieguldījumu pārvaldības sabiedrības	-	2	70 932	-	-	2
Krājaizdevu sabiedrības	-	-	-	-	1	-
Dzīvības apdrošināšana	-	-	-	-	-	-
Valūtas maiņa	8	27	77 065	1	4	4 ⁴⁷
VAPS	0	7	105 450	0	0	2
Kredītdevēji / līzings sabiedrības	6	4	23 000	-	3	-

217. Lai gan Latvijas Banka atzīst, ka vērtspapīru sabiedrību uzraudzība ir mazāk stingra un kopējais risks šajā sektorā ir augstāks nekā banku sektorā, šajā jomā piemēroto sankciju skaits ir ļoti neliels. Latvijas Banka norāda, ka mērķtiecīgi uzraudzības pasākumi, tostarp noteiktie ārējie revīzijas pasākumi, mērķtiecīgas pārbaudes, izpratnes veicināšana un korektīvie pasākumi, pozitīvi ietekmē ieguldījumu sektora atbilstību. Attiecībā uz MI un ENI piemērotās sankcijas nebija ievērojamas naudas izteiksmē, tomēr šīs nozares ir nelielas un to sniegtie pakalpojumi rada mazāku risku. Apdrošināšanas nozarē sankcijas nav piemērotas, jo pakļautība riskam un nozīmīgums ir neliels.

Lietas piemērs 3.1. Latvijas Bankas piemēroto sankciju piemēri

Kreditīestādes uzņēmējdarbības modeļa maiņa pēc uzraudzības iestādes iejaukšanās

No 2018. līdz 2023. gadam attiecībā uz konkrētu kredītiestādi tika īstenotas vairākas uzraudzības darbības, kuru rezultātā tai tika piemērotas sankcijas, tostarp naudas sods un darbības ierobežojumi. Šo pasākumu rezultātā kredītiestāde būtiski samazināja NILL/TF/PF riskus, kā arī uzlabojās atbilstība NILL/TF/PF novēršanas prasībām.

Kreditīestādes licences anulēšana

Neraugoties uz vairākkārtējām Latvijas Bankas uzraudzības darbībām, augsta riska banka pastāvīgi neievēroja NILL/TF novēršanas prasības. Tāpēc tika pieņemts lēmums anulēt tās licenci. Lai nodrošinātu pārredzamu un kontrolētu iziešanu no finanšu tirgus, tika ieviesti vairāki iziešanas kontroles mehānismi, tostarp izstrādāta īpaša

47. Licences darbības apturēšana.

NILL/TF novēršanas metodoloģija attiecībā uz iziešanu no tirgus un aktīvu pārdošanu.

218. Lai gan sankcijas dažkārt tiek pārsūdzētas, nav reģistrēti gadījumi, kad tiesa būtu atcēlusi piemērotās sankcijas. Latvijas Bankā ir izstrādāta sankciju politika, lai nodrošinātu to samērīgumu atbilstoši pārkāpuma smaguma pakāpei, ņemot vērā trūkumu atkārtošanos, sistēmiskumu un citus atbildību pastiprinošus faktorus. Sankciju publicēšana palielina sankciju režīma efektivitāti atturēšanā no pārkāpumiem.

219. Papildus sankcijām parasti tiek piemērotas arī korektīvas darbības, piemēram, prasība novērst trūkumus noteiktā termiņā vai veikt papildu uzraudzības pasākumus. Latvijas Bankai ir tiesības pieprasīt ārēju revīziju, lai pārbaudītu NILL/TF novēršanas kontroles sistēmas, un banku sektorā šāda revīzija ir obligāts juridisks nosacījums, ko finansē FI. Tas bieži tiek izmantots kā daļa no trūkumu novēršanas pasākumiem.

220. VID un PTAC sankciju piemērošanas pieeja tiek uzskatīta par mazāk preventīvu, jo tiek praktizēts princips “vispirms konsultēties”.⁴⁸ Tomēr abu iestāžu piemēroto pasākumu un trūkumu novēršanas prakse joprojām pozitīvi ietekmē atbilstību. Novērtējuma periodā visos VAPS tika veikti uzraudzības pasākumi, piemērojot preventīvus un samērīgus naudas sodus. Aizdevēju sektorā piemēroto sodu skaits bija neliels, kas norāda uz ierobežotu preventīvo ietekmi, tomēr šīs nozares NILL/TF riski ir salīdzinoši zemi.

221. Visi minētie pasākumi ir devuši rezultātus likuma subjektu atbilstības uzlabošanā, tomēr joprojām pastāv iespējas turpināt to pilnveidošanu (skatīt 3.4. iedaļu par FI un VAPS preventīvajiem pasākumiem).

Vadlīnijas un apmācības

222. Uzraudzības iestāžu pieredze un izpratnes veicināšanas darbības NILL/TF novēršanas jomā ir vērtējamas kā pozitīvas un palīdz paaugstināt likuma subjektu atbilstības līmeni (skatīt 3.2. iedaļu).

48. Sākotnēji uzraudzības iestādes īsteno pasākumus, kas veicina likuma subjektu atbilstību, piemēram, apmācības, konsultācijas un obligātās trūkumu novēršanas darbības. Sankcijas tiek piemērotas kā sekundārs pasākums. Princips “vispirms konsultēties” parasti attiecas uz jaunajiem tirgus dalībniekiem, bet tas nav piemērojams atkārtotu, smagu pārkāpumu vai turpmāku pārbaužu gadījumos.

4. nodaļa. Nefinanšu sektora uzraudzība un novēršanas pasākumi

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 4. efektivitātes rādītājs (IO.4). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.22, R.23, R.28, R.34 un R.35, kā arī R.1, R.29 un R.40 elementi.

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- (a) Neraugoties uz atsevišķiem trūkumiem normatīvajā regulējumā, kas attiecas uz VID, kontroles mehānismi efektīvi novērš noziedznieku un ar tiem saistītu personu iespējas iegūt būtisku vai kontrolējošu līdzdalību vai būt par PLG, kā arī ieņemt vadošus amatus šajos subjektos. Licencēšanas un reģistrācijas prasību pārkāpumi tiek efektīvi konstatēti un novērsti.
- (b) Visas uzraudzības iestādes, izņemot LZAP, efektīvi apkopo informāciju, lai identificētu NILL/TF riskus. Lai gan azartspēļu organizatoru un zvērinātu notāru UKI ir demonstrējušas labu izpratni par riskiem, VID veiktie institucionālie riska novērtējumi – kas balstīti uz aptuveni 60 riska kritērijiem – ekspertu ieskatā nav saskaņā ar nacionālajiem vai sektoru riskiem. LZAP nav sniegusi pietiekamus pierādījumus, lai apliecinātu, ka tā izprot institucionālo NILL/TF risku, ko rada tās uzraudzībā esošie zvērinātie advokāti.
- (c) Visas uzraudzības iestādes ir efektīvi veicinājušas izpratni par nacionālajiem un nozaru NILL/TF riskiem, kā arī par NILL/TF novēršanas prasībām, tostarp augstāka riska nefinanšu sektora subjektiem.
- (d) Vairumā gadījumu nefinanšu sektora subjekti ir demonstrējuši labu izpratni par nacionālajiem, nozaru un institucionālajiem riskiem, kā arī par to attīstību laika gaitā, tomēr VID joprojām konstatē trūkumus uzņēmuma mēroga riska novērtējumos un riska mazināšanas pasākumos sektoros, kas identificēti kā tādi, kuros pastāv vidēji augsts NILL risks (ar lejupejošu tendenci).
- (e) Vairumā gadījumu NNDP sektora subjekti ir demonstrējuši efektīvu NILL/TFN prasību ieviešanu. FID proaktīvā darbība ir palīdzējusi palielināt kopējo STR skaitu tādā mērā, nepietiekama ziņošana šobrīd galvenokārt ir koncentrēta juridisko pakalpojumu sniedzēju sektorā. Tomēr joprojām pastāv trūkumi ziņošanas pienākumu piemērošanā ārpalpojumu grāmatvežiem.
- (f) Visām nefinanšu sektora subjektu UKI ir izstrādāti iekšējie normatīvie akti, kas atbalsta uz risku balstītu uzraudzību, un katru gadu tiek pārbaudīti aptuveni 10 % nefinanšu sektora subjektu. Lai gan ir konstatēts, ka uzraudzībā tiek ņemts vērā risks, VID uzraudzības resursi ne vienmēr ir vērsti uz jomām ar augstāko NILL risku. IAUI efektīvi uzrauga azartspēļu organizētāju atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām. LZNP ir piemērojusi uz risku balstītas pieejas elementus, kas tiek uzskatīti par pietiekamiem, savukārt zvērinātu advokātu pārbaudes modelis nav uzskatāms par pilnībā uz risku balstītu un to ierobežo LZAP pieejamie resursi.
- (g) VID un IAUI efektīvi piemēro korektīvos pasākumus un tiek veikta to izpildes kontrole, lai nodrošinātu konstatēto trūkumu novēršanu. VID un IAUI ir arī plaši piemērojuši naudas sodus un kontekstā ar publiskoto informāciju par piemērotajiem sodiem, uzskatāms, ka šie pasākumi ir pietiekami, lai veicinātu atbilstību un ierobežotu pārkāpumus. Nav pierādīts, ka LZAP piemērotās sankcijas būtu uzskatāmas par efektīvām. Kopumā uzraudzības darbībām laika gaitā ir bijusi pozitīva ietekme uz nefinanšu sektora subjektu atbilstības līmeni.

- (h) Pašlaik neviena kompetentā iestāde neuzrauga LZAP vai LZNP (pašregulējošas organizācijas), lai gan Finanšu ministrija (iepriekš – FID) vada platformu, kas koordinē visu UKI (tostarp finanšu iestāžu uzraugu) darbību.

Būtiskākās rekomendācijas

- (a) VID būtu jāpārskata un, ja nepieciešams, jāgroza pašreizējā riska novērtēšanas metodoloģija, skaidrojot, kāpēc lielākā daļa tā uzraudzībā esošo sektoru institucionālie risku novērtējumi norāda uz zemu NILL risku, kas nav saskaņā ar nacionālajiem un sektoriālajiem risku novērtējumiem attiecībā uz šiem sektoriem. Metodoloģijā skaidri jānosaka, kā šie institucionālie riska novērtējumi un citi faktori turpmāk kalpo par pamatu uz risku balstītai uzraudzībai.
- (b) LZAP būtu jāapkopo papildu informācija, lai izvērtētu un izprastu institucionālo NILL/TF risku to zvērināto advokātu vidū, uz kuriem attiecas FATF standarti, un jāizstrādā pilnībā uz risku balstīta uzraudzības pieeja, nodrošinot tai pietiekamus resursus.

Citas rekomendācijas

- (a) Būtu jāizveido kompetentā iestāde, kas uzrauga pašregulējošo organizāciju darbību, tostarp to, kā tiek identificēti un pārvaldīti interešu konflikti.
- (b) Iestādēm būtu jāveic pasākumi, tostarp, ja nepieciešams, jāgroza normatīvie akti, lai: (i) novērstu ar noziedzniekiem saistītu personu iespēju iegūt būtisku vai kontrolējošu līdzdalību nefinanšu sektora subjektos; (ii) atbilstoši Satversmei pārskatītu un, ja nepieciešams, paplašinātu to noziedzīgo nodarījumu loku, kuru izdarīšana liedz personai iegūt līdzdalību nefinanšu sektora subjektos; un (iii) novērstu noziedznieku un ar tiem saistītu personu iespēju iegūt līdzdalību vai tikt ieceltām vadības amatā uzņēmumā, kas sniedz juridiskos pakalpojumus vai trastu un uzņēmumu pakalpojumus.
- (c) Iestādēm jāturpina veikt pasākumus, lai palielinātu NILL/TF ziņošanas apjomu no zvērinātiem advokātiem un citiem neatkarīgajiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem, nodrošinot, ka tas ir samērīgs ar to darbības apmēru un piemētošajiem riskiem.
- (d) Uzraugiem būtu periodiski jāanalizē uzraudzības darbību rezultāti, lai atbalstītu tādu datu apkopošanu un uzturēšanu, kas ļauj noteikt, vai uzraudzībai laika gaitā ir pierādāma pozitīva ietekme uz nefinanšu sektora subjektu atbilstības līmeni.

Kopējie secinājumi par IO.4

Ir ieviesti daudzi spēcīgi elementi, kas atbalsta nefinanšu sektora subjektu atbilstības NILL/TF novērtēšanas prasībām uzraudzību.

Tomēr neatkarīgajiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem piemērotās “atbilstības un reputācijas” (*fit and proper*) prasības, nelielai daļai no kuriem pašlaik tiek veikta izmeklēšana par iespējamu trešo personu īstenotu NILL, nespēj novērst sākotnēju noziedzīgu līdzdalību vai vadības kontroli. Šis sektors tiek uzskatīts par augstākas nozīmības sektoru vidējas nozīmības kategorijā, un minētais trūkums ir novērtēts ar lielāku svaru. Turklāt VID izmantotās riska vērtēšanas sistēmas rezultāti nav saskaņā ar nacionālajiem vai nozaru riskiem, un, lai gan ir skaidrs, ka uzraudzībā tiek ņemts vērā risks, VID uzraudzības darbības ne vienmēr var būt vērstas uz jomām ar visaugstāko NILL/TF risku. Šie trūkumi cita starpā attiecas uz grāmatvežiem, kuri Latvijā tiek uzskatīti par augstas nozīmības sektoru, tādēļ tiem piešķirts lielāks svars. Trūkumi ir konstatēti arī zvērinātu advokātu institucionālajos riska novērtējumos un pārbaudēs, taču, ņemot vērā sektora būtiskumu

un risku līmeni, šiem trūkumiem nav piešķirts liels svars.

Nefinanšu sektora subjekti ir demonstrējuši labu izpratni par nacionālajiem, nozaru un institucionālajiem riskiem un vairumā gadījumu ir pierādījuši efektīvu NILL/TF novēršanas prasību ieviešanu. FID pašlaik uzskata, ka nepietiekama ziņošana par aizdomām par NILL no nefinanšu sektora subjektu puses šobrīd galvenokārt ir koncentrēta juridisko pakalpojumu sniedzēju sektorā. Tomēr joprojām pastāv trūkumi ziņošanas pienākumu piemērošanā grāmatvežu darbībā, kur klātienes pārbaudēs konstatēto neatbilstību skaits salīdzinājumā ar citiem sektoriem joprojām ir augsts. Ņemot vērā, ka šie trūkumi attiecas uz neatkarīgajiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem un grāmatvežiem, tiem ir piešķirts lielāks svars.

Latvijai IO.4 ietvaros piešķirts vidējs efektivitātes līmenis.

223. Par NNDP uzraudzību ir atbildīgas četras atsevišķas uzraudzības iestādes: (i) VID; (ii) IAUI; (iii) LZAP; un (iv) LZNP. Profesionālās struktūras ir atbildīgas par advokātu un notāru atbilstības uzraudzību. Licencēto vai reģistrēto personu skaits, kā arī NNDP nozaru relatīvā nozīme ir aprakstīta ievadā (iedaļa "Finanšu sektors, VAPS un NNDP"). Turklāt EM ir atbildīga par nekustamā īpašuma aģentu licencēšanu, savukārt TM ir atbildīga par notāru licencēšanu un uzraudzību, tostarp piemērojamo sankciju kontroli.

224. VID ir lielākā NNDP uzraugošā iestāde, kas uzrauga aptuveni 9500 struktūru, tostarp dažas FI un VAPS. No tām aptuveni 7000 ietilpst FATF rekomendāciju darbības jomā. Nav pieejama visaptveroša informācija par šo NNDP sadalījumu pa nozarēm, uz kurām attiecas FATF standarti. VID ir izveidojis Nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pārvaldi (49 darbinieki), kas ir atbildīga par NILL/TF novēršanas pasākumu uzraudzību, lielā mērā izmantojot nodokļu iestādes IT sistēmas, un tiek uzskatīts, ka pārvaldei ir pietiekama kompetence un resursi.

225. IAUI komanda sastāv no diviem darbiniekiem, kas atbild par NILL/TF novēršanas pasākumu uzraudzību aptuveni 20 azartspēļu organizētājiem, un četriem inspektoriem, kas nodrošina vispārīgu uzraudzību. Vienam pilnas slodzes darbiniekam uzticēta atbalsta funkcija 19 bezatlīdzības praktizējošiem advokātiem, kurus iecēlusi LZAP, un kuri uzrauga aptuveni 1 400 advokātu darbu, tostarp apmēram 500, uz kuriem attiecas NILL/TF prasības. Tāpat LZNP iecēl nelielu skaitu bezatlīdzības notāru (līdz 14), kuri uzrauga apmēram 100 notāru darbu. Pārbaudēs piedalās bezatlīdzības juristi un advokāti.

226. Pašlaik neviena kompetentā iestāde neuzrauga abu profesionālo struktūru (pašregulējošo organizāciju) darbību, lai gan FM (iepriekš – FID) vada platformu, kas koordinē visu UKI (tostarp finanšu iestāžu uzraugu) darbību. No uzraudzībā iesaistītajiem advokātiem un notāriem tiek sagaidīts, lai viņi identificētu jebkādas uzraudzības konfliktus un atturētos no dalības pārbaudēs. Praksē konflikti nav radījuši problēmas, ņemot vērā uzraudzībā iesaistīto profesionāļu skaitu.

227. MER 2018 tika konstatēti vairāki trūkumi, tostarp: (i) nepietiekamas tirgus piekļuves prasības, piemēram, nekustamā īpašuma aģentiem; (ii) vidēja vai zema uzraudzības iestāžu izpratne par NILL/TF riskiem; (iii) ierobežota risks balstītas uzraudzības piemērošana; (iv) neefektīvas sankcijas; (v) ierobežota uzraudzības ietekme; un (vi) nepietiekamas NNDP zināšanas par galvenajiem NILL/TF risku mazināšanas galvenajiem elementiem un neatbilstoša preventīvo pasākumu īstenošana. Kopš tā laika ir veikti nozīmīgi uzlabojumi, kas aprakstīti turpmāk.

4.1. NNDP piemērojami licencēšanas, reģistrācijas un kontroles pasākumi, lai novērstu noziedznieku un ar tiem saistītu personu iekļūšanu tirgū

4.1.1. Tirgus piekļuves kontroles mehānismi

228. Neraugoties uz atsevišķiem trūkumiem normatīvajā regulējumā, kas attiecas uz VID,⁴⁹ licencēšanas, reģistrācijas un kontroles mehānismi efektīvi novērš noziedznieku un ar tiem saistītu personu iespējas iegūt būtisku vai kontrolējošu līdzdalību vai būt par PLG, kā arī ieņemt vadošus amatus šajos subjektos.

229. Azartspēļu operatoriem, nekustamā īpašuma aģentiem un grāmatvežiem tiek veiktas atbilstības un reputācijas pārbaudes, kas ietver turpmāko: (i) pārbaude, vai PLG un augstākā līmeņa vadībai nav sodāmības;⁵⁰ un (ii) plašs reputācijas izvērtējums, aptverot arī tiesību aktos neiekļautos pārkāpumus, ieguldījumu līdzekļu izcelsmi, saikni ar noziedzību, notiekošas kriminālizmeklēšanas un saistītās trešās personas pārbaudes. Pārbaudes balstās uz uzticamiem avotiem un attiecas arī uz ārvalstniekiem. Lai gan nav ieviesti kontroles mehānismi, kas neļautu noziedzniekiem un ar tiem saistītām personām iegūt līdzdalību vai ieņemt vadošu amatu neatkarīgā juridiskā profesionālā vai trastu un uzņēmumu pakalpojumu sniedzēja struktūrā, uzraudzības pilnvaras var tikt izmantotas, lai ietekmētu izmaiņas.

230. Par izmaiņām PLG un juridisko personu augstākajā vadībā UR parasti paziņo VID vienas dienas laikā pēc izmaiņu veikšanas. VID ik pēc divām nedēļām pārbauda visus īpašniekus un uzraugus, salīdzinot ar uzticamiem avotiem. Praksē pārbaudēs nav konstatētas noziedzīgas saiknes. IAUI tiek informēta par izmaiņām PLG un vadības amatos piecu dienu laikā pēc to veikšanas, un kazino licences tiek atjaunotas katru gadu, izvērtējot īpašnieku un kontroles izmaiņas.

231. Kriminālatbildība liedz akreditēt personas kā advokātus un notārus. Abas pašregulējošās organizācijas iegūst pierādījumus par sodāmības neesamību, un LZAP publicē kandidātu sarakstu pirms eksāmena, lai advokāti varētu atzīmēt jebkādas bažas par reputāciju, piemēram, saistību ar noziedzniekiem. LZAP piekrišana ir nepieciešama arī, lai reģistrētu advokātu biroju kā personālsabiedrību vai SIA. Tikai advokāti var ieņemt biedra vai valdes locekļa amatus personālsabiedrībās vai SIA. Advokātu darbības pārbaudes notiek vismaz reizi gadā. Notāri praktizē tikai kā privātpersonas, un to pārbaudes tiek veiktas reizi gadā, savukārt izmaiņas tiek fiksētas ātrāk, piemēram, sūdzību gadījumā.

232. Visi uzraugi ir snieguši piemērus par noraidītiem pieteikumiem un anulētām licencēm noziedzības dēļ.

4.1.2. Pārkāpumu atklāšana un novēršana

233. Licencēšanas un reģistrācijas prasību pārkāpumi tiek efektīvi konstatēti un novērsti. Publiskie NNDP reģistri ļauj identificēt personas, kas veic nelicencētu uzņēmējdarbību.

234. Neatļautas darbības identificēšanai VID izmanto plašu datu avotu klāstu nodokļu iekasēšanas atbalstam, kā arī uzrauga sociālos tīklus, reklāmas un saņemtās sūdzības. Ja tiek konstatēta saimnieciskā darbība bez reģistrācijas, tiek veikta arī klātienes pārbaude. Nekustamā īpašuma aģentiem un grāmatvežiem novērtējuma periodā piemēroti vidēji attiecīgi 2333 EUR un 600 EUR naudas sodi par neatļautām darbībām. Tāpat VID ir apturējis arī neautorizētu grāmatvežu darbību, līdz tiek izsniegta atļauja un novērsti pārkāpumi. IAUI uzrauga plašsaziņas līdzekļu vietnes, klātienes azartspēļu darbības un citu publiski pieejamo vai citu kompetento iestāžu rīcībā esošo informāciju, lai identificētu neatļautas darbības, un uztur nelicencētu operatoru reģistru. Ne VID, ne IAUI nav konstatējusi gadījumus, kad neatļautas darbības turpinājās pēc sākotnēji konstatētajiem pārkāpumiem.

49. Daži no tiem aprakstīti 28.4. kritērija b) punktā. Pasākumi, kas ieviesti, lai novērstu to, ka noziedzniekam pieder būtiska vai kontrolējoša līdzdalība, neattiecas uz visiem noziedzīgiem nodarījumiem. Nav ieviesti pasākumi, lai novērstu to, ka noziedznieku līdzdalība ir būtiska vai kontrolējoša.

50. Nekustamā īpašuma aģentu pārbaudes aptver pārkāpumus, kas saistīti ar īpašuma jautājumiem, ekonomiskiem pārkāpumiem un ar terorismu saistītiem nodarījumiem. Grāmatvežu pārbaudes attiecas uz noziedzīgiem nodarījumiem pret tautsaimniecību vai valsts iestāžu dienestā un ar terorismu saistītiem nodarījumiem.

4.2. NNDP izpratnes par NILL/TF riskiem izvērtēšana un veicināšana

4.2.1. NILL/TF risku apzināšana un izpratnes veicināšana dažādos NNDP sektoros un dažādu veidu NNDP, kā arī laika gaitā – atsevišķās NNDP

235. Visas uzraudzības iestādes, izņemot LZAP, efektīvi apkopo informāciju, lai identificētu NILL/TF riskus. Lai gan IAU un LZNP ir demonstrējušas labu izpratni par riskiem, VID veiktie institucionālie riska novērtējumi – kas balstīti uz aptuveni 60 riska kritērijiem (nosacījumiem) – ekspertu ieskatā nav saskaņā ar nacionālajiem vai sektoru riskiem. LZAP nav sniegusi pietiekamus pierādījumus, lai apliecinātu, ka tā izprot institucionālo NILL/TF risku, ko rada tās uzraudzībā esošie zvērinātie advokāti.

236. Visas NNDP uzraudzības iestādes ir sagatavojušas un publicējušas nozaru riska novērtējumus novērtējuma periodā (pēdējo reizi par laika posmu no 2020. gada līdz 2022. gadam) un ir piedalījušas jaunākā NRA izstrādē. Gan valsts, gan nozaru riska novērtējumi atklāj izmaiņas risku līmenī laika gaitā. Pamatojoties uz iekšējiem noteikumiem, institucionālā līmenī tiek sagatavoti arī NNDP riska novērtējumi, kas tiek periodiski atjaunināti.

237. VID gadījumā institucionālais risks tiek automātiski aprēķināts, izmantojot SAP HANA tehnoloģiju platformu (SAP HANA), pamatojoties uz turpmāk minēto: (i) nodokļu administrācijas informācijas sistēmās glabātie dati (par NNDP un to klientiem), lai atbalstītu nodokļu saistību izpildi; (ii) ārējās informācijas sistēmas; un (iii) aptuveni 60 visdažādākie riska nosacījumi. Avoti (i) un (ii) tiek atjaunināti reizi divos mēnešos, kas nozīmē, ka novērtējumi reizi divās nedēļās tiek veikti “reālajā laikā” un vienmēr ir balstīti uz jaunākajiem datiem. Riska kritēriji tiek pārskatīti vismaz reizi gadā, ņemot vērā valsts un nozaru riskus, kā arī pārbažu rezultātus. Tomēr institucionālā riska novērtējuma rezultāti nav saskaņoti ar valsts vai nozaru riskiem. Lai gan VID ir novērtējis, ka lielākā daļa NNDP rada zemu risku (vidēji aptuveni 90 % visā novērtējuma periodā), tas attiecas uz nozarēm, kas nacionālajos un nozaru riska novērtējumos identificētas kā nozares ar vidēji augstu vai vidēju NILL risku, kur identificētie riski ir spēkā neatkarīgi no uzņēmuma lieluma. Ekspertu komanda uzskata, ka tas varētu būt saistīts ar riska vērtēšanas sistēmu, kas piešķir augstāku punktu skaitu NNDP ar lielāko skaitu augstāka riska klientu, un tādējādi, iespējams, pienācīgi neatzīst, ka arī NNDP ar nelielu klientu skaitu var būt raksturīgs augstāks NILL risks.

238. IAU novērtē institucionālo risku katru gadu vai arī tad, kad tiek konstatēti jauni riski. Tas tiek darīts, izmantojot informāciju, kas: (i) ceturkšņa un gada laikā tiek ievākta no azartspēļu operatoriem; (ii) tiek glabāta Vienotajā azartspēļu automātu kontroles un uzraudzības sistēmā (AKUS), kurā analizē statistikas datus; un (iii) ir pieejama attālināti no tiešsaistes operatoriem par darījumiem. Iestāžu riska novērtējumā tiek ņemti vērā arī NRA secinājumi, finanšu informācija, tirgus daļa un VID – nodokļu administrācijas – rīcībā esošā informācija. IAU izmanto riska matricas, lai aprēķinātu institucionālo risku. Ierobežotas darbības uzņēmēji parasti tiek klasificēti kā zema riska (aptuveni 25 % novērtējuma periodā), pārējie – kā vidēja vai augsta riska uzņēmumi, saskaņā ar valsts un nozaru riska novērtējumiem.

239. Advokātu riska novērtējums koncentrējas vienīgi uz darbībām, kas ietilpst FATF rekomendāciju darbības jomā, tostarp juridisko personu dibināšanu, darbību un pārvaldību, un tādējādi tas neveicina uz risku balstītas uzraudzības īstenošanu. Riska novērtējuma pamatošanai nav pieprasīta papildu informācija, izņemot informāciju par iekšējās kontroles sistēmām (2024. gada oktobris).

240. LZNP attiecībā uz notāriem izmanto vairākus informācijas avotus: (i) Zvērinātu notāru apliecināto pilnvarojumu reģistru, kurā reģistrē informāciju par visiem notāriem apstiprinātajiem darījumiem; (ii) VID – nodokļu administrācijas datubāzes; (iii) notāru iesniegtos STR; (iv) oficiālās un neoficiālās sūdzības par notāriem; un (v) testu rezultātus pēc apmācībām. Katru gadu notāri iesniedz LZNP pašdeklarāciju, kurā sniedz attiecīgo informāciju un riska pašnovērtējumu (risku punktu skaitu un riska mazināšanas pasākumus). Katra notāra riska līmenis tiek pārskatīts vismaz reizi gadā, ņemot vērā astoņus riska faktorus. Lielākā daļa notāru pašlaik tiek vērtēti kā zema vai vidēja riska grupa (aptuveni 5 % ir augsta riska grupa), kas atbilst valsts un nozaru riska novērtējumiem.

4.2.2. NNDP izpratnes veicināšana par NILL/TF riskiem un NILL/TF novēršanas pienākumiem

241. Visas uzraudzības iestādes ir efektīvi veicinājušas izpratni par nacionālajiem un nozaru NILL/TF riskiem, kā arī par NILL/TF novēršanas prasībām, tostarp augstāka riska nefinanšu sektora subjektiem.

242. Iestādes ir ieviesušas plašu pasākumu klāstu, lai nodrošinātu NRA un SRA rezultātu plašu izplatību, īpaši augsta riska NNDP vidū, kā arī augstu informētības līmeni par identificētajiem riskiem. Šīs aktivitātes ietver sadarbību ar nozares asociācijām, dalību konferencēs un semināros, kā arī tīmekļa semināru organizēšanu, piemēram, grāmatvežu licencēšanas prasību ieviešanas laikā (vidēji augsta riska nozare). Tāpat iestādes sagatavojušas vairākus informatīvus dokumentus visām vidēji augsta riska nozarēm (lai gan tas tika paveikts novērtējuma perioda beigās).

243. VID izmanto EDS platformu informācijas nosūtīšanai, jautājumu atbildēšanai un mācību materiālu publicēšanai. LZAP tīmekļa vietnē pieejama sadaļa ar visu būtisko informāciju par NILL/TF/PF novēršanu. Savukārt LZNP ik gadu apkopo galvenos secinājumus no pārbaudēm, tostarp biežāk pieļautās kļūdas un labāko praksi, un iesniedz ziņojumu visiem notāriem šim nolūkam organizētā sanāksmē.

244. VID ir izstrādājis e-mācību kursus un video seminārus, kā arī izmanto sociālos medijus, lai atbalstītu NILL/TF prasību ievērošanu. E-mācību kursus izmanto tikai salīdzinoši neliels skaits uzraudzīto NNDP. IAUI, LZAP un LZNP ik gadu organizē dažādus apmācību pasākumus, kas piesaista lielu dalībnieku skaitu.

4.3. NNDP izpratne par esošajiem un mainīgajiem NILL/TF riskiem

245. Vairumā gadījumu nefinanšu sektora subjekti ir demonstrējuši labu izpratni par nacionālajiem, nozaru un institucionālajiem riskiem, kā arī par to attīstību laika gaitā, tomēr VID joprojām konstatē trūkumus uzņēmuma mēroga riska novērtējumos un riska mazināšanas pasākumos sektoros, kas identificēti kā tādi, kuros pastāv vidēji augsts NILL risks (ar lejupejošu tendenci). Azartspēļu organizētāji, nekustamā īpašuma aģenti un grāmatveži norāda, ka NRA un SRA noteiktais NILL riska līmenis ir pārāk augsts, jo uzņēmumu ievainojamība kopš NRA2 ir mazinājusies. TF riska izpratne ir pietiekama, ņemot vērā, ka Latvijā TF riski ir zemi.

246. Nekustamā īpašuma aģenti un grāmatveži demonstrēja labu izpratni par NILL riskiem un to izmaiņām novērtējuma periodā. Izņemot uzņēmumu dibināšanu, neatkarīgie juridiskās nozares profesionāļi nespēja skaidri formulēt, kā viņu pakalpojumi varētu tikt izmantoti NILL kontekstā. Azartspēļu organizētāji, advokāti un notāri demonstrēja labu izpratni par NILL riskiem, kas advokātiem novērtējuma periodā ir būtiski mainījušies saistībā ar pārrobežu darījumu samazināšanos.

247. NNDP veic risku novērtējumus un tos pārskata vismaz reizi trijos gados. Katras klātienes pārbaudes laikā VID novērtē, vai šīs prasības tiek ievērotas. Pārbaudēs dažkārt tika konstatēts, ka institucionālie riska novērtējumi nav veikti, visi riska faktori nav identificēti (tostarp NRA rezultāti), un novērtējumi nav dokumentēti (tendence samazināties). Tas ietver nozares, kas novērtētas kā vidēji augsta NILL riska nozares. Pamatojoties uz pārbaudēm, IAUI, LZAP un LZNP ir secinājušas, ka NNDP ir pienācīgi identificējušas riskus un izveidojušas iekšējās kontroles mehānismus šo risku novēršanai, un nav konstatēti būtiski trūkumi.

4.4. NNDP izpratne par NILL/TF novēršanas saistībām un riska mazināšanas pasākumiem un atbilstības nodrošināšana

248. Vairumā gadījumu NNDP sektora subjekti ir demonstrējuši efektīvu NILL/TFN prasību ieviešanu. Tas atspoguļo faktu, ka tikai nelielā skaitā uzraudzības pārbaudes atklāja sistēmiskus NILL/TF novēršanas pārkāpumus. FID proaktīvā darbība ir palīdzējusi palielināt kopējo STR skaitu tādā mērā, nepietiekama ziņošana šobrīd galvenokārt ir koncentrēta juridisko pakalpojumu sniedzēju sektorā. Tomēr joprojām pastāv trūkumi ziņošanas pienākumu piemērošanā ārpalpojumu grāmatvežiem.

4.4.1. Klienta izpēte, uzskaitē, PLG informācija, pastāvīga uzraudzība

249. VID veiktās pārbaudes norāda, ka lielākajā daļā gadījumu ir ieviesti riskos balstīti klientu izpētes un informācijas uzglabāšanas pasākumi. Tomēr joprojām pastāv nepilnības klientu izpētes pasākumu piemērošanā un grāmatvežu nodrošinātajā pastāvīgajā uzraudzībā. 2019. gadā IAUI identificēja vairākus pārkāpumus klientu izpētes jomā, taču kopš tā laika situācija ir būtiski uzlabojusies. LZAP ir konstatējusi tikai divus gadījumus, kad advokāti nav pienācīgi dokumentējuši PLG, savukārt LZNPN pārbaudē rezultāti kopumā apliecina, ka piemērojamo klienta izpētes pasākumu apjoms tiek noteikts atbilstoši un bez būtiskiem trūkumiem.

250. Praksē klientu identifikācijas anketas tiek izmantotas informācijas apkopošanai, tostarp PLG noskaidrošanai un līdzekļu izcelsmes noteikšanai (augstāka riska gadījumos – arī pārbaudei). Papildus tiek veikta informācijas pārbaude publiskajos avotos, lai identificētu nelabvēlīgu informāciju. Lai izstrādātu klientu profilus, advokāti pieprasa arī informāciju par nodokļu statusu, neatkarīgie juridiskās nozares profesionāļi apkopo klienta izpētes datus, intervējot savu potenciālo klientu, savukārt grāmatveži un advokāti pieprasa informāciju par galvenajiem partneriem un izvērtē potenciālā klienta vadības pieredzi un ekonomisko būtību.

251. Ja klients ir juridiska persona, tad, cita starpā, informācija, kas apkopota par PLG, tiek salīdzināta ar informāciju, kas pieejama UR (vai līdzvērtīgā ārvalstu iestādē, ja iespējams), un tiek ņemta vērā iespēja, ka izšķiroša ietekme var būt arī citām personām, nevis akcionāram. Izmaiņas PLG un juridisko personu pārvaldībā tiek automātiski fiksētas, izmantojot uzņēmumu datubāzes. Sarežģītas īpašumtiesību struktūras praksē sastopamas reti.

252. Ierodoties klātienē azartspēļu vietās, klientiem (fiziskām personām) vispirms jāveic reģistrācija, uzrādot personu apliecinošu dokumentu un sniedzot klienta izpētes pamatinformāciju. Ja veiktās likmes vai izmaksātā laimesti sasniedz vai pārsniedz 2000 EUR, tiek iegūta papildu klienta izpētes informācija, tostarp par līdzekļu izcelsmi (augsta riska gadījumos tā var tikt pārbaudīta). Tiek nodrošināts, ka visas darbības pie kasēm un spēļu galdiem ir identificējamās un sasaistītas ar konkrētu klientu. Līdzīga pieeja tiek piemērota arī spēļu automātiem.

253. Visi azartspēļu operatori izmanto trešo pušu IT risinājumus, lai identificētu negatīvu informāciju, neparastas darbības (pamatojoties uz noteiktiem kritērijiem) un aizdomīgus darījumus (balstoties uz noteiktiem riska identifikatoriem). Visi sauszemes operatori ir ieviesuši arī IT risinājumus spēļu automātu uzraudzībai un klientu aktivitāšu identificēšanai, kas pārsniedz 2000 EUR sliekšni. Sistēmu ģenerētie brīdinājumi tiek apstrādāti 24 stundu laikā.

254. Parasti nekustamā īpašuma aģenti, neatkarīgie juristi, advokāti un notāri iesaistās vienreizējos darījumos, tādēļ pastāvīga uzraudzība nav nepieciešama. Savukārt grāmatveži, balstoties uz risku, uzrauga darījumus, lai pārliecinātos par to atbilstību klienta saimnieciskajai darbībai un prognozētajām naudas plūsmām, identificējot iespējamās neatbilstības.

255. NNPN pārstāvji ir atteikušies uzsākt vai turpināt darījumus gadījumos, kad klienta izpētes informācija ir nepilnīga. Advokātu praksē atteikšanās no darījumiem ir reta, jo potenciālie klienti bieži atsauc savus pieteikumus pirms šāda lēmuma pieņemšanas.

256. Dokumentācija tiek glabāta atbilstoši normatīvajām prasībām vai ilgāk par noteikto termiņu.

4.4.2. Pastiprināti vai specifiski pasākumi

257. VID un IAUI pārbaudes apliecina, ka pastiprināti pasākumi parasti tiek piemēroti klientiem ar paaugstinātu risku. Joprojām pastāv trūkumi klienta padziļinātas izpētes (EDD) pasākumu piemērošanā grāmatvežu darbībā, kur klātienē pārbaudēs konstatēto neatbilstību skaits salīdzinājumā ar citiem sektoriem joprojām ir augsts. LZAP pārbaudēs konstatēts, ka advokāti īsteno pasākumus klientu identificēšanai un darbībai ar tiem, kuriem ir saistība ar augsta riska valstīm. LZNPN pārbaudēs nav konstatētas neatbilstības attiecībā uz pastiprinātu pasākumu piemērošanu, tostarp attiecībā uz PNP.

258. PNP (tostarp klientu un PLG) identificē, balstoties uz pašapliecinājumu un VID uzturēto PNP reģistru. Azartspēļu organizētāji, grāmatveži un advokāti izmanto trešo pušu IT risinājumus PNP saikņu noteikšanai. Ja šādi risinājumi nav pieejami, ārvalstu PNP tiek identificētas, izmantojot publiski pieejamo informāciju internetā. Plaši tiek izmantoti FID sniegtie augsta riska valstu saraksti. Papildu klienta izpētes pasākumi tiek piemēroti PNP un personām, kurām ir saistība ar augsta riska valstīm.

259. Izņemot tiešsaistes azartspēļu operatorus, NNDP pakalpojumu sniegšanā tehnoloģijas tiek izmantotas minimāli, tāpēc pasākumu piemērošana nav novērtēta. Azartspēļu jomā jauni tehnoloģiskie risinājumi klientu apkalpošanai nav ieviesti un netiek izmantoti.

4.4.3. NILL/TF ziņošanas pienākumi un informācijas izpaušana

260. Kopumā divos jaunākajos NRA tika konstatēts, ka NNDP ziņošanas līmenis ir zems attiecībā uz kopējo iesniegto STR skaitu un ziņojumu sniedzēju skaitu. Novērtējuma periodā ziņojumu sniegšana nav bijusi proporcionāla NNDP sektora apjomam un riska darījumu skaitam, kā tas tika norādīts valsts un nozares novērtējumos. FID proaktīvā darbība ir palīdzējusi palielināt gan (i) kopējo iesniegto STR skaitu, gan (ii) NNDP skaitu, kas iesniedz ziņojumus – no aptuveni 20 ziņojumiem 2018. gadā līdz aptuveni 140 ziņojumiem 2023. gadā, īpaši grāmatvežu sektorā. Līdz ar to nepietiekama ziņojumu sniegšana šobrīd galvenokārt ir raksturīga juridiskajam sektoram. Tomēr joprojām pastāv trūkumi ziņošanas pienākumu piemērošanā grāmatvežu darbībā, kur klātienēs pārbaudēs konstatēto neatbilstību skaits salīdzinājumā ar citiem sektoriem joprojām ir augsts.

261. Lai gan lielākā daļa NNDP ievēro ziņošanas prasības, VID no 2019. gada līdz 2023. gadam ir konstatējis 182 gadījumus (4 % no pārbaudēm), kad grāmatvedis nepieciešamības gadījumā FID nav iesniedzis STR. Tas ir ievērojams skaits, salīdzinot ar kopējo STR skaitu, ko grāmatveži un NNDP pārstāvji kopumā iesnieguši novērtējuma periodā. Turklāt VID regulāri informē FID par aizdomām, ka NNDP klienti varētu būt iesaistīti noziedzīgā darbībā (2023. gadā – 25 gadījumi), situācijās, kad privātais sektors vēl nav iesniedzis STR. Lielākā daļa no šiem gadījumiem attiecas uz grāmatvežu darbību.

262. Pamatojoties uz iesniegtajiem STR piemēriem un gadījumu izpēti, ekspertu komanda secina, ka NNDP ziņojumi ir noderīgi tiesībaizsardzības iestādēm, un šo secinājumu apstiprina FID. Nav konstatēti nekādi brīdinājuma gadījumi.

4.4.4. Iekšējā kontrole, procedūras un revīzijas pasākumi atbilstības nodrošināšanai

263. Kopumā ir ieviesti stingri iekšējās kontroles pasākumi. Ņemot vērā NNDP profilu un apjomu, izņemot azartspēļu organizētājus, neatkarīga sistēmu pārbaude netiek veikta, un īpašnieki parasti darbojas kā atbildīgās personas (atbilstības uzraudzības amatpersona). NNDP nedarbojas ar grupu starpniecību.

264. VID ir konstatējis, ka lielākā daļa NNDP iegulda būtiskus resursus iekšējās kontroles sistēmās, kas atspoguļo uzņēmējdarbības riskus. Tomēr pārbaudēs joprojām tiek atklāti trūkumi iekšējās kontroles un procedūru piemērošanā, tostarp nozarēs, kurās pastāv vidēji augsts NILL, jo īpaši grāmatvežu nozarē. Saskaņā ar IAUI apkopoto statistiku laikā no 2020. gada līdz 2023. gadam 88 % vai vairāk azartspēļu organizētāju katru gadu ir atjauninājuši iekšējās kontroles procedūras. LZAP uzskata, ka advokāti veic atjauninātu riska novērtējumu vismaz reizi trijos gados saskaņā ar prasībām. LZNP uzskata, ka notāri ir ieviesuši atbilstošu iekšējās kontroles sistēmu.

265. Lielākā daļa VID uzraudzīto NNDP veic darbinieku pārbaudes pirms pieņemšanas darbā un nodarbinātības laikā. Azartspēļu operatoru nostāja nav skaidri definēta.

266. VID pārbaudēs konstatēts, ka NNDP nodrošina darbinieku apmācību. Saskaņā ar IAUI uzturēto statistiku 2023. gadā visiem darbiniekiem tika nodrošinātas NILL/TF novēršanas apmācības (salīdzinājumā ar 77 % 2018. gadā). Kā minēts iepriekš, IAUI 2023. gadā klātienēs azartspēļu iestāžu pārbaudēs konstatēja trūkumus apmācību kvalitātē. Advokāti parasti reģistrē mācības un pārbauda to efektivitāti, lai gan 2023. gadā LZAP veiktajās uzraudzības pārbaudēs tika konstatēts neliels skaits gadījumu, kad mācības netika apmeklētas vai reģistrētas. Viņi ziņo LZAP par to, cik daudz apmācību ir sniegts. Notāru darbinieki

tiek pārbaudīti pēc apmācībām, un LZNP ir konstatējis tikai dažus gadījumus, kad darbiniekiem nav bijušas pietiekamas zināšanas par NILL/TF novēršanas jautājumiem.

4.4.5. Juridiskie vai normatīvie šķēršļi, kas kavē NILL/TF novēršanas saistību un riska mazināšanas pasākumu īstenošanu

267. Nav juridisku vai normatīvu šķēršļu prasību un mazināšanas pasākumu īstenošanai.

4.5. Uzraudzības iestāžu īstenota risks balstīta uzraudzība vai NNDP atbilstības uzraudzība

268. Visām nefinanšu sektora subjektu UKI ir izstrādāti iekšējie normatīvie akti, kas atbalsta uz risku balstītu uzraudzību, un katru gadu tiek pārbaudīti aptuveni 10 % nefinanšu sektora subjektu. Papildus preventīvo pasākumu ieviešanas uzraudzībai VID veic ļoti detalizētas klientu darījumu pārbaudes (atzīstot, ka tā ir nodokļu administrācijas neatņemama sastāvdaļa). Lai gan ir konstatēts, ka uzraudzībā tiek ņemts vērā risks, VID uzraudzības resursi ne vienmēr ir vērsti uz jomām ar augstāko NILL risku. IAU īpaši efektīvi uzrauga azartspēļu organizētāju atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām. LZNP ir piemērojusi uz risku balstītas pieejas elementus, kas tiek uzskatīti par pietiekamiem, savukārt zvērinātu advokātu pārbaudes modelis nav uzskatāms par pilnībā uz risku balstītu un to ierobežo LZAP pieejamie resursi.

269. UKI veiktajās klātienes pārbaudēs galvenā uzmanība tiek pievērsta riska izpratnei, iekšējās kontroles sistēmu piemērošanai, klienta izpētes pasākumu piemērošanai, PLG identificēšanai un (attiecīgā gadījumā) uzraudzībai. Izņemot advokātus, pārbaudīti laikā tiek ņemti vērā NRA un citu riska novērtējumu rezultāti. Tomēr nav skaidrs, cik lielā mērā pārbaudīto intensitāte (t. i., ilgums un apjoms) tiek pielāgots riska līmenim.

4.1. tabula. Uzraudzības darbības (izņemot turpmākas pārbaudes) – visas NNDP (tostarp tās, kas neietilpst FATF standartu darbības jomā)

NNDP*	2019		2020		2021		2022		2023	
	Klātie nē	Attālin āti	Klātie nē	Attālin āti	Klātie nē	Attālin āti	Klātie nē	Attālin āti	Klātie nē	Attālin āti
Grāmatveži (4944)	730	536	429	41	247	22	358	3	365	40
Neatkarīgi juridiskās nozares profesionāļi (1870)	176	0	147	35	120	29	295	3	151	28
Nekustamā īpašuma aģenti (1304)	61	230	76	29	124	31	159	4	101	27
Trastu un uzņēmumu pakalpojumu sniedzēji (628)	145	57	75	8	42	9	172	1	30	2
Dārgmetālu un dārgakmeņu tirgotāji (110)	11	47	7	0	2	1	5	0	8	1
Azartspēļu	32	0	17	0	9	28	20	20	21	17

operatori (20)										
Advokāti (490)**	131	1369	23	1212	8	64	0	1179	0	0
Notāri (105)	107	0	9	8	103	0	15	6	5	0

*Iekavās norādīts NNDP skaits 2024. gada 30. jūnijā (advokātiem – tikai tie, uz kuriem attiecas FATF standarti). Viena pārbaude var aptvert vairāk nekā vienu NNDP nozari.

**Attālinātajās pārbaudēs, izņemot 2021. gadu, šeit iekļauta atsauce uz informācijas vākšanu no advokātiem par veiktajām darbībām, lai noteiktu, cik lielā mērā šīs darbības ietilpst FATF standartu darbības jomā.

270. VID ir lielākā NNDP uzraugošā iestāde, un no 2019. gada līdz 2023. gadam tā katru mēnesi veica aptuveni 80 pārbaudes, kas ir pozitīvs sasniegums (aptuveni 10 % NNDP gadā). Tomēr ne visas pārbaudes attiecas uz NNDP, kurām piemērojama FATF standartu darbības joma, un dažas NNDP gada laikā var tikt pārbaudītas vairāk nekā vienu reizi.

271. Lai gan ir skaidrs, ka pārbaudāmo NNDP atlases pamatā tiek ņemts vērā risks, pastāv tikai daļēja saikne starp VID institucionālo riska novērtējumu rezultātiem un tās pārbaudes plānu. Katras divas nedēļas SAP HANA no vairākiem simptomiem augsta riska NNDP identificē 50 visriskantākos NNDP, un šo sarakstu pēc tam pārskata septiņi Nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pārvaldes analītiķi. Ņemot vērā, ka riska aprēķinos izmantotie pamatdati tiek atjaunoti reizi divos mēnešos, 50 NNDP saraksts mainās no novērtējuma uz novērtējumu, bet analītiķi to pārskata, lai nodrošinātu, ka vienas un tās pašas NNDP netiek pastāvīgi pārbaudītas. Divu nedēļu pārbaudes plāna sagatavošanā analītiķi ņem vērā arī: (i) pašreizējos riska identifikatorus, tipoloģijas un tendences, un (ii) nepieciešamību veikt pārbaudes visās NNDP nozarēs. Novērtējuma periodā pārbaudes plāni aptvēra: (i) nekustamā īpašuma aģentus un grāmatvežus, kas nav reģistrējušies saskaņā ar licencēšanas prasībām; (ii) NNDP, kuriem pastāv augstāks risks tikt izmantotiem sankciju apiešanai (piemēram, saistībā ar MFS pret Krieviju un Baltkrieviju); un (iii) vidēja vai zema riska NNDP, pēc SAP HANA konstatēta riska notikuma, piemēram, STR vai sūdzības iesniegšanas. Rezultātā uzraudzības darbība ne vienmēr tiek vērsta uz jomām ar visaugstāko NILL/TF risku, piemēram, ja uzmanība koncentrēta uz neatļautām darbībām vai MFS, kas nav saistītas ar NILL/TF. Tomēr lielākā daļa klātienē pārbaudes aktivitāšu aptver nozares, kuras NRA un nozaru novērtējumos identificētas kā vidēji augsta riska nozares.

272. Visas VID veiktās klātienē pārbaudes ir pilna apjoma pārbaudes un tiek veiktas divu inspektoru komandā. Papildus preventīvo pasākumu ievērošanas novērtēšanai pārbaudēs tiek veikta arī detalizēta klientu darījumu analīze NILL/TF novēršanas nolūkos, izmantojot pieejamo informāciju nodokļu administrācijas atbalstam. Inspektori klātienē pavada vienu dienu. Pilna apjoma attālinātās pārbaudes nepieciešamas VID klātienē pārbaudes atbalstam, īpaši pievēršot uzmanību struktūrām, kas: (i) ir kļūdaini reģistrētas vai (ii) ir saistītas ar atsevišķiem STR, bet nesen tika apmeklētas. Attālinātās pārbaudes tiek izmantotas arī turpmāku pasākumu īstenošanai, lai novērstu konstatētās nepilnības.

273. Gada laikā IAUI, balstoties uz pārbaudes plānu, klātienē pārbauda visus augsta riska azartspēļu organizētājus, 50 % vidēja riska organizētāju un 20 % zema riska organizētāju. Pārbaudēs uzmanība tiek pievērsta konkrētām jomām un jautājumiem. 2023. gadā, analizējot FID statistiku un finanšu izlūkošanas informāciju, pārbaudēs tika izvērtētas apmācības deviņās klātienē azartspēļu vietās, ko pārvaldīja seši dažādi operatori. Kā paskaidrots iepriekš, IAUI ir arī piekļuve informācijai par tiešsaistes operatoru un spēļu automātu (klātienē azartspēļu operatoru) veiktajiem darījumiem, kas tiek pārbaudīti izlases veidā. Kopumā IAUI veikto pārbaudes joma tiek uzskatīta par pietiekami plašu.

274. Kopš 2020. gada LZAP klātienē pārbaudēs galvenā uzmanība tiek pievērsta: (i) jaunreģistrēto vienību iekšējās kontroles sistēmu izvērtēšanai; un (ii) sūdzību izskatīšanai par NILL/TF prasību pārkāpumiem. Lielāku advokātu biroju reģistrācijas pārbaudes gadījumā pēc tam, kad tika konstatētas problēmas, tika veikta klātienē pārbaude. Laikā no 2021. gada līdz 2024. gadam notikušas trīs pilna apjoma

klātienēs pārbaudes uz vietas (aptverot desmit advokātus)⁵¹, lai gan iepriekšējos divos gados pārbaudžu skaits bija lielāks. 2021. gadā un 2024. gada oktobrī LZAP arī (attālināti) apkopoja un pārskatīja rīcībpolitikas un procedūras – pirmajā gadījumā attiecībā uz trim lieliem advokātu birojiem (aptverot 64 advokātus), bet otrajā gadījumā attiecībā uz visiem advokātu birojiem. Ņemot vērā visus faktorus, FATF standartu darbības jomā veikto darbību pārbaude nav pienācīgi balstīta uz risku, un to ierobežo pašreizējais LZAP resursu līmenis.

275. LZNP vienojas par ikgadējo pārbaudžu programmu. Izņemot 2019. gadu (kad visiem notāriem tika veikta pilna apjoma pārbaude) un 2022. gadu (skatīt turpmāk), LZNP klātienēs pārbaudēs galvenā uzmanība tika pievērsta: (i) notāriem ar visaugstāko risku; un/vai (ii) jaunajiem notāriem vienu gadu pēc stāšanās amatā. Ņemot vērā nozares viendabīgumu, zemo NILL risku, licencēto notāru skaitu (nedaudz virs 100) un to, ka 2019. gada pārbaudžu ietvaros tika veiktas pilna apjoma pārbaudes visiem notāriem, ekspertu komanda uzskata, ka šāda pieeja ir pietiekama, lai mazinātu risku un nodrošinātu atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām.

4.6. Monitoringa, uzraudzības, informēšanas, izglītošanas, korektīvo pasākumu un efektīvu, samērīgu un preventīvu sankciju ietekme uz NNDP atbilstību

276. VID un IAUI efektīvi piemēro korektīvos pasākumus un tiek veikta to izpildes kontrole, lai nodrošinātu konstatēto trūkumu novēršanu. VID (vairāk nekā 1000 gadījumu) un IAUI (10 gadījumu) laikā no 2019. gada līdz 2023. gadam ir konsekventi piemērojuši naudas sodus, un kontekstā ar publiskoto informāciju par piemērotajiem sodiem, uzskatāms, ka šie pasākumi ir pietiekami, lai veicinātu atbilstību un ierobežotu pārkāpumus. Nav pierādīts, ka LZAP piemērotās sankcijas būtu uzskatāmas par efektīvām. Neraugoties uz to, ka trūkst detalizētas analīzes par uzraudzības konstatējumu tendencēm, pieejami pietiekami piemēri (izņemot advokātus), kas apliecina, ka uzraudzības pasākumi laika gaitā uzlabojuši NNDP atbilstības līmeni.

277. Korektīvie pasākumi parasti tiek īstenoti pēc principa “vispirms konsultēties” – ja trūkumi ir nelieli un pilnībā novēršami pārbaudes laikā vai tūlīt pēc tās. Tomēr, saskaņā ar soda piemērošanas vadlīnijām, aktīvi tiek piemēroti naudas sodi (jo īpaši grāmatvežiem un azartspēļu operatoriem). VID un IAUI lēmumi tiek publiskoti uzraudzības iestāžu tīmekļa vietnēs (dažu dienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas), norādot personas vārdu, uzvārdu un reģistrācijas numuru, kas ir būtisks mehānisms valstī ar salīdzinoši nelielu finanšu sektoru.

278. VID katrā atsevišķā gadījumā veic turpmākas pārbaudes, lai pārliecinātos par uzlabojumiem, kas saistīti ar korektīvo pasākumu piemērošanu. Tas tiek darīts, veicot īpašas attālinātas pārbaudes vai pilna apjoma klātienēs pārbaudes. VID veikto turpmāko pārbaudžu skaits svārstījās no 10 pārbaudēm 2020. gadā līdz 254 pārbaudēm 2022. gadā (daļēji saistībā ar ES sankcijām pret Krievijas Federāciju un Baltkrieviju), un ir piemērots ievērojams skaits naudas sodu, ja NNDP nav novērsusi uzraudzības iestādes sākotnēji konstatētos trūkumus. IAUI veic turpmākās pārbaudes tikai izņēmuma kārtā (piecas pārbaudes novērtējuma periodā). LZNP arī uzrauga korektīvo pasākumu piemērošanu, veicot attālinātas pārbaudes, un uzraugs ir konstatējis, ka ir panākti ievērojami uzlabojumi. LZAP gadījumā turpmākas pārbaudes nav bijušas nepieciešamas, jo trūkumi parasti tiek novērsti pārbaudes laikā.

279. VID vadlīnijās ieteikts, ka būtiska pārkāpuma gadījumā naudas sods var sasniegt līdz 10 % no pēdējā “neto apgrozījuma” vai ienākumiem no saimnieciskās darbības.⁵² Vairākos gadījumos tas ir pamatots ar konkrētiem piemēriem. Tomēr citos gadījumos piemērotais sods ir bijis ievērojami zemāks, un kopumā naudas sodu vērtība salīdzinājumā ar NNDP vidējo apgrozījumu ir zema⁵³ (ņemot vērā arī neregulētās darbības). Ņemot vērā naudas sodu publiskumu, tiek uzskatīts, ka to kumulatīvā ietekme veicina turpmāku

51. Viena klātienēs pārbaude (aptverot astoņus advokātus) no 2021. gada līdz 2023. gadam un divas pārbaudes 2024. gadā.

52. Par būtisku pārkāpumu uzskata, ja ir konstatēts vismaz viens no šādiem gadījumiem: (i) nav ieviesta iekšējās kontroles sistēma; vai (ii) ir pārkāptas būtiskas normatīvo aktu prasības.

53. Saskaņā ar VID datiem NNDP vidējais apgrozījums (ieskaitot darbības, kas nav NNDP darbības) ir aptuveni 50 000 EUR.

atbilstību un ierobežotu pārkāpumus. VID arī ir izmantojusi pilnvaras apturēt NNDP darbību vairāk nekā 160 gadījumos laikā no 2019. gada līdz 2024. gadam.

280. IAUI savā darbībā izmanto gan brīdinājumus, gan naudas sodus. Par nopietniem un sistemātiskiem pārkāpumiem uzraudzības iestāde var piemērot naudas sodu līdz 5 % apmērā no uzņēmēja apgrozījuma. Praksē piemēroto naudas sodu apmērs ir lielāks nekā citām NNDP (trīs gadījumos tas pārsniedz 45 000 EUR), kas tiek vērtēts kā efektīvs instruments turpmākas atbilstības nodrošināšanai.

281. Disciplinārā komisija ir piemērojusi divas sankcijas (abas – rakstiskus brīdinājumus) (2022. gadā) pret advokātiem par NILL/TF novēršanas prasību nepiemērošanu – abi gadījumi bija saistīti ar klienta izpētes pasākumu piemērošanas nepilnībām. Turklāt no 2019. gada līdz 2024. gadam 15 advokātiem tika piemērotas sankcijas (galvenokārt rakstiskie brīdinājumi, bet arī viena darbības apturēšana uz vienu mēnesi un viena izslēgšana no biedru vidus) par nesadarbošanos ar uzraugu. Ņemot vērā to, ka pārsvarā tiek izmantoti rakstiskie brīdinājumi, nav pierādīts, ka sankciju ietekme ir bijusi tāda, lai nodrošinātu turpmāku atbilstību un atturētu citus advokātus no pārkāpumiem. Notāriem piemēroto pasākumu skaits par NILL/TF prasību nepiemērošanu ir bijis neliels, jo lielākajā daļā pārbaužu nav konstatēti pārkāpumi.

282. Tajā pašā laikā, kā minēts 4.2. iedaļā, uzraudzības iestādes ir veikušas vairākus pozitīvus pasākumus, lai veicinātu izpratni par NILL/TF riskiem un novēršanas prasībām.

283. VID veiktajās pārbaužu procentuālajās analīzēs, kurās NILL/TF novēršanas pārkāpumi netika konstatēti, ir vērojams uzlabojums – no 63 % 2019. gadā līdz 86 % 2024. gadā. VID statistika sniedz detalizētu pārskatu par konstatējumiem pa nozarēm, gadiem, jomām un to nopietnības pakāpi, ļaujot secināt, ka laika gaitā ir vērojami uzlabojumi. Citas uzraudzības iestādes līdzīgu statistiku un analīzes datus nav sniegušas, izņemot datus par būtisku klienta izpētes prasību pārkāpumu skaitu azartspēļu organizētāju vidū, kas kopš 2019. gada ir samazinājies, kas skaidrojams ar efektīvu uzraudzības darbību. Lai gan uzraudzības pasākumi kopumā laika gaitā ir pozitīvi ietekmējuši NNDP atbilstību NILL/TF prasībām, uzraudzības iestādes nav sistemātiski fiksējušas vai analizējušas uzlabojumu apjomu un raksturu.

5. nodaļa. Caurskatāmība un informācija par patiesajiem labuma guvējiem

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 5. efektivitātes rādītājs (IO.5). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.24–25, kā arī R.1, R.10, R.37 un R.40 elementi.⁵⁴

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- (a) Iestādes demonstrēja visaptverošu izpratni par riskiem, ko rada vietējās (iekšzemes) juridiskās personas, un pietiekamu, taču vēl salīdzinoši agrīnā attīstības stadijā esošu izpratni par riskiem, ko rada ārvalstu juridiskās personas. Latvijas tiesību akti neparedz vietējo juridisko veidojumu izveidi. Latvijas ekspozīcija ārvalstu juridiskajiem veidojumiem tiek novērtēta kā minimāla, jo klātienē novērtējuma laikā nebija reģistrēts neviens juridiskais veidojums, un finanšu iestādes nebija ziņojušas par juridiskajiem veidojumiem kā saviem klientiem.
- (b) Ir ieviests plašs efektīvu riska mazināšanas pasākumu klāsts, kas galvenokārt vērsts uz PLG informācijas vākšanu un pārbaudi, un šī informācija ir publiski pieejama UR. Papildu pasākumi ietver stingrākas juridiskās prasības, stingrāku kontroli pār uzrādītāja akcijām, izpildes pasākumus, kā arī čaulas uzņēmumu aizliegumu. Lai gan tiesību aktos nav ieviesti konkrēti FATF noteiktie riska mazināšanas pasākumi, kas tieši vērsti uz nominālo personu ļaunprātīgas izmantošanas novēršanu, praksē pastāv noteikti mazināšanas mehānismi. Ziņošanas prasības ir paplašinātas arī attiecībā uz ārpus ES juridiskajiem veidojumiem un ārvalstu juridiskajām personām ar fizisku klātbūtni un/vai saimniecisko darbību Latvijā, kuras ir identificētas kā ar Latviju ciešāk ekonomiski saistītas un tādējādi pakļautas paaugstinātam NILL/TF riskam.
- (c) PLG informācijai tiek piekļūts, izmantojot daudzslāņainu pieeju (*multi-pronged approach*), kas ietver informāciju UR un likuma subjektu rīcībā esošo informāciju. Iestādēm ir tieša piekļuve pamatinformācijai un PLG informācijai UR, kā arī pilnvaras pieprasīt informācijas atklāšanu no likuma subjektiem. 89 % no visām reģistrētajām juridiskajām personām ir iesniegušas PLG informāciju (pārējās tiek uzskatītas par zema riska, jo tām ir konts, kas redzams Kontu reģistrā un kuram piemērotas klienta izpētes prasības, vai tās ir neaktīvas, vai atrodas likvidācijas procesā, ko apliecina iesniegumi VID). Tiek izmantoti efektīvi instrumenti, lai nodrošinātu, ka reģistrā esošā informācija ir precīza, adekvāta un aktuāla. To nodrošina daudzkārtējas UR pārbaudes, VID papildu informācija, obligātā neatbilstību ziņošana, aktīva likvidācijas procedūru izmantošana un sodu piemērošana par prasību neievērošanu.
- (d) Latvija ir piemērojusi samērīgus un atturošus sodus par ziņošanas un informācijas atklāšanas prasību neievērošanu, tostarp brīvības atņemšanas sodus vissmagākajos gadījumos.

Būtiskākās rekomendācijas

N/A

54. Precīzas un aktualizētas pamatinformācijas un informācijas par patiesajiem labuma guvējiem pieejamību novērtē arī ESAO Pasaules forums par pārredzamības un informācijas apmaiņas jautājumiem nodokļu jomā. Dažkārt konstatētie fakti var atšķirties FATF un Pasaules foruma metodoloģiju, mērķu un standartu tvēruma atšķirību dēļ.

Citas rekomendācijas

- (a) Latvijai būtu jāturpina nodrošināt, izmantojot atbilstošus izpildes pasākumus, ka visas juridiskās personas iesniedz prasīto informāciju UR.
- (b) Latvijai būtu turpmāk jāpadziļina izpratne par ārvalstu juridisko personu, kurām ir būtiska saikne ar Latviju, raksturīgajiem riskiem un riska mazināšanas pasākumu ietekmi.
- (c) Latvijai būtu jāveic FATF paredzētie pasākumi, lai novērstu nominālo personu shēmu ļaunprātīgu izmantošanu.
- (d) Latvijai būtu jāveic pasākumi, lai uzlabotu atbilstību R.24 un R.25 prasībām, galvenokārt koncentrējoties uz būtiskākajām konstatētajām nepilnībām.

Kopējie secinājumi par IO.5

Latvijas iestādes demonstrēja visaptverošu izpratni par vēsturiskajiem, iepriekšējiem un pašreizējiem riskiem, ko rada vietējās juridiskās personas, un ir veikušas vairākus pasākumus, lai novērstu to ļaunprātīgu izmantošanu NILL/TF nolūkos. Iestādes demonstrēja pietiekamu, taču vēl attīstības stadijā esošu izpratni par Latvijas ekspozīcija ārvalstu juridiskajām personām. Iekšējā ģeogrāfiskā riska izpratne, kas izriet no ārvalstu juridiskajām personām, varētu tikt turpmāk pilnveidota. Novērtēšanas periodā Latvija ir veikusi vairākus pasākumus, lai mazinātu juridisko personu radītos riskus – piemēram, stiprinot juridiskās prasības, mazinot čaulas uzņēmumu risku un ierobežojot uzrādītāja akciju izmantošanu – un šie pasākumi ir izrādījušies efektīvi. Pastāv dažas tehniskas nepilnības attiecībā uz nominālo personu regulējumu; tomēr tās būtiski neietekmē efektivitāti, ņemot vērā to, ka nepatiesas informācijas sniegšana UR par nominālajām personām un faktiskajiem īpašniekiem ir krimināli sodāma, kā arī PLG informācijas publisko pieejamību. Latvijai būtu jānovērš tehniskās nepilnības saistībā ar nominālajām personām.

Uzņēmumu reģistrs ir galvenais pamatinformācijas un PLG informācijas avots Latvijā, un tas tiek novērtēts kā kopumā adekvāts un precīzs, pateicoties reģistra veiktajām pārbaudēm. Finanšu iestādes (īpaši bankas), kuras tiesībsargājošās iestādes bieži izmanto kā papildu PLG informācijas avotu, demonstrē labu atbilstības līmeni PLG prasībām, un pēdējo trīs gadu laikā nav konstatēti būtiski pārkāpumi. Informācijas precizitāti papildus stiprina obligātā neatbilstību ziņošana un efektīvi turpmākie pasākumi.

Latvija ir piemērojusi atturošus, samērīgus un efektīvus sodus par ziņošanas prasību neievērošanu.

Pastāv neliels skaits tehnisku nepilnību, taču tām ir ierobežota ietekme uz efektivitāti, ņemot vērā plašo PLG informācijas pieejamību juridiskajām personām, pierādāmi zemāko risku tām vietējām juridiskajām personām, kuras nav iesniegušas informāciju UR un neuztur bankas kontu Latvijā, kā arī ļoti ierobežoto Latvijas ekspozīciju ārvalstu juridiskajiem veidojumiem.

Latvijai IO.5 ietvaros piešķirts augsts efektivitātes līmenis.

284. Kopš pēdējā savstarpējā novērtējuma Latvijā ir īstenotas vairākas reformas sistēmā, kas nodrošina juridisko personu un juridisko struktūru pamatinformācijas apkopošanu. Latvijā darbojas centralizēts reģistra modelis, kur aktuālā pamatinformācija un informācija par PLG ir publiski pieejama bez maksas, savukārt vēsturiskie dati ir pieejami pēc atļaujas saņemšanas vai pēc pieprasījuma. Latvija ir apliecinājusi, ka gan valsts institūciju, gan ārvalstu iestāžu rīcībā esošā informācija tiek izmantota juridisko personu PLG noskaidrošanai. Lai juridiskās personas varētu darboties, tām obligāti jābūt reģistrētām UR. Latvijā juridisku personu var izveidot tieši, bez uzņēmumu pakalpojumu sniedzēju iesaistes. Tomēr juridisko pakalpojumu sniedzēju iesaiste informācijas iesniegšanā pieaug, ņemot vērā arvien stingrākas ziņošanas prasības. Iestādes

lēš, ka aptuveni 50 % Latvijas juridisko personu pašlaik izmanto juridisko pakalpojumu sniedzēju pakalpojumus, lai gan precīzi dati nav pieejami.

285. Latvijas juridisko personu riska profils kopš pēdējā MER ir būtiski mainījies. Juridisko personu un juridisko struktūru riskus novērtējuma periodā var iedalīt divos atšķirīgos riska veidos. Novērtējuma perioda sākumā galvenos riskus radīja ārvalstu juridiskās personas ar kontiem un darbību Latvijā, kas caur Latviju veica ārvalstīs noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu legalizāciju. Tika identificēts arī risks, ka vietējās juridiskās personas var tikt izmantotas, lai legalizētu un pārvietotu noziedzīgi iegūtus līdzekļus ārpus Latvijas. Šie riski šobrīd lielā mērā ir mazināti (skatīt 5.2. pamatjautājumu). Pārējie Latvijas juridisko personu riski ir saistīti ar minimālu Latvijas juridisko personu izmantošanu nodokļu noziegumos, kuru rezultātā iegūtie līdzekļi tiek atmazgāti iekšzemē vai ģeogrāfiski tuvās valstīs (galvenokārt ES dalībvalstīs un Apvienotajā Karalistē), un ar to saistīto ārvalstu juridisko personu izmantošanu šajās jurisdikcijās, kas saistīta ar šo noziedzības veidu.

286. Novērtējuma periodā ārvalstu īpašumtiesību īpatsvars vietējās juridiskajās personās ir būtiski samazinājies. Piemēram, no 2023. gada beigās reģistrētajiem 131 993 SIA tikai nedaudz mazāk nekā 3 % (3608 SIA) pilnībā piederēja ārvalstu juridiskajām personām. Tas atbilst 56 % samazinājumam periodā no 2017. gada līdz 2023. gadam. Akcionāru rezidences valsts atbilst Latvijas ģeogrāfiskajam novietojumam, tirdzniecības darījumiem un Latvijas novērtējumam par NILL risku (skatīt IO.1). Tajā pašā laikā ārvalstu juridisko personu – Latvijas FI klientu – noguldījumu apjoms šajā periodā būtiski samazinājies (skatīt 5.1. pamatjautājumu), lai gan tie joprojām veido aptuveni 13 % no visiem juridisko personu noguldījumiem Latvijas kredītiestādēs. Latvijas Banka nepārtraukti pārbauda šo informāciju un izmanto to uzraudzības nolūkos. Latvijā darbojas neliels skaits ārvalstu uzņēmumu filiāļu un ārvalstu pastāvīgo pārstāvniecību (nodokļu maksātāju), kas ir reģistrētas UR un VID.

287. Kopš pēdējā MER iestādes ir veikušas nozīmīgus tiesiskus pasākumus pret ārvalstu juridiskajām personām, kurām ir nelikumīgi finanšu noguldījumi Latvijas FI. Galvenokārt tas panākts, izmantojot konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma mehānismus attiecībā uz ārvalstu juridiskajām personām, kurām bija nelikumīgi finanšu noguldījumi vienā likvidētā Latvijas finanšu iestādē (skatīt IO.6). Iestādes, balstoties uz gadījumu izpēti un statistikas datiem, ir apliecinājušas, ka ir uzsāktas kriminālvajāšanas lietas par ārvalstu juridisko personu izmantošanu naudas atmazgāšanai Latvijā (skatīt IO.7), kā arī veiktas administratīvās un tiesiskās darbības gadījumos, kad vietējās juridiskās personas nav ievērojušas ziņošanas pienākumus. Tā rezultātā ir ievērojami samazinājies ar Latviju saistīto ārvalstu juridisko personu vēsturiskais risks, un papildu riska mazināšanas pasākumi ir stiprinājuši Latvijas noturību pret ārvalstu juridisko personu radīto risku.

288. Latvijā nepastāv vietējie juridiskie veidojumi, taču Latvijā ir atļauta ārvalstu juridisko veidojumu darbība (piemēram, ārvalstu tiesību aktiem pakļauta trasta pilnvarnieki). No 2024. gada janvāra noteiktām ārvalstu juridiskajām struktūrām, kas nav ES izcelsmes un atbilst konkrētiem kritērijiem, ir pienākums reģistrēties UR (skatīt 5.4. pamatjautājumu). Līdz šim UR nav reģistrēts neviens juridiskais veidojums. Saskaņā ar iestāžu veiktā pētījuma datiem nevienai Latvijas FI nav ārvalstu juridisko veidojumu kā klientu, lai gan tikai dažas NNDP identificēja ārvalstu juridiskos veidojumus kā klientus, kā arī neliela skaita īpašnieku ķēžu īpašumtiesību maiņas ietvaros ir identificēti daži juridiskie veidojumi.

5.1. Juridisko personu un struktūru NILL/TF risku identificēšana, novērtēšana un izpratne par tiem

289. Latvija ir novērtējusi juridisko personu un juridisko veidojumu radīto risku. Latvijas NRA2 sniegta detalizēta informācija par iekšzemes juridisko personu riskiem, kā arī par ārvalstu juridisko personu, kurām ir konti Latvijas finanšu iestādēs, vēsturiskajiem riskiem (pirmais riska profils). NRA2 identificēti četri galvenie juridisko personu risku veidi: (i) ārvalstu “čaulas” uzņēmumi, kas izmanto Latvijas finanšu sistēmu (vēsturiskais risks); (ii) čaulas uzņēmumu darbības pārcelšana no ārvalstīm uz Latviju (vēsturiskais risks); (iii) noziedznieki, kas dibina juridisku personu, kura neatbilst čaulas uzņēmuma definīcijai (vēsturiskais un pašreizējais risks); un (iv) ES vai ģeogrāfiski tuvās valstīs reģistrētu uzņēmumu iesaiste darījumu shēmās nolūkā izvairīties no nodokļu maksāšanas (pašreizējais risks).

290. No 162 888 juridiskajām personām, kas darbojās 2022. gada beigās, mazāk nekā 3 % bija ar sarežģītu struktūru. 90 % deklarēto PLG bija Latvijas rezidenti, savukārt no pārējiem 10 % ārvalstu PLG puse bija EEZ rezidenti. TAI apstiprināja, ka pašreizējie riski, ko rada vietējās juridiskās personas, ir saistīti ar vietējo juridisko personu izmantošanu, lai izvairītos no nodokļu maksāšanas, kā arī ar juridisko personu vai finanšu kontu izmantošanu ES dalībvalstīs un/vai ģeogrāfiski tuvās valstīs. Šie secinājumi balstīti uz gadījumu izpēti un statistikas datiem.

291. NRA2 ietvēra detalizētu informāciju par ārvalstu juridisko personu radītajiem vēsturiskajiem riskiem, galvenokārt balstoties uz iesniegto STR datu analīzi un 2020.–2022. gadā iesaldētajiem 695,38 miljoniem EUR ārvalstu juridisko personu kontos Latvijas bankās, kuras tika likvidētas. Ņemot vērā Latvijas ekonomiskā profila un klientu bāzes izmaiņas, kā arī FATF 24. rekomendācijas grozījumus, 2024. gadā FID kopā ar TM un UR veica patstāvīgu ārvalstu juridisko personu radīto aktuālo risku attālinātu novērtējumu, balstoties uz noteiktiem kritērijiem. Novērtējumā uzmanība tika pievērsta jurisdikcijas riskiem, ārvalstu juridisko personu turētajiem noguldījumiem Latvijas banku sektorā, vienlaikus ņemot vērā arī publiski pieejamo informāciju, tostarp negatīvas publicitātes plašsaziņas līdzekļos pārbaudes, sankciju skrīningu un informāciju no FID iekšējām sistēmām. Secināts, ka “ņemot vērā to, ka šīm ārvalstīs izveidotajām juridiskajām personām ir konti Latvijas FI, tās ir pakļautas stingrai uzraudzībai NILL/TF novēršanas un apkarošanas kontekstā”, un pašreizējie ierobežojošie pasākumi kopumā ir pietiekami. Novērtējums neuzrāda padziļinātu izpratni par ģeogrāfiskajiem riskiem, kas saistīti ar ārvalstu juridiskajām personām, tomēr tika rūpīgi analizēts šo personu noguldījumu raksturs un risku mazināšanas un kontroles mehānismu efektivitāte. Savukārt ārvalstu juridiskajām personām Latvijā joprojām pieder ievērojams daudzums līdzekļu – 2023. gadā nedaudz mazāk nekā 1,4 miljardi EUR. Vairāk nekā 75 % no šiem noguldījumiem pieder ES dalībvalstu juridiskām personām – starp valstīm ar lielākajiem noguldījumiem ir kaimiņvalstu jurisdikcijas un Kipra (otrā lielākā). Valstis ārpus ES ar lielākajiem noguldījumiem ir Apvienotā Karaliste (83 %), Britu Virdžīnu salas (8 %), Apvienotie Arābu Emirāti (AAE) (5 %), Šveice (2 %) un ASV (2 %). Trešdaļa no noguldījumiem Latvijas FI bija ārvalstu finanšu sabiedrību kontos. Latvijas iestādes kopumā secināja, ka ārvalstu juridisko personu riski ir zemi, jo darījumu attiecības ar Latvijas FI lielākoties tiek uzturētas ar ES juridiskajām personām. Ekspertu komanda uzskata, ka būtu lietderīgi veikt detalizētāku novērtējumu par ārvalstu juridisko personu radītajiem atšķirīgajiem ģeogrāfiskajiem riskiem (piemēram, ārpus ES un dažādos ES jurisdikciju riska līmeņos), kā arī visaptverošāku analīzi par ārvalstu juridisko personu nozīmīgajiem ieguldījumiem un uzņēmējdarbības aktivitātēm, kurās iesaistās ārvalstu juridiskās personas, kurām ir saikne ar Latviju.

292. Latvijas iestādes trīs gadu laikā ir īstenojušas nozīmīgus pasākumus pret ārvalstu juridiskajām personām saistībā ar NILL, iesaldējot gandrīz 670 miljonus EUR, lai mazinātu vēsturiskos riskus (skatīt 6.1. tabulu).

5.1. tabula. Ārvalstu juridisko personu iesaldētie līdzekļi (milj. EUR)⁵⁵

	2020	2021	2022	Kopā
Belīza	1,64	6,51	18,4	26,55
Britu Virdžīnu salas	87,97	16,43	89,1	193,5
Kanāda	X	6,29	13,6	19,89
Kipra	37,51	21,44	14,9	73,85
Honkonga	X	2,06	5,9	7,96
Malta	10,15	X	X	10,15
Māršala Salas	5,03	5,09	23	33,12
Panama	X	7,38	7,8	15,18
Seišelas	13,04	17,61	16,3	46,95
Singapūra	X	13,96	X	13,96
AAE	40,82	2,52	X	43,34
Apvienotā Karaliste	28,27	29,93	73,4	131,6
Cita valsts	10,52	2,74	37,6	50,86
				668,91

Juridisks veidojums

293. Latvijas normatīvais regulējums neparedz Latvijas juridisko veidojumu izveidi, tomēr Latvijā var darboties ārvalstīs dibināti juridiskie veidojumi. Intervijās ar TAI tika konstatēts, ka ne vēsturiski, ne pašlaik ārvalstu juridiskie veidojumi Latvijā nav radījuši nozīmīgus NILL draudus. Ārvalstu juridiskie veidojumi tikai ierobežotā apjomā ir bijuši iesaistīti sarežģītās īpašumtiesību struktūrās, kas raksturoja Latvijas vēsturisko NILL riska profilu. Iestādes apliecināja, ka neviens ārvalstu juridiskais veidojums nav reģistrēts kā bankas konta turētājs Latvijas FI. Uzraudzības iestādes norādīja, ka Latvijas likuma subjekti ārvalstu juridiskos veidojumus klasificē kā augsta riska klientus un attiecīgi piemēro EDD procedūru.

294. Tiek uzskatīts, ka NNDP pakļautība ārvalstu juridiskajiem režīmiem Latvijā ir zema. No 2031 Latvijas iestāžu izlases ietvaros izvēlētajiem NNDP tikai septiņi norādīja, ka sniedz pakalpojumus ārvalstu juridiskajam veidojumam vai ārvalstu juridiskai personai ar juridisku struktūru īpašumtiesību vai kontroles ķēdē. Tomēr, ņemot vērā, ka pilnvarniekiem nav juridiska pienākuma deklarēt, ka tie rīkojas kā pilnvarnieki, saņemot pakalpojumus no likuma subjekta (skatīt R.25), iespējams, ka faktiskā juridisko veidojumu klientu skaita proporcija pārsniedz novērtēto. ņemot vērā zemo nozīmīguma līmeni, tiek uzskatīts, ka juridiskā pienākuma trūkuma ietekme pilnvarniekiem, kuri saņem pakalpojumus no likuma subjektiem, ir nenozīmīga.

5.2. Preventīvie pasākumi juridisko personu un veidojumu ļaunprātīgas izmantošanas novēršanai

295. Latvija ir ieviesusi virkni pasākumu, lai mazinātu juridisko personu un ārvalstu juridisko veidojumu radītos riskus. Tie paredz lielāku caurskatāmību un savlaicīgāku piekļuvi PLG informācijai, nodrošinot, ka aktuālā informācija ir publiski pieejama, izmantojot UR, bet vēsturiskā informācija – pēc atļaujas saņemšanas vai pieprasījuma. Visām TAI Latvijā ir nodrošināta tieša un netraucēta piekļuve gan aktuālajai, gan vēsturiskajai informācijai.

Iekšzemes juridiskās personas

296. Kopš 2018. gada iekšzemes juridiskajām personām Latvijā ir noteikts pienākums reģistrēt PLG informāciju UR. Kopumā 89 % reģistrēto juridisko personu ir iesniegušas attiecīgo informāciju (skatīt 5.3. pamatjautājumu). Tika veikti vairāki papildu pasākumi, lai novērstu juridisko personu ļaunprātīgu izmantošanu, galvenokārt uzlabojot UR pieejamās informācijas precizitāti

55. Tabulā norādītā līdzekļu iesaldēšana galvenokārt saistīta ar vienu likvidējamo kredītiestādi, kuras darbība tika izbeigta 2018. gada februārī.

(skatīt 5.3. pamatjautājumu). TAI un privātā sektora pārstāvji vienprātīgi norādīja, ka UR un reģistra publiskais raksturs būtiski samazina iekšzemes juridisko personu radīto risku. TAI arī atzīmēja, ka UR proaktīvā informēšana un apmācības palīdzēja tām efektīvi izprast, piekļūt un izmantot pieejamo informāciju.

297. 2017. gadā Latvijā tika paplašināti juridiskie pienākumi saistībā ar PLG informācijas apkopošanu – PLG ir noteikts pienākums atklāt juridiskajai personai savu statusu, savukārt juridiskajām personām ir pienākums apkopot un iesniegt informāciju UR. Latvija pastiprināja sodus par pienākuma ziņot UR nepildīšanu; piemēram, 2019. gadā tika paplašināta kriminālbildība par informācijas nesniegšanu vai nepatiesas informācijas sniegšanu. Latvijas sniegtie statistikas dati un gadījumu analīze apliecina, ka šie sodi tiek efektīvi piemēroti (skatīt 5.5. pamatjautājumu).

298. 2020. gada jūlijā Latvija ieviesa pienākumu likuma subjektiem ziņot par neatbilstībām starp to savāktu klienta izpētes informāciju un UR esošo informāciju. Tā mērķis ir uzlabot UR pieejamās informācijas precizitāti un nodrošināt, ka likuma subjekti turpina veikt klienta izpētes procedūras pat gadījumos, kad UR dati tiek izmantoti kā papildu informācija. Uzraudzības iestādes apliecināja, ka tiek nodrošināta neatbilstību ziņošanas uzraudzība attiecīgajos sektoros.

299. 2018. gadā Novēršanas likumā tika ieviesti grozījumi, kas aizliedza kredītiestādēm, MI, ENI, ieguldījumu sabiedrībām un ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām uzturēt darījumu attiecības ar čaulas uzņēmumiem. Pēc šo grozījumu stāšanās spēkā Latvijas Banka veica horizontālās pārbaudes, lai novērtētu atbilstību jaunajām prasībām. Latvijas iestāžu dati liecina, ka: (i) kopš 2017. gada čaulas veidojumu kredītu apgrozījums samazinājies par 99,6 %; (ii) kopš 2015. gada ārvalstu klientu ienākošie un izejošie maksājumi samazinājušies par 84 %; un (iii) kopš 2019. gada klientu skaits ar PLG ārpus ES samazinājies par 68 % salīdzinājumā ar 2023. gadu.

300. Latvijā ir noteikts juridisks pienākums reģistrēt uzrādītāja akcijas; akcijas, kas netiek reģistrētas, tiek anulētas (skatīt arī R.24).

301. VID ir nozīmīga loma iekšzemes juridisko personu riska mazināšanā (izmantojot nodokļu informāciju, identificējot aizdomīgas juridiskās adreses u. c.), un VID bažas par nodokļu riskiem ir galvenais iemesls atteikumam reģistrēt iekšzemes juridiskās personas, un šādu atteikumu skaits ir palielinājās no 50 atteikumiem 2021. gadā līdz 178 atteikumiem 2022. gadā.

302. Kopumā Latvija ir nodrošinājusi nepieciešamos resursus, lai nodrošinātu pamatinformācijas un PLG informācijas caurskatāmību. Tas ietver darbinieku skaita palielināšanu, viņu prasmju un zināšanu pilnveidošanu, attiecīgas apmācības, kā arī finansējumu, IT un citus tehniskus uzlabojumus UR uzturētās pamatinformācijas un PLG datu jomā.

Nominālo personu shēmas

303. Direktora amatu⁵⁶ var ieņemt tikai fiziskas personas; juridiskām personām nav atļauts būt par iekšzemes juridisko personu direktoriem. Normatīvais regulējums neparedz skaidru aizliegumu iecelt nominālos direktorus, kā arī nenosaka konkrētus informācijas atklāšanas pienākumus ne nominētājiem, ne pašām nominālajām personām (24.13. kritērija a) punkts). Tomēr “nominētājam”, kurš ir reģistrējis citu personu (“nominālo personu”) kā valdes locekli, joprojām ir juridisks pienākums reģistrēt sevi kā PLG, jo viņš īsteno kontroli, apstiprinot valdes locekļa iecelšanu, un šī informācija ir publiski pieejama UR. Ja persona reģistrējas kā valdes loceklis un PLG, sniedzot nepatiesu informāciju, tas kvalificējams kā noziedzīgs nodarījums. Iestādes ir pierādījušas kriminālsodu piemērošanu gadījumos, kad nominālās personas tika izmantotas, lai slēptu patiesā direktora un PLG identitāti.

304. Tādējādi, lai gan pastāv tehniska neatbilstība 24.13. kritērijam, jo nominētājam nav skaidri noteikts pienākums deklarēt sevi kā nominētāju, tas, ka nominētājam ir pienākums sevi reģistrēt kā PLG un ka

56. Latvijas tiesību aktos nav definēts termins “direktors”. Šajā ziņojumā termins “direktors” tiek lietots, lai apzīmētu juridisko personu valdes vai padomes locekļus, kuri pilda ar direktoru funkcijām pielīdzināmus pienākumus.

informācija par PLG ir publiski pieejama, nozīmē, ka tehniskajai neatbilstībai nav būtiskas ietekmes uz efektivitāti, jo prasību kombinācija, PLG informācijas publiskā pieejamība un kriminālatbildība par nepatiesu informāciju nozīmē, ka nominācijas shēmas praksē nevar likumīgi īstenot.

305. Daži uzņēmumu pakalpojumu sniedzēji (iestādes aplēš, ka ir aptuveni septiņi, kas piedāvā uzņēmumu dibināšanas pakalpojumus) var nodrošināt arī nominālo pārstāvju pakalpojumus, un šiem sniedzējiem ir jābūt reģistrētiem VID. Tomēr iestādes informēja EK, ka pašlaik Latvijā nominālo pārstāvju pakalpojumi netiek piedāvāti. Šis secinājums balstīts uz iestāžu veikto analīzi un klātienē apmeklējumiem, kas apliecina, ka ierobežotais skaits internetā atrasto sludinājumu par nominālo pārstāvju pakalpojumiem ir vēsturiski un neietilpst novērtējuma periodā. Tomēr nav ieviesta regulāra uzraudzības prakse, lai kontrolētu, kad esošie uzņēmumu pakalpojumu sniedzēji sāk un/vai pārtrauc piedāvāt nominālo pārstāvju pakalpojumus. Latvija ir ieviesusi pastiprinātas pārbaudes un sadarbību starp UR un VID paaugstināta riska situācijās, kas palīdz atklāt neoficiālas nominālo (fiktīvo) personu shēmas. Piemēram, ja tiek saņemts pieteikums par jaunas juridiskās personas reģistrāciju un kāds valdes loceklis jau iepriekš ir reģistrēts kā vairāku juridisko personu valdes loceklis vai kāda persona jau ir reģistrēta kā vairāku juridisko personu PLG, vai ja vienā fiziskā adresē ir reģistrēti vairāki uzņēmumi, šis gadījums tiek nodots izmeklēšanai.

306. Valdes locekļi var deleģēt dažus savus pienākumus / pilnvaras prokūristiem. Šādos apstākļos gan valdes loceklis, gan prokūrists tiek publiski reģistrēti reģistrā, jo šāda iecelšana ir publiska. Šo situāciju nevar uzskatīt par atbilstošu nominālo personu shēmas definīcijai, kā aprakstīts FATF terminu skaidrojumā (skatīt patieso labuma guvēju vadlīniju 135. punktu). Tomēr, ja šāds veidojums konkrētajos apstākļos tomēr ietilpst darbības jomā, informācijas atklāšanas prasības atbilst 24.13. kritērija a) punktam.

Ārvalstu juridiskās personas

307. Latvijā ir ieviestas reģistrācijas prasības ārvalstu juridiskajām personām, kurām ir visciešākā saikne ar Latviju. 2023. gada beigās UR un VID dažādos statusos bija reģistrētas 735 ārvalstu juridiskās personas: (i) 444 filiāles; (ii) 160 pārstāvniecības; (iii) 131 pastāvīgā pārstāvniecība. Turklāt UR uzskata ārvalstu juridiskās personas par vietējo juridisko personu īpašniekiem, tostarp kā vietējo kapitālsabiedrību vienīgos akcionārus (3627 identificētas ārvalstu juridiskās personas), kā arī kā mātesuzņēmumus vai struktūras, ar kuru starpniecību vietējo juridisko personu PLG īsteno kontroli (5734 identificētas ārvalstu juridiskās personas).

308. Latvijā ir izveidots kontu reģistrs, kas ietver informāciju par visiem klientiem, tostarp ārvalstu juridiskajām personām, kurām ir atvērts pieprasījuma noguldījuma, maksājumu vai ieguldījumu konts Latvijas kredītiestādēs, krājaizdevu sabiedrībās vai maksājumu pakalpojumu sniedzējos. Šīs informācijas ietvaros tiek reģistrēti PLG. To izmanto arī, lai papildus UR informācijai piekļūtu informācijai par PLG.

309. Laikā no 2020. gada līdz 2022. gadam Latvijas iestādes iesaldēja 680 miljonus EUR, kas piederēja ārvalstu juridiskajām personām, kurām bija konti Latvijas FI (skatīt arī 6.1. tabulu un IO.8). Latvijas iestādes apliecināja, ka izmanto starptautisko sadarbību, lai iegūtu informāciju no ārvalstu iestādēm par ārvalstu juridiskajām personām, kā arī izmanto publiski pieejamos ārvalstu reģistru datus. Tāpat iestādes demonstrēja, ka spēj identificēt ārvalstu juridisko personu PLG, ja nav nodrošināta starptautiska sadarbība, piemēram, izmantojot klienta izpētes informāciju, finanšu plūsmu un darījumu datu analīzi, kā arī citas metodes.

310. Latvijas Banka īstenoja proaktīvus pasākumus, lai mazinātu ārvalstu juridisko personu riskus, tostarp, ieviešot pārskatu sniegšanas prasības iekšzemes juridiskajām personām un identificējot risku, ka privātpersonas varētu izmantot ārvalstu juridiskās personas, lai apietu šīs prasības un piekļūtu Latvijas finanšu sistēmai. To apliecināja arī bijusī uzraudzības iestāde FKTK, kas veica virkni mērķtiecīgu un visaptverošu pārbažu attiecībā uz kredītiestāžu veiktajām EDD procedūrām attiecībā uz juridiskām personām. Plašāka informācija ir sniegta IO.3.

311. Iestādes nespēj precīzi noteikt ārvalstu juridisko personu klientu skaitu Latvijas NNDP, tomēr klātienē apmeklējumu laikā aptaujātie NNDP ziņoja, ka šādu klientu skaits ir ļoti neliels.

5.3. Juridiskās personas: Savlaicīga piekļuve atbilstoši, precīzai un aktuālai pamatinformācijai un informācijai par patiesajiem labuma guvējiem

Reģistra pieeja

312. Latvijas iestādes lielākajā daļā gadījumu spēj iegūt atbilstošu, precīzu un aktuālu informāciju par iekšzemes juridiskajām personām, izmantojot UR un papildus informāciju no FI un NNDP. Latvijas iestādes ir demonstrējušas, izmantojot vairākus gadījumu izpēti piemērus, kā kompetentās iestādes izmanto UR pieejamo informāciju, lai izmeklētu NILL gadījumus, kuros iesaistītas Latvijas juridiskās personas. Tas ietver visu UR datu analīzi, lai identificētu jebkādas saiknes starp uzņēmumiem vai personām, vai adresēm, kas saistītas ar identificētajiem uzņēmumiem.

313. Visām juridiskajām personām ir jāiesniedz UR pamatinformācija un PLG informācija. Lielākā daļa šo pienākumu izpilda – 89 % juridisko personu ir iesniegušas informāciju par PLG. Informācijas neiesniegšanas gadījumi galvenokārt attiecas uz juridiskajām personām, kas izveidotas pirms šī pienākuma stāšanās spēkā vai kas kopš 2021. gada nav veikušas izmaiņas savā īpašumtiesību vai pārstāvības informācijā, tāpēc tām nav juridiska pienākuma iesniegt informāciju. 2023. gada beigās nedaudz vairāk nekā 11 % juridisko personu (vairāk nekā 18 000) nebija iesniegušas PLG informāciju. Visaugstākā riska juridisko personu – SIA un AS – pieteikumu iesniegšanas līmenis ir attiecīgi 99,87 % un 99,56 %. Akcionāru informācijas iesniegšanas termiņš AS publicēšanai komercreģistrā bija 2024. gada 30. septembris. Saskaņā ar 2024. gada 5. novembra datiem 84,4 % (748 uzņēmumi) no AS ir iesniegušas informāciju par akcionāriem UR. UR ir nosūtījis atgādinājuma paziņojumus atlikušajām 138 AS. Asociāciju vidū informācijas iesniegšanas līmenis ir īpaši zems – 15 912 asociācijas nav iesniegušas nekādu PLG informāciju. Papildus 5238 asociācijas ir iesniegušas pieteikumus, apgalvojot, ka nav fiziskas personas, kas atbilst PLG definīcijai. Statistiskā analīze rāda, ka no 16 763 juridiskajām personām, kas klātienē vizīti laikā nebija iesniegušas PLG informāciju, 62 % bija Latvijas bankas konts. No atlikušajām 6436 juridiskajām personām, kuras nav iesniegušas nekādu informāciju un kurām nav Latvijas bankas konta, 98 % ir identificētas kā pēc būtības neaktīvas – tās nav iesniegušas deklarācijas VID kopš 2021. gada un atbilst kritērijiem vienkāršās likvidācijas piemērošanai. Pārējās aptuveni 100 juridiskās personas iesniedz VID gada deklarācijas, kurās norāda, ka tām nav vai gandrīz nav gada apgrozījuma. Informācijas neiesniegšana UR juridiskajām personām, kurām ir Latvijas bankas konts, netiek uzskatīta par būtisku trūkumu, ņemot vērā klienta izpēti informācijas pieejamību, kā arī to, ka gandrīz visos gadījumos trīs juridisko personu veidiem PLG vai nu sakrīt ar valdes locekļiem, un šī informācija jau ir publiski pieejama UR, vai arī attiecīgajām juridiskajām personām PLG nav, ņemot vērā šo uzņēmumu kontroles izklaidētību. Informācijas trūkums par aptuveni 6436 juridiskajām personām, kuras nav iesniegušas informāciju un kurām nav Latvijas bankas konta, tiek uzskatīts par nenozīmīgu trūkumu, ņemot vērā šo juridisko personu veidu zemo NILL risku, vispārējo zemo NVO reitingu Latvijā attiecībā uz TF⁵⁷ un pierādīto šo juridisko personu saimnieciskās darbības neesamību.

314. Latvijā SIA ir identificētas kā uzņēmumi ar visaugstāko NILL risku. Tiek lēsts, ka ziņošanas prasību ievērošanas līmenis ir 99,87 %, bet 1627 juridiskās personas ir paziņojušas, ka nevar identificēt PLG.⁵⁸ UR norādīja, ka gadījumos, kad juridiskā persona apstiprina, ka tā nevar identificēt savu PLG, UR pārbauda šo racionālo apsvērumu, lai pārliecinātos, ka PLG nav, piemēram, juridiskās personas atšķirīgo lēmumu pieņemšanas un akciju īpašumtiesību sadalījuma dēļ. Šī informācija tiek nodota arī attiecīgajām TAI. Juridiskās personas augstākā vadošā amatpersona, kas īsteno kontroli, tiek vienmēr identificēta.

315. Novērtējuma periodā jaunu juridisko personu dibināšanas pieteikumu skaits kopumā saglabājās stabils – vidēji aptuveni 16 000 pieteikumu gadā. 2022. un 2023. gadā ir palielinājies atteikumu skaits attiecībā uz jaunu juridisko personu dibināšanu, lai gan tie joprojām veido tikai aptuveni 1 % no visiem pieteikumiem. Savukārt atteikumu skaits saistībā ar izmaiņām esošajā informācijā bija ievērojami lielāks –

57. Iestādes sniedza sadalījumu par nelielo NVO skaitu, kuras tika uzskatītas par paaugstināta TF riska juridiskajām personām; no tām tikai piecām nebija deklarēta PLG informācija.

58. Šajā kontekstā ar īpašumtiesībām saistīti dati.

vidēji ap 5 % periodā no 2017. gada līdz 2023. gadam, lai gan tas pakāpeniski samazinājās un 2023. gadā sasniedza 3,7 %.

316. UR iesniegtajai informācijai tiek piemērotas plašas pārbaudes, kas efektīvi nodrošina, ka reģistrā atspoguļota precīza informācija. Aptuveni trešdaļā gadījumu UR ir atlikusi informācijas reģistrāciju, un vidēji ap 20 % gadījumu ir atlikusi izmaiņas esošajā informācijā, parasti nepilnīgas informācijas vai nodevu nemaksāšanas dēļ. Katru gadu UR veic pētījumus, balstoties uz izlases metodi, lai izprastu atteikumu un atlikšanas iemeslus. Secināms, ka kopš 2018. gada UR atteikumi lielākoties ir bijuši saistīti ar PLG informācijas trūkumu, tostarp īpašumtiesību un kontroles veida neiesniegšanu. Lielākoties atteikumi jaunu juridisko personu dibināšanai ir saistīti ar VID konstatētajiem nodokļu riskiem. Tomēr ir bijuši gadījumi, kad atteikumu pamatā bija nepilnīga vai nepietiekami pamatota PLG informācija. Pārbaudes ietver arī valsts notāra veikto īpašumtiesību struktūras pārbaudi, nepieciešamības gadījumā izmantojot ārvalstu PLG datubāzes un pieprasot papildu dokumentus. Katru reizi, mainoties sankciju sarakstiem vai iesniedzot jaunu informāciju, UR veic sankciju pārbaudi gan visai pašlaik rīcībā esošajai informācijai, gan visai no jauna iesniegtajai informācijai tās iesniegšanas brīdī. Paredzams, ka 2025. gada jūnijā tiks ieviests automatizēts digitālais risinājums, kas nodrošinās nepārtrauktu reāllaika pārbaudi. Turklāt iekšzemes PLG (t. I. dibinātāji un valdes locekļi) tiek pārbaudīti attiecībā uz noziedzīgiem nodarījumiem un tiesību atņemšanu, izmantojot tiesībsardzības iestāžu sodāmības datubāzes. Līdzīgas pārbaudes, kas attiecināmas uz sodāmību, netiek veiktas ārvalstu PLG gadījumos. Lai gan nav izveidots mehānisms, kas uzraudzītu, cik ātri juridiskās personas vai struktūras pēc izmaiņām iesniedz nepieciešamo informāciju UR, iestādes balstās uz neatbilstību ziņošanas sistēmu, kas līdz šim nav signalizējusi par kavējumiem PLG informācijas iesniegšanā. Veiktās pārbažu aktivitātes, kā arī regulāra atteikumu, kavējumu un neatbilstību analīze (skatīt turpmāk) ļauj secināt, ka reģistrā iekļautā informācija ir pietiekami precīza. Plašāka informācija par pārskatu sniegšanas atbilstību un savlaicīgumu ir sniegta tehniskās atbilstības pielikuma R.24 un R.25 iedaļās.

317. Lai gan, salīdzinot ar pārskata perioda sākumu, ir ievērojami uzlabojies vispārējais process, kā savlaicīgi iegūt un piekļūt atbilstoši, precīzai un aktuālai informācijai par PLG, iestādes konstatē, ka joprojām pastāv problēmas, pārbaudot šo informāciju, jo īpaši attiecībā uz uzņēmumiem ar sarežģītu īpašumtiesību struktūru vai uzņēmumiem, kas reģistrēti jurisdikcijās ar atšķirīgiem normatīvajiem standartiem. Iestādes demonstrēja, kā UR izvērtē un reģistrē informāciju par sarežģītām starptautiskām īpašumtiesību struktūrām, lai identificētu juridisko personu PLG.

Ārvalstu juridiskās personas

318. Kā minēts iepriekš, ārvalstu juridiskajām personām, kas veic ar nodokli apliekamu darbību Latvijā, ir pienākums reģistrēt savas filiāles vai pārstāvniecības UR vai VID. Uzņēmējdarbību bez reģistrācijas uzrauga VID, un par to piemēro administratīvus sodus. Laikā no 2021. gada marta līdz 2023. gada 13. februārim no reģistra tika izslēgtas (dzēstas) 1323 filiāles un pārstāvniecības, kas nebija norādījušas informāciju par PLG. Līdz 2023. gada 14. februārim 99 % filiāļu un pārstāvniecību (kopā 561 no 568) bija veiksmīgi reģistrējušas informāciju par PLG, bet atlikušais 1 % bija administratīvajā procesā.

Nominālie akcionāri un direktori

319. Nominālajiem direktoriem un akcionāriem nav noteiktu prasību atklāt savu statusu, reģistrēties vai iegūt licenci, izņemot reģistrācijas pienākumus, kas attiecas uz uzņēmumu pakalpojumu sniedzējiem un kas var netieši skart dažus nominālo pakalpojumu sniedzējus. Tomēr šis pakalpojums nav skaidri identificēts reģistrācijas procesā. Tādējādi nav skaidru juridisku prasību, ka informāciju par nominālajām personām ir jānorāda UR vai citos attiecīgos reģistros. Vienlaikus KL nosaka, ka PLG nedeklarēšana ir krimināli sodāms nodarījums. Ieviestās pastiprinātās pārbaudes un sadarbība starp UR un VID noteiktos paaugstināta riska scenārijos, kā arī likuma subjektu īstenoto klienta izpētes procedūru piemērošana kalpo kā papildu līdzekļi nominālo personu shēmu identificēšanai praksē un piekļuvei šādai informācijai. Plašāka informācija par riska mazināšanas pasākumiem un to nozīmīgumu atrodama 5.2. iedaļā.

Uzrādītāja akcijas

320. 2022. gada jūnijā Komerclikumā tika veikti grozījumi, lai aizliegtu jaunas uzrādītāja akciju emisijas un noteiktu pienākumu līdz 2023. gada jūlijam dematerializēt un reģistrēt esošās uzrādītāja akcijas centrālajā vērtspapīru depozitārijā. Līdz noteiktajam termiņam neregistrētās akcijas zaudē juridisko spēku. Skatīt arī R.24.

FI un NNDP rīcībā esošā informācija

321. Latvijas iestādēm ir piekļuve likuma subjektu rīcībā esošajai informācijai, un parasti tās iegūšana aizņem no trim līdz septiņām darba dienām, tomēr informācijas izpaušanas termiņu var juridiski noteikt pieprasošā TAI. TAI norādīja, ka visos gadījumos, kuros iesaistītas Latvijas juridiskās personas, tās izmantos UR, lai iegūtu informāciju par PLG, taču nepieciešamības gadījumā var pieprasīt informāciju arī no FI, galvenokārt bankām, un retāk – no NNDP.

322. Uzraudzības iestāžu konstatētās nepilnības visbiežāk ir saistītas ar nepietiekamu faktisko īpašnieku pārbaudes dokumentēšanu, nevis ar to neidentificēšanu. Novērtējuma periodā būtisku PLG kļūdu skaits ir samazinājies. Likuma subjekti kā būtisku faktoru, kas palielinājis to uzmanību PLG informācijas identificēšanai, ņemot vērā Latvijas riskus un kontekstu, minēja ES sankciju pret Krieviju noteikšanu. TAI norādīja, ka arī gadījumos, kad konstatēta noziedzīga darbība saistībā ar pakalpojumu sniegšanu iekšzemes vai ārvalstu juridiskām personām, kuras apkalpo Latvijas likuma subjekti, Latvijas FI un NNDP rīcībā esošā klienta izpētes informācija ir pietiekami precīza.

323. Kā izklāstīts 5.2. pamatjautājumā, ir īstenoti vairāki pasākumi, lai nodrošinātu gan UR, gan likuma subjektu rīcībā esošās informācijas precizitāti. Šo divu individuālo pieeju efektivitāti papildina obligāta ziņošana par neatbilstībām, ko veic likuma subjekti, kuriem no 2020. gada jūlija par neatbilstībām jāziņo UR ne vēlāk kā trīs darba dienu laikā pēc neatbilstības konstatēšanas. Laikā no 2020. gada jūlija līdz 2023. gada decembrim UR saņēma 1641 neatbilstības ziņojumus. Nav skaidrs, vai UR datubāzē esošā informācija tiek salīdzināta ar informāciju Kontu reģistrā. 6.2. tabulā ir apkopotas darbības, kas veiktas pēc šo ziņojumu saņemšanas. Vairāk nekā 90 % neatbilstības ziņojumu iesniedza kredītiestādes, savukārt NNDP iesniedza tikai 13 ziņojumus.

5.2. tabula. Neatbilstības ziņojumi, kas reģistram iesniegti periodā no 2020. gada līdz 2023. gadam: turpmāka rīcība

Kopējais neatbilstības ziņojumu skaits: 1641			
Neatbilstība nav konstatēta: 35			
Ziņojumi Valsts policijai: 1606	Analizējamie ziņojumi	Departamentu pārbaudes	296
		Kopīgas departamentu pārbaudes	50
		Uzsākts kriminālprocess	560
		Pievienots jau izmeklēšanā esošam kriminālprocesam	16
	Atteikums uzsākt kriminālvajāšanu	Atteikums uzsākt kriminālprocesu	399
		Izbeigts kriminālprocess	115
		Nav pamata uzskatīt, ka PLG informācija ir nepatiesa, un attiecīgie brīdinājumi reģistrā vēlāk tika dzēsti	165
	Ziņojumi, kuru rezultātā uzsākta kriminālvajāšana	Lietā nodota LRP kriminālprocesa uzsākšanai	7
		Notiekošās tiesvedības	6

Juridisko personu rīcībā esošā informācija

324. Juridiskajām personām ir pienākums uzturēt savu reģistrēto akcionāru reģistru (saskaņā ar Komerclikumu) un regulāri atjaunināt informāciju par PLG (Novēršanas likuma 18.¹ panta ceturtā daļa, skatīt R.24). Latvijas TAI ir nepieciešamās pilnvaras šīs informācijas pieprasīšanai un tās izmantošanai pēc nepieciešamības. Regulāri uzraudzības mehānismi, piemēram, pārbaudes fiziskajās telpās, nav ieviesti, taču, kā minēts iepriekš, PLG informācijas precizitāti nodrošina obligātā ziņošana UR, likuma subjektu neatbilstību ziņojumi un UR veiktās pārbaudes, kā minēts iepriekš.

5.4. Juridiskie veidojumi: Savlaicīga piekļuve atbilstoši, precīzai un aktuālai pamatinformācijai un informācijai par patiesajiem labuma guvējiem⁵⁹

325. Latvijā nav atļauts veidot vietējos juridiskos veidojumus. Tomēr ārvalstu trastu pilnvarnieki var darboties Latvijā un veidot darījumu attiecības ar FI un NNDP.

326. No 2024. gada 2. janvāra ārvalstu juridiskajiem veidojumiem, kas izveidoti valstīs ārpus ES, 14 dienu laikā ir jāreģistrējas UR. Šis pienākums attiecas uz: (i) pilnvarnieku, kas ir fiziska persona, kura ir Latvijas rezidents; (ii) pilnvarnieku, kas ir Latvijā reģistrēta juridiska persona; (iii) pilnvarnieku, kas ir fiziska persona, kura dzīvo ārpus ES un plāno uzsākt darījuma attiecības vai iegādāties nekustamo īpašumu Latvijā; un (iv) pilnvarnieku, kas ir juridiska persona, kura ir reģistrēta ārpus ES un plāno uzsākt darījuma attiecības vai iegādāties nekustamo īpašumu Latvijā.

327. Līdz brīdim, kad notika klātienēs vizīte, UR nebija reģistrēti ārpus ES esoši trasti. Tāpat UR nav reģistrēti uzņēmumi, kuru akcionāri ir juridiski veidojumi. Tas atbilst Latvijas ierobežotajai saskarei ar riskiem, kas saistīti ar ārpus ES esošajiem juridiskajiem veidojumiem. Šādu secinājumu neapstiprina neviena konstatētā darījumu saistība starp Latvijas FI un ārvalstu juridiskajiem veidojumiem, un tikai neliels skaits (kopumā septiņi) klientu / PLG ir NNDP juridiskie veidojumi. Tomēr, kā norādīts iepriekš, fakts, ka fiziskām personām, kas darbojas kā pilnvarnieki, nav skaidra juridiska pienākuma paziņot šo informāciju likuma subjektiem, var potenciāli apgrūtināt neprofesionālo pilnvarnieku identificēšanu. To zināmā mērā var novērst, veicot pienācīgu klienta izpēti.

5.5. Sodu efektivitāte, samērīgums un preventīvais raksturs

328. Latvija, sniedzot statistikas datus, ir apliecinājusi, ka fiziskām personām tiek piemērotas sankcijas par pamatinformācijas un PLG informācijas prasību neievērošanu. No 2019. gada līdz 2023. gadam pret fiziskām personām tika izvirzītas 182 apsūdzības par pamatinformācijas un PLG informācijas ziņošanas prasību neievērošanu. Kopumā 12 gadījumos tika piemēroti naudas sodi par kopējo summu 30 560 EUR, tika izdoti 115 sabiedriskā darba rīkojumi ar kopējo apjomu 12 547 stundas, un 16 personām tika piespriesti brīvības atņemšanas sodi ar kopējo termiņu 24 mēneši (skatīt 6.3. tabulu). Novērtējuma periodā ar prokurora kriminālprocesuālajiem rīkojumiem notiesājoši spriedumi tika pasludināti 106 lietās, piemērojot naudas sodus kopumā 27 120 EUR apmērā (vidēji nedaudz vairāk nekā 2500 EUR par katru sodu) un 11 000 sabiedriskā darba stundas. Dienesta rīkojumi, ņemot vērā noteikumu neievērošanas raksturu, tiek vērtēti kā samērīgi un preventīvi, iespējams, pat efektīvāki par naudas sodiem. Turklāt no 62 lietām, kas līdz 2023. gada beigām bija nonākušas pirmās instances tiesā, 36 lietās⁶⁰ tika piemēroti sodi, sabiedriskā darba rīkojumi vai brīvības atņemšanas sodi, kā rezultātā tika piemēroti naudas sodi vidēji 1720 EUR apmērā, sabiedriskā darba rīkojumi vidēji nedaudz mazāk nekā 80 stundas katrā lietā un brīvības atņemšanas sodi vidēji divu mēnešu apmērā katrā lietā. Vienā lietā, kurā par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā tika atzīta persona, kura darbojās PLG vārdā, tika piespriests trīs gadu un sešu mēnešu cietumsods.⁶¹ Iepriekš

59. Skatīt R.25 metodoloģiju saistībā ar informāciju par faktisko īpašumtiesību subjektiem, kas darbojas kā juridiski veidojumi.

60. Pārējās 26 lietas vēl nebija pabeigtas pārbaudes veikšanas brīdī.

61. Galīgais sods – nosacīts brīvības atņemšanas sods uz četriem gadiem ar četrus gadu pārbaudes laiku.

minētie pasākumi tiek uzskatīti par samērīgiem un preventīviem attiecībā uz šajos gadījumos konstatēto neatbilstību veidu.

329. Lai gan daži juridisko personu veidi nav iesnieguši PLG informāciju (skatīt 5.2. pamatjautājumu), šo juridisko personu pienākums iesniegt informāciju, kas pastāvēja pirms ziņošanas prasību stāšanās spēkā 2018. gadā, attiecas tikai uz gadījumiem, kad mainās īpašumtiesības (dalība), pārstāvības dati vai PLG, nevis uz to, lai iesniegtu informāciju līdz noteiktam datumam vai kā daļu no gada deklarācijas.⁶² Tādēļ nav iespējams secināt, vai šīs struktūras ievēro PLG ziņošanas prasības. Ņemot vērā to, ka šīs juridiskās struktūras rada tikai nelielu risku, līdz šim neveiktā rīcība pret tām tiek uzskatīta par nenozīmīgu trūkumu. Tomēr iestādēm būtu jāturpina prioritārā kārtā vērsties pret šīm struktūrām tagad, kad tiesvedība pret paaugstināta riska juridiskajām personām ir pabeigta un šīs grupas kopumā atbilst informācijas atklāšanas un ziņošanas prasībām.

5.3. tabula. Fizisku personu kriminālizmeklēšanas rezultāti saistībā ar informācijas nesniegšanu un nepatiesas informācijas sniegšanu

	2019	2020	2021	2022	2023
Sankcija – naudas sodu skaits	3	-	3	2	4
Sankcija – naudas sodu apmērs EUR	5590	-	9500	5500	9970
Sankcija – sabiedriskā darba rīkojums (stundas)	1540 (15 gadījumi)	1380 (17 gadījumi)	2750 (28 gadījumi)	4247 (33 gadījumi)	2630 (22 gadījumi)
Sankcija – brīvības atņemšana	4	2	4	-	6
Sankcija – brīvības atņemšanas laiks	2 mēneši un 60 dienas	4 mēneši	8 mēneši	-	16 mēneši

330. Latvija norādīja, ka pēc PLG ziņošanas prasību stāšanās spēkā liels skaits uzņēmumu ir izslēgti no reģistra(-iem). Uzņēmumu likvidācija var notikt saimnieciskās bezdarbības dēļ, pamatojoties uz nodokļu iestādes lēmumu, PLG informācijas neziņošanu vai neiesniegšanu. Iestādes uzsvera, ka iepriekš minētais galvenokārt attiecas uz neaktīviem uzņēmumiem, nevis uz tiem, kas ir aktīvi, bet atsakās izpildīt prasības. Tiek uzskatīts, ka šādās situācijās likvidācija ir samērīgs līdzeklis neatbilstības novēršanai. Kopējais neatbilstību skaits pakāpeniski samazinās, jo jaunām juridiskajām personām neatkarīgi no to veida ir pienākums sniegt PLG informāciju tās izveides brīdī, tādējādi samazinot neatbilstību iespējamību.

5.1. attēls. Likvidējamo uzņēmumu skaits

331. Latvija apliecināja, ka uzraudzības iestādes ir konstatējušas trūkumus gan pamatinformācijas, gan PLG informācijas jomā visos FI un NNDP sektoros. Uzraudzības iestādes parasti piemēro sankcijas par kumulatīviem NILL/TF novēršanas pārkāpumiem, ja juridisko personu un PLG identifikācija un pārbaude

62. Novēršanas likuma 18.² panta otrā daļa.

tiek ietverta plašākās NILL/TF novēršanas pārbaudēs. Banku nozarē kopš 2019. gada ir novērojams samazinājums atklāto pārkāpumu būtiskumā un arī klātienēs pārbaudžu skaitā. Piemēram, 2019. gadā deviņās klātienēs pārbaudēs tika konstatēti pieci nopietni pārkāpumi, savukārt 2022. un 2023. gadā nopietni pārkāpumi netika konstatēti. Banku sektora pārstāvju klātienēs intervijas apliecina arī augstu klientu izpēti un PLG ziņošanas prasību ievērošanas līmeni. Šī tendence NNDP sektorā ir nevienmērīga, piemēram, grāmatvežu jomā no 1277 klātienēs pārbaudēm 2018.–2020. gadā netika konstatēti trūkumi saistībā ar pamatinformāciju vai PLG informāciju, savukārt 2021.–2023. gadā no 970 pārbaudēm tika atklāta 61 nepilnība. Līdzīgas tendences apliecina arī statistika par nekustamā īpašuma aģentiem un juridisko pakalpojumu sniedzējiem.

6. nodaļa. Finanšu izlūkošanas informācija

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 6. efektivitātes rādītājs (IO.6). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.29–32, kā arī R.1, R.2, R.4, R.8, R.9, R.15, R.34 un R.40 elementi.

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- (a) Latvija kopš iepriekšējā novērtējuma Finanšu izlūkošanas dienestā (FID) ir īstenojusi būtiskas reformas. FID ir saņēmis ievērojamu finanšu, cilvēkresursu un informācijas tehnoloģiju resursu pieaugumu, kurus tas efektīvi izmanto, lai novērstu un mazinātu valsts NILL/TF riskus. Latvijas FID ir piedzīvojis būtisku pārveidi, kļūstot par ļoti efektīvu institūciju.
- (b) FID un citas kompetentās iestādes regulāri pieklūst plašam ziņojumu, datu un citas atbilstošas, precīzas un aktuālas informācijas klāstam. Tas ietver augstas kvalitātes aizdomīgu darījumu ziņojumus, sliekšņa deklarācijas un skaidras naudas deklarācijas. Šie dati tiek plaši izmantoti gan stratēģiskajā, gan operatīvajā analīzē.
- (c) FID sagatavo un izplata augstas kvalitātes finanšu izlūkošanas informāciju, par ko liecina sekmīga NILL kriminālprocesu uzsākšana un datu izmantošana izmeklēšanā. FID ir spēcīga stratēģiskās analīzes funkcija, kas identificē un analizē NILL/TF riskus, uzlabo ziņošanas kvalitāti, kā arī sniedz ieteikumus riska mazināšanas pasākumiem.
- (d) Stratēģiskās un operatīvās analīzes produkti tiek sagatavoti gan proaktīvi, gan pēc pieprasījuma. Kompetento iestāžu finanšu informācijas un izlūkdatu izmantošana Latvijā ir plaša un veido būtisku daļu no izmeklēšanas un kriminālvajāšanas procesa. Tomēr būtu lietderīgi, ka dažas tiesībsardzības iestādes turpmāk pastiprināti izmantotu FID izstrādātos stratēģiskās analīzes materiālus, lai proaktīvi vērstos pret konkrētiem noziedzīgiem nodarījumiem atbilstoši jaunajam riska profilam, piemēram, noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā.
- (e) Iestādes sadarbojas un apmainās ar informāciju un finanšu izlūkošanas datiem, izmantojot drošus kanālus un mehānismus. FID sadarbojas un proaktīvi iesaistās informācijas apmaiņā ar attiecīgajām tiesībsardzības iestādēm, izmantojot sadarbības koordinācijas grupas sarežģītu lietu risināšanai.

Būtiskākās rekomendācijas

N/A

Citas rekomendācijas

- (a) Tiesībsardzības iestādēm būtu maksimāli jāizmanto nesen ieviestais *Black-Box* mehānisms, lai atbalstītu izmeklēšanas, kas saistītas ar Latvijas otro riska profilu.
- (b) VID būtu jāpalielina FID taktiskās un operatīvās analīzes produktu izmantošana, jo īpaši attiecībā uz profesionālās NILL lietām, kas saistītas ar noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā.

- (c) FID būtu jānodrošina, ka tā analītisko produktu kvalitāte un padziļinātība turpina attīstīties, ņemot vērā valsts riska profila attīstību.

Kopējie secinājumi par IO.6

Latvijas iestādes regulāri pieklūst finanšu izlūkošanas informācijai un ar to saistītajiem datiem un tos efektīvi izmanto NILL un ar tiem saistīto predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanā. Finanšu izlūkošanas informācijas izmantošana TF lietās ir ierobežotāka, tomēr tas atspoguļo Latvijas zemo TF risku, nevis spēju trūkumu. Iestādes ir demonstrējušas spēju nepieciešamības gadījumā izmantot finanšu izlūkošanas informāciju TF lietās.

Kompetentās iestādes gūst labumu no labi izveidotiem un drošiem sadarbības mehānismiem, tostarp inovatīvām platformām, piemēram, SKG un OpCEN. Šie mehānismi nodrošina regulāru un efektīvu finanšu izlūkošanas informācijas apmaiņu, atbalstot gan operatīvo, gan stratēģisko lietu attīstību. Iestādes arī patstāvīgi izstrādā un izmanto finanšu izlūkošanas informāciju, lai gan dažām iestādēm šādu instrumentu integrēšana izmeklēšanas un uzraudzības procesos vēl vairāk uzlabotu efektivitāti. Minētie nepieciešamie uzlabojumi uzskatāmi par nebūtiskiem to apjoma ziņā.

FID kopš iepriekšējā novērtējuma ir piedzīvojis būtisku reformu. Ar papildinātiem cilvēkresursiem, finanšu resursiem un tehnoloģiskajām iespējām FID tagad darbojas kā ļoti efektīva institūcija. Tas ieņem centrālo lomu Latvijas NILL/TF sistēmā gan operacionālā, gan stratēģiskā līmenī, vada nacionālo koordināciju, nodrošina NRA procesu, kā arī sniedz tehnisko apmācību, atgriezenisko saiti un stratēģiskos ieteikumus.

Latvijai IO.6 ietvaros piešķirts augsts efektivitātes līmenis.

6.1. Savlaicīga piekļuve atbilstoši, precīzai un aktuālai informācijai

332. FID un TAI ir pieejams plašs informācijas avotu klāsts, lai veiktu uzticamas, riskos balstītas un praktiskas analīzes, kas palīdz identificēt un veicināt NILL, TF un saistīto predikatīvo noziedzīgo nodarījumu apkarošanu.

6.1.1. FID

333. FID ir plaša un tieša (kā arī tūlītēja) piekļuve dažādiem pārskatiem un datu avotiem, tai skaitā valsts kontu reģistram, UR (ieskaitot PLG informāciju), pārrobežu skaidras naudas deklarāciju datiem un nodokļu informācijas datubāzēm par fiziskām un juridiskām personām. Tāpat FID ir tieša piekļuve krimināltiesību datubāzēm, tostarp tiesu informācijai (nolēmumi un notiesājošie spriedumi), policijas datiem (meklējamās un pazudušās personas, ziņojumi par noziedzīgiem nodarījumiem), kā arī muitas un robežkontroles informācijai (robežšķērsošana, skaidras naudas deklarācijas). Informācija no datubāzēm, kurām nav tiesas piekļuves, tiek saņemta pēc pieprasījuma, un praksē gan valsts, gan privātā sektora iestādes reaģē savlaicīgi, bieži vien dažu stundu laikā.

334. Pieejamie dati kopumā ir precīzi un aktuāli. Kā norādīts IO.3 un IO.4, FI iesniegtie STR lielākoties atbilst noteiktajiem standartiem savlaicīguma, apjoma un kvalitātes ziņā. Tomēr atsevišķās NNDP sektora daļās (īpaši juristu un citu juridisko profesiju jomā) joprojām ir nepieciešami uzlabojumi (skatīt IO.4 par ziņošanas pienākumiem un brīdinājumiem NILL/TF novēršanas jomā).⁶³ STR kvalitāte un atbilstība ir bijusi

63. Kopumā NNDP iesniegto STR skaits nav proporcionāls NNDP sektora apmēram un risku pakāpei, kā noteikts NRA (skatīt arī 4. nodaļu IO.4). Šī neatbilstība varētu ietekmēt FID pieejamās informācijas apjomu un tās izmantošanas iespējas. Tomēr FID šo ietekmi lielā mērā kompensē, veicot papildu stratēģisko analīzi un izmantojot plašu informācijas avotu klāstu izlūkdatu iegūšanai. FID arī sadarbojas ar likuma subjektiem, lai uzlabotu ziņojumu kvalitāti. Tas izplata visaptverošas ziņošanas

nozarei specifisku vadlīniju prioritāte, un FID ir īstenojis plašus informatīvos pasākumus un apmācības FI un NNDP pārstāvjiem, lai uzlabotu STR kvalitāti un mazinātu nepamatotu ziņošanu.

335. FID analītiķi savā darbā izmanto plašu datu un informācijas klāstu, kas iegūts no dažādiem avotiem (finanšu un citiem), lai attīstītu un pilnveidotu savu darbību. Informācija tiek apstrādāta, izmantojot mūsdienīgus IT risinājumus, kas nodrošina precīzu un kvalitatīvu analītisko rezultātu izstrādi. Tas ietver tiešsaistes un tiešo piekļuvi 16 publiskajiem un privātajiem resursiem ar vairāk nekā 120 apakšsistēmu datu kopām. Piemēram, FID ir tieša piekļuve VID datubāzei, kas ietver 31 apakšsistēmu, tostarp nodokļu deklarācijas, PVN darījumu partneru informāciju, uzņēmumu ienākuma nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa datus, informāciju par darbiniekiem, nodokļu maksātāju statusu un dokumentāciju, muitas deklarācijas u. c.⁶⁴

336. FID, izmantojot dažādus informācijas avotus, iegūst izlūkdatus, kas rezultējas sarežģītu izmeklēšanas lietu uzsākšanā. Vienā no gadījumiem nodokļu dati tika izmantoti, lai apstiprinātu aizdomas, kas izrietēja no STR, kas saistīti ar nodokļu pārkāpumiem, un attiecīgā informācija tika veiksmīgi nodota nodokļu un tiesībsardzības iestādēm.

337. Kopš iepriekšējā MER ziņošanas sistēma par aizdomīgiem darījumiem ir būtiski pārskatīta un pilnveidota.⁶⁵ 2021. gada oktobrī Latvijā tika ieviesta jauna ziņošanas sistēma (goAML), kas aizstāja iepriekšējo lietu pārvaldības, analīzes un elektroniskās ziņošanas platformu. Pārskatītā sistēma nodrošina ziņojumu par aizdomīgu darījumu vai darījumiem, ziņojumu par aizdomīgu darbību vai darbībām un sliekšņa deklarāciju iesniegšanu un apstrādi. Laika posmā no 2018. gada līdz 2023. gadam STR skaits nepārsniedz 6000 ziņojumu gadā, savukārt sliekšņa deklarācijas vidēji sasniedz ap 76 000 gadā un tiek izmantotas dažādos analītiskos nolūkos.

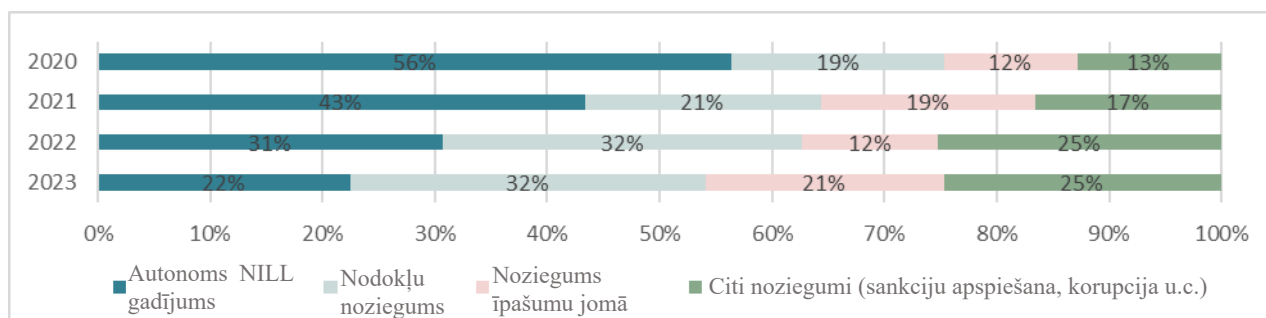
338. STR skaita samazināšanās un atbilstība Latvijas mainīgajam riska profilam liecina par būtisku progresu, nodrošinot, ka ziņošana atbilst valstī identificētajiem draudiem un ievainojamības aspektiem. Diagrammā redzama skaidra pāreja no Latvijas vēsturiskā riska profila, kur dominēja NILL, kas saistīta ar ārvalstīs izdarītiem predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem un shēmām, uz lielāku uzsvāri uz iekšzemes predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem, īpaši noziegumiem nodokļu un īpašumu jomā. Turpmāk sniegtajā tabulā redzams, ka pieaug to STR īpatsvars, kas saistīti ar izvairīšanos no nodokļu maksāšanas (32 % 2022. gadā un 2023. gadā) un citiem iekšzemes noziedzīgiem nodarījumiem (25 %), kas atbilst Latvijas NRA un mainīgajam draudu un risku profilam.

vadlīnijas, tostarp goAML rokasgrāmatas un vadlīnijas par aizdomīgiem darījumiem, kā arī dažādus tipoloģiju un riska indikatoru materiālus, bieži sadarbībā ar citām iestādēm SKG formātā.

64. Latvijā ir pieejamas vairākas datubāzes, kurām var piekļūt bez papildu līgumu noslēgšanas, tostarp Būvniecības informācijas sistēma, informācija par kravu pārvadājumu un patērētāju kredītēšanas licencēm, kā arī dažādi valsts reģistri. Plašā piekļuve ārējiem datu avotiem nodrošināja, ka 2023. gadā FID publiskajiem reģistriem nosūtīja vien 14 rakstiskus pieprasījumus (1,80 %). Vidējais atbildes sniegšanas laiks uz šiem pieprasījumiem bija 10,92 dienas. Pārējā informācija lielākoties tika iegūta tiešsaistē, piemēram, 2023. gadā UR veikti 33 580 tiešsaistes meklējumi.

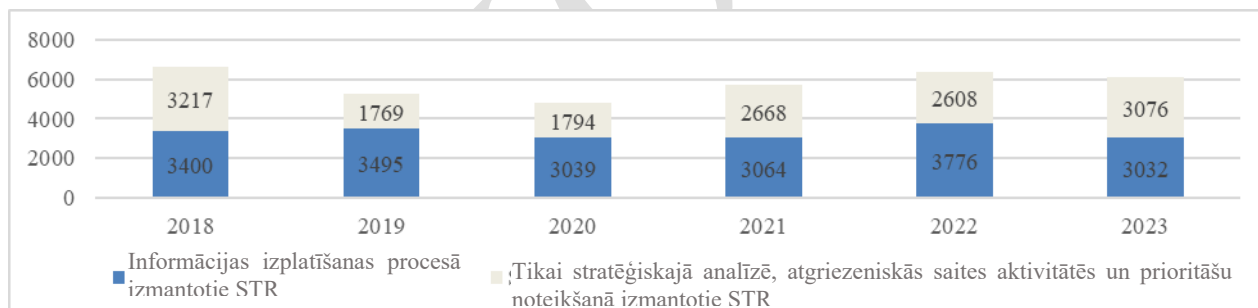
65. 2019. gada beigās Latvija atteicās no ziņojumiem par neparastu darījumu vai darījumiem (NDZ) un ieviesa sliekšņa deklarāciju sistēmu (CTR). Jaunajā pieejā tika skaidri nošķirti STR un CTR, vienlaikus samazinot neatbilstošu ziņojumu skaitu. Iepriekšējā MER Latvijai tika sniegta rekomendācija atteikties no NDZ ziņošanas sistēmas, jo tika konstatēts, ka daudzi likuma subjekti nesaprot atšķirību starp “aizdomīgiem” un “neparastiem” darījumiem, ņemot vērā, ka latviešu valodā šie jēdzieni nav skaidri nošķirti. Tas izraisīja pārmērīgu ziņošanas apjomu. Līdz ar 2019. gadā spēkā stājušos regulējumu NDZ ziņošanas sistēma tika atcelta un ieviestas CTR. Tika secināts, ka šāda veida ziņojumi ir lietderīgāki stratēģiskajai analīzei, jo tie nav balstīti uz aizdomām kā ziņošanas pamatu. 2021. gadā tika veikti papildu grozījumi normatīvajā regulējumā.

6.1. attēls. STR un likuma subjekta norādītās aizdomas par predikatīvu noziedzīgu nodarījumu

339. Saņemto STR kvalitāte kopumā ir augsta, par ko liecina to izplatīšana TAI, kā arī to izmantošana stratēģiskās un operatīvās analīzes procesā. STR kvalitāte tiek vērtēta pēc vairākiem kritērijiem, tostarp gadījumu skaita, kad ziņojumi tiek nosūtīti atpakaļ likuma subjektiem precizēšanai, ziņojumos iekļauto darījumu summām, pielikumu apjomam, norādēm uz predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem, tipoloģijām un citiem papildu rādītājiem (piemēram, ziņojumiem pēc SKG sanāksmēm). Kopumā STR atbilstība riska profilam tiek uzraudzīta, izmantojot tādus rādītājus kā juridisko personu skaitu uz vienu STR un to ziņojumu īpatsvaru, kas norāda uz būtiskākajiem NILL riskiem, piemēram, pārkāpumiem nodokļu jomā vai krāpšanu. STR tiek izmantoti dažādos analītiskos procesos, piemēram, plašākas stratēģiskās analīzes ietvaros. Tas ietver stratēģiskās un taktiskās analīzes pārskatus, NRA un citus riska novērtējumus, STR prioritāšu matricas atjaunināšanu, kā arī ievērojama daļa tiek izmantota FID operatīvās informācijas paziņojumos tiesībaizsardzības iestādēm.

6.2. attēls. STR izmantošana FID operatīvās un stratēģiskās analīzes procesos

340. Attiecībā uz TF pārskata periodā FID saņēma 30 STR, kas saistīti ar aizdomām par TF, un lielākais skaits tika reģistrēts 2018. gadā un 2019. gadā. Visiem ar TF saistītajiem STR tiek piešķirta visaugstākā prioritāte saskaņā ar iekšējo riska novērtēšanas sistēmu un procedūram. Pēc saņemšanas katrs ziņojums tiek nekavējoties izvērtēts un detalizēti analizēts, izmantojot iekšējās datubāzes, publiski pieejamo informāciju, kā arī sadarbojoties ar valsts un starptautiskajiem partneriem. Šī augsta prioritāte nodrošina savlaicīgu informācijas apmaiņu ar attiecīgajām iestādēm.

6.1.2. Citas kompetentās iestādes

341. Valsts policijai, VID NMPP un KNAB ir tieša un savlaicīga piekļuve tām pašām galvenajām datubāzēm, kas pieejamas arī FID, tostarp valsts kontu reģistram, UR un nodokļu administrācijas datubāzēm. Kopumā iestādēm ir piekļuve vairāk nekā 70 datubāzēm un to apakšsistēmām. Piekļuve šīm datubāzēm lielākoties ir tūlītēja, un dati ir aktuāli un precīzi.

342. FID ir ieviesis mehānismu, kas ļauj TAI ātri pārbaudīt FID rīcībā esošo attiecīgo datu pieejamību, izmantojot inovatīvu elektronisko vārteju – *Black-Box* sistēmu. Šī sistēma samazina nevajadzīgu un

spekulatīvu finanšu informācijas vai analītisko pieprasījumu skaitu un ļauj TAI patstāvīgi veikt sākotnējās pārbaudes FID datubāzēs, lai pārliecinātos par attiecīgās informācijas esamību (piemēram, SAR / STR / CTR) pirms detalizēta ziņojuma pieprasījuma iesniegšanas FID. No 1926 meklējumiem, ko TAI, izmantojot *Black-Box* sistēmu, veica laika posmā no 2024. gada marta līdz klātienes vizītes sākumam, 324 gadījumos (17 %) tika konstatēta pozitīva atbilstība. Šī sistēma, kas pilnībā darbojas kopš 2024. gada augusta, ir būtiski palielinājusi gan meklējumu, gan pozitīvo atbilžu skaitu salīdzinājumā ar iepriekšējo vidējo radītāju – 266 pieprasījumiem gadā. *Black-Box* sistēma nodrošina agrīnas pārbaudes iespējas, un tā ir uzskatāma par paraugprakses piemēru. Visas Latvijas TAI un kompetentās iestādes būtu jāmodina pilnā mērā izmantot *Black-Box* sistēmu. Visām TAI šis process jāiekļauj standarta darbības procedūrās visos attiecīgajos izmeklēšanas procesos.

6.2. Finanšu izlūkošanas informācijas sagatavošana un izplatīšana

343. Latvija sagatavo augstas kvalitātes finanšu izlūkošanas informāciju, kas ir nozīmīgs atbalsts kompetentajām iestādēm. TAI atzinīgi novērtēja FID analīzes rezultātus un ziņojumus, ko apliecināja detalizētas prezentācijas un gadījumu pārskati. Šie ziņojumi palīdz identificēt jaunus gadījumus, tostarp nezināmas personas un tendences, kā arī aizdomas par TF darbību.⁶⁶ Veiksmīga starptautiskā sadarbība sekmē arī kontu un personu izsekošanu ārvalstīs. Informācijas izplatīšana tiek veikta atbilstoši riska līmenim.

344. Izplatītie analītiskie materiāli tiek izmantoti izmeklēšanas procesa uzsākšanai un veicināšanai. Galvenie FID izplatīto ziņojumu saņēmēji ir Valsts policija, VID NMPP, KNAB un Valsts drošības dienests. Sešu gadu laikā (periodā no 2018. gada līdz 2023. gadam) FID izplatījis 2 778 ziņojumus deviņām dažādām TAI.⁶⁷ Gandrīz 70 % no visiem ziņojumiem šajā periodā ir nosūtīti Valsts policijai. Lielākā daļa no tiem (gandrīz 80 %) tika izmantota kriminālprocesos – 57 % gadījumu tika uzsākti jauni kriminālprocesi, savukārt 43 % gadījumu saņemtā informācija tika iekļauta jau esošajās lietās. FID darbība ietver gan operatīvās, gan stratēģiskās analīzes rezultātu izplatīšanu TAI (gan pēc pašas FID iniciatīvas, gan pēc TAI pieprasījuma), ikgadēju atgriezenisko saiti par likuma subjektu ziņošanas tendencēm un problēmām, kā arī analītisko atbalstu UKI pirms jaunu likuma subjektu licencēšanas vai uzraudzības pārbažu veikšanas.

345. Ja FID pats neuzsāk lietu, tas papildina TAI rīcībā esošos izlūkdatus ar ziņojumiem no likuma subjektiem un citām iestādēm, tādējādi sniedzot operatīvi izmantojamus izlūkdatus. Analizējot un papildinot šo informāciju, izmantojot dažādus datu avotus un mūsdienīgus rīkus, FID nodrošina operatīvi izmantojamus izlūkdatus, kas veicina plašāku izpratni par iespējamām noziedzīgām darbībām. Turklāt daudzos gadījumos, kad NILL izmeklēšana tiek ierosināta, balstoties uz pašas TAI avotiem, FID sniedz atbalstu ar informāciju un finanšu izlūkošanas datiem, kas sagatavoti atbildē uz TAI informācijas pieprasījumiem. FID ir attīstījis publiski pieejamo avotu izlūkdatu (OSINT)⁶⁸ ieguves spējas, lai stiprinātu savu analītisko kapacitāti.

346. 2023. gadā TAI un LRP kopumā nosūtīja 258 informācijas pieprasījumus FID, no kuriem 170 iesniedza Valsts policija. Piemēram, 2020. gadā FID veica izmeklēšanu saistībā ar aizdomām par profesionālas NILL shēmas darbību, kurā ES bāzētas ONG ieņēmumi tika legalizēti, izmantojot Latvijas banku kontus. Pēc padziļinātas analīzes, starptautiskās sadarbības un SKG sanāksmēm FID izplatīja konstatējumus TAI un iesaldēja līdzekļus aptuveni 3,5 miljonu EUR apmērā, tostarp ārvalstu elektroniskās naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzēja un tā PLG līdzekļus.

347. Institucionālo reformu rezultātā ir uzlabojusies FID spēja atbalstīt kompetento iestāžu operatīvās vajadzības.⁶⁹ 2019. gadā FID tika pārveidots no Ģenerālprokuratūras struktūrvienības par autonomu iestādi,

66. FID ir demonstrējis strukturētu un proaktīvu pieeju ar TF saistītu STR apstrādē. Neraugoties uz to, ka TF riska līmenis valstī ir zems, FID uzskata TF par augstas prioritātes jomu.

67. Ietver Iekšējās drošības biroju, EPPO, Militārās izlūkošanas un drošības dienestu un VID Iekšējās drošības pārvaldi.

68. OSINT analīzē tiek izmantoti gan komerciāli pieejami rīki, gan speciāli izstrādāti resursi, lai efektīvi meklētu, apkopotu un analizētu publiski pieejamos datus. Tas būtiski uzlabo FID iespējas papildināt no likuma subjektiem un citām kompetentajām iestādēm saņemtos ziņojumus.

69. Šīs izmaiņas ir novērsušas būtisku trūkumu, kas tika konstatēts iepriekšējā MER, un šobrīd nodrošina lielāku administratīvo autonomiju, tostarp budžeta pārvaldību un darbības neatkarību.

kas ar iekšlietu ministra starpniecību atrodas Ministru prezidenta pakļautībā. Kopš tā laika FID būtiski ir palielinājis personāla un resursu ziņā – no 36 amata vietām ar 1,5 miljonu EUR budžetu līdz 91 darbiniekam 2023. gadā ar aptuveni 7,8–8,9 miljonu EUR budžetu.⁷⁰ Kopš 2024. gada FID ir norīkojis četrus analītiķus ar specializāciju TF jomā. Šie resursi atbilst ar TF saistīto ziņojumu apjomam un riskam visās struktūrvienībās, tostarp sākotnējās analīzes, stratēģisko novērtējumu un starptautiskās sadarbības jomās. FID ir veicis arī būtiskus ieguldījumus tehnoloģiskajos risinājumos, ko analītiķi izmanto ikdienas darbā.

348. FID ir panācis būtisku progresu, uzlabojot ar aizdomīgiem darījumiem un darbībām saistīto ziņojumu apstrādes laiku.⁷¹ Katram saņemtajam STR tiek noteikta prioritāte, balstoties uz iespējamo noziedzīgo nodarījumu, potenciāli nelikumīgi iegūto līdzekļu apjomu un citiem rādītājiem (prioritāšu kritēriji tiek atjaunināti vismaz reizi gadā). Vidējais STR apstrādes laiks FID ir 51 diena.⁷² Turpmāk tabulā redzamais apstrādes laika pieaugums pēdējos gados (laika posmā 2022. gada līdz 2023. gadam) atspoguļo riska profila maiņu – pāreju no liela apjoma STR ar darījumu apturēšanu, kas raksturīga agrākajam riska profilam (skatīt IO.1), uz sarežģītākām iekšzemes lietām, kur nepieciešama cieša publiskā un privātā sektora sadarbība un nepārtraukta informācijas apmaiņa (izmantojot OpCEN un SKG mehānismus). Biežāka ziņošana par ES sankciju apiešanu palielina nepieciešamību pēc savlaicīgas un precīzas STR apstrādes. ES sankciju apiešanas gadījumu atzīšana par vienu no galvenajiem valsts riskiem ir radījusi sarežģījumus finanšu izlūkošanas informācijas sagatavošanas un izplatīšanas procesā. Gan TAI, gan FID norāda uz pieaugošu lietu skaitu, kas saistītas ar mēģinājumiem apiet ES sankcijas, kur bieži nepieciešama padziļināta pārrobežu informācijas analīze.

6.1. tabula. Vidējais STR apstrādes laiks FID

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Vidēji
44 dienas	45 dienas	45 dienas	46 dienas	46 dienas	69 dienas	63 dienas	51 diena

349. Sarežģītu pārrobežu lietu (piemēram, OpCEN lietu) gadījumos informācijas apmaiņas process var ilgt vairākus mēnešus. Šādos gadījumos ir nepieciešama pastāvīga sadarbība ar attiecīgajām TAI, izmantojot SKG. Vidējie rādītāji neietver ne maza mēroga krāpšanas gadījumus (ar īsāku apstrādes laiku), ne liela mēroga krāpšanas shēmā nodokļu nemaksāšanas jomā, kur katrā lietā ir vairāk nekā 10 STR (ar ilgāku apstrādes laiku).

350. Aptuveni puse (51,4 %) NILL izmeklēšanu, ko valstī veic tiesībsardzības iestādes, tiek uzsāktas, pamatojoties uz FID spontāni izplatītiem izlūkdatiem.⁷³ Spontāna informācijas izplatīšanās lielā mērā atbilst Latvijas riska profilam. Turpmāk tabulā norādīts informācijas izplatīšanas gadījumu skaits gadā atbilstoši galvenajiem noziegumu veidiem.

70. Tostarp 19 personas, kas darbojas sankciju izpildes jomā.

71. Tas attiecas uz periodu no ziņojuma saņemšanas FID līdz tā turpmākai izplatīšanai vienai vai vairākām kompetentajām iestādēm.

72. Tas ir dienu skaits, kas paiet no STR saņemšanas FID līdz tā tālākai izplatīšanai.

73. Lai gan FID ierosināto izmeklēšanas gadījumu īpatsvars ir zemāks nekā iepriekšējā novērtējuma periodā, kopējais izmeklēšanas gadījumu skaits ir palielinājies. Šī tendence skaidrojama ar pieaugošu TAI ierosināto izmeklēšanas gadījumu skaitu, ko veicina efektīvākas NILL identificēšanas metodes.

6.2. tabula. STR, ko FID izplata TAI saistībā ar aizdomām par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu (2020.–2023. gads)

Izplatītā STR norādītais nozieguma veids ⁷⁴	2020	2021	2022	2023	Kopā
Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā ⁷⁵	823	948	1779	2060	5610
Autonoms NILL gadījums	1675	1356	960	234	4225
Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu (tostarp krāpšana)	200	324	142	141	807
Citi predikatīvie noziedzīgie nodarījumi ⁷⁶	139	132	354	127	752
Izvairīšanās no sankcijām	0	0	72	267	339
Korupcija	18	31	72	40	161
TF	1	1	0	0	2
KOPĀ	2856	2792	3379	2869	11 896

351. Gan saņemto, gan izplatīto STR statistika skaidri atspoguļo Latvijas mainīgo riska profilu. Izplatīto STR par autonomiem NILL gadījumiem (kas lielākoties ir saistīti ar pirmo riska profilu) īpatsvars un skaits ir pastāvīgi samazinājies, savukārt FID izplatīto STR par iekšzemes predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem (piemēram, nodokļu noziegumiem, krāpšanu un izvairīšanos no sankciju piemērošanas) īpatsvars un skaits šobrīd ir dominējošais.

6.3. tabula. NILL gadījumu izmeklēšana, kas uzsākta, pamatojoties uz FID spontāni izplatītiem izlūkdatiem

	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā
NILL izmeklēšanas gadījumu kopējais skaits	257	344	340	398	235	1 574
NILL izmeklēšanas gadījumu skaits, pamatojoties uz FID izplatīto informāciju	119	219	155	243	86	822
NILL izmeklēšanu gadījumu procentuālais īpatsvars, pamatojoties uz FID izplatīto informāciju	46 %	64 %	46 %	61 %	37 %	52 %

352. FID regulāri veic stratēģisko analīzi, lai uzlabotu izpratni par riskiem, nodrošinātu atbalstu rīcībpolitikas izstrādē un identificētu jaunas NILL un finanšu noziegumu tendences un tipoloģijas. Šī analīze palīdz iesaistītajām pusēm, tostarp TAI, UKI un likuma subjektiem, labāk izprast mainīgo riska situāciju un pielāgot savu pieeju efektīvai risku mazināšanai. Stratēģiskā analīze bieži ietver plašu datu kopu izvērtēšanu, lai identificētu modeļus, kas norāda uz NILL vai citām nelikumīgām darbībām.

353. Tālāk sniegts FID stratēģiskās analīzes piemērs, kas ilustrē progresīvu analītisko rīku un zināšanu izmantošanu sarežģītu NILL metodoloģiju identificēšanā.

74. Ikgadējie dati līdz 2020. gadam netika sinhronizēti, tāpēc pieejami ir tikai pēdējo četru gadu dati.

75. FID automātiski nosūta VID tos STR, kas saistīti ar noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā, un papildus tos analizē arī iespējamu NILL gadījumu kontekstā. Tas ir pozitīvs risinājums, kas nodrošina VID iespēju izmantot STR nodokļu administrēšanas vajadzībām un FID – NILL gadījumu atklāšanai.

76. Sadaļā “Citi predikatīvie noziedzīgie nodarījumi” ir iekļauti STR par korupciju, narkotiku tirdzniecību, kontrabandu un cilvēku tirdzniecību.

Lietas piemērs 6.1. FID stratēģiskā analīze

FID stratēģiskās analīzes materiāls – NILL tipoloģijas (3. papildinātā redakcija)

2020. gadā FID izstrādāja metodisko materiālu par NILL tipoloģijām un pazīmēm, kas papildināts 2021. gadā un 2024. gadā. Latvijai raksturīgās NILL tipoloģijas tiek apkopotas metodiskajos materiālos, kurus plaši izmanto likuma subjekti, FID, TAI un tiesas. Šo tipoloģiju noteikšanā izmantota stratēģiskā analīze un ārvalstu FID, kā arī starptautisko institūciju, piemēram, FATF, pieeja. Šie materiāli tiek norādīti FID izplatītajā informācijā, kā arī tos izmanto izmeklēšanas un kriminālvajāšanas procesos, sniedzot atbalstu pierādījumu izvērtēšanai tiesās NILL lietās.

Papildu piemēri pieejami IO.1 un FID mājaslapā (<https://fid.gov.lv/lv/darbibas-jomas/vadlinijas-tipologijas-riki>).

354. Prokurori ikdienā izmanto FID analītiskos materiālus, kas tiek dēvēti par “kompetentās iestādes secinājumiem”. Tie ir detalizēti un uz pierādījumiem balstīti ziņojumi, kurus tiesas pieņem kā pierādījumus un kuri bieži bijuši izšķiroši notiesājošu spriedumu panākšanā sarežģītās lietās, īpaši pārobežu NILL un krāpšanas gadījumos.

355. Saistībā ar aizdomām par TF FID ir sagatavojis 15 izlūkdienesta ziņojumus, kas nodoti Valsts drošības dienestam un ārvalstu FID, kā arī iesaistījies vismaz 15 operatīvajās lietās, pieprasot papildu informāciju no likuma subjektiem, TAI un starptautiskajiem partneriem. FID aktīvi darbojas starptautiskajās darba grupās, sekojot līdzi globālajām TF tendencēm.

356. Vienlaikus TAI veic paralēlas finanšu izmeklēšanas, izmantojot to rīcībā esošos izlūkdatus. Laikā no 2018. gada līdz 2023. gadam 24 % NILL izmeklēšanu tika uzsāktas, balstoties uz paralēlo izmeklēšanu rezultātiem, savukārt 51,4 % – izmantojot FID izplatīto informāciju. Valsts policija, VID NMPP un Valsts drošības dienests spēj neatkarīgi iegūt izlūkdatus, taču to vākšanā un analīzē lielā mērā tiek izmantots FID atbalsts. VID NMPP ir būtiski stiprinājis analītisko kapacitāti, piesaistot vairāk analītiķu, uzlabojot IT infrastruktūru, iegādājoties programmatūru un pilnveidojot apmācības, izmantojot modernas datu analīzes sistēmas. Laikā no 2021. gada līdz 2023. gadam KNAB paplašināja savu analītiķu komandu no 4 līdz 14 analītiķiem, lai veicinātu krimināllietu izmeklēšanu un proaktīvu informācijas vākšanu. Tas ietver ar cilvēka palīdzību iegūtus izlūkdatus (HUMINT), komunikācijas pārtveršanu un slepenu novērošanu, ko papildina finanšu jomas izmeklētāji ar specializētām zināšanām. Neraugoties uz šiem centieniem, FID joprojām saglabā vadošo lomu finanšu izlūkošanas informācijas iegūšanā un koordinēšanā.

357. Lai gan UKI veic finanšu analīzi, tā biežāk noved pie administratīviem procesiem, nevis nozīmīgām NILL izmeklēšanām. Latvijas Bankas 2022. gada izvērtējumā tika konstatēts pārobežu maksājumu pieaugums, kā rezultātā tika veiktas papildu pārbaudes un konstatētas kontroles nepilnības. Citas UKI apkopo datus, lai identificētu pārkāpumus. Tomēr FID joprojām ir galvenais finanšu izlūkošanas centrs, kas nodrošina pastāvīgu atgriezenisko saiti par jauniem riskiem un veic stratēģisko analīzi.

6.3. Sadarbība un informācijas / finanšu izlūkdatu apmaiņa

358. FID aktīvi sadarbojas ar attiecīgajām TAI un UKI, izmantojot proaktīvu un koordinētu pieeju, kas veicina ciešu sadarbību, kā arī informācijas un izlūkdatu apmaiņu Latvijā. Tas ietver savlaicīgu datu nodošanu tiesībsargāšanas iestādēm, stratēģisku analīzi un iesaisti kopīgā operatīvajā plānošanā, lai uzlabotu izmeklēšanu efektivitāti.

359. Sadarbība un informācijas un finanšu izlūkdatu apmaiņa starp attiecīgajām institūcijām notiek regulāri un drošā veidā, nodrošinot efektīvu sadarbību un augstu konfidencialitātes līmeni. Latvijas publiskā un publiskā–privātā sektora informācijas apmaiņas modelis, kas pazīstams kā SKG, ir pierādījis sevi kā efektīvs instruments valsts iestāžu un likuma subjektu sadarbības veicināšanai operatīvā un taktiskā atbalsta jomā. Šis modelis ļauj jebkurai aģentūrai vai likuma subjektam uzsākt informācijas apmaiņu, izmantojot drošus un šifrētus saziņas kanālus, tādējādi nodrošinot datu integritāti un konfidencialitāti apmaiņas procesā. Pēdējo

gadu laikā SKG sanāksmju skaits ir pieaudzis, sasniedzot aptuveni 300 sanāksmes gadā. Tās efektīvi nodrošina informācijas izstrādi finanšu izmeklēšanai drošā vidē, izmantojot plašas zināšanas un pieredzi. Iestādes sniedza piemērus par sekmīgu SKG izmantošanu, kuras rezultātā tika identificēta un izplatīta informācija par aizdomām par NILL un saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Piemēram, SKG sadarbībā ar FID, TAI un bankām nodrošina līdzekļu iesaldēšanas rīkojumu izdošanu, tādējādi novēršot informācijas noplūdi un nodrošinot efektīvu rezultātu sasniegšanu.⁷⁷

360. Sarežģītu lietu izskatīšanai FID izveidoja Operacionālās darbības centru (OpCEN) – drošu darba vidi FID un TAI analītiķu sadarbībai. Šāda struktūra nodrošina efektīvu izlūkdatu apmaiņu un izmeklēšanas procesu, vienlaikus saglabājot augstu drošības līmeni. Analītiķiem ir iespēja īslaicīgi piekļūt IT platformām, nodrošinot konfidencialitāti un sistēmu integritāti. OpCEN infrastruktūra ietver atsevišķas piekļuves tiesības, šifrētu datu pārraidi un stingrus informācijas apstrādes noteikumus. Kopā ar SKG modeli tas apliecina Latvijas apņemšanos attīstīt inovatīvus un drošus finanšu noziegumu apkarošanas mehānismus, nodrošinot sadarbību starp valsts un privāto sektoru.⁷⁸

361. Drošība un konfidencialitāte ir FID sistēmu pamatprincipi, nodrošinot atbilstību datu aizsardzības normatīvajiem aktiem un labākajai praksei. Iestādes izmanto drošas IT platformas ar piekļuves kontroli, datu šifrēšanu un uzraudzību, lai nepieļautu nesankcionētu piekļuvi. FID analītiķi un TAI darbinieki ir sagatavoti darbam atbilstoši informācijas drošības procedūrām, nodrošinot datu konfidencialitātes ievērošanu.

362. Turpmāk aprakstītais Bankas A gadījums ilustrē Latvijas visaptverošo reakciju uz sarežģītu, profesionālu un autonomu NILL shēmu, kas saistīta ar valsts kā reģionāla finanšu centra vēsturisko statusu ("pirmais riska profils"). Tiek norādīts, ka laika posmā no 2013. gada līdz 2018. gadam minētā banka bijusi iesaistīta sistemātiskā naudas atmazgāšanā, izmantojot fiktīvus uzņēmumus un nerezidentu kontus, tostarp tā dēvēto *laundromat* shēmu, kas veicināja fiktīvu struktūru un kontu izmantošanu aptuveni 300 miljardu EUR apmērā. Pēc starptautiska izvērtējuma Latvija uzsāka FKTK (tagad Latvijas Bankas) vadītu kontrolētu likvidācijas procesu, ieviešot mērķtiecīgus uzraudzības pasākumus.⁷⁹

363. Šo mērķtiecīgo uzraudzības pasākumu rezultātā FID tika nodrošināta tieša un visaptveroša piekļuve bankas vēsturiskajiem datiem. FID pēc tam izplatīja vairāk nekā 1000 ziņojumu tiesībaizsardzības iestādēm, un tika uzsākti 584 kriminālprocesi. Turklāt tika iesaldēti 1,18 miljardi EUR, savukārt 119 miljoni EUR jau ir konfiscēti.

364. Starptautiskajai sadarbībai bija būtiska nozīme. FID koordinēja darbību ar IFIT, iesaistot 25 jurisdikciju FID, veicot datu apmaiņu un nosakot NILL tipoloģijas. IFIT darbības rezultātā tika iesaldēti 120 miljoni EUR un konfiscēti 25 miljoni EUR vairākās valstīs visā pasaulē IFIT tīklā. Vienlaikus iesaistītajās jurisdikcijās tika veicināta tiesiskā regulējuma pilnveide NILL un TF novēršanas jomā, stiprinātas analītiskās spējas un izstrādāti jauni rīki un metodoloģijas. (Šis gadījums izpelnījās starptautisku atzinību, tostarp Egmont grupas *Best Case Award* balvu 2022. gadā).

77. Dati apkopoti par pēdējiem trim gadiem. Precīzāku informāciju par SKG sanāksmju skaitu un dalībniekiem skatīt IO.1. Bankas regulāri piedalās SKG sanāksmēs (2023. gadā bankas piedalījās 93 jeb 33 % no visām SKG sanāksmēm).

78. Nesarežģītajās lietās FID izmanto goAML platformu, lai nosūtītu informāciju tieši konkrētajai kompetentajai iestādei. Atbilstošus kompetento iestāžu pieprasījumus par papildu informācijas sniegšanu FID iesniedz, izmantojot to pašu sistēmu. Gadījumos, kad TAI patstāvīgi sagatavo finanšu izlūkdatumus, balstoties uz saviem operatīvajiem izlūkošanas datiem, sākotnējie pieprasījumi par FID rīcībā esošo informāciju tiek veikti, izmantojot drošo *Black-Box* saskarni.

79. Likvidācijas procesa laikā tika pastiprināta uzraudzība un uzlabota iestāžu sadarbība. Pasākumi ietvēra EDD procedūras, neatkarīgu revīziju veikšanu, darījumu monitoringu un klientu lietu izlases veida pārbaudes. FKTK ieviesa stingrus nosacījumus kreditoru maksājumiem un aktīvu pārdošanas procesam.

Lietas piemērs 6.2. FID analītiskais izvērtējums par Bankas A izmantotajām naudas atmazgāšanas shēmām

2018. gadā kāda ārvalstu iestāde publiski identificēja Latvijas banku (Banka A) kā centrālo elementu starptautiskā naudas atmazgāšanas shēmā. Latvijas iestādes nekavējoties apturēja bankas licences darbību, un FID uzsāka padziļinātu izmeklēšanu. FID konstatēja, ka kopš 2011. gada banka piesaistījusi augsta riska ārvalstu klientus, tostarp čaulas uzņēmumus, politiski nozīmīgas personas (PNP) – nerezidentus, un klientus no NVS valstīm, neveicot pienācīgas pārbaudes procedūras.

FID analizēja darījumus vairāk nekā 300 miljardu EUR apmērā un saņēma vairāk nekā 3000 STR, izmantojot specializētus analītiskos rīkus. Tika iesaldēti līdzekļi vairāk nekā 1100 kontos kopumā 1,18 miljardu EUR apmērā. Valsts policijai, citām UKI un LRP tika nodoti vairāk nekā 1000 operatīvās analīzes un riska novērtējumi, kuros tika identificēti tādi NILL veidi kā tirdzniecībā balstīta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija (TBML), fiktīva uzņēmējdarbība, ārvalstu čaulas uzņēmumi un novirzes no tipiskas finanšu uzvedības.

Iegūto izlūkdatu rezultātā tika ierosināti vismaz 584 kriminālprocesi pret bankas klientiem, arestējot līdzekļus 1,17 miljardu EUR apmērā; vairāk nekā 119 miljoni EUR jau konfiscēti. Astoņām bankas amatpersonām tika izvirzītas apsūdzības par līdzdalību NILL shēmas īstenošanā. FID iesaiste šīs naudas atmazgāšanas shēmas atklāšanā veicināja būtiskas reformas Latvijas NILL novēršanas tiesiskajā un institucionālajā sistēmā.

365. FID sadarbībā ar LRP, VID NMPP un lielākajām kredītiestādēm izstrādāja visaptverošu nodokļu noziegumu tipoloģiju un rādītāju sarakstu. Lai gan šis dokuments nav publiski pieejams, tas tika izplatīts likuma subjektiem un TAI, tādējādi uzlabojot FID saņemto un pēc tam VID nodoto STR apjomu un kvalitāti. Attiecīgo iestāžu sadarbība finanšu izlūkošanas jomā apliecina pastāvīgu informācijas apmaiņu gan starp valsts iestādēm, gan ar privāto sektoru.

366. Nozīmīga ir arī sadarbība un informācijas apmaiņa ar uzraudzības iestādēm. FID regulāri organizē tikšanās ar Latvijas bankām (kredītiestādēm), lai pārrunātu NILL/TF novēršanas sistēmas pilnveidi. Piemēram, 2020. gada aprīlī FID informēja FKTK (tagad Latvijas Banku), ka daļa sākotnēji iesniegto STR neatbilst nepieciešamajam kvalitātes līmenim. Līdz ar to FKTK papildināja izstrādāto ziņošanas metodoloģiju ar precizētām ziņošanas prasībām, tādējādi uzlabojot STR vispārējo kvalitāti. Kā norādīts 6.1. pamatjautājumā, dažu NNDP sagatavoto pārskatu kvalitāte un apjoms joprojām ir nepietiekami, tādēļ FID regulāri (reizi gadā) sniedz atgriezenisko saiti dažādām grupām, tostarp LZNP (notāriem) un IAUI (azartspēļu sektorā), aptverot pārskatu kvalitāti un citus būtiskus ar ziņošanu saistītus aspektus. Piemēram, 2020. gadā sadarbība ar LZNP ļāva identificēt nepilnības klientu izpētes procedūrās nekustamā īpašuma darījumos, kas savukārt veicināja mērķtiecīgu pārbaudu veikšanu.

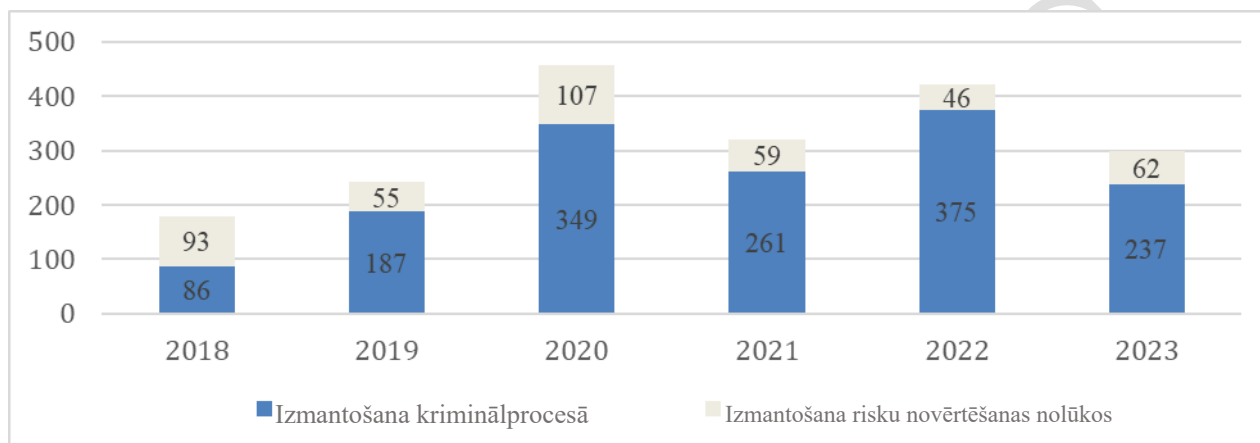
367. Prokuratūras struktūras aktīvi izmanto un pilnveido finanšu izlūkdatumus. Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļa sniedz norādījumus TF un NILL lietās jau agrīnā izmeklēšanas posmā. Prokurori kopā ar izmeklēšanas aģentūrām, piemēram, Valsts drošības dienestu, izstrādā arī vispārīgas izmeklēšanas vadlīnijas (piemēram, par TF).

6.4. Informācijas / finanšu izlūkdatu izmantošana

368. Kompetento iestāžu finanšu informācijas un izlūkdatu izmantošana Latvijā ir plaša un veido būtisku daļu no izmeklēšanas un kriminālvajāšanas procesa. Finanšu izlūkdatu integrēšana šajos procesos uzlabo kompetento iestāžu spēju izsekot nelikumīgām finanšu plūsmām, identificēt slēptos līdzekļus un atklāt noziedzīgos tīklus.

369. Lielākā daļa FID izplatītās informācijas tiek uzskatīta par būtisku TAI darbā. Piemēram, ievērojama daļa Valsts policijai nosūtīto datu tiek izmantota kriminālprocesos (skatīt attēlu zemāk). Kopumā 57 % gadījumu, kuros notikusi datu izplatīšana, tika uzsākti jauni kriminālprocesi, savukārt 43 % gadījumu informācija tika pievienota jau esošiem kriminālprocesiem. Šis augstais informācijas izmantošanas līmenis apliecina finanšu izlūkdatu nozīmi pierādījumu nodrošināšanā un noziedzīgi iegūto līdzekļu identificēšanā un izsekošanā.

6.3. attēls. Kopējais Valsts policijai nodotās informācijas apjoms un tās turpmākā izmantošana

370. FID sniedz atbalstu izmeklēšanas un kriminālvajāšanas procesos, iesniedzot “kompetentās iestādes secinājumus”, kas ir detalizēti ziņojumi, kuru pamatā ir finanšu izlūkdati. Šajos ziņojumos tiek skaidrotas sarežģītas finanšu shēmas, noziedznieku izmantotās metodes un to saikne ar plašākām noziedzīgām darbībām, tādējādi palīdzot tiesniešiem, prokuroriem un izmeklētājiem panākt notiesājošus spriedumus sarežģītās naudas atmazgāšanas vai finanšu krāpšanas lietās. Šāda prakse apliecina ciešu FID, TAI un tiesu iestāžu sadarbību. Vienlaikus tā atspoguļo uzticēšanos FID analītiskajām spējām un tā finanšu izlūkošanas produktu kvalitātei, kas ir izrādījusies būtiska veiksmīgu rezultātu sasniegšanā sarežģītās un augsta profila lietās.

Lietas piemērs 6.3. FID operatīvās analīzes atbalsts TAI izmeklēšanās

2022. gada septembrī Valsts policija uzsāka izmeklēšanu par Latvijā un Skandināvijā bāzētu ONG, kas iesaistīta narkotiku tirdzniecībā un NILL. 2023. gada oktobrī FID tika lūgts sniegt atbalstu ar šo darbību saistīto finanšu plūsmu izsekošanā. Turpmāko piecu mēnešu laikā FID organizēja SKG sanāksmes, analizēja vairāk nekā 100 finanšu kontus un identificēja vairākas noziedzīgu shēmu tipoloģijas, tostarp fiktīvas īres maksas, viltotu dokumentāciju un neizskaidrojama materiālo stāvokli raksturojoša labklājība, kas pārsniedza deklarētos ienākumus. FID veiktā analīze atklāja, ka ieņēmumu legalizēšanai, izmantojot nekustamo īpašumu, luksusa preces, banku kontus un kriptovalūtas, tika izmantotas juridiskas personas. Konstatētie fakti tika nodoti tiesībsargājošajām iestādēm, kā rezultātā 2024. gada septembrī koordinētā ES operācijā tika aizturētas 16 personas un konfiscēti ievērojami finanšu līdzekļi. 2024. gada decembrī lieta tika nodota kriminālvajāšanas sākšanai.

Skatīt arī: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/one-of-latvia%E2%80%99s-most-notorious-criminals-arrested-europol%E2%80%99s-support>

371. Atjauninātajā Latvijas riska profilā prioritāte ir pārorientēta uz iekšzemes noziedzīgiem nodarījumiem, īpaši izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, samazinot uzsvaru uz riskiem, kas saistīti ar reģionāla finanšu centra vēsturisko statusu.

372. Analītiskajos procesos tiek integrēti vairāki datu avoti, tostarp STR kopā ar OSINT, starptautiskā informācija un ārvalstu FID sniegtās atbildes, jo īpaši lietās, kas saistītas ar ārvalstu čaulas uzņēmumiem un pārrobežu struktūrām. FID arvien biežāk analizē ar nodokļu un īpašuma noziegumiem saistītus STR, kuru pieaugošais apjoms atspoguļo iestāžu un likuma subjektu labāku izpratni par aktuālajiem valsts riskiem. Šo padziļināto analīžu rezultātā VID NMPP ir uzsākusi izmeklēšanas, tostarp augsta profila nodokļu nemaksāšanas lietās. Laika posmā no 2020. gada līdz 2023. gadam VID, izmantojot STR, veica 2286 kontroles pasākumus un vairāk nekā 1900 NILL/TF novēršanas atbilstības pārbaudes, kuru rezultātā tika konstatēti pārkāpumi un piemēroti 97 sodi. Kopumā tas apliecina, ka finanšu izlūkdatu izmantošana nodokļu noziegumu apkarošanā kļūst arvien mērķtiecīgāka un stratēģiski virzīta.

373. Pieejamā informācija liecina, ka tādas iestādes kā Valsts policija, KNAB un LRP regulāri izmanto FID analītiskos produktus. Lai gan ir mazāk dokumentētu piemēru par VID, nesen veiktās darbības saistībā ar nodokļu noziegumiem liecina par arvien plašāku finanšu izlūkdatu operatīvo izmantošanu atbilstoši Latvijas riska profilam. Piemēram, 2022.–2023. gadā FID veica stratēģisko un operatīvo analīzi, sasaistot vairākus STR un ārvalstu informācijas apmaiņas rezultātus, atklājot sarežģītu nodokļu nemaksāšanas un naudas atmazgāšanas shēmu ar pārrobežu darījumiem vairāk nekā 5 miljonu EUR apmērā. VID NMPP, balstoties uz šīs analīzes datiem, uzsāka kriminālizmeklēšanu. Šis gadījums atspoguļo VID pieaugošo iesaisti finanšu izlūkošanas produktu izmantošanā, lai novērstu ar nodokļiem saistītus NILL draudus. Ņemot vērā VID centrālo lomu ar nodokļiem saistītu NILL gadījumu novēršanā, kas ir viens no galvenajiem Latvijas iekšzemes riskiem, plašāka FID analītisko datu izmantošana varētu stiprināt tā spēju identificēt un efektīvi reaģēt uz sarežģītām nodokļu nemaksāšanas un profesionālās NILL shēmām.

374. FID joprojām ir nozīmīga loma noziedzīgi iegūtu līdzekļu identificēšanā un izsekošanā (un iesaldēšanā (plašāku informāciju skatīt IO.8)).

Lietas piemērs 6.4. FID operatīvā analīze līdzekļu identificēšanā un izsekošanā

2018. gadā FID saņēma STR par Latvijas kredītiestādes klientu – trešās valsts uzņēmumu, kas bija iesaistīts korupcijas lietā Maltā. FID veica padziļinātu operatīvo analīzi, apkopojot informāciju no likuma subjektiem, publiski pieejamiem avotiem un ārvalstu FID. Izmeklēšanas rezultātā tika konstatēts, ka līdzekļu izcelsmes slēpšanai izmantoti trešo personu konti vairākās jurisdikcijās, kā arī trešo valstu struktūras, kuras kontrolēja nominālie pārstāvji, lai slēptu faktiskās īpašumtiesības.

Darījumiem nebija ekonomiska pamatojuma, un tos raksturoja gan apaļu naudas summu pārskaitījumi īsos laika intervālos, gan tranzīta darījumu pazīmes. FID piemēroja līdzekļu iesaldēšanu 28,1 miliona EUR apmērā un nodeva lietu Latvijas TAI, kas uzsāka kriminālprocesu par NILL lielā apmērā.

375. Laika gaitā FID identifikācijas un izsekošanas pasākumu fokuss ir mainījies. Vēsturiski tas bija saistīts ar Latvijas kā reģionāla finanšu centra statusu un augsta riska starptautiskām lietām (“pirmais riska profils”), savukārt pēdējos gados uzsvars tiek likts uz iekšzemes noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, nodokļu nemaksāšanu un noziedzīgiem nodarījumiem pret īpašumu (“otrais riska profils”), kur risks, ka līdzekļi izklūst no tiesībaizsardzības iestāžu redzesloka, ir zemāks. Lai identificētu līdzekļus, FID izmanto augstas kvalitātes STR, stratēģisko un operatīvo analīzi, kā arī ārvalstu FID sniegto informāciju. Aizdomīgu finanšu darbību identificēšanā būtiska nozīme ir arī sliekšņa darījumu un pārrobežu skaidras naudas deklarāciju datiem.

7. nodaļa. NILL izmeklēšana un kriminālvajāšana

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 7. efektivitātes rādītājs (IO.7). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.3, R.30, R.31, kā arī R.1, R.2, R.15, R.32, R.37, R.39 un R.40 elementi.

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- (a) Latvijas iestādes efektīvi identificē un izmeklē NILL lietas. Tās piešķir prioritāti NILL apkarošanai un rīkojas atbilstoši savam mainīgajam riska profilam, izmantojot plašu informācijas avotu klāstu. Iestādes izmanto dažādus instrumentus un izmeklēšanas metodes, kā arī ir attīstījušas ievērojamu kompetenci NILL lietu izmeklēšanā un paralēlu finanšu izmeklēšanu veikšanā. Sadarbība starp attiecīgajām iestādēm ir spēcīga.
- (b) Kriminālvajāšanas un notiesājošo spriedumu skaits ir būtiski pieaudzis, un iestādes izmeklē un virza dažāda veida NILL noziedzīgos nodarījumus, tostarp autonomus NILL (*stand alone ML*) un NILL gadījumus, kas saistīti ar predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Iestādes ir demonstrējušas spēju izmeklēt un saukt pie atbildības sarežģītas NILL shēmas, tostarp ar starptautisku dimensiju. Tomēr strukturālu faktoru dēļ daudzas liela mēroga NILL lietas nevarēja tikt sekmīgi pabeigtas ar kriminālvajāšanu, jo noziedznieki vai to PLG bieži ir nezināmi, nerezidenti vai atrodas jurisdikcijās, kuras nesadarbojas. Turklāt juridisko personu saukšana pie kriminālatbildības netiek īstenota būtiskā apjomā.
- (c) Novērtēšanas periodā notika nozīmīga judikatūras attīstība attiecībā uz trešās personas NILL lietām un autonomas NILL kriminālvajāšanu, ko atbalstīja Augstākās tiesas nolēmumi par netiešo pierādījumu pieļaujamību. Lai gan šie Augstākās tiesas nolēmumi atspoguļo progresīvu pieeju pierādījumu vērtēšanai NILL kriminālprocesos, zemāko instanču tiesas pašlaik turpina šo principu praktisku ieviešanu.
- (d) Brīvības atņemšanas sodi par NILL un ar to saistītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem tiek piemēroti, un tie ir samērīgi un atturoši. Kriminālsodi fiziskām personām ir samērīgi un atturoši. Latvija ir demonstrējusi atsevišķu piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskām personām, taču juridisko personu saukšanas pie atbildības gadījumu skaits joprojām ir zems, un piemērotie sodi nav būtiski.
- (e) Latvijas iestādes piemēro vairākus alternatīvus krimināltiesiskos pasākumus gadījumos, kad NILL kriminālvajāšana nav iespējama pamatotu iemeslu dēļ. Piemēram, iestādes sauc juridiskās personas pie atbildības par citiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuros varētu būt notikusi NILL.

Būtiskākās rekomendācijas

N/A

Citas rekomendācijas

- (a) Ņemot vērā Latvijas riska profilu un kontekstu, iestādēm būtu jāpalielina uzmanība juridisko personu izmeklēšanai un kriminālvajāšanai, tostarp nodrošinot mērķtiecīgas apmācības tiesībsardzības iestādēm, prokuratūrai un tiesu varai. Šīm specializētajām apmācībām būtu jāietver līdzekļi un metodes, kā juridiskās personas var tikt izmantotas NILL nolūkos, kā arī labākā prakse šādu lietu izmeklēšanā, tostarp atbilstošu drošības līdzekļu piemērošana juridiskajām personām un adekvātu sodu noteikšana par NILL.
- (b) Tiesībsardzības iestādēm būtu jāturpina prioritizēt un izmeklēt sarežģītas NILL lietas atbilstoši Latvijas mainīgajam riska profilam. Tas ietver liela apmēra NILL, kas saistīta ar korupciju, noziedzīgiem nodarījumiem nodokļu jomā, kontrabandu un krāpšanu, nodrošinot, ka esošās un turpmākās lietas tiek virzītas līdz notiesājošam spriedumam, ja tas ir iespējams.
- (c) Latvijai būtu jāpārskata apmācību programma tiesu varas pārstāvjiem, īpašu uzmanību pievēršot tiesnešu rīcībā esošajiem instrumentiem un mehānismiem, lai pilnībā izmantotu attīstīto judikatūru par netiešo pierādījumu izmantošanu. Turklāt apmācībām būtu jāpievēršas arī alternatīvu pasākumu piemērošanai (piemēram, mantas konfiskācija kā papildsods, kā paredzēts Latvijas normatīvajos aktos), kā arī citu kriminālsodu piemērošanai.

Kopējie secinājumi par IO.7

Latvijā ir izveidots stabils tiesiskais un institucionālais regulējums NILL lietu identificēšanai un izmeklēšanai, ar specializētiem resursiem un apmācībām. Iestādes labi apzinās NILL riskus un efektīvi sadarbojas.

NILL sistēmas komponentes (izmeklēšana, kriminālvajāšana un, ja iespējams, notiesāšana) darbojas savstarpēji saskaņoti. Notiesājošo spriedumu skaits attiecībā uz pirmo riska profilu ir zems salīdzinājumā ar izmeklēšanu un līdzekļu atgūšanas (konfiskācijas) pasākumu apjomu, kas saistīti ar šiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Šī neatbilstība izriet no kriminālprocesa obligātuma principa ievērošanas un fakta, ka, lai gan NILL gadījumi ir labi dokumentēti, izdarītāji bieži ir nezināmi, nerezidenti vai atrodas jurisdikcijās, kas nesadarbojas ar Latviju, tādējādi mazinot valsts kopējo efektivitāti NILL apkarošanā. Tomēr šai nepilnībai ir piešķirts mazāks svars, jo tā tiek uzskatīta par strukturālu problēmu.

Kriminālsodi par NILL fiziskām personām ir efektīvi, samērīgi un atturoši. Tomēr piemērotie naudas sodi, kriminālvajāšana un notiesājoši spriedumi attiecībā uz juridiskām personām ir nepietiekami, ņemot vērā juridisko personu izmantošanu un iesaisti NILL shēmās. Gadījumos, kad NILL kriminālvajāšana nav iespējama, iestādes izmanto citus krimināltiesiskos pasākumus.

Latvijai IO.7 ietvaros piešķirts būtisks efektivitātes līmenis.

7.1. NILL identifikācija un izmeklēšana

376. Latvija veic proaktīvu NILL gadījumu identificēšanu un izmeklēšanu, izmantojot dažādus informācijas avotus. Kopš iepriekšējā novērtējuma kompetentās iestādes ir ieviesušas būtiskus uzlabojumus, un tiesībsardzības un tiesu iestādes izmanto visus pieejamos instrumentus NILL gadījumu identificēšanai un izmeklēšanai. Tas ir veicinājis gan NILL, gan ar to saistīto predikatīvo noziedzīgo nodarījumu efektīvāku atklāšanu un izmeklēšanu.

Tiesiskais regulējums un attiecīgās tiesībsardzības iestādes

377. Latvijā ir izveidots stabils tiesiskais un institucionālais regulējums ar skaidri noteiktām pilnvarām un pienākumiem identificēt iespējamus NILL gadījumus un tos izmeklēt atbilstoši to nozīmībai, ietekmei un risku līmenim. Noziedzīga nodarījuma izmeklēšana un kriminālprocesa uzsākšana ir obligāta (KPL 6. pants,

skatīt arī R.30). Jebkurai TAI, kas, izmeklējot predikatīvu noziedzīgu nodarījumu, konstatē iespējamu NILL gadījumu, ir pienākums uzsākt izmeklēšanu. Tā kā Latvijā tiek piemērota “visu noziedzīgo nodarījumu” pieeja, visi ieņēmumus radošie noziedzīgie nodarījumi var būt predikatīvi noziedzīgi nodarījumi NILL. Latvijā ir deviņas TAI (izmeklēšanas iestādes), kuru kompetencē ietilpst NILL gadījumu izmeklēšana.⁸⁰ Lielākā daļa NILL un ar to saistīto predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanas darbības ir koncentrētas šādās iestādēs:

Valsts policija veic dažādu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu visā valsts teritorijā, izņemot nodokļu noziegumus. Tās darbība ir organizēta trīs līmeņos: Galvenā kriminālpolicijas pārvalde,⁸¹ piecas reģionālās struktūrvienības un vietējie iecirkņi. Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvalde (ENAP) izmeklē sarežģītas NILL lietas, īpaši tās, kas saistītas ar valsts ekonomisko interešu apdraudējumu. Aptuveni 20 % NILL lietu ENAP izskata kā prioritāras, 70 % tiek izmeklētas reģionālajā līmenī, savukārt 10 % – vietējos iecirkņos.

VID NMPP ir atbildīga par valsts ieņēmumu jomas noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu (piemēram, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, krāpšanu nodokļu jomā) un muiņas noziegumiem (piemēram, kontrabandu, narkotisko vielu nelikumīgu apriti, nelikumīgu alkohola un tabakas izstrādājumu ražošanu, glabāšanu, pārvietošanu vai realizāciju).

KNAB veic valsts amatpersonu korupcijas, tostarp ar publiskajiem iepirkumiem saistītu noziedzīgu nodarījumu, izmeklēšanu.

Identificēšana un izmeklēšana

378. Iespējamu NILL gadījumu identificēšana Latvijā tiek veikta efektīvi, izmantojot dažādus informācijas avotus, tostarp FID sniegtos datus, paralēlas finanšu izmeklēšanas, oficiālus un neoficiālus ārvalstu pieprasījumus, kriminālizlūkošanas informāciju, pārrobežu valūtas un skaidras naudas kontroli, kā arī uzraudzības un regulējošo iestāžu iesniegumus, publiski pieejamos avotus un citus informācijas kanālus. TAI ir izveidojušas mehānismus, kas ļauj atklāt jaunus NILL gadījumus un tendences, balstoties uz stratēģisko un taktisko analīzi, kā arī kriminālizlūkošanas datiem.

379. Kopumā laika posmā no 2018. gada līdz 2023. gadam Latvijas iestādes ir identificējušas un uzsākušas 1755 NILL gadījumu izmeklēšanu. Šie dati atspoguļo būtisku uzlabojumu salīdzinājumā ar iepriekšējo novērtējuma periodu (2013.–2017. gads), kad tika reģistrētas 466 NILL lietas. Kā norādīts IO.6, FID cieši sadarbojas ar attiecīgajām institūcijām, lai nodrošinātu adekvātu izpratni par aizdomām un attiecīgajiem finanšu elementiem, kas veicina NILL un saistīto predikatīvo noziedzīgo nodarījumu identificēšanu. Kopumā 898 lietas jeb 51 % no gadījumiem tika ierosinātas, balstoties uz FID sniegto informāciju, un lielākoties saistītas ar NILL likvidējamās bankās (pirmais riska profils). Savukārt 435 lietas (25 %) tika ierosinātas paralēlo finanšu izmeklēšanu rezultātā, bet iekšzemes publiski pieejamā informācija (vai citu UKI sniegtā informācija) bijusi par pamatu 9 % ierosināto lietu. Pārējie 14 % gadījumu (skatīt tabulu) ietver tādas avotus kā uzraudzības iestāžu iesniegumi vai ziņojumi,⁸² ārvalstu izlūkošanas informācija un skaidras naudas kontrole uz robežām. TAI spējās identificēt NILL gadījumus papildus FID izplatītajai informācijai atspoguļo pieaugošais izmeklēšanas gadījumu īpatsvars, kas izriet no paralēlās finanšu izmeklēšanas un iekšzemes izlūkdatiem.

80. Papildus pastāv vēl sešas TAI, kas šeit netiek detalizēti uzskaitītas, jo tās kopumā iesaistītas mazāk nekā 1 % no NILL izmeklēšanas gadījumiem.

81. Valsts policijas struktūrā ietilpst trīs galvenie kriminālpolicijas virzieni: organizētās noziedzības, kibernetisko noziegumu un ekonomisko noziegumu apkarošana.

82. Personas iesniegums.

7.1. tabula. NILL izmeklēšanas gadījumu skaits pēc avota (2018.–2023. gads)

Avots	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā	Procent uālā daļa
FID izplatītā informācija	74	119	219	157	243	86	898	51 %
Paralēlas finanšu izmeklēšanas	34	54	62	107	90	88	435	25 %
Iekšzemes izlūkošanas informācija, OSINT, citi izlūkdati	32	20	28	26	18	35	159	9 %
TPL un cita ārvalstu izlūkošanas informācija	0	2	2	1	3	6	14	1 %
Citi avoti*	20	27	20	42	17	12	138	8 %
Skaidras naudas kontrole uz robežām	1	42	17	26	19	7	112	6 %
Kopā	161	264	348	359	390	234	1756	100 %

*Tas ietver pirmstiesas izmeklēšanu, dienesta pārbaudes, UKI informāciju, fizisko vai juridisko personu iesniegumus.

380. Turpmāk sniegti trīs piemēri, kas atspoguļo NILL identifikāciju, izmantojot dažādus informācijas avotus.

Lietas piemērs 7.1. Identificēšana, izmantojot informāciju no dažādiem avotiem

1. gadījums: NILL lietas ierosināšana pēc EIR saņemšanas

2021. gadā, balstoties uz saņemto EIR, tika uzsākts kriminālprocess par atbildību pastiprinošos apstākļos notikušu NILL. Valsts policija atrada ievērojamu naudas daudzumu kopā ar diviem zelta stieņiem. Paralēlās finanšu izmeklēšanas rezultātā tika arestēts aizdomās turēto personu kustamais un nekustamais īpašums Latvijā. NCBC procedūras rezultātā savlaicīgi tika konfiscēti 9 732 190 EUR, 877 500 USD, 385 400 RUB un divi zelta stieņi (vismaz 100 000 EUR vērtībā). Kriminālprocess joprojām turpinās.

2. gadījums: Skaidra nauda uz valsts robežas

2019. gadā persona A šķērsoja Latvijas valsts robežu, no Krievijas Federācijas ievēdot 243 000 USD un 36 000 EUR. Persona A šīs naudas summas deklarēja kā ģimenes ikdienas izdevumiem paredzētus uzkrājumus. Balstoties uz aizdomām par NILL darbībām, tika uzsākts kriminālprocess. Izmeklēšanas gaitā tika atklāti viltoti aizdevuma līgumi un neatbilstības deklarētajos ienākumos, kā rezultātā persona A tika atzīta par starpnieku naudas atmazgāšanas noziegumos. 2023. gada 21. aprīlī Rīgas apgabaltiesa atzina personu A par vainīgu ar NILL saistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā atbildību pastiprinošos apstākļos un piesprieda piecu gadu brīvības atņemšanas sodu ar viena gada pārbaudes laiku. Tika arestēta un konfiscēta skaidra nauda 36 000 EUR un 243 000 USD apmērā.

3. gadījums: FID identificēta profesionāla krāpšanas shēma

Pamatojoties uz FID operatīvo analīzi kompetentās iestādes secinājumu formā, 2016. gadā Valsts policija ierosināja kriminālprocesu. Ziņojumā tika sniegti pierādījumi par aizdomīgiem darījumiem, kas saistīti ar ārvalstīs organizētu profesionālu krāpšanas shēmu, kuras darbības posmi tika īstenoti Latvijas teritorijā, izmantojot vietējo banku un iesaistot Latvijas valstspiederīgos. Izmeklēšana, kas ilga aptuveni 2,5 gadus, atklāja *Ponzi* shēmu ar vairāk nekā 240 cietušajiem 11 valstīs. Aktīva starptautiskā sadarbība nodrošināja paralēlu finanšu izmeklēšanu un līdzekļu arestēšanu Latvijā. 2020. gadā apsūdzības tika izvirzītas divām personām; viena no tām tika atzīta par vainīgu un 2022. gadā notiesāta ar brīvības atņemšanu uz trīs gadiem, bet otra tika attaisnota. Kopējā konfiscēto līdzekļu summa sasniedza 1 014 342 EUR.

381. Iestādes ir pilnībā informētas par valstī pastāvošajiem NILL riskiem un draudiem, tostarp pirmā un otrā riska profila aspektiem (skatīt IO.1), kā arī ar šiem riskiem saistītajām tipoloģijām, piemēram, noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanas un noslaņķošanas jeb strukturēšanas (*layering*) metodēm. Paralēlas finanšu izmeklēšanas tiek īstenotas saskaņā ar noteikto politiku, un TAI izmanto visus pieejamos instrumentus, resursus un specializētās izmeklēšanas metodes. NILL lietu prioritāte tiek noteikta atbilstoši Ģenerālprokuratūras (ĢP) vadlīnijām⁸³ un TAI iekšējām vadlīnijām, ievērojot valsts līmeņa politikas vadlīnijas.⁸⁴

Atbilstība riskam

382. Latvijā kopumā tika veiktas aptuveni 78 000 kriminālizmeklēšanas, no kurām 1756 lietas jeb 2,3 % bija saistītas ar NILL. Ņemot vērā, ka Latvijā tiek piemērots kriminālprocesa obligātuma princips (saskaņā ar KPL 6. pantu) un ka lielākā daļa tabulā atspoguļoto krimināllietu saistīta ar noziedzīgiem nodarījumiem ar zemu procesuālo intensitāti, kas neliecina par NILL, attiecīgais īpatsvars ir uzskatāms par salīdzinoši augstu.

7.2. tabula. Latvijā izmeklēto predikatīvo noziedzīgo nodarījumu kopējais skaits (NILL un citi noziedzīgi nodarījumi)

Predikatīvais noziedzīgais nodarījums	Kopā	Procentuālā daļa
Laupīšana vai zādzība	35 813	45,6 %
Narkotisku un psihotropu vielu nelikumīga tirdzniecība	10 396	13,2 %
Krāpšana	7090	9,0 %
Naudas viltošana	5421	6,9 %
Kontrabanda (tostarp saistībā ar muitas un akcīzes nodevām un nodokļiem)	4093	5,2 %
Dokumentu viltošana	2312	2,9 %
Piesavināšanās	2216	2,8 %
Noziegumi pret vidi	1943	2,5 %
Izvarošana, seksuālā vardarbība, kas noved pie pavešanas netiklībā	1942	2,5 %
Nelikumīga ieroču tirdzniecība	1819	2,3 %
NILL	1755	2,3 %
Citi noziedzīgi nodarījumi	3737	4,8 %
Kopā	78 537	100 %

83 Piemēram, 2024. gada 22. jūlija LRP vadlīnijas: “Rīkojums par NILL izmeklēšanas prioritāšu noteikšanu”.

84. Piemēram, *Paralēlās finanšu izmeklēšanas vadlīnijas*, Prokurora rīkojums par NILL izmeklēšanas prioritāšu noteikšanu, *Vadlīnijas par noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas prioritātēm NILL jomā, kā arī Vadlīnijas par NILL prioritāšu noteikšanu, ko ĢP pieņēma 2024. gada 22. jūlijā.*

7.3. tabula. Kopējais NILL gadījumu skaits attiecībā uz Valsts policijas, VID NMPP un KNAB izmeklētajām noziedzīgām darbībām (2018.–2023. gads)

Ar noziedzīgām darbībām saistītu NILL izmeklēšana	Izmeklēšanas procesi	Procentuālā daļa
Valsts policijas izmeklēšanas procesi (visi noziegumi)	1419	83 %
Autonoms NILL gadījums	813	47 %
Dažādu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana reģionālo struktūrvienību līmenī	356	21 %
Nelikumīgas darbības ar finanšu instrumentiem	185	11 %
Krāpšana, piesavināšanās	31	2 %
Kontrabanda	9	1 %
Seksuālā izmantošana, tostarp bērnu seksuālā izmantošana	5	0,3 %
Cilvēku tirdzniecība	3	0,2 %
Nelikumīgas darbības ar akcīzes precēm	3	0,2 %
Izstrādājumu viltošana un pirātisms	2	0,1 %
Aizliegta uzņēmējdarbība	2	0,1 %
Noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā (izņemot VID)	2	0,1 %
Nelikumīga datu iegūšana un izmantošana	2	0,1 %
Slepkavība	1	0,1 %
Laupīšana	1	0,1 %
Izspiešana	1	0,1 %
Nelikumīgas darbības ar kultūras priekšmetiem	1	0,1 %
Valsts amatpersonas bezdarbība	1	0,1 %
Korupcija un kukuļošana (izņemot KNAB)	1	0,1 %
VID NMPP izmeklēšanas procesi (NILL gadījumi, kas saistīti ar nodokļu noziegumiem, krāpšanu un skaidras naudas kontrabandu)	249	15 %
KNAB izmeklēšanas procesi (korupcijas lietas)	48	3 %
Kopā	1716	100 %

Kopumā atspoguļoti dati no trim galvenajām TAI, proti, 1716 no 1756 NILL izmeklēšanām, kas norādītas iepriekšējā tabulā.

383. Ievērojama daļa Latvijā veikto izmeklēšanas procesu attiecas uz autonomiem NILL gadījumiem. No 1419 Valsts policijas veiktajiem izmeklēšanas procesiem 813 (gandrīz 60 %) ir saistīti ar autonomiem NILL gadījumiem. Kopumā 112 (aptuveni 6 %) izmeklēšanas procesi ir saistīti ar skaidras naudas kontroli uz robežas. Šis salīdzinoši zems īpatsvars skaidrojams ar zemāku pārrobežu skaidras naudas kontrabandas risku, Covid-19 pandēmijas ietekmi, kā arī administratīvo pasākumu piemērošanu attiecībā uz summām, kas nepārsniedz 35 000 EUR, tādējādi samazinot nepieciešamību uzsākt obligātu izmeklēšanu katrā pārrobežu gadījumā (ja nepastāv aizdomas par tādiem pamatā esošiem noziedzīgiem nodarījumiem kā skaidras naudas nelikumīga pārvadāšana vai NILL). Pārējos 336 kriminālprocesus veikušas citas TAI, galvenokārt VID, kas laikā no 2018. gada līdz 2023. gadam uzsāka 249⁸⁵ kriminālprocesus NILL jomā. Lai gan šis īpatsvars šķiet salīdzinoši neliels attiecībā pret nodokļu nemaksāšanas risku otrajā riska profilā Latvijā,⁸⁶ pirmais riska profils visā novērtējuma periodā bija dominējošais.

7.4. tabula. Valsts policijas veiktās NILL noziegumu izmeklēšanas

Valsts policijas veiktā izmeklēšana	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā
Autonoms NILL gadījums	80	134	157	156	217	69	813
NILL, kas saistīta ar predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem	53	43	130	126	121	133	606

85. Valsts policija šajā periodā veica divas NILL izmeklēšanas saistībā ar nodokļu pārkāpumiem, uzsverot, ka šādu lietu izmeklēšana saskaņā ar NILL pazīmēm parasti ir VID kompetencē.

86. Valsts policija ir galvenā izmeklēšanas iestāde, kas īsteno visplašākās kriminālizmeklēšanas, savukārt VID koncentrējas uz nodokļu noziegumu izmeklēšanu, kas tiek regulēta ar administratīvajiem likumiem un sodiem.

Kopā	133	177	287	282	338	202	1419
------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------

384. Kā minēts IO.1, Latvijā pastāv mainīgs NILL risku kopums. Tomēr veiktās izmeklēšanas darbības kopumā atbilst mainīgajam riska profilam. Ar Latvijas pirmo riska profilu saistīto autonomo NILL gadījumu izmeklēšanu skaits samazinājās no 217 izmeklēšanas procesiem 2022. gadā līdz 69 izmeklēšanas procesiem 2023. gadā. Tajā pašā laikā izmeklēšanas par NILL, kas saistītas ar iekšzemes un ārvalstu predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem, pieauga no 53 izmeklēšanas procesiem 2019. gadā līdz 133 izmeklēšanas procesiem 2023. gadā.⁸⁷ Ikgadējais NILL izmeklēšanu skaits ir samazinājies, jo FID ir noslēdzis darbu pie lietām par NILL, kas saistītas ar likvidējamām kredītiestādēm, nesenajām sankcijām un pārrobežu ierobežojumiem. Šī tendence atspoguļo arī kopējo predikatīvo noziedzīgo nodarījumu skaita samazināšanos. Tā kā riska profils turpina attīstīties, iestādēm nākotnē būs arvien lielāka nepieciešamība identificēt un izmeklēt NILL gadījumus, nodrošinot to sasaisti ar iekšzemes predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, piemēram, nodokļu pārkāpumiem, krāpšanu, kontrabandu, korupciju, narkotiku tirdzniecību un cilvēku tirdzniecību.

Kompetence, apmācības un tehniskie līdzekļi

385. Visās attiecīgajās iestādēs darbojas īpaši norīkoti darbinieki, kas veic NILL gadījumu izmeklēšanu. Darbinieku apmācība tiek organizēta regulāri. Latvijas iestādes izmanto tiešu piekļuvi automatizētajām sistēmām un sadarbojas ar ārvalstu kolēģiem, izmantojot Interpolu, Eiropolu un citus kanālus. Specializētās iestādes, piemēram, VID NMPP, papildus izmanto datubāzes, piemēram, pārrobežu valūtas ziņojumus, TLKAIS un SKLOIS,⁸⁸ kā arī piekļuves reģistrus, piemēram, Kontu reģistru un UR. TAI arī sadarbojas ar ARO, lai izsekotu līdzekļus gan vietējā, gan starptautiskā mērogā.

386. Valsts policijas ENAP sastāvā ir vairāk nekā 80 specializēti apmācīti darbinieki, tostarp kibernetizēto analītiķi, kas nodarbojas ar sarežģītu NILL lietu izmeklēšanu un vienlaikus darbojas kā kompetences centrs zināšanu, apmācību un pieredzes nodrošināšanai šajā jomā. Pašlaik 22 % policijas amata vietu nav aizpildītas, tomēr, ņemot vērā prioritāšu noteikšanu, resursu trūkums NILL apkarošanā netiek uzskatīts par būtisku problēmu. Valsts policijas Kibernetizēto apkarošanas pārvalde tika izveidota, lai izmeklētu sarežģītas kibernetizēto lietas un noziedzīgus nodarījumus, kas saistīti ar NILL, kuri izdarīti kibertelpā, izmantojot digitālās tehnoloģijas un tiešsaistes platformas. Valsts policijas reģionālajām nodaļām tika nodrošinātas apmācības NILL lietu izmeklēšanā, un darbinieki regulāri veic NILL izmeklēšanas darbības, pielietojot apgūtās zināšanas.

387. VID NMPP nav izveidota atsevišķa nodaļa nodokļu noziegumu un kontrabandas gadījumu izmeklēšanai, tomēr visas astoņas struktūrvienības ir apmācītas NILL un predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanā, izmantojot dažādus informācijas avotus, tostarp muitas un nodokļu datus, ieņēmumu informāciju, finanšu izlūkdatumus un *Black-Box* sistēmu. Vienlaikus pastāv grūtības iegūt ticamu informāciju no dažām kaimiņvalstīm, kas kavē pārrobežu kontrabandas un ar to saistīto nodokļu noziegumu izmeklēšanu. Krievijas karš pret Ukrainu un no tā izrietošās ES sankcijas ir būtiski palielinājušas Latvijas iestāžu (VID NMPP un Valsts drošības dienesta) darba apjomu sankciju piemērošanā, vienlaikus daļēji samazinot spēju izmeklēt nodokļu pārkāpumus un nelikumīgas akcīzes preču aprites, tostarp kontrabandas, gadījumus. Lai šo situāciju risinātu, pēdējos divos gados VID NMPP ir piesaistīts papildu personāls.⁸⁹

388. KNAB uztic NILL izmeklēšanu un korupcijas gadījumu paralēlo finanšu izmeklēšanu 18 izmeklētājiem un diviem direktoriem, kuriem atbalstu sniedz 12 analītiskā departamenta darbinieki. Izmeklētājiem ir nodrošināta regulāra piekļuve lietas datiem KNAB lietvedības sistēmā.

87. Statistika par NILL izmeklēšanu atsevišķos predikatīvajos noziedzīgos nodarījumos netika sniegta, taču kriminālvajāšanas gadījumu skaits un to atbilstība riskiem tiek apskatīta turpmāk (skatīt 7.2. pamatjautājumu).

88. TLKAIS: Transporta līdzekļu un konteineru automātiskās identificēšanas sistēma; SKLOIS: Informācija par ostās ienākošajiem kuģiem.

89. Izmeklēšanā VID NMPP izmanto OSINT, muitas, nodokļu informāciju un ieņēmumu datus. Vienlaikus pastāv grūtības iegūt ticamu informāciju no dažām kaimiņvalstīm, kas kavē pārrobežu kontrabandas un ar to saistīto nodokļu noziegumu izmeklēšanu.

389. Starp iestādēm pastāv cieša sadarbība. Izmeklētāji izmanto inovatīvus rīkus, piemēram, *Black-Box* sistēmu (skatīt IO.1 un IO.6), goAML un OpCEN, lai atvieglotu izmeklēšanas procesu. TAI sadarbojas ar kompetentajām iestādēm un organizē SKG sanāksmes, iesaistot arī privātā sektora struktūras, piemēram, bankas. Ņemot vērā NILL lietu starptautisko aspektu, lai pārbaudītu informāciju un savāktu pierādījumus, TAI un FID cenšas sadarboties, izmantojot dažādus kanālus, tostarp Interpolu, Eiropolu un ARO. Kā norādīts IO.2, Latvijas iestādes ziņoja par 12 aktīvām JIT, kas ir ievērojams skaits, ņemot vērā riskus un kontekstu.

Lietas piemērs 7.2. Plaša mēroga NILL gadījumu identificēšana, izmantojot NVO – starpinstitutionālā sadarbība

Pamatojoties uz DCSSOC kriminālizlūkošanas datiem un Valsts darba inspekcijas riska analīzi, Valsts policija no 2018. gada janvāra līdz 2021. gada jūlijam veica izmeklēšanu desmit cilvēku organizētā grupā, kas nodarbojās ar neaizsargātu personu ekspluatāciju. Izmantojot palīdzības centra aizsegu, grupējums ar viltu vervēja, transportēja un piespieda personas strādāt, tādējādi nopelnot vairāk nekā 565 324 EUR.

FID un Valsts policija sasauca SKG sanāksmi, uzraudzīja darījumus un iesaldēja līdzekļus ārvalstīs, izmantojot TPL.

Iestādes konfiscēja divus dzīvokļus, zemi, jaunu ēku, divus luksusa pulksteņus, piecus transportlīdzekļus, 147 298 EUR skaidrā naudā un 38 206 EUR, kas noguldīti FI kontos. Kriminālprocess tika ierosināts arī pret juridisku personu. Lieta, kas saistīta ar cilvēku tirdzniecību un NILL darbībām atbildību pastiprinošos apstākļos 2024. gada 22. maijā tika nodota Ekonomisko lietu tiesai, kur tā joprojām tiek izskatīta.

390. Izmeklēšanas iestādēm tiek nodrošināts nozīmīgs atbalsts no ĢP specializētās NILL lietu nodaļas. Šī nodaļa sniedz atbalstu TAI pirmstiesas izmeklēšanā un sniedz specializētas zināšanas. Tiklīdz uzsāka izmeklēšana, TAI sazinās ar ĢP, lai nodrošinātu izmeklētāju uzraudzību un vadību. VP 48 stundu laikā ieceļ uzraugošo prokuroru un nosaka prioritātes⁹⁰ NILL izmeklēšanai. Iestādes pirmstiesas izmeklēšanā lietās, kurās pastāv aizdomas par NILL, ir demonstrējušas augstu koordinācijas un sadarbības līmeni.

7.2. Dažādu NILL darbību kriminālvajāšana un notiesāšana⁹¹

391. Latvijas iestādes plaši īsteno kriminālvajāšanu un nodrošina notiesāšanu dažādos NILL gadījumos, tomēr pastāv nepilnības juridisko personu kriminālvajāšanā un personu vai PLG identificēšanā, kas ir nozīmīgas lielo starptautisko NILL shēmu kontekstā (atbilstoši pirmajam riska profilam).

Kriminālvajāšanas veidi un atbilstība riskam

392. Prokurori aktīvi izmeklē NILL lietas, kas saistītas gan ar sākotnējo riska profilu (autonomi NILL gadījumi saistībā ar likvidējamām bankām un ārvalstu predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, korupciju un krāpšanu), gan ar otro riska profilu (iekšzemes noziegumi). Kopš iepriekšējā MER (2013.–2017. gads) Latvija ir panākusi stabilu progresu personu kriminālvajāšanā un notiesāšanā abos riska profilos. Tomēr, neraugoties uz plašo izmeklēšanu skaitu, notiesājošu spriedumu skaits par sarežģītām profesionālām NILL shēmām joprojām ir neliels. Lai gan Latvija veiksmīgi panāca vainīgo personu notiesāšanu vienā no šobrīd likvidējamām bankām, tai nav izdevies notiesāt citas iesaistītās personas vai uzņēmumus, kas bija iesaistīti šajās liela apmēra NILL shēmās. Grūtības lielākoties rodas starptautisku NILL shēmu izmeklēšanā, it īpaši, ja vainīgās personas atrodas jurisdikcijās, kas atsakās sadarboties. Arī Latvijā ir ierosinātas krimināllietas pret bankām un to vadību saistībā ar NILL veicināšanu, taču nelielā apjomā.

393. 2021. gadā ĢP Krimināltiesiskajā departamentā tika izveidota Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas koordinācijas vienība (AMLCU), lai sniegtu norādījumus un cieši koordinētu TAI (piemēram, Valsts policijas un citu) darbību NILL gadījumu izmeklēšanā (skatīt 7.1. pamatjautājumu

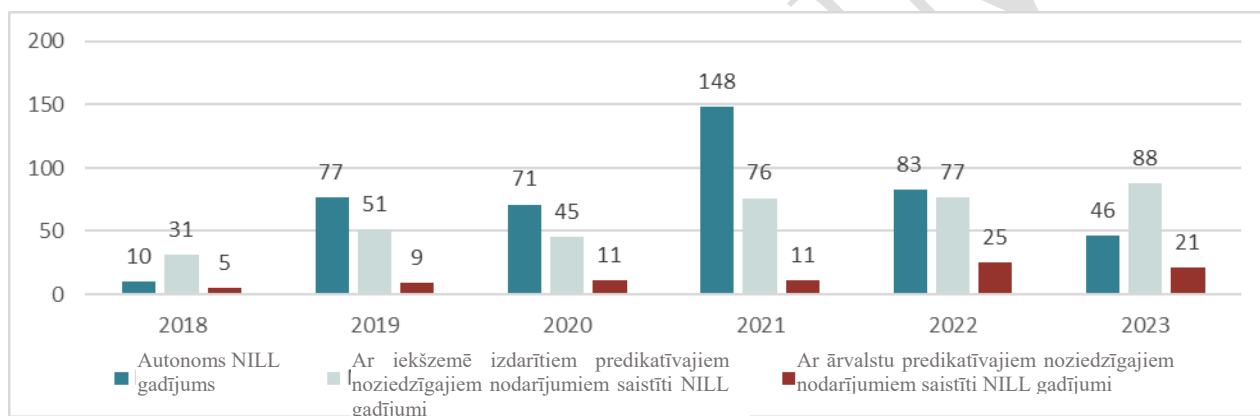
90. Prioritāšu noteikšana tiek īstenota, pamatojoties uz rīkojumu NILL izmeklēšanas uzraudzībai.

91. Skatīt metodoloģiju, IO.7, 2. skaidrojošo piezīmi un saistītās zemsvītras piezīmes.

iepriekš). AMLCU izdod vadlīnijas un metodiskos materiālus, nodrošina apmācības, koordināciju un specializētas zināšanas prokuroriem, kā arī izmeklētājiem un tiesnešiem. Izmeklētājiem, prokuroriem, tiesnešiem un citu juridisko pakalpojumu sniedzējiem tiek organizētas apmācības par noziedzīgi iegūtas mantas identificēšanu un atgūšanu.

394. Latvijā NILL kriminālvajāšanas gadījumu skaits ir pastāvīgi pieaudzis, aptverot gan autonomus NILL gadījumus, gan NILL saistībā ar iekšzemes vai ārvalstu predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem. Kriminālvajāšana norit saskaņā ar diviem riska periodiem, un pēc 2018. gada autonomu NILL gadījumu skaits pieauga, taču pēdējā laikā tas samazinājies, jo samazinājušies pirmā riska profila draudi. No visām NILL lietām, kas tika ierosinātas laikā no 2018. gada līdz 2021. gadam, 55–60 % no tām bija autonomi NILL gadījumi, savukārt 2023. gadā šis rādītājs nedaudz samazinājās līdz 30 %. Kā redzams turpmāk tabulā, pēdējos gados pieaug iekšzemes NILL gadījumu skaits un to NILL gadījumu skaits, kas saistīts ar ārvalstu predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem.

7.1. attēls. Personu kriminālvajāšanas statistika attiecībā uz autonomiem NILL gadījumiem un NILL gadījumiem, kas saistīti ar iekšzemes un ārvalstu predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem

395. Latvija plašā mērogā īsteno NILL gadījumu kriminālvajāšanu, ņemot vērā tās riska profilu. Kopumā laikā no 2019. gada līdz 2023. gadam Latvijā 885 personas sauktas pie atbildības saistībā ar NILL gadījumiem. Aptuveni 49 % no visiem kriminālvajāšanas gadījumiem saistīti ar NILL (skatīt tabulu turpmāk). Papildus ievērojamajam skaitam autonomu noziedzīgu nodarījumu, Latvijā tiek ierosinātas lietas par NILL, kas saistīta ar predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem gan Latvijā, gan ārvalstīs, piemēram, krāpšanu, narkotiku tirdzniecību, finanšu instrumentu ļaunprātīgu izmantošanu, piesavināšanos (tostarp kukuļošanu un korupciju) un ar nodokļiem saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Turpmākajā tabulā ir norādītas arī Valsts policijas nodotās lietas, ņemot vērā nodarījumu smaguma pakāpi.

7.5. tabula. Kriminālvajāšanai nodotās Valsts policijas lietas, kas klasificētas kā NILL noziedzīgie nodarījumi (KL 195. pants)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā
NILL bez atbildību pastiprinošiem apstākļiem	8	10	18	32	25	16	109
NILL atbildību pastiprinošos apstākļos	3	13	21	50	46	32	165

Īpaši smags NILL noziegums	19	27	27	24	25	23	145
Kopā:	30	50	66	106	96	71	419

7.6. tabula. Personu kriminālvajāšana NILL predikatīvo noziedzīgu nodarījumu kontekstā (fiziskas un juridiskas personas)

Kriminālvajāšana	Kopā	Procentuālā daļa
Autonoms NILL gadījums	435	49 %
NILL saistībā ar ārvalsts predikatīvu noziedzīgu nodarījumu	82	9,3 %
NILL saistībā ar iekšzemes predikatīvu noziedzīgu nodarījumu	368	41,6 %
Krāpšana (177., 177. ¹ pants)	86	9,7 %
Izvairšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas (218. pants)	64	7,2 %
Finanšu krāpšana (193. pants)	48	5,4 %
Narkotiku tirdzniecība	41	4,6 %
Piesavināšanās (179. pants)	30	3,4 %
Nelikumīgas darbības ar akcīzes precēm	24	2,7 %
Cilvēku tirdzniecība	14	1,6 %
Zādzība (175. pants)	14	1,6 %
Izspiešana organizētā grupā (184. pants)	9	1 %
Varas ļaunprātīga izmantošana un dienesta pilnvaru pārkāpšana (341. pants)	9	1 %
Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi (XI nodaļa)	8	1 %
Korupcija un kukuļdošana (320.–323. pants)	6	0,7 %
Citi	15	1,7 %
Kopā	885	100 %

7.7. tabula. Kriminālvajāšana pēc NILL kategorijas (t. sk. fiziskas un juridiskas personas)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā	Procentuālā daļa
Pašu līdzekļu legalizācija	31	51	58	78	82	74	374	42 %
Trešās personas NILL (t. sk. ar profesionālu starpniecību)	15	86	69	157	103	81	511	58 %
Kopā	46	137	127	235	185	155	885	100 %

NILL lietu tiesvedība un savlaicīga kriminālvajāšana

396. 2021. gadā Latvija izveidoja Ekonomisko lietu tiesu, lai paātrinātu ekonomisko noziegumu, tostarp NILL un korupcijas, tiesvedību, kā arī NCBC lietu izskatīšanu. Neraugoties uz pastāvīgi pieaugošo NILL lietu skaitu un tiesās izskatāmo lietu apjoma pieaugumu katru gadu, laikā no 2018. gada līdz 2023. gadam Latvijai izdevās saglabāt vidējo lietu izskatīšanas laiku. Lai gan kasācijas līmenī novērojams pieaugums, tas nerada būtisku risku. Iestādes nodrošinājušas pietiekamus resursus, lai nepieļautu kavēšanos.

7.8. tabula. Vidējais NILL (KL 195. pants) lietu izskatīšanas ilgums līdz tiesas spriedumam

	Vidējais izskatīšanas laiks mēnešos					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Pirmā instance	11,0	7,0	7,0	9,2	5,5	11,1
Apelācijas instance	8,8	12,2	6,3	3,4	2,3	8,6
Kasācijas instance	3,9	4,0	6,1	8,5	9,1	9,3

397. Turpmāk izklāstīta viena no svarīgākajām lietām, ko Ekonomisko lietu tiesa izskatīja saistībā ar likvidējamu banku un tās īpašniekiem.

Lietas piemērs 7.3. Likvidējamās bankas augstākā līmeņa vadības īstenota profesionāla, sarežģīta un autonoma NILL shēma kā organizētās noziedzīgās grupas elements

Izmeklēšanas rezultātā likvidējamās Bankas A augstākā līmeņa amatpersonām, tostarp bankas īpašniekam un pašai bankai, tika izvirzītas apsūdzības par globālas naudas atmazgāšanas shēmas veicināšanu, kas ļāva augsta riska ārvalstu PNP, fiktīviem uzņēmumiem un klientiem no augsta riska jurisdikcijām veikt NILL darbības Latvijā. Līdzekļi tika pārskaitīti caur dažādiem FI kontiem, kurus sarežģītajā NILL shēmā reģistrējuši fiktīvie uzņēmumi dažādās jurisdikcijās. Finanšu pakalpojumu sniedzēja darbinieki organizēja fiktīvo uzņēmumu reģistrāciju un kontu atvēršanu FI. Bankā tika saņemtas ievērojamas summas no ārvalstu nerezidentu juridiskām personām, kuras bija daļa no NILL shēmām. Daudzi klienti bija fiktīvi uzņēmumi ar deklarētām nerezidentu PLG personām. Pret banku kā juridisku personu tika ierosināta tiesvedība par NILL atbildību pastiprinošos apstākļos.

Kriminālprocesā prokurori uzsver, ka banka kā juridiska persona un tās darbinieki izmantoja klientu norēķinu kontus un apzināti izveidoja ārzonas čaulas uzņēmumus, ar nodomu veikt NILL. Iestādes identificēja iespējamus ieņēmumus vairāk nekā 414 miljonu EUR apmērā. Prokurori pieprasīja EIR, nosūtīja TPL un ieguva pierādījumus no Luksemburgas, Ukrainas, Baltkrievijas un Apvienotās Karalistes. Krimināllieta atrodas Ekonomisko lietu tiesā, un tiek veikta pierādījumu pārbaude.

Papildus šai lietai tika uzsākti vismaz 584 citi kriminālprocesi, galvenokārt saistībā ar ārvalstu klientiem un iespējamiem NILL un predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, nodokļu krāpšanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Šīs shēmas izmantoja līdzīgas struktūras, lai Latvijā izdarītu noziedzīgus nodarījumus, kas saistīti ar NILL.

398. Attiecībā uz juridiskajiem instrumentiem, Latvija ir transponējusi ES direktīvu 2018/1673, nodrošinot, ka par NILL var secināt no faktiskajiem apstākļiem (skatīt arī tehniskās atbilstības pielikuma R.3). Atšķirībā no iepriekšējiem novērtējumiem, Latvija regulāri sauc personas pie kriminālatbildības par autonomiem NILL gadījumiem pat tad, ja nav zināmi pamatā esošie noziedzīgie nodarījumi (KL 195. pants).⁹² Saskaņā ar Augstākās tiesas 2024. gada spriedumiem,⁹³ un Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojumu NILL lietās līdzekļu noziedzīgu izcelsmi var pierādīt arī ar indikatīviem vai netiešiem pierādījumiem, kā arī pamatojoties uz katrā konkrētā lietā konstatētajiem faktiem.⁹⁴ Iepriekš minētā lieta cita starpā liecina par Latvijas progresu tiesu prakses veidošanā attiecībā uz trešo personu NILL lietām un autonomu NILL gadījumu kriminālvajāšanu. Lai gan Augstākās tiesas pieeja ir atspoguļota datu analīzē un gadījumu izpētē, un dažās

92. Autonomas vai patstāvīgas NILL gadījumā tas, ka nav noskaidrots konkrētais noziedzīgais nodarījums, no kura iegūti noziedzīgie līdzekļi, nav šķērslis, lai personu atzītu par vainīgu paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā (KL 195. panta trešā daļa) (Senāta 2024. gada 29. februāra lēmums lietā Nr. SKK-23/2024, 10.2.4. punkts).

93. Tiesa lietā, kas saistīta ar NILL, secināja, ka tas, ka nav precīzi zināms, no kāda noziedzīga nodarījuma ir iegūti naudas atmazgāšanai izmantotie finanšu līdzekļi vai cita manta, nav šķērslis personas saukšanai pie kriminālatbildības.

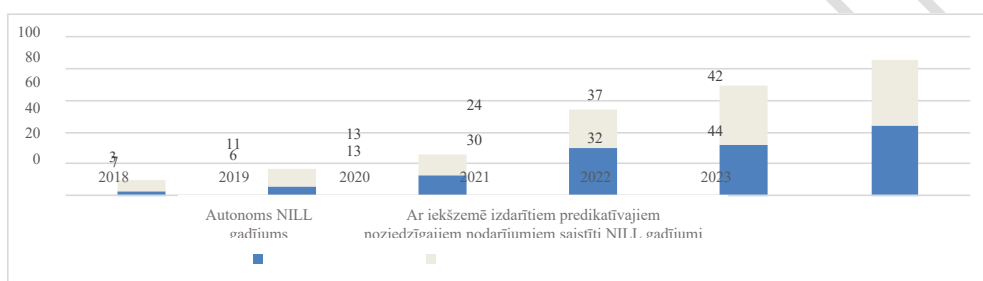
94. Senāta judikatūrā kriminālprocesā līdzās pierādījumu kopumam (ja vien tie nerada pamatotas šaubas par apsūdzētā vainīgumu) tiek atzīti arī netiešie pierādījumi, kas palīdz pierādīt personas vainīgumu. (Senāta 2021. gada 13. maija lēmums lietā Nr. SKK-89/2021, 5.1. punkts).

lietās tika izmantota padziļināta pierādījumu novērtēšanas interpretācija NILL kriminālprocesos, tiesneši, kas vadīja šīs lietas, neuzrādīja pietiekamu informētību par judikatūras piemērošanu. Neskatoties uz to, notiesājošo spriedumu efektivitāte ir ievērojama – aptuveni 90 % NILL lietu notiesājošie spriedumi tiek panākti, ja apsūdzētās personas ir identificētas Latvijā un tiesai pieejamas.⁹⁵

Notiesāšana NILL jomā

399. Latvijā no 2018. gada līdz 2023. gadam tika pieņemti 262 notiesājoši spriedumi par NILL, aptverot 380 fiziskas un 10 juridiskas personas, galvenokārt pirmās instances tiesās. Tas ir būtisks pieaugums salīdzinājumā ar periodu no 2013. gada līdz 2018. gadam, kad tika pieņemti tikai 33 spriedumi attiecībā uz 55 fiziskām personām. Daudzi notiesājošie spriedumi ir pieņemti saistībā ar atsevišķām kriminālvajāšanām par NILL, kas uzsāktas iepriekšējos gados (skatīt attēlu turpmāk). Papildus 42 personām tika piemēroti kriminālvajāšanas soda rīkojumi par mazāk smagiem NILL noziegumiem, piemēram, naudas piesavināšanos, bieži vien noslēdzot ārpustiesas izlīgumu ar vainas atzīšanu.

7.2. attēls. Gada griezumā reģistrētie notiesājošie spriedumi NILL jomā

400. Turpmāk sniegtā konkrēta gadījuma izpēte demonstrē Latvijas iestāžu koordinēto darbību, kas vērsta uz efektīvu notiesājošu spriedumu nodrošināšanu saistībā ar NILL gadījumiem. Turpmāk aprakstītā lieta ir saistīta ar augsta līmeņa korupciju un Latvijas Bankas prezidentu.

Lietas piemērs 7.4. Notiesājoši spriedumi par korupciju lielā apmērā

2018. gadā KNAB ar FID atbalstu izmeklēja 2012. gada kukuļošanas lietu, kurā bija iesaistīts Latvijas Bankas prezidents. Iestādes atklāja noziedzīgu shēmu, kurā 250 000 EUR liels kukulis tika maskēts kā ieguldījums nekustamajā īpašumā, un ar to saistītajiem īpašumiem tika uzlikts arests. Lai noskaidrotu personas imunitātes statusu, iestādes sadarbojās ar Vācijas kolēģiem, un, izmantojot starptautiskās sadarbības kanālus, nosūtīja pieprasījumus ārvalstīm, lai identificētu saņemtos līdzekļus, taču ārvalstīs nekas netika atklāts.

Divas personas – kukuļa saņēmējs un juridiskās personas valdes loceklis (amatpersona) – tika apsūdzēti par NILL (KL 195. panta trešā daļa). Tiesvedība ilga četrus gadus, un tās laikā Eiropas Cilvēktiesību tiesa pieņēma spriedumu par apsūdzētā statusu ECB. Šajā lietā atzinumu sniedza arī ES Tiesa.

Pirmās instances tiesas spriedumi:

- **Fiziska persona 1:** brīvības atņemšana uz pieciem gadiem, mantas konfiskācija – 174 140 EUR un 2000 USD.

95. Vairāk nekā 400 no iepriekš minētajiem 885 kriminālprocesiem netika izskatīti tiesā, jo apsūdzētās personas neatradās Latvijas teritorijā. Šajos gadījumos tika uzsāktas kriminālvajāšanas darbības, lai nodrošinātu, ka aizdomas par NILL tiek nodotas NCBC.

- **Fiziska persona 2 (priekšsēdētājs):** brīvības atņemšana uz sešiem gadiem, mantas konfiskācija – 20 319 EUR, 2320 GBP, 3900 EUR un trīs nekustamie īpašumi kopumā 207 562 EUR vērtībā.
- **Juridiska persona:** naudas sods 3 500 000 EUR apmērā, konfiscēta puse nekustamā īpašuma (120 072 EUR vērtībā).

Spriedums vēl nav pārsūdzēts apelācijas tiesā. 2023. gada 20. decembrī tiesa pieņēma lēmumu par nekustamā īpašuma konfiskāciju 406 402 EUR apmērā bez notiesājoša sprieduma. Viena nekustamā īpašuma daļa tika konfiscēta kā noziedzīgi iegūta manta, savukārt otra daļa – piespiedu ietekmēšanas līdzekļa ietvaros.

401. Latvijā ir palielinājies kriminālvajāšanas gadījumu un notiesājošu spriedumu skaits, pateicoties iestāžu, starptautisko partneru un FID atklātajiem gadījumiem. Tomēr daudzas liela apmēra NILL shēmas paliek nesodītas, jo vainīgās personas un PLG bieži vien atrodas ārpus Latvijas. Piemēram, daudzi no 584 kriminālprocesiem, kas saistīti ar likvidējamo Latvijas banku, ir saistīti ar fiktīviem uzņēmumiem, kas izmanto Latvijas bankas globālām naudas atmazgāšanas shēmām, bet apsūdzētos nav iespējams saukt pie kriminālatbildības, jo viņi neatrodas Latvijā vai to identitāte nav zināma.⁹⁶ Šādos gadījumos izmeklētāji un prokurori īstenoja NCBC pasākumus (skatīt IO.8 un KPL 59. nodaļu), veicot noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju. Tas skaidro daļu no 317 gadījumiem, kas tika izbeigti pēc NCBC īstenošanas. Latvijas nespēja saukt pie kriminālatbildības nerezidentus vai ārvalstu čaulas uzņēmumus vairāk ir saistīta ar starptautiskās sadarbības problēmām dažās jurisdikcijās, nevis ar Latvijas sistēmas darbības nepilnībām.

7.9. tabula. Pirmās instances tiesas nolēmumi NILL jomā (2020.–2023. gads)

NILL izmeklēšanas un izskatīšanas statuss pa gadiem:

KL 195. pants	2020	2021	2022	2023	Vidēji	Kopā
NILL izmeklēšana	344	340	398	235	329	1 317
Apturētas lietas	64	46	34	10	39	154
Izbeigtas lietas	39	216	256	187	175	698
Lietas, kas izbeigtas pēc konfiskācijas bez notiesājoša sprieduma	0	135	126	56	79	317
Lietas, kurās ierosināta kriminālvajāšana (personai izvirzītas apsūdzības)	73	133	110	84	100	400
Pabeigtas lietas – nodotas izskatīšanai tiesā	47	104	97	90	85	338

Piezīme. Minētās lietas aptver tikai periodu no 2020. gada līdz 2023. gadam, tādēļ kopējais izmeklēto lietu skaits atšķiras no tabulās redzamā.

Lietas piemērs 7.5. Gadījuma izpēte: notiesāšana par NILL, pamatojoties uz netiešiem pierādījumiem

2022. gada 7. decembrī Ekonomisko lietu tiesa notiesāja divas personas par NILL atbildību pastiprinošos apstākļos. Lai gan apsūdzētie noliedza vainu, tiesa atzina, ka viņu liecības pierādīja, ka šīs personas bija informētas par līdzekļu noziedzīgo izcelsmi. Pamatojoties uz pieejamo informāciju un apsūdzēto plānotajām darbībām, tiesa secināja, ka viņi apzinājās līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, kas nenoliedzami pierāda viņu vainu.

402. Juridisko personu notiesāšanas rādītāji Latvijā joprojām ir zemi, ņemot vērā augsto risku, ka tās iesaistās un veicina profesionālās NILL shēmas. Piecu gadu laikā Latvijā ir pieņemti tikai 10 notiesājoši spriedumi attiecībā uz juridiskajām personām. Lai gan situācija ir uzlabojusies salīdzinājumā ar iepriekšējo

96. Bieži vien tas attiecas uz jurisdikcijām, kas nesadarbojas, vai personām, kuru izdošana vai iekšzemes izmeklēšana nav iespējama vai ir īpaši sensitīva.

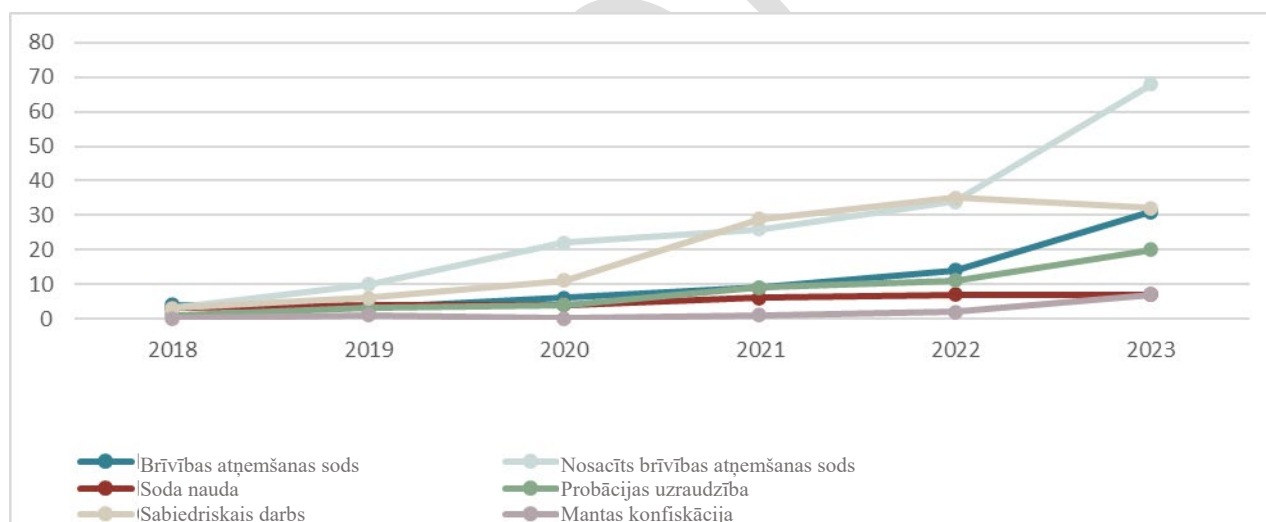
novērtējuma periodu (2013.–2017. gads), joprojām saglabājas zems juridisko personu kriminālvajāšanas un notiesāšanas gadījumu skaits – tikai 10. Šo trūkumu daļēji kompensē juridisko personu likvidācija pēc kriminālprocesa uzsākšanas, jo likvidētās juridiskās personas vairs nevar tikt sauktas pie kriminālatbildības vai pakļautas piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai. Tomēr, ņemot vērā, ka daudzās NILL lietās ir iesaistītas juridiskās personas, kriminālvajāšanas gadījumu skaits pret tām joprojām ir relatīvi neliels.⁹⁷ Lai nodrošinātu efektīvu kriminālsodu (piespiedu ietekmēšanas līdzekļu) piemērošanu juridiskām personām, 2022. gadā Saeima ieviesa drošības līdzekļus, kurus pirmstiesas izmeklēšanas laikā var piemērot juridiskām personām. Tomēr to efektivitāte vēl nav novērtējama.

7.3. Sodu efektivitāte, samērīgums un preventīvais raksturs

403. Latvijā piemērotās brīvības atņemšanas sankcijas kopumā ir efektīvas, samērīgas un preventīvas. Tomēr juridisko personu sodīšanā joprojām pastāv nepilnības.

404. Vidējais brīvības atņemšanas termiņš ir 45 mēneši (jeb nedaudz mazāk nekā četri gadi). Sankcijas ir samērīgas ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem un atbilst NILL nozieguma smaguma pakāpei, un dažām personām par tādiem noziegumiem kā naudas atmazgāšanas starpnieka darbība tiek piemērots sabiedriskais darbs un naudas sods. Kā redzams nākamajā diagrammā, ir palielinājies to notiesājošo spriedumu skaits, kas saistīti ar brīvības atņemšanu un nav saistīti ar administratīvajiem sodiem.

7.3. attēls. Fiziskajām personām piemēroto sodu skaits NILL jomā ar notiesājošu spriedumu

405. Par NILL noziegumiem piemēroto naudas sodu skaits kopumā saglabājas nemainīgs (skatīt attēlu iepriekš). Šķiet, ka tas ir pretrunā principam par ekonomiskiem noziegumiem piemērot naudas sodu, nevis brīvības atņemšanu. Kad naudas sodi tiek piemēroti, to apmērs parasti ir samērīgs un preventīvs. Sabiedriskais darbs kā sods tiek piemērots aizvien biežāk – 2023. gadā vairāk nekā 68 sodi ietvēra sabiedrisko darbu. Šie sodi attiecas gan uz NILL bez atbildību pastiprinošiem apstākļiem, gan NILL atbildību pastiprinošos apstākļos, kā arī galvenokārt uz starpniekiem naudas atmazgāšanas noziegumos,⁹⁸ ja ir pierādīts, ka šāds sods ir efektīvs un samērīgs.

406. Sankcijas pret juridiskajām personām ietver naudas sodus, likvidāciju, aizliegumu veikt noteiktas darbības un konfiskāciju. Ņemot vērā tikai 10 notiesājošus spriedumus juridiskām personām, nav iespējams novērtēt šīs sistēmas efektivitāti. Kopējā naudas sodu summa pārsniedza 3 miljonus EUR, kas liecina par

97. Kā novērtējumā norādīja FID, vairāk nekā 1000 lietu iesaistītas piecas vai vairāk juridiskas personas, bet vairāk nekā 500 lietu – 10 vai vairāk juridiskas personas, un šīs lietas tika nodotas kompetentajām iestādēm. Tas liecina par ievērojamu juridisko personu iesaisti NILL gadījumos.

98. Pārsvarā notiesātie ir jauni cilvēki, bezdarbnieki vai studenti, kuriem nav regulāru ienākumu un spējas segt sodus.

salīdzinoši maigu pieeju juridisko personu sodīšanai, ņemot vērā Latvijas kā bijušā reģionālā finanšu centra statusu, kurā tika īstenotas plaša mēroga NILL shēmas, risku, kontekstu un nozīmīgumu (skatīt tabulu turpmāk).

7.10. tabula. Notiesājoši spriedumi attiecībā uz juridiskajām personām

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā
Notiesājošo spriedumu skaits			1	2	3	4	10
Piemērotā naudas soda apmērs (EUR)			8600	50 000	10 000	3 118 600	3 187 200
Likvidācija					1		1
Aizliegums veikt noteiktas darbības				1			1
Aizliegums veikt noteiktas darbības (ar prokurora priekšrakstu)					2		2
Konfiskācija					1	1	2
Citi pasākumi							0

7.4. Alternatīvu pasākumu izmantošana

407. Latvijas iestādes piemēro citus krimināltiesiskos pasākumus gadījumos, kad NILL kriminālvajāšana nav iespējama pamatotu iemeslu dēļ. Šie pasākumi ietver naudas sodus par pārobežu skaidras naudas nedeklarēšanu (zem noteiktā sliekšņa), sodīšanu un kriminālvajāšanu par informācijas neatklāšanu vai nepatiesas PLG informācijas sniegšanu, kriminālvajāšanu par nelikumīgām darbībām ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem, kas ļauj izmantot finanšu instrumentu, kā arī sankciju pārkāpumu, krāpšanas, kukuļošanas un nodokļu noziegumu apkarošanu.

408. Latvijas iestādes ir vairākkārt notiesājušas juridiskas personas par citiem noziedzīgiem nodarījumiem gadījumos, kad, iespējams, ir notikusi NILL. Piemēram, no 2019. gada līdz 2024. gada jūnijam tika notiesātas 77 juridiskas personas par izvairīšanos no nodokļu nomaksas (38), izvairīšanos no sankcijām (9), krāpšanu (8), kukuļošanu (5) un citiem noziedzīgiem nodarījumiem (17). Tomēr iestādēm būtu jāstiprina centieni nākotnē izmeklēt un sodīt NILL noziegumus, jo nav skaidrs, cik lielā mērā kriminālvajāšana par NILL būtu bijusi iespējama.

409. Latvijā kā sods paredzēta likumīgi iegūtas mantas konfiskācija. KL (36. panta otrā daļa) paredz papildu sodu vai piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskām personām par NILL noziegumiem. Lai gan šis sods līdz šim tika piemērots tikai retajos gadījumos, noteiktos apstākļos iestādēm būtu jāturpina to izmantot.

8. nodaļa. Līdzekļu atgūšana

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 8. efektivitātes rādītājs (IO.8). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.1, R.4, R.32, kā arī R.15, R.30, R.31, R.37, R.38 un R.40 elementi.

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- Latvija ir noteikusi noziedzīgi iegūtu līdzekļu, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta un aizstātās mantas konfiskāciju kā politikas prioritāti. Latvijas apņemšanās līdzekļu atgūšanā ir apliecināta ar institucionālām reformām, kas atspoguļotas arī valsts NILL/TF/PF pasākumu plānos un tiesībaizsardzības iestāžu vadlīnijās.
- Latvija efektīvi izmanto pagaidu pasākumus, lai ātri identificētu, izsekotu un arestētu līdzekļus, kā rezultātā ir arestēti līdzekļi vairāk nekā 3 miljardu EUR apmērā. Lielākā daļa šo līdzekļu ir saistīta ar vienu bankas likvidācijas lietu un Latvijas pirmo riska profilu. Novērtēšanas periodā Latvija ir konfiscējusi ievērojamas summas, atgūstot vairāk nekā 300 miljonus EUR, galvenokārt, piemērojot konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma. Tomēr pastāv ievērojama starpība starp arestēto un faktiski konfiscēto līdzekļu apjomu, jo vairākas augsta profila lietas joprojām gaida galīgo tiesas nolēmumu.
- Latvijas iestādes izmanto līdzekļu atgūšanas mehānismus, lai efektīvi identificētu un izsekotu ārvalstīs esošos līdzekļus. Tomēr konfiskācijas un atgriešanas cietušajiem rādītāji nav pilnībā atbilstoši šiem centieniem. Šī nepilnība tiek vērtēta kā nebūtiska.
- Latvija lielā mērā vēršas pret nedeklarētu vai nepatiesi deklarētu pārrobežu skaidras naudas un uzrādītāja finanšu instrumentu pārvietošanu. Tas lielā mērā ir saistīts ar pieaugošo izmeklēšanu skaitu un sliekšņos balstītas kriminālsodu un naudas sodu sistēmas ieviešanu. Samazinoties pārrobežu plūsmām no augstāka riska jurisdikcijām un pieaugot identificēšanas un izmeklēšanas gadījumu skaitam, šīs izmaiņas norāda uz būtisku efektivitātes līmeni.
- Līdzekļu arestēšanas statistika liecina par plašu Latvijas konfiskācijas politikas saskaņotību ar mainīgo riska profilu. Konfiskācijas rezultāti joprojām atspoguļo pirmo riska profilu (reģionāls finanšu centrs), ņemot vērā kriminālprocesa ilguma ciklu, kas var ilgt vairākus gadus.

Būtiskākās rekomendācijas

N/A

Citas rekomendācijas

- (a) Iestādēm būtu jānosaka plaša starp arestētajiem un konfiscētajiem līdzekļiem kā būtisks darbības rezultatīvais rādītājs. Lai to panāktu, iestādēm būtu jāveic atbilstoši pasākumi,

piemēram, jāsniedz specifiskas vadlīnijas un apmācības tiesu varai.

- (b) Latvijas iestādēm būtu jāpalielina konfiscēto un atgrieztu cietušajiem ārvalstīs esošo līdzekļu apjoms atbilstoši Latvijas riska profilam, lai tas atspoguļotu centienus līdzekļu identificēšanā un izsekošanā.
- (c) Iestādēm būtu jāturpina uzraudzīt pārkāpumus, kas saistīti ar skaidras naudas pārvietošanu pār robežai zem 35 000 EUR sliekšņa (kur piemērojami administratīvie sodi), lai novērstu iespēju ļaunprātīgi izmantot paaugstināto sliekšni kriminālprocesu uzsākšanai.

Kopējie secinājumi par IO.8

Latvija ir noteikusi līdzekļu atgūšanu par politikas prioritāti. Visās izmeklēšanās un kriminālvajāšanās par būtiskiem noziedzīgi iegūto līdzekļu ģenerējošiem noziedzīgiem nodarījumiem tiek pievērsta uzmanība arī līdzekļu atgūšanai. Lai gan lielākā daļa līdzekļu tiek turēta kontos, attiecīgās iestādes ir demonstrējušas spēju pārvaldīt un realizēt līdzekļus, tostarp arī virtuālās valūtas.

TAI regulāri veic noziedzīgi iegūto līdzekļu identificēšanu un izsekošanu noziedzīgi iegūto līdzekļu ģenerējošu noziedzīgu nodarījumu gadījumos. Arestēšanas statistika liecina par efektīvi funkcionējošu pagaidu pasākumu sistēmu. Latvija īsteno noziedzīgi iegūto līdzekļu konfiskāciju, izmantojot gan notiesājoša sprieduma pamata konfiskāciju, gan konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma kas ļauj atgūt ievērojamas summas. Kopumā Latvija ir konfiscējusi nozīmīgus noziedzīgi iegūto līdzekļu un aizstātās mantas apjomus. Tomēr lielākā daļa arestēto līdzekļu joprojām gaida galīgo tiesas nolēmumu.

VID NMPP plašā apjomā īsteno ES deklarēšanas sistēmu, kas devusi pozitīvus rezultātus nedeklarētas skaidras naudas atklāšanā gan uz ārējās, gan uz iekšējās robežas. Iestādes saskaras ar izaicinājumiem saistībā ar zemu sadarbības līmeni ar dažām kaimiņvalstīm, no kurām varētu nākt skaidras naudas plūsmas.

Pagaidu pasākumu rezultāti ir saskaņoti ar Latvijas mainīgo riska profilu. Konfiskācijas rezultāti joprojām atspoguļo pirmo riska profilu un vēl nav pilnībā saskaņoti ar mainīgajiem riskiem, ko var pamatot ar kriminālprocesu ilgumu.

Latvijai IO.8 ietvaros piešķirts augsts efektivitātes līmenis.

8.1. Noziedzīgi iegūto līdzekļu, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta un aizstātās mantas konfiskācija kā politikas prioritāte

410. Latvija ir noteikusi noziedzīgi iegūto līdzekļu, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta un aizstātās mantas konfiskāciju kā politikas prioritāti. Latvijas Nacionālā stratēģija un NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plāni ir īpaši vērsti uz līdzekļu atgūšanu un konfiskāciju. 2020.–2022. gada plānā bija iekļauti tādi mērķi kā konfiskācijas statistikas apkopošana, apmācības un uzlabotas pirmstiesas izmeklēšanas vadlīnijas. 2020. gadā un 2021. gadā TM veica konfidencialas pārbaudes, lai izvērtētu konfiskācijas procedūru efektivitāti. Šo pārbažu rezultātus 2022. gadā izmantoja Rokasgrāmatas par rīcību ar mantu kriminālprocesā atjaunināšanai. Rokasgrāmatā sniegtas vadlīnijas izmeklētājiem, prokuroriem un tiesnešiem par KL un konfiskācijas kārtību.

411. Operatīvajā līmenī īpašumu atgūšanas prioritātes tiek regulāri aktualizētas, apmācot atbilstošo personālu par līdzekļu arestu un konfiskāciju, tostarp skaidras naudas kontroli uz robežām. Valdība nodrošināja nepieciešamos resursus, kas ļāva palielināt finanšu izmeklēšanas apjomu, tostarp paralēlo finanšu izmeklēšanu, ko veic TAI, izmantojot arī starptautiskās sadarbības mehānismus. Šo izmeklēšanu mērķis ir atklāt noziedzīgi iegūtus līdzekļus, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmetus vai legalizācijas

darbības, tostarp veikt finanšu plūsmu analīzi un novērtēt neizskaidrojamas materiālo stāvokli raksturojošas labklājības gadījumus (paplašināta konfiskācija).⁹⁹

412. Latvija ir pierādījusi savu apņēmību atgūt noziedzīgi iegūtos līdzekļus, īstenojot institucionālas reformas. 2018. gadā tika izveidots konfiskācijas fonds, savukārt 2021. gada martā – Ekonomisko lietu tiesa, kas ir specializēta pirmās instances tiesa, ekonomisko noziegumu, tostarp NILL un korupcijas lietu, izskatīšanai, un kurā darbojas specializēti tiesneši. Ekonomisko lietu tiesa izskata arī NCBC lietas (skatīt arī IO.7).

413. Jaunākajā 2024.–2026. gada pasākumu plānā galvenā uzmanība pievērsta apmācības organizēšanai, skaidras naudas kontroles stiprināšanai uz robežām un tiesu nolēmumu skaita palielināšanai attiecībā uz konfiskāciju ar notiesājošu spriedumu. Latvija ir nostiprinājusi pozīciju, kas ļauj turpināt prioritārā kārtā atklāt un atgūt noziedzīgi iegūtos līdzekļus.

8.2. Iekšzemes un ārvalstu predikatīvajos nodarījumos iegūto noziedzīgi iegūto līdzekļu, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta un aizstātās mantas un ārvalstīs esošu noziedzīgā ceļā iegūto līdzekļu konfiskācija

414. Latvija ir ievērojami progresējusi noziedzīgi iegūto līdzekļu identificēšanā, izsekošanā, iesaldēšanā un konfiskācijā, kopējā konfiskācijas summa sasniedzot 317 miljonus EUR. Tomēr vēl joprojām pastāv ievērojams apjoms līdzekļu, par kuriem nav pieņemts lēmums, kas ietekmē galīgos konfiskācijas rezultātus.

Pagaidu pasākumi

415. Latvija aktīvi īsteno pagaidu pasākumus, identificējot, iesaldējot un arestējot līdzekļus. Kā norādīts IO.6 un IO.7, dažādām iestādēm – tostarp FID, Valsts policijai, ARO,¹⁰⁰ KNAB, VID NMPP un LRP – ir izveidotas atbilstošas struktūras un instrumenti līdzekļu identificēšanai, izsekošanai un arestēšanai. Šīs darbības novērš noziedzīgi iegūto līdzekļu apriti, izjauc noziedzīgos tīklus un novērš noziedzīgi iegūto līdzekļu reintegrāciju.

416. Lai novērstu līdzekļu aizplūšanu, TAI jau izmeklēšanas sākumā efektīvi identificē un konfiscē iespējamus noziedzīgi iegūtos līdzekļus. Parāli tiek veikta finanšu izmeklēšana, lai izsektu līdzekļu plūsmu no noziedzīgām darbībām uz īpašumu un no aizdomām par neizskaidrojamu materiālo stāvokli raksturojošu labklājību uz līdzekļu avotu, kas izmantots šo tās iegādei. TAI izmanto kredītiestāžu datus un publiskajos reģistros pieejamo informāciju, kā arī īsteno izmeklēšanas darbības (novērošana, kratīšana, speciālās izmeklēšanas darbības), lai nodrošinātu līdzekļu identificēšanu.

417. Visas TAI sadarbojas un pieprasa informāciju FID un Noziedzīgi iegūto līdzekļu atguves dienestam (ARO). FID palīdz identificēt un izsekt aizdomīgas darbības, kas saistītas ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmetiem un līdzvērtīgas vērtības mantu Latvijas teritorijā, sniedzot TAI plašu informāciju par kontiem, līdzekļiem, darījumiem un analīzi, kā arī apmainoties ar informāciju par līdzekļiem ārvalstīs (skatīt IO.6). ARO līdzekļu izsekošanas pieprasījumus ārvalstīs parasti īsteno, izmantojot vairāku iestāžu operatīvos kontaktpunktus.

418. FID var veikt pagaidu līdzekļu iesaldēšanu uz 40 dienām, un šo termiņu var pagarināt par vēl 45 dienām, ja tiek identificēti konfiscējamie līdzekļi. Īpašos gadījumos ar ģenerālprokurora piekrišanu šo termiņu var pagarināt līdz vēl 40 dienām.¹⁰¹ FID var izdod saistošus rīkojumus likuma subjektiem par

99. KL 70.¹¹ panta otrās daļas 3. punkts.

100. Lai gan ARO darbojas Valsts policijas sastāvā, to ir vērts izcelt atsevišķi, ņemot vērā īpašo lomu līdzekļu atgūšanas procesā.

101. Izņēmuma gadījumos, lai saņemtu nozīmīgu pieprasīto informāciju, tostarp no ārvalstīm, pastāv iespēja pagarināt šo termiņu, bet ne ilgāk kā vēl par 40 dienām, ja to apstiprina ģenerālprokurors vai viņa īpaši pilnvarots prokurors.

līdzekļu iesaldēšanu, ja ir pamatotas aizdomas par noziedzīgām darbībām, tostarp NILL/TF/PF, balstoties uz ziņojumiem, pēc savas iniciatīvas vai pēc ārvalstu pilnvaroto iestāžu lūguma.¹⁰²

419. Kriminālprocesa laikā iestādēm ir tiesības arestēt līdzekļus, par kuriem pastāv aizdomas par noziedzīgu izcelsmi.¹⁰³ Visos gadījumos, kad tiek veikta izmeklēšana saistībā ar NILL, līdzekļu arests tiek piemērots uz laiku, kas nepārsniedz 31 mēnesi. Līdz šā termiņa beigām tiesai jāiesniedz krimināllieta vai NCBC process, lai saglabātu arestētos līdzekļus, pretējā gadījumā arestētie līdzekļi ir jāatbrīvo (saskaņā ar KPL 59. nodaļu).

420. Aresta piemērošanas un konfiskācijas statistika liecina par efektīvi funkcionējošu pagaidu pasākumu sistēmu. Novērtējuma periodā FID iesaldēja līdzekļus vairāk nekā 1,5 miljardu EUR apmērā. Jāatzīmē, ka FID iesaldēšanas darbības veido lielāko daļu gadījumu, kas saistīti ar likvidējamām bankām un globālajām naudas atmazgāšanas shēmām Latvijā (pirmais riska profils). Šādas atsevišķas naudas atmazgāšanas lietas, kas saistītas ar kredītiestādēm un Latvijas kā reģionālā finanšu centra iepriekšējo statusu, veidoja vairāk nekā 90 % no visām iesaldētajām summām. Konkrētāk, no 2021. gada līdz 2023. gadam FID iesaldēja 2,3 līdz 5,7 miljonus EUR gadā iekšzemes lietās (otrā riska profila un trešā riska profila lietās) un no 92,2 līdz 427 miljoniem EUR gadā visās lietās (ieskaitot pirmā riska profila lietas, piemēram, bankas likvidācija). Gandrīz visus (98 %) no FID uz laiku iesaldētajiem līdzekļiem izmeklēšanas iestādes un PLG arestēja, lai nodrošinātu konfiskāciju, ja tas bija iespējams un lietderīgi. Konsolidētie rādītāji ir sniegti tabulā turpmāk:

8.1. tabula. Līdzekļu iesaldēšanas un arestēšanas statistika (2018.–2023. gads)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā
FID iesaldēto līdzekļu kopsumma (EUR)	92 211 661	348 503 269	427 883 210	202 525 662	356 942 812	92 235 277	1 520 301 891
TAI / tiesas iestāžu piemērotais arests (EUR)	87 075 399	366 696 812	437 376 517	198 200 605	356 042 114	91 509 610	1 536 901 056

Piezīme. Arestētās mantas statistika ir lielāka nekā iesaldēto līdzekļu summas, jo daļa arestu var būt veikta iepriekšējā gadā.

421. Kopš pēdējā novērtējuma Latvijas centieni atgūt līdzekļus ir ievērojami palielinājušies. Kopumā laika posmā no 2018. gada līdz 2023. gadam iestādes ir arestējušas vairāk nekā 3,2 miljardus EUR (skatīt tabulu zemāk).¹⁰⁴ Jāatzīmē, ka 1,3 miljardi no 3,2 miljardiem attiecas uz kādas nu jau neaktīvas bankas akcijām.¹⁰⁵

422. Ārvalstu predikatīvie noziedzīgie nodarījumi veido tikai 40 % no visiem arestēšanas gadījumiem (971 no 2418), tomēr tie attiecas uz 94 % (3 miljardi EUR no 3,22 miljardiem EUR) no visiem arestētajiem līdzekļiem (2018.–2023. gads). Lielākā daļa ārvalstu predikatīvajos noziedzīgos nodarījumos iegūto līdzekļu saistīta ar Latvijā atvērtiem banku kontiem, kas tika izmeklēti banku likvidāciju un iespējamu naudas atmazgāšanas shēmu kontekstā.

102. FID izdod rīkojumu par līdzekļu iesaldēšanu: (a) pēc tam, kad saņemts likuma subjekta ziņojums par atturēšanos no darījuma veikšanas; (b) pēc savas iniciatīvas; (c) pēc šā likuma 62. panta pirmajā daļā minēto ārvalstu pilnvaroto iestāžu lūguma par līdzekļu iesaldēšanu (Novēršanas likuma 32.¹ panta pirmā daļa).

103. KL 70. pants un turpmākie panti paredz pasākumus gan tiešai, gan netiešai noziedzīgi iegūtas mantas, legalizētu līdzekļu vai noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmetu konfiskācijai, neatkarīgi no tā, vai īpašums pieder apsūdzētajam vai trešajai personai. Noziedzīgi iegūta manta ir jebkāds ekonomisks labums, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši nonācis noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā, kā arī jebkāds ekonomisks labums, kas gūts noziedzīgi iegūtas mantas tālākas izmantošanas rezultātā. Ja šāda manta ir atsavināta, iznīcināta, noslēpta vai nomaskēta un to nav iespējams konfiscēt, var piedzīt konfiscējamās mantas vērtību (R.4).

104. Iepriekšējā periodā līdzīgā laika periodā tika konfiscēti aptuveni 189 miljoni EUR.

105. Šis skaitlis atbilst līdzekļu vērtībai iesaldēšanas brīdī.

8.2. tabula. Arestēšanas gadījumu vērtība un skaits (2018.–2023.gads)

Gads	Iekšzemes predikatīvie noziedzīgie nodarījumi		Ārvalstu predikatīvie noziedzīgie nodarījumi ¹⁰⁶		Kopā	
	Gadījumi	Arestētās summas	Gadījumi	Arestētās summas	Summa	Gadījumi
2018	151	48 954 578	54	38 343 314	87 297 892	205
2019	225	40 155 961	125	293 058 727	333 214 689	350
2020	291	33 443 989	238	512 684 904	546 128 893	529
2021	275	15 426 753	174	1 530 745 580	1 546 172 334	449
2022	313	22 060 350	293	474 930 476	496 990 826	606
2023	192	19 538 653	87	192 829 622	212 368 276	279
Kopā	1447	179 580 287	971	3 042 592 625	3 222 172 912	2418

423. Arestēto līdzekļu apjoms pieauga no vairāk nekā 333 miljoniem EUR 2019. gadā līdz vairāk nekā 1,5 miljardiem EUR 2021. gadā un gandrīz 500 miljoniem EUR 2022. gadā, bet pēc tam samazinājās līdz aptuveni 212 miljoniem EUR 2023. gadā (skatīt tabulu turpmāk). Nesenais arestēto līdzekļu apjoma samazinājums saistāms ar Latvijas riska profila izmaiņām, kad daži noziegumi rada mazāk ienākumu, kā arī ar vispārēju noziedzīgās darbības samazināšanos (skatīt IO.7). Tomēr nav skaidrs, cik lielā mērā šo samazinājumu ietekmējuši šie faktori, jo nav pieejami aprēķini par ieņēmumiem no katra noziedzīgā nodarījuma veida.

Galīgā konfiskācija

424. Latvija ir sasniegusi labus rezultātus galīgās konfiskācijas jomā. Iestādes ir veiksmīgi konfiscējušas gandrīz 317 miljonus EUR (skatīt tabulu turpmāk). Salīdzinot ar iepriekšējo MER, šis rādītājs liecina par gandrīz trīskāršu¹⁰⁷ atgūto noziedzīgi iegūto līdzekļu pieaugumu līdzīgā laika posmā. Konfiskāciju pieaugums atspoguļo strukturālās un institucionālās reformas Latvijas līdzekļu atgūšanas sistēmā un būtiskos centienus nodrošināt, ka līdzekļu atgūšana tiek īstenota atbilstoši Latvijas riskam un kontekstam.

425. Raugoties no aresta līdz konfiskācijai, jāsecina, ka lielākā daļa arestēto līdzekļu, par kuriem ir pieņemts tiesas spriedums, galu galā ir konfiscēti. Tikai neliela daļa līdzekļu ir atbrīvota no aresta. Šis rādītājs liecina par izmeklēšanas un tiesu iestāžu efektivitāti līdzekļu nelikumīgas izcelsmes pierādīšanā.

426. Tomēr konfiscēto līdzekļu apjoms būtiski atpalika no arestētajām summām, un klātienēs vizītes laikā gandrīz 90 % arestēto līdzekļu vēl nebija pieņemts tiesas spriedums (arestēti 3,2 miljardi EUR, konfiscēti 317 miljoni EUR).¹⁰⁸ Lai gan līdzekļi palika arestēti un nodrošināti, ir skaidrs, ka pastāv mēreni trūkumi, kurus iestādes var novērst, lai paaugstinātu kopējo konfiskācijas līmeni.

106. Attiecas arī uz NILL, kas izriet no ārvalstu predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem.

107. Iepriekšējā periodā līdzīgā laika posmā tika konfiscēti aptuveni 105 miljoni EUR.

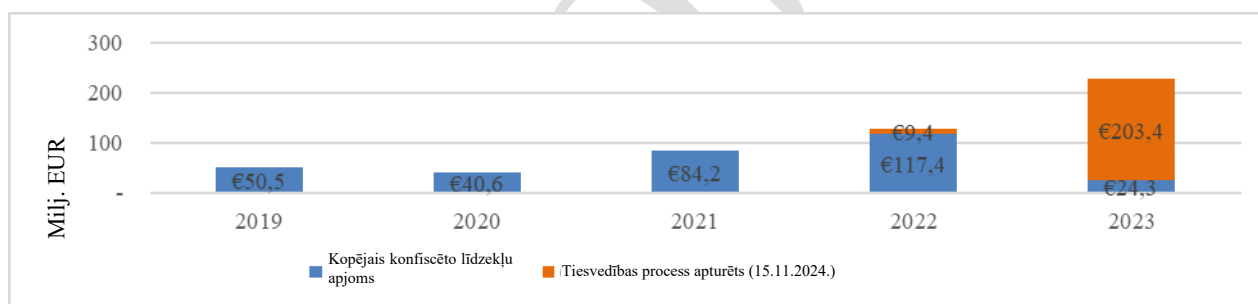
108. Rādītājs ietver arī bankas likvidācijas akcijas vienā lietā, kuru kopējā vērtība sasniedz 1,3 miljardus EUR. Šo akciju vērtība tika aplēsta aresta brīdī. Ņemot vērā šo vērtību, arestēto līdzekļu īpatsvars, par kuriem vēl nav pieņemts lēmums, samazinās līdz 82 %.

8.3. tabula. Līdzekļu arestēšanas un konfiskācijas statistika (2019.–2023. gads)

Gads	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā	Vidēji
Arestētā summa (EUR)	333 214 689	546 128 893	1 546 172 334	496 990 826	212 368 276	3 134 875 020	626 975 004
Konfiscētā summa (EUR)	50 548 187	40 645 499	84 159 862	117 357 019	24 179 455	316 890 025	63 378 005

427. Atšķirību starp konfiscētajiem un arestētajiem līdzekļiem daļēji izskaidro juridiski kavējumi un nozīmīgu tiesvedības procesu apturēšana, kamēr tiek gaidīti Satversmes tiesas spriedumi par NCBC režīmu, sākot no 2023. gada (skatīt nākamā punktu). Klātienēs vizītes laikā vēl tika izskatītas 25 lietas, kurās apstrīdēti Latvijas konstitucionālie principi.¹⁰⁹ Lai gan šis jautājums neatspoguļo TAI izpildes pasākumu samazināšanos, procesu apturēšana tomēr ietekmēja kopējo atgūto līdzekļu apjomu. Šo apturēšanas gadījumu ietekme ir atspoguļota turpmāk tabulā.

8.1. attēls. Konfiscētie līdzekļi un līdzekļi, kas atsavināti NCBC lietās (milj. EUR)

428. Lai gan apturētās lietas veido tikai 6 % no visām konfiskācijas lietām, kas iesniegtas kopš konstitucionālo sūdzību rašanās, tās ir ievērojamas summas, kas veido vairāk nekā 85 % no 2023. gadā izskatāmajām summām un 39 % no kopējām summām, kas kopš 2019. gada ir nonākušas tiesā (konfiscēti 317 miljoni EUR un atsavināti 203 miljoni EUR). Neraugoties uz atsavināšanas gadījumu nozīmīgumu, Satversmes tiesas pārsūdzībām bija mērena (nevis būtiska) ietekme uz Latvijas kopējo līdzekļu atgūšanas sistēmu.

429. Kā norādīts tehniskās atbilstības pielikumā, Latvija piemēro gan konfiskāciju ar notiesājošu spriedumu, gan konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma (skatīt R.4). Tiesiskais regulējums ietver prezumpciju, ka, ja iesaistītā persona nevar ticami izskaidrot savu līdzekļu likumīgo izcelsmi, šie līdzekļi tiek uzskatīti par noziedzīgi iegūtiem.¹¹⁰ Tādējādi gadījumos, kad vainīgās personas identitāte vēl nav noskaidrota vai nav pietiekamu pierādījumu, lai iespējamo aizdomās turēto personu sauktu pie

109. No 2019. gada līdz 2023. gadam Latvijas Republikas Satversmes tiesa ierosināja 31 lietu, pamatojoties uz Kriminālprocesa likumu un Krimināllikumu. Sešās lietās tika pieņemti Latvijai labvēlīgi nolēmumi. Pēdējais no šiem nolēmumiem bija saistīts ar piecām lietām par mantas īpašnieku tiesībām piekļūt lietas materiāliem, kas tika nodotas tiesām pēc klātienēs vizītes Latvijā (kas notika 2024. gada novembrī). 2025. gada 20. februārī Satversmes tiesa publicēja Latvijai labvēlīgu spriedumu šajā lietā, secinot, ka tiesību normas par lietas materiālu izpaušanu konfiskācijas procesā bez notiesājoša sprieduma atbilst konstitūcijai. Pārējās 25 lietas klātienēs vizītes laikā bija šādas: septiņas lietas par nespēju pārsūdzēt apelācijas tiesas lēmumus, ja tiesa atceļ zemākas instances tiesas nolēmumu un piemēro NCBC (tiesas sēdes ieplānotas 2025. gada martā); divas lietas par pierādījumu iesniegšanu apelācijas laikā un tiesību uz taisnīgu tiesu un efektīvu aizstāvību pārkāpumiem (tiesas sēdes ieplānotas 2025. gada janvārī); četrpadsmit lietas par atbildētājiem uzlikto pierādīšanas pienākumu, jo īpaši NILL lietās (tiesas sēdes ieplānotas 2025. gada februārī). Pirmā pārsūdzība ir būtiski risināta, veicot atbilstošus grozījumus KPL, tāpēc tā attiecas tikai uz iepriekš pieņemtiem nolēmumiem. Tomēr klātienēs vizītes laikā turpinājās atlikušo divu pēdējo iepriekš minēto pārsūdzību izskatīšana tiesās.

110. KPL 126. panta sestajā daļā noteikts, ka: “[...] par noziedzīgi iegūtu mantu pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi uzskatāmi par pierādītiem, ja [...] mantai, visticamāk, ir noziedzīga, nevis likumīga izcelsme.”

kriminālbildības, vai arī objektīvu iemeslu dēļ (piemēram, aizdomās turētais ir aizbēdzis vai atrodas ārvalstīs) lietu tuvākajā laikā nevar nodot tiesai, ir nepieciešams tikai konstatēt mantas nelikumīgo izcelsmi, nepierādot personas vainu vai predikatīvu noziedzīgu nodarījumu. Tas ļauj ātrāk un mērķtiecīgāk pieņemt lēmumus par mantas konfiskāciju, racionalizējot procesu un novēršot nevajadzīgas kriminālprocesa kavēšanās.

430. NCBC ir pierādījusi savu nozīmīgumu kā mehānismu, kas ļauj ātri un mērķtiecīgi atrisināt ar īpašumu saistītus jautājumus, īpaši ņemot vērā Latvijas kontekstu un riskus, tostarp lietas, kas saistītas ar ārvalstu predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem un līdzekļiem, kas legalizēti vairs nepastāvošās bankās. No 2018. gada līdz 2023. gadam NCBC veidoja 73 % no visiem konfiskācijas gadījumiem un 98 % no visiem atgūtajiem līdzekļiem. Kopumā pirmās instances tiesas lēmumi attiecībā uz NCBC tiek mainīti reti, un tikai daži izņēmumi nepārsniedz 10 %.

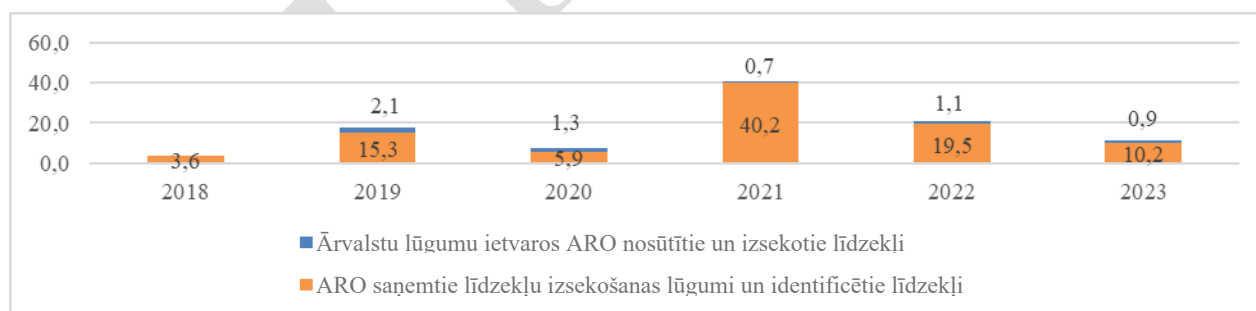
431. Ņemot vērā, ka Latvijas prokurori turpina virzīt vairākas lietas saistībā ar otrā riska profila līdzekļu konfiskāciju, vairāk konfiskācijas lietu tagad tiek izbeigtas ar notiesājošiem spriedumiem, lai gan kopējais šādu konfiscēto līdzekļu apjoms ir mazāks.

Līdzekļu pārvietošana uz ārvalstīm

432. ARO darbojas kā specializēta struktūra, sniedzot operatīvajām iestādēm kriminālizlūkošanas datus un veicot neizskaidrojamas materiālo stāvokli raksturojošas labklājības izvērtēšanu attiecībā uz līdzekļiem, kas atrodas ārvalstīs. Gadījumos, kad ir aizdomas par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, kas atrodas ārvalstīs, Latvija izmanto starptautiskās sadarbības sistēmu, lai identificētu un pieprasītu šo līdzekļu konfiskāciju. TAI regulāri sadarbojas ar ARO un FID, lai izsekotu un identificētu ārvalstīs esošos līdzekļus. ARO ir starptautiskās sadarbības rokasgrāmata ar attiecīgo partneru kontaktinformāciju, un tas ir aktīvs CARIN dalībnieks ARIN tīklā. ARO regulāri iesaistās līdzekļu izsekošanas un aresta pieprasījumos. Latvija ārvalstu jurisdikcijās izsekojusi līdzekļus aptuveni 100 miljonu EUR vērtībā (skatīt tabulu turpmāk un IO.2).

8.2. attēls. ARO līdzekļu izsekošana¹¹¹

Starptautiskajos līdzekļu izsekošanas pasākumos izsekotās kopējās summas (milj. EUR)

433. No gandrīz 100 miljoniem EUR ārvalstīs izsekotajiem līdzekļiem Latvijas iestādes nosūtījušas 126 aresta pieprasījumus uz ārvalstīm par kopējo summu 19,1 miljonu EUR, no kuriem piecās lietās galīgi konfiscēti tikai 1,3 miljoni EUR. Kā norādīts IO.2, Latvijas rīcībai, izsekojot un identificējot līdzekļus, kas atrodas ārvalstīs, ne vienmēr tiek piemērots arests, kam savukārt ne vienmēr seko konfiskācijas (līdzekļu atgriešanas cietušajiem vai dalīšanas) pieprasījumi. Tas liecina par nelielu nepilnību Latvijas līdzekļu

111. Valsts lietās izsekojamie līdzekļi attiecas uz iekšzemes izmeklēšanām, kurās ARO tiek lūgts izsekot līdzekļus ārvalstīs. Starptautiskās lietas attiecas uz ārvalstu lūgumiem izsekot līdzekļus Latvijā. Līdz 2020. gadam ARO pieprasīja informāciju tikai par līdzekļiem, bet tagad tiek pieprasīta arī informācija par kontu īpašumtiesībām.

atgūšanas režīma piemērošanā, jo Latvijas riska profils liecina, ka lielākā daļa noziedzīgi iegūtu līdzekļu tiek glabāti iekšzemē.¹¹²

434. Jāatzīmē, ka no ārvalstu TAI pieprasījumiem izsekojamo līdzekļu kopsumma sasniedza vien 6 miljonus EUR. Lai gan ārvalstu darījumu partneru pieprasījumu skaits ir neliels, Latvija aktīvi izseko ārvalstu predikatīvo noziedzīgo nodarījumu izdarītāju ienākumus iekšzemē un sadarbojas ar ārvalstu partneriem saistībā ar kontu turētājiem šajās lietās (skatīt IO.2).

Arestēto līdzekļu pārvaldība, dalīšana un atgriešana

435. Lielākā daļa Latvijas arrestēto līdzekļu tiek glabāta banku kontos. Šādos gadījumos tiek veikta līdzekļu efektīva arestēšana un aizturēšana, izmantojot stingrus mehānismus, kas novērš līdzekļu izņemšanu un garantē iesaldēto kontu drošu uzturēšanu. Nodrošinājuma valsts aģentūra pārvalda un realizē arestēto, iesaldēto vai konfiscēto mantu, tostarp konvertē arestētās virtuālās valūtas skaidrā naudā. Nodrošinājuma aģentūra pārskaita līdzekļus, kas iegūti no līdzekļu pārdošanas, uz bankas kontu Valsts kasē līdz galīgā lēmuma pieņemšanai krimināllietā. Nelielas summas Nodrošinājuma valsts aģentūra ir atsavinājusi un realizējusi (skatīt tabulu turpmāk).

8.4. tabula. Atsavinātās mantas un realizētās virtuālās valūtas summas

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā
Ieņēmumi no īpašuma atsavināšanas	137 191	135 044	68 522	124 861	109 284	352 037	926 939
Ieņēmumi no virtuālās valūtas realizācijas	-	-	-	-	420 325	1 455 716	1 876 041
Cietušajiem atmaksātās summas (2019.–2023. gads)	-	116 097	18 213 289	285 806	8185	38 682	18 662 059
Cita īpašuma atgriešana (2019.–2023. gads)	-	1 īpašums, 3 transportlīdzekļi	1 īpašums, 1 transportlīdzeklis	2 īpašumi	10 transportlīdzekļi, 74 aitas	-	-

436. Noziedzīgi iegūtas mantas atdošana cietušajiem tiek īstenota kā oficiāla prakse, ko ievēro visas iesaistītās iestādes. Saskaņā ar KL 70.¹¹ panta ceturto daļu noziedzīgi iegūtu mantu konfiscē, ja tā nav jāatdod īpašniekam vai likumīgam valdītājam. Noziedzīgi iegūtas mantas atdošanas kārtību reglamentē KPL 357. pants. No 2019. gada līdz 2023. gadam cietušajiem tika atgriezti vairāk nekā 18 miljoni EUR (skatīt tabulu iepriekš).

8.3. Nepatiesi deklarētu vai nedeklarētu valūtas / BNI pārrobežu darījumu konfiskācija

437. Latvija sistemātiski konfiscē nepatiesi deklarētus un nedeklarētus skaidras naudas līdzekļus. Pateicoties papildu resursiem, kā arī juridiskā un tiesiskā regulējuma reformām, iestādes spēj identificēt vairāk gadījumu uz robežām, kas liecina par būtisku progresu valūtas / BNI pārrobežu darījumu novēršanas jomā.

438. VID Muitas pārvaldes darbinieki veic skaidras naudas kontroli gan uz ārējām, gan iekšējām (ES) robežām (attiecinīgi deklarēšana un atklāšana). Latvijai ir sauszemes robežas ar trim ES valstīm (Igauniju,

112. Nelielās galīgās konfiskācijas summas var būt saistītas arī ar grūtībām koordinēt starptautisko sadarbību līdzekļu atgūšanas jomā, jo īpaši ņemot vērā dažu kaimiņvalstu zemo sadarbības līmeni un dažādās ārzonās jurisdikcijās esošos finanšu līdzekļus.

Lietuvu un Zviedriju), kā arī ar Baltkrieviju un Krievijas Federāciju. Valstī ir viena liela starptautiskā lidosta (lidosta "Rīga") un aptuveni deviņas jūras piestātnes / ostas.

439. Skaidras naudas deklarācijas jāiesniedz, ja summa pārsniedz 10 000 EUR. Latvija ir ieviesusi deklarēšanas sistēmu uz ārējām robežām un informācijas atklāšanas sistēmu iekšzemes (ES) ceļotājiem un sūtījumiem. Skaidras naudas summas, kas tiek ievestas vai izvestas caur ES ārējām robežām, reglamentē Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1672 (skatīt R.32). Ja summa nepārsniedz 35 000 EUR¹¹³ un nav aizdomu par kontrabandu vai NILL, tiek piemērots administratīvais process ar naudas sodu līdz 20 % no nedeklarētās summas. Par summām, kas pārsniedz šo daudzumu, un par visām summām, par kurām ir aizdomas, ka tās ir noziedzīgi iegūtas (vai daļa no plašākas kontrabandas vai NILL shēmas), tiek piemērota kriminālatbildība (KL 195. pants). Novērtējuma periodā tika reģistrēti 179 gadījumi, kad par summām no 10 000 EUR līdz 35 000 EUR piemēroti administratīvie sodi, kopumā 340 000 EUR apmērā (skatīt tabulu turpmāk).

440. Kriminālprocesu ierosināšana un summu konfiskācija uz robežas liecina par uzlabojumiem salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu (2013.–2017. gads), kad iestādes neuzsāka nevienu kriminālprocesu un neveica konfiskācijas. Šie uzlabojumi ir notikuši arī laikā, kad ir samazinājies pārrobežu skaidras naudas kontrabandas risks, jo ir gandrīz slēgti vairāki robežšķērsošanas punkti ar Krievijas Federāciju un Baltkrieviju (kopš 2020. gada), un Latvija vairs nepilda reģionālā finanšu centra funkcijas. Laikā no 2018. gada līdz 2023. gadam Latvijas iestādes saņēma gandrīz 5500 skaidras naudas deklarācijas, vidēji 909 gadā, bet Covid-19 pandēmijas laikā (2020.–2022. gads) to skaits samazinājās. 2023. gadā deklarāciju skaits pieauga līdz vairāk nekā 1400. Iestādes konstatēja 256 nedeklarētas skaidras naudas summas kopumā 9,5 miljonu EUR apmērā (aptuveni 1,6 miljoni EUR gadā). No visiem gadījumiem vairāk nekā puse (140) noveda pie kriminālprocesu uzsākšanas par NILL vai līdzekļu nedeklarēšanu, un 38 gadījumos tika ierosinātas krimināllietas, tostarp izdoti 8 konfiskācijas rīkojumi 1,67 miljonu EUR apmērā.

8.5. tabula. Deklarāciju skaits un pārkāpumi (2018.–2023. gads)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā
Iesniegto deklarāciju / informācijas iesniegumu skaits	885	985	467	531	1166	1417	5451
Nepatiesu deklarāciju skaits	29	45	16	38	51	77	256
Sankciju piemērošanas gadījumu skaits* (administratīvie pārkāpumi)	36	27	3	12	28	66	172
Uzsāktu kriminālprocesu skaits par NILL un/vai līdzekļu nedeklarēšanu vai nepatiesu deklarēšanu	7	47	20	28	27	11	140
Nosūtīto kriminālprocesu skaits kriminālvajāšanas uzsākšanai saistībā ar skaidras naudas legalizēšanu un/vai nedeklarēšanu vai nepatiesu deklarēšanu	-	5	5	4	13	11	38
Konfiskācijas piemērošanas gadījumu skaits (VID NMPP)	-	-	2	2	2	2	8

113. Šī summa atbilst 50 minimālo mēnešalgu apmēram, ņemot vērā attiecīgā gada minimālās mēnešalgas apmēru.

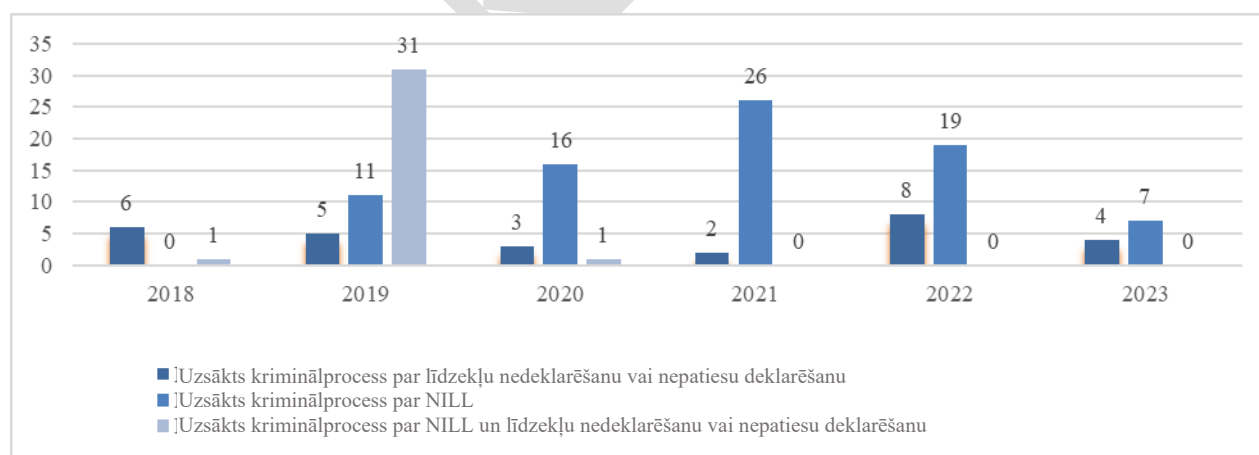
8.6. tabula. Atklāto un konfiscēto pārrobežu valūtu vērtība (EUR, 2018.–2023. gads)

Gads	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Kopā
Deklarēto / atklāto līdzekļu gada vērtība EUR	222 241 638	162 784 412	58 570 516	55 684 221	79 903 489	41 247 680	620 431 956
Nedeklarēto / nepatiesi deklarēto līdzekļu gada vērtība EUR	522 685	2 570 366	530 174	2 454 866	1 780 934	1 613 244	9 472 269
Naudas sodu gada vērtība EUR	30 690	40 760	6696	42 952	78 258	141 139	340 495
Konfiskācijas rīkojumu gada vērtība EUR (VID NMPP)	-	-	42 538	271 934	116 915	1 241 822	1 673 208

441. Vairumā gadījumu kriminālprocesi, kas uzsākti par skaidras naudas pārvietošanu pāri robežai, ir par nedeklarētām skaidras naudas summām. Bieži vien tajos ir iesaistīti kaimiņvalstu pilsoņi. Latvijas tiesiskais regulējums nenosaka pienākumu identificēt predikatīvu noziedzīgu nodarījumu. Lai gan administratīvo pārkāpumu skaits un piemēroto naudas sodu kopsumma palielinājās, kriminālvajāšanas gadījumu skaits samazinājās salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem. Viens no faktoriem, kas kavē efektivitāti, ir tas, ka lielākā daļa iespējamo predikatīvo noziegumu un iespējamo NILL shēmu notiek dažās kaimiņvalstīs, no kurām pašlaik ir grūti savlaicīgi saņemt uzticamu informāciju. Tā kā šajās valstīs ir sarežģīti izmeklēt predikatīvu noziedzīgu nodarījumu, skaidras naudas aprīte tiek izmeklēta kā autonomas NILL gadījums.

442. Reaģējot uz nedeklarētiem līdzekļiem un aizdomām uz robežas, VID NMPP uzsāka 140 kriminālprocesus par skaidras naudas nedeklarēšanu vai nepatiesu deklarēšanu, no kuriem 38 lietas tika nosūtītas prokuratūrai kriminālvajāšanai, un 10 no tām bija saistītas ar NILL. Astoņās krimināllietās tiesa atzina arestētos līdzekļus par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem un piesprieda naudas konfiskāciju 1 673 208 EUR apmērā.

8.3. attēls. Uzsākts kriminālprocess par NILL un/vai līdzekļu nedeklarēšanu vai nepatiesu deklarēšanu

443. Kopumā Latvija lielā mērā ir ieviesusi ES regulējumu pārrobežu skaidras naudas un BNI deklarāciju reģistrācijai uz ārējām robežām. Šobrīd tiek veiktas dažas kriminālizmeklēšanas saistībā ar pārrobežu kontrabandu un neliels skaits izmeklēšanu saistībā ar NILL, kā arī konstatēti daži konfiskācijas gadījumi. Ņemot vērā, ka iestādes jebkurā laikā var sākt izmeklēšanu par iespējamu NILL un noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar līdzekļu nedeklarēšanu, iestādēm tomēr būtu jāturpina sistemātiski uzraudzīt robežvērtības pārkāpumus, kas nepārsniedz 35 000 EUR, lai rūpīgi pārliecinātos, ka skaidras naudas kontrabanda nenotiek, sasniedzot vai tuvojoties šīm robežvērtībām.

8.4. Konfiskācijas rezultātu saskanība ar NILL/TF riskiem un valsts NILL/TF novēršanas politiku un prioritātēm

444. Pēdējo gadu laikā Latvijā konfiscētās summas liecina par atbilstību valsts NILL/TF novēršanas politikai un identificētajiem riskiem. Latvija aktīvi strādā pie noziedzīgi iegūto līdzekļu atgūšanas likvidējamās bankās un prioritāri īsteno principu “sekot līdzi līdzekļu plūsmai” (*follow-the-money*). Iestādes veic aktīvu noziedzīgi iegūto līdzekļu iesaldēšanu, arestēšanu un konfiskāciju, jo īpaši attiecībā uz bankas kontos esošajiem līdzekļiem, kā rezultātā ierosinātas vairākas augsta līmeņa korupcijas lietas, kurās konfiscēts ievērojams nelegālo līdzekļu daudzums. Tomēr, ņemot vērā kriminālprocesu ilgumu, konfiskācijas gadījumu skaits joprojām atspoguļo Latvijas iepriekšējo riska profilu (reģionālais finanšu centrs), kas dominēja novērtējuma periodā, un tikai daļēji atbilst Latvijas jaunajam riska profilam (jo konfiskācijas lietu izskatīšana pēc nesen veiktiem arestiem var aizņemt zināmu laiku). Tomēr rezultāti, kas sasniegti, iesaldējot un arestējot ar otro riska profilu saistītos līdzekļus, ir vērtējami pozitīvi.

445. Vispirms aplūkojot iesaldēšanas statistiku attiecībā pret risku, šie skaitļi liecina par pārmaiņām, kas atspoguļo Latvijas pāreju no pirmā riska profila (reģionālais finanšu centrs) uz otro riska profilu, iesaldēšanas statistikā palielinoties tādu predikatīvu noziedzīgu nodarījumu īpatsvaram kā krāpšana, nodokļu noziegumi un citi noziedzīgi nodarījumi (kas saistīti ar otro riska profilu) un samazinoties autonomu noziedzīgu gadījumu (kas saistītas ar pirmo riska profilu) skaitam.

8.7. tabula. Aresta gadījumu sadalījums pa gadiem (2018.–2023. gads)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Citi predikatīvie noziedzīgie nodarījumi	39 %	46 %	38 %	56 %	41 %	58 %
NILL	61 %	54 %	62 %	44 %	59 %	42 %

8.8. tabula. Līdzekļu aresta gadījumu statistika un vērtība, ņemot vērā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma veidu (2018.–2023. gads)

Predikatīvais noziedzīgais nodarījums	Kopējais aresta gadījumu skaits	Lietu % vērtība no kopējā skaita	Arestēto līdzekļu kopsumma	Līdzekļu % vērtība no kopsummas
NILL	1849	54 %	3 097 014 396	94 %
Ar narkotikām saistīti nodarījumi	547	16 %	7 433 974	0,2 %
Nodokļu noziegumi	326	10 %	15 503 812	0,5 %
Nelikumīgas darbības ar akcīzes precēm	310	9 %	5 643 992	0,2 %
Krāpšana	239	7 %	92 764 192	2,8 %
Ar korupciju saistīti nodarījumi	90	3 %	78 762 497	2,4 %
Kontrabanda	64	2 %	1 621 270	0,05 %
Kopā	3425	100 %	3 298 744 133	100 %

446. Tomēr, aplūkojot galīgās konfiskācijas gadījumu statistiku, šie skaitļi vēl neatspoguļo Latvijas mainīgo riska profilu tādā pašā mērā kā iesaldēšanas un konfiskācijas gadījumu statistika. Kā redzams tabulā, aptuveni 83 % no visiem konfiscētajiem līdzekļiem ir saistīti ar autonomiem NILL gadījumiem, savukārt pārējie ir saistīti ar krāpšanu (7,4 %), korupciju (3,4 %), viltošanu (2,2 %), izvairīšanos no nodokļu nomaksas (1,9 %), sankciju pārkāpumiem (1,7 %) un citiem pārkāpumiem (mazāk nekā 1 %). Ņemot vērā vērtības apmēru, kas saistīts ar Latvijas pirmo riska profilu, nav skaidrs, cik lielā mērā Latvija veic konfiskācijas, kas atbilst tās otrajam riska profilam (piemēram, krāpšana, izvairīšanās no nodokļu nomaksas, kontrabanda u. c.).

8.9. tabula. Konfiskācijas gadījumu statistika, ņemot vērā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma veidu (2018.–2023. gads)

Predikatīvais noziedzīgais nodarījums	procentuālā daļa
Autonoms NILL gadījums	82,9 %
Krāpšana	7,4 %
Korupcija (kukuļošana, pilnvaru ļaunprātīga izmantošana, piesavināšanās u. c.)	3,4 %
Dokumenta viltošana	2,2 %
Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas	1,9 %
Sankciju pārkāpums	1,7 %
Alkohola un tabakas izstrādājumu nelikumīga ražošana, pārdošana un glabāšana	0,2 %
Seksuālā vardarbība	0,1 %
Izspiešana	0,1 %
Narkotisku un psihotropu vielu nelikumīga tirdzniecība	0,1 %
Kontrabanda, laupīšana, zādzība	0,0 %
Citi	<1 %
Kopā	100,0 %

Piezīme. Skaitļi, kas nepārsniedz 1 %, ir izvēlēti no plašāka noziegumu spektra, kuru kopējais apjoms veido mazāk nekā 1 %.

8.10. tabula. Konfiskācijas lietas, ņemot vērā predikatīvā noziedzīgā nodarījuma veidu

Predikatīvais noziedzīgais nodarījums	procentuālā daļa
Autonoms NILL gadījums	45 %
Narkotisku un psihotropu vielu nelikumīga tirdzniecība	17 %
Krāpšana, zādzība, laupīšana, piesavināšanās	10 %
Ar nodokļiem saistīti noziegumi (izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, nodokļu krāpniecība u. c.)	9 %
Alkohola un tabakas izstrādājumu nelikumīga ražošana, pārdošana, glabāšana, tostarp kontrabanda	6 %
Citi nodarījumi (cilvēku tirdzniecība, ar korupciju saistīti noziegumi u. c.)	13 %
Kopā	100 %

447. Lielākā daļa konfiskāciju ir saistīta ar “autonomiem NILL gadījumiem”, un tikai neliela daļa ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, kontrabandu, nodokļu noziegumiem vai krāpšanu. Tas norāda, ka Latvija konfiscē līdzekļus galvenokārt atbilstoši riskiem, kas saistīti ar liela apmēra un globālām NILL shēmām, kas darbojas Latvijā (pirmais riska profils). Savukārt mazāk skaidrs ir, cik plaši konfiskācija tiek veikta citu noziedzīgu nodarījumu gadījumos, no kuriem gūti ienākumi (īpaši tie, kas ietilpst otrajā riska profilā). Tomēr, ņemot vērā līdzšinējos iesaldēšanas un konfiskācijas rezultātus, Latvija uzrāda konsekvenci, veicot konfiskācijas atbilstoši NILL/TF riskiem un politikai.

9. nodaļa. TF izmeklēšana un kriminālvajāšana

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 9. efektivitātes rādītājs (IO.9). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.5, R.30, R.31, R.39, kā arī R.1, R.2, R.15, R.32, R.37 un R.40 elementi.

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- (a) Latvijā ir izveidots stabils tiesiskais un institucionālais regulējums TF apkarošanai, iestādēm ir laba izpratne par valsts riska profilu. Ir konstatēti daži iespējami TF gadījumi, pamatojoties uz FID un Valsts drošības dienesta sniegto izlūkošanas informāciju. Vienā gadījumā tika uzsākta izmeklēšana, kas atbilst valsts riska profilam. Kompetento iestāžu sadarbība ir efektīva un savlaicīga, un to papildus stiprina īpaši izveidotās TF apkarošanas darba grupas darbība.
- (b) Ņemot vērā to, ka nav bijušas kriminālvajāšanas vai notiesājoši spriedumi par TF, nav iespējams novērtēt, vai par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar TF, piemērotie sodi būtu efektīvi, samērīgi un atturoši. Tomēr prokuroriem ir izstrādātas vadlīnijas par sodu politiku, kas kalpo par pamatu stingrāku sodu pieprasīšanai no tiesas iespējamās TF lietās.
- (c) 2021.–2026. gada Pretterorisma stratēģija ir visaptverošs politikas plānošanas dokuments, kas aptver arī TF jautājumus. Ņemot vērā nelielo TF izmeklēšanu skaitu un to, ka līdz šim nav bijušas TF kriminālvajāšanas, ir grūti novērtēt, cik lielā mērā šo lietu secinājumi un gūtās atziņas tiek ņemtas vērā un izmantotas nacionālo pretterorisma stratēģiju izstrādē.
- (d) Latvijā ir vairāki pasākumi TF darbību pārtraukšanai gadījumos, kad nav praktiski iespējams panākt notiesājošu spriedumu par TF. Šie pasākumi praksē ir bijuši efektīvi piemēroti.

Būtiskākās rekomendācijas

N/A

Citas rekomendācijas

- (a) Latvijai būtu jāizmanto jebkuri turpmākie TF gadījumi (gan izmeklēšanas, gan kriminālvajāšanas, gan notiesājošu spriedumu stadijā) nacionālo pretterorisma stratēģiju izstrādē un pilnveidē.
- (b) Latvijai būtu jānodrošina “Vadlīniju par sodu politiku kriminālprocesos saistībā ar apdraudējumiem valsts drošībai” īstenošana, kā arī jāveicina tiesnešu un prokuroru izpratne ar mērķi saskaņot prokuratūras un tiesu praksi sodu piemērošanā TF lietās, ja tādas lietas rastos.

Kopējie secinājumi par IO.9

Latvija saskaras ar zemu terorisma un TF risku, ko apliecina padziļināti riska novērtējumi un iestāžu pamatota izpratne, kas demonstrēta novērtēšanas periodā. Valstij ir stabils tiesiskais un institucionālais regulējums, ko atbalsta augsti kvalificēti speciālisti un cieša sadarbība starp galvenajām iesaistītajām pusēm. Latvijā ir izveidotas vairākas darba grupas TF identificēšanas un izmeklēšanas veicināšanai. Šīs struktūras nodrošina efektīvu TF darbību identificēšanu un izmeklēšanu, kā arī operatīvu informācijas apmaiņu.

Novērtējuma periodā tika identificēti vairāki gadījumi ar iespējamām aizdomām par saistību ar TF, un tie tika pienācīgi analizēti. Vienā gadījumā tika uzsākta TF izmeklēšana, kas vēlāk tika izbeigta nepietiekamu TF pierādījumu dēļ. Kopumā visos gadījumos kompetentās iestādes piemēroja atbilstošus pasākumus TF darbību atklāšanai un izmeklēšanai. TF kriminālvajāšanu vai notiesājošu spriedumu neesamība šķiet atbilstoša valsts kopējam TF riska profilam.

Pastāv visaptveroša pretterorisma stratēģija, kas aptver arī TF jautājumus. Tomēr, ņemot vērā, ka ir bijusi tikai viena TF izmeklēšana un neviena kriminālvajāšana, nebija iespējams novērtēt, cik lielā mērā šo lietu pieredze tika izmantota stratēģijas izstrādē. Lai gan ir grūti izvērtēt par TF noziedzīgiem nodarījumiem paredzēto sodu efektivitāti, samērīgumu un atturošo iedarbību, jāatzīmē, ka iestādes ir izdevušas vadlīnijas, lai nodrošinātu atbilstošu sodu piemērošanu kriminālprocesos. Tomēr līdz šim nav pierādīts, ka šīs vadlīnijas ietekmētu galīgos tiesu nolēmumus. Visbeidzot, Latvija ir demonstrējusi spēju piemērot alternatīvus pasākumus iespējamo TF darbību pārtraukšanai gadījumos, kad nav iespējams panākt formālu notiesājošu spriedumu par TF.

Latvijai IO.9 ietvaros piešķirts būtisks efektivitātes līmenis.

448. Iepriekšējā savstarpējā novērtējumā Latvija uzrādīja vidēju efektivitātes līmeni TF apkarošanas jomā, un tika konstatētas nozīmīgas nepilnības TF risku izpratnē. Tomēr šajā MER aplūkotajā periodā Latvija ir īstenojusi vairākas iniciatīvas, lai uzlabotu izpratni par TF riskiem un novērstu iepriekš konstatētās nepilnības. Kā norādīts IO.1, terorisma un TF riski tiek vērtēti kā zemi, balstoties uz dažādiem datiem, informāciju un kontekstuāliem aspektiem, kas regulāri tiek analizēti NRA ietvaros.

449. Kā jau iepriekš norādīts, MER 2018 rekomendēja Latvijai veikt risku novērtējumu, īpašu uzmanību pievēršot TF ievainojamības aspektiem, kas izriet no valsts reģionāla finanšu centra statusa, kā arī uzlabot starpaģentūru informētību par TF izmeklēšanām, *ko varētu panākt, izmantojot kopēju platformu, kurā tiek uzglabāta aktuālā informācija par ar terorismu saistītām izmeklēšanām un informāciju, kas ir dažādu Latvijas iestāžu rīcībā*. Šie ieteikumi tika īstenoti praksē – tika atkārtoti veikts TF risku novērtējums (skatīt IO.1) un izveidota TF apkarošanas darba grupa. Turklāt Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļa tika iecelta par kompetento struktūrvienību TF un citu ar terorismu saistītu lietu kriminālvajāšanai. Tā darbojas ĢP Krimināltiesiskā departamenta sastāvā.

450. Latvijā pastāv stabils tiesiskais un institucionālais regulējums TF un citu ar terorismu saistītu noziedzīgu nodarījumu apkarošanai. Iestādes ir labi apmācītas un pārzina TF tendences un metodes, kā arī tām ir laba izpratne par valsts riska profilu. FID un Valsts drošības dienests ir kompetentās iestādes, kas identificē TF lietas, savukārt Valsts drošības dienests ir vienīgā iestāde, kas atbild par TF lietu izmeklēšanu. ĢP sastāvā ietilpst Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļa, kas specializējas terorisma un TF lietu kriminālvajāšanā.

9.1. TF identifikācija un izmeklēšana

9.1.1. TF darbību identifikācija un izmeklēšana

451. Latvijā iespējamo TF gadījumu identificēšanai un izmeklēšanai tiek izmantots plašs informācijas avotu klāsts. Novērtējuma periodā iestādes ir īstenojušas vairākas iniciatīvas, lai stiprinātu izpratni par TF noziegumiem un to interpretāciju. Tāpat ir izveidotas vairākas darba grupas, lai pilnveidotu un stiprinātu TF gadījumu identificēšanu un izmeklēšanu.

452. TF apkarošanas darba grupa tika izveidota 2024. gada jūnijā. Lai gan tās operatīvā efektivitāte vēl nav pilnībā novērtējama, galvenokārt tāpēc, ka tā tika izveidota nesen, tās struktūra un darbības modelis jau šobrīd kalpo kā noderīgs instruments iespējamo TF gadījumu identificēšanai (skatīt IO.1).

453. Operatīvajā līmenī 2019. gada decembrī Pretterrorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes ietvaros tika izveidota Terorisma finansēšanas izmeklēšanas koordinācijas darba grupa. Tās sastāvā ietilpst VDD, FID, LRP, VID NMPP, Valsts policija un Latvijas Banka. Šī darba grupa nodrošina stabilu platformu informācijas apmaiņai, kas saistīta ar TF gadījumu identificēšanu un izmeklēšanu.

454. Potenciālo TF gadījumu atklāšanai tiek izmantots plašs dažādu informācijas avotu klāsts. Tie ietver FID finanšu izlūkdatumus, kas iegūti no STR vai citiem avotiem, informāciju, kas gūta NVO uzraudzības procesā, publiski pieejamo informāciju, Valsts drošības dienesta izlūkošanas informāciju, kā arī ārvalstu partneru sniegtos pieprasījumus un informāciju gan formālā, gan neformālā veidā. Tāpat tiek izmantoti ar terorismu saistītu kriminālizmeklēšanu rezultāti, uzraudzības iestāžu sniegtā informācija, stratēģiskā un taktiskā analīze, tostarp par pārrobežu finanšu plūsmām uz un no augsta riska jurisdikcijām, informācija par ar terorismu saistītiem MFS atbilstības rādītājiem, kā arī citi attiecīgie dati.

455. Tāpat iespējama TF lietu identificēšana un ierosināšana, balstoties uz Valsts drošības dienesta īstenotajiem īpašajiem pasākumiem, kas attiecas uz radikalizētām personām. Šie pasākumi tiek īstenoti regulāri, lai novērstu terorismu un tā finansēšanas riskus. Tie ietver preventīvu personu pārbaudi gadījumos, kad pastāv aizdomas par iespējamu interesi par terorismu vai ar terorismu saistītām ideoloģijām. Praksē Valsts drošības dienests izmanto tā saukto *Black-Box* mehānismu, lai noskaidrotu, vai FID rīcībā ir informācija par attiecīgo aizdomās turēto vai radikalizēto personu. Ja *Black-Box* sistēmā tiek konstatēta atbilstība un tiek apstiprināts, ka FID rīcībā ir informācija par aizdomās turēto personu, Valsts drošības dienests pieprasa no FID papildu informāciju, tostarp personas finanšu profilu un saiknes ar citām fiziskām un juridiskām personām. Šīs pieejas izmantošana praksē apliecina Valsts drošības dienesta spēju efektīvi identificēt vai veicināt iespējamo TF gadījumu atklāšanu.

456. Papildus tam FID aktīvi iesaistās starptautiskajā sadarbībā, līdzdarbojoties Izraēlas terorisma finansēšanas novēršanas darba grupā (CTFTI) un ISIS finansēšanas apkarošanas grupā (CIFG). Šāda līdzdalība sniedz FID būtisku ieskatu globālajās TF tendencēs un izmeklēšanas metodēs, tādējādi būtiski uzlabojot dienesta spējas efektīvāk atklāt un apkarot TF.

457. Lai uzlabotu TF gadījumu identificēšanu, 2019. gadā FID ciešā sadarbībā ar Valsts drošības dienestu izstrādāja vadlīnijas likuma subjektiem un uzraudzības institūcijām TF un PF novēršanas jomā. Šīs vadlīnijas tika pārskatītas 2024. gadā, ieskicējot aktuālās tendences un norises Eiropā un Latvijā, kā arī piedāvājot visaptverošu informāciju par TF rādītājiem. Turklāt Valsts drošības dienests ir izstrādājis un atjauninājis TF izmeklēšanas vadlīnijas, kuras ĢP apstiprināja 2024. gada jūlijā. Tajās definēts TF jēdziens, tā juridiskā definīcija un sniegta detalizēta informācija par izmeklēšanas procesu, tostarp nosacījumiem izmeklēšanas uzsākšanai un sākotnēji veicamajiem pasākumiem. Vadlīnijās uzsvērtā netiešo pierādījumu nozīme un precizēts, ka tieša saikne starp TF un konkrētu teroristu uzbrukumu nav obligāta. Tāpat tiek akcentēta starptautiskās sadarbības nozīme TF izmeklēšanā. Šis dokuments kalpo kā praktisks rīks izmeklētājiem un prokuroriem, atspoguļojot aktuālākās tendences un labāko praksi TF novēršanas un izmeklēšanas jomā. Ekspertu komanda secina, ka, neraugoties uz zemo TF risku un nelielo TF gadījumu skaitu, kompetentajām iestādēm ir pietiekamas zināšanas, instrumenti un mehānismi, lai savlaicīgi un efektīvi reaģētu uz iespējamajiem TF gadījumiem.

458. Ir bijuši daži gadījumi, kad, pamatojoties uz FID un Valsts drošības dienesta sniegto informāciju, tika identificētas iespējamās TF darbības. Vienā no šiem gadījumiem tika uzsākta izmeklēšana (skatīt Lietas piemēru 4.3.), savukārt citos gadījumos kompetentās iestādes norādīja, ka nav konstatēts pietiekams pierādījumu apjoms, lai turpinātu izmeklēšanu.

459. Pārskata periodā FID saņēma 30 ar TF saistītus STR. Katrs STR tika steidzami analizēts, izmantojot dažādas datubāzes un informācijas avotus, lai ātri pārbaudītu informāciju (skatīt Lietas piemēru 4.1.). Gadījumos, kad tika konstatētas ārvalstu saiknes, tika pieprasīta informācija no ārvalstu partneriem. Papildus tam FID saņēma 23 ārvalstu pieprasījumus un 21 ziņojums par spontānu informācijas apmaiņu saistībā ar aizdomām par TF finansēšanu, kas tika analizēti Latvijas kontekstā. Tikai 12 gadījumos tika konstatētas saiknes ar Latviju. Visās FID lietās informācija tika rūpīgi analizēta, izmantojot analītiskos rīkus un dažādas datubāzes. Atkarībā no izvērtējuma rezultātiem lietas tika vai nu nodotas tiesībsardzības iestādēm vai ārvalstu FID, vai arī arhivētas, ja aizdomas par TF neapstiprinājās (informāciju par FID darbību skatīt IO.6).

460. Kopumā FID izplatīja 15 izlūkdienesta ziņojumus Valsts drošības dienestam un ārvalstu FID pēc tam, kad tika saņemti ar TF saistītie STR. Turklāt 15 operatīvajos gadījumos FID pārbaudīja potenciāli ar TF saistītu informāciju, pieprasot papildu informāciju no likuma subjektiem, ārvalstu FID vai Valsts drošības dienesta. Pamatojoties uz FID saņemtajiem pieprasījumiem un ziņojumiem par spontānu informācijas apmaiņu saistībā ar iespējamām TF darbībām, Valsts drošības dienestam tika nosūtīti 8 papildu izlūkdienesta ziņojumi. Kā liecina gadījuma analīze (skatīt Lietas piemēru 4.1.), ir acīmredzams, ka FID veic atbilstošus pasākumus, lai identificētu iespējamās aizdomas par TF, un nekavējoties izplata informāciju par šo gadījumu TAI. Turklāt Valsts drošības dienests, veicot pirmstiesas izmeklēšanu, savā darbā demonstrē augstu kompetences līmeni un rūpību, nodrošinot rūpīgu informācijas izvērtēšanu un atbilstošu rīcību.

Lietas piemērs 9.1. Ar TF saistītu STR izplatīšana Valsts drošības dienestam

2019. gada novembrī FID saņēma ar TF saistītu STR par Latvijas pilsoni, kurš bija iesniedzis pieteikumu 8000 EUR aizdevuma saņemšanai, norādot, ka līdzekļi paredzēti dzīvokļa remontam. Persona jau iepriekš bija saņēmusi vairākus aizdevumus no citām finanšu iestādēm un veikusi līdzekļu pārskaitījumus uz ārvalstīm. Pārbaudes gaitā Latvijas pilsonis norādīja, ka aizdevuma līdzekļi tiks pārskaitīti Nigērijas pilsonim valstī A, lai palīdzētu viņam nokļūt Sīrijā. Laika posmā no 2019. gada maija līdz septembrim Latvijas pilsonis pārskaitīja 12 943 EUR uz Nigērijas pilsonim piederošu kontu valstī A. Lai pārbaudītu saņemto informāciju, FID nosūtīja pieprasījumu attiecīgās valsts FID, lūdzot sniegt informāciju par Nigērijas pilsoņa bankas kontu. FID izplatīja šajā lietā analizētos datus kopā ar informāciju, kas saņemta no ārvalstu partneriem. Valsts drošības dienests veica padziļinātu izvērtējumu pirmstiesas izmeklēšanas ietvaros un nopratināja Latvijas pilsoni. Tika konstatēts, ka Latvijas pilsonis ir kļuvis par finanšu krāpšanas upuri, un netika konstatētas pazīmes, kas liecinātu par TF darbībām.

461. Gadījumos, kad STR netika izplatīti TAI, tas bija saistīts ar nepietiekamiem pierādījumiem TF konstatēšanai. FID norādīja, ka tas nebija saistīts ar STR kvalitāti, bet gan ar nepieciešamību iegūt papildu informāciju, kas pēc tās saņemšanas apstiprināja TF pamatojuma neesamību (skatīt Lietas piemēru 4.2.). Šis gadījums apliecina Latvijas apņemšanos apkarot TF, demonstrējot FID efektivitāti ar TF riskiem saistīto izlūkdatu apstrādē un apmaiņā.

Lietas piemērs 9.2. Ar TF saistītu STR analīze bez turpmākas izplatīšanas

2022. gada novembrī FID saņēma ar TF saistītu STR par Latvijas rezidentu, kurš dzimis valstī, kurā darbojas ISIS. Laika posmā no 2021. gada janvāra līdz 2022. gada oktobrim šī persona veica 50 skaidras naudas iemaksas Latvijas kredītiestādes kontā, kopumā 18 805 EUR apmērā.

Turklāt laikā no 2022. gada augusta līdz 2022. gada septembrim rezidents saņēma 15 pārskaitījumus 9 440 EUR apmērā no trešās valsts valstspiederīgā, daži no kuriem tika nosūtīti uzreiz pēc tam, kad sūtītājs bija iemaksājis skaidru naudu savā kontā. Līdzīgi pārskaitījumi tika saņemti arī no vairākiem Latvijas pilsoņiem. Pēc tam Latvijas rezidents līdzekļus pārskaitīja uz savu kontu ārvalstu kredītiestādē un periodiski izmantoja ārvalstu maksājumu

pakalpojumu sniedzēju.

Aptaujājot personu, Latvijas iedzīvotājs minēja citu ārvalstu maksājumu pakalpojumu sniedzēju, taču atteicās iesniegt savu ārvalstu konta izrakstu. FID, sadarbojoties ar ārvalstu partneriem, ieguva papildu informāciju par darījumiem un veica datu analīzi kopā ar informāciju no savām datubāzēm. Izvērtēšanas rezultātā tika konstatēta personas iesaiste ar nelegālās imigrācijas pakalpojumiem saistītās krimināllietās. Tomēr saiknes ar TF netika konstatētas, tādēļ FID neveica turpmāku ar TF saistītās informācijas izplatīšanu.

462. Novērtējuma periodā tika veikta viena TF izmeklēšana, kas tika izbeigta pierādījumu trūkuma dēļ (skatīt Lietas piemēru 4.3.). Analizējot tikai šo gadījumu, secināms, ka izmeklēšanā tika pienācīgi izvērtēti visi būtiskie fakti un izmantotas atbilstošas metodes.

Lietas piemērs 9.3. TF izmeklēšana

2021. gadā, veicot datu analīzes un monitoringa darbības, Valsts drošības dienests konstatēja, ka 2015. gadā Latvijas iedzīvotājs bija pārskaitījis kopumā 3 757 EUR personai, kura bija apsūdzēta par TF darbībām un iekļauta valsts A sankciju sarakstā. Pēc datu apkopošanas un izvērtēšanas tika uzsākts kriminālprocess par iespējamām TF darbībām. Izmeklēšanas gaitā tika pieprasīta informācija no valsts A, taču netika saņemti dati, kas apstiprinātu saņēmēja saistību ar TF.

Iestādes veica vairākus izmeklēšanas pasākumus, tostarp kratīšanu Latvijas iedzīvotāja dzīvesvietā. Kratīšanas laikā tika konstatēts, ka Latvijas iedzīvotāja rīcībā atradās terorisma propagandas materiāli. Tomēr šie materiāli bija salīdzinoši neseni, un netika konstatēti 2015. gadam atbilstoši terorisma propagandas materiāli vai citi pierādījumi, kas liecinātu par TF vai radikalizāciju 2015. gadā. Kriminālizmeklēšana tika izbeigta, jo netika iegūti pierādījumi par to, ka Latvijas iedzīvotājs būtu pārskaitījis naudas līdzekļus ar nolūku finansēt terorismu vai ka Latvijas iedzīvotājs būtu zinājis, ka naudas līdzekļu saņēmējs ir iesaistīts TF vai terorismā.

463. Papildus šīs lietas analīzei ekspertu komanda ir veikusi padziļinātas diskusijas par TF gadījumu identificēšanu un novērojusi, ka pastāv spēcīga un efektīva sadarbība starp FID, Valsts drošības dienestu un prokuroriem potenciālo TF gadījumu identificēšanā, kas apliecina koordinētu un vienotu pieeju. Tāpat ir izstrādāti atbilstoši nepieciešamie instrumenti un vadlīnijas TF pārbaužu veikšanai un pierādījumu iegūšanai, tostarp no ārvalstu jurisdikcijām. Turklāt pasākumi, kas tika piemēroti pēc TF izmeklēšanas izbeigšanas, vēlreiz apliecina kompetento iestāžu spēju pienācīgi reaģēt uz iespējamām grūtībām jebkurā TF lietas posmā.

9.1.2. Izmeklēšana, kuras ietvaros noteikta terorisma finansētāja īpašā loma

464. Iestādes ir demonstrējušas daudzpusīgu izpratni par dažādām specifiskām lomām, kādas var pildīt terorisma finansētāji. Lai gan ir veikta tikai viena kriminālizmeklēšana par TF, ekspertu komanda savus secinājumus balstīja uz diviem galvenajiem avotiem: (i) Valsts drošības dienesta veikto izmeklēšanu rezultātiem ar terorismu saistītās lietās un (ii) sarunām ar attiecīgajām iesaistītajām pusēm.

465. Novērtējuma periodā tika izskatītas deviņas ar terorismu saistītas krimināllietas, no kurām septiņās paralēli tika veikta finanšu izmeklēšana par iespējamu TF. Divās lietās paralēla finanšu izmeklēšana netika veikta, jo viena no lietām tika izbeigta agrīnā posmā, bet otrā nebija nekādu aizdomu par TF. Ar terorismu saistītas izmeklēšanas rezultātā tiesai tika nodotas septiņas lietas, no kurām četras tika izskatītas pirmās instances tiesā.

466. Tiek secināts, ka paralēlas finanšu izmeklēšanas uzsākšanā ar TF saistītās lietās izšķiroša nozīme ir FID izlūkdatiem. Visos iesniegtajos TF un ar terorismu saistīto noziegumu izmeklēšanas piemēros Valsts drošības dienests bija pieprasījis finanšu informāciju no FID.

467. Neatkarīgi no iepriekš minētā Valsts drošības dienests, izmeklējot iespējamās TF darbības, konsekventi veic paralēlu finanšu izmeklēšanu, kas nodrošina pamatu dažādu iespējamo terorisma finansētāju lomu identificēšanai. Lai gan TF izmeklēšanas galvenie posmi ir ietverti Valsts drošības dienesta

vadlīnijās, dienesta rīcībā TF lietu izmeklēšanā ir plašs operatīvo līdzekļu, taktiku un informācijas kopums. Klātienēs diskusijas apstiprina Valsts drošības dienesta informētību un spēju identificēt dažādas teroristu finansētāju lomas. Valsts drošības dienesta paralēlā finanšu izmeklēšana tiek veikta vispārējo un speciālo operatīvo darbību ietvaros, kas noteiktas Operatīvās darbības likumā. Šīs darbības ietver informācijas pieprasīšanu no kredītiestādēm un FI, kā arī izmeklēšanai nepieciešamo datu iegūšanu par darījumiem kredītiestāžu vai FI klientu kontos, ko iespējams veikt operatīvās izmeklēšanas posmā. Šo pasākumu piemērošana ir iespējama tikai ar Augstākās tiesas atļauju. Prakse ar terorismu saistītās izmeklēšanās liecina, ka Augstākās tiesas lēmumi šajos jautājumos tiek pieņemti savlaicīgi, nodrošinot iespēju izmeklēšanas gaitā apkopot plašu finanšu informāciju par attiecīgajām personām un finanšu darījumus iesaistītajām personām.

468. Turklāt iekšējās pamatnostādnes par finanšu izmeklēšanu vēl vairāk stiprina šo procesu, sniedzot strukturētu metodisko atbalstu iestādēm.

9.2. Izmeklēšana un kriminālvajāšana par TF darbībām

469. Latvijā ĢP sastāvā ietilpst Īpaši pilnvarotu prokuroru nodaļa, kas specializējas terorisma un TF lietu kriminālvajāšanā. Nodaļā strādā seši prokurori, kuri demonstrēja labu izpratni par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar TF, un pieredzi šādu lietu izskatīšanā. Turklāt viņiem ir pietiekamas pilnvaras, lai iegūtu likumīgus pierādījumus, kas ir izmantojami TF nodarījumu pierādīšanai tiesā.

470. Prokurori ir iesaistīti TF lietās jau agrīnā identificēšanas posmā, sniedzot Valsts drošības dienestam norādes par konkrēto lietu virzību, lai nodrošinātu savlaicīgu pierādījumu iegūšanu. Kā paskaidrots iepriekšējā pamatjautājumā, prokurori ir izstrādājuši un apstiprinājuši vispārējās TF izmeklēšanas vadlīnijas, kuras piemēro Valsts drošības dienests.

471. Latvijā nav uzsākta neviena kriminālvajāšana vai pieņemts notiesājošs spriedums par TF, līdz ar to prokuroriem un tiesām nav bijusi iespēja attīstīt judikatūru attiecībā uz pierādījumiem, kas nepieciešami notiesājoša sprieduma par TF panākšanai. Neraugoties uz to, iestādes demonstrēja, ka pastāv skaidra izpratne par to, ka, lai pierādītu noziedzīga nodarījuma, kas saistīts ar TF, izdarītāja nodomu un apzinātu rīcību, tiktu izmantoti objektīvie faktiskie apstākļi. Lai apstiprinātu savus argumentus, iestādes apstiprināja, ka Augstākās tiesas izveidotā judikatūra par netiešu pierādījumu novērtēšanu būtu piemērojama arī TF lietās. Tomēr Augstākās tiesas lēmumā tika apspriesta NILL lieta un tās netiešo pierādījumu izvērtēšana, bet tajā uzsvērtais princips nosaka, ka *kriminālprocesā pierādāmo apstākļu esamības vai neesamības apstiprināšanai var tikt izmantoti arī netieši pierādījumi, kas ar saistīto faktu starpniecību dod pamatu izdarīt secinājumu par pierādāmiem apstākļiem [...] nav izšķirošas nozīmes, kādi pierādījumi – tiešie vai netiešie – tiek izmantoti apsūdzētā vainīguma pierādīšanā, bet nozīme ir tam, vai to pierādījumu kopums ir pietiekams un ticams, lai varētu izdarīt secinājumu par apsūdzētā vainīgumu* (Senāta 2021. gada 13. maija lēmums lietā Nr. SKK-89/2021, 5.1. punkts). Līdz ar to tiesu un prokuratūras iestādes šos principus piemērotu iespējamo TF lietu izskatīšanā. Šī izpratne ir ietverta arī TF izmeklēšanas vadlīnijās, kur īpaši uzsvērtā objektīvu faktisko apstākļu nozīme TF noziedzīga nodarījuma izdarītāja nodoma un apzinātības pierādīšanā.

9.3. Sodū efektivitāte, samērīgums un preventīvais raksturs

472. Ņemot vērā, ka nav pieņemti notiesājoši spriedumi TF lietās, praksē nav iespējams novērtēt piemēroto kriminālsodu efektivitāti, samērīgumu un preventīvo raksturu.

473. Tomēr, lai novērtētu efektivitāti, ekspertu komanda analizēja sodus, kas piemēroti ar terorismu saistītās lietās, kā arī iestāžu izstrādāto sodu piemērošanas politiku, ko paredzēts piemērot TF krimināllietās. Turpmāk ir sniegts pamatojums.

474. ĢP ir izdevusi aktualizētas vadlīnijas soda piemērošanai kriminālprocesos, kas saistīti ar valsts drošības apdraudējumu (turpmāk – Soda piemērošanas vadlīnijas). Saskaņā ar šīm vadlīnijām par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar valsts drošības apdraudējumu (tostarp terorismu un TF noziegumiem), prokuroriem ir pienākums ieteikt tiesai šādus soda noteikšanas principus: (i) bez atbildību mīkstinošiem apstākļiem – sods, kas pārsniedz pusi no KL sevišķajā daļā paredzētā maksimālā brīvības

atņemšanas soda; (ii) ar vienu vai vairākiem atbildību mīkstinošiem apstākļiem – sods, kas nav mazāks par pusi no KL sevišķajā daļā paredzētā maksimālā brīvības atņemšanas soda; (iii) recidīva vai vairāku atbildību pastiprinošo apstākļu gadījumā – maksimālais brīvības atņemšanas sods, kas noteikts KL sevišķajā daļā. Turklāt Soda piemērošanas vadlīnijās ir paredzēta iespēja ĢP Krimināltiesiskā departamenta galvenajam prokuroram, pamatojoties uz kompetentā prokurora sniegtajiem argumentiem, piekrist prokurora argumentācijai par nepieciešamību piemērot cita veida sodu vai citu soda mēru.

475. Ekspertu komanda uzskata, ka šīs vadlīnijas būtu lietderīgas, lai nodrošinātu, ka sodi TF lietās ir preventīvi un samērīgi. Lai gan prokurori konsekventi ievēro vadlīniju prasības un, virzot ar terorismu saistītas lietas uz tiesu, ierosina stingrākus sodus, tiesas, nosakot sodus šajās lietās, ne vienmēr pastiprina vadlīnijās noteikto prokuroru pieeju. Piemēram, nesen pirmās instances tiesā tika izskatīta krimināllieta, kurā par terorisma pašmācības nodarījumu tika piespriests brīvības atņemšanas sods uz diviem gadiem un diviem mēnešiem, lai gan KL paredzētais maksimālais sods par šo nodarījumu ir septiņi gadi. Lai gan ekspertu komandas kompetencē nav komentēt kriminālsodu piemērošanu konkrētās lietās, tā secina, ka vadlīniju ietekme un to piemērošana no prokuroru puses līdz šim ir ierobežoti ietekmējusi galīgo(-os) tiesas lēmumu(-us) par sodu.

9.4. Nacionālās pretterorisma stratēģijas un pasākumi

Valsts pretterorisma stratēģijas un pasākumu izstrāde, kā arī informācijas un izlūkdatu apmaiņa un izmantošana valsts pretterorisma mērķu un pasākumu atbalstam

476. 2021. gada novembrī Latvija pieņēma visaptverošu 2021.–2026. gada Pretterorisma stratēģiju, kas aptver arī TF jautājumus. Stratēģijā ir iekļauta nodaļa par TF apkarošanu, kurā izklāstīts valsts tiesiskais regulējums TF apkarošanas jomā un sadarbība starp FID un Valsts drošības dienestu TF lietās. Ņemot vērā, ka līdz šim ir veikta tikai viena TF izmeklēšana un nav uzsākta neviena TF kriminālvajāšana, ekspertu komanda nevarēja novērtēt, cik lielā mērā šo lietu secinājumi un gūtās atziņas tiek ņemtas vērā un izmantotas nacionālo pretterorisma stratēģiju izstrādē.

477. Tāpat jāatzīmē, ka, apzinoties nepieciešamību veikt aktuālu TF risku novērtēšanu un mazināšanu un kā norādīts 9.1. pamatjautājumā, Latvija ir izveidojusi specializētu TF apkarošanas darba grupu, kuras kompetence un darbības ietvars ir aprakstīts IO.1. Valsts drošības dienests ir izstrādājis arī divas terorisma finansēšanas apkarošanas stratēģijas, kas balstās uz NRA konstatējumiem un ir vērstas uz konkrētu TF risku mazināšanas pasākumiem.

9.5. Alternatīvi pasākumi, ko izmanto, ja notiesāšana par TF nav iespējama (piemēram, izjaukšana)

478. Ja nav iespējams panākt notiesājošu spriedumu TF lietās, Latvijā var piemērot alternatīvus pasākumus, tostarp augsta riska personu uzraudzību, ierobežojumu piemērošanu, kā arī citas ar terorismu saistītu noziedzīgu nodarījumu kriminālvajāšanu saistītas darbības.

479. Ņemot vērā salīdzinoši zemo TF risku valstī, šādi pasākumi ir piemēroti tikai atsevišķos gadījumos. Tomēr viens piemērs ilustrē iestāžu spēju efektīvi identificēt un īstenot attiecīgus risku mazināšanas pasākumus: ārvalstnieks, kurš ieslodzījuma laikā bija radikalizējies, apprecējās ar Latvijas pilsoni, tādējādi formāli izpildot nosacījumus, lai kļūtu par Latvijas rezidentu. Neskatoties uz to, iestādes, ņemot vērā personas profilu un iespējamās ar terorismu un TF saistītos riskus, atteica viņam uzturēšanās tiesības un pieņēma lēmumu par viņa izraidīšanu uz izcelsmes valsti. Šis gadījums liecina par proaktīvu un efektīvu iestāžu rīcību potenciālo TF risku pārvaldībā.

10. nodaļa. TF novēršanas pasākumi un finanšu sankcijas

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 10. efektivitātes rādītājs (IO.10). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.1, R.4, R.6 un R.8, kā arī R.14, R.15, R.16, R.26, R.30, R.31, R.32, R.35, R.37, R.38 un R.40 elementi.

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- (a) Latvija bez kavēšanās īsteno MFS saistībā ar TF un PF, pamatojoties uz tieši piemērojamu ES regulējumu, Starptautisko un nacionālo sankciju likumu un Ministru kabineta noteikumiem Nr. 184, tādējādi nodrošinot tūlītēju atbilstību ANO DPR. No to pieņemšanas brīža ANO sankcijas Latvijā ir tieši piemērojamas.
- (b) Ārlietu ministrija koordinē iekļaušanas un izslēgšanas no sankciju sarakstiem procesu. Tā publicē informāciju par jaunām iekļaušanām un grozījumiem savā tīmekļvietnē un nosūta to pa e-pastu attiecīgajām uzraudzības iestādēm, kuras savukārt informē likuma subjektus.
- (c) 2024. gada aprīlī FID pārņēma sankciju izpildes funkciju un kļuva par centrālo iestādi, tādējādi stiprinot koordināciju un efektivitāti MFS piemērošanā gan TF, gan PF jomā. Tomēr šīs papildu funkcijas īstenošana ir pārāk nesena, lai būtu iespējams visaptveroši izvērtēt tās ilgtermiņa ietekmi.
- (d) Latvijas elastīgā MFS piemērošana attiecas ne tikai uz formālām īpašumtiesībām, bet arī uz faktisko kontroli, tādējādi nodrošinot sankciju efektivitāti pret mēģinājumiem tās apiet, izmantojot sarežģītas īpašumtiesību struktūras. Lai gan līdz šim ne personas, ne subjekti nav iekļauti sankciju sarakstos un nav iesaldēti līdzekļi saskaņā ar ANO DPR noteikto MFS režīmu TF vai PF jomā, likuma subjekti ir sekmīgi iesaldējuši līdzekļus citos sankciju režīmos, demonstrējot spēju nepieciešamības gadījumā īstenot arī ANO DPR noteiktās MFS.
- (e) Latvijas iestādes ir veikušas NVO sektora riska novērtējumu, uzmanību pievēršot līdzekļu piesaistes darbībām. Lai gan novērtējumā secināts, ka kopējais TF risks ir zems, metodoloģijā ierobežota uzmanība pievērsta līdzekļu izlietošanai, atstājot NVO, kas nodarbojas tikai ar līdzekļu izmaksu, ārpus riska klasifikācijas tvēruma, tādējādi radot nepilnības proaktīvā uzraudzībā un mērķētu riska mazināšanas pasākumu piemērošanā. Tomēr praksē šo ierobežojumu mazina sistemātiska visu finanšu plūsmu uz augsta riska jurisdikcijām pārskatīšana neatkarīgi no konkrētās NVO riska novērtējuma. Latvija piemēro mērķētus riska mazināšanas pasākumus NVO ar paaugstinātu TF risku, tostarp informēšanas pasākumus, uz risku balstītu sadarbību un pastāvīgu uzraudzību, atbilstoši kopējam zemajam TF riska profilam.
- (f) Likuma subjekti, tostarp finanšu iestādes un nefinanšu sektora subjekti, kopumā ir labi informēti par pienākumiem MFS izpildes kontekstā. Finanšu iestādes un VAPS izmanto komerciālus skrīninga rīkus klientu pārbaudei, savukārt nefinanšu sektora subjekti pārsvarā paļaujas uz FID tiešsaistes resursiem. Tomēr, lai gan FID un citas kompetentās iestādes ir īstenojušas plašus informēšanas un apmācību pasākumus saistībā ar ES sankcijām, izpratne par ANO DPR noteiktajām MFS prasībām daļā nefinanšu sektora subjektu (īpaši neatkarīgo juridisko pakalpojumu sniedzēju sektorā) ir mazāk attīstīta.
- (g) Kompetentās iestādes sniedz vadlīnijas un UKI veic pārbaudes par MFS prasību ievērošanu plašāku NILL/TF novēršanas iniciatīvu ietvaros. Pārbaūžu laikā tika konstatēti tikai nebūtiski

pārkāpumi un attiecībā uz tiem tika piemēroti atbilstoši korektīvie pasākumi.

Būtiskākās rekomendācijas

N/A

Citas rekomendācijas

- (a) Latvijas UKI būtu jāturpina nodrošināt, ka likuma subjektu, īpaši augstāka riska sektoru un subjektu, pārbaudes pietiekamā biežumā un dziļumā aptver MFS prasību ievērošanu. UKI būtu arī jāturpina nodrošināt, ka pārkāpumi, pat ja tie ir nebūtiski, tiek konsekventi identificēti, dokumentēti un novērsti, piemērojot samērīgas un atturošas sankcijas, lai stiprinātu atbilstības kultūru.
- (b) Jāturpina īstenot mērķētas apmācību un informēšanas programmas likuma subjektiem, īpaši neatkarīgajiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem. Tām būtu jāietver detalizētas vadlīnijas par TF un PF risku identificēšanu un pārvaldību, kā arī jāuzsver atšķirības starp pienākumiem, kas izriet no ANO DPR, ES un nacionālajiem sankciju režīmiem.
- (c) Apsvērt NVO riska novērtēšanas metodoloģijas pārskatīšanu, lai papildus līdzekļu piesaistes darbībām lielāku uzmanību pievērstu arī līdzekļu izlietošanai. Regulāri veikt NVO darbību un finanšu plūsmu pārskatīšanu, lai nodrošinātu atbilstību FATF definīcijai un mazinātu iespējamo ievainojamību attiecībā uz TF ļaunprātīgu izmantošanu.
- (d) Latvija ir identificējusi personas vai subjektus iekļaušanai sankciju sarakstos saskaņā ar sankciju režīmiem, kas nav balstīti uz ANO DPR. Iestādēm būtu jāapsver procesu pārskatīšana un pilnveidošana potenciālo iekļaujamo personu identificēšanai un līdzekļu iesaldēšanai atbilstoši ANO DPR prasībām, lai nodrošinātu, ka nākotnē tiek pilnībā izmantotas visas iespējas iekļaušanai sankciju sarakstos, ja tādas rastos.

Kopējie secinājumi par IO.10

Latvija ir izveidojusi stabilu tiesisko un institucionālo regulējumu MFS īstenošanai saistībā ar TF. Lai arī atbilstoši attiecīgajām ANO DPR nav veikta personu iekļaušana sankciju sarakstos vai līdzekļu iesaldēšana, kas atbilst zemajam riska līmenim valstī, Latvija ir apliecinājusi spēju nepieciešamības gadījumā rīkoties efektīvi. FID ir kļuvis par vienīgo kompetento iestādi sankciju izpildes jomā. Sagaidāms, ka tas uzlabos koordināciju visā sistēmā, tomēr šīm institucionālajām izmaiņām novērtējumā tika piešķirts ierobežots svars, jo arī pirms reformas pastāvošais regulējums jau darbojās efektīvi.

Latvija ir veikusi NVO sektora TF riska novērtējumu un īsteno uz risku balstītus uzraudzības pasākumus, lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu TF nolūkos. Tomēr turpmāka riska novērtēšanas metodoloģijas pilnveidošana, iekļaujot arī organizācijas, kas nodarbojas tikai ar līdzekļu izlietošanu, tādējādi stiprinot sākotnējo riska klasifikāciju un proaktīvu uzraudzību, ļautu pilnībā novērst atlikušās nepilnības.

Ar TF saistīto MFS pienākumu īstenošana finanšu sektorā ir spēcīga. Finanšu iestādes un VAPS demonstrē augstu informētības un atbilstības līmeni MFS prasībām, atbilstošu tehnisko kapacitāti un ir pakļauti efektīvai uzraudzībai. Lai gan nefinanšu sektora subjekti izpilda pamata skrīninga prasības, joprojām pastāv nepilnības – grāmatvežiem joprojām tiek konstatēts augsts ar MFS izpildi saistītu trūkumu skaits, un neatkarīgo juridisko pakalpojumu sniedzēju izpratne un

procedūras MFS jomā ir mazāk attīstītas. Ņemot vērā nefinanšu sektora subjektu pakļautību TF tipoloģijām, konstatētajiem trūkumiem TF kontekstā ir piešķirts lielāks svars.

Latvijai IO.10 ietvaros piešķirts būtisks efektivitātes līmenis.

480. Latvijas MER 2018 tika konstatēti vairāki trūkumi valsts MFS režīmā saskaņā ar IO.10. Secinājumos tika uzsvērtā nepieciešamība precizēt kompetento iestāžu pienākumus, nodrošināt iespēju izdot pastāvīgus iesaldēšanas rīkojumus un integrēt MFS pienākumus uzraudzības iestāžu pārbaūžu programmās, izmantojot atbilstošus resursus. Latvija tika arī mudināta riska novērtējumos pievērst pastiprinātu uzmanību mērķētu TF finanšu sankciju apiešanas riskiem, uzlabot likuma subjektu informēšanas un apmācības pasākumus, kā arī ieviest riskos balstītu NVO uzraudzības pieeju, ņemot vērā izvērstu TF riska novērtējumu.

481. Kopš 2018. gada Latvija ir pārskatījusi un grozījusi galvenos normatīvos aktus, tostarp Sankciju likumu un Novēršanas likumu, un MK ir pieņēmis jaunus noteikumus par sankciju īstenošanu, lai nodrošinātu MFS tiešu, pilnīgu un tūlītēju piemērošanu. Kā galvenais koordinācijas mehānisms ir izveidota Sankciju koordinācijas padome (SKP), kas apvieno publisko sektoru, privāto sektoru un NVO. Latvija ir iekļāvusi MFS pienākumus uzraudzības iestāžu pārbaūžu programmās, nodrošinot nepieciešamos resursus. Abos novērtējuma periodos NRA tika konstatēti mērķētu TF finanšu sankciju apiešanas riski, īpaši uzsverot paaugstinātu risku attiecībā uz ar TF/PF nesaistītu sankciju apiešanu. Tika paplašināti informēšanas un apmācības pasākumi, ieviešot visaptverošas vadlīnijas un mācību sesijas likuma subjektiem. Latvija ir ieviesusi arī riskos balstītu NVO uzraudzības pieeju, identificējot augsta riska struktūras un atjauninot PLG identificēšanas un darījumu izvērtēšanas vadlīnijas. Papildu reformas un valsts veiktie pasākumi tiks apskatīti nākamajās šī efektivitātes rādītāja sadaļās.

10.1. Mērķētu TF finanšu sankciju tūlītēja izpilde

482. Latvija īsteno ar TF saistītās MFS, izmantojot tieši piemērojamās ES regulas, Sankciju likumu un MK not. Nr. 184. Sankciju likums paredz tiešu un tūlītēju visu ANO DPR, tostarp ANO DPR 1373, 1267/1989 un tām sekojošo rezolūciju, piemērošanu, kā arī tajās noteikto procedūru, kas kļūst saistošas no to pieņemšanas brīža, ieviešanu, nodrošinot, ka MFS nekavējoties tiek piemērotas visām fiziskajām un juridiskajām personām Latvijā.

483. Visas ANO DPR, tostarp to grozījumi, Latvijā stājas spēkā nekavējoties un automātiski neatkarīgi no to publicēšanas paziņojuma. Tomēr, lai veicinātu privātā sektora un sabiedrības informētību, Latvija īsteno visaptverošu un strukturētu pieeju, lai informētu FI, VAPS, NNDP un sabiedrību par jauniem vai grozītiem sankciju saraksta ierakstiem.

484. Latvijā ir izveidots koordinēts mehānisms ANO DPR balstīto MFS norīkojumu izziņošanai kompetentajām iestādēm un likuma subjektiem. Informācija tiek izplatīta nekavējoties pēc ANO paziņojuma, izmantojot vairākus kanālus, tostarp ĀM tīmekļa vietni, Latvijas Vēstnesi un FID sankciju meklētāju – vienotu ANO, ES un nacionālo sankciju datubāzi. FID sankciju meklētājs, kas tiek atjaunināts vismaz divas reizes dienā un ir publiski pieejams, no 2024. gada aprīļa līdz oktobrim vidēji mēnesī tika izmantots 2290 reizes. Šī daudzkanālu pieeja likuma subjektiem nodrošina plašu informācijas sasniedzamību.

485. Proaktīvu informēšanu papildina ĀM abonēšanas e-pasta brīdinājumu sistēma (aptuveni 590 abonenti), kas nodrošina tūlītēju informācijas izplatīšanu par iekļaušanu sarakstā, izslēgšanu no saraksta un atjauninājumiem, kā arī FID veiktās nozares informēšanas aktivitātes, tostarp apmācības, vadlīnijas un plašsaziņas līdzekļu izmantošanu. No uzraudzības iestādēm tiek sagaidīts, lai tās pārraugamajiem likuma subjektiem izplatītu nododamo informāciju. Latvijas Bankai un LZNP ir automatizētas tālākas saziņas sistēmas, kas ļauj reāllaikā izplatīt jaunāko informāciju to likuma subjektiem. Citas uzraudzības iestādes izmanto manuālus procesus atbilstoši savām iekšējām procedūrām, nodrošinot, ka likuma subjekti savlaicīgi saņem attiecīgo informāciju.

486. ĀM pilda koordinējošās iestādes funkcijas un, pamatojoties uz MK lēmumu un apstiprinājumu, sagatavo un virza priekšlikumus par personu vai vienību iekļaušanu sankciju sarakstā vai par izslēgšanu no tā. Šis process ietver konsultācijas ar attiecīgajām valsts drošības iestādēm un FID, kā arī pierādījumu apkopošanu, lai pamatotu priekšlikumus, kas tiek iesniegti attiecīgajām iestādēm tālākai izskatīšanai.

487. Latvija nav identificējusi personas vai vienības, kuras būtu ierosinājusi iekļaut ANO Drošības padomes komiteju sarakstos saskaņā ar ANO DPR 1267/1989 un 1988, kā arī nav individuāli ierosinājusi iekļaušanu sarakstā saskaņā ar ANO DPR 1373 vietējā līmenī un ES līmenī, kas atbilst Latvijas zema TF riska līmenim. Klātienē sastaptie iestāžu pārstāvji spēja izskaidrot terorisma apkarošanas priekšlikumu iesniegšanas procesu un kritērijus, kas tiek piemēroti, izvērtējot šādus ārvalstu kolēģu priekšlikumus, tādējādi apliecinot procedūru praktisku piemērojamību nepieciešamības gadījumā.

488. Latvija ir apliecinājusi spēju īstenot ANO MFS, aktīvi piedaloties ES sankciju režīmos, tostarp ar TF saistīto sankciju sarakstos. Gan ES, gan ANO sankciju režīmiem, tostarp MFS, tiek izmantota vienota institucionālā sistēma, norīkotās kompetentās iestādes un koordinācijas mehānismi. Tas atspoguļo Latvijas operatīvo gatavību rīkoties saskaņā ar ANO DPR 1373, ja rastos tāda nepieciešamība.

489. Latvija ir pakāpeniski nostiprinājusi sankciju piemērošanas sistēmu, īstenojot strukturētu reformu kopumu. Lielāko daļu novērtējuma perioda (līdz 2024. gada sākumam) sankciju īstenošana Latvijā tika nodrošināta decentralizētas sistēmas ietvaros, kurā bija iesaistītas 12 kompetentās iestādes, savukārt vispārējo koordināciju veica ĀM kā politikas veidotāja. Minēto modeli papildināja būtiski institucionāli uzlabojumi, tostarp Sankciju nodaļas izveide ĀM un SKP izveidošana, kas palīdzēja nodrošināt iestāžu ciešāku sadarbību, analītisko kapacitāti un koordinētu politikas īstenošanu. Reaģējot uz sankciju režīmu pieaugošo sarežģītību un apjomu, īpaši pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā 2022. gadā, Latvija ieviesa būtiskus operatīvus un analītiskus uzlabojumus vairākās iestādēs un stiprināja sadarbību, tostarp izmantojot SKG MFS jomā. Reformu process noslēdzās 2024. gada aprīlī, kad FID tika noteikts par centrālo kompetento iestādi visu starptautisko, ES un nacionālo sankciju izpildes jautājumos, tam piešķirot īpaši šim nolūkam paredzētus personāla un budžeta resursus. Šie notikumi atspoguļo Latvijas adaptīvo un uz risku balstīto pieeju sankciju pārvaldības jomā.

490. Šobrīd FID pārbauda visus sankciju izpildes aspektus, tostarp uztur tiešsaistes sankciju meklētāju, kurā tiek meklēti sankciju subjekti, apstrādā atbrīvojumu (atkāpju) pieteikumus, pieņem saistošus lēmumus par līdzekļu iesaldēšanu vai atbrīvošanu, kā arī sniedz detalizētus norādījumus un apmācības likuma subjektiem. Tomēr šīs reformas tika ieviestas tikai novērtējuma perioda noslēgumā (2024. gada aprīlī), tādēļ to ilgtermiņa efektivitāti vēl nav iespējams pilnībā novērtēt.

491. Novērtējuma periodā Latvija nav saņēmusi ārvalstu pieprasījumus par personu vai vienību iekļaušanu ANO MFS sistēmā, kā arī nav konstatējusi gadījumus, kuros būtu nepieciešams ierosināt personu vai vienību izslēgšanu no saraksta. Ja šādi pieprasījumi tiktu saņemti, ir noteikta skaidra izslēgšanas no saraksta procedūra, un ĀM darbojas kā kontaktpunkts, kas nodrošina pieteikumu tūlītēju pārsūtīšanu attiecīgajām ANO struktūrām (Komitejai Nr. 1988 vai tiesībsargam). Papildu skaidrojums par izslēgšanas procedūrām ir sniegts ĀM informatīvajā materiālā "Vadlīnijas sankciju efektīvai ieviešanai Latvijā".

10.2. Teroristu līdzekļu vai citu līdzekļu identificēšana un atņemšana

492. Latvija ir pierādījusi, ka tās esošā sistēma kopumā nodrošina iespēju iesaldēt un konfiscēt ar TF saistītos līdzekļus, ja tie tiek identificēti ANO MFS darbības jomā.

493. Latvija nav identificējusi nevienu personu vai vienību, kas būtu saistīta ar TF riskiem ANO DPR kontekstā, kā arī šā regulējuma ietvaros nav veikta līdzekļu iesaldēšana, kas atbilst valsts zema TF riska profilam. Vienlaikus Latvijas iestādes un likuma subjekti ir efektīvi īstenojuši MFS saskaņā ar ES sankciju režīmiem, iesaldējot ievērojamu apjomu finanšu līdzekļu un citu līdzekļu saistībā ar Krievijas Federācijai piemērotajām ES sankcijām. Šajā procesā tika iesaistīti tie paši institucionālie dalībnieki – FID, ĀM un uzraudzības iestādes –, kā arī izmantoti līdzīgi operatīvie mehānismi kā ANO MFS īstenošanā, tādējādi apliecinot Latvijas spēju efektīvi reaģēt uz TF riska indikācijām.

494. Novērtējuma periodā lielākā daļa iesaldēto līdzekļu Latvijā piederēja juridiskām personām, kuras ir īpašumā vai kontrolē personām, kas iekļautas ES sankciju sarakstos saistībā ar Krieviju Federāciju un Baltkrieviju (159 no 176 gadījumiem). Tas norāda uz stingru finanšu iestāžu un citu likuma subjektu stingra klientu identifikācijas un pārbaudes praksi, tostarp sarežģītu īpašumstruktūru analīzi. Lai gan sadarbība ar iestādēm konkrētās TF lietās bija ierobežota, likuma subjekti demonstrēja izpratni par saviem pienākumiem MFS režīma ietvaros un izmantoja automatizētus pārbaudes rīkus, regulāri identificējot un izvērtējot viltus pozitīvos rezultātus. Kopumā šie elementi apliecina funkcionējošu sistēmu un praktisku darbības spēju.

10.3. Mērķētu un samērīgu riska mazināšanas pasākumu piemērošana paaugstinātā riska bezpeļņas organizācijām

495. Latvija ir izvērtējusi ar NVO saistītos riskus¹¹⁴ 2020. gadā un 2023. gadā publicētajos NRA. Šajos novērtējuma dokumentos tika konstatēts, ka atsevišķām NVO piemīt paaugstināts TF risks. Tās ietver NVO, kas darbojas augsta riska jurisdikcijās vai sniedz pakalpojumus augsta riska jurisdikcijās, NVO ar starptautisku darbības fokusu, piemēram, kultūras daudzveidības, humānās palīdzības vai cilvēktiesību jomā, NVO ar neskaidri definētiem vai neprecīziem darbības mērķiem, kas saistīti ar augsta riska jurisdikcijām, kā arī NVO, kuru pārstāvji (PLG, valdes locekļi vai vadītāji) ir augsta TF riska valstu rezidenti. Tomēr kopējais NVO sektora riska līmenis joprojām ir zems, jo mazāk nekā 1 % NVO darbību Latvijā ir saistīti ar organizācijām ar paaugstinātu TF risku. Turklāt lielākā daļa darbību notiek iekšzemē, un nav konstatētas saiknes ar personām no konflikta zonām.

496. Papildus NRA2 FID veica 2 084 NVO, kuru darbība galvenokārt balstās uz ziedojumiem vai dāvinājumiem, stratēģisko analīzi un identificēja 27 NVO ar paaugstinātu TF risku. Novērtējumā tika iekļauti vairāki riska rādītāji, tostarp finansējuma avoti ārvalstīs, saikne ar augsta riska jurisdikcijām, nenoteikti vai neskaidri darbības mērķi un Latvijas bankas konta neesamība. Visām identificētajām NVO ar paaugstinātu TF risku ir konti Latvijas kredītiestādēs, kas tiek uzskatīts par risku mazinošu faktoru.

497. Tomēr riska novērtējuma tvērums galvenokārt ir vērsts uz līdzekļus piesaistošām NVO un neaptver organizācijas, kas tikai veic līdzekļu izmaksu, kā to paredz FATF R.8 definīcija. Lai gan Latvijas iestādes norāda, ka šādas struktūras, visticamāk, tiek atklātas, izmantojot citus mehānismus, piemēram, visu NVO darbību pārrobežu maksājumu uzraudzību, šis instruments galvenokārt ir reaktīvs un nav integrēts sākotnējā riska klasifikācijas metodikā. Tas rada zināmus ierobežojumus, jo NVO, kas veic tikai maksājumu funkcijas, var palikt ārpus sākotnējā riska novērtēšanas tvēruma un tām var netikt piemērota vienlīdz proaktīva uzraudzība vai pielāgoti riska mazināšanas pasākumi.

498. Lai mazinātu identificētos riskus, Latvijas iestādes ir īstenojušas mērķtiecīgas informatīvās aktivitātes attiecībā uz augsta riska NVO, izplatot informatīvos materiālus un organizējot seminārus par TF tipoloģijām, tādējādi veicinot izpratni par iespējamu ļaunprātīgas izmantošanas risku TF nolūkos un veicinot efektīvāku riska mazināšanas praksi. Intervijās ar izlases veidā atlasītām NVO tika secināts, ka šīs informatīvās aktivitātes ir veicinājušas labāku izpratni par TF riskiem NVO sektorā. Turklāt Latvijā ir izveidota starpinstitutionu TF apkarošanas darba grupa,¹¹⁵ kas analizē pārrobežu maksājumus uz augsta riska jurisdikcijām, identificē juridiskās personas ar PLG no augsta riska valstīm un piemēro riskos balstītus riska mazināšanas pasākumus.

499. Visām Latvijas NVO ir pienākums reģistrēties UR un ievērot pārredzamības un pārskatu sniegšanas prasības, savukārt sabiedriskā labuma organizācijām (SLO) ir noteiktas pastiprinātas prasības, ņemot vērā to nodokļu priekšrocības. VID darbojas kā galvenā iestāde, kas pārbauda NVO ar nodokļiem saistītos jautājumus, un veic mērķtiecīgu revīziju biedrībās un nodibinājumos, tostarp SLO. Lai nodrošinātu atbilstību, SLO ir jāsniedz detalizēti ziņojumi par ziedotājiem, ziedojumu apmēru, izdevumiem, bilanci un citiem būtiskiem datiem, kas nodrošina pastiprinātu pārredzamību VID uzraudzībā. Lai gan šie plašie pārvaldības un pārredzamības pasākumi nav tieši vērsti uz TF riskiem, tie veicina vispārēju TF riska

114. 2022. gada beigās Latvijā bija reģistrētas 27 004 NVO, no kurām visbiežāk sastopamā forma bija biedrības, kam sekoja nodibinājumi, reliģiskās organizācijas un citas NVO formas.

115. Skatīt IO.1, kur aprakstīta TF apkarošanas darba grupa.

mazināšanu, uzlabojot sektora caurskatāmību un ļaujot identificēt neparastus finanšu darījumu modeļus. Iestādes ievēro uz risku balstītu un samērīgu pieeju, nodrošinot, ka šie pasākumi nepamatoti neierobežo likumīgu NVO darbību. Specifiski TF riska mazināšanas pasākumi tiek piemēroti tikai gadījumos, kad stratēģiskās analīzes rezultātā konstatēts paaugstināts risks.

500. NVO ir informētas par publicētajiem TF riska novērtējumiem (NRA1, NRA2), publiski pieejamām vadlīnijām un starptautiski atzītu labāko praksi. Tās ir piedalījušās arī semināros, darbsemināros un interaktīvās apmācībās, ko organizē jumta organizācija, finanšu nozares asociācijas un uzraudzības iestādes, ar mērķi stiprināt pārredzamību, labu pārvaldību un ētisku finansēšanu. Šie koordinētie centieni ir nodrošinājuši, ka NVO ir gan zināšanas, gan praktiski rīki, lai TF ievainojamības identificēšanai un mazināšanai, un to apstiprināja arī NVO, ar kurām notika klātienēs tikšanās.

501. NVO, ar kurām notika klātienēs tikšanās, demonstrēja izpratni par iespējamajiem TF riskiem, kuriem tās varētu būt pakļautas. Tās demonstrēja labu izpratni par nepieciešamajiem pasākumiem, lai aizsargātos pret ļaunprātīgu izmantošanu TF nolūkos, un visbiežāk pielietotais pasākums bija partnerorganizāciju pārbaude un verifikācija. NVO parasti izmanto publiski pieejamas datubāzes, tostarp FID sankciju meklētāju, lai nodrošinātu atbilstību sankciju prasībām.

502. Latvijā NVO uzraudzībā tiek piemērota risks balstīta pieeja, ko koordinē VID un FID. VID reizi divos gados izveido NVO riska profilu, pamatojoties uz tādiem kritērijiem kā ārvalstu ziedojumi, skaidras naudas darījumi, saikne ar ārvalstu amatpersonām, netipiski darījumi ar aizdevumiem vai nekustamo īpašumu, kā arī Latvijas banku kontu neesamība. Ja tiek pārsniegts 30 punktu riska sliekšnis, NVO tiek veiktas neklātienēs pārbaudes, un nepieciešamības gadījumā lieta var tikt virzīta tālākai izskatīšanai. Tādējādi VID 2021. gadā veica 198 pārbaudes, 2022. gadā – 42, 2023. gadā – 103, savukārt 2024. gada pirmajā pusgadā – 209. Šo darbību rezultātā 13 lietas tika nodotas FID, bet 14 – VID NMPP (laika posmā no 2021. gada līdz 2023. gadam). Vienlaikus FID identificēja 27 NVO ar paaugstinātu TF risku, pamatojoties uz to pārrobežu darbības un finanšu plūsmas analīzi. Pēc tam VID veica uzraudzības pārbaudes visās 27 NVO, savukārt Valsts drošības dienests tās iekļāva savā riska matricā, lai veiktu pastāvīgu uzraudzību. Lai gan Latvijā vispārējais TF risks attiecībā uz NVO joprojām ir zems, šie pasākumi efektīvi nosaka prioritātes attiecībā uz augstāka riska struktūrām, vienlaikus proporcionāli piemērojot plašākas pārraudzības prasības, lai izvairītos no nevajadzīgas iejaukšanās likumīgās NVO darbībās.

10.4. FI, VAPS un NNDP izpratne par saistībām un to ievērošana

10.4.1. FI un VAPS

503. Likuma subjekti, tostarp FI un VAPS, apliecina, ka pilnībā izprot savus MFS pienākumus un prasību iesaldēt norādīto personu līdzekļus. Lielas FI un VAPS galvenokārt izmanto automatizētas pārbaudes sistēmas, kuras tiek regulāri atjauninātas atbilstoši jaunākajiem ANO DPR sankciju sarakstiem. Nelielas FI atbilstības nodrošināšanai nereti izmanto FID piedāvātos tiešsaistes rīkus, piemēram, sankciju meklētāju un komerciālās pārbaudes platformas. Šie rīki palīdz identificēt personas un vienības, kurām piemērotas sankcijas saskaņā ar ANO DPR, ES un nacionālajiem sankciju režīmiem. Jāatzīmē, ka likuma subjekti neizdala TF un PF saistītās MFS atsevišķi, bet visos sankciju režīmos piemēro vienādus pārbaudes un atbilstības principus.

504. Visās kredītiestādēs un citās nozīmīgās FI darbojas sankciju atbilstības uzraudzības personāls, kas ir atbildīgs par TF risku izvērtēšanu un kontroles pasākumu ieviešanu, nodrošinot atbilstību MFS attiecībā uz TF un PF. Apmeklētajās iestādēs bija ieviestas skaidras procedūras un nodrošināti pietiekami resursi atbilstības risku pārvaldībai un viltus pozitīvo rezultātu novēršanai.

505. MFS pārbaudžu intensitāte atšķiras atkarībā no struktūras lieluma, riska līmeņa un darbības profila. Lielas FI un VAPS parasti ievieš modernizētas reāllaika uzraudzības sistēmas, kas nodrošina nepārtrauktu atbilstību gan klientu piesaistes posmā, gan turpmākās sadarbības laikā. Nelielās struktūrās biežāk tiek veiktas periodiskas vai manuālas pārbaudes. UKI sniedz norādījumus un veic uzraudzību, lai nodrošinātu, ka šīs struktūras efektīvi pilda savus pienākumus.

506. FI izmanto pastāvīgas, riskos balstītas darījumu uzraudzības sistēmas un scenārijos balstītus brīdinājumus, tostarp attiecībā uz augsta riska jurisdikcijām. Iekšējās politikas un kontroles mehānismi nodrošina savlaicīgu aizdomīgu darījumu identificēšanu, to izvērtēšanu un ziņošanu par tiem. Lai gan novērtējuma periodā aizdomīgu ar TF saistītu darījumu gadījumu skaits bija neliels, uzraudzības gaitā ir konstatēta arī iespējama neatbilstība ES sankciju prasībām.

10.4.2. NNDP

507. NNDP pārstāvji kopumā demonstrē labu izpratni par riskiem un MFS atbilstības nozīmi, īpaši Latvijas NRA identificētajās augsta riska nozarēs. NNDP veic klientu pārbaudes gan pirms sadarbības uzsākšanas vai darījumu veikšanas, gan arī periodiski, balstoties uz identificētajiem riskiem.

508. Turpmāk aprakstītais gadījums norāda, ka ieviestās sistēmas, procesi un vadlīnijas ES MFS pasākumu īstenošanai, tostarp privātā sektora dalībnieku uzticamības pārbaudei un tūlītējai ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem, darbojas efektīvi un ir piemērotas iespējamu ANO DPR sankciju pārkāpumu identificēšanai un novēršanai. Fakts, ka viena persona tika identificēta divos sarakstos, apliecina sankciju pārbaudes mehānismu savietojamību gan ES, gan ANO DPR ietvaros.

Lietas piemērs 10.1. Grāmatveža sagatavots kvalitatīvs STR par iespējamu MFS gadījumu

Persona A, kas ir iekļauta gan ES MFS sarakstā, gan ANO DPR 1267 (saistībā ar *Al-Qaida* un Islāma džihāda organizāciju), ar manipulāciju palīdzību ietekmēja personu B, pašnodarbinātu uzņēmēju Latvijā, piespiežot viņu veikt naudas pārskaitījumus, aizbaidinoties ar romantiskām attiecībām.

Veicot uzticamības pārbaudi, personas B grāmatvedis konstatēja, ka personai A ir piemērotas ES sankcijas, un atteicās veikt pārskaitījumu. Pēc tam grāmatvedis iesniedza STR Valsts drošības dienestam, kas veica personas B iztaujāšanu un sniedza skaidrojumu par sankciju režīmu un iespējamajām juridiskajām sekām.

509. NNDP atkarībā no tādiem faktoriem kā to darbības veids, apmērs un klientu profils ievieš konkrētajam riskam pielāgotus sankciju pārbaudes mehānismus. Tie var ietvert gan automatizētus pārbaudes sistēmas, gan manuālas MFS atbilstības pārbaudes. Veicot manuālas pārbaudes, NNDP plaši izmanto FID sankciju meklētāju, kā arī komerciālās datubāzes un citus publiski pieejamus avotus, tostarp ANO sankciju meklēšanas rīku, ES sankciju karti un citas publiskās datubāzes.

510. Apmeklētajās struktūrās tika konstatēts, ka tām trūkst pietiekamas pieredzes ar reāliem MFS atbilstības gadījumiem, kas saistīti ar TF, jo tās galvenokārt saskaras ar iekšējo sistēmu ģenerētiem viltus pozitīviem rezultātiem. Lai gan sankciju risks šajās sektorā ir salīdzinoši zemāks nekā citās nozarēs, sektora pārstāvji apzinājās pienākumu nekavējoties iesaldēt līdzekļus pozitīvas sakritības gadījumā un lielākoties norādīja, ka par to informētu FID.

511. Novērtējuma periodā STR skaits juridiskajā sektorā bija neliels. Zvērināti advokāti kopumā iesniedza tikai septiņus STR, savukārt citi juridisko pakalpojumu sniedzēji neiesniedza nevienu STR. Šie dati ietver gan ar MFS, gan sankciju apiešanu saistītus ziņojumus. Ņemot vērā nozares potenciālo pakļautību paaugstināta riska darbībām, piemēram, iesaistīšanos sarežģītos finanšu vai īpašuma darījumos, šis minimālais ziņošanas līmenis rada bažas par juridisko pakalpojumu sniedzēju izpratni par to pienākumiem saistībā ar MFS. Lai gan FID norāda, ka zemāks STR apjoms no neatkarīgiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem atbilst to relatīvi zemajai riska pakāpei, gandrīz pilnīga ziņošanas neesamība liecina par nepieciešamību stiprināt informētību, uzraudzību un metodisko atbalstu, lai nodrošinātu efektīvu MFS risku identificēšanu un novēršanu visā nozarē.

10.5. Kompetentās iestādes, kas uzrauga un nodrošina atbilstību mērķētām finanšu sankcijām TF jomā

10.5.1. FI un VAPS

512. UKI sniedz norādījumus un veic uzraudzības pārbaudes par atbilstību MFS kā daļu no plašākas NILL/TF/PF novēršanas sistēmas. Uzraudzības pasākumi tiek īstenoti atbilstoši riskos balstītai pieejai, koncentrējot resursus uz augsta riska FI un VAPS. Regulāri tiek izstrādāti vadlīniju materiāli un organizētas apmācības, lai veicinātu atbilstību un mazinātu nozarei raksturīgos ievainojamības aspektus.

513. Latvijas Bankas 2023. gada tematiskā pārbaude aptvēra sankciju pārbaudes sistēmas 22 iestādēs (13 bankās, piecās ieguldījumu sabiedrībās, trīs maksājumu / elektronisko naudas līdzekļu sabiedrībās, vienā pensiju fondā). Tika analizētas 45 iekšējās un trešo pušu pārbaudes sistēmas, salīdzinot tās ar 10 000 kontroles un manipulācijas ierakstiem no ANO, ES, OFAC un citiem attiecīgajiem sankciju sarakstiem. Novērtējumā tika analizēti gan klientu, gan darījumu pārbaudes procesi, īpašu uzmanību pievēršot tehniskajai atklāšanas kapacitātei, tostarp brīdinājumu kvalitātei un skaitam, kā arī viltus pozitīvo gadījumu īpatsvaram. Lai gan tika konstatēts, ka vairums sistēmu darbojas efektīvi, dažās iestādēs tika konstatēti trūkumi, jo īpaši attiecībā uz reaģēšanu uz maldinošu ierakstu apstrādi, pārbaudes rezultātu dokumentēšanu un sankciju sarakstu integrācijas savlaicīgumu. Pēc pārbaudes Latvijas Banka 2024. gada aprīlī publicēja atjauninātas vadlīnijas un pieprasīja attiecīgajām iestādēm sagatavot plānus konstatēto trūkumu novēršanai.

514. UKI veiktās pārbaudes norāda, ka lielākā daļa FI un VAPS kopumā ievēro MFS prasības. Šīs iestādes izmanto modernus rīkus, tostarp FID sankciju meklētāju un komerciālās pārbaudes platformas, lai veiktu klientu pārbaudes gan uzsākot sadarbību, gan turpmākās sadarbības gaitā. Laika posmā no 2019. gada līdz 2023. gadam Latvijas Banka piemēroja 11 finanšu sankcijas kredītiestādēm par pārkāpumiem, kas saistīti ar NILL novēršanu un MFS pienākumiem, kopumā 16,3 miljonu EUR apmērā, tostarp 1,12 miljonu EUR naudas sodu par sankcijām pakļautas personas līdzekļu neiesaldēšanu. Piespiedu izpildes pasākumos ietilpa rakstiski brīdinājumi, darbības ierobežojumi un vienā gadījumā licences anulēšana. Nebanku FI uzraudzībā tika piemēroti proporcionāli pasākumi, tostarp sankcijas, balstoties uz katras iestādes individuālo riska līmeni. Konstatētie pārkāpumi parasti bija maznozīmīgi, piemēram, aizkavēta pārbaudes sistēmu atjaunošana vai nepilnīga datu dokumentēšana.

10.5.2. NNDP

515. NNDP uzraugī integrē sankciju atbilstības pārbaudes plašākā NILL/TF novēršanas uzraudzības sistēmā. Tomēr līdz šim NNDP sektorā nav piemērotas sankcijas vai korektīvie pasākumi par ANO DPR noteikto MFS pienākumu pārkāpumiem vai to neizpildi.

516. VID kā galvenā NNDP uzraugošā iestāde bieži veic klātienes pārbaudes, jo īpaši paaugstināta riska nozarēs, piemēram, nekustamā īpašuma aģentu un grāmatvežu nozarē. Šīs pārbaudes papildina mērķtiecīgas informēšanas un apmācības programmas, kas veicina izpratni par MFS pienākumiem. Nelielu neatbilstību gadījumos VID izmanto konsultatīvu pieeju, kas veicina sadarbību ar uzraudzītajām iestādēm, vienlaikus efektīvi risinot konstatētās neatbilstības. Tomēr pārbaudes rezultāti liecina, ka grāmatveži joprojām ir atbildīgi par lielu daļu ar MFS saistīto trūkumu salīdzinājumā ar citiem NNDP nozares pārstāvjiem.

517. LZAP nav ieviesusi visaptverošu un riskos balstītu pieeju MFS atbilstības uzraudzībai. LZAP institucionālais riska novērtējums koncentrējas tikai uz zvērinātu advokātu veikto darbību veidiem, ņemot vērā citus svarīgus riska faktorus, piemēram, klientu profilu vai darījumu modeļus. Tomēr, ņemot vērā šīs nozares zemo TF risku un ierobežoto nozīmi sankciju apiešanā, šī pieeja nav negatīvi ietekmējusi vispārējo MFS īstenošanu.

518. Sankciju pārbaude, kā arī citi aspekti, kas saistīti ar MFS atbilstību un vispārējo NILL/TF/PF novēršanu (piemēram, riska izpratne, iekšējo kontroles sistēmu piemērošana, PLG identifikācija, klienta

izpētes procedūras un darījumu uzraudzība, ja nepieciešams), tiek integrēti UKI ar tematiku nesaistītajās uzraudzības darbībās, galvenokārt pilna apjoma klātienes pārbaudēs.

519. VID un citas UKI, izņemot LZAP, iekšējo pārbažu procedūrās ievēro uz risku balstītas uzraudzības principus. UKI un FID regulāri nodrošina resursus likuma subjektu un citu iesaistīto pušu informētības un kompetences paaugstināšanai TF un MFS jomā. Visas UKI, kas uzrauga NNDP, veic pārbaudes, mērķtiecīgas apmācības un citas uzraudzības darbības, lai nodrošinātu, ka NNDP ievēro un izprot savus MFS pienākumus.

520. Tomēr informatīvie pasākumi un apmācības par MFS galvenokārt ir bijuši vērsti uz ES sankcijām, kas ieviestas, reaģējot uz Krievijas agresijas karu pret Ukrainu. Lai gan FID ir uzņēmies visu sankciju izpildes pienākumus un ieviesis vadlīnijas, ANO DPR noteiktie MFS pienākumi līdz šim nav sistemātiski uzsvērti NNDP mērķtiecīgajā informatīvajā darbībā.

11. nodaļa. PF finanšu sankcijas

Šajā nodaļā aplūkots un novērtēts 11. efektivitātes rādītājs (IO.11). Rekomendācijas efektivitātes novērtēšanai saskaņā ar šo nodaļu ir R.7, kā arī R.1, R.2 un R.15 elementi.

Galvenie secinājumi, ieteicamā rīcība un novērtējums

Galvenie secinājumi

- (a) Latvija bez kavēšanās īsteno MFS saistībā ar TF un PF, pamatojoties uz tieši piemērojamu ES regulējumu, Starptautisko un nacionālo sankciju likumu un Ministru kabineta noteikumiem Nr. 184, tādējādi nodrošinot tūlītēju atbilstību ANO DPR. No to pieņemšanas brīža ANO sankcijas Latvijā ir tieši piemērojamas.
- (b) Ārlietu ministrija koordinē iekļaušanas un izslēgšanas no sankciju sarakstiem procesu. Tā publicē informāciju par jaunām iekļaušanām un grozījumiem savā tīmekļvietnē un nosūta to pa e-pastu attiecīgajām uzraudzības iestādēm, kuras savukārt informē likuma subjektus.
- (c) 2024. gada aprīlī FID pārņēma sankciju izpildes funkciju un kļuva par centrālo iestādi, tādējādi stiprinot koordināciju un efektivitāti MFS piemērošanā gan TF, gan PF jomā. Tomēr šīs papildu funkcijas īstenošana ir pārāk nesena, lai būtu iespējams visaptveroši izvērtēt tās ilgtermiņa ietekmi.
- (d) Latvijas elastīgā MFS piemērošana attiecas ne tikai uz formālām īpašumtiesībām, bet arī uz faktisko kontroli, tādējādi nodrošinot sankciju efektivitāti pret mēģinājumiem tās apiet, izmantojot sarežģītas īpašumtiesību struktūras. Lai gan līdz šim ne personas, ne subjekti nav iekļauti sankciju sarakstos un nav iesaldēti līdzekļi saskaņā ar ANO DPR noteikto MFS režīmu TF vai PF jomā, Latvijas likuma subjekti ir sekmīgi iesaldējuši līdzekļus citos sankciju režīmos, demonstrējot spēju nepieciešamības gadījumā īstenot arī ANO DPR noteiktās MFS.
- (e) Likuma subjekti, tostarp finanšu iestādes un nefinanšu sektora subjekti, kopumā ir labi informēti par pienākumiem MFS izpildes kontekstā. Finanšu iestādes un VAPS izmanto komerciālus skrīninga rīkus klientu pārbaudei, savukārt nefinanšu sektora subjekti pārsvarā paļaujas uz FID tiešsaistes resursiem. Tomēr, lai gan FID un citas kompetentās iestādes ir īstenojušas plašus informēšanas un apmācību pasākumus saistībā ar ES sankcijām, izpratne par ANO DPR noteiktajām MFS prasībām daļā nefinanšu sektora subjektu (īpaši neatkarīgo

juridisko pakalpojumu sniedzēju sektorā) ir mazāk attīstīta.

- (f) Kompetentās iestādes sniedz vadlīnijas un UKI veic pārbaudes par MFS prasību ievērošanu plašāku NILL/TF novēršanas iniciatīvu ietvaros. Pārbaūžu laikā tika konstatēti tikai nebūtiski pārkāpumi un attiecībā uz tiem tika piemēroti atbilstoši korektīvie pasākumi.
- (g) Latvijas iestādes ir visaptveroši novērtējušas PF riskus, iekļaujot ģeogrāfiskos un sektoriālos faktorus, piemēram, stratēģiskas nozīmes preču, tostarp divējāda pielietojuma un militāro preču, apriti. Tika secināts, ka PF risks saistībā tikai ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes rezolūciju MFS ir zems, taču atzīts, ka citos kontekstos risks ir augstāks.

Būtiskākās rekomendācijas

N/A

Kopējie secinājumi par IO.11

Latvijā ir izveidots stabils tiesiskais regulējums PF saistīto MFS īstenošanai bez kavēšanās. Nacionālie PF riska novērtējumi ir labi attīstīti un ietver gan ģeogrāfiskos, gan sektoriālos apsvērumus, tostarp stratēģiskas nozīmes preču, piemēram, divējāda pielietojuma un militāro preču, tirdzniecību. Kompetento iestāžu koordinācija ir efektīva, jo īpaši Stratēģiskas nozīmes preču kontroles komitejas ietvaros, kas nodrošina proliferācijas risku uzraudzību. Lai gan nav konstatēti pārkāpumi vai iekļaušanas gadījumi saskaņā ar ANO DPR 1718/2231, šie rezultāti atbilst Latvijas pakļautības līmenim un riska profilam. FID ir kļuvis par vienīgo kompetento iestādi sankciju izpildes jomā. Sagaidāms, ka tas uzlabos koordināciju visā sistēmā, tomēr šīm institucionālajām izmaiņām novērtējumā tika piešķirts ierobežots svars, jo arī pirms reformas pastāvošais regulējums jau darbojās efektīvi.

PF saistītās MFS tiek īstenotas bez kavēšanās, un likuma subjekti – tostarp finanšu iestādes un VAPS – demonstrē spēcīgu izpratni un atbilstību MFS prasībām, ko atbalsta attīstītas pārbaudes un uzraudzības sistēmas, lai identificētu un iesaldētu iekļauto personu līdzekļus. Latvijas iestādes ir arī demonstrējušas spēju efektīvi identificēt un iesaldēt līdzekļus, īstenojot ES sankcijas – īpaši tās, kas saistītas ar Krievijas Federāciju un Baltkrieviju – izmantojot tās pašas institucionālās struktūras un operatīvos procesus, kas būtu piemērojami PF saistītajām MFS saskaņā ar ANO DPR. Tas apliecina valsts operatīvo gatavību, tostarp: (i) savlaicīgu starpinstitutionālo koordināciju; (ii) mehānismus jaunu vai grozītu iekļaušanu sarakstos nekavējošai paziņošanai likuma subjektiem; (iii) finanšu iestāžu spēju identificēt sarežģītas īpašumtiesību struktūras un atklāt mēģinājumus slēpt PLG vai kontrolējošu interesi sankciju apiešanai.

Lai gan finanšu sektors darbojas spēcīgi, īstenošana nefinanšu sektorā ir nevienmērīga. Neatkarīgie juridisko pakalpojumu sniedzēji jo īpaši demonstrē mazāk attīstītus MFS procesus nekā finanšu sektors, tomēr to būtiskums PF kontekstā ir zems, un šiem trūkumiem piešķirts neliels svars. Lai gan nav konstatēti pārkāpumi vai iekļaušanas gadījumi saskaņā ar ANO DPR 1718/2231, šie rezultāti ir saskaņoti ar Latvijas ekspozīciju un riska profilu.

Latvijai IO.11 ietvaros piešķirts augsts efektivitātes līmenis.

11.1. Kompetento iestāžu sadarbība un koordinācija PF finansēšanas apkarošanā

521. MER 2018 tika identificētas vairākas jomas, kurās Latvijai nepieciešams stiprināt tiesisko un normatīvo regulējumu, lai nodrošinātu efektīvu MFS īstenošanu, jo īpaši attiecībā uz PF. Rekomendētie pasākumi paredzēja MFS ieviešanas regulējuma pārskatīšanu un grozīšanu, sankciju apiešanas

identificēšanas un novēršanas mehānismu uzlabošanu, attiecīgās iestādes pilnvarošanu izdot saistošos noteikumus par MFS, kā arī ar PF saistīto MFS atbilstības uzraudzības stiprināšanu. Tāpat Latvijai tika rekomendēts stiprināt likuma subjektu informētību, lai efektīvāk atklātu iespējamās PF darbības un uzlabotu sankciju piemērošanas koordināciju.

522. Kopš 2018. gada Latvija ir būtiski stiprinājusi sankciju atbilstības regulējumu, jo īpaši ar grozījumiem Sankciju likumā. Galvenie uzlabojumi ietver skaidru ziņošanas mehānismu izveidi, līdzekļu galīgu iesaldēšanu bez iepriekšēja brīdinājuma un uzlabotu normatīvo vidi, lai novērstu sankciju apiešanu. Latvijas Banka (iepriekš FKTK) ir pilnvarota izdot saistošos noteikumus, savukārt galvenās iestādes, tostarp FID, tiek iesaistītas SKP, lai nodrošinātu efektīvu sankciju izpildi un koordināciju. Latvijas apņemšanās nodrošināt juridisko personu caurskatāmību un īstenot pastāvīgas apmācību programmas vēl vairāk stiprina spēju atklāt un novērst sankciju, tostarp PF, pārkāpumus.

11.1.1. Koordinācija un sadarbība rīcībpolitikas izstrādē un īstenošanā

523. Latvija ir izveidojusi plašu iestāžu sadarbības sistēmu PF apkarošanai, nodrošinot skaidri definētus koordinācijas mehānismus gan rīcībpolitikas, gan operatīvajā līmenī. Stratēģiskas nozīmes preču kontroles komiteja¹¹⁶ ir galvenais elements eksporta kontroles un divējāda lietojuma preču uzraudzībā, kuras mērķis ir mazināt PF riskus. Komitejā darbojas ĀM, FID, VID un Aizsardzības ministrija, un tā regulāri novērtē starptautisko sankciju ietekmi un veic valsts kontroles sarakstu atjaunināšanu. FSAP¹¹⁷ nodrošina augsta līmeņa stratēģisko uzraudzību, nodrošinot Latvijas PF politikas mērķu atbilstību gan valsts prioritātēm, gan starptautiskajām saistībām. Abas iestādes aktīvi piedalījās Sankciju likuma grozījumu sagatavošanā un Latvijas MFS īstenošanā, pievēršoties PF risku mazināšanai.

524. Latvijas politikas līmeņa koordinācija ir bijusi būtiska PF risku novērtēšanā, īpaši NRA2 PF nodaļas izstrādes procesā. FID vadībā, sadarbojoties ar VID, Stratēģiskas nozīmes preču kontroles komiteju un Latvijas Banku, tika analizētas pārrobežu darījumu plūsmas, divējāda lietojuma preču klasifikācijas tendences un noteikti galvenie apdraudējuma subjekti. ĀM vadītā SKP saskaņoja visu iesaistīto iestāžu politikas mērķus un nodrošināja ES Divējāda lietojuma preču regulas prasību un FATF rekomendāciju integrēšanu. Pastāvīgās darba grupas un operatīvās platformas, ko papildina šīs koordinācijas struktūras, nodrošina ātru informācijas apmaiņu un kopīgu pasākumu īstenošanu. Svarīgi, ka politikas veidošanā tiek ņemts vērā privātā sektora skatījums, piesaistot bankas, loģistikas uzņēmumus un citus subjektus SKP konsultācijās, tādējādi nodrošinot nepārtrauktu operatīvo atgriezenisko saiti. Kopumā šie mehānismi veicina Latvijas PF politikas un praktisko darbību harmonizāciju.

11.1.2. Sadarbība un attiecīgā gadījumā koordinācija operatīvos nolūkos

525. Operatīvā sadarbība starp FID, VID, TAI, VID Muitas pārvaldi un citām atbildīgajām iestādēm tiek īstenota, izmantojot Sadarbības koordinācijas grupas (SKG) formātu. SKG nodrošina elastīgu un daudzfunkcionālu platformu gan operatīvai, gan stratēģiskai informācijas apmaiņai starp valsts iestādēm, tostarp TAI un UKI, ļaujot dalīties informācijā par aizdomīgiem darījumiem un preču plūsmām, kas saistītas ar ieroču izplatīšanu. Apvienotās operatīvās darba grupas, kurās piedalās VID Muitas pārvalde, Valsts drošības dienests, VID NMPP un Valsts policija, efektīvi risina ar PF saistītos riskus, īpaši transporta un loģistikas jomā. Iestādes arī sadarbojas ar privātā sektora pārstāvjiem, lai veicinātu informētību un atbilstību normatīvajam regulējumam. Lai gan SKG līdz šim nav bijusi iesaistīta ar PF saistītu MFS gadījumu izmeklēšanā (atspoguļojot Latvijas vidēji zemo PF riska līmeni, kur galvenie draudi saistīti ar tirdzniecību nevis MFS), tā ir risinājusi tirdzniecības sankciju jautājumus un tiek uzskatīta par piemērotu mehānismu, ja būtu nepieciešama ar PF saistīta operatīvā sadarbība.

116. Stratēģiskas nozīmes preču kontroles komiteja ir starpinstitutionāla sadarbības un koordinācijas platforma, kas apvieno vairāku Latvijas iestāžu zināšanas un pieredzi: Komitejas sastāvā ietilpst ĀM, Ekonomikas ministrija, FM, Veselības ministrija, Aizsardzības ministrija, Valsts vides dienests, Valsts policija, Valsts drošības dienests, Satversmes aizsardzības birojs, VID, FID, Latvijas Banka. Komitejas priekšsēdētājs ir ĀM valsts sekretārs.

117. Skatīt IO.1.

526. 2024. gada jūlijā FID, sadarbojoties ar Valsts drošības dienestu, publicēja atjaunotas Terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas vadlīnijas. Atšķirībā no līdzšinējiem rādītājiem par sankciju apiešanu, šīs vadlīnijas īpašu uzmanību pievērš PF riskiem un to kontrolei, pielāgojoties Latvijas kontekstam. Tajās iekļautas starptautiskās tipoloģijas, iekšzemes un pārrobežu riska indikatori, kā arī anonimizēti gadījumu piemēri, lai palīdzētu likuma subjektiem un uzraudzības iestādēm labāk izprast PF draudus un piemērot samērīgus riska mazināšanas pasākumus. Sagaidāms, ka šo vadlīniju izdošana veicinās PF saistīto pienākumu efektīvāku īstenošanu gan FI, gan NNDP sektorā, uzlabojot to spējas identificēt brīdinājuma signālus, piemērot pārbaudes procedūras un ziņot par aizdomīgām darbībām.

11.2. PF mērķēto finanšu sankciju pārkāpumu, neizpildes un apiešanas riska izpratne un mazināšana

527. Latvijas iestādes ir veikušas detalizētus PF risku novērtējumus, iekļaujot ģeogrāfisko un nozaru ievainojamību. Šajos novērtējumos īpaša uzmanība tika pievērsta stratēģiskas nozīmes preču, tostarp divējāda lietojuma un militāro preču, aprītei un kontrolei. Tie atspoguļo Latvijas atziņu, ka valsts kā reģionālais loģistikas un tranzīta centrs saskaras ar paaugstinātu PF darbību risku. Tomēr klātienēs vizītes laikā iestādes norādīja, ka, ja novērtējums tiktu veikts tikai attiecībā uz ar ANO DPR saistītajām MFS, novērtētais PF riska līmenis būtu zems. Šis viedoklis ir pamatots ar vairākiem faktoriem, tostarp to, ka Latvijā nav identificētas personas vai vienības, uz kurām attiecas ar ANO DPR noteiktās ar PF saistītās sankcijas un kurām pieder līdzekļi vai kuras darbojas Latvijā, kā arī to, ka nav saņemti attiecīgie STR vai starptautiski informācijas pieprasījumi. Iestādes arī norādīja, ka finanšu sektorā plaši tiek izmantotas automatizētās pārbaudes sistēmas, FID centralizētais sankciju meklētājs, un Latvijai nav praktiskas saskares ar tādām jurisdikcijām kā KTDR.

528. Ekspertu komanda uzskata, ka šis novērtējums ir pamatots, ko apliecina pašreizējie riska darījumu līmeņi, īpaši finanšu sektorā. Lai sistēma spētu efektīvi reaģēt pieaugošas ANO DPR ietekmes gadījumā, nepieciešams turpināt pievērst uzmanību tās testēšanai, NNDP uzraudzībai un starpnozaru sadarbībai.

529. Lai novērstu nozarei raksturīgos riskus, Latvija ir ieviesusi stingrus licencēšanas un uzraudzības mehānismus attiecībā uz stratēģiskas nozīmes precēm, tostarp divējāda lietojuma precēm un ar militāro jomu saistītiem materiāliem, kas varētu veicināt masu iznīcināšanas ieroču (MII) programmu īstenošanu. Stratēģiskas nozīmes preču kontroles komiteja izvērtē visus pieteikumus attiecībā uz šādu preču eksportu, importu un tranzītu. Pieteikumi tiek izvērtēti, ņemot vērā gan iekšzemes kontroles mehānismus, gan ES Divējāda lietojuma preču regulas un ANO DPR prasības, kas attiecas uz PF jomu. 2022. gadā tika atteiktas 183 licences, tādējādi apliecinot proaktīvu un uz riskiem orientētu pieeju, novēršot tādu preču apriti, kuras varētu tikt izmantotas proliferācijas mērķiem. Šie kontroles mehānismi ir būtisks elements Latvijas PF apkarošanas stratēģijā, īpašu uzmanību pievēršot proliferācijas materiālajiem aspektiem.

530. NRA2 ietvaros Latvijas iestādes MFS pārkāpumu un apiešanas riskus, saskaņā ar visiem piemērojamajiem sankciju režīmiem, novērtēja kā vidējus, savukārt riskus, kas saistīti ar tirdzniecības sankciju pārkāpumiem, kā vidēji augstus vai augstus. Riska līmeņa pieaugums skaidrojams ar 2022. gadā Krievijas Federācijai noteikto ES sankciju plašo tvērumu, Latvijas ģeogrāfisko atrašanās vietu pie Krievijas Federācijas un Baltkrievijas, kā arī vēsturiskajām ekonomiskajām attiecībām ar Krievijas Federāciju. Lai mazinātu šos riskus, Latvija ir noteikusi prioritātes sankciju ieviešanā, izpildē un uzraudzībā, izveidojusi jaunus koordinācijas mehānismus, centralizējusi sankciju piemērošanu FID pārraudzībā un piešķirusi būtiskus papildu resursus, tādējādi apliecinot spēju īstenot riskos balstītu pieeju un operatīvi reaģēt uz izmaiņām riska vidē.

11.3. Mērķētu PF finanšu sankciju tūlītēja izpilde

531. Latvija nodrošina mērķētu PF finanšu sankciju tūlītēju izpildi. Latvijā sankciju jomā tiek piemērots gan nacionālais tiesiskais regulējums (Sankciju likums un MK not. Nr. 184), gan ES tiesiskais regulējums.

Sistēma nodrošina, ka ar PF saistītās ANO DPR tiek nekavējoties īstenotas tieši pēc to pieņemšanas ANO, un tās kļūst saistošas visām fiziskām un juridiskām personām.

532. Ņemot vērā, ka Sankciju likums attiecas arī uz TF un PF, kas saistīta ar ANO MFS, institucionālā sistēma un pilnvaras ir identiskas tām, kas aprakstītas IO.10. ĀM koordinē sankciju režīmu ieviešanu, savukārt FID ir valsts kompetentā iestāde finanšu sankciju izpildes jomā un tai ir tiesības patstāvīgi iesaldēt sankcijām pakļauto personu līdzekļus un mantu.

533. Līdzīgi kā TF sankciju gadījumā, arī ANO MFS PF subjekta statusa noteikšana un grozījumi tiek nekavējoties paziņoti likuma subjektiem, izmantojot vairākus kanālus, piemēram, ĀM tīmekļa vietni, FID sankciju meklētāju un Latvijas Vēstnesi, un tiek automātiski pārsūtīti uzraudzības iestāžu tālākās saziņas sistēmās. Latvijā pastāv e-pasta brīdinājumu sistēma ar abonēšanas iespēju, kas ļauj likuma subjektiem saņemt informāciju nekavējoties. Sīkāka informācija par sankciju subjekta statusa paziņošanu ir aprakstīta IO.10.

11.4. Personu / struktūru, kurām piemērotas sankcijas, līdzekļu identifikācija un aizliegumi

11.4.1. Sankcijām pakļauto personu vai struktūru, kā arī personu, kas rīkojas viņu vārdā vai pēc viņu norādījumiem, līdzekļu noteikšana

534. Novērtējuma periodā Latvijā nav veikta līdzekļu iesaldēšana saistībā ar ANO PF sankciju subjektiem, kas atbilst Latvijas PF riska līmenim. FID nav saņēmis pieprasījumus vai spontānus ziņojumus no ārvalstu FID saistībā ar PF gadījumiem, un tika ziņots tikai par vienu STR, kas tika iesniegts, pamatojoties uz kredītiestādes aizdomām par PF.

535. Lai gan ANO DPR ietvaros nav veikta līdzekļu iesaldēšana saistībā ar PF, Latvijas sistēma demonstrē, ka, veicot MFS īstenošanu saskaņā ar ES sankciju režīmu, īpaši attiecībā uz Krievijas Federācijai un Baltkrievijai noteiktajām sankcijām, tiek nodrošināta tūlītēja līdzekļu identifikācija un iesaldēšana. Latvija ir veiksmīgi iesaldējusi ievērojamus ES sankcijām pakļauto līdzekļu apjomus. Līdz 2024. gada 11. jūnijam Latvijā iesaldēto līdzekļu apmērs, kas saistīts ar 176 sankciju subjektiem (no kuriem 17 sankciju subjekti bija tieši iekļauti sankciju sarakstā un 159 sankciju subjekti bija personas, kas ir sankciju sarakstā iekļauto personu īpašumā vai kontrolē), sasniedza aptuveni 109 miljonus EUR.¹¹⁸

536. Novērtējuma periodā Latvijas atļauju izsniegšanas sistēma attiecībā uz sankcijās noteiktu izņēmumu piemērošanu, tostarp potenciāli saistītu ar ANO DPR noteiktajām PF finanšu sankcijām, tika centralizēta un nodota FID pārziņā, aizstājot iepriekšējo decentralizēto struktūru. Kopš 2024. gada aprīļa FID ir vienīgā kompetentā iestāde, kas veic izvērtēšanu un izsniedz atļaujas darījumiem vai darbībām ar iesaldētajiem līdzekļiem saskaņā ar starptautiskajiem un nacionālajiem sankciju režīmiem. Lai gan pirms reformas vairāk nekā 130 atļaujas tika izsniegtas dažādu iestāžu darbības ietvaros, FID efektivitāte pēc sankciju funkciju centralizēšanas vēl nav pilnībā novērtējama. Šīs reformas mērķis ir PF riska mazināšana, nodrošinot, ka atkāpju mehānismi, tostarp humānās palīdzības izņēmumi, neļauj ļaunprātīgi izmantot iesaldētos līdzekļus organizāciju atbalstam, kas darbojas proliferācijas jomā. FID tagad izvērtē visus atļauju pieteikumus, ņemot vērā ANO DPR saistības, ES un valsts sankciju kritērijus, kā arī uzrauga atbilstību visiem atļauju izmantošanas nosacījumiem. Lai noteiktu, vai centralizētā pieeja stiprina Latvijas spēju atklāt un novērst sankcijām pakļauto līdzekļu ļaunprātīgu izmantošanu proliferācijas nolūkā, ir jāiegūst papildu informācija par atļauju izsniegšanas laiku, apstiprināšanas kritērijiem un uzraudzību pēc atļaujas izsniegšanas, kā arī jāveic šo procedūru mērķtiecīga pārbaude.

118. Ņemot vērā, ka iesaldēto aktīvu (piemēram, obligāciju, vērtspapīru) vērtība ir mainīga un līdzekļi tiek iesaldēti dažādās valūtās, Latvijā iesaldēto aktīvu vērtība ir aptuvena. Līdz 2024. gada jūnijam Latvijā iesaldēto pārējo aktīvu kopējā vērtība bija aptuveni 310 miljoni EUR. Pārējie iesaldētie aktīvi ietvēra dažādus saimnieciskos resursus, tostarp gan materiālos aktīvus (piemēram, transportlīdzekļus, nekustamo īpašumu), gan nemateriālos aktīvus (piemēram, balsstiesības, kas izriet no iesaldētajām kapitāla daļām, un preču zīmes).

537. Latvija ir izveidojusi visaptverošu sistēmu, kas nodrošina precīzas un aktuālas pamatinformācijas, kā arī PLG informācijas par juridiskajām personām vieglu pieejamību. Šīs sistēmas pamatā ir obligātā PLG atklāšana reģistrācijas procesā UR, un tā tiek uzturēta, izmantojot regulārus pārbaudes mehānismus. Publiska un bezmaksas piekļuve UR tiešsaistes datubāzei ļauj gan sabiedrībai, gan attiecīgajām iestādēm, piemēram, FID, TAI un UKI, ātri piekļūt visaptverošai informācijai. Praksē iestādes papildina šo informāciju ar vairākām privātām ārējām datubāzēm, kas ļauj veikt savstarpēju pārbaudi un padziļinātu analīzi par potenciāli sarežģītām vai neskaidrām īpašumtiesību struktūrām, tostarp ar ārvalstu elementiem. Šie pasākumi ievērojami uzlabo iestāžu spēju atklāt un izmeklēt iespējamus fiktīvos uzņēmumus un novērst Latvijas juridisko personu ļaunprātīgu izmantošanu PF vajadzībām, kā arī efektīvi reaģēt uz TF gadījumiem vai pārkāpumiem saistībā ar ANO DPR par PF.

11.4.2. Aizliegums veikt ar proliferāciju saistītus finanšu darījumus

538. FI, VAPS un NNDP ir pienākums iesaldēt līdzekļus un aizliegt darījumus, kuros iesaistīti sankciju subjekti. Uzraudzības iestādes rūpīgi uzrauga atbilstību, nodrošinot, ka FI veic stingrus pasākumus ar PF saistītu finanšu darījumu novēršanai.

539. Latvija MFS piemēro elastīgi un rūpīgi, vērtējot ne tikai formālās īpašumtiesības, bet arī faktisko kontroli. Ja rodas aizdomas, ka sankciju subjekts formāli nodod akcijas tuviem partneriem, saglabājot faktisko kontroli, Latvijas iestādes un FI turpina iesaldēt līdzekļus, kas saistīti ar meitasuzņēmumiem. Šāda pieeja nodrošina sankciju efektivitāti, novēršot to apiešanas mēģinājumus, izmantojot sarežģītas īpašumtiesību struktūras. Šī prakse ir pamatota ar vairākiem ekspertu komandai iesniegtiem piemēriem, tostarp turpmāk aprakstīto gadījumu, kas, lai gan saistīts ar ES sankcijām, demonstrē tos pašus praktiskos mehānismus un operatīvo gatavību, kas būtu nepieciešami PF kontekstā: sadarbību starp FI, publiskā reģistra iestādēm un FID, spēju noteikt, kam ir tieša kontrole pār klientu (ieskaitot sarežģītas struktūras, piemēram, ārvalstīs reģistrētus trustus), un līdzekļu tūlītēju iesaldēšanu. Tas pats juridiskais pamats, institucionālā koordinācija un procesuālie mehānismi būtu piemērojami ar PF saistītām MFS saskaņā ar ANO DPR.

Lietas piemērs 11.1. Piemērs sankciju subjekta kontrolētās juridiskās personas efektīvai identificēšanai ar tūlītēju līdzekļu iesaldēšanu

FI un publiskā reģistra iestādes ziņoja FID, ka SIA ABC līdzekļi – bankas kontu atlikumi, apdrošināšanas prēmijas, kapitāla daļas, divi nekustamie īpašumi Rīgā un 10 transportlīdzekļi tika iesaldēti pēc tam, kad uzņēmuma netiešais īpašnieks D.A. tika iekļauts ES sankciju sarakstā.

Nākamajā dienā kļuva zināms, ka 52 % D.A. akciju mātesuzņēmumā OOO LMN, kas nav reģistrēts ES, pārdoti A.B. un A.C., ilggadējiem D.A. uzņēmumu vadošajiem darbiniekiem, taču nebija pierādījumu, ka viņi šo pirkumu varētu likumīgi atļauties veikt. FID konstatēja, ka šie darījumi bija aizsegs, lai samazinātu D.A. reģistrēto līdzdalību zem 50 % un apietu MFS pasākumus. Līdz ar to FID secināja, ka D.A. joprojām kontrolē SIA ABC un atbilstoši sankciju noteikumiem iesaldēja visus uzņēmuma līdzekļus.

540. Latvijas tiesībsardzības sistēma balstās uz proaktīvas ziņošanas sistēmu, analītiskiem turpmākiem pasākumiem un ciešu sadarbību starp iestādēm. Viens no iesniegtajiem gadījumiem – efektīva rīcība pret sankciju pārkāpumu luksusa preču eksportā – apliecināja sistēmas spēju atklāt un apturēt nelikumīgu aizliegtu preču tirdzniecību. Lai gan šī lieta bija saistīta ar ES sankcijām un nebija tieši piesaistīta ANO DPR PF sankciju sarakstā iekļautajām personām vai vienībām, tā demonstrēja Latvijas izpildes mehānismu spēju risināt situācijas, kas atbilst proliferācijas draudiem, tostarp stratēģiskas nozīmes preču tranzītu Latvijas teritorijā, ar īpašu uzsvaru uz muitas kontroli un tiesībsardzības koordināciju. Šāda izpildes infrastruktūra ir nozīmīga R.7 kontekstā, jo to var izmantot, lai novērstu gadījumus, kad sankciju sarakstos iekļautas personas vai vienības mēģina pārvietot līdzekļus, izmantojot tirdzniecības vai finanšu kanālus, it īpaši saistībā ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Kopš 2022. gada TAI ir ierosinājušas aizvien vairāk

kriminālprocesu par sankciju pārkāpumiem, demonstrējot pastiprinātas izpildes spējas un gatavību reaģēt uz ar PF saistītajām riska zonām, pat ja tieša saikne ar sankciju subjektiem vēl nav konstatēta.

11.5. FI, VAPS un NNDP izpratne par saistībām un to ievērošana

11.5.1. FI un VAPS

541. Kopumā arī šeit ir piemērojams IO.10 jau detalizēti analizētais regulējums. Tādējādi identificētās sistēmas stiprās un vājās puses ir vienādas.

542. FI un VAPS demonstrē labu izpratni par to ar PF saistītajiem MFS pienākumiem. FI nepārtraukti uzrauga klientu darbības un darījumus, izmantojot mūsdienīgas uzraudzības sistēmas, kas ļauj atklāt darījumus, kas varētu norādīt uz sankciju apiešanu PF nolūkā, ņemot vērā klienta profilēšanu, ģeogrāfisko atrašanās vietu un nozares īpatnības. Mazākām struktūrām tomēr var būt nepieciešams papildu atbalsts un vadlīnijas, lai nodrošinātu konsekventu atbilstību. VAPS ir modernizējuši savu darbību, pārejot no pamata, bezmaksas uzraudzības rīkiem uz komerciāliem, specializētiem pakalpojumiem, kas ļauj efektīvāk identificēt aizdomīgus darījumus, tostarp darījumus, kuros tiek izmantoti virtuālo valūtu jaučēji jeb *mixers* un *darknet* platformas.

543. Lielākā daļa FI un VAPS izmanto komerciālu automatizētu programmatūru, lai pārbaudītu MFS sarakstus. Klientu pārbaudes tiek veiktas, salīdzinot pieejamo informāciju ar MFS sarakstiem gan datu ievadīšanas brīdī, gan noteiktos intervālos, ņemot vērā klienta riska profilu vai datu atjauninājumus klientu izpētes procedūrās. Pārbaudes tiek veiktas arī neregulāru darījumu gadījumos vai *ad hoc* režīmā, piemēram, pēc paziņojumiem par izmaiņām sankciju sarakstos. Pārbaudes detalizētības pakāpe ir saistīta ar attiecīgās struktūras darbības apjomu un darbības jomu.

544. Uz vietas sastaptie pārstāvji bija informēti par pienākumu iesniegt FID ziņojumus par sankciju ievērošanu gadījumos, kad nepieciešams ziņot par līdzekļu iesaldēšanu saskaņā ar ANO sankciju režīmiem. Lai gan ANO DPR pamata līdzekļi nav iesaldēti, kas atbilst valsts zemajam MFS pārkāpumu riskam saistībā ar PF, FI un citi likuma subjekti regulāri iesniedz FID ziņojumus par līdzekļu iesaldēšanu atbilstoši ES piemērotajām sankcijām, jo īpaši ar Krievijas Federāciju saistītajām ES sankcijām. Pārskatot 2020.–2022. gadā saņemtos STR NRA2 kontekstā, tika secināts, ka ar PF saistīto STR skaits ir neliels un atbilst valsts PF riskam.

545. Veicot uzraudzības funkcijas, uzraudzības iestādes nav konstatējušas ne neregistrētas darbības vai darījumus, kas saistīti ar PF, ne arī gadījumus, kad netiek ievēroti ES sankciju pasākumi PF kontekstā. Analizējot FID saņemtos STR, netika konstatēti gadījumi, kuros STR saturētu aizdomas par PF, bet nebūtu pienācīgi klasificēti kā ar PF saistītie STR.

546. Novērtējuma periodā pārrobežu finanšu plūsmas uz jurisdikcijām, kas iepriekš tika identificētas kā augsta finanšu noziegumu vai sankciju apiešanas riska valstis, piemēram, dažām NVS valstīm un ārzonu finanšu centriem, ievērojami samazinājās – attiecīgi par 89 % un 93 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Šī tendence atspoguļo Latvijas FI veikto riska mazināšanas pasākumus un uzraudzības pasākumus, kas vērsti uz darījumu samazināšanu ar augsta riska vai nepārredzamām jurisdikcijām, kā noteikts Latvijas NRA2. Lai gan NVS reģions kopumā netiek vērtēts kā īpašs PF apdraudējums, NRA norādīts, ka 2022. gadā finanšu plūsmas uz dažām NVS valstīm palielinājās, liecinot par iespējamiem mēģinājumiem apiet sankcijas.¹¹⁹ Ievērojamais šādu plūsmu samazinājums kopš tā laika ir samazinājis iespējamību, ka Latvijas finanšu kanāli tiek izmantoti, lai veicinātu sarežģītas ar PF saistītu darījumu ķēdes. Jāatzīmē, ka novērtējuma periodā netika reģistrētas pārrobežu finanšu plūsmas, kurās būtu iesaistīta KTDR.¹²⁰

119. NRA 1.5.13. punkts: 2022. gada otrajā ceturksnī palielinājās maksājumu plūsmas uz NVS valstīm, kas, iespējams, ir saistītas ar sankciju apiešanas darbībām.

120. Turklāt 2023. gada 18. oktobrī ANO DPR 2231 noteiktie MFS attiecībā uz Irānu zaudēja spēku. Tomēr, tā kā tie bija spēkā lielāko daļu novērtējuma perioda, jānorāda, ka šajā periodā netika reģistrētas pārrobežu finanšu plūsmas uz Irānu vai no tās.

11.5.2. NNDP

547. NNDP ir uzlabojušas savu MFS atbilstību, īpaši klientu un darījumu pārbaudēs, veicot salīdzināšanu ar sankciju sarakstiem, tomēr to izpratne joprojām ir mazāk attīstīta nekā finanšu sektorā. Lai gan organizācijas veic pārbaudes sankciju sarakstos saskaņā ar vispārīgajām prasībām, ieviestās procesu efektivitāte vēl var tikt uzlabota, īpaši pārbaudžu apjoma un regularitātes ziņā.

548. NNDP sankciju pārbaudes veikšanai izmanto dažādus oficiālus resursus, tostarp FID tīmekļa vietni, ES un ANO sankciju kartes un citas pieejamās datubāzes. Pārbaudē tiek noskaidrots, vai klienti vai PLG nav minēti ANO vai ES sankciju sarakstos. Klātienē sastaptie pārstāvji apliecināja, ka viņi ir informēti par pienākumu ziņot FID un pārtraukt sadarbību, ja tiek konstatēts, ka klients ir sankciju subjekts vai sniedz pakalpojumus vai preces sankciju subjektam.

549. UKI un FID nodrošinātās mērķtiecīgās apmācības un informēšana palīdzēja NNDP, īpaši paaugstināta riska nozarēs, piemēram, nekustamā īpašuma un juridisko pakalpojumu jomā, labāk izprast to pienākumus saistībā ar PF un MFS. Šie centieni ir veicinājuši lielāku vispārējo informētību visā NNDP nozarē. Tomēr, lai arī daži NNDP sektora pārstāvji ir iesnieguši STR par aizdomām par sankciju apiešanu, kopējais ziņošanas apjoms joprojām ir neliels, īpaši juridiskajā sektorā. Tas samazina iespēju pilnībā novērtēt informētības praktisko efektivitāti. Tomēr ievērojama līdzekļu iesaldēšana atbilstoši MFS un tikai nelielas iekšējās kontroles nepilnības, kas konstatētas UKI pārbaudēs, liecina par sekmīgu MFS prasību īstenošanu nozares līmenī.

550. Lai gan daži NNDP sektora pārstāvji ziņoja par ES MFS saistītajiem STR un iesaldēšanas gadījumiem, pārskata periodā neviens no šiem subjektiem neiesniedza ziņojumus par ANO DPR MFS pienākumiem attiecībā uz PF. Tas kopumā atbilst Latvijas novērtētajai zemajai pakļautībai šādiem riskiem, tomēr ierobežotais ziņošanas apjoms no potenciāli riska pakļautajām nozarēm, piemēram, juridiskā sektora, norāda uz nepieciešamību turpināt sabiedrības informēšanu un pastiprināt uzraudzību, lai nodrošinātu pienācīgu izpratni par riskiem un to novēršanu.

11.6. Kompetentās iestādes, kas uzrauga un nodrošina atbilstību mērķētām finanšu sankcijām PF jomā

11.6.1. FI un VAPS

551. Latvijas uzraudzības sistēma integrē PF riska apsvērumus plašākā NILL/TF/PF novēršanas atbilstības režīmā. Uzraudzības darbību vajadzībām UKI nenodala ar PF un TF saistītas MFS, tāpēc IO.10 sniegtā analīze un secinājumi attiecas arī uz ar PF saistītajām MFS. Novērtējuma periodā netika konstatēti ANO DPR noteikto PF MFS pienākumu pārkāpumi, tostarp neizpildes vai apiešanas gadījumi.¹²¹

552. Uzraudzības iestādes, tostarp Latvijas Banka (iepriekš FKTK) un VID, regulāri veic FI un VAPS pārbaudes, lai nodrošinātu ar PF saistīto MFS pienākumu izpildi. UKI izmanto uz risku balstītu pieeju, veicot gan klātienes, gan neklātienes pārbaudes, kas atspoguļo attiecīgo struktūru riska profilus. Lai gan šīs pārbaudes nav pielāgotas tikai PF, tās ietver iekšējās kontroles, sankciju pārbaudes prakses un struktūru spējas atklāt un reaģēt uz iespējamiem sankciju pārkāpumiem, tostarp saistībā ar PF MFS, novērtējumus.

553. Konstatētie pārkāpumi parasti ir maznozīmīgi un tiek novērsti ar korektīvo pasākumu palīdzību. Iestādes primāri cenšas izmantot preventīvas sankcijas attiecībā uz būtiskākajiem pārkāpumiem.

554. UKI veic plašus informatīvos, konsultatīvos un apmācības pasākumus. Šīs iniciatīvas, tostarp specializēti semināri, mācību sesijas un riska novērtējumu publicēšana, veicina lielāku izpratni par ar PF saistīto MFS pienākumu izpildi.

121. Saskaņā ar R.1 tas jo īpaši attiecas uz izvērtēto risku, ka netiek ievērotas vai tiek apietas ANO DPR noteiktās MFS, kas saistītas ar PF, piemēram, sankciju sarakstos iekļauto personu vai vienību mēģinājumi izvairīties no iesaldēšanas saistībām.

11.6.2. NNDP

555. VID, kā galvenā NNDP sektora uzraudzības iestāde, koncentrējas uz augsta riska nozarēm, regulāri veicot pārbaudes un sniedzot mērķtiecīgus norādījumus. Piemēram, VID ir izstrādājis dokumentu “Vadlīnijas Valsts ieņēmumu dienesta uzraugāmajiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem”.

556. Neraugoties uz to, ka katru gadu tiek veikts liels skaits pilna apjoma pārbažu, VID nav konstatējis konkrētus PF pārkāpumus. Iestāde galvenokārt fokusējas uz vispārējo NILL/TF/PF novēršanas atbilstību, sniedzot norādījumus, konsultācijas un, nepieciešamības gadījumā, piemērojot sankcijas – līdz šim neviena no tām nav bijusi tieši saistīta ar PF MFS pārkāpumiem. Tajā pašā laikā iestādes, tostarp FID, rīko mācību pasākumus, lai izglītotu likuma subjektus un citas iesaistītās puses par Novēršanas likuma prasībām un riskiem saistībā ar NILL, TF un PF riskiem. Daļa no šīm aktivitātēm ir vērsta tieši uz PF riskiem.

557. VID regulāri sniedz norādījumus un informāciju, izmantojot video seminārus, e-mācību platformas un Elektroniskās deklarēšanas sistēmu (EDS). Katru gadu tiek sagatavoti un publicēti mācību materiāli, nodrošinot piekļuvi jaunākajiem norādījumiem un labākajai praksei.

558. Informatīvie pasākumi un apmācības par MFS primāri ir bijuši vērsti uz ES sankcijām, kas ieviestas, reaģējot uz Krievijas agresijas karu pret Ukrainu. Lai gan šis uzsvars atspoguļo Latvijas riska kontekstu un ES sankcijas, tostarp tās, kas saistītas ar proliferācijas riska elementiem, uz NNDP sektoru vērsta informēšana un apmācības nav konsekvēti fokusētas uz ANO DPR noteiktajām saistībām. Tomēr šāds uzsvars tiek uzskatīts par proporcionālu, ņemot vērā valsts PF risku un NNDP salīdzinoši ierobežoto pakļautību PF MFS.

A pielikums. Tehniskā atbilstība

Šajā pielikumā sniegta detalizēta analīze par atbilstības līmeni FATF 40 rekomendācijām to numerācijas secībā. Tajā nav iekļauts detalizēts raksturojums par situāciju valstī vai tās riskiem un analizēti vien katras rekomendācijas tehniskie kritēriji. Šis pielikums ir jālasa saistībā ar savstarpējā novērtējuma ziņojumu.

Šī tehniskās atbilstības analīze ietver turpmāk minēto: (i) rekomendācijas, ja valstī kopš tās pēdējā savstarpējā novērtējuma (2018. gada jūlijā, MER 2018) vai papildu ziņojuma ar atkārtotu tehniskās atbilstības novērtējumu (2019. gada decembrī, FUR 2019) ir notikušas izmaiņas tās normatīvajā vai institucionālajā regulējumā – R.3, R.5, R.29–R.33 un R.38; un (ii) rekomendācijas, ja ir notikušas izmaiņas FATF standartos, par kuriem valstī nav veikts iepriekšējs novērtējums – R.1, R.2, R.8, R.15, R.24 un R.25. Attiecīgās rekomendācijas turpmāk tekstā ir norādītas ar zaļā krāsā izceltu virsrakstu.

Attiecībā uz rekomendācijām, kas netiek pārskatītas, un gadījumos, kad Latvijas iestāžu ieviestās izmaiņas normatīvajā un institucionālajā regulējumā nav būtiskas, papildu analīze nav veikta, un šajā pielikumā ir apkopota iepriekš pieejamā informācija no jaunākajiem valsts novērtējumiem, tostarp atkārtoti tehniskās atbilstības vērtējumi. Tālāk minētās rekomendācijas ir balstītas tikai uz MER 2018: R.4, R.9, R.11-14, R.16, R.17, R.19, R.20, R.23, R.27 un R.34-37. Rekomendācijas, kas papildus attiecas uz FUR 2019, ir šādas: R.6, R.7, R.10, R.18, R.21, R.22, R.26, R.28, R.39 un R.40.

Lai saglabātu vienotu pieeju ES līmeņa pasākumiem, pielikumā iekļauts 2025. gada februāra FATF plenārsēdē pieņemtais kopīgais teksts. R.6, R.7, R.31, R.32, R.38 un R.40.

1. rekomendācija. Risku novērtēšana un ar risku pamatotas pieejas īstenošana

Piezīme. Tā kā valsts materiāli tika iesniegti pirms metodoloģijas atjaunināšanas 2024. gada jūlijā, analizē nav ņemta vērā 2024. gada jūlija redakcija attiecībā uz R.1 kritēriju secību un numerāciju.

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā atbilstīga, jo netika konstatēti trūkumi.

R.1 ir būtiski pārskatīta, tostarp ņemot vērā pilnveidotās metodoloģijas prasības. Ņemot to vērā, tika iekļauti trīs jauni kritēriji, kas attiecas uz PF riska novērtējumu un šī riska mazināšanas prasībām (1.4.a, 1.9.a un 1.13. kritērijs). Latvijas normatīvais regulējums NILL/TF/PF jomā ir papildināts, nosakot PF riska novērtējuma veikšanu līdztekus NILL/TF riska novērtējumam. Pirmais PF riska novērtējums (veikts kopā ar TF risku novērtējumu) tika pabeigts un publicēts 2019. gadā. Lai atvieglotu šo procesu, Latvija ir izstrādājusi arī PF riska novērtēšanas vadlīnijas.

Kopš MER 2018 Latvija ir veikusi vairākus riska novērtējumus gan valsts līmenī, gan atsevišķās nozarēs. Jaunākais nacionālais regulējums, kas aptver periodu no 2020. gada līdz 2022. gadam, tika publicēts 2023. gada novembrī.

1.1. kritērijs – Novērtēšanas likuma 51. panta pirmās daļas 14. punktā noteikts, ka FID organizē un veic NILL/TF/PF riska novērtēšanu, kā arī NRA izstrādi. Latvija ir veikusi plašu riska novērtējumu klāstu, lai identificētu, novērtētu un izprastu NILL/TF riskus. Tas ietver NRA1 un NRA2, kā arī nozaru riska novērtējumus visās nozarēs (2023. gada aktualizētās versijas) un ikgadējus novērtējumus, piemēram, jaunajās tehnoloģijās. FID (2019. gadā) izstrādāja NILLTPF risku novērtējuma veikšanas vadlīnijas, kurās detalizēti noteikti procesuālie aspekti riska novērtējumu veikšanai, kā arī komunikācijas pieeja, kas aptver NILL/TF/PF apkarošanas jomas.

Latvija, kā ES dalībvalsts, izmanto arī ES līmeņa pārnacionālo NILL/TF riska novērtējumu, kas fokusējas uz ES iekšējā tirgus un dalībvalstu pārrobežu darbību riskiem.

Kopumā Latvijā īstenotie riska novērtēšanas procesi aptver plašu jomu loku un ir vērsti uz būtiskāko NILL/TF/PF draudu un ievainojamības aspektu identificēšanu. NRA sniegtā analīze ir visaptveroša un detalizēta, un tās secinājumi ir pamatoti un labi argumentēti. Iestādes izmantoja Pasaules Bankas izstrādāto metodoloģiju riska novērtēšanai un pielāgoja to savām specifiskajām vajadzībām.

1.2. kritērijs – FID ir atbildīgā iestāde par risku novērtēšanas darbību koordinēšanu (Novērtēšanas likuma 51. panta 14. punkts). Kā minēts iepriekš, NILLTPF risku novērtējuma veikšanas vadlīnijās ir detalizēti

aprakstīti procesuālie aspekti un visu novērtēšanas procesā iesaistīto iestāžu pienākumi. FSAP¹²² vada ministru prezidents, un tā darbojas kā koordinējošā institūcija, kuras mērķis ir uzlabot sadarbību starp valsts iestādēm un privāto sektoru NILL/TF/PF apkarošanas jomā (Novērtēšanas likuma 61. pants).

1.3. kritērijs – Latvija regulāri aktualizē risku novērtējumus, reizi trijos gados veicot NRA (kā minēts iepriekš, jaunākais NRA publicēts 2023. gadā), periodiski veicot nozaru risku novērtējumus, ikgadējus paaugstināta riska vai jaunu draudu jomu, piemēram, jauno tehnoloģiju, novērtējumus. NILL/TF/PF novērtēšanas pasākumu plānā (publicēts 2018. gadā un pieņemts ar valdības rīkojumu Nr. 512) noteikts, ka nākamais NRA tiks publicēts 2026. gadā. Divu secīgu NRA ciklu īstenošana novērtējuma periodā apliecina Latvijas apņēmību nodrošināt regulāru novērtējumu aktualizēšanu.

1.4. kritērijs – Latvija ir ieviesusi mehānismu, kas nodrošina NRA secinājumu nodošanu kompetentajām iestādēm, pašregulējošajām organizācijām un likuma subjektiem. Latvija NRA publicē tiešsaistē, tādējādi nodrošinot to publisku pieejamību. Saskaņā ar NILL/TF/PF novērtēšanas pasākumu plānu 2023.–2025. gadam, ko valdība pieņēma 2022. gada 13. decembrī, FID ir atbildīgs par izpratnes veicināšanu, informācijas sniegšanu un apmācību nodrošināšanu kompetentajām iestādēm, likuma subjektiem un pašregulējošajām organizācijām

1.4.a kritērijs –

(a) Latvija sāka oficiāli novērtēt PF riskus 2020. gadā, sagatavojot pirmo Nacionālo terorisma un proliferācijas finansēšanas risku ziņojumu par 2017.–2018. gadu. NRA1 un jaunākajā NRA2 PF riski ir identificēti un novērtēti kā NRA daļa. Latvijas PF risku izvērtējums aptver plašāku tvērumu nekā tikai 7. rekomendācijā noteiktie riski.

(b), (c) un (d) punktos piemērojamas tās pašas prasības kā 1.2. un 1.3. kritērijā, jo mehānismi un prasības NILL/TF un PF riska novērtējumiem ir vienādi.

1.5. kritērijs – Latvijas iestādes resursu piešķiršanā piemēro uz risku balstītu pieeju, pamatojoties uz izpratni par riskiem, kas atspoguļota nacionālajos novērtējumos. NILL/TF/PF novērtēšanas pasākumu plānā ir noteiktas darbības, kas īstenojamas, ņemot vērā NRA secinājumus. Iepriekš minētais NILL/TF/PF novērtēšanas pasākumu plāns, ko apstiprinājusi valdība, netieši ietver arī resursu vajadzību un citu pasākumu risināšanu NILL/TF/PF novērtēšanai. Faktiski NILL/TF/PF novērtēšanas pasākumu plāns ir valdības dokuments / lēmums, kas paredz budžeta resursu piešķiršanu, bet tā izpilde ir uzticēta kompetentajām iestādēm. Šīm iestādēm ir pienākums reizi sešos mēnešos ziņot IeM par sasniegto progresu. NILL/TF/PF novērtēšanas pasākumu plāna īstenošanas rezultātu pārskats tiek iesniegts izskatīšanai arī FSAP.

1.6. kritērijs – Latvijā netiek paredzēti nozaru atbrīvojumi no NILL/TF novērtēšanas prasību piemērošanas.

1.7. kritērijs – FI un NNDP ir pienākums piemērot EDD procedūras, uzsākot un uzturot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu ar klientu, ja pastāv paaugstināts NILL/TF/PF risks (Novērtēšanas likuma 22. panta otrās daļas 5. punkts). FI un NNDP veic un dokumentē NILL/TF/PF risku novērtējumu, nodrošinot NILL/TF/PF risku identificēšanu, novērtēšanu, izpratni un pārvaldību. Riska novērtējumos tiek ņemta vērā informācija no NRA, riska novērtējums pārvalstiskā līmenī, kā arī nozaru riska novērtējums (Novērtēšanas likuma 6. pants).

Papildus FKTK noteikumu Nr. 5 6. punkts nosaka, ka, veicot klientu riska novērtējumu, izstrādājot riska kvantitatīvās noteikšanas sistēmu un nosakot atbilstošus uzticamības pārbaudes pasākumus, attiecīgajām FI jāņem vērā gan NRA, gan EK veiktā riska novērtējuma secinājumi.

1.8. kritērijs – Novērtēšanas likuma 26. pants nosaka gadījumus, kuros ir pieļaujama vienkāršota klientu izpēte, proti, ja pastāv zems NILL/TF/PF risks, kas nav pretrunā ar risku novērtējumu, tai skaitā NRA, kā arī ja ir veikti pasākumi, lai noskaidrotu, novērtētu un izprastu savas darbības un klientam piemītošos NILL/TF/PF riskus. Novērtēšanas likums paredz arī atsevišķus izņēmumus, kad vienkāršotā klientu izpētes procedūra nav piemērojama. Tie attiecas uz gadījumiem, kad, pamatojoties uz riska novērtējumu, pastāv informācija vai aizdomas par NILL/TF/PF vai mēģinājumiem veikt ar NILL/TF/PF saistītas darbības, vai

122. FSAP sastāvā ietilpst: ministru prezidents un valdības ministri, UKI un ar finanšu nozari saistīto asociāciju vadītāji, FID vadītājs, ģenerālprokurors, kā arī citas attiecīgās iestādes. Iespējama arī citu valsts iestāžu amatpersonu un darbinieku, kā arī iesaistīto pušu pārstāvju dalība, ja viņi tiek uzaicināti. FSAP galvenais uzdevums ir politiku un stratēģiju izstrāde un īstenošana, lai veicinātu finanšu sektora attīstību un stabilitāti.

paaugstinātu risku, tostarp situācijās, kas saistītas ar Novēršanas likumā minētajiem risku paaugstinājošiem faktoriem. Vienkāršota klientu izpēte nav piemērojama arī klientiem, kuri veic saimniecisko darbību augsta riska trešajās valstīs.

Piemērojot vienkāršoto klientu izpēti, likuma subjekti iegūst un dokumentē informāciju par klienta atbilstību likumā noteiktajiem kritērijiem un nodrošina darījumu attiecību uzraudzību pēc to nodibināšanas.

1.9. kritērijs – uzraudzības iestādēm un pašregulējošajām organizācijām jānodrošina, ka FI un NNDP izpilda Novēršanas likuma prasības (Novēršanas likuma 45. pants), tostarp 1. rekomendācijas prasības. *Lai iegūtu detalizētāku informāciju par NILL/TF novēršanas uzraudzības un kontroles režīma strukturālajiem un būtiskajiem elementiem Latvijā, skatīt attiecīgo R.26 un R.28 kritēriju analīzi.*

1.9.a kritērijs – Latvijas pieeja PF risku izpratnei, to mazināšanai un resursu piešķiršanai ir integrēta kopējā NILL/TF/PF riska novērtēšanas un rīcības plānošanas procesā (skatīt 1.5. kritēriju).

- (a) Latvijas regulējumā nav noteikti izņēmumi.
- (b) FI un NNDP ir pienākums piemērot EDD procedūras, uzsākot un uzturot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu ar klientu, ja pastāv paaugstināts NILL/TF/PF risks (Novēršanas likuma 22. panta otrās daļas 5. punkts). FI un NNDP veic un dokumentē PF riska novērtējumu, nodrošinot PF riska identificēšanu, novērtēšanu, izpratni un pārvaldību. Riska novērtējumā tiek ņemta vērā informācija no NRA, riska novērtējums pārvalstiskā līmenī, kā arī nozaru riska novērtējums (Novēršanas likuma 6. pants).
- (c) Novēršanas likuma 26. pants nosaka gadījumus, kuros var piemērot vienkāršotu klientu izpēti, piemēram, ja ir veikti pasākumi, lai noteiktu, novērtētu un izprastu savai darbībai un klientam piemītošos PF riskus, un ir konstatēts zems PF risks, kas atbilst riska novērtējumam, tostarp NRA (skatīt arī 1.8. kritēriju). Detalizēta informācija par PF MFS ieviešanu attiecībā uz fiziskām un juridiskām personām Latvijā sniegta R.7 analīzē.
- (d) Kompetentajām iestādēm un pašregulējošajām organizācijām jānodrošina, ka FI un NNDP izpilda Novēršanas likuma prasības (Novēršanas likuma 45. pants), tostarp 1. rekomendācijas prasības.

1.10. kritērijs – FI un NNDP ir pienākums identificēt, novērtēt un izprast ar savu darbību un klientiem saistītos NILL/TF riskus (Novēršanas likuma 6. panta pirmā un otrā daļa). Iepriekš minētais ietver šādas prasības:

- (a) dokumentēt savus riska novērtējumus (Novēršanas likuma 6. panta pirmā daļa);
- (b) pirms vispārējā riska līmeņa noteikšanas un atbilstošu riska mazināšanas pasākumu izvēles izvērtēt visus attiecīgos riska faktoros. Novēršanas likuma 6. panta 1.² daļa nosaka, ka, veicot riska novērtējumu, likuma subjekti ņem vērā vismaz riska faktoros, kas attiecas uz klientiem, valstīm un ģeogrāfiskajām teritorijām, pakalpojumiem un produktiem, kā arī piegādes kanāliem, un izveido NILL/TF/PF novēršanas iekšējās kontroles sistēmu;
- (c) regulāri pārskatīt un aktualizēt riska novērtējumus (Novēršanas likuma 8. panta pirmā daļa);
- (d) pēc pieprasījuma iesniegt riska novērtējumu uzraudzības iestādēm (Novēršanas likuma 47. panta pirmās daļas 2. punkts).

1.11. kritērijs – (a) FI un NNDP sektoram ir pienākums ieviest augstākā līmeņa vadības apstiprinātas politikas, kontroles mehānismus un procedūras identificēto risku pārvaldībai un mazināšanai (Novēršanas likuma 6. panta pirmā daļa).

- (b) FI un NNDP ir pienākums novērtēt iekšējās kontroles sistēmas efektivitāti, tostarp vismaz reizi 18 mēnešos pārskatot un aktualizējot NILL/TF/PF risku novērtējumu, un vajadzības gadījumā īstenot pasākumus kontroles efektivitātes uzlabošanai (Novēršanas likuma 8. panta otrā un trešā daļa).
- (c) FI un NNDP piemēro EDD procedūras paaugstinātu risku pārvaldībai un mazināšanai (Novēršanas likuma 22. panta otrās daļas 5. punkts).

1.12. kritērijs – Latvija pieļauj vienkāršotas klientu izpētes (SDD) procedūru piemērošanu gadījumos, kad konstatēts zems risks (Novēršanas likuma 26. pants). Vienlaikus SDD nav pieļaujama, ja ir identificēts NILL/TF risks (skatīt 1.9. kritēriju).

1.13. kritērijs – skatīt 1.9., 1.9.a, 1.10. un 1.11. kritēriju – tie paši pasākumi saskaņā ar Novēršanas likumu

attiecas gan uz NILL/TF, gan PF.

Vērtējums un secinājums

R.1 ir novērtēta kā atbilstoša.

2. rekomendācija. Sadarbība un koordinācija valsts līmenī

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.2. Novērtējumā tika konstatēts, ka Latvijas institucionālajā sistēmā nav skaidri definēti sadarbības un, attiecīgā gadījumā, koordinācijas mehānismi MII izplatīšanas finansēšanas novēršanai. Citi trūkumi netika konstatēti.

2. rekomendācija tika pārskatīta, lai stiprinātu prasības attiecībā uz PF novēršanu sadarbības un koordinācijas jomā, nodrošinot to pilnīgu saskaņotību ar prasībām NILL un TF apkarošanas jomā.

Kopš Latvijas FUR 2019 ir veikti grozījumi Novēršanas likumā, lai precizētu FID un FM sadarbību ar UKI un nostiprinātu UKI sadarbības platformu normatīvajā regulējumā (55. panta 1.² daļa).

2.1. kritērijs – Latvija izstrādā un īsteno valsts NILL/TF/PF novēršanas politiku, kas balstīta uz identificētajiem riskiem. Pamatojoties uz NRA2 identificētajiem riskiem, 2023. gadā FSAP apstiprināja Nacionālo finanšu noziegumu novēršanas un apkarošanas stratēģiju. 2024. gada aprīlī Latvija pieņēma Nacionālo NILL/TF/PF novēršanas stratēģiju – Pasākumu plānu NILL/TF/PF novēršanai 2024.–2026. gadam. Šie dokumenti tiek regulāri pārskatīti un aktualizēti, balstoties uz NRA ietvaros identificētajiem riskiem gan politikas, gan operatīvajā līmenī.

2.2. kritērijs – FSAP ir koordinējošā institūcija, kuras mērķis ir nodrošināt un pilnveidot sadarbību starp valsts iestādēm un privāto sektoru NILL/TF/PF novēršanas jomā (MK not. Nr. 233 “Finanšu sektora attīstības padomes nolikums”⁷⁷). Kā minēts R.1, FSAP galvenie uzdevumi NILL/TF/PF novēršanas un apkarošanas jomā ir koordinēt valsts iestāžu un privātā sektora sadarbību, tostarp nodrošināt valsts NILL/TF/PF novēršanas politikas un stratēģijas mērķu īstenošanu. FSAP arī veicina sadarbību ar attiecīgajām ārvalstu publiskajām un privātajām iestādēm, kas iesaistītas finanšu sektora attīstībā NILL/TF/PF novēršanas un apkarošanas jomā.

Turklāt Latvijā ir izveidota arī Konsultatīvā padome, kuras darbība balstās uz likumā noteiktām pilnvarām (Novēršanas likuma 59. pants) un kura ir atbildīga par informācijas apmaiņu par NILL/TF/PF riskiem, tendencēm un gadījumiem. Konsultatīvo padomi vada FID vadītājs, un tās sastāvā ir pārstāvji no Iekšlietu ministrijas, Tieslietu ministrijas, Latvijas Bankas, Latvijas Finanšu nozares asociācijas, Latvijas Apdrošinātāju asociācijas, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas, Latvijas Zvērinātu notāru padomes, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes, Augstākās tiesas un ģenerālprokurors.

Īpaši TF jomā 2019. gadā tika izveidota Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvā padome, kuras mērķi ir: (1) uzlabot sadarbību un koordināciju starp iestādēm, lai novērstu TF gadījumus; (2) analizēt konstatētos TF gadījumus un identificēt jaunas TF pazīmes; (3) sniegt ieteikumus uzraudzības un kontroles iestādēm un likuma subjektiem saskaņā ar Novēršanas likumu, lai efektīvāk novērstu TF gadījumus.

2.3. kritērijs – FID ir iestāde, kas saskaņā ar Novēršanas likumu (51. panta pirmās daļas 17. punkts un 55 pants) ir atbildīga par centienu koordinēšanu, lai risinātu NILL/TF/PF apkarošanas riskus operatīvajā un politikas līmenī. Valsts mērogā FSAP, ko vada ministru prezidents, ir likumīgi iecelta par koordinējošo institūciju, kuras mērķis ir uzlabot sadarbību starp valsts iestādēm un privāto sektoru NILL/TF/PF apkarošanas jomā (Novēršanas likuma 61. pants).

2.4. kritērijs – Latvijā ir ieviesti dažādi mehānismi, kas atvieglo operatīvo sadarbību un koordināciju, kā arī informācijas apmaiņu starp kompetentajām iestādēm operatīvos nolūkos NILL/TF/PF apkarošanas jomā.

FID koordinē operatīvās darbības subjektu, izmeklēšanas iestāžu, kā arī likuma subjektu sadarbību, sasaucot SKG (Novēršanas likuma 55. panta otrā daļa). Turklāt FID ir ieviesis iniciatīvu OpCEN, kas nodrošina iespēju iestādēm un LRP sadarboties kriminālizmeklēšanas ietvaros, stiprinot sadarbības efektivitāti, informācijas analīzi un apmaiņu starp FID un TAI. Kā minēts 2.2. kritērijā, Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvā padome ir atbildīga par sadarbības un koordinācijas nodrošināšanu starp iestādēm TF izmeklēšanas jomā.

2.5. kritērijs – datu aizsardzības regulējums neliedz izpildīt NILL/TF novēršanas prasības (Novēršanas likuma 5.² pants).

Novēršanas likums paredz vispārīgus nosacījumus fizisko personu datu apstrādei NILL/TF/PF apkarošanas pasākumu piemērošanas nolūkā (Novēršanas likuma 5.² pants), norādot, ka datu apstrāde tiek veikta sabiedrības interesēs. Novēršanas likuma 41. pantā ir noteikti konkrēti šādu datu izmantošanas ierobežojumi.

Fizisko personu datu apstrādes likuma 27. panta pirmā daļa nosaka, ka datu subjektam nav tiesību saņemt datu regulas 15. pantā norādīto informāciju, ja šo informāciju aizliegts izpaust saskaņā ar normatīvajiem aktiem nacionālās drošības, valsts aizsardzības, sabiedrības drošības un krimināltiesību jomā, kā arī tādēļ, lai nodrošinātu sabiedrības finansiālās intereses nodokļu aizsardzības, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā vai finanšu tirgus dalībnieku uzraudzību un to garantiju sistēmu darbību, noregulējuma piemērošanu un makroekonomisko analīzi.

Ņemot vērā, ka ES Vispārīgā datu aizsardzības regula (VDAR) ir tieši piemērojama Latvijā (tāpat kā visās ES dalībvalstīs), TM ir izveidojusi Datu aizsardzības konsultatīvās atbalsta padomi, lai veicinātu vienotas izpratnes un labas pārvaldības principu piemērošanu VDAR ieviešanā. Turklāt saskaņā ar MK not. Nr. 606 “Ministru kabineta kārtības rullis” ir nepieciešams Latvijas Republikas Datu valsts inspekcijas atzinums (projekta saskaņojums), ja projekts skar personas datu apstrādes jautājumus. Papildus minētajam tiesiskajam regulējumam TM ir atbildīga arī par datu aizsardzības politikas izstrādi, organizēšanu un koordinēšanu, tostarp NILL/TF/PF novēršanas jomā (2017. gada 16. augusta MK not. Nr. 474 “Tieslietu ministrijas nolikums” 4. punkts). Lai gan datu aizsardzības iestādes nav tieši iekļautas FSAP sastāvā, TM kā viena no tās pastāvīgajām dalībniecēm nodrošina, ka datu aizsardzības principi tiek ņemti vērā tiesību aktu izstrādes procesā atbilstoši tās kompetencei.

Kopumā iepriekš minētie pasākumi atbilst šī kritērija prasībām un apliecina stabilu pamatu sadarbībai un, nepieciešamības gadījumā, koordinācijai starp attiecīgajām iestādēm, nodrošinot NILL/TF/PF novēršanas prasību saskaņotību ar datu aizsardzības un privātuma politikas regulējumu.

Vērtējums un secinājums

R.2 ir novērtēta kā atbilstoša.

3. rekomendācija. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nodarījums

Latvija MER 2018 tika novērtēta kā lielā mērā atbilstoša, jo tika konstatēti trūkumi norādīto noziedzīgo nodarījumu iekļaušanas jomā, jo īpaši dalība ONG, kas netika norādīta, un līdzekļu vākšana TF vajadzībām. Lai gan Latvija ir veikusi tiesiskā regulējuma reformu, iekļaujot TF kā predikatīvu noziedzīgu nodarījumu, tiesību aktos joprojām nav veikti grozījumi, lai paredzētu līdzdalību ONG kā atsevišķu noziedzīgu nodarījumu vai sazvērestību kā patstāvīgu noziedzīga nodarījuma sastāvu. Atsevišķos gadījumos joprojām konstatējami nelieli trūkumi attiecībā uz sankciju samērīgumu un preventīvo raksturu.

3.1. kritērijs – Vīnes un Palermo konvenciju ietvaros ir paredzēta kriminālatbildība par NILL. Latvijā NILL definīcija ir sniegta Novēršanas likuma 5. pantā, savukārt kriminālatbildība par to paredzēta KL 195. pantā.

3.2. kritērijs – Latvijā tiek piemērota “visu noziedzīgo nodarījumu” pieeja, kas nozīmē, ka visi ieņēmumus radošie noziedzīgie nodarījumi var būt predikatīvi noziedzīgi nodarījumi NILL. KL iekļautas visas noteiktās noziedzīgo nodarījumu kategorijas un ar terorismu saistītie noziedzīgie nodarījumi, izņemot dalību ONG kā atsevišķu noziedzīgu nodarījumu vai noziedzīgu nodarījumu, kas balstās uz sazvērestību. Atbildība par noziedzīgiem nodarījumiem, ko izdarījusi organizēta grupa, ir noteikta kā kvalificējošs (atbildību pastiprinošs) apstāklis. Tas paredz konkrēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

3.3. kritērijs – šis kritērijs nav attiecināms, jo Latvija nepiemēro sliekšņa pieeju.

3.4. kritērijs – NILL attiecas uz jebkāda veida īpašumu, kas tieši vai netieši iegūts noziedzīga nodarījuma rezultātā, neatkarīgi no tā vērtības. Latvijā jēdziens “noziedzīgi iegūti finanšu līdzekļi vai cita manta” un “noziedzīgi iegūta manta” ir definēts kā līdzekļi, kas nonākuši personas īpašumā vai valdījumā tiešā vai netiešā noziedzīga nodarījuma rezultātā (KL 70. un 195. pants, Novēršanas likuma 4. un 5. pants). Termins “līdzekļi” ietver visus finanšu līdzekļus vai citu ķermenisku vai bezķermenisku, kustamu vai nekustamu mantu, tai skaitā juridiskus dokumentus vai instrumentus, kas apliecina īpašumtiesības vai daļu šādos aktīvos.

3.5. kritērijs – pierādot, ka īpašums ir līdzekļi, kas iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā, principā nav nepieciešams, lai persona tiktu notiesāta par predikatīvu noziedzīgu nodarījumu. Latvijas kriminālprocesā ir noteikts, ka, lai pierādītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, nav nepieciešams pierādīt, konkrēti no kura

noziedzīgā nodarījuma līdzekļi iegūti (KPL 124. panta septītā daļa). Personu var atzīt par vainīgu NILL, ja tā apzinās, ka attiecīgie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, neatkarīgi no tā, vai ir konstatēts, no kāda noziedzīga nodarījuma šie līdzekļi ir iegūti (Novēršanas likuma 5. panta otrā daļa).

3.6. kritērijs – Novēršanas likuma 5. panta otrā daļa nosaka jurisdikciju veikt NILL kriminālvajāšanu arī tad, ja predikatīvais noziedzīgais nodarījums ir noticis citā valstī un noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietā par to ir paredzēta kriminālatbildība. Attiecībā uz predikatīvu noziedzīgu nodarījumu netiek piemērota prasība par dubulto sodāmību.

3.7. kritērijs – kriminālatbildības noteikšana par NILL neattiecas tikai uz citu personu izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem. KL 195. panta formulējums nenoskaidro starp noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, ko veikusi persona, kas izdarījusi predikatīvo noziedzīgo nodarījumu, un trešās personas izdarītu legalizāciju. Pamatojoties uz to, saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem kriminālvajāšana par pašu līdzekļu legalizāciju ir iespējama.

3.8. kritērijs – NILL nodarījuma pierādīšanai nepieciešamais nodoms un zināšanas var tikt secinātas no objektīviem faktiskajiem apstākļiem. Latvijas Augstākā tiesa atzīst, ka pierādāmo faktu esamības apstiprināšanai var izmantot arī netiešus pierādījumus. Šajā nolūkā institūcijas ir sniegušas piemērus no Augstākās tiesas judikatūras, saskaņā ar kuru nodoma būtība var būt balstīta uz izdarītā nozieguma apstākļiem un noziedzīgā nodarījuma subjektīvais elements konstatēts pēc personu rīcības (Latvijas Republikas Augstākā tiesa, SKK-683/2007, krimināllieta Nr. 11390091505 un SKK-23/2024, krimināllieta Nr. 12507000607).

3.9. kritērijs – visi noziedzīgie nodarījumi, kas saistīti ar NILL, joprojām ir sodāmi. Pamata NILL nodarījums joprojām ir sodāms ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem (KL 195. panta pirmā daļa), bet gadījumos, kad NILL nodarījumu izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, KL 193. panta otrajā daļā paredzēta brīvības atņemšana līdz pieciem gadiem. Ja NILL nodarījums izdarīts lielā apmērā vai to izdarījusi organizēta grupa, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz divpadsmit gadiem (KL 195. panta trešā daļa). Tāpat arī kā atsevišķa krimināltiesiska sankcija kā papildu sodu visos gadījumos var veikt likumīgi iegūtas mantas konfiskāciju (“konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas”). KL 195. pantā (pirmā un otrā daļa) paredzēti arī naudas sodi un citi soda veidi (piemēram, īslaicīga brīvības atņemšana, piespiedu darbs). Sodi par NILL ir samērīgi un līdzvērtīgi citiem finanšu noziegumiem saskaņā ar KL.

3.10. kritērijs – Latvijā nav noteikta tieša kriminālatbildība juridiskām personām. KL 12. un 70. pantā ir noteikts, ka juridiskajai personai var piemērot “piespiedu ietekmēšanas līdzekļus” saskaņā ar attiecīgā likuma noteikumiem. Šī atšķirība pastāv, jo juridiskai personai nevar piemist kriminālatbildībai nepieciešamais subjektīvais elements, lai gan attiecībā uz to netika norādīts neviens valsts tiesību aktu pamatprincips. Tomēr tas nemaina faktu, ka pret juridiskām personām vērsto piespiedu līdzekļu pamatā ir KL, tie ir sodoša rakstura, sekas to piemērošanai ir iekļaušana Sodū reģistrā un tādējādi tos var uzskatīt par tādiem, kas sasniedz kvazikrimināltiesisku atbildību. Savukārt KL 70.¹ pantā noteikts, ka, lai juridiskai personai piemērotu piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, parasti ir nepieciešama fiziskās personas noziedzīgs nodarījums. Latvijas KPL 439. pants paredz lietas ierosināšanu, lai piemērotu piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, ja nav konstatēts, ka vainojama fiziska persona, piemēram, “konstatēti apstākļi, kas liedz noskaidrot vai saukt pie kriminālatbildības konkrētu fizisko personu” (439. panta trešās daļas 2. punkts). Jebkurā gadījumā iepriekš minētā juridisko personu atbildība neskar fizisko personu kriminālatbildību un neizslēdz jebkādu iespējamu paralēlo civilprocesu vai administratīvo procesu.

Attiecībā uz Latvijas spēju piemērot samērīgas un preventīvas sankcijas, institūcijas var izmantot plašu piespiedu ietekmēšanas līdzekļu klāstu: 1) juridiskās personas likvidācija; 2) tās tiesību ierobežošana (piemēram, aizliegt īpašas atļaujas, valsts palīdzību, piedalīties iepirkumos vai veikt noteiktas darbības uz laiku līdz desmit gadiem); 3) mantas konfiskācija un 4) naudas piedziņa. Naudas sodu apmērs svārstās no desmit līdz simt tūkstošiem minimālo mēnešalgu Latvijā (KL 70.⁶ pants). Tā kā minimālā mēnešalga Latvijā 2024. gadā bija 700 EUR mēnesī, klātienēs vizītes laikā naudas sodu amplitūda bija no 3500 EUR līdz 70 miljoniem EUR. Šis diapazons kopā ar citiem pieejamajiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem (jo īpaši juridiskās personas iespējamā likvidācija) ļauj piemērot samērīgus un preventīvus sodus.

3.11. kritērijs – NILL nodarījumam ir noteikti attiecīgi papildu nodarījumi, uz kuriem attiecas KL 15. līdz 21. pants. Tie ir šādi: mēģinājums (15. pants); dalība (18.–19. pants); līdzdalība un atbalstīšana / atvieglošana (20. pants); noziedzīga nodarījuma veicināšana, dodot padomus (20. pants) konsultēšana; un noziedzīga nodarījuma izdarīšana organizētā grupā (21. pants). Tomēr pēdējā definīcijā ir iekļauta

nepieciešamība, lai dalībnieki saskaņā ar iepriekšēju vienošanos būtu sadalījuši pienākumus, kas šķiet vairāk ierobežojošs nosacījums nekā izveidota “grupa ar nolūku izdarīt noziedzīgu nodarījumu”, kā noteikts 3.11. kritērijā.

Vērtējums un secinājums

Latvija ir veikusi vairākas reformas, lai grozītu tiesisko regulējumu un novērstu lielāko daļu nepilnību attiecībā uz ar NILL saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tomēr nepieciešamie elementi, lai konstatētu līdzdalību ONG kā predikatīvā noziedzīga nodarījumā, nav pilnībā izpildīti, un joprojām ir nepieciešama konkrēta noziedzīga nodarījuma izdarīšana. **R.3 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

4. rekomendācija. Konfiskācija un pagaidu pasākumi

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā atbilstoša attiecībā uz konfiskāciju un pagaidu pasākumiem. Latvija kopš tā laika ir pārskatījusi vairākus grozījumus savā tiesiskajā regulējumā (piemēram, *expressis verbis* paredzot “netieši noziedzīgi iegūtas mantas” definīciju KL 70.¹¹ panta otrā daļa), kas precizē attiecīgās tiesību normas, bet neietekmē to atbilstības līmeni. Turklāt tika grozīts tiesiskais regulējums, lai ieviestu konfiscētās virtuālās valūtas pārvaldības kārtību.

4.1. kritērijs – Latvijai ir plašas juridiskas pilnvaras atņemt noziedzniekiem to ieņēmumus un nozieguma rīkus. KL noteikumi (70.¹⁰ pants un turpmākie panti) paredz pasākumus gan tiešai, gan netiešai noziedzīgi iegūtas mantas, legalizētu līdzekļu vai noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmetu konfiskācijai, neatkarīgi no tā, vai īpašums pieder apsūdzētajam vai trešajai personai. Noziedzīgi iegūta manta ir jebkāds ekonomisks labums, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši nonācis noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā, kā arī jebkāds ekonomisks labums, kas gūts noziedzīgi iegūtas mantas tālākas izmantošanas rezultātā. Turklāt šajās KL sadaļās ir ietvertas normas, kas ļauj piemērot dažāda veida konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma gadījumos, kad īpašums nav samērīgs ar personas likumīgajiem ienākumiem un kad persona ir saistīta ar noziedzīgu darbību, noziedzīgu vai teroristisku organizāciju. Novēršanas likuma 4. panta pirmā daļa definē “noziedzīgi iegūtus līdzekļus” kā līdzekļus, kas pieder personām, kuras ir saistītas ar noziedzīgu nodarījumu, terora aktiem vai teroristu organizācijām, vai kurus tās kontrolē.

Ja šāda manta ir atsavināta, iznīcināta, noslēpta vai nomaskēta un to nav iespējams konfiscēt, var piedzīt konfiscējamās mantas vērtību (KL 70.¹⁴ pants).

Latvijas KPL ir paredzēta ierobežota NCBC piemērošanas pieeja, jo pienākums pierādīt līdzekļu likumīgo izcelsmi attiecas vienīgi uz personām, kuras jau ir iesaistītas kriminālprocesā (KPL 59. nodaļa un KPL 125. pants), vai uz personām, kas ietilpst konkrēti definētā personu kategorijā, tai skaitā ONG iesaistītajām personām un atbalstītājiem, personām, kas iesaistītas teroristiskās darbībās, vai personām, kuras uztur pastāvīgas attiecības ar personām, kas iesaistītas teroristiskās darbībās (KL 70.¹¹ pants).

4.2. kritērijs – (a) izmeklēšanas iestādēm ir izmeklēšanas pilnvaras un tās spēj identificēt un izsekot konfiscējamo mantu (KPL 190. pants), kā arī to novērtēt (ja nepieciešams, pieaicinot speciālistu, KPL 364. pants).

(b) lai novērstu šādas mantas nodošanu vai atbrīvošanos no tās, TAI ir pilnvarotas veikt pagaidu pasākumus, piemēram, aresta uzlikšanu mantai un tās izņemšanu. Līdzekļu iesaldēšanas / aresta uzlikšanas procedūru krimināllietās reglamentē KPL 361. pants un turpmākie panti. Izmeklēšanas tiesneša pieņemts lēmums par aresta uzlikšanu mantai ir jādara zināms personai, kuras īpašums ir iesaistīts, tikai pēc šāda lēmuma izpildes (KPL 361. pants). Tas nozīmē, ka sākotnēji pieteikumu par aresta uzlikšanu konfiscējamai mantai vai konfiskāciju var iesniegt *ex parte* vai bez iepriekšēja brīdinājuma.

(c) Civillikuma 1415. pants paredz, ka neatļauta un nepieklājīga darbība, kuras mērķis ir pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem, vai kura vērsta uz to, lai apietu likumu, nevar būt par tiesiska darījuma priekšmetu. Līdz ar to šāds darījums ir spēkā neesošs. Līdzekļu iesaldēšanas / aresta uzlikšanas gadījumos tādas darbības nevar notikt, jo iesaldētā / arestētā manta/ieņēmumi ir attiecīgi nodrošināti (publiskajā reģistrā). Par noziedzīgi iegūtu mantu var atzīt arī mantu, kas atrodas citas tādas personas rīcībā, kura uztur pastāvīgas ģimenes, saimnieciskas vai citādas mantiskas attiecības ar personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, kas pēc būtības ir vērsta uz mantiska vai citāda labuma gūšanu, vai kura ir organizētas grupas locekle, vai ir saistīta ar terorismu, ja šīs personas rīcībā esošās mantas vērtība nav samērīga ar tās likumīgiem ienākumiem un ja persona nepierāda, ka manta ir iegūta likumīgā ceļā (KL 70.¹¹ pants). Un ja

noziedzīgi iegūta manta atrasta pie trešās personas, tā atdodama pēc piederības īpašniekam vai likumīgajam valdītājam. (KPL 360. panta pirmā daļa).

(d) TAI var veikt jebkuras KPL 10. un 11. nodaļā paredzētās izmeklēšanas darbības vai speciālas izmeklēšanas darbības, tostarp nopratināšanu, aptauju, kratīšanu, izņemšanu, priekšmetu un dokumentu pieprasīšanu u. c., kā arī izmantot KPL C daļā paredzētos starptautiskās sadarbības instrumentus. Šādos gadījumos KPL 215. pants paredz speciālas izmeklēšanas darbības.

4.3. kritērijs – KPL paredz *bona fide* trešo personu tiesību aizsardzību. Trešajām personām, kurām labticīgi piederējusī noziedzīgi iegūta manta, tiek nodrošināts civiltiesisks tiesību aizsardzības līdzeklis, lai kompensētu to, ka šī manta tiek atgriezta likumīgajam īpašniekam/valdītājam (KPL 360. pants). Šāda aizsardzība atbilst Palermo konvencijas prasībām.

4.4. kritērijs – Latvijā pastāv mehānismi un norīkotas kompetentās iestādes arestētās, iesaldētās vai konfiscētās mantas pārvaldīšanai. Latvijā ir detalizēti reglamentēti dažādi konfiscētās mantas, tostarp virtuālo valūtu, izpildes veidi. Latvijā ir arī mehānismi konfiscētās mantas atsavināšanai, ja nepieciešams, piemēram, gadījumos, kad konfiscētās mantas ilgstoša glabāšana nav iespējama vai rada zaudējumus valstij. Konfiscētās virtuālās valūtas tiek atsavinātas (t. i., konvertētas skaidrā naudā) procesa laikā (KPL 365. pants un MK not. Nr. 1025 “Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu”). Konfiscētās mantas atsavināšanu galvenokārt paredz Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas izpildes likums, kas detalizēti reglamentē dažādus mantas konfiskācijas izpildes veidus.

Vērtējums un secinājums

R.4 ir novērtēta kā atbilstoša.

5. rekomendācija. Teroristu finansēšanas nodarījums

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.5. Galvenais konstatētais trūkums bija tāds, ka vispārīgais TF nodarījums neiekļauj netiešu pārskaitījumu, kā arī tiešu un netiešu līdzekļu nodošanu vai tiešu un netiešu līdzekļu vākšanu.

Analizējot valsts normatīvā regulējuma izmaiņas, jānorāda, ka 2018. gadā tika veikti grozījumi KL – likums tika papildināts ar jaunu nodaļu “Noziegumi, kas saistīti ar terorismu”, tādējādi ieviešot jaunus noziedzīgus nodarījumus un nosakot kriminālatbildību par darbībām, kas paredzētas Eiropas Padomes Konvencijas par terorisma novēršanu papildu protokolā un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā par terorisma apkarošanu un ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/475/TI par terorisma apkarošanu. Grozījumi veikti arī Novēršanas likuma 5. panta trešajā un ceturtajā daļā. Šie grozījumi tika ieviesti, ņemot vērā MONEYVAL piektās kārtas MER rekomendācijas, kas attiecas uz jebkāda veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai mantas tiešu vai netiešu vākšanu vai nodošanu teroristu grupas vai atsevišķa terorista rīcībā. Grozījumu rezultātā Novēršanas likuma 5. panta trešajā daļā tika paplašināta TF definīcija, tajā ietverot ceļošanu terorisma nolūkā un personas apmācīšanu vai apmācīšanos terorismam.

5.1. kritērijs – Latvijā kriminālatbildība par TF ir noteikta KL 79.¹ pantā, savukārt TF definīcija ir izklāstīta Novēršanas likuma 5. panta trešajā un ceturtajā daļā, atbilstoši ANO TF konvencijai. Definējot TF Novēršanas likumā, šis noteikums neietver tiešu atsauci vai saiti uz KL, tomēr institūcijas paskaidroja, ka KL noteiktā kriminālatbildība par TF ir *lex generalis*, kas netieši atsaucas uz TF *lex specialis* definīciju, kas iekļauta Novēršanas likumā. TF definīcija attiecas uz jebkāda veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tiešu vai netiešu vākšanu vai nodošanu ar mērķi tos izmantot vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai veiktu vienu vai vairākas darbības. Tiesību aktos ir noteikts arī to darbību uzskaitījums, kuras var tikt finansētas TF nozieguma ietvaros, tostarp terorisms un visi TF konvencijas pielikumā minētie noziegumi. TF noziedzīgā nodarījuma definīcijas formulējums ietver skaidru prasību attiecībā uz darbībām un zināšanām, no kurām ir secināma tīša rīcība.

5.2. kritērijs – TF likumpārkāpums, kā tas definēts Novēršanas likumā (5. panta trešā un ceturta daļa) attiecas uz (a) jebkāda veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti teroristiskās darbībās; (b) jebkāda veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai mantas vākšanu vai nodošanu teroristu grupas vai atsevišķa terorista rīcībā. Šis pēdējais noteikums šķiet pietiekami plašs, lai aptvertu abus prasītos noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses elementus – nodomu un/vai apziņu, ka līdzekļi tiek izmantoti vai ir paredzēti izmantošanai atsevišķa terorista vai teroristu organizācijas vajadzībām.

Saikne ar konkrētu terora aktu vai aktiem nav nepieciešama.

5.2.bis kritērijs – TF nodarījuma definīcija, kas sniegta Novēršanas likuma 5. panta trešās daļas 11. un 13. punktā, ietver personas ceļošanas finansēšanu “terorisma nolūkā” un personas apmācīšanu vai apmācīšanos terorismam finansēšanu. Turklāt KL ir paredzēta kriminālatbildība par personas vervēšanu, apmācīšanu un apmācīšanos terorismam finansēšanu (79.², 79.⁴, 79.⁵ pants) un par līdzekļu nodrošināšanu personām, kas ceļo terorisma nolūkos.

5.3. kritērijs – TF noziedzīga nodarījuma definīcija attiecas uz “jebkāda veidā iegūtiem finanšu līdzekļiem vai citu mantu” un nenošķir likumīgus un noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Jēdziens “līdzekļi” Novēršanas likuma 1. panta pirmajā daļā definēti kā finanšu līdzekļi vai cita ķermeniska vai bezķermeniska, kustama vai nekustama manta. Novēršanas likumā jēdziens “finanšu līdzekļi” definēti arī kā personas turējumā esoši finanšu instrumenti vai maksāšanas līdzekļi, dokumenti (papīra vai elektroniskā veidā), kas ir personas īpašumā vai valdījumā un kas rada tiesības gūt labumu no tiem, kā arī īpašumā vai valdījumā esoši dārgmetāli. Iestādes informēja, ka saskaņā ar KL komentāriem “līdzekļi vai cita manta” var būt nauda vai jebkāda veida materiāla vērtība. Šķiet, ka šī definīcija ietver “jebkāda veida aktīvus” atbilstoši FATF glosārijam.

5.4. kritērijs – neviens no TF nodarījumiem nepieprasa, lai manta vai līdzekļi tiktu izmantoti vai piesaistīti konkrētam terora aktam (vai mēģinājumam), kā arī nav pieprasīts, lai tiktu noteikta saikne ar konkrētu terora aktu.

5.5. kritērijs – ekspertu komanda atzīst, ka KL 8. pants paredz nepieciešamību konstatēt personas psihisko attieksmi pret noziedzīgā nodarījuma objektīvajām pazīmēm. Noziedzīgs nodarījums ir izdarīts, ja tā izdarītājs apzinās nodarītā kaitējuma apmēru un to izdara ar nodomu. Lai gan šis noteikums detalizēti raksturo *mens rea* būtību un pakāpi, tas neparedz metodi, kā pierādāms subjektīvais elements, proti, vai nodoms (tīšs vai netīšs) var tikt konstatēts, balstoties uz objektīviem faktiskajiem apstākļiem. Atbildot uz šo jautājumu, iestādes sniedza informāciju par vairākām lietām un notiesājošiem spriedumiem, kuros tiesas izmantoja netiešus pierādījumus, lai konstatētu noziedzīgā nodarījuma izdarītāja nodomu. Lai gan šīs nebija ar TF saistītas lietas (daļa no piemēriem attiecas uz autonomu NILL nodarījumu kriminālvajāšanām), piemērotie principi un tiesu pieeja, no objektīviem faktiskajiem apstākļiem secinot par zināšanām (*mens rea*), apliecina, ka šī kritērija prasības tiek piemērotas praksē.

5.6. kritērijs – KL ir paredzētas sankcijas, kas piemērojamas par TF noziegumu, piemēram, mūža ieslodzījums vai brīvības atņemšana uz laiku no 8 līdz 20 gadiem. Ja TF noziegums izdarīts lielā apmērā, tiesa papildus mūža ieslodzījumam var noteikt brīvības atņemšanu uz laiku no 10 līdz 20 gadiem. Normatīvajā regulējumā papildus norādīts, ka TF noziedzīgs nodarījums lielā apmērā tiek definēts arī kā tāds nodarījums, kurā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas priekšmeta mantas kopējā vērtība nav mazāka par 50 tobrīd Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu (pašreizējā minimālā mēnešalga Latvijā ir 740 EUR). Tādējādi var secināt, ka par TF noziegumiem paredzētās sankcijas ir gan samērīgas, gan preventīvas.

5.7. kritērijs – juridisko personu kriminālatbildība ir noteikta KL 70. pantā. Latvijā juridiskā persona var tikt saukta pie atbildības, ja noziedzīgu nodarījumu tās interesēs vai tās labā izdarījusi fiziska persona. Šāda atbildība neizslēdz fiziskās personas kriminālatbildību. Juridiskās personas var tikt sauktas pie atbildības arī gadījumos, kad noziedzīgs nodarījums izdarīts nepietiekamas uzraudzības vai kontroles rezultātā, fiziskajai personai rīkojoties individuāli vai attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas locekļa statusā. Tomēr juridisko personu atbildība ir piemērojama tikai gadījumos, kad noziedzīgs nodarījums izdarīts juridiskās personas interesēs vai tās labā, kas sašaurina tās piemērošanu TF gadījumos, jo TF noziedzīgie nodarījumi ne vienmēr ietver šos elementus (“labā” vai “interesēs”), tādējādi ierobežojot juridisko personu atbildību TF jomā.

Notiesātajai juridiskajai personai var piemērot dažādas sankcijas, piemēram: (i) likvidācija; (ii) tiesību ierobežošana; (iii) mantas konfiskācija; (iv) naudas piedziņa. Piemērojamā naudas soda apmērs ir atkarīgs no noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijas. Tā kā TF pārkāpums ir klasificēts kā sevišķi smags noziegums, naudas sodi ir no 21 000 EUR līdz 70 miljoniem EUR. Secināms, ka šīs sankcijas ir gan samērīgas, gan preventīvas.

5.8. kritērijs – papildu nodarījumi ir izklāstīti KL vispārīgajā daļā un ir piemērojami visiem noziedzīgiem nodarījumiem, tai skaitā TF. KL 15., 19. un 20. pants attiecas uz noziedzīga nodarījuma mēģinājumu, līdzdalību līdzdalībnieka statusā, kā arī citu personu organizēšanu vai vadīšanu noziedzīga nodarījuma

izdarīšanā. KL 21. pants daļēji attiecas uz līdzdalību TF nozieguma izdarīšanā, ko veic personu grupa ar kopīgu mērķi. Tomēr šis noteikums paredz atbildību personām, kuras noziegumu izdarījušas “organizētā grupā”. Šī organizētās grupas definīcija paredz iepriekšēju vienošanos un lomu sadalījumu, kas ir šaurāks nekā vienkārša darbība kopīga mērķa ietvaros, kā to nosaka attiecīgais kritērijs.

5.9. kritērijs – Latvija ir noteikusi kriminālatbildību par NILL, piemērojot “visu noziedzīgo nodarījumu” pieeju, un tādējādi TF noziegums ir noteikts kā predikatīvs noziedzīgs nodarījums NILL.

5.10. kritērijs – TF noziedzīga nodarījuma sastāvs neietver atšķirības atkarībā no terorista(-u) vai teroristu grupas(-u) atrašanās vietas vai no tā, kur terora akts(-i) ir noticis vai tiks izdarīts. Turklāt KL 4. pantā ir skaidri noteikta eksteritoriāla jurisdikcija gan attiecībā uz Latvijas pilsoņiem, gan ārvalstniekiem.

Vērtējums un secinājums

Lai gan Latvijā ir pietiekami aptverti visi TF noziedzīga nodarījuma sastāva elementi, ir konstatēti mēreni trūkumi un ierobežojumi attiecībā uz juridisko personu atbildību par TF noziedzīgu nodarījumu (5.7. kritērijs), kā arī attiecībā uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu “organizētā grupā”, kas paredz iepriekšēju vienošanos ar sadalītu atbildību (5.8. kritērijs). **R.5 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

6. rekomendācija. Mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar terorismu un teroristu finansēšanu

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša R.6, savukārt pēc FUR 2019, novēršot būtiskākās nepilnības, novērtējums tika paaugstināts līdz lielākoties atbilstoša. Tomēr dažas nepilnības saglabājās, tai skaitā: (i) saskaņā ar ANO DPR 1373 Latvija nebija izveidojusi valsts mehānismu, lai izskatītu ārvalstu iesaldēšanas pieprasījumus (ārpus ES mehānismiem) vai iesaldētu ES iedzīvotāju (pilsoņu vai rezidentu) līdzekļus; (ii) iesaldēšanas pienākums neattiecas uz visām nepieciešamajām līdzekļu kategorijām vai citiem aktīviem; (iii) nebija skaidras un publiski zināmas procedūras attiecībā uz svītrošanu no sarakstiem un iesaldēšanas atcelšanu; (iv) nebija definēti nosacījumi, kas jāpiemēro pirms piekļuves atļaušanas iesaldētajiem līdzekļiem vai aktīviem.

Latvija īsteno TF MFS, izmantojot ES lēmumus un regulas, ko papildina nacionālie tiesību akti.¹²³

6.1. kritērijs – (a) saskaņā ar Sankciju likumu MK pēc savas iniciatīvas, kā arī pamatojoties uz ĀM vai Nacionālās drošības padomes priekšlikumu, var ierosināt starptautisko sankciju noteikšanu (3.¹ panta pirmā daļa). Saskaņā ar starptautisko sankciju ierosināšanas procedūru MK ir kompetentā iestāde, kas pieņem lēmumu par starptautisko sankciju noteikšanu, kuru ĀM nekavējoties iesniedz attiecīgajai starptautiskajai organizācijai. (MK not. Nr. 184 4. un 6. punkts). Sankciju likums arī nosaka, ka ĀM ir kompetentā iestāde, kas koordinē sankciju noteikšanu Latvijā, tai skaitā sazinās ar starptautiskajām organizācijām un ārvalstu kompetentajām iestādēm (Sankciju likuma 12. panta trešā daļa).

(b) Latvija ir ieviesusi mehānismus, lai identificētu sarakstā iekļaujamās subjektus, pamatojoties uz ANO DPR 1267/1989 un 1988 noteiktajiem kritērijiem, kā arī lai noteiktu personas un organizācijas, kas atbilst šiem kritērijiem saskaņā ar FATF standartu.

(c) ņemot vērā, ka Latvijas tiesību sistēmā sankciju noteikšanas procedūra ir administratīvs process, kompetentās iestādes, lemjot par sankciju noteikšanas ierosināšanu ANO vai valsts līmeņa sankciju noteikšanu, piemēro “pamatotu iemeslu” vai “saprātīga pamata” pierādīšanas standartu. Turklāt nevienā tiesību aktā nav noteikts, ka sankciju noteikšanas ierosinājuma iesniegšana būtu atkarīga no kriminālprocesa esamības.

(d) apvienojot Sankciju likuma 3. panta un MK not. Nr. 184 prasības, tiek ievērotas ANO noteiktās procedūras, un, iesniedzot priekšlikumu par iekļaušanu sankciju sarakstā attiecīgajai ANO komitejai, tiek izmantotas standarta veidlapas.

(e) iestādēm ir pienākums sniegt visu informāciju, kas nepieciešama sarakstos iekļaujamo personu vai

123. ES līmenī ANO DPR 1267/1989 (par *Al-Qaida*) tiek īstenota ar Padomes Lēmumu (KĀDP) 2016/1693 un Regulu (EK) 881/2002; ANO DPR 1988 (par *Taliban*) – ar Padomes Lēmumu 2011/486/KĀDP un Regulu (ES) 753/2011; un ANO DPR 1373 – ar Padomes Kopējo nostāju 2001/931/KĀDP un Regulu (ES) 2580/2001.

struktūru identificēšanai (MK not. Nr. 184 7. un 8. punkts).

6.2. kritērijs – (a) ES līmenī ES Padome (ar Padomes darba grupas saistībā ar terorisma apkarošanai paredzētiem ierobežojošiem pasākumiem (COMET darba grupa) starpniecību) ir atbildīga par sankciju noteikšanu personām vai struktūrām, kas atbilst ANO DPR 1373 noteiktajiem kritērijiem. Sankciju noteikšanas ierosinājumi tiek izskatīti, pamatojoties uz ES dalībvalstu vai trešo valstu iesniegtajiem priekšlikumiem. (Regulas (ES) 2580/2001 2. panta 3. punkts; Kopējās nostājas 2001/931/KĀDP 1. panta 4. punkts). ES iedzīvotāju (t. i., fizisko personu, kuru saikne ar ES izpaužas dzīvesvietā, galvenajā darbībā un mērķos) iekļaušana sankciju sarakstā rada pamatu pastiprinātai policijas un tiesu iestāžu sadarbībai. (Kopējās nostājas 2001/931/KĀDP 1. pielikuma 1. zemspējas piezīme).

MK ir atbildīgs par to personu vai struktūru iekļaušanu sankciju sarakstā, kas atbilst attiecīgajiem ANO DPR 1373 kritērijiem. ĀM ir atbildīga par trešo personu pieprasījumu saņemšanu, savukārt MK pieņem lēmumu, atbildot uz šādiem pieprasījumiem (MK not. Nr. 184 27. punkts). Sankciju likums neizslēdz iespēju noteikt sankcijas ES fiziskām vai juridiskām personām.

(b) ES līmenī priekšlikumus par iekļaušanu sarakstā iesniedz dalībvalstis (attiecībā uz priekšlikumiem, kas balstīti uz to kompetento iestāžu pieņemtajiem lēmumiem), vai dalībvalstis vai Augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos attiecībā uz priekšlikumiem, kas balstīti uz trešo valstu kompetento iestāžu lēmumiem. ES (ar COMET darba grupas starpniecību) piemēro sankciju noteikšanas kritērijus, kas atbilst ANO DPR 1373 noteiktajiem kritērijiem iekļaušanai sarakstā (Kopējās nostājas 2001/931/KĀDP 1. panta 2. un 4. punkts; Padomes Regulas 2580/2001 2. panta 3. punkts, COMET darba grupas pilnvarojums, praktiskie pasākumi un darba metodes 10826/1/07 Rev. 1).

Latvija ir ieviesusi mehānismus, lai identificētu sarakstā iekļaujamās subjektus, pamatojoties uz ANO DPR 1373 noteiktajiem kritērijiem, kā arī lai noteiktu personas un organizācijas, kas atbilst šiem kritērijiem saskaņā ar FATF standartu.

(c) ES līmenī Eiropas Ārējās darbības dienests vai attiecīgā dalībvalsts (darbojoties kā starpnieks), saņemot priekšlikumu par iekļaušanu sarakstā no trešās valsts, veic tā sākotnējo izvērtējumu un apkopo attiecīgo informāciju, tai skaitā pieprasot papildu informāciju no iesniedzējvalsts, jo īpaši attiecībā uz pamattiesībām un to ievērošanu. (Kopējās nostājas 2001/931/KĀDP 1. panta 2. un 4. punkts, kā arī COMET darba grupas pilnvarojums, praktiskie pasākumi un darba metodes). Ja ES dalībvalsts iesniedz priekšlikumu par sankciju noteikšanu ES līmenī, tiek uzskatīts, ka tā izskatīšanā tiek ievērota pienācīga procedūra. COMET darba grupai priekšlikuma izskatīšanai ir 15 dienas, un izņēmuma gadījumos šis termiņš var tikt saīsināts (dok. 14612/1/16 Rev. 1 par COMET darba grupas izveidi, II pielikums, 8.–9. pants). Valsts līmenī MK not. Nr. 184 27.–29. punktu ir noteikts mehānisms atbildes sniegšanai uz ārvalstu pieprasījumiem. Pieprasījumi par iekļaušanu Latvijas nacionālajā sankciju režīmā var tikt izskatīti nekavējoties, ievērojot MK kārtības rulli.

(d) ES līmenī COMET darba grupa, pieņemot lēmumu par priekšlikumu, to balsta uz kompetentās valsts iestādes lēmumu un attiecīgajiem pamatojošajiem informācijas un materiālu avotiem, neatkarīgi no kriminālprocesa esamības (Kopējās nostājas 2001/931/KĀDP 1. panta 4. punkts).

Valsts līmenī, ņemot vērā, ka Latvijas tiesību sistēmā sankciju noteikšanas procedūra ir administratīvs process, kompetentās iestādes, lemjot par sankciju noteikšanas ierosināšanu ANO vai valsts līmeņa sankciju noteikšanu, piemēro “pamatotu iemeslu” vai “saprātīga pamata” pierādīšanas standartu. Turklāt nevienā tiesību aktā nav noteikts, ka sankciju noteikšanas ierosinājuma iesniegšana būtu atkarīga no kriminālprocesa esamības.

(e) Nav noteiktas ES procedūras vai prasības attiecībā uz identifikācijas vai pamatojošas informācijas sniegšanu gadījumos, kad trešajām valstīm tiek lūgts īstenot ES līmenī noteiktās sankcijas. Sankciju piemērošanu pamatojošo informāciju pēc pieprasījuma var sniegt arī valstīm, kas nav ES dalībvalstis, ja tam piekrīt attiecīgās ES dalībvalstis.

Valsts līmenī Latvijā ir tieši piemērojamas ANO DPR noteiktās sankcijas (Sankciju likuma 11. panta pirmā daļa), un ANO DPR 1373 paredz pienākumu nodrošināt pilnīgu sadarbību, tai skaitā gadījumos, kad tiek lūgts citai valstij nodrošināt Latvijā uzsāktu līdzekļu iesaldēšanas pasākumu īstenošanu.

6.3. kritērijs – (a) ES līmenī visām dalībvalstīm ir pienākums savstarpēji sniegt visu pieejamo attiecīgo informāciju, lai identificētu personas, kas atbilst sankciju noteikšanas kritērijiem (Kopējās nostājas 2001/931/KĀDP 4. pants; Regulas (ES) 2580/2001 8. pants; Regulas (ES) 881/2002 8. pants).

Latvija valsts līmenī atsaucas uz Sankciju likuma 12. panta 2.² daļu, kas paredz informācijas apmaiņu starp ĀM un FID, kā arī Sankciju likuma 13. pantu, kas nosaka, ka sankciju izpildes uzraudzības iestādes “veic visas tās darbības, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu starptautisko un nacionālo sankciju izpildi”. TAI, piemēram, Valsts drošības dienests un Valsts policija, tai skaitā arī ENAP, ir pilnvaras izmantot dažādus izmeklēšanas instrumentus un metodes, kas aprakstītas R.31.

(b) ES līmenī sankciju piemērošana notiek bez iepriekšēja paziņojuma (Regulas (ES) Nr. 1286/2009 preambulas 5. punkts).

Valsts līmenī neviens Sankciju likuma vai citu tiesību aktu noteikums nepieprasa, lai pirms iekļaušanas sarakstā attiecīgā persona tiktu informēta.

6.4. kritērijs – ES līmenī MFS īstenošana saskaņā ar ANO DPR 1267/1989 un 1988 netiek nodrošināta “nekavējoties”.¹²⁴

Valsts līmenī saskaņā ar Sankciju likuma 11. panta pirmo daļu ANO DPR noteiktās sankcijas ir saistošas un tieši piemērojamas Latvijas Republikā.

ES līmenī attiecībā uz MFS saskaņā ar ANO DPR 1373 īstenošanas mehānismu šie pasākumi tiek piemēroti nekavējoties, izņemot attiecībā uz ES iedzīvotājiem. Jaunie sankciju saraksti tiek publicēti to pieņemšanas dienā un stājas spēkā tajā pašā dienā. Kad pieņemts lēmums par līdzekļu iesaldēšanu, Regula (ES) 2580/2001 ir nekavējoties piemērojama visās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Saskaņā ar Sankciju likuma 11. panta trešo daļu nekavējoties piemērojamas arī ANO DPR 1373 noteiktās sankcijas, ko Latvija ierosinājusi pēc savas iniciatīvas vai pēc citas valsts pieprasījuma. Šajā iedaļā noteikts, ka sankcijas tiek noteiktas ar MK rīkojumu, kas stājas spēkā nekavējoties tā parakstīšanas brīdī (FUR 2019, 9. punkts).

6.5. kritērijs – (a) ES līmenī attiecībā uz ANO DPR 1373 noteiktajām sankcijām nav prasības iesaldēt to sarakstā iekļauto personu līdzekļus, kuras ir ES iedzīvotāji. Attiecībā uz sankciju sarakstā iekļautajiem ES iedzīvotājiem piemērojama vienīgi plašāka policijas un tiesu iestāžu sadarbība starp dalībvalstīm (Kopējās nostājas 2001/931/KĀDP 1. pielikuma 1. zemsvītras piezīme). Saskaņā ar ANO DPR 1267/1989, 1988, 1373 visām fiziskām un juridiskām personām ES vai ar tām saistītām personām ir pienākums bez iepriekšēja brīdinājuma un nekavējoties iesaldēt norādīto personu un struktūru līdzekļus vai citus aktīvus (Regulas (ES) 753/2011 3. un 14. pants; Regulas (ES) 881/2002 2. panta 1. punkts, 11. pants; Regulas (ES) 2580/2001 2. panta 1. punkta a) apakšpunkts un 10. pants).

Valsts līmenī visām fiziskām un juridiskām personām ir pienākums iesaldēt līdzekļus un saimnieciskos resursus saskaņā ar starptautiskajām un nacionālajām sankcijām, kurās noteikta šāda iesaldēšana (MK not. Nr. 184 14.–15. punkts). Turklāt pastāvīgus iesaldēšanas rīkojumus var izdot bez tiesas rīkojuma.

(b) ES līmenī iesaldēšanas pasākumi saistībā ar ANO DPR 1267/1989 un 1988 attiecas uz visiem līdzekļiem un saimnieciskajiem resursiem, kas tiešā vai netiešā veidā pieder sarakstā iekļautām personām vai struktūrām vai atrodas to īpašumā, turējumā vai valdījumā, kā arī uz trešajām personām, kas darbojas to vārdā vai vadībā. Tas attiecas arī uz procentu maksājumiem, dividendēm vai citiem ienākumiem vai vērtību, kas rodas no aktīviem vai ko rada aktīvi (Regulas (ES) 881/2002 1. panta 1. punkts, 2. pants; Regulas (ES) 753/2011 1. panta a) punkts, 3. pants). Šis regulējums nepārprotami neaptver kopīpašumā esošus aktīvus, lai gan šāda pieeja ir atspoguļota nesaistošajā ES paraugpraksē sankciju izpildes jomā (EK dokuments Nr. 8519/18, 34.–35. punkts).

Saskaņā ar ES mehānismu, kas attiecas uz ANO DPR 1373, iesaldēšanas pienākums attiecas uz visiem līdzekļiem, citiem finanšu aktīviem un saimnieciskajiem resursiem, kas atrodas sarakstā iekļautās personas vai struktūras īpašumā, turējumā vai valdījumā (Regulas (ES) 2580/2001 1. panta 1. punkts un 2. panta 1. punkts). Normatīvajos aktos nav tiešas atsaucē uz līdzekļiem vai aktīviem, kas tiek kontrolēti, netieši pieder vai ir atvasināti no aktīviem, kas pieder personai, kura darbojas sankciju sarakstā iekļautās personas vai struktūras vadībā. Tomēr šī nepilnība lielā mērā tiek mazināta, jo EK ir tiesības noteikt sankcijas jebkurai juridiskai personai vai struktūrai, ko pārvalda sankciju sarakstā iekļauta persona vai struktūra, kā arī jebkurai fiziskai vai juridiskai personai, kas rīkojas tās vārdā (Regulas (ES) 2580/2001 2. panta 3. punkta iii) un iv) apakšpunkts). Kā minēts iepriekš, kopīpašuma jēdziens regulējumā nav tieši ietverts, lai gan tas ir atspoguļots nesaistošajā ES paraugpraksē (EK dokuments Nr. 8518/18, 35. punkts).

124. Tas ir saistīts ar laiku, kas nepieciešams Eiropas Komisijas dienestu savstarpējām konsultācijām, kā arī ar Komisijas vai Padomes īstenošanas regulas, kurā iekļauti sankciju saraksti, tulkošanu visās ES oficiālajās valodās. Lai gan paātrinātā procedūra, ja iespējams, var tikt īstenota 72 stundu laikā, tā neatbilst prasībai “nekavējoties”.

Valsts līmenī Sankciju likums paredz, ka visām fiziskām un juridiskām personām ir pienākums ievērot iesaldēšanas saistības, un tās aptver visus 6.5. kritērija b) punkta i)–iv) apakšpunktā minētos elementus. Tomēr, tā kā Sankciju likumā jēdziens “līdzekļi un finanšu instrumenti” nav definēts, nav pilnīgas skaidrības, vai iesaldēšanas režīms aptver visus “līdzekļus vai citus aktīvus”. Ciktāl sankcijas Latvijā tiek piemērotas, pamatojoties uz ES sankciju sarakstiem, tās tomēr attiecas arī uz “līdzekļiem vai citiem aktīviem”, uz kuriem attiecas konkrētie normatīvie akti.

(c) ES līmenī fiziskām un juridiskām personām ir aizliegts darīt pieejamus līdzekļus, citus aktīvus vai saimnieciskos resursus, ja vien to nav atļāvusi kompetentā valsts iestāde (Regulas (ES) 881/2002 2. panta 2. un 3. punkts; Regulas (ES) 753/2011 3. panta 2. punkts; Regulas (ES) 2580/2001 2. panta 1. punkta b) apakšpunkts). ANO DPR 1373 īstenošanas mehānisms nepārprotami attiecas arī uz finanšu pakalpojumu sniegšanu (Regulas (ES) 2580/2001 2. panta 2. punkts). Lai gan ANO DPR 1267/1989 un Nr. 1988 īstenošanas mehānismā nav ietverts tik skaidrs aizliegums, to aptver plašā līdzekļu un citu aktīvu (saimniecisko resursu) definīcija, kā arī aizliegums padarīt pieejamus aktīvus, kas varētu tikt izmantoti šādu pakalpojumu saņemšanai (Regulas (ES) 881/2002 1. panta 2. punkts; Regulas (ES) 753/2011 1. panta c) apakšpunkts). Tomēr attiecībā uz šo kritēriju pastāv nepilnības saistībā ar iesaldēšanas pienākumiem, kas minēti 6.5. kritērija a) punktā, īpaši attiecībā uz ES iekšējām struktūrām.

Valsts līmenī nav skaidras atsauces uz “citiem pakalpojumiem” (finanšu pakalpojumu kontekstā). Līdz ar to nav viennozīmīgi skaidrs, vai šādu pakalpojumu sniegšana būtu aizliegta.

(d) ES līmenī saraksti tiek publicēti ES Oficiālajā Vēstnesī un nākamajā darba dienā iekļauti ES finanšu sankciju datubāzē (tostarp informatīvajā izdevumā, kuram var pieteikties FI un NNDP), tomēr informatīvā izdevuma izmantošanas gadījumā atjauninājumi var tikt sniegti ar kavēšanos, jo īpaši, ja publikācija notiek piektdienās vai nedēļas nogalē. Norādījumi par ES sankciju piemērošanu ir publicēti Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē.

Valsts līmenī ĀM ir izveidojusi sankciju tīmekļa vietni, kas atbilst tās pienākumiem saskaņā ar MK not. Nr. 184 publicēt informāciju par spēkā esošajām starptautiskajām un valsts sankcijām. Turklāt saskaņā ar Novēršanas likuma 4. panta ceturto daļu un MK not. Nr. 184, FID uztur aktuālus to personu sarakstus, uz kurām attiecas valsts un starptautiskās sankcijas. Gan FID, gan Latvijas Banka vairākkārt ir snieguši likuma subjektiem norādījumus par sankciju piemērošanu.

(e) ES līmenī visām fiziskām un juridiskām personām (tostarp FI un NNDP) ir pienākums ziņot attiecīgajām valsts kompetentajām iestādēm jebkādu informāciju, kas veicinātu MFS pienākumu izpildi. Šī prasība nepārprotami neattiecas uz pienākumu ziņot par mēģinājumiem veikt darījumus, lai gan tā ietver pienākumu “ziņot jebkādu informāciju, kas veicinātu Regulu ievērošanu”. Uz šo kritēriju attiecas arī ANO DPR 1373 sankciju piemērošanas jomas nepilnības attiecībā uz ES iedzīvotājiem (Regulas (ES) 753/2011 8. pants; Regulas (ES) 881/2002 5. panta 1. punkts; Regulas (ES) 2580/2001 4. pants).

Valsts līmenī gan Novēršanas likums, gan Sankciju likums tagad paredz pienākumu ziņot Valsts drošības dienestam par iesaldētajiem aktīviem vai veiktajām darbībām saistībā ar sankciju piemērošanu.

(f) ES līmenī attiecībā uz rezolūcijā Nr. 1267/1989, Nr. 1988 un Nr. 1373 noteiktajām sankcijām tiek nodrošināta *bona fide* trešo personu, kas rīkojas labticīgi, aizsardzība (Regula (ES) 753/2011, kurā grozījumi izdarīti ar Regulas (ES) 1286/2009 un Regulas (ES) 2016/1686 12. un 13. panta 6. un 7. punktu; Regulas (ES) 881/2002 6. pants; Regulas (ES) 2580/2001 6. pants).

Valsts līmenī saskaņā ar Novēršanas likuma 40. panta trešo daļu likuma subjekti, to vadība un darbinieki, kas labticīgi atturējušies no darījumu veikšanas atbilstoši Novēršanas likuma 32. pantam, nav pakļauti juridiskai atbildībai.

6.6. kritērijs – (a) ES līmenī attiecībā uz ANO DPR 1267/1989 un 1988 īstenošanas mehānismiem pastāv procedūras pieprasījumu par svītrošanu no saraksta iesniegšanai attiecīgajai ANO sankciju komitejai saskaņā ar komitejas procedūrām (Regulas (ES) 881/2002 7.c pants; Regulas (ES) 753/2011 11. panta 4. punkts). ES pasākumus, ar kuriem tiek piemērotas mērķētas finanšu sankcijas saskaņā ar ANO DPR 1267/1989 un 1988, var apstrīdēt, ierosinot lietu ES Tiesā (Līguma par Eiropas Savienības darbību 263. panta 4. punkts un 275. panta 2. punkts attiecībā uz ES regulu vai Padomes lēmumu (KĀDP) apstrīdēšanu).

Valsts līmenī ir noteiktas publiski pieejamas procedūras svītrošanai no saraksta (MK not. 184 36.–37. punkts).

(b) ES līmenī ir pieejamas procedūras svītrošanai no saraksta, kas attiecas uz ANO DPR 1373 noteiktajām

sankcijām saskaņā ar Regulu (ES) 2580/2001.

Valsts līmenī Sankciju likuma 14. panta otrajā daļā noteikts, ka MK pēc savas iniciatīvas, kā arī pamatojoties uz ĀM vai sankciju subjekta priekšlikuma, vai pēc Nacionālās drošības padomes priekšlikuma var grozīt vai atcelt nacionālās sankcijas. Saskaņā ar 15. panta otro daļu MK ne retāk kā vienu reizi gadā pārskata nacionālo sankciju sarakstu un, ja nepieciešams, tos groza vai atceļ daļēji vai pilnīgi. Izvērtējot svītrošanu no saraksta nacionālā sankciju režīma ietvaros, tiek piemēroti vienoti pierādījumu standarti un ņemti vērā citi attiecīgie kritēriji.

(c) ES līmenī sarakstā iekļautās personas vai struktūras saskaņā ar ANO DPR 1373 var rakstveidā vērsties ES Padomē, lai COMET darba grupa pārskatītu iekļaušanu (Kopējās nostāja 2001/931/KĀDP), vai arī ierosināt lietu ES Tiesā (Līguma par ES darbību 263. panta 4. punkts un 275. panta 2. punkts).

Valsts līmenī saskaņā ar Sankciju likuma 15. panta pirmo daļu sankcijas, tai skaitā tās, kas noteiktas saskaņā ar ANO DPR 1373, var pārsūdzēt rajona administratīvajā tiesā.

(d) un (e) ES līmenī personas, kas iekļautas sarakstos saskaņā ar ANO DPR 1267 u. c. un Nr. 1988, tiek informētas par piemērojamām svītrošanas no saraksta procedūrām, tostarp par kontaktpunkta pieejamību (attiecībā uz ANO DPR 1989) un ANO ombuda institūciju (attiecībā uz ANO DPR 1267/1989). (Regulas (ES) 881/2002 7. panta a) apakšpunkts; Regulas (ES) 753/2011 11. panta 4. punkts).

Saistībā ar valsts līmeņa pasākumiem skatīt 6.6. kritērija a) punktu.

(f) ES līmenī ir ieviestas procedūras līdzekļu atbrīvošanai personu identitāšu sajaukšanas gadījumā (EK dokuments Nr. 8519/18, 8.–17., 37. punkts).

Valsts līmenī ir noteikta procedūra, kas piemērojama personu identitāšu sajaukšanas gadījumā.

(g) ES līmenī informācija par svītrošanu no saraksta tiek izplatīta, publicējot atjauninātus sarakstus ES Oficiālajā Vēstnesī, kā arī ievietojot paziņojumus ES sankciju datubāzē, kas pieejama abonentiem. Vadlīnijās, kas minētas 6.5. kritērija d) punktā, ir ietverta arī informācija par pienākumiem, kas attiecas uz svītrošanu no saraksta.

Valsts līmenī paziņošanas kārtība par iekļaušanu sarakstā ir tāda pati kā attiecībā uz svītrošanu no saraksta (Sankciju likuma 11. pants). Attiecībā uz vadlīnijām par svītrošanu no saraksta un līdzekļu atbrīvošanu tiek piemērotas tās pašas procedūras, kas minētas 6.5. kritērija d) punktā. Tomēr procedūrās nav skaidri akcentēti pienākums ievērot lēmumus par svītrošanu no saraksta vai līdzekļu iesaldēšanu.

6.7. kritērijs – ES līmenī regulās, ar kurām nosaka MFS pienākumus, ir paredzēti pasākumi, lai valstu kompetentās iestādes varētu atļaut piekļuvi iesaldētajiem līdzekļiem, ja tas nepieciešams pamatizdevumu segšanai vai konkrētu izdevumu segšanai saskaņā ar ANO DPR 1452 (Regulas (ES) 881/2002 2.a pants; Regulas (ES) 753/2011 5. pants; Regulas (ES) 2580/2001 5. un 6. pants). Valsts līmenī piekļuve iesaldētajiem līdzekļiem ir nodrošināta saskaņā ar MK not. Nr. 184. Tomēr šajos noteikumos nav definēti apstākļi, kas jāpiemēro, lai atļautu piekļuvi iesaldētajiem līdzekļiem vai aktīviem.

Vērtējums un secinājums

Lai nodrošinātu tūlītēju iesaldēšanu, ir izveidots juridiskais pamats ar TF saistīto MFS īstenošanai. Tomēr pastāv dažas neskaidrības un nepilnības, piemēram, nav skaidri norādīts, kas tiek saprasts ar “citiem pakalpojumiem”, līdz ar to nav skaidrs, vai šādu pakalpojumu sniegšana būtu aizliegta; procedūrās nav pietiekami uzsvērts pienākums ievērot svītrošanu no saraksta, kā arī nav noteikts, kādi apstākļi jāņem vērā, pirms tiek atļauta piekļuve iesaldētajiem līdzekļiem vai aktīviem. **R.6 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

7. rekomendācija. Mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar proliferāciju

MER 2018 Latvijai tika piešķirts daļējas atbilstības R.7 vērtējums, savukārt pēc FUR 2019, novēršot būtiskākās nepilnības, novērtējums tika paaugstināts līdz lielākoties atbilstoša. R.6. ietvaros raksturotās neskaidrības un nepilnības attiecas arī uz R.7.

2023. gada 18. oktobrī ANO DPR 2231 noteiktie MFS attiecībā uz Irānu zaudēja spēku. Tas tieši ietekmē FATF rekomendāciju darbības jomu attiecībā uz proliferācijas finansēšanu un ar to saistīto novērtēšanas darbu. Tā kā ANO DPR 2231 kalpo kā juridiskais pamats dažiem R.7 elementiem, mainījies arī šo prasību darbības joma attiecībā uz proliferācijas finansēšanu. Kopš 2023. gada 18. oktobra R.7 vairs nenosaka valstīm pienākumu piemērot MFS personām un struktūrām, kas iekļautas sankciju sarakstā saskaņā ar ANO

DPR 2231.

Latvija īsteno PF MFS, izmantojot ES lēmumus un regulas, ko papildina nacionālie tiesību akti.¹²⁵

7.1. kritērijs – ES līmenī MFS īstenošana saskaņā ar ANO DPR 1718 netiek nodrošināta “nekavējoties”. Tas ir saistīts ar laiku, kas nepieciešams Eiropas Komisijas dienestu savstarpējām konsultācijām, kā arī ar Komisijas vai Padomes īstenošanas regulas, kurā iekļauti sankciju saraksti, tulkošanu visās ES oficiālajās valodās. Valsts līmenī, pamatojoties uz Sankciju likuma 11. panta pirmo daļu, ANO DPR noteiktās sankcijas ir saistošas un tieši piemērojamas Latvijas Republikā.

7.2. kritērijs – FID ir kompetentā iestāde ANO DPR izpildes jautājumos (Sankciju likuma 12.¹ panta pirmā daļa).

(a) ES līmenī visām fiziskām un juridiskām personām ES ietvaros ir pienākums iesaldēt sankciju sarakstā iekļauto personu vai struktūru līdzekļus un citus aktīvus, tiklīdz tiek publiskots attiecīgais saraksts, t. i., bez iepriekšēja brīdinājuma (Regulas (ES) 2017/1509 1. un 2. pants). Tomēr, kā aprakstīts 7.1. kritērijā, sarakstu transponēšana iespējama ar aizkavēšanos.

Valsts līmenī Sankciju likums (5. pants) paredz, ka iesaldēšanas saistības attiecas uz visām fiziskām un juridiskām personām. To personu loks, kurām ir pienākums ievērot MFS pienākumus, ir paplašināts, iekļaujot skaidru atsauci uz PF.

(b) ES līmenī iesaldēšanas pasākumi saistībā ar ANO DPR 1718 attiecas uz visiem līdzekļiem un saimnieciskajiem resursiem, kas tiešā vai netiešā veidā pieder sarakstā iekļautām personām vai struktūrām vai atrodas to īpašumā, turējumā vai valdījumā, ieskaitot aktīvus, kas iegūti no šādiem līdzekļiem. (Regulas (ES) 2017/1509 1. un 34. pants.)

Šis regulējums nepārprotami neaptver kopīpašumā esošus aktīvus, lai gan šāda pieeja ir atspoguļota nesaistošajā ES paraugpraksē sankciju izpildes jomā (EK dokuments Nr. 8519/18, 34.–35. punkts).

Lai gan definīcija skaidri neaptver to personu līdzekļus vai aktīvus, kuras darbojas sarakstos iekļauto personu vai struktūru vārdā vai vadībā, šie līdzekļi lielā mērā ietilpst sarakstā iekļautās personas “kontrolēto” līdzekļu tvērumā (55.b punkts [Ierobežojošu pasākumu \(sankciju\) īstenošanas un izvērtēšanas pamatnostādnes ES kopējās ārpolitikas un drošības politikas ietvaros](#)).

Valsts līmenī, kā aprakstīts 6.5. kritērija b) punktā, jēdziens “finanšu resursi un finanšu instrumenti” nav definēts, līdz ar to nav pilnībā skaidrs, vai tas nodrošina iespēju iesaldēt visus “līdzekļus vai citus aktīvus”.

c) ES līmenī ES valstspiederīgajiem un fiziskām un juridiskām personām ES teritorijā ir aizliegts darīt pieejamus līdzekļus un citus aktīvus, ja vien nav saņemta attiecīga atļauja vai nav paziņots citādi saskaņā ar ANO DPR (Regulas (ES) 2017/1509 34. panta 3. punkts). Šie noteikumi attiecas uz jebkuru fizisku vai juridisku personu, organizāciju, struktūru vai grupu saistībā ar jebkuru uzņēmējdarbību, kas pilnībā vai daļēji tiek veikta ES teritorijā. Valsts līmenī skatīt analīzi 6.5. kritērija c) punktā.

(d) ES līmenī PF MFS paziņošanai piemēro tādu pašu mehānismu kā TF MFS gadījumā (skatīt 6.5. kritērija d) punktu).

Valsts līmenī skatīt analīzi 6.5. kritērija d) punktā.

(e) ES līmenī visām fiziskām un juridiskām personām (tostarp FI un NNDP) ir pienākums ziņot jebkādu informāciju, kas veicinātu MFS pienākumu izpildi. (Regulas (ES) 2017/1509 50. pants.) Šī prasība nepārprotami neattiecas uz pienākumu ziņot par mēģinājumiem veikt darījumus, lai gan tā ietver pienākumu “ziņot jebkādu informāciju, kas veicinātu Regulu ievērošanu”.

Valsts līmenī skatīt analīzi 6.5. kritērija e) punktā.

(f) ES līmenī ir paredzēta aizsardzība trešajām personām, kas rīkojas labticīgi (Regulas (ES) 2017/1509 54. pants).

Valsts līmenī skatīt analīzi 6.5. kritērija f) punktā.

7.3. kritērijs – Sankciju likuma 13. pants pilnvaro uzraudzības iestādes veikt uzraudzību un nodrošināt, ka

125. ES līmenī ANO DPR 1718 (2006) par KTDR un tai sekojošās rezolūcijas tiek piemērotas, izmantojot KĀDP Nr. [2016/849](#) un Padomes Regulu Nr. [2017/1509](#).

FI un NNDP ievēro noteikumus. Turklāt ir izstrādāta skaidra sankciju piemērošanas procedūra.

7.4. kritērijs – (a) ES līmenī sarakstā iekļautās personas tiek informētas par to, ka tās var iesniegt lūgumrakstu ANO kontaktpunktam vai savai valdībai, lai tiktu svītrotas no saraksta, izmantojot ES paraugprakses dokumentu par ierobežojošo pasākumu efektīvu īstenošanu (11. lpp., 23. punkts).

Valsts līmenī skatīt analīzi 6.6. kritērija a) punktā.

(b) ES līmenī ieviestās procedūras līdzekļu atbrīvošanai personu identitāšu sajaukšanas gadījumā ir tādas pašas kā tās, kas aprakstītas 6.6. kritērija f) punktā.

Valsts līmenī skatīt analīzi 6.6. kritērija f) punktā.

(c) ES līmenī regulējumā, kas nosaka MFS pienākumus saskaņā ar ANO DPR 1718, ir ietverti pasākumi valstu kompetentajām iestādēm, lai tām būtu iespēja atļaut piekļuvi iesaldētajiem līdzekļiem vai citiem aktīviem saskaņā ar ANO DPR 1718 noteiktajiem nosacījumiem. (Regulas (ES) 2017/1509 35.–36. pants.)

Valsts līmenī skatīt analīzi 6.7. kritērijā.

(d) ES līmenī informācija par svītrošanu no saraksta tiek izplatīta, publicējot atjauninātus sarakstus ES Oficiālajā Vēstnesī, kā arī ievietojot paziņojumus ES sankciju datubāzē, kas pieejama abonentiem. Vadlīnijās, kas minētas 7.2. kritērija d) punktā, ir ietverta arī informācija par pienākumiem, kas attiecas uz svītrošanu no saraksta.

Valsts līmenī skatīt analīzi 6.6. kritērija g) punktā.

7.5. kritērijs – (a) ES līmenī regulējums ļauj pieskaitīt procentu maksājumus vai citas summas par kontiem vai maksājumiem, kas radušies saskaņā ar līgumiem, nolīgumiem vai saistībām pirms dienas, kad attiecīgās rezolūcijas noteikumi stājās spēkā attiecībā uz šiem kontiem, ar nosacījumu, ka šīs summas arī pakļautas iesaldēšanas pasākumiem. (Regulas (ES) 2017/1509 34. panta 9. punkts.) Valsts līmenī nav izstrādāti noteikumi, kas atbilst šī apakškritērija prasībām.

(b) Šis apakškritērijs nav piemērojams, jo ANO DPR 2231 MFS elementi zaudēja spēku 2023. gada 18. oktobrī. Tāpēc šajā analīzē netika vērtēta ANO DPR 2231 īstenošana.

Vērtējums un secinājums

Lai nodrošinātu tūlītēju iesaldēšanu, ir izveidots juridiskais pamats ar PF saistīto MFS īstenošanai. Kā minēts R.6, pastāv dažas neskaidrības un nepilnības, turklāt nav sniegta definīcija jēdzienam “finanšu resursi un finanšu instrumenti”, līdz ar to nav skaidrs, vai tas nodrošina iespēju iesaldēt visus “līdzekļus vai citus aktīvus”. **R.7 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

8. rekomendācija. Bezpeļņas organizācijas

MER 2018 Latvijai tika piešķirts daļējas atbilstības R.8 vērtējums, savukārt pēc FUR 2019, novēršot lielāko daļu nepilnību, novērtējums tika paaugstināts līdz lielākoties atbilstoša. Kopš tā laika R.8 ir veikti grozījumi, lai precizētu FATF standartu prasības attiecībā uz NVO, tai skaitā grozīti šādi kritēriji: 8.1. kritērijs, 8.2. kritērija b)–d) punkti, 8.3. kritērijs, 8.4. kritērija a) punkts un 8.5. kritērija c) punkts.

Kopš MER 2018 Latvija ir veikusi vairākus NVO sektora riska novērtējumus divu NRA (NRA1 un NRA2) ietvaros, kā arī stratēģisku analīzi NVO TF riska jomā. Pēc jaunākās NRA2 tika izveidota starpinstitutionāla TF apkarošanas darba grupa, kuras uzdevums ir uzraudzīt un analizēt ar TF saistītos NVO riskus.

8.1. kritērijs – (a) saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu Latvijā pastāv dažādi NVO veidi: biedrības, nodibinājumi un reliģiskās organizācijas. Latvija ir identificējusi to organizāciju apakškopu, kas daļēji atbilst FATF definīcijai par NVO. Šī identificēšana balstījās uz informāciju par NVO darījumiem un NVO darbībām, kas reģistrētas UR (attiecīgā gadījumā). NVO apakškopas noteikšanā izmantotajā metodoloģijā galvenā uzmanība tika pievērsta līdzekļu piesaistīšanas un vākšanas darbībām, savukārt otrajā posmā tika analizēta šo līdzekļu izmaksa uz augsta riska valstīm. Tādējādi NVO identificēšana sākotnēji koncentrējās tikai uz līdzekļu piesaistīšanu un vākšanu, nevis uz to izlietojumu vai izmaksu. Tomēr papildus tam iestādes veic pastāvīgu uzraudzību attiecībā uz visām NVO, kas veic darījumus ar paaugstināta riska valstīm, kas savukārt ļauj identificēt NVO, kas izmaksā līdzekļus. Lai gan šis papildu uzdevums attiecas tikai uz NVO, kas veic darījumus ar paaugstināta riska valstīm, tas tomēr ļauj zināmā mērā identificēt arī tās organizācijas, kas izmaksā līdzekļus.

(b) Latvija ir veikusi NVO sektora riska novērtējumu. Novērtējuma rezultāti atspoguļoti vairākos dokumentos, tai skaitā NRA1 un NRA2, kā arī NVO TF risku stratēģiskajā analizē. Šajos analītiskajos dokumentos detalizēti izpētītas iespējamās TF risku tendences NVO, īpašu uzmanību pievēršot draudiem, kas saistīti ar pārobežu darījumiem ar augsta riska valstīm, kā arī NVO, kuru pārstāvji (PLG, izpildinstitūciju locekļi u. c.) ir tādu valstu rezidenti, kas ir augsta TF riska valstis vai valstis ar zemām NILL/TF/PF novēršanas atbilstības prasībām, vai NVO, kuru darbība ir saistīta ar šādām valstīm. Pamatojoties uz šo riska novērtējumu, 27 NVO tika atzītas par augsta riska organizācijām. Riska novērtējumi tiek pārskatīti periodiski (NRA – reizi trijos gados).

(c) Pamatojoties uz NRA1 un NRA2 rezultātiem, tika identificēti riska mazināšanas pasākumi, kuri iekļauti NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plānos, lai nodrošinātu lielāku pārredzamību NVO sektorā, kā arī efektīvu TF risku uzraudzību un apmācību organizēšanu NVO sektoram par NILL/TF/PF novēršanas prasībām, tai skaitā pienākumu sniegt informāciju par PLG. Turklāt 2020. gadā Latvijas Pilsoniskā alianse, viena no lielākajām NVO jumta organizācijām, ir izstrādājusi ētiska finansējuma vadlīnijas. Lai gan tās sākotnēji bija domātas kā iekšējās kontroles instruments, partnerorganizācijas atzina to vērtību finanšu risku novēršanā. Pamatnostādnēs ir izklāstītas finansējuma pieņemšanas novērtēšanas procedūras, kritēriji iespējamo ētisko risku noteikšanai un pārredzamības principi attiecībā uz līdzekļu izmantošanu. Tās īpaši uzsver nepieciešamību uzraudzīt finansējumu no augsta TF riska valstīm un nodrošināt, ka līdzekļi netiek novirzīti personām, kuras saistītas ar terorismu vai tā finansēšanu.

8.2. kritērijs – (a) pamatojoties uz Biedrību un nodibinājumu likuma 52. panta trešo daļu, katru gadu ne vēlāk kā līdz 31. martam biedrība gada pārskatu vai tā daļu – ieņēmumu un izdevumu pārskatu vai ziedojumu un dāvinājumu pārskatu – normatīvajos aktos par pārskatu sagatavošanu un iesniegšanu noteiktajā kārtībā iesniedz VID. Saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma 102. pantu pēc pārskata gada beigām valde sagatavo un iesniedz nodibinājuma gada pārskatu atbilstoši šā likuma 52. panta noteikumiem. Saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma 103. pantu personas, kuras ziedo nodibinājumam, var jebkurā laikā pārliecināties par nodibinājuma darbību, kā arī iepazīties ar visiem dokumentiem, izņemot grāmatvedības dokumentus un ziņas par citām personām, kuras ir ziedojušas nodibinājumam. Saskaņā ar Reliģisko organizāciju likuma 15. panta piekto daļu reliģiskās organizācijas kārtu grāmatvedību, sastāda pārskatus un maksā nodokļus saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem. Līdz nākamā gada 31. martam katrai organizācijai, izmantojot VID EDS, jāiesniedz vadības institūcijas parakstīta gada pārskata kopija kopā ar revīzijas komisijas ziņojumu vai, attiecīgā gadījumā, zvērināta revidenta ziņojumu (MK not. Nr. 380 94. punkts). Lai vēl vairāk veicinātu caurskatāmību, Latvijas Pilsoniskās alianses izstrādātajās ētiska finansējuma vadlīnijās ir noteikts, ka informācijas saraksts ir jāpublicē NVO tīmekļa vietnē.

(b) Latvija ziņoja par dažādām iniciatīvām, kuru mērķis ir veicināt NVO un līdzekļu devēju informētību par TF riskiem, tai skaitā par NRA1 un NRA2 publicēšanu FID tīmekļa vietnē. Tika īstenoti informatīvie pasākumi, tai skaitā seminārs par TF riskiem reliģiskajām organizācijām un informatīvu brošūru izplatīšana NVO ar paaugstinātu TF risku. Turklāt FID tīmekļa vietnē pieejama informatīva brošūra, kas palīdz līdzekļu devējiem izprast NVO riskus un neaizsargātību pret ļaunprātīgu izmantošanu TF mērķiem.

(c) Kā minēts 8.1. kritērija c) punktā, 2020. gadā Latvijas Pilsoniskā alianse izstrādāja ētiska finansējuma vadlīnijas. Šīs vadlīnijas tika iekļautas FATF paraugprakses dokumentā, lai novērstu NVO ļaunprātīgu izmantošanu. 2021. gada janvārī tika rīkots seminārs, ko organizēja Latvijas Finanšu nozares asociācija sadarbībā ar Latvijas Pilsonisko aliansi un FKTK. Šī semināra mērķis bija veicināt kredītiestāžu un asociāciju sadarbību NILL/TF/PF novēršanā un stiprināt NVO izpratni par atbilstības prasībām šajā jomā.

(d) Biedrību un nodibinājumu likums paredz, ka VID ir jāiesniedz gada pārskati par ienākumiem un izdevumiem, kas var veicināt oficiālu finanšu kanālu izmantošanu, līdzīgi kā PLG statuss, jo pēc revīzijas vai citas pārbaudes NVO ar PLG statusu var būt jāiesniedz dokumentāri pierādījumi par to finanšu darījumiem. Iestādes norāda, ka VID aktīvi mudina NVO atvērt bankas kontus, savukārt TM pastāvīgi organizē informatīvas kampaņas reliģiskajām organizācijām. Turklāt FID tīmekļa vietnē ir publiski pieejamas vadlīnijas NVO un līdzekļu devējiem, kas mudina izmantot oficiālus finanšu kanālus.

8.3. kritērijs – (a) un (b) lielākā daļa no 8. skaidrojošās piezīmes 7. punkta b) punktā aprakstītajiem pasākumiem tiek attiecināti uz Latvijas biedrībām, nodibinājumiem un reliģiskajām organizācijām. Kopumā reglamentējošie pasākumi tiek piemēroti, neņemot vērā konkrēto TF riska līmeni. Proti, visas NVO reģistrējas UR, iegūstot juridiskās personas statusu. Bankas konta atvēršanai nepieciešama reģistrācija. Biedrības paziņo valdes locekļu identitāti un uztur biedru reģistru, kurā ietverta identifikācijas informācija, kas pēc pieprasījuma tiek darīta pieejama TAI. Biedrības un nodibinājumi iesniedz UR informāciju par

saviem mērķiem. Reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrācijas kārtība, kā arī ar reģistrāciju saistīto dokumentu saturs, to iesniegšanas un izskatīšanas kārtība ir noteikta Reliģisko organizāciju likuma 8.–10. pantā. Tiek izvērtēta iesniegto dokumentu atbilstība likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 18.¹³ un 18.¹⁴ pantam. Reģistrācija tiek apstiprināta tikai pēc visu prasību izpildes. 2022. gada 21. jūnija MK not. Nr. 380 “Noteikumi par reliģisko organizāciju un to iestāžu gada pārskatiem un grāmatvedības kārtošānu vienkāršā ieraksta sistēmā” nosaka kārtību, kādā reliģiskās organizācijas kārtu grāmatvedību, kā arī reliģisko organizāciju pārskatu saturu un to iesniegšanas kārtību. VID īsteno uz risku balstītu uzraudzību attiecībā uz tām NVO, kuras ir identificētas kā paaugstināta riska organizācijas. Turklāt 2024. gada jūnijā, pamatojoties uz SKG tiesisko regulējumu, tika izveidota specializēta TF apkarošanas darba grupa, kuras mērķis ir piemērot uz risku balstītus riska mazināšanas pasākumus un koordinēt FATF definīcijai atbilstošu augsta riska NVO uzraudzību, iesaistot FID, Valsts drošības dienestu, Latvijas Banku un VID. FID un Valsts drošības dienests ir iesaistījušies informēšanas iniciatīvās, tai skaitā organizējot informatīvus pasākumus reliģiskajām organizācijām par TF riskiem un nodrošinot informatīvu brošūru izplatīšanu paaugstināta TF riska NVO. Turklāt no 2024. gada 1. jūlija saskaņā ar jaunajiem noteikumiem biedrībām un nodibinājumiem VID EDS jānorāda sava darbības joma, lai nodrošinātu atbilstību to deklarētajiem mērķiem un veicinātu nozares pārskatāmību.

8.4. kritērijs – (a) VID kā nodokļu administrācijas institūcija uzrauga finanšu aktīvus un ziedojumus NVO, tostarp uzraugot atbilstību nosacījumiem, kas attiecas uz to bezpeļņas statusu. Saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likumu (52. panta trešā daļa) un MK not. Nr. 439 biedrībām ir jāiesniedz VID gada pārskati ar detalizētu informāciju par ziedojumiem, dāvinājumiem, izdevumiem un ienākumiem. Papildu informācija tiek prasīta no biedrībām, kurām piešķirts SLO statuss, kas ļauj izmantot noteiktus nodokļu atvieglojumus un ko ciešāk uzrauga VID, galvenokārt nodokļu vajadzībās. Biedrībām un nodibinājumiem ir jāsniedz informācija UR, kas to glabā un dara pieejamu VID un tiesībaizsardzības iestādēm (Biedrību un nodibinājumu likuma 13. panta pirmā daļa). UR reģistrē vai pārreģistrē attiecīgo struktūru pēc informācijas saņemšanas un “pārbaudīšanas”. Ja UR saņem informāciju par iespējamu nepatiesu ziņu sniegšanu, tas nodod lietu VP. Institūcijas arī norāda, ka Valsts drošības dienests pastāvīgi uzrauga NVO darbības. KL 272. pants paredz kriminālatbildību par nepatiesu ziņu sniegšanu valsts institūcijai, tai skaitā arī UR. Ja UR saņem jebkādu informāciju par faktu, ka kāds UR ir sniedzis nepatiesu informāciju, UR ziņo attiecīgajām institūcijām (Valsts policijai) par iespējamiem normatīvo aktu pārkāpumiem (likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4. panta ceturtdaļa).

(b) Tiesa var izbeigt biedrības vai nodibinājuma darbību vairāku iemeslu dēļ, saņemot pieteikumu no prokurora vai VID, tostarp ja to darbība ir pretrunā Satversmei, likumiem vai citiem normatīvajiem aktiem; vai ja par tās pamatdarbību ir kļuvusi peļņas gūšana (Biedrību un nodibinājumu likuma 57. pants). Pamatojoties uz jaunajām prasībām, kas ir spēkā no 2024. gada 1. jūlija, biedrību vai nodibinājumu darbību var izbeigt ar VID vai UR lēmumu (Biedrību un nodibinājumu likuma 56.¹ pants). UR var izbeigt biedrības darbību, ja tās valdei ilgāk par diviem gadiem nav pārstāvības tiesību vai ja biedrība nav sasniedzama tās juridiskajā adresē, un abos gadījumos biedrība sešu mēnešu laikā pēc rakstveida brīdinājuma saņemšanas nav novērsusi norādīto trūkumu. VID var izbeigt biedrības darbību, ja tā triju mēnešu laikā pēc administratīvā soda uzlikšanas nav iesniegusi gada pārskatu un kopš pārkāpuma izdarīšanas ir pagājuši vismaz divi gadi. Tiesa var izbeigt reliģiskās organizācijas darbību dažādu iemeslu dēļ: ja tās darbība ir pretrunā Satversmei, normatīvajiem aktiem vai statūtiem; ja reliģiskā organizācija aicina citas personas neievērot likumu; ja tā ar savām darbībām apdraud valsts demokrātisko struktūru, sabiedrisko mieru un kārtību, kā arī citu personu veselību un tikumību (Reliģisko organizāciju likuma 18. panta otrā daļa). KL 272. pants paredz kriminālatbildību par nepatiesu ziņu sniegšanu valsts institūcijai, tai skaitā arī UR, kas informē attiecīgās institūcijas par iespējamiem pārkāpumiem saskaņā ar likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4. panta ceturto daļu. Saskaņā ar KL 12. pantu fiziska persona ir saucama pie kriminālatbildības, ja tā izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, darbojoties juridiskas personas interesēs vai tās uzdevumā vai nepietiekamas uzraudzības vai kontroles rezultātā. Tāpēc, ja persona NVO vārdā (vai NVO interesēs vai nepietiekamas uzraudzības vai kontroles rezultātā) izdara noziedzīgu nodarījumu, šī persona tiek saukta pie kriminālatbildības saskaņā ar KL. NVO un personām, kas darbojas to vārdā, piemērojami administratīvie sodi un kriminālsodi tiek uzskatīti par efektīvām, samērīgām un preventīvām sankcijām.

8.5. kritērijs – (a) Latvijas iestādes, kas ir atbildīgas par NVO un TF pārraudzību, ir vispārīgi pilnvarotas savā starpā apmainīties ar attiecīgo informāciju. UR var sniegt informāciju attiecīgajām institūcijām (likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 4. panta ceturtdaļa). Saskaņā ar Novēršanas likuma 3. panta ceturto daļu Reģistra pienākums ir ziņot par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem, tai skaitā aizdomām par TF. FID var nodot informāciju par tam zināmiem darījumiem, kas tiek turēti aizdomās par saistību ar TF,

savukārt VID var nodot ziņas par aizdomīgiem darījumiem FID. Tāpat Valsts drošības dienests ir pilnvarots vajadzības gadījumā dalīties ar informāciju ar FID un VID, kā arī Valsts policiju.

(b) Valsts drošības dienests kā vadošā institūcija TF jautājumos var sadarboties ar VID un FID, lai izmeklētu aizdomīgas NVO. Katra institūcija izmanto tās īpašās zināšanas, kas kopā ļauj pienācīgi izpētīt aizdomīgas NVO.

Kompetentās iestādes var pieprasīt informāciju par konkrētu NVO pārvaldi un vadību, tostarp finanšu un programmatisku informāciju, no informācijas, kas jāiesniedz UR (likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 4.¹⁰ pants). Latvijas TAI var arī iegūt informāciju par pārvaldi un vadību, izmantojot standarta izmeklēšanas kompetences.

(d) Latvija nodrošina, ka nepieciešamā informācija tiek nekavējoties nodota kompetentajām iestādēm, izmantojot pastāvīgi funkcionējošo Terorisma finansēšanas izmeklēšanas koordinācijas darba grupu, kas izveidota izmeklēšanas iestāžu sadarbības nodrošināšanai. Grupa tika izveidota ar Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes 2019. gada 6. decembra lēmumu kā tās apakšgrupa. Terorisma finansēšanas izmeklēšanas koordinācijas darba grupas sastāvā ir Valsts drošības dienests, FID, LRP, VID, Valsts policija un Latvijas Banka.

8.6. kritērijs – FID un TAI uztur gan oficiālus, gan neoficiālus kanālus informācijas apmaiņai TF draudiem, tai skaitā izmantojot Egmont kanālus (skatīt arī diskusiju R.40 ietvaros).

Vērtējums un secinājums

Institūcijas īstenoja pasākumus, lai identificētu to NVO apakškopu, kas atbilst FATF definīcijai. Tomēr šis uzdevums pilnībā neatbilda 8.1. kritērija prasībām, kas uzskatāms par nebūtisku trūkumu. Šajā secinājumā ir ņemti vērā institūciju veiktie papildu riska mazināšanas pasākumi, kā arī atbilstība visiem pārējiem R.8 kritērijiem. R.8 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.

9. rekomendācija. Finanšu iestāžu noslēpuma aizsardzības likumi

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā atbilstoša R.9. Latvijas iestādes norāda, ka, lai gan ir ieviestas atsevišķas izmaiņas attiecībā uz informācijas apmaiņu starp FI un kompetentajām iestādēm, neviena no tām nav būtiski nozīmīga. Pēc FKTK un Latvijas Bankas apvienošanās atsaucis uz FKTK MER 2018 ir aizstātas ar Latvijas Banku.

9.1. kritērijs – FI noslēpuma aizsardzības noteikumi nekavē NILL/TF novēršanas pasākumu īstenošanu Latvijā, kā tas redzams turpmāk.

Kompetento iestāžu piekļuve informācijai: Pēc pieprasījuma likuma subjektiem ir pienākums iesniegt FID un Latvijas Bankai klientu izpētes informāciju un maksājumu datus (Novēršanas likuma 37.¹ un 37.² pants). Kredītiestādēm ir pienākums sniegt neizpaužamu informāciju plašam institūciju lokam, tostarp Latvijas Bankai, FID, izmeklēšanas iestādēm, VID (Kredītiestāžu likuma 63. pants). Līdzīgas prasības, kas ļauj piekļūt informācijai pēc uzraudzības iestāžu pieprasījuma.

Informācijas apmaiņa starp kompetentajām iestādēm valsts mērogā: Visām valsts un pašvaldību iestādēm ir pienākums sniegt FID visu tā funkciju īstenošanai pieprasīto informāciju (Novēršanas likuma 54. pants). Novēršanas likuma 55. pantā noteikts, ka FID jāsniedz informācija pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, LRP un tiesai, ja šī informācija rada pamatotas aizdomas, ka attiecīgā persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tajā skaitā veikusi NILL/TF. UKI ir atļauts dalīties ar ierobežotas pieejamības informāciju ar valsts iestādēm, kas ir atbildīgas par NILL/TF/PF gadījumu un ar to saistītu noziedzīgu nodarījumu novēršanu vai izmeklēšanu (Novēršanas likuma 47.¹ panta sestā daļa).

Informācijas apmaiņa starp kompetentajām iestādēm starptautiskā mērogā: NILL/TF novēršanas nolūkos UKI var veikt informācijas apmaiņu ar ārvalstu uzraudzības iestādēm (Novēršanas likuma 46. panta pirmās daļas 10. punkts). FID var veikt informācijas apmaiņu ar ārvalstu partneriem un šim nolūkam var slēgt līgumus (Novēršanas likuma 62. pants). Līdzīgi noteikumi, kas ļauj veikt informācijas apmaiņu ar ārvalstu partneriem, ir ietverti arī citos nozaru likumos.

Informācijas apmaiņa starp FI: informācijas apmaiņu starp kredītiestādēm un FI reglamentē Novēršanas likuma 44. pants: tām ir tiesības savstarpēji apmainīties ar klientu izpētes informāciju, kā arī ar informāciju par klientiem (izbeigtas vai atteiktas darījumu attiecības). Par šādu ziņu sniegšanu kredītiestādei neiestājas

juridiskā vai civiltiesiskā atbildība. Banka Novēršanas likumā noteiktajā kārtībā sniedz tās rīcībā esošās neizpaužamās ziņas citai dalībvalstī vai ārvalstī reģistrētai bankai (Kredītiestāžu likuma 63. panta sestā daļa).

Vērtējums un secinājums

R.9 ir novērtēta kā atbilstoša.

10. rekomendācija. Klienta izpēte

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša R.10, ņemot vērā konstatētās nepilnības saistībā ar klientu izpētes procedūru atjaunošanu, EDD, aizliegumu veikt noteiktas darbības, ja nav iespējams izpildīt klientu izpētes prasības u. c. FUR 2019 tika secināts, ka lielākā daļa nepilnību ir novērsta, un tādējādi R.10 atkārtoti novērtēta kā lielākoties atbilstoša.

10.1. kritērijs – FI ir aizliegts atvērt un uzturēt anonīmus kontus, kontus ar fiktīviem (personu apliecināšanai dokumentiem neatbilstošiem) vārdiem un anonīmus individuālos seifus (Novēršanas likuma 15. pants).

10.2. kritērijs – FI ir pienākums piemērot klientu izpētes procedūras, cita starpā, šādos gadījumos: (a) pirms darījuma attiecību uzsākšanas; (b) pirms gadījuma rakstura darījuma (vai vairāku šķietami saistītu darījumu) veikšanas, ja kopējā summa ir 15 000 EUR vai lielāka; (c) tiek veikts līdzekļu pārvedums, kas pārsniedz 1000 EUR, tomēr likumā nekas nav teikts par klienta izpētes veikšanu, ja līdzekļu pārvedums nepārsniedz 1000 EUR; (d) aizdomas par NILL/TF/PF vai šādu darbību mēģinājumu; (e) aizdomas, ka iepriekš iegūtie klienta izpētes dati nav patiesi vai atbilstoši (Novēršanas likuma 11. panta pirmā daļa).

10.3. kritērijs – FI ir pienākums identificēt klientus – fiziskās, juridiskās personas un juridiskos veidojumus, iegūstot īpašus identifikācijas datus, kas noteikti 10.3. kritērijā (Novēršanas likuma 12.–13. pants).

10.4. kritērijs – FI ir pienākums identificēt personu, kas rīkojas klienta – fiziskās personas vai juridiskās personas vai juridiskā veidojuma vārdā, iegūstot dokumentu vai attiecīgā dokumenta kopiju, kas apliecina pārstāvības tiesības (Novēršanas likuma 12. panta piektā daļa un 13. panta pirmās daļas 3. punkts).

10.5. kritērijs – FI ir pienākums identificēt (noskaidrot) un pārbaudīt PLG (Novēršanas likuma 11.¹ panta pirmās daļas 2. punkts) un sniedz to dokumentu sarakstu, kurus FI var izvēlēties vākt identifikācijas nolūkā (tā paša likuma 18. panta trešā daļa).

10.6. kritērijs – FI ir pienākums iegūt un dokumentēt informāciju par darījumu attiecību mērķi un plānoto raksturu (Novēršanas likuma 11. panta pirmā daļa).

10.7. kritērijs – FI ir pienākums veikt uzraudzību un pārliecināties, ka darījumi atbilst iepriekš iegūtajiem datiem par klientu, tā saimniecisko darbību, risku profilu un līdzekļu izcelsmi, kā arī regulāri izvērtēt klienta izpētes gaitā iegūto informāciju, datus un dokumentus, pamatojoties uz riskiem; papildus tam Novēršanas likumā ir noteikti riska rādītāji, lai noteiktu klienta izpētes procedūru apjomu un regularitāti (Novēršanas likuma 11.¹ panta pirmās daļas 4. un 5. punkts un 11.¹ panta otrā daļa).

10.8. kritērijs – FI ir jāpārbauda juridiskās personas vai veidojuma īpašumtiesību un kontroles struktūra (Novēršanas likuma 11.¹ pants).

10.9. kritērijs – lai identificētu juridisko personu, FI pieprasa: 1) uzrādīt dokumentus, kas apliecina juridiskās personas nosaukumu, juridisko formu un dibināšanu vai tiesisko reģistrāciju; 2) sniegt ziņas par juridisko adresi un saimnieciskās darbības faktisko veikšanas vietu, ja tā atšķiras no juridiskās adreses; un 3) uzrādīt dibināšanas dokumentu (dibināšanas līgumu, statūtus) un identificējot personas, kuras ir tiesīgas pārstāvēt juridisko personu attiecībā ar likuma subjektu, tai skaitā noskaidrojot attiecīgo personu vārdus un uzvārdus. Līdzīgi dokumenti tiek pieprasīti juridiskās struktūras identificēšanai, taču nav skaidri noteikta prasība iegūt augstākās vadības pārstāvju vārdus un uzvārdus (Novēršanas likuma 13. panta pirmā daļa un 13. panta 1.¹ daļa).

10.10. kritērijs – FI ir pienākums identificēt un pārbaudīt PLG ar īpašumtiesībām, un netiešas kontroles gadījumā – personu, kas īsteno kontroli pār uzņēmumu (Novēršanas likuma 18. panta pirmā un otrā daļa). FI ir tiesības identificēt personu, kas ieņem izpildinstitūcijas amatu kā PLG, ja nav iespējams identificēt fizisko personu, kurai tieši vai netieši pieder vai kura kontrolē juridisko personu vai veidojumu. Šajā gadījumā FI ir jāpierāda, ka ir izmantoti visi iespējamie PLG noskaidrošanas līdzekļi un ir izslēgtas jebkādas

šaubas par to, ka juridiskajai personai vai juridiskajam veidojumam ir cits PLG. Tas ietver pienācīgu PLG noteikšanas darbību pamatojumu un dokumentēšanu (Novēršanas likuma 18. panta septītā daļa).

10.11. kritērijs – juridisko veidojumu gadījumā PLG tiek definēta kā fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to, tostarp kura ir šāda veidojuma dibinātājs, pilnvarnieks (pārvaldnieks), pārraudzītājs (ja tāds ir), labuma guvējs vai, ja vēl nav noteiktas fiziskās personas, kuras ir labuma guvēji, personu grupa, kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridiskais veidojums, kā arī cita fiziskā persona, kura tiešā vai netiešā veidā kontrolē juridisko veidojumu (Novēršanas likuma 1. panta 5. punkta “b” apakšpunkts).

10.12. kritērijs – attiecībā uz dzīvības apdrošināšanas vai citu ar līdzekļu uzkrāšanu saistītu apdrošināšanas pakalpojumu sniegšanu FI ir pienākums: noskaidrot fiziskās personas vārdu, uzvārdu vai juridiskās personas nosaukumu; iegūt informāciju par atlīdzības saņēmēju tādā apjomā, lai spētu noteikt apdrošināšanas atlīdzības saņēmēja identitāti apdrošināšanas atlīdzības izmaksas veikšanas brīdī. Novēršanas likumā ir skaidri noteikts, ka šie pasākumi jāveic pirms apdrošināšanas atlīdzības izmaksas (Novēršanas likuma 11.¹ panta devītā un vienpadsmitā daļa).

10.13. kritērijs – FI ir pienākums novērtēt NILL/TF/PF riskus, tostarp apdrošināšanas atlīdzības saņēmējam piemērojamo risku, un veikt padziļinātu izpēti, lai noteiktu apdrošināšanas atlīdzības saņēmēja PLG apdrošināšanas atlīdzības izmaksas veikšanas brīdī (Novēršanas likuma 11.¹ panta devītā daļa).

10.14. kritērijs – zema riska apstākļos FI ir atļauts atlikt klienta identifikācijas pārbaudi pēc sākotnējā kontakta līdz brīdim, kad tiek nodibinātas darījumu attiecības, un pirms darījuma izpildes (Novēršanas likuma 11. panta trešā daļa).

10.15. kritērijs – FI ir pienākums ieviest procedūras, kas nosaka NILL/TF mazināšanas pasākumus un cita starpā noteikt ierobežojumus darījumu apjomam, skaitam vai veidam.

10.16. kritērijs – FI ir pienākums nodrošināt klienta izpētes gaitā iegūto dokumentu, personas datu un informācijas regulāru izvērtēšanu un aktualizēšanu atbilstoši piemērojamiem riskiem, bet ne retāk kā reizi piecos gados. Klienta izpētes datu aktualizēšanas apjoms un regularitāte jānosaka, pamatojoties uz Novēršanas likumā noteiktajiem riska faktoriem (Novēršanas likuma 11.¹ panta pirmās daļas 5. punkts un 11.¹ panta otrā daļa).

10.17. kritērijs – FI ir pienākums piemērot EDD pasākumus paaugstināta NILL/TF/PF riska apstākļos (Novēršanas likuma 22. pants).

10.18. kritērijs – SDD procedūra ir pieļaujama gadījumos, kad NILL/TF/PF risks ir zems (un nav informācijas vai aizdomu par NILL/TF), kā arī pastāv konkrēti riska faktori, kas noteikti Novēršanas likumā (Novēršanas likuma 26. panta pirmā un astotā daļa).

10.19. kritērijs – FI nav atļauts uzsākt darījuma attiecības, atvērt kontu, un tām ir pienākums nekavējoties pārtraukt esošās darījuma attiecības, ja tās nespēj izpildīt klienta izpētes prasības; šādos apstākļos būtu jāapsver STR iesniegšana (Novēršanas likuma 28. panta otrā daļa).

10.20. kritērijs – ja FI ir aizdomas par NILL/TF/PF un ir pamats uzskatīt, ka turpmāku klienta izpētes pasākumu piemērošana var atklāt šīs aizdomas klientam, tām ir atļauts neturpināt klienta izpētes procedūru, bet tā vietā iesniegt ziņojumu FID. Ziņojumā FID likuma subjekts sniedz arī pamatojumu, kāpēc tika uzskatīts, ka turpmāka klienta izpētes procedūru veikšana varētu radīt klientam aizdomas (Novēršanas likuma 11. panta sestā daļa).

Vērtējums un secinājums

R.10 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša. Latvija atbilst visiem kritērijiem, izņemot vienu. Nav skaidri noteikta prasība iegūt to personu vārdus un uzvārdus, kas ieņem juridiskās struktūras augstākās vadības amatus.

11. rekomendācija. Dokumentācijas uzglabāšana

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša 11. rekomendācijai nepilnību dēļ, kas saistītas ar likuma subjektu veikto analīžu rezultātu uzglabāšanu.

11.1. kritērijs – likuma subjektiem ir pienākums piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas glabāt informāciju par visiem klientu veiktiem darījumiem, neatkarīgi

no tā, vai tie ir iekšzemes vai starptautiski darījumi (Novēršanas likuma 37. panta otrās daļas 1. punkts).

11.2. kritērijs – likuma subjektiem ir pienākums piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas glabāt visu klienta izpētes gaitā iegūto informāciju, informāciju par kontiem un saraksti ar klientu (Novēršanas likuma 37. panta otrā daļa). Nav iekļauta skaidra norāde par veikto analīžu rezultātu uzglabāšanu.

11.3. kritērijs – lai gan tiesību aktos nav skaidri noteikts, ka darījumu uzskaitē ir jābūt pietiekamai, lai varētu rekonstruēt neregulārus darījumus tā, lai nepieciešamības gadījumā varētu gūt pierādījumus kriminālvajāšanai (KL 127. un 130. pants), tomēr tie ietver pierādījumu un to pieļaujamības kriminālprocesā jēdzienus. Šīs prasības kopā ar vispārējām grāmatvedības prasībām (skatīt Grāmatvedības likuma 7. pantu, kas nosaka, ka darījumu uzskaitē jābūt balstītai uz “attaisnojuma dokumentiem”, kuros ietverts dokumenta nosaukums, numurs un datums, darījuma apraksts un pamatojums, dati par darījuma dalībniekiem un skaitļiem (apjomi, summas)) ir pietiekami plašas, lai ļautu rekonstruēt darījumus.

11.4. kritērijs – likuma subjektiem ir pienākums sniegt uzraudzības iestādēm vai FID attiecīgo klienta izpētes un maksājumu informāciju (tai skaitā dokumentus) pieprasījumā norādītajā termiņā (Novēršanas likuma 37.² pants).

Vērtējums un secinājums

R.11 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša. Latvija atbilst visiem kritērijiem, izņemot vienu. Dokumentācijas uzglabāšanas noteikumi neietver skaidru norādi par analīžu rezultātu uzglabāšanu.

12. rekomendācija. Politiski nozīmīgas personas

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.12, ņemot vērā konstatēto trūkumu – 12 mēnešu termiņu PNP statusa atcelšanai pēc ar PNP saistīto pienākumu izbeigšanās.

PNP, tā ģimenes locekļa vai ar to cieši saistītas personas jēdziena definīcija (Novēršanas likuma 18. pants) ir atbilstoša FATF sniegtajai definīcijai. Ja PNP nomirst vai pārtrauc pildīt funkcijas, kas saistītas ar PNP statusu, padziļinātā izpēte tiek piemērota vismaz 12 mēnešus un līdz brīdim, kad darījumu attiecības ar personu vairs nerada paaugstinātu NILL risku (Novēršanas likuma 25. panta piektā daļa).

12.1. kritērijs – Novēršanas likums šādas prasības likuma subjektiem attiecībā uz PNP: (a) uzsākot darījuma attiecības ar klientu, likuma subjekts, veicot uz risku novērtējumu balstītus pasākumus, noskaidro, vai klients vai tā PLG ir PNP vai PNP ģimenes loceklis, vai ar PNP cieši saistīta persona, tai skaitā par tādu kļūst pēc darījuma attiecību uzsākšanas (25. panta pirmā un otrā daļa); (b) pirms darījuma attiecību uzsākšanas likuma subjekts (izņemot individuāli praktizējošus uzņēmumus) saņem augstākā līmeņa vadības apstiprinājumu (25. panta trešās daļas 1. punkts); (c) likuma subjekts veic un dokumentē uz risku novērtējumu balstītus pasākumus, lai noteiktu klienta vai tā PLG ar PNP statusu līdzekļu izcelsmi un materiālo stāvokli raksturojošas labklājības izcelsmi (25. panta trešās daļas 2. punkts); (d) likuma subjekts pastāvīgi īsteno klienta veikto darījumu pastiprinātu uzraudzību (25. panta ceturrtā daļa un 22. panta otrās daļas 3. punkts).

12.2. kritērijs – pasākumi, kas noteikti Novēršanas likumā attiecībā uz PNP, ir vienādi piemērojami gan vietējām, gan ārvalstu PNP, kā arī personām, kuras pilda ievērojamas funkcijas starptautiskā organizācijā, jo uz visām šīm personu kategorijām attiecas Novēršanas likuma 1. pantā sniegtā PNP definīcija.

12.3. kritērijs – visi papildu Novēršanas likumā noteiktie pasākumi ir vienlīdz attiecināmi arī uz klientiem, kuriem ir PNP ģimenes locekļa vai ar PNP cieši saistīta personas statuss.

12.4. kritērijs – dzīvības apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji un starpnieki nosaka, vai atlīdzības saņēmējam vai tā PLG ir PNP statuss. Tas jāveic ne vēlāk kā pirms apdrošināšanas atlīdzības vai citas izmaksas veikšanas vai pirms apdrošināšanas līguma nodošanas citam apdrošināšanas komersantam. Ja tiek identificēts paaugstināts risks, ir nepieciešama klienta padziļinātā izpēte un pastiprināta uzraudzība, tai skaitā augstākā līmeņa vadības apstiprinājums, kā arī jāizvērtē nepieciešamība FID iesniegt STR (Novēršanas likuma 11.¹ panta devītā līdz desmitā daļa, 25. panta 2.¹ daļa).

Vērtējums un secinājums

R.12 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša. Latvija atbilst visiem kritērijiem, tomēr par ierobežojumu tiek uzskatīts 12 mēnešu termiņš PNP statusa atcelšanai pēc ar PNP saistīto pienākumu izbeigšanās (ja nepastāv paaugstināts risks).

13. rekomendācija. Korespondentbankas darbības

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.13, jo šķiet, ka čaulas bankas definīcijā nav ņemti vērā atsevišķi FATF definīcijas elementi.

13.1. kritērijs – dibinot korespondentattiecības, kredītiestādes un citas FI papildus klienta izpētes pasākumiem veic šādus pasākumus: (a) iegūst informāciju par respondentu, lai pilnībā saprastu respondenta darbību būtību; iegūst informāciju par respondenta iesaistīšanos NILL/TF/PF un šajā jomā piemērotajām sankcijām; (b) novērtē NILL/TF/PF novēršanas pasākumus, ko veicis respondents; (c) saņem savas kredītiestādes valdes vai valdes īpaši pilnvarota valdes locekļa apstiprinājumu pirms jaunu korespondentattiecību nodibināšanas; (d) dokumentē respondenta atbildību NILL/TF/PF novēršanas jomā (Novēršanas likuma 24. panta pirmā daļa).

13.2. kritērijs – dibinot korespondentbankas attiecības, kredītiestādēm un citām FI ir jāpārlicinās ka respondents, kas izmanto ar tiešu pieeju korespondentkontiem saistītus pakalpojumus, ir pārbaudījis to klientu identitāti, kuriem ir atļauta tieša pieeja korespondentiestādes kontiem, attiecībā uz šiem klientiem ir veicis padziļinātu izpēti un pēc pieprasījuma ir spējīgs iesniegt klienta izpētes datus (Novēršanas likuma 24. panta pirmās daļas 5. punkts).

13.3. kritērijs – Novēršanas likums (21. un 21.¹ pants) aizliedz FI veikt jebkāda veida darbības un uzsākt darbības attiecībā ar čaulas bankām. Turklāt kredītiestāde neiesaistās korespondentattiecībās vai izbeidz šādas attiecības ar kredītiestādi vai citu FI, par kuru ir zināms, ka tā uztur darbības attiecības ar čaulas banku. Čaulas bankas definīcijā ir nelieli trūkumi.

Vērtējums un secinājums

R.13 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša. Latvija atbilst visiem kritērijiem, izņemot vienu. Čaulas bankas definīcijā ir nelieli trūkumi.

14. rekomendācija. Naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumi

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.14, ņemot vērā šādas nepilnības: sankcijas par neregistrētām vai nelicencētām naudas vai vērtību pārvedumu darbībām nebija pietiekami preventīvas, un pakalpojumu sniedzējiem nebija pienākuma uzraudzīt savu pārstāvju atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām. Latvijas iestādes informē, ka ir ieviestas dažas nebūtiskas izmaiņas, piemēram, ir pārskatīts sankciju regulējums, Latvijas Pasts ir ieguvis MI licenci un no 2019. gada jūnija ir pakļauts Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma (MPENL) regulējumam, un to uzrauga Latvijas Banka, tāpēc iepriekšējās atsauces uz Latvijas Pastu MER 2018 ir svītrotas.

14.1. kritērijs – naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumus Latvijā var sniegt kredītiestādes, MI, ENI; šīm iestādēm ir jāiegūst licence vai jābūt reģistrētām Latvijas Bankā (MPENL 4. pants).

14.2. kritērijs – par nelicencētu vai neregistrētu darbību veikšanu fiziskām personām vai juridiskās personas valdes loceklim var piemērot naudas sodu no EUR 285 līdz EUR 711 apmērā, konfiscējot administratīvā pārkāpuma priekšmetus un izdarīšanas rīkus vai bez konfiskācijas un atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās vai bez tā (Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.² pants). Tas nešķiet samērīgi un preventīvi.

14.3. kritērijs – Latvijas Banka uzrauga kredītiestāžu, ENI un MI atbilstību Novēršanas likuma prasībām (Novēršanas likuma 45. panta pirmā daļa).

14.4. kritērijs – naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu sniedzējs var piedāvāt pakalpojumus tieši vai ar pārstāvja starpniecību pēc tam, kad par to ir pienācīgi paziņots Latvijas Bankai un tā nav izteikusi iebildumus (MPENL 27. un 28. pants). Šis likums paredz noteikumus, kas regulē attiecīgi citā ES dalībvalstī reģistrētu iestāžu filiāļu atvēršanu un darbību ar pārstāvju starpniecību Latvijā un Latvijā reģistrētu iestāžu atvēršanu un darbību ar pārstāvju starpniecību citā dalībvalstī, ar nosacījumu, ka Latvijas Banka ir apstiprinājusi šādu darbību un informējusi naudas pārvedumu pakalpojumu sniedzēju un dalībvalsts uzraudzības iestādi par tās pieņemto pozitīvo lēmumu (31. un 32. pants). Informācija par pārstāvjiem tiek publicēta Latvijas Bankas tīmekļa vietnē (atsevišķi MI un ENI).

14.5. kritērijs – FI, kas plāno darboties ar pārstāvja starpniecību, jāiesniedz rakstisks pieteikums Latvijas Bankai, kurā sniegts iekšējās kontroles mehānisma apraksts, ko pārstāvis izmantos, lai ievērotu normatīvo

aktu prasības NILL/TF novēršanai (MPENL 27. panta ceturrtā daļa). Tomēr likumā nav skaidri noteikts FI pienākums uzraudzīt pārstāvju atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām.

Vērtējums un secinājums

R.14 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša. Latvija uzrāda labu naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu regulējuma ievērošanas līmeni, tomēr joprojām pastāv šādas nepilnības: (i) sankcijas par neregistrētām vai nelicencētām naudas vai vērtību pārvedumu darbībām nav pietiekami samērīgas un preventīvas; (ii) nav skaidri noteikts FI pienākums uzraudzīt pārstāvju atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām.

15. rekomendācija. Jaunās tehnoloģijas

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.15. Nacionālais NILL/TF riska novērtējums neatspoguļo institūciju veikto darbu NILL/TF riska noteikšanai un novērtēšanai, kas varētu rasties saistībā ar jaunu produktu izstrādi un jaunu uzņēmējdarbības praksi, tostarp jauniem piegādes mehānismiem, un jaunu tehnoloģiju izmantošanu gan jauniem, gan jau esošiem produktiem. Vienlaikus kopš tā laika R.15 ir veikti būtiski grozījumi, ieviešot jaunas prasības attiecībā uz virtuālajiem aktīviem un VAPS.

15.1. kritērijs – Latvija ir identificējusi un novērtējusi NILL/TF riskus, kas saistīti ar jaunajām tehnoloģijām, produktiem un pakalpojumiem (NRA2; FID 2022. gadā publicētais “Virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējums”). Pirms izmaiņu ieviešanas pakalpojumos, produktos un piegādes kanālos, kā arī pirms jaunu tehnoloģiju vai pakalpojumu ieviešanas likuma subjekts veic NILL/TF risku identificēšanu un novērtēšanu saistībā ar tā uzņēmējdarbību (Novēršanas likuma 8. panta trešā daļa). Minētajā tiesību normā jēdziens “jaunas tehnoloģijas un pakalpojumi” neietver jēdzienus “jauni produkti” un “jauni piegādes mehānismi”.

15.2. kritērijs – (a) saskaņā ar Novēršanas likuma 8. panta trešo daļu NILL/TF riska novērtējums, kā noteikts 15.1. kritērijā, jāveic pirms izmaiņu ieviešanas produktos, darbībā, kā arī pirms jaunu tehnoloģiju vai pakalpojumu ieviešanas.

(b) likuma subjektam jāīsteno pasākumi iekšējās kontroles sistēmas uzlabošanai, ja tiek plānotas izmaiņas darbības procesos, pārvaldības struktūrā, sniegtajos pakalpojumos un produktos, to piegādes kanālos, klientu bāzē vai darbības ģeogrāfiskajos reģionos, kā arī pirms jaunu tehnoloģiju vai pakalpojumu ieviešanas (Novēršanas likuma 8. panta trešās daļas 2. punkts).

15.3. kritērijs – pēc 2024. gada jūlijā un oktobrī veiktajiem grozījumiem Novēršanas likumā jaunā kryptoaktīvu un kryptoaktīvu pakalpojumu sniedzēju definīcija ir saskaņota ar FATF virtuālo aktīvu un VAPS definīciju, tādējādi aptverot gan juridiskās, gan fiziskās personas (Novēršanas likuma 1. panta pirmās daļas 2.² un 2.³ punkts).

(a) ES līmenī Eiropas Komisija saskaņā ar Direktīvas (ES) 2015/849 (ar grozījumiem, kas veikti ar Direktīvu (ES) 2018/843) 6. pantu veic un publicē NILL/TF risku novērtējumu attiecībā uz iekšējo tirgu un pārrobežu darbībām. Šajā novērtējumā tiek identificēti un analizēti arī riski, kas saistīti ar virtuālajiem aktīviem un VAPS darbībām. ES līmeņa risku novērtējums tiek atjaunināts ar ziņojumu vismaz reizi divos gados.

Kopš 2019. gada FID katru gadu veic ar virtuālajiem aktīviem un VAPS saistīto NILL/TF/PF risku izvērtējumu, kas ir daļa no novērtējuma par jauno un nākotnes tehnoloģiju radītajiem draudiem. Šis pienākums veikt ikgadēju novērtējumu ir iekļauts NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plānā 2023.–2025. gadam (MK rīkojums Nr. 940 “Par Pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai 2023.–2025. gadam”, kas pieņemts 2022. gada decembrī). NRA2 ietvaros tika izvērtēti arī riski, kas saistīti ar virtuālajiem aktīviem un VAPS. NRA2 secināts, ka ārvalstu VAPS rada būtiski augstāku risku nekā vietējie VAPS (NRA2 10.2.4. punkts).

(b) Reaģējot uz identificētajiem riskiem, Latvijā ir ieviesti vai tiek īstenoti vairāki riska mazināšanas pasākumi, tai skaitā:

- VAPS tiek piemērotas reģistrācijas prasības, Novēršanas likuma pienākumi un uzraudzība (Novēršanas likuma 46. panta pirmās daļas 16. punkts), ar ko īsteno NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plānu 2020.–2022. gadam;

- no 2024. gada 1. jūlija kryptoaktīvu pakalpojumu sniedzējiem ir noteikts pienākums veikt klienta izpēti pirms gadījuma rakstura darījuma ar virtuālo valūtu, kura summa ir vienāda ar vai pārsniedz 1000 EUR (Novēršanas likuma 11. panta pirmās daļas 7. punkts).

Turklāt NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plānos gan 2020.–2022. gada periodā, gan 2023.–2025. gada periodā ir iekļauti konkrēti rīcības virzieni, kuros galvenā uzmanība pievērsta ar virtuālajiem aktīviem un VAPS saistīto risku mazināšanai, tai skaitā:

- VAPS uzraudzības sistēmas efektivitātes stiprināšana, īstenojot Kriptoaktīvu pakalpojumu likumu un ieviešot licencēšanas režīmu;
- virtuālo aktīvu tiesiskā regulējuma pilnveide;
- FID virtuālo aktīvu izmeklēšanas programmatūras iegāde, lai nodrošinātu efektīvu noziedzīgu plūsmu izsekošanu virtuālajos aktīvos, kas šobrīd tiek ieviesta.

(c) VAPS ir pienākums veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai identificētu, novērtētu, pārvaldītu un mazinātu NILL/TF/PF riskus, kā tas ir noteikts 1.10., 1.11. un 1.13. kritērijā (Novēršanas likuma 6. panta pirmā daļa, 8. panta otrā daļa; skatīt arī 11.¹ panta ceturto un piekto daļu, kas nosaka VAPS piemērojamos riska mazināšanas pasākumus).

15.4. kritērijs – (a) 2024. gada jūlijā grozītā virtuālo aktīvu pakalpojumu sniedzēja (VAPS) definīcija aptver visas piecas darbības, kā tās definējusi FATF (Novēršanas likuma 1. panta 2.³ daļa). VAPS ir pienākums reģistrēties VID (Novēršanas likuma 45. panta trešā daļa). Saskaņā ar Novēršanas likuma 45. panta trešo daļu VID uzraudzībā esošie subjekti 10 darba dienu laikā pēc reģistrēšanas UR vai UR Nodokļu maksātāju reģistrā iesniedz VID ziņojumu par savas darbības veidu. Sniedzot kriptoaktīvu pakalpojumus, gan juridiskām, gan fiziskām personām ir pienākums reģistrēties VID, lai nodrošinātu attiecīgās darbības uzraudzību. Pirms darbības uzsākšanas un tās laikā pastāv pienākums reģistrēties kā nodokļu maksātājam, reģistrējoties UR noteiktiem juridisko personu veidiem vai tieši VID citām juridisko personu kategorijām un visām fiziskajām personām (likuma “Par nodokļiem un nodevām” 1. panta ceturrtā daļa un 15.¹ pants).

(b) grozījumi Novēršanas likuma 10.¹ panta pirmā un 1.¹ daļa nosaka, ka noziedznieki nedrīkst iegūt būtisku līdzdalību vai kontroli, kā arī nedrīkst darboties likuma subjekta augstākā līmeņa vadībā vai atbilstības uzraudzības personāla ietvaros. Jēdzienam “nevainojama reputācija” nav oficiālas definīcijas. Tomēr praksē tas nozīmē, ka personai, kura pretendē uz augstākā līmeņa vadības vai atbilstības uzraudzības amatpersonas amatu, ir “nevainojama reputācija”, ja par to nav konstatēta negatīva informācija un sodāmības reģistrā nav ierakstu. Vienlaikus: (i) šīs prasības neattiecas uz personām ar sodāmību; (ii) tās neaptver visas personas, kas ieņem vadošus amatus.

15.5. kritērijs – ja attiecīgie VAPS, veicot 15.4. kritērija a) punktā minētās darbības, neregistrējas VID, tiem var tikt piemērotas samērīgas un preventīvas sankcijas (skatīt R.35 par Novēršanas likuma pārkāpumiem). VID ir izveidota sistēma fizisku un juridisku personu identificēšanai un uzraudzībai, kas veic VAPS darbības bez nepieciešamās reģistrācijas. VID ir tiesīgs piemērot administratīvos naudas sodus vai izdot rīkojumu par neatļautu darbību pārtraukšanu. Institūcijas paskaidroja, ka, veicot uzraudzīto subjektu riska analīzi reizi divos mēnešos, VID izmanto dažādus kritērijus un informācijas avotus, tai skaitā citu VID struktūrvienību, valsts iestāžu un privātpersonu sniegto informāciju. Tāpat VID uzrauga publiski pieejamu informāciju, piemēram, sociālos medijus un sludinājumu portālus, lai identificētu neregistrētas darbības.

15.6. kritērijs – (a) VID ir kompetentā iestāde, kurai ir uzticēta VAPS reģistrācijas un uzraudzības funkcija (Novēršanas likuma 46. panta pirmā daļa). VID ir pienākums īstenot uzraudzības pasākumus, pamatojoties uz NILL/TF/PF riska novērtējumu (Novēršanas likuma 46. panta pirmās daļas 11. punkts). Tas nozīmē, ka jānodrošina, lai klātienē un attālināto pārbaudžu regularitāte atbilstu riska novērtējumam. VID izmanto automatizētu riska kategorizācijas matricu subjektu, tai skaitā VAPS, klasificēšanai atbilstoši riska kritērijiem, kas tiek pārskatīti vismaz reizi gadā (VID iekšējie noteikumi par riska analīzes procedūru Nr. 6, 2. un 11. punkts). Saskaņā ar Novēršanas likuma 46. panta pirmās daļas 12. punktu VID ir pienākums regulāri pārskatīt likuma subjektu riska novērtējumu, tostarp būtisku izmaiņu gadījumos VAPS darbībā vai pārvaldības struktūrā. Attiecībā uz VID uz risku balstītas uzraudzības spējām piemērojami R.26 apsvērumi.

(b) VID ir pilnvaras uzraudzīt un nodrošināt VAPS atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām, tai skaitā veikt pārbaudes klātienē un attālināti, kā arī pieprasīt uzraudzības funkciju īstenošanai nepieciešamo informāciju (Novēršanas likuma 47. pants). Par informācijas nesniegšanu VID uzraudzības nolūkos tiek piemēroti piespiedu izpildes pasākumi saskaņā ar 78. panta pirmo daļu (skatīt R.35). VID ir tiesīgs piemērot VAPS disciplināras un finansiālas sankcijas par NILL/TF novēršanas prasību pārkāpumiem, tostarp darbības apturēšanu vai VAPS reģistrācijas anulēšanu (Novēršanas likuma 78. panta pirmā daļa) – skatīt R.35. Šīs pilnvaras ir detalizētāk paskaidrotas R.27 analīzē.

15.7. kritērijs – VID ir izstrādājis vadlīnijas visiem tā uzraudzībā esošajiem likuma subjektiem. Vadlīnijas ietver VAPS nozarei pielāgotus norādījumus, lai palīdzētu veikt riska novērtēšanu un izpildīt NILL/TF prasības (VID vadlīniju 2.8. un 3.12. punkts), kā arī riska identifikatorus un tipoloģijas, lai sekmētu aizdomīgu darījumu ar virtuālajiem aktīviem identificēšanu (VID vadlīniju 7.6. punkts). VID saziņa ar uzraudzītajām struktūrām pārsvarā tiek nodrošināta videosemināru un e-mācību platformu veidā. Institūcijas informēja, ka VID katru gadu EDS publicē mācību materiālus un e-mācību kursus par dažādiem Novēršanas likuma un Sankciju likuma aspektiem, tai skaitā teorētisko informāciju un jautājumu un atbilžu sadaļas; piemēram, kursi par Novēršanas likuma piemērošanu, sankciju īstenošanu un ziņošanu par pārkāpumiem, kas ir pieejami visiem likuma subjektiem, tai skaitā VAPS. Nav organizēti specifiski semināri vai e-mācības, kas būtu īpaši sagatavoti un paredzēti VAPS. Institūcijas arī norādīja, ka VID saziņa ar VAPS galvenokārt notiek ikgadējo pārbažu ietvaros, sniedzot konsultācijas, skaidrojumus un atgriezenisko saiti par NILL/TF/PF novēršanas prasību izpildi (Novēršanas likuma 46. panta otrā daļa). Tomēr tiesību aktos nav precizēts, vai VID ir pienākums sniegt atgriezenisko saiti VAPS, lai palīdzētu tiem īstenot valsts mēroga NILL/TF novēršanas pasākumus.

15.8. kritērijs – (a) skatīt 35.1. kritērija analīzi; (b) skatīt 35.2. kritērija analīzi.

15.9. kritērijs – VAPS ir Novēršanas likuma subjekti, un tiem ir saistoši NILL novēršanas pienākumi, kas atspoguļo R.10–R.21 noteiktās prasības, un uz tiem attiecināma arī šo rekomendāciju analīze un konstatētās nepilnības.

(a) no 2024. gada 1. jūlija VAPS ir pienākums veikt klienta izpēti pirms gadījuma rakstura darījumu veikšanas, ja tiek sniegts kryptoaktīvu pakalpojums un tā apmērs ir 1000 EUR vai pārsniedz šo summu (Novēršanas likuma 11. panta pirmās daļas 7. punkts).

(b) VAPS ir pienākums ievērot šādus noteikumus par naudas pārvedumiem:

(i) un (ii) pārveduma iniciatoram un saņēmējam ir pienākums iegūt attiecīgo identifikācijas informāciju par jebkura kryptoaktīvu pārveduma iniciatoru un saņēmēju (11.² panta pirmā un otrā daļa). Vācamās informācijas apjoms un veids ir atkarīgs no pārveduma apmēra (vai tas ir mazāks vai lielāks par 1000 EUR). Ja pārveduma apmērs ir 1000 EUR vai pārsniedz šo summu, pārveduma iniciatoram ir jāiegūst un jānosūta šāda informācija: (i) iniciatora vārds, uzvārds, konta numurs, adrese, valsts vai klienta identifikācijas numurs, vai dzimšanas datums un vieta; (ii) saņēmēja vārds, uzvārds un konta numurs (Novēršanas likuma 11.² panta pirmā daļa). Minētā informācija nekavējoties jānosūta pārveduma saņēmējam vai FI (11.² panta sestā daļa). Ja pārveduma apmērs ir mazāks par 1000 EUR, prasītā informācija ietver iniciatora un saņēmēja nosaukumu, kā arī darījuma unikālo identifikatoru (11.² panta otrā daļa), un tā ir jānosūta pēc pārveduma saņēmēja vai citas FI pieprasījuma (11.² panta septītā daļa). Uz pārveduma iniciatoru un saņēmēju attiecas klienta izpētes pienākumi, kas ietver identifikācijas informācijas pārbaudi klientiem un PLG, ja tiek uzsāktas darījuma attiecības vai ja tiek veikts gadījuma rakstura virtuālās valūtas pārvedums un tā apmērs ir 1000 EUR vai pārsniedz šo summu, vai neatkarīgi no pārveduma apmēra, ja pastāv aizdomas klienta saistību ar NILL/TF/PF (Novēršanas likuma 11.² panta piektā daļa). Savāktā informācija par iniciatoru un saņēmēju pēc pieprasījuma saņemšanas nekavējoties ir jāsniedz kompetentajām iestādēm (VID, FID un TAI), neatkarīgi no pārveduma apmēra (11.² panta astotā daļa). Nav noteikta īpaša prasība, ka pārsūtītajai informācijai jāatrodas gan pārveduma iniciatora, gan saņēmēja rīcībā.

(iii) pārveduma saņēmējam ir pienākums veikt pārvedumu uzraudzību tā izpildes laikā vai pēc tā izpildes gadījumos, kad pārvedumiem trūkst nepieciešamās informācijas par iniciatoru vai saņēmēju (11.² panta desmitā daļa). Tāpat pārveduma saņēmējam jāizstrādā uz risku balstītas politikas un procedūras, lai lemtu par virtuālās valūtas pārveduma noraidīšanu vai apturēšanu, kā arī veiktu tālākus pasākumus (11.² panta vienpadsmitā daļa). Ja trūkst informācijas, pārveduma iniciatoram trīs dienu laikā jāiesniedz nepieciešamā un precīzā informācija (11.² panta devītā daļa), tomēr nav noteikts aizliegums veikt pārvedumu bez šīs informācijas.

MFS pienākumi, tostarp līdzekļu iesaldēšanas prasība, attiecas uz VAPS tāpat kā uz citiem likuma subjektiem. Skatīt R.6 un R.7 analīzi.

(iv) Pienākumi, kas noteikti (i)–(iii) punktos, attiecas uz visām iestādēm, kas veic virtuālo aktīvu darījumus, tātad arī uz FI, tās klienta vārdā nosūta vai saņem šādus pārvedumus (Novēršanas likuma 1. panta 2.³ daļā ietvertā VAPS definīcija).

15.10. kritērijs – TF/PF MFS pienākumi attiecas uz VAPS tādā pašā apmērā, kā tie attiecas uz citiem likuma subjektiem. Skatīt arī 6.5. kritērija d) punkta, 6.5. kritērija e) punkta, 6.6. kritērija g) punkta, 7.2. kritērija

d) punkta, 7.2. kritērija e) punkta, 7.3. kritērija un 7.4. kritērija d) punkta analīzi, jo tie attiecas uz VAPS.

15.11. kritērijs – starptautiskās sadarbības mehānismi un informācijas apmaiņa, kas aprakstīta R.37–R.40, attiecas arī uz darbībām, kas saistītas ar virtuālajiem aktīviem vai attiecas uz VAPS.

Vērtējums un secinājums

Latvija ir identificējusi un novērtējusi NILL/TF riskus, kas saistīti ar jaunajām tehnoloģijām, produktiem un pakalpojumiem. VAPS ir pienākums reģistrēties, un kopš 2024. gada jūlija VAPS definīcija aptver visas piecas FATF standartā noteiktās darbības. Tomēr NILL/TF novēršanas prasību īstenošanā pastāv nelieli trūkumi, ņemot vērā R.10–21 ietvaros konstatētās nepilnības, kā arī trūkumus attiecībā uz virtuālo aktīvu pārvedumiem. Tiesību aktos nav noteikti VAPS atgriezeniskās saites mehānismi. **R.15 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

16. rekomendācija. Elektroniski pārvedumi

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.16, ņemot vērā šādas nepilnības: (i) naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu sniedzējiem nav pienākuma ņemt vērā visu informāciju gan no maksātāja, gan saņēmēja puses (tiek vērtēta tikai trūkstošā vai nepilnīgā informācija par maksātāju vai saņēmēju); (ii) naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu sniedzējiem nav arī pienākuma iesniegt STR visās iesaistītajās valstīs un nodrošināt FID piekļuvi attiecīgajai darījuma informācijai.

16.1. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 4. pants daļēji īsteno FATF prasību attiecībā uz to, ka visiem pārrobežu elektroniskajiem naudas līdzekļu pārvedumiem, kas pārsniedz 1000 EUR, vienmēr jāpievieno pieprasītā un precīza informācija par maksātāju, kā arī prasītā informācija par saņēmēju. Regula (ES) 2015/847 neattiecas uz līdzekļu pārvedumiem, kuru apmērs ir 1000 EUR, tomēr tas tiek uzskatīts par nebūtisku nepilnību.

16.2. kritērijs – FATF prasības attiecībā uz sērijveida pārvedumiem tiek īstenotas ar Regulas (ES) 2015/847 6. pantu un attiecīgām atsaucēm uz 4. pantu attiecībā uz pieprasīto un precīzu informāciju par maksātāju, kā arī attiecībā uz pieprasīto saņēmēja informāciju.

16.3. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 6. pants īsteno FATF prasību attiecībā uz pārrobežu elektroniskajiem naudas pārvedumiem, kas nepārsniedz 1000 EUR, saistībā ar to, ka tiem vienmēr jāpievieno pieprasītā informācija par maksātāju un saņēmēju.

16.4. kritērijs – saskaņā ar Regulas (ES) 2015/847 6. pantu FI nav jāpārbauda informācija par maksātāju, ja vien, cita starpā, tām nav pamatotu iemeslu aizdomām par NILL/TF.

16.5. un 16.6. kritērijs – elektroniskie pārvedumi, kuros visi maksājumu ķēdes dalībnieki ir izveidoti ES, tiek uzskatīti par iekšzemes pārskaitījumiem saskaņā ar R.16, kas atbilst FATF standartam. Regulas (ES) 2015/847 5. pantā noteikts, ka šādiem pārskaitījumiem pievieno vismaz maksātāja un maksājuma saņēmēja maksājumu konta numuri vai unikālais darījuma identifikators. Tajā pašā laikā izpildošajai FI ir noteikts trīs darba dienu periods, lai nepieciešamo maksātāja informāciju darītu pieejamu, tiklīdz to pieprasa saņēmējs vai starpnieka FI. Regulas 14. pantā ir noteikts, ka FI pilnībā un nekavējoties jāatbild uz attiecīgo institūciju pieprasījumiem, kuras atbild par NILL/TF novēršanu.

16.7. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 16. pants nosaka, ka izpildošajai FI ir pienākums maksātāja un maksājuma saņēmēja informāciju uzglabāt piecus gadus. Pēc šā glabāšanas termiņa beigām personas dati ir jādzēš, ja vien nav citādi paredzēts valsts tiesību aktos. Regulā ir noteikts, ka ES dalībvalstis var atļaut vai pieprasīt turpmāku uzglabāšanu vienīgi pēc tam, kad tās ir rūpīgi izvērtējušas šādas turpmākas uzglabāšanas nepieciešamību un samērīgumu, un ja tās uzskata, ka tās vajadzība ir pamatota kā nepieciešama NILL/TF apkarošanas mērķiem. Minētais turpmākas uzglabāšanas laikposms nepārsniedz piecus gadus.

16.8. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 4. pants aizliedz izpildošajai FI veikt jebkādus līdzekļu pārvedumus, pirms tiek nodrošināta pilnīga atbilstība saistībām attiecībā uz naudas līdzekļu pārvedumiem pievienoto informāciju.

16.9. kritērijs – starpnieku FI nodrošina, ka visa saņemtā informācija par maksātāju un maksājuma saņēmēju, kas pievienota līdzekļu pārvedumam, tiek uzglabāta kopā ar pārvedumu (Regulas (ES) 2015/847 10. pants; FKTK noteikumu Nr. 144 13. punkts).

16.10. kritērijs – Regulā (ES) 2015/847 nav paredzēts šajā kritērijā norādītais atbrīvojums attiecībā uz tehniskajiem ierobežojumiem, kas neļauj pienācīgi īstenot iekšzemes elektronisko pārvedumu prasības.

16.11. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 11. pants nosaka, ka starpnieku FI īsteno efektīvas procedūras, tostarp attiecīgā gadījumā *ex post* vai reāllaika pārraudzība, lai pārliecinātos, vai netrūkst nepieciešamā maksātāja vai maksājuma saņēmēja informācija par naudas līdzekļu pārvedumu.

16.12. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 12. pants nosaka, ka starpnieka FI ir pienākums izveidot efektīvas, uz riska faktoriem balstītas procedūras, lai varētu izlemt, vai līdzekļu pārvedumu izpildīt, noraidīt vai apturēt, ja nav pievienota nepieciešamā informācija par maksātāju un maksājuma saņēmēju, un lai varētu noteikt turpmāk veicamos pasākumus.

16.13. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 7. pants nosaka, ka saņēmēja FI īsteno efektīvas procedūras, tostarp attiecīgā gadījumā *ex post* pārraudzību vai pārraudzību reāllaikā, lai pārliecinātos, vai par maksātāju un maksājuma saņēmēju netrūkst informācijas par naudas līdzekļu pārvedumu.

16.14. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 7. pantā noteikts, ka attiecībā uz līdzekļu pārvedumu, kas pārsniedz 1000 EUR, pirms maksājuma saņēmēja maksājumu konta kreditēšanas vai pirms līdzekļu tiek darīti pieejami maksājuma saņēmējam, maksājuma saņēmēja FI verificē identifikācijas informācijas par saņēmējiem precizitāti. Regulas 16. panta noteikumus par saņēmēja informācijas ierakstu kārtošanu piemēro, kā aprakstīts 16.7. kritērija analīzē.

16.15. kritērijs – Regulas (ES) 2015/847 8. pants nosaka saņēmēja FI pienākumu īstenot efektīvas, uz riska faktoriem balstītas procedūras, lai varētu izlemt, vai līdzekļu pārvedumu izpildīt, noraidīt vai apturēt, ja nav pievienota pilnīga nepieciešamā informācija par maksātāju un maksājuma saņēmēju, un lai varētu noteikt turpmāk veicamos pasākumus.

16.16. kritērijs – Regula (ES) 2015/847 ir saistoša visiem ES vai EEZ reģistrētiem naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu sniedzējiem, kas veic līdzekļu pārvedumus neatkarīgi no tā, vai tie darbojas tieši vai ar savu pārstāvju starpniecību (Regulas (ES) 2015/847 2. panta 1. punkts). Naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu sniedzēji nodrošina, ka to filiāles, pārstāvji un meitasuzņēmumi, kas sniedz finanšu pakalpojumus dalībvalstīs un trešajās valstīs, izpilda NILL/TF novēršanas prasības vismaz tiktāl, cik to paredz spēkā esošie Latvijas tiesību akti (Novēršanas likuma 3. panta otrā daļa).

16.17. kritērijs – (a) naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu sniedzēji, kas kontrolē gan maksātāja, gan saņēmēja iestādes, ir jāņem vērā trūkstošā vai nepilnīgā informācija par maksātāju vai maksājuma saņēmēju kā faktoru, lai novērtētu, vai ir jāiesniedz STR (Regulas (ES) 2015/847 9. un 13. pants).

(b) Naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu sniedzējiem nav pienākuma iesniegt STR katrai valstij, kuru ietekmē aizdomīgais elektroniskais naudas līdzekļu pārvedums, un darīt zināmu attiecīgo darījuma informāciju FID.

16.18. kritērijs – uz FI, kas veic elektroniskos naudas līdzekļu pārvedumus, attiecas ES Regulu prasības un iekšējie pasākumi, kas īsteno ANO DPR 1267, 1373 un turpmākās rezolūcijas. Sīkākas informācijas nolūkos veikta atsauce uz R.6 analīzi.

Vērtējums un secinājums

Konstatētas šādas nepilnības: (i) uz naudas līdzekļu pārvedumiem, kuru apmērs ir 1000 EUR, neattiecas elektronisko pārvedumu regulējums (16.1. kritērijs); (ii) naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu sniedzējiem nav pienākuma iesniegt SAR katrai valstij, kuru ietekmē aizdomīgais elektroniskais naudas līdzekļu pārvedums, un darīt zināmu attiecīgo darījuma informāciju FID (16.17. kritērija b) punkts). **R.16 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

17. rekomendācija. Paļaušanās uz trešajām pusēm

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.17, ņemot vērā šādas nepilnības: (i) atkarīgajām pusēm ir jābūt iespējai nekavējoties iegūt, bet tām nav pienākuma nekavējoties saņemt nepieciešamo informāciju par klienta izpēti pasākumiem; (ii) atbilstība Novēršanas likumam, kura mērķis ir izpildīt 17.1. kritērijā un 17.3. kritērijā noteiktās prasības, ne vienmēr atbilst R.10–R.12 un R.18 noteiktajām prasībām.

17.1. kritērijs – saskaņā ar Novēršanas likuma 29. panta pirmo daļu kredītiestāde vai finanšu iestāde ir tiesīga atzīt un pieņemt pieņemamas ¹²⁶trešās puses veiktus noteiktus klienta izpētes rezultātus, ¹²⁷ ja tā: 1) spēj nekavējoties iegūt no trešās puses visu dokumentu kopijas un citu nepieciešamo informāciju attiecībā uz klienta izpēti; un 2) pārliecinās, ka trešā puse piemēro klienta izpētes un informācijas glabāšanas prasības, kas ir līdzvērtīgas Latvijas Novēršanas likumā noteiktajām prasībām, un ka tās tiek uzraudzītas un kontrolētas vismaz tādā apmērā, kā to nosaka Novēršanas likums. Grozītajā 29. pantā noteikts, ka atkarīgajām pusēm ir jābūt iespējai nekavējoties iegūt, bet tikai vajadzības gadījumā, nepieciešamo informāciju par minētajiem klienta izpētes pasākumiem. Turklāt Latvijas Novēršanas likuma ievērošana ne vienmēr ir pietiekama, lai nodrošinātu atbilstību R.10 un R.11 prasībām.

17.2. kritērijs – Novēršanas likuma 29. panta pirmā daļa nosaka, ka kredītiestādei vai finanšu iestādei ir tiesības atzīt un pieņemt tādas klienta izpētes rezultātus, ko veikušas pieņemamas trešās puses, ja tā ir novērtējusi risku, kas saistīts ar trešo pusi vai tās darbības valsti, ņemot vērā augsta riska trešo valstu definīciju, kas sniegta Novēršanas likuma 1. panta 12.¹ daļā.

17.3. kritērijs – saskaņā ar Novēršanas likuma 29. panta ceturto daļu kompetentā iestāde var pieņemt, ka kredītiestāde vai finanšu iestāde ar savas grupas politikām un procedūrām NILL/TF novēršanas jomā ievēro noteikumus par paļaušanos uz trešajām pusēm, ja ir izpildīti visi šādi nosacījumi: 1) kredītiestāde vai finanšu iestāde balstās uz informāciju, ko sniedz trešā persona, kas ietilpst tajā pašā grupā; 2) grupas ietvaros piemērotie klienta izpētes pasākumi, informācijas uzglabāšanas prasības un NILL/TF/PF novēršanas prasības ir līdzvērtīgas Latvijas Novēršanas likuma prasībām; 3) šo prasību efektīvu īstenošanu grupas līmenī uzrauga piederības ES dalībvalsts vai trešās valsts uzraudzības un kontroles institūcija. Jāatzīmē, ka Latvijas Novēršanas likuma ievērošana ne vienmēr ir pietiekama, lai nodrošinātu atbilstību R.10 līdz R.12 un R.18 noteiktajām prasībām (skatīt R.10–R.12 un R.18 analīzi).

Vērtējums un secinājums

Atkarīgajām pusēm ir jābūt iespējai nekavējoties iegūt, bet tām nav pienākuma nekavējoties saņemt nepieciešamo informāciju par klienta izpētes pasākumiem. Atbilstība Novēršanas likumam, kura mērķis ir izpildīt 17.1. kritērijā un 17.3. kritērijā noteiktās prasības, ne vienmēr atbilst R.10–R.12 un R.18 noteiktajām prasībām. **R.17 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

18. rekomendācija. Iekšējās kontroles mehānismi, ārvalstu filiāles un meitasuzņēmumi

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.18, ņemot vērā šādas nepilnības: (i) attiecīgo pilnvaru un pienākumu kontekstā valdes locekļa amats neatbilst FATF standartos noteiktajam vadības līmenī ieceltās atbilstības uzraudzības amatpersonas amatam; (ii) darbinieku skrīninga prasība attiecas tikai uz bankām un MI/ENI; (iii) neatkarīgas audita funkcijas pieejamība ir atkarīga no likuma subjekta nenoteikta darbinieku skaita.

18.1. kritērijs – Novēršanas likuma 6. panta pirmā daļa nosaka, ka likuma subjekts atbilstoši savas darbības veidam un apjomam veic un dokumentē NILL/TF risku novērtējumu un, pamatojoties uz šo novērtējumu, izveido NILL/TF novēršanas iekšējās kontroles sistēmu, tai skaitā izstrādājot un dokumentējot attiecīgās politikas un procedūras.

(a) atbilstības pārvaldības kārtība – likuma subjektu pienākums ir iecelt vienu vai vairākus darbiniekus, tostarp no augstākās vadības, kas ir tieši atbildīgi par Novēršanas likuma prasību ievērošanu (Novēršanas likuma 10. panta 1. punkts). Kredītiestādēm, licencētām MI, licencētām ENI un ieguldījumu sabiedrībām papildus atbilstības uzraudzības amatpersonas iecelšanai ir jāieceļ arī valdes loceklis augstākajā vadībā, kas nodrošina NILL/TF novēršanas prasību izpildes pārraudzību attiecīgajā juridiskajā personā (Novēršanas likuma 10. panta otrā daļa). Tomēr šķiet, ka attiecīgo pilnvaru un pienākumu kontekstā valdes locekļa amats neatbilst FATF standartos noteiktajam vadības līmenī ieceltās atbilstības uzraudzības amatpersonas amatam.

(b) darbinieku skrīnings – pienākums izstrādāt iekšējo politiku, lai nodrošinātu par likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka un atbildīgā valdes locekļa atbilstību, neattiecas uz FI, kas neietilpst banku, MI vai ENI kategorijā.

126. Īpaši klienta un PLG identitātes identifikācija un pārbaude, kā arī darījuma attiecību mērķa un paredzētā rakstura izpratne.

127. Kas definētas kā kredītiestādes un finanšu iestādes dalībvalstīs vai trešajās valstīs.

(c) notiekošā apmācība – Novēršanas likuma 9. pants nosaka, ka likuma subjektiem ir jānodrošina, lai atbildīgie darbinieki pārzina ar NILL/TF saistītos riskus un NILL/TF novēršanu regulējošos normatīvos aktus, kā arī veic regulāru darbinieku apmācību par šiem jautājumiem.

(d) neatkarīga audita funkcija – neatkarīgas audita funkcijas pieejamība ir atkarīga no likuma subjekta nenoteikta darbinieku skaita.

18.2. kritērijs – finanšu grupām ir jāīsteno NILL/TF novēršanas programmas grupas līmenī, kas ir jāpiemēro un ir atbilstīgas visām finanšu grupas filiālēm un meitasuzņēmumiem, kuros tiem pieder kapitāla daļu vairākums. (Novēršanas likuma 1. panta 2.¹ daļa; 3. panta otrā daļa).

(a) Novēršanas likuma 3. panta otrā daļa nosaka, ka likuma subjekti, kas ir kādas grupas sastāvā, īsteno grupas mēroga informācijas apmaiņas politiku un procedūras NILL/TF novēršanas jomā. Institūcijas apgalvoja, ka formulējums “NILL/TF novēršanas jomā” tiek interpretēts tā, lai ietvertu arī klienta izpēti un NILL/TF risku pārvaldību. Šādu grupas mēroga politiku un procedūras ES dalībvalstīs un trešās valstīs efektīvi īsteno arī filiāļu un meitasuzņēmumu, kuros tiem pieder kapitāla daļu vairākums, līmenī.

(b) Novēršanas likuma 3. panta 2.¹ daļa nosaka, ka likuma subjekti, kas ir kādas grupas sastāvā, grupas līmenī nodrošina, ka par atbilstību, auditu vai NILL/TF novēršanas funkciju izpildi atbildīgajām struktūrvienībām ir pieejama šo funkciju izpildei nepieciešamā informācija no filiālēm un meitasuzņēmumiem, tai skaitā informācija par klientiem, kontiem un maksājumiem.

(c) Novēršanas likuma 3. panta otrā daļa nosaka, ka likuma subjekti, kas ir konkrētas grupas sastāvā, cita starpā īsteno grupas mēroga personas datu aizsardzības politiku NILL/TF novēršanas jomā.

18.3. kritērijs – saskaņā ar Novēršanas likuma 3. panta trešo daļu likuma subjekti, kuru filiāles vai likumīgie pārstāvji darbojas (piedāvā pakalpojumus) citā ES dalībvalstī, nodrošina, ka šīs filiāles un likumīgie pārstāvji ievēro attiecīgās dalībvalsts normatīvo aktu prasības NILL/TF novēršanas jomā.

Novēršanas likuma 3. panta 3.¹ daļā noteikts, ka, ja likuma subjektam ir filiāles vai meitasuzņēmumi, kuros tiem ir kapitāla daļu vairākums, ES dalībvalstīs vai trešajās valstīs, kur minimālās prasības attiecībā uz NILL/TF novēršanu nav tik stingras kā Latvijā, īsteno Latvijas normatīvajos aktos noteiktās prasības, ja tās nav pretrunā attiecīgajā valstī noteiktajām prasībām. Visbeidzot, Novēršanas likuma 3. panta 3.² daļa paredz, ka ja ES dalībvalsts vai trešās valsts normatīvie akti neļauj pienācīgi īstenot NILL/TF novēršanas pasākumus, kas atbilst Latvijā piemērotajiem pasākumiem, likuma subjekti nodrošina, ka to filiāles un meitasuzņēmumi, kuros tiem pieder kapitāla daļu vairākums, minētajā dalībvalstī vai trešajā valstī veic papildu pasākumus, lai efektīvi ierobežotu NILL/TF risku, un informē par to UKI Latvijā.

Vērtējums un secinājums

Attiecīgo pilnvaru un pienākumu kontekstā valdes locekļa amats neatbilst FATF standartos noteiktajam vadības līmenī ieceltās atbilstības uzraudzības amatpersonas amatam. Darbinieku skrīninga prasība attiecas tikai uz bankām un MI/ENI. Neatkarīgas audita funkcijas pieejamība ir atkarīga no likuma subjekta nenoteikta darbinieku skaita. **R.18 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

19. rekomendācija. Augsta riska valstis

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.19. Novērtējumā tika konstatētas nepilnības saistībā ar proaktīvu konsultāciju sniegšanu likuma subjektiem par nepilnībām citu valstu NILL/TF novēršanas sistēmās.

19.1. kritērijs – likuma subjekts veic padziļinātu izpēti gadījumos, kad tiek uzsāktas darījumu attiecības vai veikti gadījuma rakstura darījumi, ja, piemēram, pastāv augstāks NILL/TF risks (Novēršanas likuma 22. panta otrā daļa). Konkrēti, 11. panta trešā daļa nosaka, ka likuma subjektiem jāņem vērā vismaz noteikti risku paaugstinoši faktori, piemēram, ja klienti vai PLG ir saistīti ar paaugstināta riska jurisdikcijām, tostarp tādām, kuras ir atteikušās sadarboties ar starptautiskām organizācijām NILL/TF novēršanas jomā, un attiecībā uz kurām FATF pieprasa konkrētas darbības.

19.2. kritērijs – tiesiskajā regulējumā UKI ir noteiktas atbilstošas pilnvaras un instrumenti, kas ļauj piemērot riskiem samērīgus pretpasākumus, kad to pieprasa FATF vai kad to nosaka valsts institūcijas (Novēršanas likuma 46. panta vienpadsmitā un divpadsmitā daļa, 47. panta pirmā daļa, 78. panta pirmā daļa).

19.3. kritērijs – Latvijas Bankas tīmekļa vietnē ir saites uz FATF tīmekļa vietni. Latvijas Banka katru mēnesi nosūta ikmēneša ziņojumus tirgus dalībniekiem par jaunumiem (tostarp tiem, kas atrodami FATF, MONEYVAL, Bāzeles komitejas u. c. tīmekļa vietnēs). Ekspertu komanda uzskata, ka proaktīvās darbības ir iespējams uzlabot (piemēram, sniedzot atjauninātu informāciju par pārskatītajiem sarakstiem, publicējot paziņojumus u. tml.), lai informētu FI par bažām saistībā ar nepilnībām citu valstu NILL/TF novēršanas sistēmās.

Vērtējums un secinājums

Joprojām pastāv nelieli trūkumi saistībā ar nepieciešamību uzlabot proaktīvās darbības, lai nodrošinātu, ka FI tiek informētas par bažām saistībā ar nepilnībām citu valstu NILL/TF novēršanas sistēmās. **R.19 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

20. rekomendācija. Ziņošana par aizdomīgiem darījumiem

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.20, jo Novēršanas likumā, šķiet, nav ietverts neuzmanības vai nolaidības elements saistībā ar pienākumu ziņot, ja rodas aizdomas.

20.1. kritērijs – Latvijas Novēršanas likums nosaka pienākumu likuma subjektiem nekavējoties (t. i., 24 stundu laikā) ziņot FID par katru neparastu vai aizdomīgu darījumu (Novēršanas likuma 30. pants). Tajā pašā laikā ziņošanas pienākums attiecas arī uz līdzekļiem, kas rada aizdomas par to, ka tie ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai ir saistīti ar TF, vai mēģinājumu veikt šādas darbības, bet vēl nav pabeigtā darījumā vai darījuma mēģinājumā.

Novēršanas likums nosaka, ka par noziedzīgi iegūtiem tiek uzskatīti līdzekļi, ja personas īpašumā vai valdījumā tie tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā, t. i., visi noziegumi ir predikatīvi noziedzīgi nodarījumi (Novēršanas likuma 4. panta pirmā daļa). Turklāt Novēršanas likums nosaka, ka par noziedzīgi iegūtiem uzskatāmi arī līdzekļi, kuri pieder personai vai kuras tieši vai netieši kontrolē persona, kas iekļauta ar terorismu vai ieroču izplatīšanu saistīto personu sarakstos, neatkarīgi no to likumīgās izcelsmes (Novēršanas likuma 4. panta trešā daļa). Visbeidzot, Novēršanas likums nosaka, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu atzīstama arī tad, kad predikatīvais nodarījums ir izdarīts ārpus Latvijas teritorijas, un nosaka, ka NILL par tādu atzīstama neatkarīgi no tā, vai konstatēts, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi ir iegūti (Novēršanas likuma 5. panta otrā daļa un 5. panta 2.¹ daļa).

Lai gan Novēršanas likums pievēršas ziņošanas elementam aizdomu gadījumā (“aizdomīgs darījums” vai “līdzekļi, kas rada aizdomas”), tas, šķiet, neattiecas uz neuzmanības vai nolaidības elementu, t. i., situācijām, kurās pastāv pamatoti iemesli aizdomām, bet tās tiek ignorētas.

Latvijas normatīvie akti definē neparastu darījumu rādītājus, kā arī kārtību un formu, kādā FID iesniedzami ziņojumi par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem. Kaut gan tie noteikti paplašina to darījumu loku, par kuriem jāziņo FID, šie neparastu darījumu rādītāji, šķiet, neveicina vai nepastiprina aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākumu, lai “kompensētu” to, ka pienākums ziņot par aizdomām, balstoties uz pamatotiem iemesliem, netiek pildīts, kā norādīts iepriekš veiktajā analizē. Latvijas normatīvie akti definē arī brīdinājuma signālus kredītiestādēm aizdomīgu darījumu identificēšanai.

20.2. kritērijs – ziņošanas pienākums aptver visus aizdomīgos darījumus, tajā skaitā mēģinājumus, neatkarīgi no darījuma apjoma. Turklāt Latvijas normatīvie akti nosaka, ka ziņojums FID jāsniedz par katru konsultētu, plānotu, pieteiktu, uzsāktu, atliktu, veiktu vai apstiprinātu neparastu darījumu.

Vērtējums un secinājums

Lai gan Novēršanas likums pievēršas ziņošanas elementam aizdomu gadījumā, tas, šķiet, neattiecas uz neuzmanības vai nolaidības elementu, t. i., situācijām, kurās pastāv pamatoti iemesli aizdomām, bet tās tiek ignorētas. **R.20 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

21. rekomendācija. Informācijas izpaušana un konfidencialitāte

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā atbilstoša R.21.

21.1. kritērijs – saskaņā ar Novēršanas likuma 40. pantu, ja likuma subjekts atbilstoši šā likuma prasībām labā ticībā ir sniedzis ziņojumu vai citu informāciju saskaņā ar šo likumu FID, neatkarīgi no tā, vai NILL/TF vai šo darbību mēģinājuma, vai ar to saistītu citu noziedzīgu nodarījumu fakts tiek vai netiek pierādīts

pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesā (t. i., neatkarīgi no tā, vai tas ir vai nav noticis), kā arī neatkarīgi no klienta un šā likuma subjekta savstarpējā līguma noteikumiem ziņu sniegšana FID nav uzskatāma par neizpaužamu ziņu izpaušanu un saistībā ar to likuma subjektam, tā vadībai un darbiniekiem neiestājas juridiskā, tajā skaitā civiltiesiskā atbildība (ko institūcijas definē tā, lai tajā būtu iekļauta jebkāda veida atbildība, tostarp kriminālatbildība).

Turklāt likuma subjekta rīcību atbilstoši Novēršanas likuma prasībām nevar kvalificēt kā profesionālās darbības reglamentējošo normu vai UKI prasību pārkāpšanu.

21.2. kritērijs – Novēršanas likuma 38. pants aizliedz likuma subjektam – tostarp tā vadībai (padomes, valdes locekļiem) un darbiniekiem – informēt klientu, PLG, kā arī citas personas, izņemot uzraudzības un kontroles institūcijas, par to, ka ziņas par klientu vai tā darījumu (darījumiem) ir sniegtas FID un var tikt vai tiek veikta šo ziņu analīze, vai pirmstiesas kriminālprocess saistībā ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, tajā skaitā NILL/TF vai šādu darbību mēģinājumu.

Novēršanas likuma 32. panta pirmā daļa dod tiesības subjektam atturēties no darījuma veikšanas, ja darījums saistīts vai ir pamatotas aizdomas, ka tas saistīts ar NILL/TF, vai ir pamatotas aizdomas, ka līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar TF vai šā noziedzīgā nodarījuma mēģinājumu. Šādos gadījumos likuma subjektam par to nekavējoties jāziņo FID. Kā tiesiskās aizsardzības līdzekli situācijās, kad atturēšanās no darījuma veikšanas varētu izpaust informāciju iesaistītajam klientam, Novēršanas likuma 36. panta pirmā daļa pieprasa, lai ikreiz, kad atturēšanās no šādu darījumu veikšanas var kalpot par informāciju, kas palīdz NILL/TF iesaistītajām personām izvairīties no atbildības, likuma subjektam ir tiesības veikt darījumu, pēc tā veikšanas ziņojot par to FID.

Vērtējums un secinājums

Latvija atbilst R.21.

22. rekomendācija – NNDP: klienta izpēte

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša R.22, pamatojoties uz nepilnībām, kas konstatētas R.10, R.11, R.12, R.15 un R.17, kas vienlīdz attiecas uz NNDP. FUR 2019 novērtējumā konstatēts, ka lielākā daļa nepilnību ir novērstas, tādēļ vērtējums tika pārskatīts uz lielākoties atbilstošu.

22.1. kritērijs – veikta atsauce uz R.10 analīzi par vispārējām klienta izpētes prasībām Latvijas tiesību aktos.

(a) Kazino – izložu un azartspēļu organizētāji kā likuma subjekti ievēro klienta izpētes prasības, jo īpaši, ja tie veic darījumus¹²⁸ ar klientu par summu, kuras apmērs 2000 EUR vai vairāk, neatkarīgi no tā, vai darījumu veic kā vienu operāciju vai kā vairākas savstarpēji saistītas operācijas (Novēršanas likuma 11. panta ceturtā daļa).

(b) Nekustamā īpašuma aģenti – 3. panta pirmās daļas 6. punkts nosaka, ka personas, kuras darbojas kā nekustamā īpašuma aģenti vai starpnieki darījumos ar nekustamo īpašumu, ir uzskatāmas par likuma subjektu, bet neprecizē situācijas, kurās tās iegūst minēto statusu. Nekustamā īpašuma aģenti ievēro R.10 noteiktās prasības gan attiecībā uz nekustamā īpašuma pircējiem, gan pārdevējiem (Novēršanas likuma 11. panta devītā daļa).

(c) Personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem – citas juridiskās vai fiziskās personas, kas nodarbojas ar dārgmetālu, dārgakmeņu, to izstrādājumu tirdzniecību, ievēro klienta izpētes prasības, īpaši, ja maksājumu veic skaidrā naudā vai skaidru naudu par šo darījumu iemaksā kredītiestādē pārdevēja kontā 10 000 EUR vai lielākā apmērā, neatkarīgi no tā, vai darījumu veic kā vienu operāciju vai kā vairākas savstarpēji saistītas operācijas (Novēršanas likuma 11. panta piektā daļa).

(d) Zvērinātiem advokātiem, notāriem, citiem neatkarīgiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem un grāmatvežiem (nodokļu konsultantiem) ir pienākums piemērot klienta izpētes procedūras, kad tie, darbojoties savu klientu vārdā un labā, sniedz palīdzību darījumu plānošanā vai veikšanā, piedalās tajos vai veic citas ar darījumiem saistītas profesionālas darbības sava klienta labā attiecībā uz: (a) nekustamā īpašuma, komercsabiedrības kapitāla daļu pirkšanu vai pārdošanu, (b) klienta naudas, finanšu instrumentu un citu līdzekļu pārvaldīšanu, (c) visu veidu kontu atvēršanu vai pārvaldīšanu kredītiestādēs vai finanšu

128. Tostarp gadījumi, kad klients uzvar, iegādājas līdzekļus, lai piedalītos spēlēs, vai loterijas biļetes, vai apmaina valūtu šādā nolūkā.

iestādēs, (d) juridisko personu vai juridisku veidojumu dibināšanu, vadību vai darbības nodrošināšanu, kā arī attiecībā uz juridiskās personas vai juridiska veidojuma dibināšanai, vadīšanai vai pārvaldīšanai nepieciešamo ieguldījumu veikšanu. Tomēr saskaņā ar Novēršanas likuma 11. panta astoto daļu šis NNDP kategorijas neaptver 28. panta otrās daļas un 11. panta septītās daļas prasības izbeigt darījuma attiecības, ja NNDP nespēj iegūt klienta izpētei nepieciešamo informāciju un dokumentus (saskaņā ar 10.19. kritēriju), gadījumos, kad NNDP aizstāv vai pārstāv klientus pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesas procesā, vai sniedz konsultācijas par tiesas procesa uzsākšanu vai izvairīšanos no tā. Šis izņēmums atšķiras no FATF definētās advokāta konfidencialitātes aizsardzības, kas paredzēta tikai aizdomīgu darījumu ziņošanai.

(e) Juridisku veidojumu vai juridisku personu dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji – 3. panta pirmās daļas 5. punkts nosaka, ka juridiska veidojuma vai juridiskas personas dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzēji ir pastāvīgi likuma subjekti, uz kuriem attiecas klienta izpētes prasības, nenorādot situācijas, kurās tie iegūst minēto statusu. Latvijas tiesību akti neatzīst trastus par atsevišķa veida juridiskiem veidojumiem.

22.2. kritērijs – veikta atsauce uz R.11 analīzi par vispārējām datu uzglabāšanas prasībām Latvijas tiesību aktos, kas attiecas uz visiem Novēršanas likuma subjektiem, tostarp NNDP.

22.3. kritērijs – veikta atsauce uz R.12 analīzi par PNP prasību vispārējo aptvērumu Latvijas tiesību aktos, kas attiecas uz visiem Novēršanas likuma subjektiem, tostarp NNDP (Novēršanas likuma 25. pants).

22.4. kritērijs – veikta atsauce uz R.15 analīzi par vispārējo prasību, kas attiecas uz jaunām tehnoloģijām, aptvērumu Latvijas tiesību aktos un attiecas uz visiem Novēršanas likuma subjektiem, tostarp NNDP.

22.5. kritērijs – veikta atsauce uz R.17 analīzi par prasību, kas attiecas uz paļaušanos uz trešajām pusēm, vispārējo aptvērumu Latvijas tiesību aktos. Saskaņā ar Novēršanas likuma 29. pantu no visiem likuma subjektiem tikai kredītiestādēm un FI ir atļauts atzīt un pieņemt klientu un PLG identifikācijas un klienta izpētes rezultātus, tostarp informāciju par darījumu attiecību mērķi un paredzēto raksturu, ko veikušas pieņemamas trešās personas.¹²⁹ Tomēr šī atļauja neattiecas uz NNDP; tām nav atļauts atzīt vai pieņemt tādas klienta izpētes rezultātus, ko veikušas pieņemamas trešās puses.

Vērtējums un secinājums

Veikta atsauce uz nepilnībām, kas konstatētas saistībā ar R.10, R.11, R.12, R.15 un R.17. Uz zvērinātiem advokātiem, notāriem, citiem neatkarīgiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem un grāmatvežiem (nodokļu konsultantiem) neattiecas prasība izbeigt darījuma attiecības, ja tie nespēj iegūt nepieciešamo klienta izpētes informāciju un dokumentus gadījumos, kad tie aizstāv vai pārstāv klientus pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesas procesā vai sniedz konsultācijas par tiesas procesa uzsākšanu vai izvairīšanos no tā, tādējādi nepārprotami novirzoties no FATF definētās advokāta un klienta saziņas konfidencialitātes, kas paredzēta tikai aizdomīgu darījumu ziņošanai. **R.22 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

23. rekomendācija – NNDP: citi pasākumi

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.23, jo tika konstatētas nepilnības saistībā ar R.18–R.21. Turklāt prasība par darbinieku skrīninga procedūrām neattiecas uz NNDP.

Turpmākajā analīzē izklāstītie trūkumi, kas noteikti saistībā ar FI atbilstību FATF prasībām attiecīgo rekomendāciju ietvaros, attiecīgā gadījumā attiecas arī uz NNDP, ja vien nav norādīts citādi.

23.1. kritērijs – veikta atsauce uz R.20 analīzi par aizdomīgu darījumu ziņošanas prasību vispārējo aptvērumu Latvijas tiesību aktos.

Novēršanas likuma 31.⁴ panta pirmā daļa nosaka, ka visiem NNDP, uz kurām attiecas 22.1. kritērijā (skatīt iepriekš) noteiktā likuma subjekta kvalifikācija, ir pienākums nekavējoties ziņot FID par katru aizdomīgu darījumu. Novēršanas likuma 31.⁴ panta piektajā daļā ir ietverts uz juridisko privilēģiju balstīts atbrīvojums no ziņošanas pienākuma zvērinātiem advokātiem, notāriem, citiem neatkarīgiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem un grāmatvežiem (nodokļu konsultantiem) gadījumos, kad informācija iegūta, aizstāvot vai pārstāvot klientus pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesas procesā vai sniedzot konsultācijas par tiesas procesa uzsākšanu vai izvairīšanos no tā (izņemot NILL/TF novēršanas jomu). Šķiet, ka tas atbilst FATF definētajai

¹²⁹ Pieņemamas trešās personas tiek definētas kā kredītiestādes un finanšu iestādes.

kvalifikācijai, kas attiecas uz minētajām NNDP kategorijām, kurām jāievēro aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākums, bet attiecīgā gadījumā tās ir atbrīvotas no aizdomīgu darījumu ziņošanas pienākuma ievērošanas.

23.2. kritērijs – Novēršanas likuma prasības un konstatētie trūkumi, kas attiecas uz R.18 iekļautajām FI, vienlīdz attiecas arī uz NNDP. Prasība par darbinieku skrīninga procedūrām, kā noteikts Novēršanas likuma 10. panta 2.¹ daļā, neattiecas uz NNDP.

23.3. kritērijs – prasības attiecībā uz augsta riska valstīm ir vienlīdz piemērojamas gan attiecīgajām NNDP, gan FI (skatīt R.19).

23.4. kritērijs – Novēršanas likuma prasības un konstatētie trūkumi, kas attiecas uz R.21 iekļautajām FI, vienlīdz attiecas arī uz NNDP.

Novēršanas likuma 40. panta ceturtā daļa nosaka, ka, ja zvērināti advokāti, notāri, neatkarīgi juridisko pakalpojumu sniedzēji un grāmatveži (nodokļu konsultanti) attur klientu no iesaistīšanās noziedzīgās darbībās, tā nav uzskatāma par neizpaužamu ziņu izpaušanu (t. i., nerada informācijas noplūdi). Šķiet, ka tas atbilst FATF definētajām situācijām, kurās minētajām NNDP kategorijām jāievēro pienākums neizpaust informāciju.

Vērtējums un secinājums

Veikta atsauce uz nepilnībām, kas konstatētas saistībā ar R.18 un R.20. Turklāt prasība par darbinieku skrīninga procedūrām neattiecas uz NNDP. **Latvija tiek vērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

24. rekomendācija. Juridisko personu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša, ņemot vērā šādas nepilnības: ne visām juridisko personu kategorijām bija pienākums uzturēt precīzu un aktuālu PLG informāciju; nebija skaidras tiesību normas, kas noteiktu atbildību fiziskām personām – rezidentiem vai atbildīgajai NNDP par PLG informācijas uzturēšanu un sadarbību ar iestādēm; nebija skaidrs, vai dokumentu glabāšanas prasības attiecas arī uz PLG informāciju (īpaši likvidētām sabiedrībām); netika nepārprotami aizliegta nominālo direktoru izmantošana; nebija īpašu noteikumu par starptautisku informācijas apmaiņu par akcionāriem; kā arī trūka mehānismu starptautiskās palīdzības kvalitātes izvērtēšanai attiecībā uz pamatinformāciju un PLG datiem.

24.1. kritērijs – Latvijā ir šādas juridiskās personas: (a) uzņēmumi: sabiedrība ar ierobežotu atbildību (SIA), akciju sabiedrība, Eiropas personālsabiedrība; (b) nodibinājums, komandītsabiedrība; (c) cita veida juridiskās personas: biedrība, arodbiedrība, kooperatīvā sabiedrība, pilnsabiedrība, reliģiskā organizācija, politiskā partija un Eiropas ekonomisko interešu grupa. R.24 prasības attiecas uz visām vietējām juridiskajām personām Latvijā. Visām juridiskajām personām ir pienākums reģistrēties attiecīgajā reģistrā; šo reģistru uzskaitījums ir noteikts likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 1. pantā un 2.¹ līdz 2.²⁰ pantā. Juridiskā persona iegūst juridisko statusu tikai pēc reģistrācijas: Komerclikuma 135. panta otrā daļa – SIA un AS; Biedrību un nodibinājumu likuma 3. pants – nodibinājumi, biedrības un arodbiedrības; Komerclikuma 78. panta pirmā daļa – komandītsabiedrības un pilnsabiedrības; Kooperatīvo sabiedrību likuma 3. panta otrā daļa – kooperatīvās sabiedrības; Reliģisko organizāciju likuma 13. panta pirmā daļa – reliģiskās organizācijas; Politisko partiju likuma 3. pants – politiskās partijas. Tiesību akti, kas reglamentē pilnsabiedrību darbību, attiecas arī uz EEZ interešu grupām, ciktāl tās nav paredzētas citos tiesību aktos, kas attiecas uz Eiropas ekonomisko interešu grupām, proti, Padomes Regulā 2137/85 un Eiropas ekonomisko interešu grupu likumā. (d) ārvalstu juridiskās personas, kas tiek uzskatītas par tādām, kas rada NIL/TF risku un kurām ir pietiekama saikne ar Latviju, ir tās, kurām ir filiāle vai pārstāvniecība Latvijā, ārvalstu juridiskās personas, kurām ir iekšzemes nodokļu saistības, un tās, kurām ir konts Latvijas likuma subjekts. Uz šīm ārvalstu juridiskajām personām attiecas 24.3. kritērija b) punkta un 24.10. kritērija prasības.

24.2. kritērijs – Informācija par visiem vietējo juridisko personu veidiem, tostarp to formām, galvenajām pazīmēm un dibināšanas kārtību, ir publiski pieejama,¹³⁰ kā arī pieejamas pamatinformācijas un PLG iegūšanas un reģistrēšanas procedūras.

24.3. kritērijs – Novēršanas likuma 51. panta pirmajā daļā noteikts, ka FID jāveic risku novērtējums. Ar iekšzemes juridiskajām personām saistītie riski tika izvērtēti NRA2 (par periodu no 2020. gada līdz 2022. gadam) un iepriekš NRA1 (par periodu no 2017. gada līdz 2019. gadam). Daži juridisko personu veidi, piemēram, nodibinājumi un politiskās partijas, tiek uzskatīti par daļu no NVO novērtējuma (NRA2

130. Informācija pieejama vietnē <https://www.ur.gov.lv/en/register/>.

9. sadaļa). NRA2 ietvaros tiek veikta ārvalstu juridisko personu finanšu plūsmu analīze, kā arī to PLG izvērtēšana (skatīt NRA2 9.2.14.–9.2.26. sadaļu). Saistībā ar identificētajiem riskiem ir ieviesti vairāki to mazināšanas pasākumi, tostarp prasības par informācijas atklāšanu ārvalstu juridiskajām personām, kas Latvijā reģistrē filiāli vai pārstāvniecību (Novēršanas likuma 18.¹ panta pirmā daļa, 18.² panta septītā daļa), kā arī pienākums ārvalstu juridiskajām personām ar nodokļu saistībām, kurām nav jāreģistrējas UR, reģistrēties VID (likuma “Par nodokļiem un nodevām” 15.¹ pants). Kontu reģistra likums (5. panta otrās daļas 5. punkts) nosaka, ka Kontu reģistrā jābūt pieejamai informācijai par ārvalstu juridiskajām personām, kurām ir atvērti konti Latvijas FI. Ja tiek apkopota informācija par ārvalstu juridiskās personas klienta PLG, obligāti reģistrējami šādi dati: fiziskās personas vārds, uzvārds, dzimšanas datums, personu apliecinoša dokumenta numurs un izdevējvalsts. Par šo prasību neievērošanu var piemērot brīdinājumu, naudas sodu, ierobežot pakalpojumu sniegšanas tiesības vai anulēt licenci (Kredītiestāžu likuma 196. panta pirmā daļa un Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 56. panta pirmā daļa). Šie pasākumi kopumā ir pielāgoti Latvijas situācijai, tomēr ārvalstu juridisko personu riska novērtējums, lai arī pietiekams, joprojām ir nepilnīgs, īpaši attiecībā uz padziļinātu ģeogrāfisko risku analīzi. Detalizētāka informācija pieejama IO.5.

24.4. kritērijs – Visi Latvijā dibinātie uzņēmumi ir jāreģistrē Uzņēmumu reģistrā (UR) (skatīt arī 24.1. kritēriju). Par komercsabiedrībām apkopotā un reģistrētā informācija aptver plašas pamatinformācijas prasības, kuras uzskaitītas 24.5. kritērija a) punktā (Komerclikuma 8. panta trešās daļas 4. punkts, 149. un 187. pants). Visa UR esošā informācija ir publiski pieejama (Komerclikuma 7. pants). Kooperatīvās sabiedrības tiek ierakstītas UR žurnālā (Kooperatīvo sabiedrību likuma 4. panta otrā daļa). Par kooperatīvajām sabiedrībām apkopotā un reģistrētā informācija atbilst šī kritērija prasībām (Kooperatīvo sabiedrību likuma 11. un 12. pants un likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 6. pants). Biedrības un nodibinājumi tiek ierakstīti Biedrību un nodibinājumu reģistrā. Par biedrībām un nodibinājumiem apkopotā un reģistrētā informācija atbilst šī kritērija prasībām (Biedrību un nodibinājumu likuma 13., 15., 26. un 92. pants).

24.5. kritērijs – (a) uzņēmumiem nepastāv skaidri noteikts juridisks pienākums reģistrēt un glabāt 24.5. kritērija a) punktā minēto informāciju, tomēr šī informācija ir iesniedzama UR 14 dienu laikā pēc izmaiņu veikšanas (Komerclikuma 16. pants, likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” 8. panta trešā daļa). (b) visām juridiskajām personām, kurām ir dalībnieki vai akcionāri, ir pienākums uzturēt savu dalībnieku vai akcionāru reģistru (Komerclikuma 187. pants attiecībā uz SIA, Komerclikuma 234.–235. pants attiecībā uz AS, Kooperatīvo sabiedrību likuma 16. pants attiecībā uz kooperatīvajām sabiedrībām. Savukārt juridiskajām personām ar biedriem (pretstatā akcionāriem) ir pienākums uzturēt biedru reģistus (skatīt Politisko partiju likuma 27. panta pirmā daļa un Biedrību un nodibinājumu likuma 28. panta otro daļu). Šajos reģistros ietver dalībnieku vai akcionāru nosaukumus, daļu vai akciju skaitu, kategorijas un balsstiesības. (c) uzņēmumiem nepastāv skaidrs pienākums glabāt pamatinformāciju valstī (vai nu uzņēmuma juridiskajā adresē, vai citā vietā, par kuru paziņots UR). Tomēr visiem uzņēmumiem ir pienākums iesniegt UR informāciju par saviem dalībniekiem vai akcionāriem. Šī prasība attiecībā uz AS stājās spēkā 2023. gada jūlijā, un iesniegšanas termiņš bija 2024. gada 30. septembris.

24.6. kritērijs – saskaņā ar Novēršanas likuma 1. panta pirmās daļas 5. punktu PLG ir fiziska persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 % no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē. Netieša kontrole nav definēta Novēršanas likumā, bet norādījumi ir pieejami UR tīmekļa vietnē un Latvijas Bankas dokumentā “Vadlīnijas par iekšējās kontroles sistēmas izveidi nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai”.

(a) Juridiskām personām, personālsabiedrībām un ārvalstu subjektiem ir pienākums glabāt informāciju par PLG. PLG informācijas pietiekamību, precizitāti un aktualitāti nodrošina Novēršanas likums, kas nosaka, kāda PLG informācija ir jāglabā, pieprasa šādas informācijas pastāvīgu aktualizēšanu un veiktās kontroles dokumentāru pamatojumu (Novēršanas likuma 18.¹ panta ceturtā daļa). Turklāt fiziskajām personām ir pienākums ziņot par savu PLG statusu juridiskajai personai, personālsabiedrībai vai ārvalsts subjektam (Novēršanas likuma 18.¹ panta pirmā daļa).

Attiecībā uz sadarbību ar kompetentajām iestādēm, TAI, pildot savus pienākumus, ir tiesības pieprasīt informāciju no jebkuras personas un nesadarbošanās gadījumā veikt izņemšanu un kratīšanu (KPL 190. panta pirmā un otrā daļa).

Juridiskām personām nav noteikts īpašs juridisks pienākums sadarboties ar FI vai NNDP, lai sniegtu precīzu, atbilstošu un aktuālu informāciju.

(b) Latvijā ir izveidots Uzņēmumu reģistrs (UR), skatīt arī 24.1. kritēriju. Latvijā reģistrs darbojas kopš 1990. gada, un pakāpeniski reģistrā ir iekļauts vairāk juridisko personu veidu, kā arī paplašinātas informācijas sniegšanas prasības. Ekspertu komandai nebija pieejams dokumentēts lēmums par izvēlētajiem PLG informācijas ieguves mehānismiem, kas ir vispiemērotākie Latvijā, ņemot vērā tās risku, kontekstu un nozīmīgumu.

(i-ii) Reģistros iekļautā informācija ir publiski pieejama bez maksas, tai var brīvi piekļūt tiešsaistē. TAI, FID, LRP un UKI ir nodrošinātas tiešas piekļuves un administratīvās tiesības attiecībā uz UR esošo informāciju. Informācija par faktiskajiem īpašniekiem ir jāiesniedz UR 14 dienu laikā pēc izmaiņu veikšanas (Novēršanas likuma 18.2 panta pirmā daļa) un pēc juridiskās personas dibināšanas (Novēršanas likuma 18.² panta otrā daļa). Papildus publiskam faktisko īpašnieku reģistram likuma subjektiem ir jāveic klienta izpēte, tostarp jāidentificē PLG (skatīt R.10 un R.22). FI un NNDP ir pienākums izmantot UR pieejamo informāciju PLG noteikšanai, kā arī, balstoties uz risku novērtējumu, veikt tās pārbaudi, izmantojot vienu vai vairākus papildu līdzekļus: klienta PLG deklarāciju, IT sistēmu datus vai patstāvīgu PLG identificēšanu (Novēršanas likuma 18. panta trešā daļa, skatīt arī Latvijas Bankas NILL novēršanas vadlīniju 3. nodaļu par PLG noskaidrošanu un pārbaudi). Ja attiecīgā persona konstatē, ka PLG informācija neatbilst UR norādītajiem datiem, tai ir pienākums trīs dienu laikā ziņot par neatbilstību (Novēršanas likuma 18. panta 3.¹ daļa). Pēc šāda paziņojuma UR vienas dienas laikā reģistrā iekļauj brīdinājumu, kas ir redzams visām attiecīgajām personām, kompetentajām iestādēm un uzraudzības institūcijām. Šis brīdinājums paliek spēkā līdz tā atsaukšanai vai līdz brīdim, kad tiesībsargāšanas iestādes informē UR, ka nav pamata uzskatīt PLG informāciju par nepatiesu (Novēršanas likuma 18. panta 3.² un 3.³ daļa).

(iii) UR ir pienākums klienta izpētes procesa laikā identificēt un pārbaudīt PLG (Novēršanas likuma 11. un 18. pants), tādējādi nodrošinot PLG informācijas pieejamību FI un NNDP. Iepriekš minētais neatbilstību ziņošanas mehānisms veicina PLG informācijas precizitāti un uzticamību.

24.7. kritērijs – Juridiskās personas. Juridiskajām personām un personālsabiedrībām ir pienākums glabāt informāciju par PLG (Novēršanas likuma 18.¹ panta ceturtdā daļa), taču nav noteikts šīs informācijas glabāšanas periods. Uzņēmumam (vai tā administratoriem, likvidatoriem un citām personām, kas iesaistītas uzņēmuma likvidācijā) nav skaidras prasības vismaz piecus gadus pēc uzņēmuma darbības beigām vai likvidācijas saglabāt PLG informāciju un uzskaiti.

UR. UR esošā PLG informācija ir jāglabā ne ilgāk kā 10 gadus pēc uzņēmuma darbības beigām (Novēršanas likuma 18.³ panta ceturtdā daļa).

Likuma subjekti. Likuma subjektiem ir pienākums glabāt visu klienta izpētes gaitā iegūto informāciju piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas (Novēršanas likuma 37. panta otrā daļa).

24.8. kritērijs – Latvijā ir ieviesti mehānismi, kas nodrošina atbilstošu, precīzu un aktuālu informāciju par PLG. Šie mehānismi ietver uz risku balstītu UR iesniegto datu pārbaudi (tai skaitā oficiālus noteikumus), kā arī paredz Novēršanas likuma subjektiem papildu pienākumu ziņot par neatbilstībām.

Atbilstoša

(i) **Reģistrs.** Reģistram iesniedzama vismaz šāda pamatinformācija: juridiskās personas nosaukums, reģistrācijas apliecība, juridiskā forma un statuss, juridiskā adrese, galvenie reglamentējošie dokumenti (statūti) un valdes sastāvs (Komerclikuma 8. panta trešā daļa, piektā daļa (1., 2., 4., 4.¹ un 5. punkts) un septītā daļa, 9. panta pirmā daļa, 143. pants, 144. pants, 149. pants, 187. un 187.¹ pants, 235. un 235.¹ pants). Juridiskajām personām ir pienākums apkopot un iesniegt UR šādu informāciju par PLG: vārds, uzvārds, personas kods (ja tāds ir), dzimšanas datums un vieta, personu apliecinoša dokumenta numurs un izdošanas datums, valsts un personu apliecinoša dokumenta izdevējiestāde, valstspiederība (vairāku valstspiederību gadījumā reģistrē tikai pieteikumā norādīto valstspiederību) un pastāvīgās dzīvesvietas valsts (Novēršanas likuma 18.¹ panta ceturtdā daļa un 18.² panta pirmā daļa). Juridiskajām personām papildus jānorāda arī veids, kādā tiek īstenota kontrole pār juridisko personu, un jāiesniedz dokumentārs pamatojums (Novēršanas likuma 18.² panta pirmā daļa). Saskaņā ar Novēršanas likumu Latvijā ir arī ieviesta juridiska prasība likuma subjektiem ziņot UR par konstatētām neatbilstībām (skatīt 24.6. kritērija b) punktu).

(ii) **Likuma subjekti.** Likuma subjektiem ir pienākums identificēt un pārbaudīt klienta juridisko personu un PLG, iegūstot identifikācijas datus un Novēršanas likumā noteikto pamatinformāciju par PLG (skatīt 10.8.–10.10. kritērijs).

(iii) Uzņēmumi, kuru rīcībā ir PLG informācija. Uzņēmumiem nav pienākuma glabāt pamatinformāciju (skatīt 24.5. kritēriju), taču tiem ir jāuzglabā atbilstoša PLG informācija (plašāku informāciju skatīt 24.6. kritērija a) punktā).

Precīza

(i) Reģistrs. Latvijā informācijas pārbaude tiek veikta, izmantojot uz risku balstītu pieeju. Visa UR iesniegtā informācija tiek pārbaudīta, lai pārliecinātos par fizisko personu identitātes patiesumu un iesniegto dokumentu derīgumu. Ja UR konstatē paaugstinātu risku, piemēram, attiecībā uz juridisko adresi, ja personas ieņem vairākus amatus dažādās juridiskajās personās, vai iespējamus nodokļu saistību izpildes riskus, UR var lūgt VID pārbaudīt iesniegto informāciju, salīdzinot to ar VID rīcībā esošajiem datiem. UR izmantotie pārbaudes mehānismi ir noteikti UR iekšējās procedūrās. Tāpat UR ir tiesības pieprasīt papildu informāciju no juridiskajām personām (Novēršanas likuma 18.² pants), tai skaitā dokumentus, kas apliecina īpašumtiesības vai kontroles tiesisko pamatu, kā arī personu apliecinošu dokumentu derīguma pārbaudei nepieciešamos dokumentus (piemēram, notariāli apliecinātus dokumentus).

(ii) Likuma subjekti. Ja likuma subjekta iegūtā PLG informācija neatbilst UR reģistrētajai informācijai, ir jāiesniedz neatbilstības ziņojums (Novēršanas likuma 18. panta 3.¹ daļa). Šis pienākums neattiecas uz pamatinformāciju. Tiesiskais pienākums ziņot par PLG informācijas neatbilstībām ir noteikts gan likuma subjektiem, gan uzraudzības institūcijām. Tas nodrošina augstāku informācijas precizitātes līmeni gan UR, gan likuma subjektu rīcībā esošajiem datiem. Nav skaidrs, vai UR datubāzē esošā informācija tiek salīdzināta ar informāciju Kontu reģistrā.

(iii) Uzņēmumi, kuru rīcībā ir PLG informācija. Netika sniegta informācija par atbilstības uzraudzības mehānismiem, kas attiecas uz juridisko personu rīcībā esošās un iesniegtās pamatinformācijas un PLG informācijas precizitātes nodrošināšanu. Tomēr, ja UR iesniegtā pamatinformācija un PLG informācija ir nepilnīga vai neprecīza, UR ir tiesības pieprasīt papildu paskaidrojumus un atlikt iesniegto dokumentu reģistrāciju (likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 8. pants). Par informācijas nesniegšanu un/vai nepatiesas informācijas sniegšanu ir paredzēta kriminālatbildība, un šādos gadījumos tiek iesaistītas TAI (KL 195.¹ pants), kā arī var tikt ierobežotas balsstiesības, apturēta dividenžu izmaksāšana un smagākos gadījumos atņemtas akcionāru tiesības (Komerclikuma 136.¹ pants).

Aktuāla

(i) Reģistrs. Saskaņā ar likumu juridiskām personām 14 dienu laikā pēc izmaiņu veikšanas ir pienākums iesniegt UR pieteikumu šo izmaiņu reģistrācijai (Novēršanas likuma 18.² panta pirmā daļa).

(ii) Likuma subjekti. Iepriekš minēto papildina Novēršanas likumā noteiktais juridiskais pienākums UR trīs darba dienu laikā ziņot par konstatētajām neatbilstībām (Novēršanas likuma 18. panta 3.¹ daļa). Likuma subjektiem ir pienākums identificēt juridiskās personas un to PLG, kā arī pastāvīgi atjaunināt, uzglabāt un regulāri izvērtēt klienta izpēti laikā iegūtos dokumentus, personas datus un informāciju atbilstoši risku novērtējumam, vismaz reizi piecos gados (Novēršanas likuma 13. pants, 18. panta pirmā un otrā daļa, 11. panta pirmās daļas 5. punkts).

(iii) Uzņēmumi, kuru rīcībā ir PLG informācija. Juridiskajām personām ir pienākums uzturēt savu reģistrēto akcionāru reģistru (saskaņā ar Komerclikumu) un regulāri atjaunināt informāciju par PLG (Novēršanas likuma 18.¹ panta ceturrtā daļa).

24.9. kritērijs – Reģistros esošā informācija. UR un VID rīcībā esošā informācija ir publiski pieejama bez maksas (skatīt 24.6. kritērija b) punktu). Tiesībaizsardzības iestādes, FID un NILL/TF novēršanas uzraudzības institūcijas ir tiesīgas tieši saņemt visus UR rīcībā esošos dokumentus (likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 4. panta piecpadsmitās daļas 4. punkts). Publiski nepieejamo informāciju var iegūt, izmantojot tiešu piekļuvi vai pēc kompetento iestāžu pieprasījuma. Publisko iepirkumu jomas subjekti var brīvi izmantot publiski pieejamo UR un VID informāciju, kā arī pieprasīt piekļuvi publiski nepieejamai informācijai (piemēram, vēsturiskiem datiem) datubāzēs.

FI, NNPD un uzņēmumu rīcībā esošā informācija. UKI ir tiesīgas pieprasīt informāciju no likuma subjektiem NILL/TF/PF novēršanas vajadzībām (Novēršanas likuma 47. panta pirmās daļas 2. punkts). TAI un FID, pildot savus pienākumus, ir vispārīgas tiesības pieprasīt informāciju no jebkuras fiziskas vai juridiskas personas, kas attiecas arī uz FI, VAPS un NNPD, kā arī jebkuru juridisku personu (KPL 190. panta pirmā daļa). Ja persona nesadarbojas, TAI ir tiesības veikt izņemšanu vai kratīšanu (KPL 190. panta otrā daļa).

24.10. kritērijs – Latvijā tiek izmantoti divi mehānismi, kas nodrošina piekļuvi pamatinformācijai un PLG informācijai par ārvalstu juridiskajām personām, kuras var radīt NILL/TF riskus Latvijā un kurām ir pietiekama saikne ar Latviju. Pamatinformāciju un PLG informāciju par nerezidentu uzņēmumiem ar pastāvīgu pārstāvniecību vai rezidences vietu Latvijā var iegūt VID portālā (institūcijām ir pieejama tieša un pilnīga piekļuve). Juridiskās personas, kas ir Latvijas FI (kredītiestāžu, maksājumu pakalpojumu sniedzēju, krājaizdevu sabiedrību) klienti, var identificēt, izmantojot Latvijas Kontu reģistru (Kontu reģistra likuma 5. panta otrā daļa paredz šīs informācijas vākšanu). Kontu reģistram iesniegtā informācija neietver visus pamatinformācijas un PLG informācijas elementus, tomēr tā lielākoties ir pietiekama, lai identificētu juridisko personu vai PLG: t. i., juridiskai personai – nosaukums, reģistrācijas numurs, reģistrācijas valsts; PLG un pilnvarotajam pārstāvim – vārds, uzvārds, dzimšanas datums. Šai informācijai Latvijas kompetentās iestādes un FID var piekļūt bez maksas pēc to “pamatota pieprasījuma”¹³¹ (Kontu reģistra likuma 6. pants un 8. panta pirmā daļa). Tas ļauj Latvijas iestādēm identificēt FI, kuru rīcībā ir klienta izpētes informācija par interesējošām ārvalstu juridiskajām personām. Šie pasākumi lielā mērā atbilst Latvijas identificētajiem riskiem.

24.11. kritērijs – UR glabātā pamatinformācija un PLG informācija ir publiski pieejama (Novēršanas likuma 18.³ panta pirmā daļa). Papildu informācija, piemēram, dokumentu kopijas, ir pieejama pēc pamatota pieprasījuma par maksu.

24.12. kritērijs – saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem jaunu uzrādītāja akciju emisija papīra formā nav iespējama kopš 2008. gada, savukārt jebkāda jaunu uzrādītāja akciju emisija kopumā ir aizliegta kopš 2022. gada. Komerclikums paredz divus akciju veidus – reģistrētas akcijas un dematerializētas akcijas. Reģistrētas akcijas ir uzskaitītas akcionāru reģistrā, bet dematerializētas akcijas ir iegrāmatotas centrālajā vērtspapīru depozitārijā (Komerclikuma 228. pants). Iepriekš pastāvējušās uzrādītāja akcijas no 2023. gada 1. jūlija tika pārveidotas par dematerializētām akcijām un iegrāmatotas centrālajā depozitārijā (Komerclikuma 236.¹–236.³ pants). Ja akcijas nav reģistrētas, tām vairs nav juridiska spēka. AS bija pienākums iesniegt visus akciju veidus, tostarp uzrādītāja akcijas, ne vēlāk kā līdz 2024. gada 30. septembrim.

24.13. kritērijs – tikai fiziskas personas var būt valdes vai padomes locekļi (Komerclikuma 221. panta trešā daļa, 295. panta pirmā daļa un 304. panta otrā daļa), un tos ievēlē akcionāru sapulce vai padomes sapulce. Normatīvajā regulējumā nav skaidri noteikta aizlieguma iecelt nominālos akcionārus vai direktorus. Tāpat nav paredzēts pienākums nominētajam sevi identificēt kā tādu un reģistrēt UR. Tomēr fiziskai personai, kurai ir tiesības iecelt valdes locekli, ir jādeklarē sevi UR kā PLG, jo tā īsteno pietiekamu kontroli (izmantojot citus līdzekļus, nevis akciju īpašumtiesības), un šī informācija ir publiski pieejama. Nepatiesu ziņu sniegšana par darījumu un finanšu līdzekļu vai citas mantas patieso īpašnieku un PLG ir noziedzīgs nodarījums (KL 195.¹ panta pirmā daļa).

Valdes locekļi var deleģēt dažus savus pienākumus / pilnvaras prokūristiem. Šādos apstākļos gan valdes loceklis, gan prokūrists tiek publiski reģistrēti reģistrā, jo šāda iecelšana ir publiska. Šī vienošanās netiek uzskatīta par atbilstošu FATF glosārijā sniegtajai nominālās vienošanās definīcijai (skatīt FATF vadlīniju par juridisko personu faktiskajiem īpašniekiem 135. punktu). Ja rodas situācija, kad šī vienošanās atbilst robežvērtībai, lai to uzskatītu par nominālo vienošanos, informācijas atklāšanas prasības piemērojamas saskaņā ar 24.13. kritērija a) punktu.

Nominālajiem direktoriem un akcionāriem nav noteiktu prasību atklāt savu statusu, reģistrēties vai iegūt licenci, izņemot reģistrācijas pienākumus, kas attiecas uz trastu un uzņēmumu pakalpojumu sniedzējiem un kas var netieši skart dažus nominālo pakalpojumu sniedzējus, tomēr reģistrācijas procesā šāds pakalpojums netiek skaidri identificēts.

24.14. kritērijs – (i) sankciju piemērošana fiziskām personām. Par informācijas nesniegšanu, informācijas nepienācīgu sniegšanu vai nepatiesas informācijas sniegšanu UR piemēro brīdinājumu vai naudas sodu fiziskajai personai vai valdes loceklim līdz 700 EUR apmērā, atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās uz laiku līdz trim gadiem vai bez tā (Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 3. panta otrā daļa). Ja PLG – fiziskās personas – neatklāj savu statusu juridiskajai personai, tās var zaudēt akcionāra statusu, tiesības saņemt dividendes vai balsstiesības (KL 195.¹ pants un Komerclikuma 136.¹ pants).

131. Saskaņā ar šādu pieprasījumu mērķi.

(ii) *Sankciju piemērošana juridiskām personām.* Juridiskajām personām ir pienākums noskaidrot PLG (Novēršanas likuma 18.¹ panta trešā daļa), kā arī iesniegt attiecīgajam reģistram pamatinformāciju un PLG informāciju (Novēršanas likuma 18.² panta pirmā daļa). Ja juridiskās personas nesniedz šo informāciju, to reģistrācija tiek atlikta vai atteikta, kā arī var tikt piemērots vienkāršots (paātrināts) likvidācijas process (Novēršanas likuma pārejas noteikumu 49. punkts). UR ir tiesīgs likvidēt juridisko personu, piemērojot vienkāršotu (paātrinātu) likvidācijas procesu. Ja PLG informācija netiek reģistrēta vai pastāv citi apstākļi, kas norāda uz saimnieciskās darbības neesamību (piemēram, valdes neesamība ilgāk par trim mēnešiem, nav reģistrēts PLG, juridiskā persona nav sasniedzama tās juridiskajā adresē vai pamatojoties uz nodokļu administrācijas lēmumu par sabiedrības darbības izbeigšanu), UR uzsāk vienkāršotu (paātrinātu) likvidācijas procesu (Komerclikuma 314.¹ pants). Nav skaidri noteikts, vai juridiskajām personām tiek piemērotas sankcijas par PLG informācijas neuzglabāšanu vai neatjaunināšanu.

Ja kapitālsabiedrības, kas reģistrētas līdz 2017. gada 1. decembrim, neiesniedz PLG informāciju UR, to darbību izbeidz (Novēršanas likuma pārejas noteikumu 49. punkts).

Uzrādītāja akciju neregistrēšana var būt pamats sabiedrības darbības izbeigšanai (Komerclikuma pārejas noteikumu 70. punkts). Minētie pasākumi tiks piemēroti no 2024. gada oktobra.

(iii) *Sankciju piemērošana likuma subjektiem.* Likuma subjektiem klienta izpētes ietvaros (skatīt R.10) ir pienākums iegūt precīzu informāciju par faktisko īpašnieku. Sankcijas par NILL/TF/PF novēršanas prasību pārkāpumiem, kas ietver arī klienta izpēti, tostarp klienta un PLG identifikāciju un pārbaudi, ir noteiktas Novēršanas likuma 78. panta pirmajā daļā: publiska paziņojuma izteikšana, brīdinājums, naudas sods juridiskām un fiziskām personām (divkārsā apmērā no pārkāpuma rezultātā iegūtās peļņas vai citādu soda naudu līdz 1 000 000 EUR), saimnieciskās darbības ierobežošana vai atbrīvošana no amata; papildus var piemērot naudas sodu juridiskai personai līdz 10 % apmērā no kopējā gada apgrozījuma (78. panta trešās daļas 1. punkts), skatīt arī R.35.

24.15. kritērijs – (a) normatīvajos aktos nav paredzēti nepamatoti ierobežojumi pamatinformācijas un PLG informācijas apmaiņai, īpaši ņemot vērā šādas informācijas publisko pieejamību (skatīt turpmāk).

(b) Latvijā publiski ir pieejama aktuālā pamatinformācija un informācija faktiskajiem īpašniekiem, kas nozīmē, ka nav noteikti ierobežojumi šīs informācijas apmaiņai ar starptautiskajiem partneriem un ka tā tiek uzglabāta tā, lai būtu viegli pieejama gan UR, gan VID. Tiesības piekļūt visai aktuālajai informācijai ir piešķirtas jebkurai personai, lai efektīvi ierobežotu NILL/TF riskus (Novēršanas likuma 18.³ panta pirmā daļa). Savukārt informācija no VID reģistriem, kuras primārais avots ir VID, nav publiski pieejama. Šādos gadījumos citas iestādes var noslēgt līgumu ar VID par konkrētu datu saņemšanu, kas nepieciešami iestādes funkciju izpildei. Vēsturiskie dati ir pieejami pēc pieprasījuma.

(c) Skatīt iepriekš 24.15. kritērija b) punktu.

(d) Latvijas iestādes var izmantot iekšzemes pilnvaras, izpildot ārvalsts lūgumu ārvalstu partneru vārdā (KPL 847. pants).

(e) Kompetentās iestādes (izņemot Latvijas Banku) nav sniegušas informāciju par saņemtās palīdzības kvalitātes uzraudzību.

(f) Iestādes no ārvalstīm saņemto pamatinformāciju un PLG informāciju glabā savās iekšējās sistēmās, uz kurām attiecas iekšējie lietvedības un informācijas drošības noteikumi.

(g) Kompetentās iestādes ārvalsts lūguma izskatīšanā ir noteiktas KPL 846. pantā.

Vērtējums un secinājums

Kopumā Latvijā ir izveidota stabila sistēma, kas nodrošina pamatinformācijas un faktisko īpašnieku informācijas pārredzamību un tās pieejamību. Lielākā daļa citu nepilnību ir nebūtiskas, izņemot vienu, kas saistīta ar FATF īpašo pasākumu trūkumu attiecībā uz nominālajām struktūrām, un tā tiek vērtēta kā vidēji būtiska. Tomēr šim trūkumam nav būtiskas nozīmes, jo nominālie pakalpojumi Latvijā nav plaši izplatīti un pastāv citi risku mazināšanas pasākumi. **R.24 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

25. rekomendācija. Juridisko veidojumu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.25, jo nebija prasības, ka trastu pilnvarniekiem, veidojot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu virs robežvērtības, jāatklāj to statuss FI vai NNDP.

25.1. kritērijs – Latvijas tiesību akti nepieļauj tieši izveidotu trastu vai citu tamlīdzīgu juridisko veidojumu izveidi. Latvijas rezidentiem – fiziskajām personām un Latvijā reģistrētām juridiskajām personām, kas darbojas kā pilnvarnieki vai ieņem līdzvērtīgus amatus ārvalsts juridiskā veidojumā, ir pienākums atklāt PLG un iesniegt attiecīgo informāciju UR 14 dienu laikā pēc izmaiņām PLG statusā, izņemot gadījumus, kad attiecīgā juridiskā veidojuma PLG jau ir reģistrēti kādas ES dalībvalsts reģistrā (Novēršanas likuma 18.⁴ un 18.⁵ pants). Institūcijas informē, ka minētais izņēmums izriet no Direktīvas (ES) 2018/843 par NILL novēršanu. Reģistrācijas pienākums stājas spēkā 2024. gada janvārī.

25.2. kritērijs – Latvijas tiesību akti nepieļauj tieši izveidotus trastus vai citus tamlīdzīgus juridiskos veidojumus.

25.3. kritērijs – (a) Latvijas tiesību akti neparedz trastu regulējumu, līdz ar to 25.2. kritērija a) punkts nav piemērojams; (b/c) ir veikts riska novērtējums attiecībā uz ārvalstu tiesību aktiem pakļautiem trastiem, kuru pilnvarnieks vai līdzvērtīga persona ir šis valsts rezidents (25.3. kritērija b) punkts), kā arī ārvalstu juridiskajiem veidojumiem, kuriem ir pietiekama saikne ar Latviju (25.3. kritērija c) punkts). Plašāka informācija ir sniegta IO.5.

25.4. kritērijs – (a) ārvalstu trastu pilnvarniekiem un personām, kas ieņem līdzvērtīgus amatus, ir pienākums glabāt un pastāvīgi aktualizēt informāciju par visām 25.4. kritērija a) punktā uzskaitītajām jomām, izņemot labuma guvēju kategorijām un pilnvarojuma tiesību subjektus, un nav informācijas par līdzvērtīgiem amatiem līdzīgos juridiskos veidojumos, kas nav trasti (Novēršanas likuma 18.⁴ panta pirmā daļa). Turklāt Novēršanas likumā attiecībā uz dibinātāju, pilnvarnieku un pārraudzītāju tiek lietoti vienskaitļa termini, kas rada neskaidrības par to, vai informācija iesniedzama par visiem dibinātājiem, pilnvarniekiem un pārraudzītājiem. Minētā informācija nav jāsniedz, ja PLG ir reģistrēti kādas ES dalībvalsts reģistrā, kas tiek uzskatīts par nebūtisku ierobežojumu. (b) ārvalstu trastu pilnvarniekiem nav pienākuma iegūt un glabāt pamatinformāciju un PLG informāciju attiecībā uz trasta pusēm (c) ārvalstu trastu pilnvarniekiem nav pienākuma glabāt pamatinformāciju par citiem pilnvarotiem trasta vai līdzīga juridiska veidojuma pārstāvjiem un pakalpojumu sniedzējiem.

25.5. kritērijs – nav noteiktas īpašas prasības pilnvarniekiem glabāt 25.4. kritērijā norādīto informāciju piecus gadus pēc tam, kad tie vairs nav saistīti ar trasta darbību. Sākot no 2024. gada 2. janvāra, pilnvarniekiem ir pienākums iesniegt UR 25.4. kritērija a) punktā minēto informāciju (Novēršanas likuma 18.⁶ pants). Nav noteikta prasība glabāt vai iesniegt UR informāciju, kas minēta 25.4. kritērija b) un c) punktā.

25.6. kritērijs – pilnvarniekiem ir noteikts juridisks pienākums glabāt un pastāvīgi aktualizēt informāciju UR (iesniedzot pieteikumu) ne vēlāk kā 14 dienu laikā pēc izmaiņām faktiskā īpašnieka statusā (Novēršanas likuma 18.⁵ panta pirmā un trešā daļa). Tomēr nav noteikta prasība glabāt vai iesniegt UR informāciju, kas minēta 25.4. kritērija b) un c) punktā.

25.7. kritērijs – (a) pilnvarniekiem nav skaidri noteikts juridiskais pienākums atklāt savu statusu FI un NNDP. (b–c) Likumos vai izpildāmos aktos nav noteikts aizliegums pilnvarniekiem sniegt informāciju par faktiskajiem īpašniekiem, jebkuriem trasta vai līdzīga juridiskā veidojuma turējumā esošiem aktīviem. Pilnvarniekiem ir pienākums UR iesniegt publiski pieejamu PLG informāciju.

25.8. kritērijs – (i) atbilstība: Pilnvarniekiem ir jāiegūst un jānosūta UR informācija, kas uzskaitīta 25.4. kritērija a) punktā, tostarp informācija par līdzekļiem, ar kuru palīdzību tiek īstenota kontrole, piemērojot dažus nelielus ierobežojumus (skatīt 25.4. kritērija a) punktu). (ii) precizitāte: Ārvalstu tiesību aktiem pakļautiem pilnvarniekiem un personām, kas ieņem līdzvērtīgus amatus, ir pienākums glabāt un pastāvīgi aktualizēt PLG informāciju (Novēršanas likuma 18.⁴ panta pirmā daļa). Latvijas iestādes norāda, ka attiecībā uz juridiskajiem veidojumiem tiek piemērotas tādas pašas pārbaudes, kuru mērķis ir nodrošināt informācijas precizitāti, kā attiecībā uz juridiskajām personām (skatīt R.24). (iii) aktualizēta informācija: pilnvarniekiem ir juridisks pienākums nodrošināt UR iesniegtās informācijas aktualizēšanu ne vēlāk kā 14 dienu laikā pēc izmaiņām (Novēršanas likuma 18.⁵ panta trešā daļa) (jaunās reģistrācijas prasības stājas spēkā 2024. gada janvārī). Ja juridiskā veidojuma PLG ir reģistrēti citā ES dalībvalstī, Latvijas iestādes palaujas uz attiecīgās ES dalībvalsts nodrošināto informācijas atbilstību, precizitāti un aktualitāti. Trūkumi,

kas konstatēti 25.7. kritērija a) punktā (pilnvarniekiem nav noteikta pienākuma atklāt savu statusu FI un NNDP), kā arī 25.4. kritērija b) un c) punktos (nav pienākuma glabāt informāciju par trasta vai juridiska veidojuma pusēm vai pārstāvjiem), rada ietekmi šajā kontekstā.

25.9. kritērijs – UR tiek apkopota pamatinformācija un PLG informācija par ārvalstu trastiem, kuru pilnvarnieks(-i) ir Latvijas rezidents(-i), izņemot ES reģistrētus trastus, un tā ir pieejama TAI, FID, UKI. Nav noteiktas skaidras juridiskas prasības par trasta aktīvu identificēšanu. Tomēr gadījumos, kad trasts ir Latvijas FI vai NNDP klients, kompetentās iestādes var pieprasīt atklāt līdzīgu informāciju, ja tā ir pieejama attiecīgā likuma subjekta dokumentācijā.

25.10. kritērijs – Latvijas kompetentajām iestādēm un FID ir tiesības tieši piekļūt UR rīcībā esošajai informācijai, tostarp pamatinformācijai, PLG informācijai un pilnvarnieka pastāvīgās dzīvesvietas datiem (Novēršanas likuma 18.⁶ panta trešās daļas 6. punkta “c” apakšpunkts) attiecībā uz ārpus ES reģistrētiem trastiem, kuru pilnvarnieki ir Latvijas rezidenti. Tāpat kompetentās iestādes ir tiesīgas pieprasīt Latvijas FI un NNDP atklāt klientu izpētes gaitā iegūto informāciju par saviem klientiem, tostarp saistībā ar juridiskiem veidojumiem. Kompetentajām iestādēm ir tiesīgas pieprasīt informāciju no fiziskām un juridiskām personām (KPL190. panta pirmā daļa).

25.11. kritērijs – (a–b) ārvalstu tiesību aktiem pakļautu trastu pilnvarniekiem, kuri ir Latvijas rezidenti, ir pienākums apkopot pamatinformāciju un PLG informāciju attiecībā uz visiem ārpus ES dalībvalstīm izveidotiem juridiskajiem veidojumiem, kuros tie darbojas kā pilnvarnieki. Izņēmumi, kas attiecas uz ES reģistrētiem trastiem, ietekmē šo kritēriju. Par informācijas nesniegšanu, informācijas nepienācīgu sniegšanu vai nepatiesas informācijas sniegšanu UR piemēro brīdinājumu vai naudas sodu fiziskajai personai vai valdes loceklim līdz 700 EUR apmērā, atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās uz laiku līdz trim gadiem vai bez tā (Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 3. panta otrā daļa). Par apzinātu nepatiesu ziņu sniegšanu paredzēta brīvības atņemšana uz laiku līdz vienam gadam (līdz diviem gadiem, ja nodarīts būtisks kaitējums) vai naudas sods (KL 195.¹ pants). Ekspertu komandai nebija pieejama informācija par sankcijām, kas piemērojamas pilnvarniekiem par nesadarbošanos (skatīt 25. kritērija b) punktu). (c) Nav pieejama informācija par sankcijām gadījumos, kad kompetentajām iestādēm netiek savlaicīgi nodrošināta piekļuve informācijai, kas minēta 25.4. un 25.5. kritērijā un atrodas pilnvarnieku rīcībā.

Trūkumi, kas konstatēti 25.4. kritērija b) un c) punktā, 25.5. kritērijā un 25.7. kritērija a) punktā, rada ietekmi šajā kontekstā, jo nav noteiktu prasību, kuru neievērošanas gadījumā tiktu piemērotas sankcijas.

25.12. kritērijs – tehniski aktuālajai pamatinformācijai un PLG informācijai attiecībā uz ārpus ES reģistrētiem trastiem, kuru pilnvarnieks ir Latvijas rezidents, no 2024. gada janvāra jābūt publiski un brīvi pieejamai UR. Praksē līdz šim UR nav veikti attiecīgi ieraksti. Tādējādi nav noteikti ierobežojumi šīs informācijas apmaiņai ar starptautiskajiem partneriem, un informācija tiek glabāta tā, lai tā būtu viegli pieejama. Tiesības piekļūt visai aktuālajai informācijai ir piešķirtas jebkurai personai, lai efektīvi ierobežotu NILL/TF riskus (Novēršanas likuma 18.³ panta pirmā daļa). Latvijas iestādes var izmantot iekšzemes pilnvaras, izpildot ārvalstu lūgumus (KPL 847. pants). Latvijas iestādes nav sniegušas informāciju par tiesībaizsardzības iestāžu, reģistru vai citu kompetento iestāžu procedūrām, kas saistītas ar pamatinformācijas un PLG informācijas pieprasījumu uzraudzību. Nav publiski zināma neviena institūcija, kas būtu tieši atbildīga par PLG informācijas pieprasījumu izpildi. Skatīt arī R.37–40.

Vērtējums un secinājums

Tiesiskā regulējuma pārredzamības un PLG regulējuma pārredzamības nodrošināšanā ir konstatētas vairākas nepilnības, kas pēc būtības ir nelielas vai mērenas. Tomēr Latvijas tiesību akti neparedz īpašu trastu vai citu līdzīgu juridisku veidojumu izveidi, un valsts saskare ar ārvalstu trastiem ir ierobežota. **R.25 ir novērtēta kā daļēji atbilstoša.**

26. rekomendācija. Finanšu iestāžu regulēšana un uzraudzība

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša R.26, ņemot vērā šādus trūkumus: nepilnības attiecībā uz AIF tirgus piekļuvi; ierobežots noziedzīgās saistības tvērums; nepilnības uz risku balstītas uzraudzības īstenošanā atsevišķās nozarēs. FUR 2019 ietvaros R.26 tika atkārtoti novērtēts kā lielākoties atbilstošs, ņemot vērā panākto progresu, tomēr daži trūkumi joprojām saglabājās: ar AIF licencēšanu saistītie jautājumi un vispārējais noziedzīgās saistības tvērums; ierobežota VID, PTAC un valūtas maiņas punktu uzraudzība.

2021. gadā tika pieņemts jauns Latvijas Bankas likums. Jaunais likums paredz, ka no 2023. gada 1. janvāra valsts centrālā banka Latvijas Banka un FKTK tiek apvienotas vienā institūcijā – Latvijas Bankā. Līdz ar to atsaucies uz FKTK, kas bija iekļautas MER 2018 un FUR 2019, šajā MER ir aizstātas ar atsaucēm uz *Latvijas Banku*; atsaucies uz *Latvijas Pastu* ir svītrotas, kā skaidrots R.14.

26.1. kritērijs – uzraudzības pienākumi attiecībā uz FI ir noteikti Novēršanas likuma 45. pantā. Latvijas Banka uzrauga kredītiestādes, ENI, apdrošināšanas sabiedrības un apdrošināšanas starpniekus, privātos pensiju fondus, ieguldījumu sabiedrības, AIF pārvaldniekus, ieguldījumu pārvaldes sabiedrības, krājaizdevu sabiedrības, pārpadrošināšanas pakalpojumu sniedzējus, MI, ārvalstu valūtas maiņas iestādes. Savukārt VID uzrauga FI, kuras nav Latvijas Bankas uzraudzībā un kuras sniedz kredītešanas pakalpojumus, tai skaitā finanšu līzingu gadījumos, kad pakalpojuma sniegšanai nav nepieciešama licence, kā arī garantiju izsniegšanu, inkasācijas un virtuālo aktīvu pakalpojumus. PTAC uzrauga personas, kuras uzņēmējdarbības ietvaros sniedz patērētāju kredītešanas pakalpojumus (tostarp aizdevumus juridiskām personām) un kurām nav citu licenču, piemēram, kredītiestādes licences (Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8. pants).

26.2. kritērijs – pamatprincips paredz, ka FI ir licencējamas, savukārt AIF ir izņēmums, kam tiek piemērotas vienkāršotas reģistrācijas prasības. Kredītiestāžu licencēšanu reglamentē Kredītiestāžu likuma II nodaļa, tostarp 11. pants. Elektroniskās naudas iestāžu, MI un valūtas maiņas uzņēmumu darbība tiek reglamentēta un licencēta saskaņā ar Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likumu (II nodaļa, tostarp 4. pants, kā arī II² nodaļa attiecībā uz ārvalstu valūtas tirdzniecības uzņēmumiem). Apdrošināšanas un pārpadrošināšanas sabiedrību darbību reglamentē Apdrošināšanas un pārpadrošināšanas likuma II un III nodaļa, tostarp 4. pants. Apdrošināšanas starpnieku darbība tiek reģistrēta saskaņā ar Apdrošināšanas un pārpadrošināšanas izplatīšanas likuma II nodaļu. Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieku (AIFP) darbību reglamentē Alternatīvo ieguldījumu fondu un to pārvaldnieku likuma II nodaļa “Pārvaldnieka darbība, reģistrācija un licencēšana”, tostarp 7. un 10. pants. Krājaizdevu sabiedrību darbību reglamentē Krājaizdevu sabiedrību likuma II nodaļa. Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību darbību reglamentē Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likuma II nodaļa, savukārt privāto pensiju fondu darbību reglamentē Privāto pensiju fondu likuma 8. pants. Tiek reģistrētas arī citas FI. Čaulu banku izveide vai darbības turpināšana Latvijā ir aizliegta (Novēršanas likuma 21. panta otrā daļa).

26.3. kritērijs – Latvijas Bankas licencēto un reģistrēto subjektu PLG un vadītāju sodāmības pārbaudes tiek veiktas gan sākotnējā licencēšanas posmā, gan turpmāku izmaiņu gadījumos (piemēram, līdzdalības palielināšana, būtiskas līdzdalības iegūšana vai vadības maiņa). Vispārīgās prasības ir noteiktas dažādos nozaru tiesību aktos. Lai gan jēdziens “noziedzīga saistība” tiesību aktos nav definēts, Latvijas Banka, izvērtējot PLG un vadītāju reputāciju, ņem vērā arī ar noziedzīgām darbībām saistītās personas. Visu licencēšanas un reģistrācijas iestāžu veikto pārbaūžu efektivitāte, kuru mērķis ir novērst noziedznieku iekļūšanu regulētajā finanšu tirgū, izmantojot PLG vai vadītāja statusu, ir detalizēti aplūkoti IO.3.

26.4. kritērijs – (a) FI: Latvijā nav veikta Bāzeles komitejas principu, Starptautiskās Apdrošināšanas uzraudzības asociācijas (IAIS) principu un Starptautiskās Vērtspapīru komisiju organizācijas (IOSCO) principu un atbildības novērtēšana.

Latvijas Bankai ir pienākums veikt kredītiestāžu (Kredītiestāžu likuma 112.² pants), ieguldījumu brokeru sabiedrību (ieguldījumu sabiedrību) (Finanšu instrumentu tirgus likuma 142. pants); ieguldījumu pārvaldes sabiedrību (Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likuma 8. pants); apdrošināšanas un pārpadrošināšanas grupu (Apdrošināšanas un pārpadrošināšanas likuma 221. pants); alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieku (Alternatīvo ieguldījumu fondu un pārvaldnieku likuma 16. pants) konsolidēto uzraudzību.

(b) FI, kas neietilpst pamatzraudzības tvērumā, uzraudzība kopumā tiek veikta, ņemot vērā NILL/TF riskus (izņemot PTAC), tas, cik lielā mērā riski tiek ņemti vērā uzraudzības nolūkos, ir atšķirīgs (skatīt arī 26.5. kritēriju). Ir ieviesti atsevišķi iekšējie normatīvie akti, lai nodrošinātu atbilstības uzraudzību NILL/TF novēršanas prasībām.

26.5. kritērijs – kopumā finanšu uzraudzības institūcijām ir pienākums noteikt uzraudzības biežumu, pamatojoties uz NILL/TF risku (Novēršanas likuma 46. panta pirmā daļa). Ir ieviestas iekšējās metodikas, kurās detalizēti aprakstīti uzraudzības procesi. Tomēr uz risku balstītai pieejai attiecībā uz valūtas maiņas punktu un citu FI, kuras uzrauga PTAC un VID, uzraudzību ir konstatējami trūkumi.

26.6. kritērijs – UKI ir regulāri jāpārskata FI riska novērtējumi, pamatojoties uz NILL/TF riskiem saskaņā ar Novēršanas likuma 46. panta pirmās daļas 11. un 12. punktu. Šī pieeja ir detalizētāk izklāstīta Latvijas Bankas iekšējās procedūrās. Tomēr, izņemot Novēršanas likuma vispārīgās prasības, nav ieviestas formālas

procedūras, kas attiektos uz visām nebanku FI un paredzētu riska profilu pārskatīšanu, pamatojoties uz būtiskiem notikumiem vai izmaiņām FI vai grupas pārvaldībā un darbībā.

Vērtējums un secinājums

R.26 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša. Joprojām konstatējami nelieli trūkumi saistībā ar tirgus piekļuves regulējumu, uz risku balstītas uzraudzības piemērošanu atsevišķām nebanku FI, kā arī mēreni trūkumi, kas saistīti ar formālu novērtējumu trūkumu attiecībā uz pamatprincipu ievērošanu.

27. rekomendācija. Uzraudzības institūciju pilnvaras

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā atbilstoša R.27. Izmaiņas saistībā ar šo rekomendāciju tika uzsāktas 2021.–2023. gadā pēc Latvijas Bankas un iepriekšējā finanšu tirgus uzrauga – FKTK – apvienošanas. Kopš iepriekšējā MER ir ieviestas vairākas izmaiņas, tostarp UKI ir paplašinātas pilnvaras uzraudzīt likuma subjektus maksātspējas vai likvidācijas gadījumos, kā arī Latvijas Bankai ir piešķirtas plašākas pilnvaras anulēt licences.

27.1. kritērijs – uzraudzības institūcijām ir jānodrošina FI uzraudzība un to atbilstība NILL/TF/PF novēšanas prasībām (Novēšanas likuma 45. pants).

27.2. kritērijs – UKI ir pienākums veikt pārbaudes (Novēšanas likuma 46. panta pirmās daļas 3. punkts), un tās ir tiesīgas apmeklēt uzraudzīto likuma subjektu telpas.

27.3. kritērijs – nozīmēto uzraudzības institūciju pilnvarās ietilpst tiesības pieprasīt informāciju, kas saistīta ar NILL/TF novēšanas prasību izpildi (Novēšanas likuma 47. panta pirmās daļas 2. punkts).

27.4. kritērijs – UKI ir pilnvarotas piemērot sankcijas, ja tiek konstatēta Novēšanas likuma prasību neievērošanu (Novēšanas likuma 77. panta pirmā daļa un 78. panta pirmā daļa). Tie ir naudas sodi, pagaidu aizlieguma noteikšana par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt tai likuma subjekta noteiktos pienākumus, licences anulēšana un citi Novēšanas likumā paredzētie pasākumi.

Vērtējums un secinājums

R.27 ir novērtēta kā atbilstoša.

28. rekomendācija. NNDP regulēšana un uzraudzība

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša R.28, ņemot vērā šādas nepilnības: (i) nebija skaidrs, vai ir ieviesti pasākumi, lai novērstu to, ka noziedznieki kontrolē NNDP (izņemot notārus); un (ii) pastāvēja nepilnības uzraudzības institūciju veiktajā uz NILL/TF risku balstītajā uzraudzībā. FUR 2019 lielākā daļa konstatēto trūkumu ir novērsti, un R.28 tika atkārtoti novērtēta kā lielākoties atbilstoša.

28.1. kritērijs – (a) azartspēļu (klātienē azartspēļu vietas un interneta kazino) un izložu operatoru darbībai Latvijā ir nepieciešama licence (Azartspēļu un izložu likuma 3. un 46. pants). Licences izsniedz IAUI.

(b) valdes locekļiem un azartspēļu organizētāja revidentam jābūt ar nevainojamu reputāciju, un tiem nedrīkst būt atņemtas tiesības veikt komercdarbību. Tas skaidri izslēdz personas, kurām ir iepriekšēja sodāmība (Azartspēļu un izložu likuma 9. panta otrā un trešā daļa). Turklāt grozījumi Novēšanas likuma 10.¹ panta pirmajā daļā paredz aizliegumu noziedzniekiem ieņemt augstākā līmeņa vadības vai atbilstības uzraudzības amatpersonas amatus likuma subjektā. Tomēr šis ierobežojums neattiecas uz personām, kas saistītas ar personām ar sodāmību, kā arī uz personām ar būtisku vai kontrolējošu līdzdalību (vai PLG) un viņu sabiedrotajiem.

(c) IAUI ir ieceltais kazino uzraugs, kas atbild par NILL/TF/PF novēšanas uzraudzību (Novēšanas likuma 45. panta septītā daļa). IAUI veic klātienē pārbaudes kazino.

28.2. kritērijs – Latvija uzskaita šādus NNDP, uz kuriem attiecas Novēšanas likums: nekustamā īpašuma aģenti, personas, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, juristi, notāri, revidenti, grāmatveži un uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēji, t.sk. uzticības personas. Latvija nedefinē uzticības personas kā atsevišķu NNDP kategoriju un neizsniedz tām licences.

Novēšanas likumus definē NILL/TF novēšanas uzraudzības institūcijas, un tās ir šādas: nekustamā īpašuma aģentu uzraudzību veic VID (Novēšanas likuma 45. panta otrās daļas 4. punkts); personu, kuras veic

darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, uzraudzību veic VID (Novēršanas likuma 45. panta otrās daļas 5. punkts); juristu uzraudzību veic LZAP (Novēršanas likuma 45. panta pirmās daļas 2. punkts); notāru uzraudzību veic LZNP (Novēršanas likuma 45. panta pirmās daļas 3. punkts); revidentu uzraudzību veic LZRA (Novēršanas likuma 45. panta pirmās daļas 4. punkts); grāmatvežu uzraudzību veic VID (Novēršanas likuma 45. panta otrās daļas 1. punkts); uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzēju (tostarp uzticības personu) uzraudzību veic VID (Novēršanas likuma 45. panta otrās daļas 2. un 3. punkts).

28.3. kritērijs – skatīt 28.2. kritēriju.

28.4. kritērijs – (a) Novēršanas likuma 45. līdz 47. pants, šķiet, sniedz uzraudzības institūcijām / pašregulējošām organizācijām, kas minētas 28.1. un 28.2, pietiekamas pilnvaras, lai uzraudzītu dažādu NNDP atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām. Nozīmēto uzraudzības institūciju pilnvarās ietilpst tiesības veikt pārbaudes (Novēršanas likuma 46. panta pirmās daļas 3. punkts). Pārbažu veikšanas normatīvais regulējums ietver spēju apmeklēt telpas, pieprasīt informāciju un dokumentus, attiecīgo dokumentu kopijas. Nozīmēto uzraudzības institūciju pilnvarās ietilpst tiesības pieprasīt informāciju, kas saistīta ar Novēršanas likuma prasību izpildi (Novēršanas likuma 47. panta pirmās daļas 2. punkts). Tas ietver tiesības pieprasīt paskaidrojumus no likuma subjektiem.

(b) Grozījumi Novēršanas likuma 10.¹ pantā paredz aizliegumu noziedzniekiem ieņemt augstākā līmeņa vadības vai atbilstības uzraudzības amatpersonas amatus likuma subjektā (10.¹ panta pirmā daļa). Tomēr šis ierobežojums neattiecas uz personām, kas saistītas ar personām ar sodāmību. Veikta atsauce uz 28.1. kritērija b) punktu attiecībā uz trūkumiem, kas saistīti ar personām, kurām pieder būtiska vai kontrolējoša līdzdalība (vai kuras ir PLG).

(c) UKI piemēro Novēršanas likuma 78. pantā noteiktās sankcijas, ja tiek konstatēti NILL/TF novēršanas tiesiskā regulējuma pārkāpumi. Uz NNDP attiecas Novēršanas likuma 78. panta regulējums, kas ir izklāstīts 27.4. kritērijā, kā arī R.35 paredzētais tiesiskais regulējums, tostarp konstatētie trūkumi attiecībā uz uzraudzības institūcijām un nepietiekams juridiskais pamats sankciju piemērošanai par R.6 prasību neievērošanu (skatīt 35.1. kritēriju).

Likuma 78. pantā noteiktās sankcijas attiecībā uz zvērinātiem revidentiem un zvērinātu revidentu komercsabiedrībām piemēro VID pēc UKI – LZRA – ierosinājuma.

28.5. kritērijs – (a) grozījumi Novēršanas likuma 46. panta pirmās daļas 11. punktā paredz, ka UKI ir pienākums veikt uzraudzības pasākumus, balstoties uz NILL/TF/PF risku novērtējumu, kā arī jāveic risku novērtējums un regulāra tā pārskatīšana atbilstoši noteiktajam riska līmenim.

VID veic uz NILL/TF risku balstītā uzraudzību. Tomēr jānorāda, ka VID piemērotā uz risku balstītā pieeja neaptver visas 28.5. kritērija prasības, jo iestāžu risku novērtējumā netiek ietvertas iekšējās kontroles sistēmas un procedūras. Tāpat nav skaidri definēts, kā riska kritēriji ietekmē pārbažu biežumu un intensitāti.

LZNP riska novērtēšanai izskata septiņus riska faktorus: iepriekšējo novērtējumu rezultātus, darbinieku kvalifikāciju, pieredzi, LZNP intereses, reputāciju (sūdzības, disciplinārbildību), kopējos parādus, finanšu rezultātus un notāra profesionālo darbību ārpus biroja.

Saskaņā ar IAUI iekšējiem noteikumiem IAUI, šķiet, kazino uzraudzībā piemēro uz risku balstītu pieeju.

LZAP izmanto riska klasifikācijas sistēmu, lai noteiktu zvērinātu advokātu riska kategorijas.

Savukārt LZRA ir ieviesusi atsevišķus uz risku balstītas uzraudzības elementus sertificēto revidentu mērķorientētu pārbažu veikšanai.

(b) uzraudzības riska profili: LZNP izmanto “kontroles klienta” metodi, lai noteiktu augsta riska notārus, kurus nepieciešams pārbaudīt. Sniegtā informācija nav detalizēta un neprecīza, kas ir augsta riska notārs. VID, šķiet, par prioritāriem uzskata uzņēmumus, kuriem piemīt lielāks risks izvairīties no nodokļu maksāšanas. Šķiet, ka IAUI neievēro uz risku balstītu pieeju. Informācija par zvērinātiem juristiem, personām, kas veic darījumus ar dārgakmeņiem un dārgmetāliem, zvērinātiem revidentiem, grāmatvežiem un uzņēmumu dibināšanas un pārvaldības pakalpojumu sniedzējiem sniegta minimālā apjomā vai nav sniegta vispār.

Vērtējums un secinājums

Lai gan ir ieviesta sistēma NNDP ienākšanai tirgū un uzraudzībai, joprojām pastāv trūkumi, tostarp (i) nav pasākumu, lai novērstu noziedznieku līdzdalību šāda veida likuma subjektu īpašumtiesībās vai darbībās, un

(ii) uzraudzības iestāžu veiktajā uz NILL/TF risku balstītajā uzraudzībā ir trūkumi. **R.28 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

29. rekomendācija. Finanšu izlūkošanas vienības

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša. Konstatētie trūkumi bija saistīti ar ierobežojumiem FID piekļuvei plašam informācijas klāstam un ierobežotām informācijas izplatīšanas iespējām. MER 2018 tika konstatētas arī problēmas saistībā ar darbības neatkarību. 2019. gadā tika pārskatīti vairāki Novēršanas likuma un FID darbību reglamentējošo noteikumu aspekti, kā rezultātā tika uzlabota FID piekļuve informācijai (29.3. kritērijs), spēja sniegt informāciju, norādot skaidru atteikuma pamatojumu (29.5. Kritērijs), kā arī darbības neatkarība (29.7. kritērijs).

29.1. kritērijs – Latvijā FID tika izveidots 1998. gadā. 2019. gadā īstenotā Novēršanas likuma pārskatīšana uzskatāma par fundamentālu reformu, kas būtiski paplašināja FID kompetenci valsts NILL/TF novēršanas režīmā. Minēto juridisko reformu ietvaros FID tika pārveidots no LRP pārraudzībā esošas iestādes par neatkarīgu iestādi. Novēršanas likums nosaka FID juridisko statusu, tiesības un pienākumus, kā arī atbildību. Novēršanas likums nosaka, ka FID ir speciāli izveidota valsts institūcija, kas ir atbildīga par aizdomīgu un neparastu darījumu ziņojumu un citas informācijas par NILL, ar to saistītajiem predikatīvajiem noziegumiem un TF saņemšanu, kā arī nodrošina šīs informācijas analīzi un nodošanu kompetentajām iestādēm (IX nodaļas 50. panta pirmā daļa).

29.2. kritērijs – FID darbojas kā centrālā iestāde, kas saņem likuma subjektu sagatavoto informāciju, tai skaitā:

(a) likuma subjektu iesniegtie STR par NILL, ar to saistītajiem predikatīvajiem noziegumiem un TF (Novēršanas likuma 50. pants). Novēršanas likums nosaka pienākumu likuma subjektiem, kā arī valsts institūcijām, atvasinātām publiskām personām un to iestādēm ziņot FID gan par neparastiem, gan aizdomīgiem darījumiem, kas ir vienīgās informācijas kategorijas, kuras likuma subjektiem ir pienākums atklāt spontāni. Likuma subjektiem ir pienākums nekavējoties ziņot par aizdomīgiem darījumiem, ja tie saistīti ar NILL, TF vai ar tiem saistītiem predikatīvajiem noziegumiem (Novēršanas likuma IV nodaļas 31. panta ceturtnā daļa).

(b) atsevišķos gadījumos, kas noteikti MK not. Nr. 550, likuma subjektiem ir pienākums iesniegt sliekšņa deklarācijas.

Saskaņā ar likumu likuma subjektiem ir pienākums reģistrēties goAML sistēmā, ar kuras starpniecību tiek iesniegti ziņojumi FID.

29.3. kritērijs – informācijas iegūšana un piekļuve tai.

(a) likuma subjekti sniedz FID pieprasīto papildu informāciju nekavējoties, bet ne vēlāk kā triju darba dienu laikā pēc attiecīga pieprasījuma saņemšanas, ja tas saistīts ar FID rīkojumu par līdzekļu pagaidu iesaldēšanu uz piecām darba dienām vai tajā norādīta steidzamība, vai septiņu darba dienu laikā citos gadījumos (Novēršanas likuma 31.⁴ panta otrā daļa).

(b) FID ir tieša piekļuve plašam informācijas un datubāzu klāstam, un tas var pieprasīt valsts institūcijām sniegt jebkādu informāciju, kas nepieciešama FID funkciju veikšanai (Novēršanas likuma 51. panta pirmā daļa). Tie ietver tiešu piekļuvi kontu reģistram (un PLG informācijai); UR datubāzei (tostarp PLG sadaļai); kriminālprocesa informācijai un sodāmības reģistru datubāzei; muitas deklarācijām un kuģu reģistriem; robežšķērsošanas informācijas sistēmai; transportlīdzekļu un zemes reģistriem; nodokļu informācijai utt.

29.4. kritērijs – FID analītiskā darbība.

(a) un (b) FID veic operatīvo un stratēģisko analīzi praksē. FID jāveic šī analīze, pamatojoties uz informāciju, kas saņemta no likuma subjektiem, kā arī citu tam pieejamo informāciju. Gan operatīvo, gan stratēģisko analīzi veic FID, un pastāv dažādi mehānismi FID stratēģiskās analīzes kvalitātes, izmantojamības un nozīmīguma novērtēšanai (Novēršanas likuma 51. pants).

29.5. kritērijs – FID ir pieejami mehānismi un kanāli, lai spontāni un pēc pieprasījuma droši izplatītu analīzes rezultātus attiecīgajām kompetentajām iestādēm. Informācijas izplatīšana tiek veikta pēc FID ieskatiem un pēc atbilstoša apstiprinājuma. FID katru pieprasījumu izskata, ievērojot Novēršanas likumā noteiktās prasības (Novēršanas likuma 56. pants). Praksē FID informācijas apmaiņu ar citām kompetentajām iestādēm veic, izmantojot goAML lietojumprogrammu, kas nodrošina datu šifrēšanu un drošu pārsūtīšanu.

29.6. kritērijs – Latvijas Novēršanas likums paredz, ka FID ir jānodrošina informācijas konfidencialitāte, jāizstrādā apstiprināšanas procedūras un jāierobežo piekļuve tās rīcībā esošajai informācijai (skatīt a)–c) punktus zemāk; (Novēršanas likuma 53. pants). Šī prasība tiek īstenota, FID ieviešot iekšējos noteikumus un vadlīnijas, kas regulē to praktisko īstenošanu un izpildi.

(a) FID ir izstrādāti noteikumi, kas nosaka informācijas drošību un konfidencialitāti, tostarp tās apstrādes un glabāšanas kārtību. FID uztur ik gadu aktualizētu informācijas veidu un piekļuves līmeņu sarakstu. Saskaņā ar vairākiem MK noteikumiem ir ieviesti administratīvie, tehniskie un organizatoriskie drošības pasākumi, savukārt par ierobežotas piekļuves informācijas neatļautu izpaušanu paredzēta kriminālatbildība (Krimināllikuma 200. pants). Latvija drošības akreditācijas noteikšanā un īstenošanā paļaujas uz Satversmes aizsardzības biroju. FID 2024. gada aprīlī veiksmīgi ieguva nepieciešamo drošības akreditāciju, pamatojoties uz Satversmes aizsardzības biroja veikto novērtējumu.

(b) FID iekšējie noteikumi par drošības pielāgšanas piešķiršanu klasificētai informācijai ir izstrādāti saskaņā ar likumu "Par valsts noslēpumu". Tādējādi tiek nodrošināts, ka darbinieki pirms pienākumu veikšanas ir izgājuši drošības pārbaudes, kā arī ir iepazinušies ar informācijas piekļuves noteikumiem un atbildību par savu pienākumu pārkāpšanu (MK not. Nr. 822).

(c) FID nodrošina arī fiziskās un elektroniskās piekļuves ierobežošanu tās iekārtām un datiem. FID telpas ir fiziski aizsargātas ar apsardzi un piekļuves kontroli, savukārt datu aizsardzība tiek nodrošināta ar atbilstošiem elektroniskās drošības pasākumiem (MK not. Nr. 442). 2022. gada jūlijā FID izveidoja Informācijas sistēmu drošības pārvaldnieka amatu, lai stiprinātu IT un datu drošības pārvaldību.

29.7. kritērijs – FID darbības neatkarība un autonomija.

(a) FID ir pilnvaras un spējas brīvi pildīt savas funkcijas, pateicoties 2019. gada grozījumiem Novēršanas likumā, kas nosaka FID ir funkcionāli autonoma un neatkarīga iestāde (Novēršanas likuma 50. pants). FID ir MK pārraudzībā esoša iestāde, kuras institucionālo pārraudzību īsteno IeM. Šī pārraudzība neattiecas uz FID noteikto uzdevumu un tiesību īstenošanu, kā arī uz iekšējiem noteikumiem, paziņojumiem vai lēmumiem attiecībā uz darbiniekiem.

(b) FID ir jāvienojas ar citām valsts kompetentajām iestādēm vai ārvalstu partneriem par informācijas apmaiņu vai jāveic tā neatkarīgi. Papildus tam FID ir piešķirtas ekskluzīvas pilnvaras patstāvīgi uzsākt sarunas un noslēgt MoU un citus nolīgumus ar vietējām kompetentajām iestādēm, kā arī ārvalstu FID un citiem attiecīgajiem sadarbības partneriem (Novēršanas likuma 50. pants).

(c) (Nav piemērojams)

(d) FID spēj iegūt un izmantot tās funkciju izpildei nepieciešamos resursus. FID saņem finansējumu no valsts budžeta (Novēršanas likuma 50. pants). Turklāt Novēršanas likums paredz skaidru FID priekšnieka iecelšanas, atstādināšanas un atbrīvošanas no amata kārtību (Novēršanas likuma 50.¹ un 50.² pants). Papildus ikgadējam valsts budžeta finansējumam, kas kopš 2018. gada ir pakāpeniski palielinājies, FID ir spējis piesaistīt papildu līdzekļus no dažādiem avotiem, tostarp no valsts konfiskācijas fonda.

29.8. kritērijs – FID kopš 1999. gada darbojas starptautiskā organizācijā Egmont Group.

Vērtējums un secinājums

R.29 ir novērtēta kā atbilstoša.

30. rekomendācija. Tiesībaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pienākumi

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša attiecībā uz tiesībaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pienākumiem. Galvenais konstatētais trūkums bija tāds, ka TAI nebija noteikta prasība regulāri veikt paralēlas finanšu izmeklēšanas (30.2. kritērijs). Kopš tā laika Latvija ir atjauninājusi attiecīgos iekšējos norādījumus TAI, nosakot regulāru finanšu izmeklēšanu veikšanu.

30.1. kritērijs – Latvijā ir plašs TAI loks, kuru pienākums ir izmeklēt NILL, saistītos predikatīvos nodarījumus un TF. Ģenerālprokuroram ir tiesības noteikt konkrētu noziedzīgu nodarījumu institucionālo piekritību (KPL 387. panta vienpadsmitā daļa). 2021. gadā KPL tika ieviests 26.¹ pants, kas nosaka EPPO pilnvaras kriminālprocesa veikšanā.

NILL un ar to saistītie predikatīvie noziedzīgie nodarījumi

Ja vien ar KPL 387. pantā nav noteikts citādi, jebkuru noziedzīgu nodarījumu izmeklē Valsts policija. Arī gadījumos, kad predikatīvais noziedzīgais nodarījums nav identificējams un nepastāv aizdomas par tā izdarīšanu, tostarp ārvalstīs, izmeklēšanu veic Valsts policija. Valsts policijas Galvenā kriminālpolicijas pārvalde (VP GKRP) ietver ENAP, kuras struktūrvienības specializējas sarežģītu ekonomisko noziegumu izmeklēšanā. Turklāt 2022. gadā Latvijā tika izveidota Kibernoziegumu apkarošanas pārvalde, lai novērstu un apkarotu augsto tehnoloģiju noziegumus, tostarp ar kryptoaktīviem saistītu NILL. Vienlaikus katrs izmeklētājs ir pilnvarots veikt izmeklēšanu par NILL.

KPL 387. pants nosaka vairākas citas TAI, kuru pienākums ir izmeklēt noziedzīgus nodarījumus, piemēram: VID NMPP (par noziedzīgiem nodarījumiem valsts ieņēmumu un muitas jomā); KNAB (par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar politisko organizāciju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem); VID Iekšējās drošības pārvalde (par amatpersonu un darbinieku izdarītiem koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar dienesta pienākumu pildīšanu) un VRS (par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu).

TF nodarījumi

TF nodarījumus izmeklē Drošības policija, kas ir viena no trim Latvijas valsts drošības iestādēm, un kura darbojas IeM padotībā. Valsts drošības jomā Drošības policija veic pretizlūkošanas un izmeklēšanas pasākumus, lai apkarotu vairākus smagus noziegumus. Tas ietver organizēto un ekonomisko noziedzību, terorismu, kaitniecību un citus valsts drošību un varu apdraudošus noziedzīgus nodarījumus, bandītismu, korupciju, naudas viltošanu, kā arī kodolmateriālu, narkotisko un citu (ķīmisko, radioaktīvo) stipras iedarbības vielu vai dubultā lietojuma preču, šaujamo un cita veida ieroču, sprāgstvielu nesankcionētu izplatīšanu (Valsts drošības iestāžu likuma 15. panta otrās daļas 1. punkts).

30.2. kritērijs – KPL nosaka skaidru institucionālo piekritību katrai izmeklēšanas iestādei (TAI) Latvijā attiecībā uz NILL/TF noziegumu izmeklēšanu, tostarp paralēlu finanšu izmeklēšanu veikšanu predikatīvā noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanas laikā, neatkarīgi no predikatīvā nodarījuma izdarīšanas vietas. 2022. gadā LRP izdeva vadlīnijas par paralēlo finanšu izmeklēšanu izmeklētājiem, prokuroriem un apmācību struktūrvienībām. Turklāt TAI ir izstrādājušas iekšējos dokumentus, kas nodrošina regulāru paralēlo finanšu izmeklēšanu veikšanu.

30.3. kritērijs – TAI izmeklētājiem ir tiesības identificēt, izsekot mantu, ierosināt mantas iesaldēšanu un izņemšanu (KPL 28. nodaļas 361. pants). Mantas arests tiek piemērots ar izmeklēšanas tiesneša apstiprinātu lēmumu, savukārt neatliekamajos gadījumos – ar prokurora piekrišanu. Valsts policijā ir izveidota speciālā vienība (ARO), kuras pamatfunkcija ir noziedzīgi iegūtas mantas meklēšana, identificēšana un atgūšana. Visas TAI var iesaistīt ARO, ja tām nepieciešama palīdzība līdzekļu meklēšanā un konfiskācijā. Visas TAI ir pieņēmušas iekšējās vadlīnijas par paralēlo finanšu izmeklēšanu, tostarp mantas izsekošanu, identificēšanu, iesaldēšanu un arestēšanu.

30.4. kritērijs – Latvijā nav kompetentas iestādes, kas nav TAI, bet tomēr veic predikatīvu noziedzīgu nodarījumu finanšu izmeklēšanu.

30.5. kritērijs – saskaņā ar KPL 387. panta sesto daļu KNAB kompetencē ir izmeklēt ar korupciju saistītus noziedzīgus nodarījumus, kas izdarīti valsts pārvaldē. Turklāt VID Iekšējās drošības pārvaldei ir tiesības izmeklēt ar korupciju saistītus noziedzīgus nodarījumus, ko izdarījušas amatpersonas un darbinieki un kas ir saistīti ar viņu dienesta pienākumu izpildi. Iekšējās drošības pārvaldei ir tiesības izmeklēt ar korupciju saistītus noziegumus, ko izdarījušas IeM padotībā esošo iestāžu amatpersonas un darbinieki. Visām TAI ir tiesības identificēt, izsekot mantu, ierosināt mantas iesaldēšanu un izņemšanu (KPL 361. pants).

Vērtējums un secinājums

Latvija atbilst R.30.

31. rekomendācija. Tiesībaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pilnvaras

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.31. Lai gan kompetentajām iestādēm bija piešķirtas pilnvaras izmantot plašu piespiedu līdzekļu un izmeklēšanas metožu klāstu, FID informācijas sniegšana netika nodrošināta bez ierobežojumiem, jo FID informācijas izplatīšanu apstiprināja ĢP. Vēlāk Novēršanas likumā tika veikti grozījumi (skatīt R.29).

31.1. kritērijs – TAI, kas ir atbildīgas par NILL izmeklēšanu, ar to saistītiem predikatīviem nodarījumiem un TF, spēj piekļūt visiem nepieciešamajiem dokumentiem un informācijai, kas izmantojama šāda veida izmeklēšanā. Lai to nodrošinātu, ir pieejams šāds piespiedu līdzekļu klāsts:

(a) FI, NNDP un citu fizisku vai juridisku personu rīcībā esošas informācijas pieprasīšana

Institūcijas ir tiesīgas no fiziskām vai juridiskām personām rakstveidā pieprasīt kriminālprocesam nozīmīgus priekšmetus, dokumentus un ziņas par faktiem, tai skaitā elektroniskas informācijas vai dokumenta formā, kas apstrādātas, uzglabātas vai pārraidītas, izmantojot elektroniskās informācijas sistēmas (KPL 190. panta pirmā daļa). Juridisko personu vadītājiem pēc procesa virzītāja pieprasījuma ir pienākums savas kompetences ietvaros izdarīt dokumentālo revīziju, inventarizāciju, resorisko vai dienesta pārbaudi un noteiktajā laikā iesniegt dokumentus kopā ar attiecīgajiem pielikumiem par izpildīto pieprasījumu (KPL 190. panta trešā daļa). Ja fiziskās un juridiskās personas neiesniedz procesa virzītāja pieprasītos priekšmetus un dokumentus viņa noteiktajā termiņā, procesa virzītājs KPL (KPL 190. panta otrā daļa) noteiktajā kārtībā izdara izņemšanu vai kratīšanu. Dienesta noslēpumus var pieprasīt tikai ar tiesas rīkojumu.

(b) Personu un telpu kratīšana

Kratīšana ir izmeklēšanas darbība, kuras saturs ir telpas, apvidus teritorijas, transportlīdzekļa un atsevišķas personas piespiedu pārmeklēšana nolūkā atrast un izņemt meklējamo objektu, ja ir pietiekams pamats uzskatīt, ka meklējamais objekts atrodas kratīšanas vietā (KPL 179. panta pirmā daļa). Kratīšanu izdara ar kompetentās tiesas lēmumu. Neatliekamajos gadījumos kratīšanu var izdarīt ar procesa virzītāja lēmumu (ja lēmumu pieņem izmeklētājs, tad kratīšanu izdara ar prokurora piekrišanu) un kratīšanas tiesiskumu un pamatotību savlaicīgi pārbauda izmeklēšanas tiesnesis (KPL 179.–184. pants).

(c) Liecinieku liecību pieņemšana

KPL 109. pants paredz liecinieka nopratināšanas iespēju pirmstiesas kriminālprocesā. Saskaņā ar KPL 111. pantu lieciniekiem ir jāsniedz tikai patiesas ziņas un jāliecina par visu, kas viņam zināms saistībā ar konkrēto noziedzīgo nodarījumu. Tas pats noteikums paredz iespēju pieprasīt, lai liecinieki neizpauž informāciju par nopratināšanu. Noteikumi par liecinieku nopratināšanu ir noteikti arī KPL 145.–149. pantā.

(d) Pierādījumu iegūšana un izņemšana

Papildus KPL 190. panta pirmajā daļā noteiktajam pienākumam fiziskām un juridiskām personām nodot izmeklēšanas iestādēm dokumentus, priekšmetus un ziņas, kas var būt nozīmīgi kā pierādījumi kriminālizmeklēšanā attiecībā uz NILL, saistītiem predikatīviem pārkāpumiem vai TF, institūcijas var tos konfiscēt saskaņā ar KPL 186. pantā un turpmākajos pantos noteikto procedūru. Izņemšana ir izmeklēšanas darbība, kuras saturs ir lietai nozīmīgu priekšmetu vai dokumentu atņemšana. Lēmumu par izņemšanu pieņem procesa virzītājs (izmeklētājs vai prokurors), un tas nav pārsūdzams. Piespiedu rīkojums par elektroniskās informācijas sistēmās glabāto datu atklāšanu ir iespējams ar prokuratūras vai izmeklēšanas tiesneša piekrišanu (KPL 192. pants).

31.2. kritērijs – Latvijā izmeklēšanas darbības reglamentē Operatīvās darbības likums (ODL), kas tiek piemērots pirms kriminālprocesa uzsākšanas un KPL aptvertā kriminālprocesa laikā. ODL 24. panta pirmā daļa nosaka, ka operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūto informāciju kā pierādījumu kriminālprocesā drīkst izmantot tikai KPL noteiktajā kārtībā. KPL 11. nodaļa (210. pants un turpmākie panti) ir veltīta “speciālajām izmeklēšanas darbībām”.

Kompetentajām iestādēm, kas veic NILL nodarījumu un TF nodarījumu izmeklēšanu, ir pieejams plašs izmeklēšanas darbību klāsts, tostarp saskaņā ar ODL 6. pantu: 1) operatīvā izziņošana; 2) operatīvā novērošana (izsekošana); 3) operatīvā apskate; 4) operatīvā paraugu iegūšana un operatīvā izpēte; 5) personas operatīvā aplūkošana; 6) operatīvā iekļūšana; 7) operatīvais eksperiments; 7.1) kontrolētā piegāde; 8) operatīvā detektīvdarbība; 9) operatīvā korespondences kontrole; 10) operatīvā personas paustās vai uzglabātās informācijas satura iegūšana no tehniskajiem līdzekļiem; 11) operatīvā sarunu noklausīšanās; 12) operatīvā publiski nepieejamas vietas videonovērošana.

Saskaņā ar KPL 11. nodaļas noteikumiem var veikt šādas speciālās izmeklēšanas darbības: 1) legālās korespondences kontrole; 2) sakaru līdzekļu kontrole; 3) automatizētās datu apstrādes sistēmā esošo datu kontrole; 4) pārraidīto datu satura kontrole; 5) vietas vai personas audiokontrole; 6) vietas videokontrole; 7) personas novērošana un izsekošana; 8) objekta novērošana; 9) speciālais izmeklēšanas eksperiments; 10) salīdzinošajai izpētei nepieciešamo paraugu iegūšana speciālā veidā; 11) noziedzīgās darbības kontrole.

Speciālās izmeklēšanas darbības veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu. Neatliekamajos gadījumos prokurors var dot piekrišanu, bet izmeklēšanas tiesnesim tā ir jāapstiprina nākamajā darba dienā. Speciālās izmeklēšanas darbības ilgums nepārsniedz trīs mēnešus, bet šo termiņu var pagarināt. Speciālo izmeklēšanas darbību veikšana pieļaujama tikai, izmeklējot “mazāk smagus noziegumus” (t. i., par kuru paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim mēnešiem, bet ne ilgāku par trim gadiem, KL 7. panta trešā daļa), “smagus noziegumus” (t. i., par kuru paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim gadiem, bet ne ilgāku par astoņiem gadiem, KL 7. panta ceturrtā daļa) vai “sevišķi smagus noziegumus” (t. i., par kuru paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par astoņiem gadiem, vai mūža ieslodzījums, KL 7. panta piektā daļa).

31.3. kritērijs – Latvijā ir spēkā virkne likumu, kas nodrošina, ka kompetentajām iestādēm ir pieejami mehānismi, lai savlaicīgi identificētu to, vai fiziskas vai juridiskas personas tur vai kontrolē kontus, kā aktīvu identificēšanai bez to īpašnieka iepriekšējas informēšanas. Kontu reģistra likuma 5. panta pirmā daļa nosaka, ka kredītiestādes, krājaizdevu sabiedrības un maksājumu pakalpojumu sniedzēji izmeklēšanas iestādēm un LRP sniedz ziņas par kontu turētājiem un to PLG, kā arī par individuālā seifa pakalpojuma saņēmējiem. Kredītiestāžu likuma 63.¹ pants liedz kredītiestādēm informēt klientu vai trešo personu par to, ka ziņas par klienta kontu vai tā darījumiem ir sniegtas tiesai vai LRP. Jāatzīmē, ka saskaņā ar KPL 121. panta piekto daļu, pirmstiesas procesā pieprasīt no kredītiestādēm vai finanšu iestādēm to rīcībā esošās neizpaužamās ziņas vai dokumentus (t. i., informāciju par klientu, tostarp darījumiem) ir nepieciešama izmeklēšanas tiesneša atļauja. Šis tiesnesis var atļaut uzraudzīt darījumus uz trīs mēnešu (pagarināmu) periodu.

31.4. kritērijs – kompetentās iestādes, kas veic NILL, ar to saistītu predikatīvu noziedzīgu nodarījumu vai TF izmeklēšanu, var pieprasīt būtisku informāciju no FID, kā noteikts Novēršanas likuma 56. pantā. Šajā pantā noteikts, ka FID sniedz informāciju saskaņā ar Novēršanas likuma prasībām pēc operatīvās darbības subjektu, izmeklēšanas iestāžu, LRP, kā arī tiesas pieprasījuma operatīvās darbības procesā vai kriminālprocesā. Tomēr tajā pašā likumā ir arī noteikts, ka, ja ir objektīvi iemesli uzskatīt, ka informācijas sniegšana negatīvi ietekmētu notiekošo operatīvo darbību, pirmstiesas izmeklēšanu, FID sniegto analīzi vai varētu apdraudēt personas dzīvību vai veselību, vai citos ārkārtējos apstākļos, vai ja informācijas izpaušana būtu acīmredzami nesamērīga ar fiziskās vai juridiskās personas tiesiskajām interesēm vai neatbilstīga nolūkam, kādam tā pieprasīta, FID nav pienākuma izpildīt informācijas pieprasījumu.

Vērtējums un secinājums

Latvija atbilst R.31.

32. rekomendācija. Skaidras naudas pārvadātāji

Latvija ir ES dalībvalsts, un tās valsts robežas ir arī ES robežas. MER 2018 Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša R.32, ņemot vērā šādas nepilnības: nebija ieviesta ES iekšējās robežas skaidras naudas un BNI deklarēšanas sistēma un attiecībā uz ES ārējām robežām sankcijas par nedeklarēšanu vai nepatiesu deklarāciju nebija pietiekami preventīvas. Tomēr salīdzinoši īsā laikā Latvijai izdevās novērst lielāko daļu konstatēto nepilnību. Vienlaikus, tā kā netika nodrošināta pilnīga kontrole un sankciju piemērošana attiecībā uz skaidras naudas un BNI pārvadājumiem ES iekšējās robežās, FUR 2019 ietvaros Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša.

32.1. kritērijs – Latvija ir ieviesusi deklarēšanas sistēmu skaidras naudas un BNI ievēšanai un izvešanai, fiziskām personām izbraucot no ES un ie braucot tajā. Vispārīgais regulējums ir izklāstīts Regulā (ES) 2018/1672^[1]: Regulas (ES) 2018/1672 3. pantā noteikts, ka fiziskām personām, kas izbrauc no ES vai ie brauc tajā, ir pienākums deklarēt skaidru naudu, kas cita starpā definēti kā jebkāda valūta un BNI, kuras vērtība ir 10 000 EUR vai vairāk. Šis pienākums uz skaidru naudu, kas atrodas pie ceļotāja, viņa bagāžā vai transportlīdzeklī. Regulas 4. pants paredz, ka gadījumā, ja ES ievēd vai izved no tās nepavadītu skaidru naudu (tostarp pa pastu, ar kurjerpastu, nepavadītu bagāžu vai konteinerkravās) 10 000 EUR vai lielākā vērtībā, kompetentās iestādes (definētas kā muitas un citas pilnvarotas iestādes), var pieprasīt attiecīgi skaidras naudas nosūtītājam vai saņēmējam, vai to pārstāvim atklāt informāciju deklarācijā, ievērojot 30 dienu termiņu.

Šis pienākums tiek īstenots Latvijas tiesību aktos ar likuma “Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas” 5. pantu. Minēto deklarēšanas sistēmu papildina arī informācijas atklāšanas deklarācija sistēma, kas ieviesta, šķērsojot ES iekšējās robežas ar tādu pašu skaidras naudas vai BNI daudzumu. Kompetentā iestāde var arī pieprasīt fiziskām personām aizpildīt skaidras naudas deklarācijas veidlapu.

Attiecībā uz nepavadītu skaidru naudu, kas pārsniedz 10 000 EUR, tostarp pasta sūtījumos un konteinerkravās, kompetentā iestāde var pieprasīt, lai nosūtītājs vai saņēmējs, vai attiecīgās personas pārstāvis 30 dienu laikā pēc pieprasījuma saņemšanas aizpilda skaidras naudas informācijas atklāšanas deklarāciju.

32.2. kritērijs – Latvija ir ieviesusi rakstveida deklarēšanas sistēmu visiem ceļotājiem, kuru kopējā pārvadātā summa pārsniedz 10 000 EUR. Šķērsojot ES ārējās robežas, deklarācija ir obligāta. Regulas 3. pants nosaka prasību visiem ceļotājiem, kuri pārvadā skaidru naudu 10 000 EUR vai lielākā vērtībā, iesniegt rakstisku deklarāciju, izmantojot Komisijas Īstenošanas regulā (ES) 2021/776 norādīto veidlapu. Regulas 3. pantā arī noteikts, ka “pienākumu deklarēt skaidru naudu neuzskata par izpildītu, ja sniegtā informācija ir nepareiza vai nepilnīga vai ja skaidra nauda nav darīta pieejama kontrolei”, t. i., pienākums deklarācijā sniegt patiesus datus.

32.3. kritērijs – attiecībā uz ES iekšējo robežu šķērsošanu kompetentās iestādes var pieprasīt, lai persona, kas fiziski pārvadā skaidru naudu vai BNI, kas pārsniedz noteikto robežvērtību, vai persona, kas nosūta vai saņem nepavadītu skaidru naudu, kas pārsniedz noteikto robežvērtību (ar pasta vai kurjerpasta starpniecību), iesniedz informācijas atklāšanas deklarāciju.

Attiecībā uz nepavadītu skaidru naudu, Regulas (ES) 2018/1672 4. pantā noteikts, ka “pienākumu atklāt informāciju par nepavadītu skaidru naudu neuzskata par izpildītu, ja deklarācija nav iesniegta pirms termiņa beigām, ja sniegtā informācija ir nepareiza vai nepilnīga vai ja skaidra nauda nav darīta pieejama kontrolei”, t. i., pienākums pēc pieprasījuma sniegt iestādēm atbilstošu un patiesu informāciju.

32.4. kritērijs – skatīt 32.2. un 32.3. kritēriju iepriekš. VID Nodokļu un muitas policija var izmeklēt noziedzīgus nodarījumus, kas saistīti ar nepatiesu skaidras naudas un BNI deklarēšanu vai deklarēšanas pienākuma neizpildi (KPL 387. panta septītā daļa). Iepriekš minētais atbilst Regulai (ES) 2018/1672, kas ļauj kompetentajām iestādēm šādos gadījumos uz laiku aizturēt skaidru naudu (skatīt 32.8. kritēriju). Taču tajā nav paredzētas pilnvaras pieprasīt vai iegūt papildu informāciju no ceļotāja (nepatiesas deklarācijas gadījumā) vai nosūtītāja / saņēmēja (nepatiesas informācijas atklāšanas deklarācijas gadījumā). Tomēr kompetentajām iestādēm ir tiesības pieprasīt un saņemt papildu informāciju par skaidras naudas vai BNI izcelsmi un izmantošanas nolūku, kā to nosaka valsts iekšējie normatīvie akti (2019. gada 2. jūlija MK not. Nr. 303 5. punkts). Kompetentās iestādes amatpersona var pieprasīt papildu informāciju, kā arī pārbaudīt deklarācijā sniegto informāciju. Pārvadātājam ir pienākums uzrādīt deklarēto skaidro naudu un piedalīties deklarētās skaidrās naudas kontrolē (likuma “Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas” 5.² panta pirmā daļa).

32.5. kritērijs – ES ārējo un iekšējo pārrobežu saistību neievērošana (skaidras naudas vai BNI nepatiesas deklarēšana vai nedeklarēšana) ir administratīvs pārkāpums, par kuru paredzēts naudas sods 20 % apmērā no nedeklarētās vai nepatiesi deklarētās summas (likuma “Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas” 7. pants). Tas atbilst Regulas 14. pantam, kurā noteikts, ka dalībvalstīm jāievieš efektīvas, samērīgas un preventīvas sankcijas gadījumos, kad netiek ievērots deklarēšanas vai informācijas atklāšanas pienākums. Tādējādi katra dalībvalsts pati nosaka sankciju apmēru un veidu, un tas jā dara saskaņā ar 14. pantu.

Par liela apmēra skaidras naudas vai BNI nepatiesu deklarēšanu vai nedeklarēšanu (virs 35 000 EUR) tiek ierosināta krimināllieta (KL 195.² panta otrā daļa). Gadījumos, kad kompetentā iestāde konstatē NILL pazīmes, neatkarīgi no aizdomīgās skaidrās naudas apmēra, tiek uzsākts kriminālprocess par iespējamu NILL gadījumu. Personai, kura, šķērsojot valsts iekšējo robežu, nedeklarē vai nepatiesi deklarē skaidru naudu lielā apmērā (virs 35 000 EUR), piemērojamais sods ir brīvības atņemšana uz laiku līdz diviem gadiem vai īslaicīga brīvības atņemšana, vai sabiedriskais darbs, vai naudas sods, bet, šķērsojot valsts ārējo robežu, piemērojamais sods ir brīvības atņemšana uz laiku līdz trim gadiem. Ja skaidras naudas nedeklarēšana vai nepatiesas deklarēšanas notiek lielā apmērā (virs 35 000 EUR) un ir saistīta ar noziedzīgi iegūtu skaidru naudu vai to izdarījusi organizēta grupa, piemērojamais sods ir brīvības atņemšana uz laiku līdz četriem gadiem.

Latvijas iestādēm ir tiesības attiecīgā administratīvā vai kriminālprocesa ietvaros uz Latvijas iekšējās vai ārējās robežas arestēt un konfiscēt viltotu vai nedeklarētu skaidru naudu.

32.6. kritērijs – informācija, kas iegūta no skaidras naudas deklarācijām un skaidras naudas informācijas atklāšanas deklarācijām, tiek glabāta Elektroniskajā muitas datu apstrādes sistēmā, nodrošinot FID tiešu piekļuvi attiecīgajiem datiem. Tas atbilst Regulas (ES) 2018/1672 9. pantam, kas paredz, ka attiecīgās kompetentās iestādes reģistrē deklarācijas un informācijas atklāšanas deklarācijas, un cik drīz vien iespējams un jebkurā gadījumā ne vēlāk kā 15 darba dienu laikā nodrošina tajās esošās informācijas pieejamību FID.

Savukārt FID ir pienākums veikt šādas informācijas apmaiņu ar attiecīgajām citu ES dalībvalstu partneriestādēm.

32.7. kritērijs – saskaņā ar Regulu (ES) 2018/1672 Nodokļu un muitas policijai ir pienākums nodrošināt informācijas apmaiņu ar FID (skatīt iepriekš), taču Regulā (ES) 2018/1672 nav prasību par attiecīgo iestāžu koordināciju valsts līmenī attiecībā uz deklarācijām / informācijas atklāšanu. Koordināciju valsts robežas drošības jautājumos starp valsts institūcijām – tostarp VRS, Valsts policiju un VID – reglamentē MK instrukcija Nr. 5, kas pieņemta 2010. gadā. Līgums Nr. 86 “Par iestāžu darbības organizēšanu un sadarbību robežšķērsošanas vietās” (22.04.2020.) nosaka sadarbības kārtību starp VID un Muitas pārvaldi. Tāpat VID un VRS ir noslēgušas līgumu, kas paredz savlaicīgu informācijas apmaiņu. Valsts policijai ir tiesības piekļūt un pārbaudīt informāciju VRS un VID reģistros. Turklāt visas trīs iestādes ir noslēgušas sadarbības līgumu par akcīzes preču nelikumīgas aprites apkarošanu, nosakot norīkotas amatpersonas kā kontaktpunktus un nodrošinot operatīvu informācijas apmaiņu.

32.8. kritērijs – (a) un (b) ja pastāv aizdomas par NILL/TF vai predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem, kā arī nepatiesas deklarācijas gadījumā, VID iekšējos normatīvajos aktos ir paredzēta iespēja uz saprātīgu laiku apturēt vai ierobežot naudu vai BNI, lai sazinātos ar Nodokļu un muitas policijas pārvaldi un pārliecinātos par iespējamiem nelikumīgas darbības pierādījumiem.

Izņemšana ir piemērojama, ja ir uzsākta kriminālizmeklēšana (KPL 186. pants). Muitas iestāde var uzsākt kriminālprocesu, konsultējoties ar citām kompetentajām iestādēm (VID NMPP izmeklētājiem (VID iekšējie noteikumi Nr. 29). Tas atbilst Regulas (ES) 2018/1672 7. pantam, kas jāsteno saskaņā ar valsts tiesību aktiem un ļauj kompetentajām iestādēm uz laiku aizturēt skaidru naudu un/vai BNI, ja nav izpildīts pienākums deklarēt skaidru naudu vai atklāt informāciju par skaidru naudu vai ja ir norādes, ka skaidra nauda (neatkarīgi no summas) ir saistīta ar noziedzīgu darbību. Sākotnējais aizturēšanas laikposms nav ilgāks par 30 dienām, taču kompetentās iestādes attiecīgos gadījumos, ņemot vērā nepieciešamību un samērīgumu, var nolemt pagarināt aizturēšanas uz laiku laikposmu ne vairāk kā par 90 dienām.

32.9. kritērijs – nepatiesu un aizdomīgu deklarāciju, kā arī informācijas atklāšanas regulējums galvenokārt izriet no ES regulām (Regula (ES) 2018/1672). Regulas 10. pants nosaka informācijas apmaiņu ar citu ES dalībvalstu kompetentajām iestādēm par deklarācijām un informācijas atklāšanas gadījumiem, savukārt 11. pants paredz šādas informācijas nodošanu trešo valstu iestādēm, izmantojot TPL, ievērojot attiecīgos nosacījumus. Regulas 9. pantā arī noteikts, ka šādas informācijas apmaiņa notiek starp ES dalībvalstu FID. Saskaņā ar 13. pantu visa ar deklarēšanu un informācijas atklāšanu saistītā informācija, tostarp dati par skaidru naudu / BNI un ceļotāja vai pārvadātāja identifikācijas dati, tiek glabāta piecus gadus, ar iespēju šo termiņu īpašos gadījumos pagarināt vēl par trim gadiem. Vienlaikus katra skaidras naudas deklarācija, tostarp informācija par nepatiesām un aizdomīgām deklarācijām, tiek uzglabāta Elektroniskajā muitas datu apstrādes sistēmā bez noteikta glabāšanas termiņa ierobežojuma. Tādējādi informācija no šīs datubāzes var tikt sniegta ārvalstu iestādēm pēc pieprasījuma.

32.10. kritērijs – informācijas konfidencialitāti nodrošina Fizisko personu datu apstrādes likuma 2. pants, īstenojot Regulas (ES) 2018/1672 13. pantā izklāstītos noteikumus. ES ir garantēta kapitāla aprites brīvība, kā arī preču un pakalpojumu brīva un droša aprīte. Regulā nav paredzēti ierobežojumi šādai aprītes brīvībai.

32.11. kritērijs – personas, kuras veic ar NILL/TF vai predikatīviem nodarījumiem saistītu skaidras naudas vai BNI fizisku pārrobežu pārvadāšanu, var tikt sodītas vai nu par NILL/TF nodarījumiem, vai par “izvairīšanos no skaidras naudas deklarēšanas” saskaņā ar KL 195.² pantu (kā minēts 32.5. kritērijā), t. i., ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ilgāk, ja NILL izdarījusi organizēta grupa (NILL/TF gadījumā tās ir samērīgas un preventīvas sankcijas). Personām, kas veic šīs darbības, piemēro arī b) pasākumus saskaņā ar R.4, kas ļauj izņemt noziedzīgi iegūtu mantu, tostarp skaidru naudu un BNI, kam vēlāk tiek piemērots arests vai konfiskācija (KPL 355. panta pirmā daļa un 358. panta pirmā daļa). Sankcijas par NILL, TF un predikatīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem, kā arī konfiskācijas pasākumi ES Regulā nav reglamentēti. Šie jautājumi tiek reglamentēti valstu tiesību aktos.

Vērtējums un secinājums

Latvija atbilst R.32.

33. rekomendācija. Statistika

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.33, jo tika konstatētas dažas neatbilstības attiecībā uz STR statistikas uzturēšanu. Nebija statistikas datu par konfiskāciju, kas saistīta ar skaidras naudas pārrobežu apriti, un netika apkopota nekāda informācija. Kopš tā laika Latvijas iestādes ir novērsušas konstatētos trūkumus, veicot grozījumus Novēršanas likumā un nosakot FID par centrālo datu glabātāju visai ar NILL/TF/PF saistītajai statistikai, tostarp visām R.33 noteiktajām datu kategorijām.

33.1. kritērijs – Latvijā tiek uzturēts plašs statistikas datu klāsts par šīm tēmām:

(a) STR statistika (tostarp saņemšana un izplatīšana). Informācija par STR atrodas FID rīcībā un tiek regulāri apkopota un iekļauta ikgadējā nacionālajā ziņojumā.

(b) NILL/TF lietas, kurās notiek izmeklēšana, kuras nodotas kriminālvajāšanai un kurās ir notiesājošs spriedums. Arī šī statistika tiek centralizēti glabāta FID.

(c) Iesaldētā, izņemtā un konfiscētā manta. Arī šo informāciju centralizēti glabā FID.

(d) TPL un citi starptautiski lūgumi. Arī šo informāciju centralizēti glabā FID.

Vērtējums un secinājums

Latvija atbilst R.33.

34. rekomendācija. Vadlīnijas un atgriezeniskā saite

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā atbilstoša R.34. Kopš tā laika FID ir noteikti papildu pienākumi attiecībā uz atgriezeniskās saites sniegšanu UKI, kā arī izstrādāti papildu norādījumi.

34.1. kritērijs – uzraudzības institūcijām ir jāveic likuma subjektu darbinieku apmācību un vadlīniju izstrādi jautājumos, kas saistīti ar NILL/TF novēršanu (Novēršanas likuma 46. panta pirmās daļas 2. pants). FID ir pienākums analizēt sniegto STR kvalitāti, to izmantošanas efektivitāti un informēt par to likuma subjektus (Novēršanas likuma 51. panta pirmās daļas 3. punkts). Plašāka informācija par to, kādā apmērā uzraudzības institūcijas un FID īsteno minētos pienākumus, ir pieejama efektivitātes analizē.

Vērtējums un secinājums

R.34 ir novērtēta kā atbilstoša.

35. rekomendācija. Sankcijas

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.35 prasībām, jo nebija skaidri noteikta juridiskā pamata visām uzraudzības institūcijām piemērot sankcijas par R.6 prasību neievērošanu.

35.1. kritērijs – Novēršanas likums piešķir pilnvaras, kā norādīts turpmāk, piemērot sankcijas par normatīvo aktu pārkāpumiem NILL/TF/PF novēršanas jomā.

Novēršanas likuma 78. pants nosaka samērīgas un preventīvas administratīvās sankcijas par normatīvo aktu pārkāpumu NILL/TF/PF novēršanas jomā. Tajā ietverta virkne sankciju: izteikt publisku paziņojumu, norādot par pārkāpumu atbildīgo personu un pārkāpuma būtību, izteikt brīdinājumu, uzlikt soda naudu līdz 1 000 000 EUR, apturēt vai anulēt licenci vai anulēt ierakstu attiecīgajā reģistrā, noteikt pagaidu aizliegumu par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt tai likuma subjekta noteiktos pienākumus, pienākumu veikt noteiktu rīcību vai atturēties no tās, uzlikt par pienākumu likuma subjektam atcelt par pārkāpumu atbildīgo personu no amata. Kredītiestādēm un FI naudas sods var sasniegt 10 % no gada apgrozījuma vai līdz 5 000 000 EUR, ja 10 % no gada kopējā apgrozījuma ir mazāki par šo summu. Turklāt personām, kuras pārkāpuma izdarīšanas laikā ir bijušas atbildīgas par noteiktas darbības veikšanu kredītiestādes vai FI uzdevumā vai interesēs, var uzlikt naudas sodu līdz 5 000 000 EUR (Novēršanas likuma 78. panta trešā daļa).

Lēmumi par piemērotajām sankcijām tiek publicēti attiecīgajā UKI tīmekļa vietnē. Izvērtējot iespējamo ietekmi uz finanšu tirgus stabilitāti, uzsākta kriminālprocesa norisi vai iespējamu nesamērīgu kaitējumu iesaistītajām personām, iestādei ir rīcības brīvība publicēt informāciju par sankcijām, neidentificējot personu (Novēršanas likuma 78. panta astotā un devītā daļa).

Nav skaidri noteikta juridiskā pamata visām uzraudzības iestādēm piemērot sankcijas par R.6 prasību neievērošanu.

35.2. kritērijs – privātpersonām piemērojamas šādas sankcijas saskaņā ar Novēršanas likuma 78. panta trešās daļas 2. punktu: pagaidu aizliegums par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt tai likuma subjekta noteiktos pienākumus, uzlikt par pienākumu likuma subjektam atcelt par pārkāpumu atbildīgo personu no amata, uzlikt amatpersonai, darbiniekiem vai personai, kura pārkāpuma izdarīšanas laikā ir atbildīga par noteiktas darbības veikšanu kredītiestādes vai FI uzdevumā vai interesēs, soda naudu līdz 5 000 000 EUR.

Vērtējums un secinājums

Nav skaidri noteikta juridiskā pamata visām uzraudzības iestādēm piemērot sankcijas par R.6 prasību neievērošanu. **Latvija lielākoties atbilst R.35.**

36. rekomendācija. Starptautiskie instrumenti¹³²

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša R.36. 36.1. kritērija īstenošanā nav notikušas būtiskas izmaiņas kopš tā novērtēšanas Latvijas MER 2018. gada jūlijā. Latvijā tiek īstenota Vīnes, Meridas un Palermo konvencija, izņemot virkni tehnisku prasību, kas nav transponētas valsts tiesību aktos vai nav transponētas pietiekami skaidri. Latvija arī īsteno TF konvenciju, lai gan tā vēl nav pievienojusies kādam no pievienotajiem Līgumiem.

36.1. kritērijs – Latvija ir Vīnes konvencijas, Palermo konvencijas, Meridas konvencijas un TF konvencijas puse. Latvija ir parakstījusi arī Eiropas Padomes 2005. gada Varšavas konvenciju un 2001. gada Konvenciju par kibernetiskajiem noziedzīgiem nodarījumiem.

36.2. kritērijs – Latvija īsteno Vīnes, Palermo, Meridas un TF konvenciju noteikumus ar valsts līmeņa tiesību aktiem.

Attiecībā uz Vīnes konvencijas 5. panta 6. punkta b) apakšpunktu institūcijas norāda, ka, ja noziedzīgi iegūtu mantu nav iespējams konfiscēt, jo tā ir atsavināta, iznīcināta, noslēpta vai nomaskēta un šādas mantas konfiskācija nav iespējama, var piedzīt konfiscējamās mantas vērtību (KL 70. pants).

Attiecībā uz Meridas konvenciju par piesavināšanos valsts sektorā kriminālatbildība tiek noteikta, kombinējot KL 179. pantu, 180. pantu, 317. pantu, 318. panta otro daļu un 319. pantu. Tomēr noteiktības labad būtu jāievieš *ad hoc* noteikumi, ar kuriem īsteno Konvencijas 17. pantu. Ekspertu komanda pievienojas ANO¹³³ paustajām bažām attiecībā uz spēkā esošās KL sankciju sistēmas konsekvenci, kas vērsta uz korupciju (Konvencijas 30. panta 1. punkts). Attiecībā uz imunitāti, uz ko atsaucas Konvencijas 30. panta 2. punkts, KPL 120. pants paredz, ka Valsts prezidentam un Saeimas locekļiem ir kriminālprocesuālā imunitāte, ko var atcelt ar Saeimas lēmumu. Varētu veikt pasākumus, lai izvairītos no potenciālā riska, ka laikā, kad tiek atcelta imunitāte, pierādījumi varētu pazust vai tikt izmainīti. Izmeklēšanas darbība, kuras mērķis ir nodrošināt pierādījumus, varētu tikt atļauta pirms imunitātes atcelšanas, un procesuālā imunitāte varētu attiekties tikai uz kriminālvajāšanu (nevis pirmstiesas izmeklēšanu), kā to ierosina ANO.

Palermo konvencijas 5. pants nav pilnībā īstenots, jo saskaņā ar KL sazvērestība un dalība organizētā noziedzīgā grupā nav noziedzīgi nodarījumi, bet gan būtiski citu noziedzīgo nodarījumu elementi. 12. panta 4. punkts Latvijas tiesību aktos nav skaidri atspoguļots.

Latvija plaši īsteno TF konvencijām pievienotos starptautiskos instrumentus. Tomēr Latvija nav parakstījusi 2010. gada Konvenciju par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas attiecas uz starptautisko civilo aviāciju.

Vērtējums un secinājums

Latvijā tiek īstenota Vīnes, Meridas un Palermo konvencija, izņemot virkni tehnisku prasību, kas nav transponētas valsts tiesību aktos vai nav transponētas pietiekami skaidri. Latvija arī īsteno TF konvenciju,

132. UNCAC īstenošanas pārbaudes mehānisms (IRM), kuru vada UNODC sekretariāts, atbild par UNCAC īstenošanas novērtēšanu. FATF novērtē atbilstību FATF 36. rekomendācijai, kam attiecībā pret UNCAC ir šaurāks tvērums un fokuss. Dažkārt konstatētie fakti var atšķirties FATF un Pasaules foruma metodoloģiju, mērķu un standartu tvēruma atšķirību dēļ.

133. Informācija pieejama vietnē http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/2014_10_24_Latvia_Final_Country_Report.pdf.

lai gan tā vēl nav pievienojusies kādam no pievienotajiem Līgumiem. **R.36 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

37. rekomendācija. Savstarpējā tiesiskā palīdzība

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša. Konstatētie trūkumi: skaidra procesa trūkums, lai savlaicīgi noteiktu prioritātes un izpildītu TPL lūgumus, kā arī skaidras lietu pārvaldības sistēmas trūkums.

37.1. kritērijs – Latvija ir vairāku starptautisku līgumu, piemēram, 1959. gada Eiropas padomes konvencijas par savstarpējo palīdzību krimināllietās, 1990. gada Strasbūras konvencijas, 2003. gada Meridas konvencijas un 2005 gada Varšavas konvencijas, puse. Tā ir arī vairāku divpusēju savstarpējās tiesiskās palīdzības nolīgumu līgumslēdzēja puse.

Savstarpējo tiesisko palīdzību regulē KPL C daļa, kas nosaka, ka Latvija nodrošina starptautisko sadarbību šādās jomās: (1) izdošana; (2) kriminālprocesa nodošana; (3) procesuālo darbību izpilde; (4) ar brīvības atņemšanu nesaistīta drošības līdzekļa izpilde; (5) sprieduma atzīšana un izpilde; (6) citi starptautiskajos līgumos paredzēti gadījumi (KPL 673. pants). Ir atļauta arī tieša starptautiska sadarbība (KPL 675. pants).

Latvijas savstarpējā tiesiskā palīdzība ietver vispārējo palīdzību procesuālo darbību izpildē (KPL 673. panta pirmās daļas 4. punkts), kas jāizpilda saskaņā ar KPL noteikumiem (847. panta pirmā daļa): ārvalstu lūgumu izpildē ir piemērojamas visas procesuālās darbības, kas tiktu īstenotas, veicot iekšzemes izmeklēšanu.

Savstarpējā tiesiskā palīdzība tiek sniegta, pamatojoties uz divpusējiem vai daudzpusējiem nolīgumiem, ja tādi ir noslēgti. Ja nolīgumi nav noslēgti, savstarpējo tiesisko palīdzību var nodrošināt uz savstarpīguma pamata (KPL 675. panta trešā daļa).

Saskaņā ar KPL 848. pantu savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu pieņemamība jānovērtē 10 dienu laikā. Termiņi atbilžu sniegšanai uz lūgumiem ir noteikti Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīvā 2014/41/ES par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās. Šīs direktīvas piemērošana attiecas arī uz citām trešo valstu lietām (KPL 848. panta otrā daļa).

37.2 kritērijs – atkarībā no kriminālprocesa stadijas par centrālajām institūcijām ieceltas trīs kompetentās iestādes – Valsts policijai izmeklēšanas stadijā, ĢP kriminālvajāšanas stadijā un TM pēc lietas nodošanas tiesai. Tās pašas centrālās institūcijas ir ieceltas Eiropas Konvencijas par savstarpēju palīdzību krimināllietās ietvaros. Pēc pieprasījuma saņemšanas centrālā institūcija izvērtē tā pieņemamību un, ja nepieciešams, nodod to attiecīgajai kompetentajai iestādei.

Tieša sadarbība ir iespējama arī, pamatojoties uz KPL 675. panta otro daļu un 846. panta trešo daļu, ja ir noslēgts iepriekšējs nolīgums starp kompetentajām iestādēm.

2014. gadā tika izveidota informācijas sistēma par tiesisko sadarbību krimināllietās, ko izmanto centrālās institūcijas. MK noteikumi Nr. 1045, kas izdoti saskaņā ar KPL 673. pantu, nosaka starptautiskās krimināltiesiskās sadarbības lūgumu informācijas sistēmas uzturēšanas un izmantošanas kārtību, tajā iekļaujamo ziņu apjomu, ziņu iekļaušanas, izmantošanas un dzēšanas kārtību, ziņu glabāšanas termiņus, kā arī institūcijas, kurām ir piešķirama piekļuve informācijas sistēmā iekļautajām ziņām. Sistēmai jāreģistrē palīdzības lūgumu saņemšana, atribūcija un izpildes statuss.

2022. gadā Latvijas iestādes ieviesa E-pierādījumu platformu jeb *eEvidence*, kas nodrošina TPL lūgumu un EIR apstrādi ES dalībvalstīm. Šī sistēma joprojām tiek pilnveidota, un ir paredzēta abu minēto platformu integrācija. Tomēr Latvija nav sniegusi informāciju par patieso savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu izpildes laiku, kas liecina, ka informācijas sistēma šādus datus neapkopo sistemātiski un nespēj pienācīgi pārvaldīt un prioritizēt savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumus. Nav skaidra procesa savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu prioritātes savlaicīgai noteikšanai. Institūcijas norāda, ka lūgumi tiek apstrādāti hronoloģiskā secībā, lai gan steidzamos gadījumos tiek ņemts vērā pieprasītājas valsts paredzētais termiņš.

37.3. kritērijs – savstarpējās tiesiskās palīdzības atteikuma iemesli, kas noteikti KPL 850. pantā, ir pamatoti un vispārīgi izplatīti vai pieņemti starptautiskās sadarbības jomā (izpilde var kaitēt valsts suverenitātei, drošībai, sabiedriskajai kārtībai, dubultā sodāmība, politiskie izņēmumi).

37.4. kritērijs – (a) KPL nav paredzēta iespēja atteikt palīdzību, pamatojoties uz to, ka tiek skarts tāds nodarījums, kas tiek uzskatīts par finansiālu nodarījumu. Turklāt Latvija ir Eiropas Konvencijas par savstarpēju palīdzību krimināllietās 1978. gada papildu protokola līgumslēdzēja puse, kura 1. pants šādu palīdzības atteikuma pamatu skaidri izslēdz.

(b) profesionāls noslēpums var būt pamats TPL pieprasījuma atteikšanai, tomēr Latvijas tiesību aktos ir noteikts izņēmums, kas ir līdzvērtīgs “nozieguma vai krāpšanas izņēmumam”, saskaņā ar kuru citādi juridiski privileģēti materiāli var tikt izslēgti no konfidencialitātes, ja juridiskās palīdzības sniegšana ir saistīta ar nelikumīga nodarījuma veicināšanu (KPL 122. panta pirmās daļas 4. punkts).

37.5. kritērijs – procesuālā kārtība TPL sniegšanā ir pakļauta KPL, kas ietver pirmstiesas kriminālprocesa slepenības pamatprincipu (KPL 847. panta pirmā daļa un 396. pants). Pirmstiesas kriminālprocesā iegūto informāciju var izpaust, saņemot izmeklētāja vai prokurora atļauju.

37.6. kritērijs – dubultās sodāmības princips kopumā nav iemesls savstarpējās tiesiskās palīdzības lūguma atteikšanai (KPL 850. pants). Dubultā sodāmības prasīta netiek piemērota attiecībā uz ES dalībvalstu pieprasījumiem par vairākiem “pozitīvajā sarakstā” norādītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, tostarp terorismu, NILL, cilvēku tirdzniecību un narkotiku kontrabandu (Konsolidētā likuma par atsevišķu krimināltiesību lēmumu starptautisko izpildi ES 6. pants un 13. panta e) apakšpunkts).

37.7. kritērijs – dubultās sodāmības princips nav iemesls ārvalsts lūguma izpildes atteikšanai (KPL 850. pants). Latvija var atteikt piespiedu līdzekļa piemērošanu par nodarījumu, kas Latvijā nav krimināli sodāms, ja: 1) ar lūguma iesniedzēju valsti tai nav līguma par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās; 2) šāds līgums ir, bet ārvalsts tajā apņēmusies piemērot piespiedu līdzekļus tikai par savā valstī krimināli sodāmiem nodarījumiem (KPL 852. pants). Jebkurā gadījumā, pat piemērojot dubultās sodāmības principu, Latvijas tiesību aktos nekas neliecina par to, ka noziegumiem noteikti ir jāietilpst vienā noziedzīgā nodarījuma kategorijā vai ka jābūt vienādai terminoloģijai. Latvijas tiesību aktos ir noteikts, ka ārvalstu lūgumos ir jāiekļauj noziedzīgā nodarījuma apraksts un šāda nodarījuma juridiskā kvalifikācija (KPL 678. panta otrā daļa).

37.8. kritērijs – KPL noteikumi nosaka, ka TPL lūgumu izpildē var tikt piemērotas visas ar KPL Latvijā nodrošinātās procesuālās darbības (KPL 847. pants). Šīs darbības ietver “izmeklēšanas darbības” (piemēram, kratīšana un izņemšana) un “speciālās izmeklēšanas darbības”.¹³⁴ Tomēr saskaņā ar KPL 210. panta trešo daļu “speciālās izmeklēšanas darbības” nevar tikt veiktas attiecībā uz “kriminālpārkāpumiem”, kas KL 7. pantā definēti kā nodarījumi, par kuriem KL paredzēta brīvības atņemšana uz laiku no 15 dienām, bet ne ilgāku par trim mēnešiem (īslaicīga brīvības atņemšana), vai vieglāka soda veids. Kriminālpārkāpumi ietver dažus predikatīvus noziedzīgus nodarījumus, piemēram, nelikumīgu brīvības atņemšanu, dažus nodarījumus nodokļu jomā, dažus nodarījumus pret vidi, kā arī alkoholisko dzērienu un tabakas nelikumīgu tirdzniecību.

Vērtējums un secinājums

Latvija ir izpildījusi vai lielākoties izpildījusi visus rekomendācijas kritērijus, izņemot vienu. Pastāv nelielas problēmas, tostarp skaidra procesa trūkums, lai savlaicīgi noteiktu prioritātes un izpildītu TPL lūgumus, kā arī skaidras lietu pārvaldības sistēmas trūkums. **R.37 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

38. rekomendācija. Savstarpēja tiesiskā palīdzība: iesaldēšana un konfiskācija

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša rekomendācijai par TPL attiecībā uz iesaldēšanu un konfiskāciju. Tas galvenokārt bija saistīts ar to, ka trūka skaidru noteikumu par koordinācijas pasākumiem saistībā ar arestu un konfiskāciju un mehānismiem iesaldētā, arestētā vai konfiscētā īpašuma pārvaldībai. Turklāt Latvija nebija pierādījusi, ka tās rīcībā ir institucionāls ietvars, kas ļautu ātri sniegt atbildes uz informācijas pieprasījumiem, kā arī mehānismi to izpildei bez prasības pēc dubultās kriminālatbildības vai kriminālsodāmības. Kopš tā laika ir stājusies spēkā Regula (ES) 2018/1805 par iesaldēšanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpēju atzīšanu, un ĢP ir ieviesusi prioritāšu noteikšanas kritērijus atbilžu sniegšanai, tādējādi daļēji novēršot konstatētos trūkumus. Tāpat Latvija ir veikusi grozījumus, lai nodrošinātu konfiskācijas piemērošanu neatkarīgi no ārvalstīs notiekošās tiesvedības.

38.1. kritērijs – kā norādīts 4.1. un 4.2. kritērijā, Latvijas iestādēm ir plašas tiesiskās pilnvaras ātri identificēt, iesaldēt, arestēt vai konfiscēt tieši un netieši noziedzīgi iegūtu mantu, legalizētu īpašumu un nozieguma rīkus, tostarp arī gadījumos, kad tie paredzēti vai izmantoti NILL, predikatīvos noziegumos vai TF, kā arī līdzvērtīgas vērtības īpašumu. Latvijas normatīvais regulējums nosaka, ka TPL lūgumu izpildē tiek izmantotas tās pašas pilnvaras un procesuālās darbības kā valsts mēroga lietās (KPL 847. pants). Kompetentā

134. Saskaņā ar KPL 215. pantu speciālās izmeklēšanas darbības ietver legālās korespondences kontroli, sakaru līdzekļu kontroli, automatizētās datu apstrādes sistēmā esošo datu kontroli, pārraidīto datu saturs kontroli, audio un video kontroles pasākumus, objektu un personu novērošanu utt.

iestāde (Valsts policija, ĢP vai TM) ir tiesīga izpildīt lūgumus nekavējoties, bet ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc to saņemšanas.

Ārvalstu konfiskācijas pieprasījumi tiek izpildīti, ja attiecīgā konfiskācija ir piemērota ārvalstī. Tiesa lēmumā norāda mantas konfiskācijas veidu un konfiscējamo mantu. Mantas konfiskācija tiek izpildīta neatkarīgi no tā, kādā procesā tā tika piemērota ārvalstī, nodrošinot konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma (KPL 791. pants).

ES dalībvalstu spriedumu izpilde, uz kuriem attiecas Regula (ES) 2018/1805, tiek veikta saskaņā ar minēto regulu, t. i., bez atsevišķa tiesas lēmuma. Savukārt gadījumos, kad Regula (ES) 2018/1805 nav piemērojama, spriedumu izpildes pieprasījumus regulē nacionālie tiesību akti (KPL 793. panta otrā daļa), paredzot nepieciešamību pēc Latvijas tiesas lēmuma. Latvijas tiesību aktos ir uzskaitīti arī iemesli, kādēļ tiesa šādos gadījumos var atlikt sprieduma izpildi (KPL 795. pants).

38.2. kritērijs – Latvijas tiesību aktos ir paredzēta konfiskācija bez notiesājoša sprieduma, un tā ir pieejama gadījumos, ja izdarītājs nav pieejams nāves, bēgšanas, prombūtnes vai nezināmu iemeslu dēļ (KPL 59. nodaļa). Attiecībā uz konfiskāciju Latvija nodrošina ārvalsts konfiskācijas rīkojumu izpildi, nosakot, ka minētā mantas konfiskācija izpildāma neatkarīgi no tā, kādā procesā ārvalstī tā piemērota (KPL 791. pants). Tiesa lēmumā norāda mantas konfiskācijas veidu un konfiscējamo mantu.

38.3. kritērijs – (a) Latvija kopš 2009. gada ir izveidojusi ARO un ir arī CARIN tīkla dalībniece, kas tiek izmantots, lai katrā atsevišķā gadījumā koordinētu izņemšanas un konfiskācijas darbības. Eiropas izņemšanas un konfiskācijas pasākumu gadījumā iestādes var arī koordinēt savu darbību ar Eurojust starpniecību. Turklāt Latvijas tiesību akti ļauj ārvalsts pārstāvim piedalīties procesuālās darbības veikšanā vai personiski to veikt lūguma izpildes iestādes pārstāvja klātbūtnē (KPL 847. pants). Steidzamu līdzekļu izsekošanas pieprasījumu gadījumā pēc ARO pieprasījuma FID var tikt aicināta veikt iesaldēšanu.

(b) kā norādīts R.4, Latvija ir ieviesusi mehānismus iesaldētās vai arestētās mantas pārvaldībai (KPL 365. pants un MK not. Nr. 1025). Konfiscētās mantas atsavināšanu galvenokārt paredz Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas izpildes likums, kas detalizēti reglamentē dažādus mantas konfiskācijas izpildes veidus.

38.4. kritērijs – KPL 792. pants un 800. pants paredz iespēju konfiscēto mantu nodot citām valstīm atkarībā no konkrētajiem apstākļiem. Jebkurā gadījumā ir nepieciešams TM apstiprinājums. Arī Latvijā ir pieņemta jauna mantas sadales un nodošanas procedūra, kā arī noteikti mantas sadales kritēriji (MK not. Nr. 265).

Vērtējums un secinājums

R.38 ir novērtēta kā atbilstoša.

39. rekomendācija. Izdošana

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša R.39, jo tā atbilda tikai trim no četriem kritērijiem. Tomēr FUR 2019 Latvija tika novērtēta kā lielākoties atbilstoša, jo tā ir ieviesusi skaidru procesu savlaicīgai izdošanas lūgumu prioritāšu noteikšanai un izpildei, kā arī pamatnostādnes par lietu izskatīšanu attiecībā uz ES un trešo valstu valstspiederīgajiem. Tika uzsākta lietu pārvaldības sistēmas ieviešana, tomēr tā vēl nebija pilnībā ieviesta. Kopš tā laika Latvijā nav notikušas būtiskas izmaiņas attiecībā uz R.39.

39.1. kritērijs – (a) Latvija nodrošina, ka NILL un TF ir noziedzīgi nodarījumi, par kuriem ir iespējama izdošana. Latvija spēj izpildīt izdošanas lūgumus kriminālvajāšanai, tiesāšanai vai sprieduma izpildei par nodarījumiem, kas gan saskaņā ar Latvijas, gan pieprasījuma iesniedzējas valsts tiesību aktiem ir noziedzīgi (dubultās sodāmības princips). Latvija ir 1957. gada Eiropas Konvencijas par izdošanu dalībniece un kā ES dalībvalsts ir ieviesusi EAO. Izdošana kriminālvajāšanai vai tiesāšanai ir iespējama tikai tad, ja attiecīgo noziedzīgo nodarījumu soda ar brīvības atņemšanu, kuras maksimālā robeža nav mazāka par vienu gadu. Izdošana sprieduma izpildei ir iespējama tikai tad, ja piespriests sods par brīvības atņemšanu uz laiku, ne mazāku par četriem mēnešiem. Šie nosacījumi var atšķirties, ja kādā piemērojamajā starptautiskajā nolīgumā ir noteikts citādi (KPL 696 pants). Gan NILL, gan TF ir nodarījumi, uz kuriem attiecināmais brīvības atņemšanas soda maksimālais apmērs pārsniedz vienu gadu.

(b) ĢP (kā centrālā izdošanas lūgumu izpildes iestāde) 2019. gada 3. aprīlī pieņēma rīkojumu par izdošanas lūgumu prioritātes noteikšanu un savlaicīgu izpildi. Rīkojumā paredzēts, ka saņemto izdošanas lūgumu izskatīšanas un izpildes prioritāte tiek noteikta atbilstoši noziedzīgā nodarījuma kategorijai. Personu izdošanas lūgumi saistībā ar NILL un TF nodarījumiem tiek uzskatīti par prioritāriem pieprasījumiem. Lietu

pārvaldības sistēmas ieviešana ir uzsākta, bet vēl nav pabeigta, jo tā ir daļa no plašākas elektroniskās lietu pārvaldības reformas Latvijas tiesu sistēmā.

(c) netiek izvirzīti nepamatoti vai pārmērīgi ierobežojoši nosacījumi lūgumu izpildei.

39.2. kritērijs – vispārīgi Latvijas pilsoņu izdošana nav pieļaujama (KPL 697. panta otrās daļas 1. punkts un 714. panta piektās daļas 4. punkts). Attiecībā uz ES dalībvalstīm, ja attiecībā uz Latvijas pilsoni ir pieņemts EAO, šīs personas izdošana notiek ar nosacījumu, ka personu pēc notiesāšanas nosūtīs atpakaļ uz Latviju, lai izpildītu brīvības atņemšanas sodu.

Latvijas valstspiederīgā izdošana valstij, kas nav ES dalībvalsts, vēl nav pieprasīta. Ja izdošana tiktu atteikta, pamatojoties uz to, ka persona ir Latvijas pilsonis, prokurors izdošanas lūgumu nodotu kompetentai izmeklēšanas iestādei kriminālprocesa uzsākšanai (KPL 705. panta piektā daļa) un tiktu izpildīts kriminālprocesa pārņemšanas vai nodošanas lūgums¹³⁵ (KPL 725. panta trešā daļa). Praksē tas parasti tiek panākts, abām valstīm vienojoties, ka kriminālprocesu pārņem Latvija.

39.3. kritērijs – dubultā sodāmība ir nesaraujama prasība izdošanas lūgumu izpildei. Tomēr Latvijas tiesību aktos nav noteikumu, kas liecinātu, ka nodarījumam noteikti ir jāietilpst tajā pašā noziedzīgā nodarījuma kategorijā vai ka jābūt vienādai terminoloģijai. Latvijas tiesību aktos ir noteikts, ka izdošanas lūgums var būt obligāts, ja tas ir saistīts ar kriminālvajāšanu, tiesāšanu vai sprieduma izpildi par noziedzīgiem nodarījumiem un ja par noziedzīgu nodarījumu ir paredzēts sods – brīvības atņemšana, kuras maksimālais ilgums nav mazāks par vienu gadu, vai smagāks sods, ja starptautiskajā līgumā nav noteikts citādi. Personas izdošana sprieduma izpildei ir iespējama, ja personai piespriests sods par brīvības atņemšanu uz laiku, ne mazāku par četriem mēnešiem, ja starptautiskajā līgumā nav noteikts citādi. Saskaņā ar KPL 195. pantu un 79.² pantu gan NILL, gan TF ir nodarījumi, uz kuriem attiecināmais brīvības atņemšanas soda maksimālais apmērs pārsniedz vienu gadu (KPL 696. pants).

ES tiek uzskatīts, ka dubultā sodāmība ir izpildīta attiecībā uz tā sauktajiem “sarakstā iekļautajiem noziegumiem” (skatīt 37.6. kritēriju). Šādos gadījumos izdošana notiks neatkarīgi no dubultās sodāmības principa neizpildes un neņemot vērā noziedzīgā nodarījuma nosaukumu vai citu noziedzīgā nodarījuma novērtējumu.

39.4. kritērijs – vienkāršota izdošana saskaņā ar KPL ir iespējama ar izdodamās personas rakstisku piekrišanu, ja šī persona nav Latvijas pilsonis (KPL 731. pants).

Vērtējums un secinājums

Latvija ir novērsusi lielāko daļu R.39 nepilnību, kas tika konstatētas piektās kārtas MER. Joprojām pastāv nelieli trūkumi, jo lietu pārvaldības sistēmas ieviešana ir uzsākta, bet vēl nav pabeigta. **R.39 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.**

40. rekomendācija. Citi starptautiskās sadarbības veidi

MER 2018 Latvija tika novērtēta kā daļēji atbilstoša R.40, ņemot vērā šādus trūkumus: nav skaidri formulētu tiesību normu, kas nosaka, ka palīdzība sniedzama ātri; trūkst prioritāšu noteikšanas un lietu pārvaldības sistēmas ārvalstu lūgumu apstrādei; kompetentajām iestādēm, izņemot FID, nav pienākuma sniegt atsauksmes ārvalstu partneriem; šķiet, ka FID spēju sniegt palīdzību ierobežo daži tiesiskie ierobežojumi; ir ierobežots skaits noteikumu, kas nodrošina ārvalstu pieprasījumu un tajos ietvertās informācijas konfidencialitāti; un uzraudzības institūcijām nav skaidri formulētu prasību vai pilnvaru veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā. Latvija ir novērsusi lielāko daļu MER konstatēto trūkumu.

40.1. kritērijs – Latvijas kompetentajām iestādēm ir kopumā atbilstošs tiesiskais pamats, lai nodrošinātu plašu starptautiskās sadarbības spektru attiecībā uz NILL, saistītiem predikatīviem nodarījumiem un TF gan spontāni, gan pēc pieprasījuma. Latvijā ir izstrādātas iekšējās vadlīnijas par starptautisko sadarbību, kas paredz, ka kompetentajām iestādēm, tostarp uzraudzības institūcijām, ārvalstu lūgumi jāizpilda nekavējoties, bet ne vēlāk kā 10 dienu laikā. Tomēr nav viennozīmīgi skaidrs, vai šī prasība nodrošināt sadarbību “nekavējoties” attiecas arī uz FID.

135. Kriminālprocesa pārņemšana KPL ir definēta kā ārvalstīs uzsākta kriminālprocesa turpināšana Latvijā pēc ārvalsts lūguma vai ar tās piekrišanu. Kriminālprocesa nodošana KPL ir definēta kā tā apturēšana Latvijā un turpināšana ārvalstī.

40.2. kritērijs – (a) kopumā Latvijas kompetentajām iestādēm ir tiesiskais pamats starptautiskās sadarbības nodrošināšanai: Novēršanas likuma 62. un 63. pants FID, Novēršanas likuma 46. pants uzraudzības institūcijām, bet TAI – KPL. Latvija ir arī līgumslēdzēja puse vairākiem starptautiskiem un divpusējiem līgumiem, kas nodrošina tiesisko pamatu starptautiskai sadarbībai, tostarp ārpustiesas.

(b) nepastāv šķēršļi visefektīvāko sadarbības līdzekļu izmantošanai.

(c) FID (ar *Egmont Secure Web* un *FIU.NET* starpniecību) un TAI (ar Interpola un Eiropola starpniecību) izmanto skaidrus un drošus kanālus, shēmas un mehānismus, lai atvieglotu lūgumu pārsūtīšanu un izpildi. Latvijas Banka izmanto drošus speciālus kanālus, ko akceptējuši visi iesaistītie partneri. FKTK norāda, ka informāciju tā parasti pārraida ar FID starpniecību vai veic tiešu informācijas apmaiņu, ievērojot stingras drošības procedūras, tostarp datu šifrēšanu. UKI ir noteikušas drošas apmaiņas prasības.

(d) Latvijas Starptautiskās sadarbības vadlīnijas paredz, ka institūcijām (tostarp uzraudzības institūcijām) ir jānosaka no ārvalstu partneriem saņemto lūgumu prioritārā secība un informācijas pieprasījumu aizsardzība.

(e) Institūcijas ir ieviesušas skaidras saņemtās informācijas aizsargāšanas procedūras. Tiesu iestāžu informācija ir aizsargāta saskaņā ar KPL. FID informācijas aizsardzības pasākumi, kas aprakstīti 29.3. kritērijā, attiecas arī uz informāciju, kas saņemta no ārvalstu partneriem (Novēršanas likuma 53. pants). TAI informācija tiek aizsargāta arī, pamatojoties uz Valsts policijas tiesisko regulējumu (KPL 375. pants un likuma “Par policiju” 6. panta otrā daļa). Starptautiskās sadarbības vadlīnijās ir noteikts, ka uzraudzības institūcijām ir pienākums nodrošināt informācijas aizsardzību.

40.3. kritērijs – kopumā kompetentajām iestādēm nav nepieciešami nolīgumi, lai sadarbotos. Tomēr Latvija ir līgumslēdzēja puse daudziem divpusējiem un daudzpusējiem nolīgumiem sadarbības veicināšanai. FID ir parakstījis 46 MoU. FKTK ir parakstījusi vairākus MoU ar institūcijām valstīs, kas nav ES dalībvalstis. IAUI ir parakstījusi vairākus “sadarbības pasākumus starp EEZ dalībvalstu azartspēļu uzraudzības institūcijām tiešsaistes azartspēļu jomā” par informācijas apmaiņu, ko ierosinājusi Eiropas Komisija. VID FPP ir noslēgusi vairākus divpusējās sadarbības nolīgumus ar Igauniju, Lietuvu un Gruziju.

Latvija ir līgumslēdzēja puse daudziem divpusējiem un daudzpusējiem nolīgumiem sadarbības veicināšanai. FID sadarbībai nav nepieciešami līgumi vai vienošanās, tomēr, lai veicinātu sadarbību, FID ir parakstījis 46 MoU. FKTK nav nepieciešami nolīgumi vai vienošanās, lai sadarbotos ar ES dalībvalstīm, bet tā ir parakstījusi vairākus MoU ar institūcijām valstīs, kas nav ES dalībvalstis. IAUI ir parakstījusi vairākus “sadarbības pasākumus starp EEZ dalībvalstu azartspēļu uzraudzības institūcijām tiešsaistes azartspēļu jomā” par informācijas apmaiņu, ko ierosinājusi Eiropas Komisija. Latvijas Bankai nav nepieciešami līgumi vai vienošanās, lai sadarbotos NILL/TF novēršanas jomā, un tā nav parakstījusi nevienu sadarbības līgumu. VID FPP ir noslēgusi vairākus divpusējās sadarbības nolīgumus ar Igauniju, Lietuvu un Gruziju.

40.4. kritērijs – kopumā nav juridisku ierobežojumu tam, lai ārvalstu kompetentajām iestādēm savlaicīgi tiktu sniegta atgriezeniskā saite. FID kā Egmont grupas dalībniekam ir jāsniedz atsauksmes, ja tas ir nepieciešams saskaņā ar Egmont informācijas apmaiņas principu 19. punktu. FID pienākums ir sniegt atgriezenisko saiti “ja tas ir iespējams”. Tomēr nav skaidrs, vai šāds pienākums FID un TAI pastāv praksē.

40.5. kritērijs – Latvijas tiesību aktos nav noteikts neviens no a) līdz d) punktā minētajiem ierobežojumiem. Tomēr pastāv bažas saistībā ar citiem nosacījumiem, kas attiecas uz FID iesaistīšanos starptautiskajā sadarbībā: dubultās sodāmības nosacījums var būt šķērslis informācijas apmaiņai ar TAI vai tiesām saistībā ar noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, dalību organizētā noziedzīgā grupā; nav skaidrs, kā varētu tikt interpretētas Novēršanas likuma 62. panta otrajā daļā ietvertās tiesības “noteikt vēl citus sniegtās informācijas izmantošanas ierobežojumus un nosacījumus, kā arī pieprasīt ziņas par tās izmantošanu”.

40.6. kritērijs – Novēršanas likuma 62. pants nosaka skaidrus aizsardzības pasākumus attiecībā uz FID ārvalstu institūcijām sniegtās informācijas izmantošanu. Tiesību aktos nekas nav teikts par tiesiskajām garantijām, kas FID jāīsteno, izmantojot no ārvalstu partneriem saņemto informāciju. Tomēr šādas tiesiskās garantijas ir iekļautas MoU.

Turklāt Novēršanas likuma 46. pantā nav minēta kontrole vai aizsardzības pasākumi papildus prasībai pēc savstarpēja nolīguma par kopīgotās informācijas izmantošanu.

Saskaņā ar Rokasgrāmatu par tiesībaizsardzības informācijas apmaiņu VP IKB reģistrē visu saņemto un izejošo informāciju, lai nodrošinātu, ka to izmanto tikai tiem mērķiem, kādiem informācija tika pieprasīta, un to izmanto tās institūcijas, kurām tā tika sniegta.

40.7. kritērijs – TAI, FID un Tieslietu administrācijas dalībniekiem ir saistošs to attiecīgajos tiesību aktos noteiktais pienākums ievērot slepenību.

Prasības attiecībā uz FID veikto informācijas aizsardzību attiecas uz visu tās rīcībā esošo informāciju, kas iegūta saskaņā ar Novēršanas likumu, neatkarīgi no tā, kādā veidā informācija ir iegūta, tostarp no ārvalstu partnera.

Novēršanas likuma 46. panta devītajā daļā un 48. pantā noteikts, ka UKI ir jāveic nepieciešamie administratīvie, tehniskie un organizatoriskie pasākumi, lai nodrošinātu informācijas konfidencialitāti. Šā pienākuma neizpildi varētu uzskatīt par noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar KL 200. pantu.

40.8. kritērijs – FID un FKTK ir pilnvarotas veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā, un šādas izmeklēšanas tiek veiktas praksē (Novēršanas likuma 46. panta pirmā daļa). Lai īstenotu šo likumu, TM izplatīja vadlīnijas un pieņēma lēmumu ieviest un grozīt iekšējos noteikumus, lai nodrošinātu pilnvarojumu un iespēju veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā.

40.9. kritērijs – Novēršanas likuma XIII nodaļa nosaka plašu starptautiskās sadarbības iespēju spektru FID, tostarp saistībā ar NILL, ar to saistītiem predikatīvajiem noziegumiem un TF. Latvijas likums nosaka sadarbības pamatus, neatkarīgi no tā, vai ārvalstu FID ir administratīva, tiesībaizsardzības vai tiesu FID. Uz šo sadarbību attiecas dubultās sodāmības princips, un pastāv bažas saistībā ar spēju sadarboties, ja pieprasījums ir saistīts tikai ar noziedzīgu nodarījumu, kas klasificēts kā līdzdalība noziedzīgā grupā.

40.10. kritērijs – jaunā Novēršanas likuma 62. panta otrā daļa nosaka, ka “par saņemtais informācijas izmantošanu FID, ja tas ir iespējams, informē tās sniedzēju”. FID atzīmē, ka atgriezeniskā saite tiek sniegta vienmēr, izņemot gadījumus, kad: uz laiku tehniski nav iespējams to sniegt; nav iespējams to sniegt lūguma iesniedzēja noteiktajā termiņā; pastāv *force majeure*; vai arī to aizliedz citi tiesību akti, noteikumi vai izmeklēšanas apstākļi (uz laiku).

40.11. kritērijs – FID ir pilnvarots apmainīties ar (a) visu informāciju, kas FID ir tieši vai netieši pieejama vai iegūstama, un (b) jebkuru citu informāciju, kuru tas ir pilnvarots iegūt vai kurai tas var tieši vai netieši piekļūt vietējā līmenī (Novēršanas likuma 62. pants). Informācijas apmaiņas ierobežojumi tiek noteikti, pamatojoties uz informācijas potenciālo izmantojumu (skatīt 40.5. kritēriju), nevis informācijas raksturu (KPL 675. pants).

40.12. kritērijs – saskaņā ar 46. panta septīto daļu un 46. panta desmito daļu finanšu uzraudzības institūcijām pēc savas iniciatīvas vai atbilstoši lūgumam jāapmainās ar informāciju, tostarp ar informāciju, kas saistīta ar vai ir būtiska NILL/TF/PF novēršanas mērķiem. Tas var veikt šādu apmaiņu ar ārvalstu institūcijām, kuru pienākumi pēc būtības ir līdzīgi, ja tiek nodrošināta datu konfidencialitāte un to izmantošana ir iespējama vienīgi savstarpēji saskaņotiem mērķiem (skatīt 40.1. kritēriju); (FKTK likuma 6. un 7. pants un Latvijas Bankas noteikumu Nr. 36 93. pants “Ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas noteikumi” papildina šo juridisko pamatu attiecībā uz FKTK un Latvijas Banku).

40.13. kritērijs – iepriekš minētajos tiesību aktos nav noteikti ierobežojumi attiecībā uz informācijas veidu, ko finanšu uzraudzības institūcijas var nodot ārvalstu kolēģiem. FKTK ir pilnvarota apmainīties ar jebkādu informāciju, kas nepieciešama uzraudzības vajadzībām (pamatojoties uz MoU, kas noslēgts ar ārpus ES esošām uzraudzības institūcijām).

40.14. kritērijs – iepriekš aprakstītās tiesību normas neierobežo informācijas apjomu, ko var sniegt ārvalstu uzraudzības institūcijām, un tāpēc šķiet, ka finanšu uzraudzības institūcijas ir pilnvarotas sniegt arī saskaņā ar šo kritēriju nepieciešamo informāciju.

40.15. kritērijs – FKTK var veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā, bet šīs tiesības pilnībā neaptver 40.15. kritēriju. Tas būtu iespējams tikai konkrētajā gadījumā, kad attiecībā uz FKTK regulējumu ES dalībvalsts (vai pat trešā valsts ar zināmiem nosacījumiem) varētu veikt pārbaudes Latvijas Republikā reģistrētajās attiecīgās dalībvalsts kredītiestāžu filiālēs un pārstāvniecībās, kā arī tajās kredītiestādēs un komercsabiedrībās, kuras iesniegušas šai dalībvalsts uzraudzības institūcijai informāciju konsolidētās uzraudzības veikšanai (Kredītiestāžu likuma 107.¹ un 107.² pants).

40.16. kritērijs – saskaņā ar Novēršanas likuma 46. pantu UKI veic informācijas apmaiņu ar ārvalstu institūcijām, kuru pienākumi pēc būtības ir līdzīgi, ja tiek nodrošināta datu konfidencialitāte un ziņas tiek izmantotas tikai tādiem mērķiem, par ko lūguma iesniedzējs un finanšu uzraudzības institūcija, kas šo informāciju sniedz, ir vienojušies.

40.17. kritērijs – Latvijas TAI var apmainīties ar iekšzemē pieejamo informāciju ar ārvalstu partneriem izlūkošanas vai izmeklēšanas nolūkos, tostarp saistībā ar NILL, ar to saistītiem predikatīvajiem noziegumiem vai TF. KPL noteikumi, kas nodrošina juridisko pamatu policijas veiktajai sadarbībai, nosaka plašu TAI sadarbības spektru (KPL 6. nodaļa). Likuma “Par policiju” 7. un 14. pants nosaka plašu policijas pārvaldes sadarbības spektru.

40.18. kritērijs – TAI ir tiesīgas izmantot savas pilnvaras, tostarp valsts tiesību aktos paredzētās izmeklēšanas metodes, lai ārvalstu partneru vārdā veiktu izmeklēšanu un iegūtu nepieciešamo informāciju (KPL 81. nodaļa). Tas ietver iespēju iegūt nepieciešamo informāciju no fiziskām un juridiskām personām. Valsts policijas sadarbība notiek īpaši Interpola, Eiropola vai Eurojust parakstīto konvenciju un nolīgumu ar trešajām valstīm ietvaros (skatīt arī 40.8. kritēriju).

40.19. kritērijs – TAI Latvijā ir iespēja izveidot un piedalīties JIT, par kurām informācija sniegta KPL 84. nodaļā. KPL 888. pants ļauj izveidot JIT un veicina to izveidi, norādot, ka apvienotās izmeklēšanas grupas izveido nolūkā novērst procesa neattaisnotu novilcināšanu, kad vairākas valstis uzsākušas kriminālprocesu par vienu un to pašu nodarījumu. Latvija ir arī Eurojust dalībiece un piedalās tās kopīgajās izmeklēšanās.

40.20. kritērijs – Novēršanas likuma 62. panta ceturtdā daļa ļauj FID pieprasīt no citām institūcijām, kuru funkcijas nav līdzvērtīgas, informāciju, kas nepieciešama tās funkciju veikšanai. UKI ir tiesības nosūtīt informāciju FID (Novēršanas likuma 49. pants), informāciju, ko FID varētu izmantot starptautiskās sadarbības nolūkos.

Vērtējums un secinājums

Lai arī joprojām pastāv atsevišķi trūkumi, tie neliedz secināt, ka R.40 prasību izpilde kopumā ir panākta lielākoties atbilstošā līmenī.

R.40 ir novērtēta kā lielākoties atbilstoša.

B pielikums. Tehniskās atbilstības trūkumi

Pielikuma 1. tabula. Atbilstība FATF rekomendācijām

Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
1. Risku novērtēšana un uz risku balstītas pieejas īstenošana	A	
2. Sadarbība un koordinācija valsts līmenī	A	
3. Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas nodarījumi	LA	Jēdziena “noziedzīga nodarījuma izdarīšana organizētā grupā” definīcijā ir iekļauta nepieciešamība, lai dalībnieki saskaņā ar iepriekšēju vienošanos būtu sadalījuši pienākumus, kas šķiet vairāk ierobežojošs nosacījums nekā izveidota “grupa ar nolūku izdarīt noziedzīgu nodarījumu”, kā noteikts 3.11. kritērijā.
4. Konfiskācija un pagaidu pasākumi	A	
5. Teroristu finansēšanas nodarījumi	LA	Juridiskām personām atbildība piemērojama gadījumos, kad noziedzīgs nodarījums izdarīts juridiskās personas interesēs vai tās labā, tādējādi sašaurinot piemērošanu TF nolūkos; savukārt noziedzīga nodarījuma izdarīšana “organizētā grupā” paredz, ka dalībnieki saskaņā ar iepriekšēju vienošanos ir sadalījuši pienākumus, kas šķiet vairāk ierobežojošs nosacījums nekā vienkārša rīcība ar kopīgu mērķi.
6. Mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar terorismu un TF	LA	- Jēdziens “līdzekļi un finanšu instrumenti” nav definēts, līdz ar to nav skaidri nosakāms iesaldēšanai pakļauto līdzekļu tvērums. - Nav skaidras atsauces uz “citiem pakalpojumiem”, tāpēc to aizliegums ir neskaidrs. - Procedūrās nav skaidri akcentēts pienākums ievērot lēmumus par svītrotānu no saraksta. - Nav definēti apstākļi, kas jāpiemēro, lai atļautu piekļuvi iesaldētajiem līdzekļiem vai aktīviem.
7. Mērķētas finanšu sankcijas saistībā ar proliferāciju	LA	Piemērojamas R.6 ietvaros konstatētās nepilnības.
8. Bezpeļņas organizācijas	LA	FATF definīcijai atbilstošo NVO identifikācija nav pilnīga.
9. Finanšu iestāžu noslēpuma aizsardzības noteikumi	A	
10. Klienta izpēte	LA	Nav skaidri noteikta prasība iegūt to personu vārdus un uzvārdus, kas ieņem juridiskās struktūras augstākās vadības amatus.
11. Dokumentācijas uzglabāšana	LA	Dokumentācijas uzglabāšanas noteikumi neietver skaidru norādi par veikto analīžu rezultātu uzglabāšanu.
12. Politiski nozīmīgas personas	LA	12 mēnešu termiņš PNP statusa atcelšanai pēc ar PNP saistīto pienākumu izbeigšanās (ja nepastāv paaugstināts risks) tiek uzskatīts par ierobežojošu faktoru.
13. Korespondentbankas darbības	LA	Čaulas bankas definīcijā ir nelieli trūkumi.
14. Naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumi	LA	- Nelicencētiem naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu sniedzējiem piemērotās sankcijas nav samērīgas un preventīvas. - Likumā nav skaidri noteikts FI pienākums uzraudzīt pārstāvju atbilstību NILL/TF novēršanas prasībām.
15. Jaunās tehnoloģijas	LA	- Risku novērtēšanas prasības skaidri neattiecas uz “jauniem produktiem” un “jauniem piegādes mehānismiem”. - Atbilstības un piemērotības prasības neattiecas uz noziedznieku līdzdalībniekiem un neaptver visus vadošos amatus VAPS. - Veikta atsauce uz R.10–R.21 ietvaros konstatētajiem trūkumiem. - Tiesību aktos nav noteikti VAPS atgriezeniskās saites mehānismi. - R.35 ietvaros konstatētie trūkumi attiecībā uz sankcijām attiecināmi arī uz VAPS. - Nav noteikta prasība, ka pārsūtītajai informācijai jāatrodas gan pārveduma iniciatora, gan saņēmēja rīcībā. - Nav noteikuma, kas paredzētu aizliegumu veikt pārvedumu, ja nav pieejama nepieciešamā informācija par pārveduma iniciatoru vai saņēmēju. 6.5. kritērija d) punktā, 6.6. kritērija g) punktā, 7.2. kritērija d) punktā un 7.4. kritērija d) punktā konstatētie trūkumi attiecībā uz sankcijām attiecināmi arī uz VAPS.

Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
		Veikta atsauce uz R.37, R.39 un R.40 ietvaros konstatētajiem trūkumiem.
16. Elektroniski pārvedumi	LA	- Uz naudas līdzekļu pārvedumiem, kuru apmērs ir 1000 EUR, neattiecas elektronisko pārvedumu regulējums. - Naudas vai vērtību pārvedumu pakalpojumu sniedzējiem nav pienākuma iesniegt SAR katrai valstij, kuru ietekmē aizdomīgais elektroniskais naudas līdzekļu pārvedums, un darīt zināmu attiecīgo darījuma informāciju FID.
17. Paļaušanās uz trešajām pusēm	LA	- Atkarīgajām pusēm ir jābūt iespējai nekavējoties iegūt, bet tām nav pienākuma nekavējoties saņemt nepieciešamo informāciju par klienta izpēti pasākumiem. - Latvijas Novēršanas likuma ievērošana ne vienmēr ir pietiekama, lai nodrošinātu atbilstību R.10–R.12 un R.18 prasībām.
18. Iekšējās kontroles mehānismi, ārvalstu filiāles un meitasuzņēmumi	LA	- Attiecīgo pilnvaru un pienākumu kontekstā valdes locekļa amats neatbilst FATF standartos noteiktajam vadības līmenī ieceltās atbilstības uzraudzības amatpersonas amatam. - Darbinieku skrīninga prasība attiecas tikai uz bankām un MI/ENI. - Neatkarīgas audita funkcijas pieejamība ir atkarīga no likuma subjekta nenoteikta darbinieku skaita.
19. Augsta riska valstis	LA	Nepieciešamība uzlabot proaktīvās darbības, lai nodrošinātu, ka FI tiek informētas par bažām saistībā ar nepilnībām citu valstu NILL/TF novēršanas sistēmās.
20. Ziņošana par aizdomīgiem darījumiem	LA	Lai gan Novēršanas likums pievēršas ziņošanas elementam aizdomu gadījumā (“aizdomīgs darījums” vai “līdzekļi, kas rada aizdomas”), tas, šķiet, neattiecas uz neuzmanības vai nolaidības elementu, t. i., situācijām, kurās pastāv pamatoti iemesli aizdomām, bet tās tiek ignorētas.
21. Informācijas izpaušana un konfidencialitāte	A	
22. NNDP: klienta izpēte	LA	- Veikta atsauce uz R.10, R.11, R.12, R.15 un R.17 ietvaros konstatētajiem trūkumiem. - Uz zvērinātiem advokātiem, notāriem, citiem neatkarīgiem juridisko pakalpojumu sniedzējiem un grāmatvežiem (nodokļu konsultantiem) neattiecas prasība izbeigt darījuma attiecības, ja tie nespēj iegūt nepieciešamo klienta izpēti informāciju un dokumentus gadījumos, kad tie aizstāv vai pārstāv klientus pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesas procesā vai sniedz konsultācijas par tiesas procesa uzsākšanu vai izvairīšanos no tā, tādējādi nepārprotami novirzoties no FATF definētās advokāta un klienta saziņas konfidencialitātes, kas paredzēta tikai aizdomīgu darījumu ziņošanai.
23. NNDP: citi pasākumi	LA	- Veikta atsauce uz R.18–R.21 ietvaros konstatētajiem trūkumiem. - Prasība par darbinieku skrīninga procedūrām neattiecas uz NNDP.
24. Juridisko personu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji	LA	- Ārvalstu juridisko personu riska novērtēšanā ir nepieciešami atsevišķi uzlabojumi (24.1. kritērijs). - Uzņēmumiem nepastāv skaidri noteikts juridisks pienākums reģistrēt un glabāt 24.5. kritērija a) punktā minēto informāciju. - Netieša kontrole nav definēta Novēršanas likumā, kā arī juridiskām personām nav noteikts īpašs juridisks pienākums sadarboties ar FI vai NNDP, lai sniegtu precīzu, atbilstošu un aktuālu informāciju (24.6. kritērija a) punkts). - Ekspertu komandai nebija pieejams dokumentēts lēmums par izvēlētajiem un Latvijai vispiemērotākajiem PLG informācijas ieguves mehānismiem, ņemot vērā tās specifisko risku, kontekstu un nozīmīguma līmeni (24.6. kritērija b) punkts). - Juridiskām personām nav noteikts PLG informācijas glabāšanas periods (24.7. kritērijs). - Netika sniegta informācija par atbilstības uzraudzības mehānismiem, kas attiecas uz juridisko personu rīcībā esošās pamatinformācijas un PLG informācijas precizitātes nodrošināšanu (24.8. kritērijs). - Nominālajām personām nav skaidri noteikts aizliegums, prasība atklāt savu statusu vai iegūt licenci (24.13. kritērijs). - Nav skaidri noteikts, vai juridiskajām personām tiek piemērotas sankcijas par PLG informācijas neuzglabāšanu vai neatjaunināšanu (24.14. kritērijs). - Kompetentās iestādes (izņemot Latvijas Banku) nav sniegušas informāciju par saņemtās palīdzības kvalitātes uzraudzību (24.15. kritērijs).
25. Juridisko veidojumu pārskatāmība un patiesie labuma guvēji	DA	- Nav noteikts termiņš ārvalstu tiesību aktiem pakļautu trastu pilnvarnieku reģistrācijai, savukārt ES tiesību aktiem pakļautu trastu pilnvarnieki ir atbrīvoti no reģistrācijas Latvijā (25.1. kritērijs). - Pilnvarniekiem nav pienākuma glabāt šādu informāciju: labuma guvēju kategorija, pilnvarojuma tiesību subjekti un līdzvērtīgi amati līdzīgos juridiskos veidojumos, kas

Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
		nav trasti, pamatinformācija un PLG informācija par trasta pusēm, kā arī pamatinformācija par citiem pilnvarotiem trasta vai līdzīga juridiska veidojuma pārstāvjiem un pakalpojumu sniedzējiem (25.4. kritērijs). - Nav noteiktas īpašas prasības pilnvarniekiem glabāt 25.4. kritērija b) un c) punktā norādīto informāciju piecus gadus pēc tam, kad tie vairs nav saistīti ar trasta darbību, kā arī nav noteikta prasība glabāt vai iesniegt UR informāciju, kas minēta 25.4. kritērija b) un c) punktā (25.5. kritērijs). - Pilnvarniekiem nav noteikts juridisks pienākums atklāt savu statusu FI un NNDP (25.7. kritērija a) punkts). - Ja juridiskā veidojuma PLG ir reģistrēti citā ES dalībvalstī, Latvijas iestādes paļaujas uz attiecīgās ES dalībvalsts nodrošināto informācijas atbilstību, precizitāti un aktualitāti (25.8. kritērijs). - Nav skaidras juridiskās prasības par juridisko veidojumu līdzekļu vai ienākumu identificēšanu (25.9. kritērijs); (vii) ekspertu komandai netika iesniegta informācija par sankcijām gadījumos, kad kompetentajām iestādēm netiek savlaicīgi nodrošināta piekļuve informācijai, kas minēta 25.4. un 25.5. kritērijā un atrodas pilnvarnieku rīcībā (25.11. panta b) un c) punkts). - Nav sniegta informācija par tiesībsaizsardzības iestāžu, reģistru vai citu attiecīgo kompetento iestāžu procedūrām, kas saistītas ar pamatinformācijas un PLG informācijas pieprasījumu uzraudzību (25.12. kritērijs).
26. Finanšu iestāžu regulēšana un uzraudzība	LA	- AIF nav pienākuma iegūt licenci, piemērojami atsevišķi reģistrācijas izņēmumi (26.2. kritērijs). - Normatīvais regulējums nenosaka noziedzīgu saistību identificēšanu, tomēr ir ieviesti daži iekšējie procesi, kas attiecas uz ar noziedzīgām darbībām saistītu personu identificēšanu (26.3. kritērijs). - Latvijā nav veikta Bāzeles komitejas principu, IAIS principu un IOSCO principu un atbildības novērtēšana; attiecībā uz nebanku FI atšķiras tas, cik lielā mērā riski tiek ņemti vērā uzraudzības nolūkos (26.4. kritērijs). - Uz risku balstītai pieejai attiecībā uz valūtas maiņas punktu un citu PTAC un VID uzraudzībā esošu FI uzraudzību ir konstatējami trūkumi (26.5. kritērijs). - Nav ieviestas detalizētas procedūras, kas attiektos uz visām nebanku FI un paredzētu riska profilu pārskatīšanu, pamatojoties uz būtiskiem notikumiem vai izmaiņām FI vai grupas pārvaldībā un darbībā (26.6. kritērijs).
27. Uzraudzības institūciju pilnvaras	A	
28. NNDP regulēšana un uzraudzība	LA	- Nav ieviesti pasākumi, lai novērstu noziedznieku līdzdalību NNDP īpašumtiesībās vai darbībās. - Nav ieviesti pasākumi, lai liegtu personām, kurām pieder būtiska vai kontrolējoša līdzdalība NNDP (vai kuras ir to PLG), iesaistīties šo subjektu darbībā. - Pastāv nepilnības uzraudzības institūciju veiktajā uz risku balstītajā NILL/TF novērtēšanas uzraudzībā. - Veikta atsauce R.35 ietvaros konstatētajām nepilnībām.
29. Finanšu izlūkošanas vienības	A	
30. Tiesībsaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pienākumi	A	
31. Tiesībsaizsardzības un izmeklēšanas iestāžu pilnvaras	A	
32. Skaidras naudas pārvadātāji	A	
33. Statistika	A	
34. Vadlīnijas un atgriezeniskā saite	A	
35. Sankcijas	LA	Nav skaidri noteikta juridiskā pamata visām uzraudzības institūcijām piemērot sankcijas par R.6 prasību neievērošanu.
36. Starptautiskie instrumenti	LA	Latvijā tiek īstenota Vīnes, Meridas un Palermo konvencija, izņemot virkni tehnisku prasību, kas nav transponētas valsts tiesību aktos vai nav transponētas pietiekami skaidri. Latvija arī īsteno TF konvenciju, lai gan tā vēl nav pievienojusies kādam no pievienotajiem Līgumiem.

Rekomendācija	Reitings	Reitingu ietekmējošie faktori
37. Savstarpēja tiesiskā palīdzība	LA	- Nav skaidri noteikta procesa savlaicīgai prioritāro savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumu noteikšanai un izpildei. - Pilnīgas lietu pārvaldības sistēmas trūkums.
38. Savstarpēja tiesiskā palīdzība: iesaldēšana un konfiskācija	A	
39. Izdošana	LA	Ir uzsākta lietu pārvaldības sistēmas ieviešana izdošanas lūgumiem, taču process vēl nav pabeigts.
40. Citi starptautiskās sadarbības veidi	LA	- Kompetentajām iestādēm ārvalstu lūgumi jāizpilda nekavējoties, tomēr nav viennozīmīgi skaidrs, vai šī prasība attiecas arī uz FID. - Nav skaidrs, vai FID un TAI ir pienākums sniegt atgriezenisko saiti, ņemot vērā esošo nosacījumu "ja tas ir iespējams". - Attiecībā uz FID pastāv bažas, ka dubultās sodāmības nosacījums var būt šķērslis informācijas apmaiņai ar TAI vai tiesām saistībā ar noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, dalību organizētā noziedzīgā grupā (skatīt R.3); nav skaidrs, kā varētu tikt interpretētas tiesības "noteikt vēl citus sniegtās informācijas izmantošanas ierobežojumus un nosacījumus, kā arī pieprasīt ziņas par tās izmantošanu". - Tiesību aktos nekas nav teikts par tiesiskajām garantijām, kas FID jāīsteno, izmantojot no ārvalstu partneriem saņemto informāciju. Tomēr šādas tiesiskās garantijas ir iekļautas MoU. - Pastāv daži ierobežojumi attiecībā uz FKTK iespējām veikt izmeklēšanu ārvalstu partneru vārdā.

Saīsinājumi¹³⁶

	Lietoto saīsinājumu skaidrojums
Grāmatvedis (ārpakalpojuma grāmatvedis)	Grāmatvedības likumā reglamentēta, atbilstoši kvalificēta un pieredzējusi persona, kura, pamatojoties uz rakstveida vienošanos ar uzņēmumu (izņemot uzņēmuma līgumu), apņemas sniegt vai sniedz grāmatvedības pakalpojumus klientam.
Advokāts (zvērināts advokāts)	Persona, kuras darbību reglamentē Latvijas Republikas Advokatūras likums
AIF	Alternatīvo ieguldījumu fonds
AIFP	Alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieks
AKUS	Vienotā azartspēļu automātu kontroles un uzraudzības sistēma
NILL/TF/PF novēršana	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana
NILL/TF/PF novēršanas pasākumu plāns	Ministru kabineta rīkojums "Pasākumu plāns noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai"
AMLA	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas iestāde (<i>Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism</i>)
Novēršanas likums	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums
AMLCU	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas koordinācijas vienība
ARIN	Aktīvu atgūšanas starpagentūru tīkls
ARO	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguves dienests
Ekspertu komanda	Moneyval sestās kārtas savstarpējā novērtējuma ekspertu komanda
BNI	Apgrozāmi uzrādītāja instrumenti
PLG	Patiesais labuma guvējs
CARIN	Kamdenas līdzekļu atgūšanas starpresoru tīkls
SKG	Sadarbības koordinācijas grupa
CIFG	ISIS finansēšanas apkarošanas grupa
NVS	Neatkarīgo Valstu Sadraudzības valstis
KĀDP / Padomes lēmums	Kopējā ārpolitika un drošības politika
KL	Krimināllikums
MK	Ministru kabinets
MK not. Nr.	Ministru kabineta noteikumu numurs
NNP	Noziedzības novēršanas padome
KNAB	Korupcijas novērošanas un apkarošanas birojs
KPL	Kriminālprocesa likums
PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
CTFTI	Izraēlas terorisma finansēšanas novēršanas darba grupa
CTR	Sliekšņa deklarācija
EO	Eiropas apcietināšanas orderis
EBI	Eiropas Banku iestāde
ECB	Eiropas Centrālā banka
ENAP	Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvalde
ECOFEL	Egmont finanšu izlūkošanas dienestu izcilības un līderības centrs
EDD	Klienta padziļināta izpēte
EDS	Elektroniskās deklarēšanas sistēma
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EIR	Eiropas izmeklēšanas rīkojums
ENI	Elektroniskās naudas iestāde
EPPO	Eiropas prokuratūra
UR	Uzņēmumu reģistrs
ES	Eiropas Savienība
EUR	<i>Euro</i>
FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
FI	Finanšu iestāde

136. Šajā sarakstā nav iekļauti saīsinājumi, kas jau ir definēti Finanšu darījumu darba grupas (FATF) 40 rekomendācijās.

FID	Finanšu izlūkošanas dienests
FSAP	Finanšu sektora attīstības padome
IKP	Iekšzemes kopprodukts
VDAR	ES Vispārīgā datu aizsardzības regula
goAML	Latvijas Finanšu izlūkošanas dienesta finanšu izlūkošanas datu saņemšanas un analīzes sistēmas galvenais programmatūras risinājums
GP	Ģenerālprokuratūra
HUMINT	Ar cilvēka palīdzību iegūti izlūkdati
IAIS	Starptautiskā Apdrošināšanas uzraudzības iestāžu asociācija
IFIT	Starptautiskā finanšu izlūkošanas darba grupa
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
IOSCO	Starptautiskā Vērtspapīru komisiju organizācija
IT	Informācijas tehnoloģijas
JIT	Apvienotā izmeklēšanas grupa
AS	Akciju sabiedrība
LZRA	Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija
Latvijas Banka	Latvijas valsts centrālā banka
Sankciju likums	Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums
LZAP	Latvijas Zvērinātu advokātu padome
LZNP	Latvijas Zvērinātu notāru padome
IAUI	Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
MPENL	Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likums
VP GKrPP	Valsts policijas Galvenā kriminālpolicijas pārvalde
ĀM	Ārlietu ministrija
TPL	Savstarpējā tiesiskā palīdzība
FM	Finanšu ministrija
IeM	Iekšlietu ministrija
TM	Tieslietu ministrija
MONEYVAL	Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu novērtēšanas ekspertu komiteja
MoU	Saprašanās memorands
NCBC	Konfiskācija bez notiesājoša sprieduma
NKIM	Nacionālais kriminālizlūkošanas modelis
Notārs (zvērināts notārs)	Persona, kuras darbību reglamentē Notariāta likums
NRA	Nacionālais risku novērtējums
NRA1	Latvijas nacionālais riska novērtējums par pārskata periodu no 2017. gada līdz 2019. gadam
NRA2	Latvijas nacionālais riska novērtējums par pārskata periodu no 2020. gada līdz 2022. gadam
ONG	Organizēta noziedzīga grupa
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economical Cooperation and Development</i>)
OpCEN	Operacionālās darbības centrs
OSINT	Publiskos avotos pieejami izlūkdati
SLO	Sabiedriskā labuma organizācija
PF	Proliferācijas finansēšana
MI	Maksājumu iestādes
LRP	Latvijas Republikas prokuratūra
Likuma subjekts	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjekts
SAR	Ziņojums par aizdomīgu darbību vai darbībām
VRS	Valsts robežsardze
UKI	Uzraudzības un kontroles institūcija
SKP	Sankciju koordinācijas padome
SDD	Vienkāršota klienta izpēte
SIENA	Europol drošas informācijas apmaiņas tīkla lietojumprogramma

SRA	Nozaru riska novērtējums
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VID NMPP	Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu un muitas policijas pārvalde
VUM	Vienotais uzraudzības mehānisms
TF	Terorisma finansēšana
MFS	Mērķētas finanšu sankcijas
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
ANO DPR	Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes rezolūcija
NDZ	Ziņojums par neparastu darījumu vai darījumiem
VAPS	Virtuālo aktīvu pakalpojumu sniedzējs
DG	Darba grupa
MII	Masu iznīcināšanas ieroči
XBD	Pārrobežu informācijas izplatīšana
XBR	Pārrobežu darījumu ziņojums

© MONEYVAL

www.coe.int/MONEYVAL

2026. gada februāris

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas
pasākumi

Latvija

Sestās kārtas savstarpējais novērtējuma ziņojums

Šis ziņojums apkopo NILL/TF novēršanas pasākumus, kas Latvijā bija spēkā novērtēšanas vizītes brīdī – 2024. gada 4.–15. novembrī. Ziņojumā analizēta atbilstība FATF 40 rekomendācijām un Latvijas NILL/TF novēršanas sistēmas efektivitātes līmenis, kā arī sniegti ieteikumi sistēmas pilnveidošanai.